ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2
MARDI
2 DECEMBRE
1997
LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.258
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.258

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ԿԸ ՀՆՉԵՑՆԷ ԳԻՒՄՐԻԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԸ

1988 Դեկտեմբերի երկրաշարժէն ինը տարի ետք երբ կը տիրէր այն տպաւորութիւնը թէ այլեւս վերջնապէս իրենց վիճակին լքուած են Գիւմրին ու վերապրող Գիւմրեցիները, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը կը յայտարարէ թէ ձեռնարկած է վերաշինութեան գործին: Միայն այս նպատակին ուղղուած հանգանակութեան արշաւ մը բացուած է ամբողջ Ֆրանսայի տարածքին: Թէ որքա՛ն կենսական իմաստ կը ներկայացնէ արդէն շատ ուշացած այս նախաձեռնութիւնը, լաւագոյն կերպով կը բացատրուի միակ տուեալով մը. հոն, աղէտի գօտիին մէջ, ամրան մինչեւ 40 աստիճան տօթին ու ձմեռուան զէրոյէն վար 25 — 30 աստիճան ցուրտին, տակաւին 30.900 ընտանիքներ «կ'ապրին» առժամեայ կացարաններու մէջ: Այդ կացարանները խաւաքարտէ, թիթեղէ մեծկակ տուփեր են որոնց երկու տարի գործածութեան տեւողութիւն սահմանուած էր 1988-ին, խորհրդային պատասխանատուներու կողմէ որոնք ապահովութիւն տուած էին թէ 2 տարիէն պիտի աւարտի վերաշինութեան գործը...:

Նոյեմբեր 27-ի երեկոյեան, հեռատեսիլի M6 կայանին Նէօյիի կեդրոնատեղին խորհրդանշական սկիզբը դրուեցաւ հանգանակութեան այս նոր շարժումին: Քանի մը տասնեակ հրաւիրեալներու — մամուլ, նուիրատուներ, Հայաստանի դեսպանատան անձնակազմ — ներկայութեան արբանեակային կապ հաստատուեցաւ Լոս-Անճըլըսի նոյն օրը հեռատեսիլ Թիւ 18 կայանէն սկսած Թէլէթոնին հետ: Թուականը ընտրուած էր նկատի առնելով որ ԱՄՆ-ու մէջ կը նշուէր «Թէնքսկիվինկ տէյ»ը: 300 երիտասարդ կամաւորներ լծուած էին նուիրատուութիւնները արձանագրելու գործին: Կէս ժամուան այդ հեռահաղորդակցութեան ընթացքին ամերիկեան կայանէն հեռասփռուեցան Ֆրանսայի չորս քաղաքապետներու զօրակցութեան ուղերձները, նաեւ ամերիկեան քաղաքական դէմքերու — Պ. Տոլ, Ճ. Տէօքմէճեան, եւայլն — ելոյթները, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի Նախագահ Պ. Թերզեանի, Իսկէն նուիրատու Տիկին Տիրուհի Պօյաճեանի խօսքը:

Ուշագրաւ է Հիմնադրամի Ֆրանսայի վարչութեան այս բացառիկ հանգանակութիւնը հայկական գաղութով չսահմանափակելու մտադրութիւնը: Ատոր առաջին փաստն էին չորս քաղաքապետներու յանձնառութեան արտայայտութիւնները: Թուլուզի, Սէն Տընիի, Կրընոպլի, Սէն-Ժէրմէն-ան-Լէյի քաղաքապետները՝ Տ. Պոտիս, Փ. Պրաուզէք, Մ. Տէսթօ եւ Մ. Փէրիքար ոչ միայն համակամութիւն կը յայտնէին աղէտի գօտիին ուղղուած այս շարժումին, այլեւ մասնակցութեան կոչ կ'ուղղէին իրենց պաշտօնակիցներուն:

Երեկոյթին խօսք առաւ նաեւ Ա. Թերզեան բացատրելով շարժումին անհրաժեշտութիւնը, ծրագրուած աշխատանքը որուն գլխաւոր թիրախն էր խորհրդային օրով սկսած ու կէս մնացած շէնքերուն — բնակարան, դպրոց — կառուցումը: Հաշուած էին որ յարկաբաժինի մը համար հարկաւոր է 39 հազար Ֆր. ու հանգանակութեամբ գոյանալիք ամբողջ գումարը պիտի յատկացուէր այդ գործին:

Այս առթիւ պատրաստուած է Հիմնադրամի թերթին յատուկ թիւը որ պիտի ղրկուի 100 հազար հոգիի. ինչպէս նաեւ 12 վայրկեաննոց այն տեսերիզը որ բաշխուեցաւ ներկաներուն: Ծրագրուած են ցուցահանդէսներ, տեղեկատուական երեկոյթներ, ամբողջ երկրին տարածքին:

Անկեղծ մտահոգութեան ու գիտակից յանձնառութեան արդիւնք, ամենայն բծախնդրութեամբ պատրաստուած ծրագիր մըն էր Նոյեմբեր 27-ին ներկայացուածը. ծրագիր որ անգամ մը եւս, այս անգամ Հայաստանի ամէնէն լքուած գաւառին դարման բերելու կը կանչէ ֆրանսահայ գաղութը: Անոր յաջողութեամբ պայմանաւորուած է ո՛չ միայն երկրաշարժին տասնամեակը դրական տուեալով մը նշելու սփոփանքը, այլ նաեւ ակնկալութիւնը թէ Սփիւռքի մտահոգութեան ու ջանքին օրինակը թելադրական կ'ըլլայ տեղւոյն պատասխանատուներուն համար:

Ա. Թ.

ՄԱՄՈՒԼ

«LA CROIX»

(29 Novembre)

LES CHRETIENS DU KARABAGH RESTENT L'ARME AU PIED

Վերոյիշեալ խորագրին տակ թերթին թղթակիցը՝ Լուի տը Գուրսի որ Ստեփանակերտ գտնուած է կը նկարագրէ կացութիւնը: Սկիզբէն կը հաստատէ որ Ղարաբաղի մէջ ամէն բան կ'ընթանայ ինչպէս իսկական Պետութեան մը մէջ: Հոն երթալու համար վիզա մը պէտք է, մայրաքաղաքին մէջ (զոր կը չակերտէ) կը գտնուին Հանրապետութեան Նախագահը՝ Արկադի Ղուկասեան եւ կառավարութիւնը: Ազգային ժողովը, կը գրէ 33 երեսփոխան ունի եւ Սահմանադրութիւնը իրբեւ օրինակ առած է Ֆրանսայի Սահմանադրութիւնը:

Ամէն ինչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ համայն աշխարհ այս աչքով դիտէր կացութիւնը: Բայց, այդպէս չէ: Տասը տարի է, Ղարաբաղ, մօտ քրիստոնեայ Հայաստանի, կը պայքարի մահմետական Ատրպէյճանէն ձեռք ձգելու համար իր անկախութիւնը: Կրօնական հակամարտութիւն մը չէ, համայնավար շրջանը պարտադրած է որ Ղարաբաղը ազերի հողամասին մաս կազմէ: Միջազգային հաւաքականութիւնը բանակցութեան ճամբով լուծում մը կը փնտռէ: Մինսկի խումբին եռեակ նախագահութիւնը ելք մը կը փնտռէ որ կայունացնէ շրջանի կացութիւնը, դիւրացնելու համար բոլորին քարիւղային եւ առեւտրական շահերը:

Լրագրողը, ապա, կ'անդրադառնայ Լ. Տէր-Պետրոսեանի դիրքին փուլ առ փուլ լուծումի մը ի նպաստ, ինչ որ զայրացուցած է Ղարաբաղի բնակիչները, որոնք, ցարդ, վարժուած էին Հայաստանի զօրակցութեան: Նախագահին արտայայտութիւնները, կը գրէ, խոտոր կը համեմատին Ղարաբաղի Պաշտպանութեան Նախարարին՝ Սամուէլ Բաբայեանի վերջին յայտարարութիւններուն հետ: Անիկա կը շեշտէ թէ խօսք չի կրնար ըլլալ որեւէ հողամաս վերադարձնելու մասին ցորչափ չի ճշդուիր Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը եւ այս տեսակէտը կը բաժնեն նախագահը, կառավարութիւնը եւ համայն ժողովուրդը: Փոքրիկ ժողովուրդ մը, կ'ըսէ թերթին աշխատակիցը, բայց միաձայնութեամբ վճռակամ, կրկին ցմահ կռուելու: Արտաքին նախարարին կցորդը՝ Կարէն Բաբուրեան կ'ըսէ. — «Գիտենք որ նոր պատերազմ մը փափաքելի չէ, բայց, այսօր կարելի չէ կշիռքի մը մէջ դնել Հայերու (եւ Ղարաբաղցիներու) արիւնը մէկ կողմէ եւ քարիւղը միւս կողմէ»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Շաբաթ, Նոյ. 29-ին, ի. հաշիւ Ֆրանսայի բաժակի զտման խաղերու Է. շըրջանին, Վալանսի Հայ Մարզականը խաղաց Լ'Էթրա-ի (Պատուոյ դասակարգ) դէմ, այս վերջինոյն դաշտին վրայ: Խաղը եւ երկարաձգումը 0 — 0 վերջացած են եւ ի վերջոյ Վալանս փէնալթիներու (5-3) առաւելութեամբ յաջողած է որակուիլ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Նոյ. 29 / Դեկտ. 1)

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Ազգ. Միաբանութեան Ուխտին Նոյեմբեր 28-ին կազմակերպած հանրահաւաքին կրկնուած են իշխանութիւն փոխելու կոչերը: Խօսք առնելով Ռաֆիկ Յովհաննիսեան ընդդիմութեան կոչ ուղղած է շօշափելի ծրագիր առաջարկելու: Ան ընդդիմադիր ճակատը բաժնած է՝ երեք շերտի. աղմկարարներ, համարձակ եւ լուրջ ուժեր (Դաշնակցութիւն, Ռամկավարներ), «միտինգաւորներ»: Հաւաքին ներկայ եղած են մօտ 50 հոգի:

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԷՆ

Նոյեմբեր 28-ին վարչապետ Ռ. Քոչարեան ընդունած է Ֆրանսայի, Միացեալ-Նահանգներու, Մեծն-Բրիտանիոյ Ռուսաստանի, Յունաստանի Երեւանի ներկայացուցիչները. անոնց պարզաբանումներ կատարած է Դեկտեմբեր 10-ին Փարիզ տեղի ունենալիք Համաշխարհային Դրամատան խորհրդատուներու խումբին հանդիպումին Հայաստանի ներկայացնելիք ծրագիրներուն մասին:

Նման հանդիպումներ կը ծառայեն տուեալ երկրի տնտեսական բարեփոխումներուն շարունակութեան: Այս անգամ Հայաստան կը ներկայացնէ ուժանիւթի, կրթութեան, առողջապահութեան եւ աղէտի գօտիի վերակառուցման ծրագիրներ:

Վ. ՈՍԿԱՆԵԱՆ ԳՈՓԸՆՀԱԿԸՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին փոխ-նախարար Վարդան Ոսկանեան մանաւանդ Գոփընհակընի ժողովին նախապատրաստութեան յատուկ աշխատակազմի ղեկավարի իր հանգամանքով հարցազրոյց մը տուած է «Լրաբեր»ի: Ան նախ խօսած է ժողովին արծարծուելիք նիւթերուն մասին, ըսելու համար թէ բացի ղարաբաղեան հարցի քննարկումէն կան հայաստանեան տեսանկիւնէն այլ կարեւոր նիւթեր ալ, ինչպէս օրինակ 21-րդ դարուն Եւրոպայի ապահովութեան մօտէլի հարցը, ուր Հայաստանի վերաբերող լուրջ խնդիրներ կան: Օրակարգի վրայ պիտի ըլլան նաեւ սպառազինութեան հարցեր եւ ինչպէս ծանօթ է ղարաբաղեան կնճիռը: Այս վերջինոյն մասին փոխ-նախարարը ըսած է թէ կարելի չէ կանխագուշակումներ ընել, բայց հարկ է նկատել որ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի շրջանակներու մօտեցումները եւ կարծիքները բարենպաստ չեն հայկական կողմին: Այսուհանդերձ Վ. Ոսկանեան կը խորհի թէ համանախագահները պիտի խուսափին Լիզպոնեան ձեւի որոշում մը տալէ, որ պատճառ եղած էր բանակցութիւններու խզման: Ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր-Պետրոսեանի փոխ-զիջման մասին վիճայարոյց արտայայտութիւններուն, Արտաքին փոխ-նախարարը նշած է թէ աճապարելու հարկ չկայ եւ թէ փոխզիջման այդ հարցը կար առաջին օրուընէ իսկ: «Վերջնական լուծումը, որի արդիւնքում տարածաշրջանում կ'ունենանք կայուն խաղաղութիւն եւ բարենպաստ պայմաններ տնտեսական զարգացման համար, պէտք է բաւարարի բոլոր կողմերին: Իսկ որպէսզի լուծումը լինի բոլորի համար ընդունելի, պէտք է յենուի փոխզիջման վրայ» ըսած է ան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՊԱՀ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

«Մեր յաջորդ համագումարը 21-րդ դարի նախաշեմին է, եւ մենք յաղթանակով ենք մտնելու 21-րդ դար: Այդպէս ասել թոյլ է տալիս մեր ուժերի նկատմամբ ունեցած հաւատս: Երբեք այնքան մօտ չենք եղել վերջնական յաղթանակին, որքան հիմա: Մենք պայքարել ենք Արցախի համար ու կը պայքարենք» խօսքերով եզրափակած է Պաշտպանութեան Նախարար Վազգէն Սարգսեան Հայաստանի Երկրապահ Կամաւորներու Գ. համագումարը:

Ընդունուած որոշումով Համագումարը հաւանութիւն տուած է ԵԿՄ նոր կանոնադրութեան, «Երկրապահ» երեսփոխանական խմբակի ստեղծման, գործունէութեան նոր ուղիներու: Վ. Սարգսեան իր ելոյթին մէջ ընդգծած է նաեւ որ իրենք պէտք է հաշտեցնող դեր խաղան իշխանութեանց ու ընդդիմութեան միջեւ ու ըլլան խաղաղութեան ու պատերազմի միջեւ:

Համագումարը ընտրած է Միութեան վարչութեան 25 հոգինոց նոր կազմ մը:

Համագումարէն յետոյ Վ. Սարգսեան եւ վարչութեան նորընտիր անդամներ պատասխանած են լրագրողներու կարգ մը հարցումներուն: Ըստ Վ. Սարգսեանի Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան քայլերը չեն կրնար վնաս հասցնել Արցախի անկախութեան: «Իսկ եթէ ղարաբաղեան հարցը մեր ուզած ձեւով չըլուծուի, ըսած է ան, մեր քայլերի մասին խօսել չենք կարող, որովհետեւ չգիտեմ թէ մեզնից քանիսը կենդանի կը մընայ»:

Ինչ կը վերաբերի «31»երու դատավարութեան հարցին, այս մասին եղած հարցումի մը ԵԿՄ փոխ-նախագահ Ալպէր Բազէեան պատասխանած է թէ անոնց պէտք չէ «դաւաճան»ի պիտակ կըցել եւ թէ հայրենասէր տղաք են անոնք ու Արցախի համար արիւն թափած: Աւելցուցած է թէ առանց միջամտութիւն փափաքելու դատարանին գործերուն, այսօր աւելի քան երկու տարի ետք պէտք է ներում շնորհել անոնց:

Վ. ՉԻՏԷՉԵԱՆ ԵՒ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Նոյեմբեր 29-ին Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Եւրոպայի Միութեան մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ եւ Պելժիքայ մօտ լիազօր դեսպան Վիգէն Չիտէչեանը: Նախագահին կողմէ նոյն օրը ընդունուած է նաեւ Փարիզի դեսպանը՝ Վ. Փափազեան: Քննարկուած են հայեւպելժիական ու հայեւֆրանսական յարաբերութիւնները եւ նշեալ դեսպանութիւններու գործունէութիւնը:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոյ. 28-ին նախագահը շարունակելով իր խորհրդակցութիւնները Ազգ. Ժողովի խմբակցութիւններուն հետ, հանդիպում ունեցած է «Բարեփոխութիւն» խմբակցութեան հետ: Լ. Տէր-Պետրոսեան ներկայացուցած է ղարաբաղեան հարցին վերաբերեալ իր տեսակէտները, կարգաւորման կարելի տարբերակները:

Նոյ. 29-ին ալ նախագահը ընդունած է Հայաստանի Կոմկուսի 33-րդ համագումարին առթիւ Հայաստան ժամանած արտասահմանեան Կոմկուսներու պատուիրակութիւններ: Դիմելով հիւրերուն, Լ. Տէր-Պետրոսեան ըսած է թէ անկախ գաղափարախօսական տարակարծութիւններէն, Հայաստանի իշխանութեանց եւ Կոմկուսի միջեւ հաստատուած են քաղաքակիրթ յարաբերութիւններ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ Ֆրանսայի երկու պատանդներէն մէկը՝ կինը մեռաւ, փրկուելէ ետք, երբ ազատագրման յարձակում մը կը կատարուէր իշխանութեան ապահովութեան ուժերուն կողմէ: Ծանօթ է որ երկու Ֆրանսացիները պատանդ առնուած էին Նոյեմբեր 18-ին իշխանութեան դէմ պայքարող իսլամապաշտ Սադիրովի տարրերուն կողմէ: Ան պայման կը դնէր որ արգելափակուած եղբայրը ազատ արձակուի: Տաճիկ ուժերը որ յարձակած էին առեւանգողներու թաքստոցը, վստահեցուցած էին Ֆրանսայի Մոսկուայի դեսպանը որ ուժի պիտի չդիմէին: Ֆրանսացիները բանակցութիւններ կը վարէին, բայց, դեռ չճշդուած պայմաններու մէջ, յարձակման անցած են Նոյեմբեր 30-ին, մինչ նախորդ օրը բանակցութիւնները լաւ ընթացքի մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՉԱՐԵՆՑ ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՈՒՆԷ՞Ր…

1997 Չարենցի ծննդեան հարիւրամեակի տարի հռչակուեցաւ ու որպէս այդ նկատելի շարժումի մղեց գրական շրջանակներ. թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ։ Տարին նաեւ կը նշէր բանաստեղծին եղերական, ըմբոստացնող մահուան վաթսունամեակը, բայց այդ կէտը լռութեան մատնուեցաւ։ Տխուր, լուրջ, անփայլ բաներ պէտք չէին։ Չարենցը մեր մեծագոյնը, դասականն էր ու վե՛րջ. փառաբանութեան առարկայ կրնար ըլլալ ծնունդը միայն. մահ, սպանութիւն, անյայտ շիրիմ, մահուան պարագաներ, փաստաթուղթեր, վկայութիւններ, ապերախտ աշխատանք պարտադրող բաներ էին. անոնց մասին կարելի՞ էր խօսիլ շողշողուն թեմերէ որոնք եղան ընդհանրապէս նշումի վայրերը։ Նոյնն է պարագան անոր գործին հանդէպ հետաքրքրութեան. քիչ ձեռնարկներ միայն արժանին յատկացուցին չարենցեան ժառանգութեան, գանցելով անոր պարզ ընթերցումին ու շատ շատ նոյն անընդմէջ փառաբանումին 60 տարի տեւած սովորամոլութիւնը։

Հայաստանեան տօնակատարումները որոնք կոչուած էին ամէնէն ծանրաչուքը ըլլալու, հետեւելով մամուլի արձագանգներուն, չյաջողեցան նոյնիսկ անոնց շրջանակը խորհրդային աշխարհէն փոխադրել անկախացած երկրի մը իրականութեան մէջ։ Այս առիթով կատարուած գրական հաւաքոյթներու, հրատարակութիւններու մէջ քիչ բան կայ որ դուրս կը մնայ այս ընդհանրութենէն։ Ընդհանրութիւն որ շատ մը տուեալներ ունի մըտածել տալու թէ Չարենց կը մեծարուէ՞ր, թէ կը մեծարէր…։ Այս մասին ամէնէն յատկանշական էր Գրողներու Տան մէջ կազմակերպուած այն ձեռնարկը որ յատկացուած էր Չարենցի նուիրուած էջերու ընթերցումին, անոնց հեղինակներուն կողմէ։ Եւ, անշուշտ, ոչ ոք հարց տուաւ թէ արեւելահայ ժամանակակից քերթողութեան անհաւասարելի մնացած այս դէմքը իր ո՛ր մէկ մեղքին համար նման չարաչահումի առարկայ կ'ըլլար։

Երեւանեան ծրագիրը Սփիւռքէն հրաւիրեալներու խումբովն ալ կրկնեց խորհրդային օրինակը։ Հարցը չի վերաբերիր ծափահարողներու մէջ սփիւռքեան մասնակցութիւն ալ ունենալու մտահոգութեան. ինչ որ ալ ըլլայ, դրական է նըման առիթի մը համազգային բնոյթ տալու երեւոյթը։ Սակայն, ո՞վ կրնայ ըսել թէ հրաւիրեալներու ընտրութեան մէջ ծանր կշռած էր Չարենցի գործին մեծարանքը եւ ոչ թէ խնամի – ծանօթ – բարեկամական, խոհանոցի հաշիւներ։ Հայաստանի թերթերը լեցուն են այդ հրաւէրներուն առթիւ «հայրենի» որակումով թուարկուած հացկերոյթներու ուղղուած լրձնաշուրթ գովեստներով ու շնորհակալութիւններով։ Այն աստիճան որ կը մատնեն ենթականերու զարմանքը այդ հարիւրամեակին ներկայ գտնուելու իրենց եղած հրաւէրին։

Ծիծաղելիէն չվախնալու յատկանիշով ալ կրկնուած է խորհրդային աւանդութիւնը եւ քանի մը մակարդակի վրայ։ Կան նաեւ լրջանալու շատ պատ, անուղղակի թելադրանքներ որոնք բնական է որ ոչ մէկ ուշադրութեան պիտի արժանանան, վաղը նոյն հացկերէն կամ անուններէն այլ մեծերու նուիրուած ձեռնարկներու պարագային։

Այսպէս մտածելու կը մղէ օրինակ, տեսնել թէ թերթի մը նոյն (ա.) էջին վրայ քով քովի տեղ գտած են հրաւիրեալներ՝ Ալիսիա Կիրակոսեանն ու Ռոպէր Հատտէճեանը։ Չափանիշի չգոյութեան ուշագրաւ այս փաստը կը զօրացնէ քանի մը տողերու ծանօթութիւնը. կ'ըսուի թէ սփիւռքահայ բազմաթիւ մտաւորականներու հետ զրուցելու պատեհ առիթը օգտագործելով կ'ուտան անոնցմէ մէկ քանին։ Ու գրողի, լրագրողի տարիներու վաստակով ծանօթ Ռ. Հատտէճեանի մանրամասն տեղեկութիւնները՝ Պոլսոյ հայութեան կամ Ղարաբաղի հարցին մասին, արեւելահայերէնի անտեղի միջամըտութիւններով դրացնութեան ենթարկուած են վերոյիշեալ «սփիւռքահայ բանաստեղծուհի»ին կարծիքներուն ու պատգամներուն։ Ա. Կիրակոսեան, եզակի այն դէմքն է որուն անունով ներկայացած գըրական էջերուն միջուկն ալ, ծաւալն ալ լայնօրէն գերազանցուած են գլխաւորաբար հայաստանեան գրողներու կողմէ անոր ընծայուած մեծարանքներէն։ Այդ երեւոյթին վերջին հանգրուանը նոպէլեան մրցանակի դռներուն հասած է ու ան կը ներկայացուի որպէս այդ մրցանակին թեկնածու ցոյց տրուած անուն։ Այս կատակին միակ լուրջ կողմը այն է որ Ա. Կիրակոսեան, այնպէս կը թուի թէ ինք ալ սկսած է հաւատալ ըսուածին։ Ու որպէս այդ, պատասխանելու համար Սփիւռք – Հայրենիք կապին մասին հարցումին, այդ կապը կը զետեղէ իր անձին ու խորհրդային օրերու Սփիւռքահայ կոմիտէին միջեւ, այսօրուան մասին յայտնի ափսոսանքով. այդ Կոմիտէին նախագահներէն Վ. Համազասպեան հօր դեր կատարած է իրեն համար ու եթէ կոմիտէն չըլլար, ոչ իր գործերը թարգմանուած, ոչ ինք հրաւիրուած պիտի ըլլար ու ժողովուրդը զինքը «չպիտի սիրէր»։ Այսօր, քանի Կոմիտէ մը չկայ, «այդ դերը երեւի պէտք է ստանձնեն Արտաքին գործերի կամ Մշակոյթի նախարարութիւնները»։ Դժուար է կռահել թէ Մշակոյթի նախարարութիւնը ինչ կը մտածէ Ա. Կիրակոսեաններու հայրութեան այս նոր դերին մասին, բայց Արտաքին նախարարութիւնը հաւանօրէն նախ յետաձգել տայ Օ–ԷՍ–Սէ–Ը–ի դեկտեմբերեան հանդիպումը ու զբաղի «Սփիւռքահայ բանաստեղծուհիներու հայրութեան բաժին» մը հաստատելու գործով որպէսզի Ղարաբաղի կարգաւորման նման մանրուքներ աւելի մեծ յապաղումի պատճառ չըլլան այդ առաքելութեան մէջ։ «Լիցքաւորումը հայրենիքի մէջ կ'ըլլայ» կիրակոսեանական պատգամը խորագիր ըրած այս էջին հետ համեմատելի է Գրողներու Միութեան կլոր սեղանի հիւրերէն Սեդա Տէմիրճեան – Ծաղիկեան որ կը ներկայացուի որպէս «սփիւռքահայ անուանի գրականագէտ». այս կոչումին հիմ ծառայած է «վերջին 50 տարուայ սփիւռքահայ աւելի քան 150 դասական հեղինակների գործերից ծաղկաքաղ»ը, հոգ չէ թէ անկէ բացակայ է իսկական մեծերու կարեւոր խումբ մը։ Այս պարագային ալ այդ ծաղկաքաղին մէջ իրենց ներկայութեամբ զարմացնող անուններու մասին «անուանի գրականագէտ»ը կուտայ հետեւեալ լուսաբանութիւնը. «մոռացածին դասական գրողներ, ինչպիսիք Վահէ Վաղեան, Մուշեղ Իշխան եւայլն չեմ ընդգրկել։ Դուրս են մնացել նաեւ լպիրշ գրականութեան հեղինակները»։ Չէ ըսուած թէ Վ. Վաղեանի, Մ. Իշխանի հետ դուրս ձգուածներէն օրինակ՝ Նիկողոս Սարաֆեանի մեղքը «մոռացածին դասականութի՞ւն»ն է, թէ «լպիրշ գրականութեան» մշակումը։ Երէկուանին ու այսօրուանին դատումէն ետք Ս. Տէմիրճեան – Ծաղիկեան կուտայ Սփիւռքի վաղուան գրականութեան չափանիշներն ալ. նախ կ'ըսէ որ անոր ապագան մութ է. ատիկա ըսել կուտան ստեղծագործողներ որոնք Փարիզի մէջ «հանելուկային բանաստեղծութիւններ են գրում» որոնց մասին կ'աւելցնէ. «ես անգամ չեմ հասկանում»։ Ինչ կը վերաբերի Պէյրութի, Գալիֆորնիոյ նման կեդրոններու, հոն ստեղծագործողները «քիչ են եւ գրեթէ բան չեն արել, Պոլսում նոր սերունդը նահանջել է հայերէնի մէջ»։ Ճիշդ է որ ամէն մարդ ազատ է իր ծախքով հրատարակելու որեւէ ընտրութեամբ, որեւէ ծաղկաքաղ, բայց երբ անիկա դժբախտութիւնն ալ կ'ունենայ գրական մրցանակի մը արժանի նկատուելու, ինչպէս Էլիզ Գաւուքճեան – Այվազեան մրցանակը, ատիկա կուտայ պատգամատուի ինքնավստահութիւնն ալ ըսելու թէ «Վ. Վաղեան», Մ. Իշխան «մոռացածին դասական» են, կամ Գալիֆորնիա, Պէյրութ «գրեթէ բան չեն արել»։

Չարենցեան հարիւրամեակի այս քովնտի անդրադարձը դաւեշտականէն լուրջ լարերու բերելու համար օժանդակութեան կը փութայ Զահրատ. ոչ դասականի, ոչ նոպէլեան թեկնածուի, ոչ ալ նախարարութիւններէ հայր կամ մայր յուսացողի ջրիկութիւններ կան անոր խօսքին մէջ որ տեղ գտած է նոյնպէս հայաստանեան մամուլին մէջ։ «Ո՞վ էք դուք» հարցումին կը պատասխանէ. «սովորական մարդ»։ Հայաստա՞նը իր կեանքին մէջ՝ «ամէն հայ իր փոքրիկ Հայաստանն ունի իր սրտին մէջ»։ Որո՞նք են այն գրողները որոնք 100 տարի ետքն ալ կը կարդացուին՝ «հարցումին կը պատասխանէ միայն ժամանակը» կ'ըսէ ան։ Եւ վերջին թելադրութիւն մը ունի յատկապէս վերոյիշեալներուն նման տիպարներու. «Յիշենք որ մենք ոչ առաջինն էինք, ոչ վերջինը»։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

«ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ» ՄՐՑԱՆԱԿԸ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏ ԵՒ ՀԱՅԱԳԷՏ՝ ՓՐՈՖ. ԷՏՄՈՆՏ ՇԻՒՑԻ

Վիէննաբնակ՝ Կարպիս Փափազեան անծանօթ մը չէ նաեւ ֆրանսահայ գաղութին։ Ան, շուրջ տասը տարի առաջ, հիմը դրաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Կարպիս Փափազեան» մրցանակին որուն նպատակն է բարոյապէս եւ նիւթապէս (5000 տոլար) վարձատրել այն օտարները, որոնք իրենց աշխատանքներով թէ գործունէութեամբ սատար հանդիսացած են հայութեան կամ հայագիտութեան։

Յիշենք որ 1988–էն ի վեր է որ կը յանձնուի այս մրցանակը, որուն արժանացած են յաջորդաբար՝ Տօքթ. Թէսա Հոֆման (Պէրլին), փրոֆ. Ատրիանօ Ալփակօ–Նովէլլօ (Միլանօ), Քրիսթոֆըր Ուալքըր (Լոնտոն), փրոֆ. Ռոզմարի Իպոփ եւ Էլիզապէթ Մանտուրֆ (Վիէննա), Նիգար Խալիլի (Հալէպ), Անտրէ Սանթինի (Փարիզ), Գարոլայն Քոքս (Լոնտոն), փրոֆ. Նելլի Զանեւա – Դեչեւսկա (Սոֆիա), Տօքթօր Իվ Թեռնոն (Փարիզ)։ Անկասկած գնահատելի գաղափար մըն է զոր ունեցած է Կարպիս Փափազեան, քանի ընդհանրապէս ակնկալութիւններ ունինք օտարներէ եւ յաճախ չէ որ գիտցած ենք, մեր կարգին, գնահատել, ըստ արժանւոյն անոնց տարած հայանպաստ աշխատանքները։

Այս տարուան մրցանակը կը շնորհուէր հունգարացի ծանօթ անձնաւորութեան մը՝ փրոֆ. Էտմոնտ Շիւցի, ատ ի գնահատութիւն անոր բերած օժանդակութեան հայ դատին եւ իր հայագիտական աշխատանքներուն։

Շաբաթ, Նոյեմբեր 15–ին է, որ աւելի քան 250 հոգի հաւաքուած էին Փեշտայի մշակութային նոր կեդրոնը այս տուչութեան առթիւ։ Ներկայ էին կառավարական եւ համալսարանական անձնաւորութիւններ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Միլանոյի մասնաժողովի նախագահը՝ տոքթոր Տիգրան Ալեքսանեան, Վիէննայի մասնաժողովի նախագահը՝ Պ. Սերայտարեան, տեղւոյն հայ համայնքի անդամներ, բազմաթիւ այլ հիւրեր՝ Տէր եւ Տիկին Հ. Բամպակեան, Միլանոյէն եւ նաեւ Վիէննայէն։

Բարի գալուստի խօսքը արտասանեց Հունգարիոյ Հայոց Միութեան նախագահը՝ Ալեքսան Աւանէսեան, ապա, մրցանակի յանձնումէն առաջ ելոյթ ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Ֆրանսայի փոխ – նախագահ եւ գանձապահ՝ Պր. Վաչէ Ճազմատարեան։

Ան, յիշելէ ետք թէ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի կեդրոնական Վարչութիւնը, ամէն տարի, կը պարգեւատրէ ոչ հայ անձնաւորութիւն մը մրցանակով մը զոր հաստատած է Պր. Կարպիս Փափազեան, ատ ի երախտագիտութիւն այն անձին որ իր գործունէութեամբ կամ գրական աշխատանքներով մեծապէս մասնակից եղած է հայ ժողովուրդի եւ իր պատմութեան ծանօթացման, հակիրճ ակնարկ մը նետեց Հ. Բ. Ը. Միութեան, շեշտելով՝ «Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը հիմնուած է Գահիրէ 1906–ին, նպատակ ունենալով օգնութեան հասնիլ հայ ժողովուրդին, Սփիւռքի թէ Հայրենիքի մէջ, մարդասիրական, մշակութային եւ ուսումնական զանազան ձեռնարկներու միջոցաւ։ Այսօր Հ. Բ. Ը. Միութիւնը միջազգային կազմակերպութիւն մըն է որ ներկայ է աւելի քան 30 երկիրներու եւ 120 քաղաքներու մէջ եւ ունի 30.000 անդամներ որոնք իրենց անդամավճարներով եւ նուիրատուութիւններով հիմքը կը կազմեն մեր Միութեան։ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը ֆինանսաւորէ 65 դպրոց եւ համալսարան, կը հովանաւորէ հիւանդանոցներ, եկեղեցիներ, դպրեվանքներ եւ այլն»։

Ապա, Պր. Ճազմատարեան խօսքը ուղղեց փրոֆ. Շիւցի. –

«Ինձ համար մեծ հաճոյք է յանձնել «Կարպիս Փափազեան» մրցանակը Հ. Բ. Ը. Մ.–ի անունով, արեւելագէտին եւ հայագէտին որ դուք էք։ Տասնամեակներ շարունակ ձեր հետազօտութիւնները ընդգրկած են զանազան մարզեր։ Ձեր գործունէութիւնը եւ ձեր գիտական աշխատանքները կը ցոլացնեն ձեր մարդասիրական արժանիքները, եւ այդ իսկ պատճառաւ այսօր կը պատուենք մարդասէր մը բառին բուն իմաստով։ Իբր միջնադարեան ժամանակներու մասնագէտ, ուսումնասիրած էք հայ ժողովուրդի բնագաղթերը սելճուքական եւ մոնկոլական արշաւանքներու հետեւանքով։ Սերտելով հունգար աղբիւրները, դուք էիք որ ձեր գործերով յայտնաբերեցիք գոյութիւնը հայ գաղութի մը միջին դարերու Հունգարիոյ Էսթերկոմ մայրաքաղաքին մէջ։ Այսպէս է որ Պէլա չորրորդ թագաւորը 1243 թուին կ'ընդունէր առանձնաշնորհումները որոնք տրուած էին Հայերուն իր նախնիներուն կողմէ։ Միւս կողմէ, ուսումնասիրած էք նաեւ Հայերու մասնակցութիւնը մայրաքաղաք Պուտայի ազատագրման մէջ 1686 թուին։ Իբր մասնագէտ հայ գրականութեան ձեր գրչով աւելի քան 100 յօդուածներ լոյս տեսած են հունգարական գրականութեան հանրագիտարանին մէջ, նիւթ ունենալով 5 – 18 դարերու հայ գրականութիւնը։ Երեսուն տարիներէ ի վեր Պուտափեշտի համալսարանի մէջ կը դասաւանդէք արեւելագիտութիւն եւ հայագիտութիւն եւ կը պատրաստէք ապագայ հայագէտներ։ Նաեւ դասատու էք այս մարզին մէջ ամերիկեան Պլումինկթն համալսարանին մէջ։ 1977–ին, ձեր աշխատութեամբ լոյս տեսաւ Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի դասագիրք մը, բարձրագոյն ուսումնարաններուն համար։ 1990–ին, գնահատելով ձեր արժանիքները հայագիտութեան մարզին մէջ, Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիան ձեզ ընդունեցաւ իբր արտասահմանեան անդամ։ Դուք նաեւ անդամ էք Հունգարիոյ գիտութեանց ակադեմիայի, պատուոյ փրոֆէսօր Պուտափեշտի համալսարանի եւ պատուոյ անդամ ամերիկեան արեւելագիտութեան ընկերութեան։ Ձեր գործերը կ'օգտագործուին ամէնուրեք Եւրոպայի եւ Ամերիկայի գիտական հանդէսներուն մէջ, նուիրուած արեւելագիտութեան եւ հայագիտութեան։ Քսանեւհինգ տարիէ ի վեր համագործակցութիւն գոյութիւն ունի Հունգարիոյ եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիաներու միջեւ։ Այս համագործակցութեան եւ ձեր նախաձեռնութեան պտուղն է հատոր մը նուիրուած հայ – հունգար պատմութեան, որ լոյս տեսած 1983–ին եւ որուն նախաբանը ձեր ստորագրութիւնը կը կրէ»։

Պր. Ճազմատարեան յիշեց նաեւ փրոֆ. Շիւցի քանի մը գործերը՝ «Հայագիտութեան կարեւորութիւնը Հունգարիոյ պատմութեան մէջ» (1991), «Հայկական Կիլիկիան եւ խաչակիրները» (1995), «Պատմական եւ գրական զուգահեռ իրադարձութիւններ միջնադարեան Հունգարիոյ եւ Հայաստանի միջեւ» (1996)։

Մրցանակին յանձնումէն ետք, փրոֆ. Շիւց, յուզումով արտասանեց շնորհակալութեան իր խօսքը, անդրադառնալով նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութեան։

Գեղարուեստական ընտիր բաժին մը եւ հիւրասիրութիւն մը փակեցին այս հաւաքոյթը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԵՒ ԱՂԱՆԴՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — («Յառաջ»). —

Նախաձեռնութեամբ «Յոյս Հայաստանի համար» մարդասիրական Միութեան եւ կազմակերպութեամբ երեք եկեղեցիներու, տեղի ունեցաւ դասախօսական երեկոյթ մը, Նոյեմբեր 21–ին, «Քոնքորտ Փալմ Պէչ» պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ, նիւթ ունենալով՝ «Կրօնական կացութիւնը Հայաստանի մէջ, եւ աղանդները»։

Լեւոն Զօլաքեան, «Յոյս Հայաստանի համար» Միութեան՝ անդամ, կազմակերպիչ մարմնի անունով արտասանեց բացման խօսքը։ Ներմուծեց նիւթը բնորոշելով Հայ Եկեղեցւոյ դերը դարերու ընթացքին, համայնավարութեան տարիներուն, եւ դրան աղանդներու ներկայութեան հարցը։ Ապա, ներկայացուց մասնակցողները եւ յայտնեց երկու դասախօսներու, Ֆրանսացի, բացակայութիւնը. Ժան Շէլինի՝ դասախօս էքս-ան-Փրովանսի Իրաւագիտութեան համալսարանի եւ Մարիան Տիպէրթրէ՝ լրագրող «Լա Վի» թերթին։ Այս վերջինը փոխարինեց Ժանին Բալուեան լրագրող Լիոնի «Փրոկէ» թերթին եւ մասնագէտ եկեղեցական հարցերու ու էքիւմէնիք շարժումի, որ ձեռնհասօրէն վարեց դասախօսութիւնը, մանաւանդ հարցումներու բաժինը։

Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան, Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի համար, կարդաց աղօթք մը։

Ապա, յատկապէս այս ձեռնարկին համար արձանագրուած տեսերիզով մը ունկնդիրները լսեցին Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի պատգամը։ Հայերէնով եւ Ֆրանսերէնով, ողջունեց միասնական ոգին որուն մէջ ըստ՝ «ամբողջական ազգութեան եւ մէկ քրիստոնէութեան համար հաւաքուեր էք։ Եկած էք հոգեկան կեանքի զարգացման հեռանկարին վրայ մտածելու»։ Ապա, Կաթողիկոսը անդրադարձաւ եօթանասուն տարիներու անհաւատ եւ ճնշող վարչակարգի ձգած ժառանգութեան եւ շեշտեց երկու առաջնահերթութիւններ՝ դպրոցներուն համար քրիստոնէութեան դասաւանդման ուսուցիչներ պատրաստել եւ քրիստոնէական հաւատքը տարածել եւ ուսուցանել առօրեայ կեանքին մէջ։

Խօսքը տալէ առաջ յաջորդաբար երեք եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն, Ժանին Բալուեան, ներկայացուց կարգ մը վկայութիւններ ընդգծելով յատկապէս Հայաստանի ժողովուրդի հոգեկանութեան կենսական կարիքը, աղանդներուն շահած հողը իրենց բերած «պատրաստ պատասխաններով» եւ այլ երեւոյթներ։ Եկեղեցական ազատ շուկայ մը կայ, ըսաւ, որ հարկ է գրուել վերարժեւորելու համար 17 դարերու պատմութիւն մը։

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ անունով խօսք առաւ Վազգէն Վրդ. Միրզախանեան մասնաւորապէս հրաւիրուած էջմիածնէն։ Նախ, խօսեցաւ համայնավար վարչակարգի 70 տարիներու պարտադրուած անհաւատութեան վրայ զոր որակեց՝ Հոգեւոր եղեռն իր հալածանքներով, սրբավայրերու քանդումով, հոգեւոր ճեմարանի փակումով, կրօնականներու սպանութիւններու եւ այլ դաժան արարքներով։ Ապա, արցախեան շարժումը, եւ 1991–ի անկախութիւնը եղան ազգային բայց նաեւ հոգեւոր մեծ խթան։ Երկրաշարժը եւ Ղարաբաղի պատերազմը լայն բացին դռները մարդասիրական, ընկերային ու հոգեւոր կարիքներու առջեւ։ Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական Եկեղեցիները վերադարձան երկիր։ Աղանդները հող գտան, որոնք, ըստ վարդապետին, ոչ նկատառելի թիւ կը կազմեն եւ ոչ ալ մեծ ազդեցութիւն ունին։ Աղանդներ գոյութիւն ունէին 1991–էն առաջ, ինչպէս «փանթըքոթիսթ»ները։ Վազգէն Վրդ. Միրզախանեան մանրամասն պատկեր մը տուաւ կրօնական վերադարթօնքին, յատկապէս 1995–էն ի վեր, Գարեգին Ա.ի գահակալութեամբ։ Մասնաւոր զարկ կրօնքի ուսուցման մէջ, ներքին թեմերու վերակազմակերպութիւն, հոգեւոր ճեմարանի վերաբացում, կրօնական գրականութեան ծաղկում եւ այլն...։ Իր ճառը, մաս առ մաս, Ֆրանսերէնի թարգմանեց, փրոֆ. Ռոպէր Տէր – Մերկերեան։

Վեր. Ռընէ Լեւոնեան Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Համաշխարհային Խորհուրդի անդամ յատկապէս իր խօսքը կեդրոնացուց երեք եկեղեցիներու լրացուցիչ գործակցութեան, եղբայրական յարաբերութիւններուն, էքիւմենիք երկխօսութեան, համերաշխ ոգիին վրայ, եւ աւելցուց՝ «կարեւորը կրօնքը չէ, ա՛յլ հաւատքը»։ Ապա, հպանցիկ ակնարկով մը ներկայացուց Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ ներկայութիւնը Հայաստան, իր քառասուն ժողովականներով կամ աղօթքի վայրերով, իր բարեսիրական, բժշկական, ուսուցման, կրօնքի տարածման կառոյցներով։ Իսկ, աղանդները, ըստ վերապատուելին, նոր երեւոյթ մը չէ Հայաստանի մէջ, եւ կապ չունի տնտեսական իրավիճակին հետ։ Լաւագոյն զէնքը աղանդներուն դէմ պայքարելու համար ներկայ ըլլալ է ժողովուրդին մէջ, քարոզել, հովուական առաքելութիւն կատարել, ճշմարիտ Աւետարանի խօսքը տարածել։

Իր կարգին, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Հովուապետը՝ Կոմիտաս Վրդ. Պէօճէքեան ներկայացուց Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կառոյցը Հայաստանի մէջ։ Առաջնորդարան՝ Գիւմրի, 18 եկեղեցիներ 18 գիւղերու մէջ եւ յատկապէս Փանիկ ուր անկախութենէն յետոյ հաստատուեցաւ առաջին Եկեղեցին։ Երախտագիտութեամբ յիշեց նորոգ հանգուցեալ Կոմիտաս Վրդ. Մանուկեանի հոյակապ աշխատանքը, անգնահատելի վաստակը որպէս շինարար հովիւ, որպէս ժողովրդանուէր ծառայ Փանիկ գիւղին։ Հայ կաթողիկէ Եկեղեցին Ծաղկաձորի մէջ ունի օդափոխութեան կայան։ Նոյնպէս բացուած է դպրեվանք մը։ Կը գործէ «Քարիթաս» մարդասիրական եղբայրակցութիւնը։ Կը պաշտօնավարեն, ըստ վարդապետը, Առաջնորդ Արքեպիսկոպոս մը՝ Ներսէս Տէր – Ներսէսեան, չորս վարդապետ եւ վեց մայրապետ հովուելու համար շուրջ երկու հարիւր հազար կաթոլիկներ։ Կոմիտաս Վրդ. Պէօճէքեան եւս ծանրացաւ քարոզչական աշխատանքին, հաւատքի վկաները ըլլալու անհրաժեշտութեան, տկարներուն, կարիքաւորներուն առօրեան ջերմացնելու քրիստոնէական պարտականութեան վրայ։

Հարցումներու բաժինին մէջ, ինչ կը վերաբերի աղանդներուն, դասախօսները յայտարարեցին թէ աւելի աղմուկ կայ քան իրական վտանգ։ Հարկ չկայ մտահոգուելու։ Կ'ուզենք հաւատալ։ Սակայն, դասախօսներէն մին հազարի գնահատեց «Փանթըքոթիսթ»ներու թիւը. Իրականին մէջ, մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, անոնց թիւը կը հասնի յիսունէն վաթսուն հազարի։ Ամէն պարագայի մէջ, եթէ եկեղեցին իր պատմական եւ կրօնական դերին մէջ ըլլայ, եթէ եկեղեցականները կատարեն իրենց հովուական առաքելութիւնը եւ չբաւարարուին ծխատարներ ըլլալով, Հայաստանի մէջ աղանդներու խօսք չըլլար եւ Սփիւռքի մէջ եկեղեցւոյ նստարանները պարապ չեն մնար։ Այլ հարցումի մը առիթով, շեշտուեցաւ թէ Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան մէջ Եկեղեցին եւ Պետութիւնը բաժնուած են, սակայն հոն նշուած է որ Հայ Առաքելական Եկեղեցին Հայաստանի ազգային եկեղեցին է եւ թէ իւրաքանչիւր համայնք կը գործէ իր սահմաններէն ներս։ Խօսելով Երեւանի կապոյտ մզկիթին մասին Վազգէն Վրդ. Միրզախանեան ըսաւ թէ Պարսիկ Խաներու նուէր մըն է Երեւան քաղաքին որ ունի մէկ ու կէս դարու պատմութիւն եւ թէ այսօր վերանորոգման մէջ է Իրանի պետութեան ծախքերով։ Կը յաճախեն միայն իսլամ ճամբորդները։ Հայաստանի մէջ իսլամ չկայ, յայտարարեց Վազգէն Վարդապետ։

Ձեռնարկը փակեց աղօթքով մը Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Միութեան նախագահը՝ Վեր. Ժոէլ Միքայէլեան։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

[illegible]

Ս. ՍԹԱԼԼՈՆԷ ԲԵՄԱՆԻՒԹ ՄԸ ԿԸ ԳՐԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՂՋԱԿԻԶՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հեռատեսիլի պելժիական շաբաթաթերթը՝ Թելէմուսթիք (12–11–1997) լայն տեղ տուած է Ռամպոյի եւ Ռոքիի դերերով ծանօթ՝ Սիլվէսթըր Սթալլոնէի։ Անկախ իր արհեստին եւ անձնական կեանքին վերաբերող մանրամասնութիւններէն, առանձին կը խօսի իր ծրագիրներուն մասին՝ «Սենարիօ մը հայկական ողջակիզման մասին» խորագրին տակ։

Այդ բաժնին մէջ, կ'ըսուի թէ Սթալլոնէ միայն մէկ ֆիլմ դարձուցած է Գոփլանտէն ի վեր եւ թէ ներկայիս կ'աշխատի քանի մը ծրագիրներու շուրջ ու անոնցմէ մէկն է բեմանիւթ մը հայկական ողջակիզման վրայ հիմնուած, զոր կը գրէ ներկայիս։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԱ.

— Նորէն այդ Չլլիկին ըսածնե՞րն են... մե՛ղք որ գիտնալով հանդերձ թէ բոլորն ալ սուտ զրպարտութիւններ են, դարձեալ կարեւորութիւն կուտաս։

— Դժբախտաբար կը տեսնեմ որ զրպարտութիւն չեն եղեր...

— Վա՞յ, գոչեց Տիկին Սաթեն հեգնական ձեւով մը, կ'երեւայ որ վաւերական տեղեկութիւններ ստացեր ես Շագիկէն իմ անհաւատարմութիւններուս մասին։

— Կը խնդրեմ, խնդրին մէջ Շագիկ չկայ, կատակը մէկդի, լրջօրէն խօսինք։

— Իմ ալ փափաքս այդ է, միայն թէ օդային խօսքերէ զատ ուրիշ՝ բան չլսեցի մինչեւ հիմա։

— Ըսի որ, երկու անգամ սուտ խօսեցար, հիմա անոր ապացոյցը պիտի տամ։

— Անհամբեր կը սպասեմ կոր։

— Առաջին անգամ անցած շաբթուն երբոր քեզ հարցափորձեցի, ըսիր որ Թուլամպէի խանութին մէջ որեւէ ծանօթի չես հանդիպած ... սուտ չըսի՞ր։

— Այո՛, թերեւս ... է՛յ, ի՞նչ կը հետեւի ատկէ։

— Ասկէ կը հետեւի որ սուտ խօսեցար, որովհետեւ քու ետեւէդ այդ խանութը մըտած է մարդ մը որ շատ ծանօթ է քեզի...

— Անունը տո՛ւր տեսնենք։

— Քանասարեան Խօսրով էֆէնտին, գոչեց վաճառականը չեշտակի նայելով իր կնոջ երեսին։

Սակայն Սաթենի դէմքին վրայ որեւէ այլայլութիւն չնշմարուեցաւ։

— Ճիշդ է, ըսաւ հանդարտ ձայնով մը, յետո՞յ...

— Ոչինչ...

— Ի՞նչպէս։

— Ի՞նչպէս ոչինչ, գոչեց Մարգար էֆէնտի, դարձեալ կը փորձես ստել։

— Եւ ո՛չ իսկ բառ մը փոխանակեցինք իրարու հետ, շարունակեց Սաթեն ամենայն հանդարտութեամբ։ Գլխով բարեւ մը, այսչափ ... արդէն ան ներս մտնելէն անմիջապէս ետք ես դուրս ելայ։

— Ան ալ ետեւէդ...

— Տեղեկութիւն չունիմ, կրնայ ըլլալ...

— Ի՞նչ խօսեցաք խանութին մէջ, գոչեց Մարգար էֆէնտի այլայլած ձայնով մը։

— Բառ մը չփոխանակեցինք, կրկնեց կինը։

— Ընդհակառակը այսօրուան համար իրարու ժամադիր եղաք Հոֆմանի վաճառատան վերնայարկը, ըսաւ վաճառականը։

Տիկին Սաթեն իբրեւ պատասխան քահքահ խնդաց։

Այս հեգնական ձեւը ա՛լ աւելի կատղեցուց վաճառականը որ սպառնական ձայնով մը պոռաց.

— Ըսածներուս խնդալով պատասխան չի տրուիր։

— Ընդհակառակը ուրիշ պատասխան չկայ տալիք ... կը կրկնեմ, բառ մը անգամ չփոխանակեցինք իրարու հետ ... քանի որ, ինչպէս կ'երեւայ, լրտեսներ դրած ես ետեւս որոնք ամէն շարժումներուս կը հետեւին եւ քեզի լուր կը բերեն, գիտցած ըլլալու ես նաեւ որ Թուլամպէի խանութին մէջ խօսք չփոխանակեցի Խօսրով էֆէնտիին հետ, եթէ ասոր հակառակը ըսող կայ, թո՛ղ դէմս ելլէ...

Վաճառականը իսկոյն չպատասխանեց։ Արդարեւ ապացոյց մը չունէր թէ իր կինը շաքարավաճառին խանութին մէջ խօսակցած էր Խօսրով էֆէնտիի հետ։ Պարզ ենթադրութեան՝ կասկածի վրայ հիմնըւած էր ամէն բան։ Կրնար ըլլալ որ Սաթեն ճշմարտութիւնը կը խօսէր եւ այն ատեն իր բոլոր այս իրարանցումները ծիծաղելի կը դառնային։ Կնոջը ընթացքը այս հրատապ խօսակցութեան սկիզբէն ի վեր, իր պահած անայլայլ պաղարիւնութիւնը, ինքնավստահութիւնն եւ հեգնական շեշտը որով իր էրկան բարկաճայթ խօսքերուն կը պատասխանէր, ի նպաստ իրեն փաստեր էին։

Տիկին Սաթեն տեսաւ ամուսնոյն վարանոտ կերպարանքը եւ հասկցաւ որ յաղթական դուրս պիտի գար այս պայքարէն։

— Կը պահանջեմ որ լրտեսդ երեւան հանես ու միասին երեսունինք, ըսաւ, չեմ ուզեր որ այս տեսակ սուտ զրպարտութիւններ յօրինուին շուրջս...

— Լրտես չկայ գործին մէջ, փութաց պատասխանելու վաճառականը։

— Ուրեմն ո՞վ պատմեց այդ սուտերը քեզի, ո՞վ ըսաւ թէ Խօսրով էֆէնտիին հետ խօսեր, այսօրուան համար ժամադիր եղեր եմ, անշուշտ այդ ամէնքը քու երեւակայութեանդ մէջ չծնաւ։

— «Ճանըմ» Թուլամպէին խանութը մըտնելդ ու դուրս ելլելդ, ինչպէս նաեւ Խօսրով էֆէնտիին հոն գալը մեր Նշանիկը տեսեր ու պատմեր է։

— Սա խմբագիր ազգական ունիս նէ՝ անիկա՞, ըսաւ Սաթեն արհամարհական ձեւով մը։

— Հեռուէն հեռու ազգական, ճշդեց իսկոյն վաճառականը։

— Չամչնա՞ր կոր այդ տեսակ խօսքեր ըսելու։

— «Ճանըմ», անիկա դէշ մտքով չէ ըսեր, միամտօրէն պատմեր է։ Միայն թէ դէշը ան է որ պէտք չեղած տեղ մը պատմեր է։

— Ո՞ւր, հարցուց Տիկին Սաթեն։

— Շագիկին անունին գիշերը հոն է եղեր, այնտեղ պատմեր է...

— Զարմանալի՜ բան, Նուարդը բան մը չըսաւ։

— Կ'երեւայ որ այդ միջոցին հոն չէ եղեր, կամ չէ ուզեր քեզի ըսել, որպէսզի չբարկանաս...

— Ամբողջ այս խնդիրները այդ լակոտին պատմութեան վրա՞յ հիմնուած են...։ Ամօ՛թ, քեզի աւելի խելահաս ու լուրջ մէկը կը կարծէի... է՛յ այդ Նշանիկը ըսաւ որ Խօսրով էֆէնտիին հետ խօսեր ու ժամադի՞ր եղեր եմ...

— Չէ՛, ան խանութ չէ մտեր, միայն թէ փողոցին դիմացի կողմէն տեսեր է քու հոն մտնելդ։

— Եւ վազեր Շագիկին պատմեր է ... դուն ալ այդ խայտառակներուն խօսքին կարեւորութիւն տալով՝ կ'ելլես գիս ժամերով կը հարցափորձես։ Վարպետութեամբ բերնէս բան իմանալ կ'ուզես ... չիտակը ծիծաղելի բան ... Նուարդին պատմեմ նէ՝ շատ պիտի խնդայ վրադ։

— Բայց դեռ ամէն բան չլմնցաւ, գոչեց վաճառականը, որ կը տեսնէր թէ կինը պաշտպանողականէն յարձակողականի կը սկսէր։

— Ուրիշ ի՞նչ կայ տեսնենք...

— Այսօրուանը ... Հոֆմանի վերնայարկը թէյ խմելէդ յետոյ...։

(Շար. 56)

(Շար. Ա. էջէն)

էին եւ իրիկունը ամուսինը՝ Ֆրանք Ժանիէ – Տիւթրի ազատ կ'արձակուէր: Կիրակի, ամէն ինչ կը փոխուէր, խօսակցութիւնները կ'ընդհատուէին, առեւանգողները անընդունելի մէկ նոր պայմանին պատճառաւ, ըստ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան մէկ բանբերին: Բայց, ամէն ինչ անորոշ կը մնար, Դեկտեմբեր 1-ին եւ յայտնի չէր թէ ուրո՞ւ զոհ գացած էր կինը, առեւանգողներու խուճապի՞ն թէ ապահովութեան ուժերու գնդակներուն: Բոլոր առեւանգողները սպաննուած են:

Լ. ԺՈՍՓԷՆ որ կառավարութեան այլ անդամներու, դեսպաններու, կարդինալ Լիւսթիժէի, Ռ. Հիւի եւ այլ անձնաւորութեանց հետ հիւրն է ԳՐԻՖ-ի (Ֆրանսայի հրէական հիմնարկութեանց ներկայացուցչական Խորհուրդ) տարեկան աւանդական ճաշին իր մտահոգութիւնը յայտնեց ի տես անհանդուրժողութեան որ ձայներ կը շահի մեր երկրին մէջ: Ժոսփէն զգուշացուց նաեւ ընդդիմութիւնը որ «տեղի չտայ վատառողջ զինակցութիւններու մահացու փորձին» ակնարկելով, անշուշտ, Ազգային Ճակատին: Այս խօսքերը բուռն հակազդեցութեան առիթ տուին, Նոյեմբեր 30-ին, ԷՌ-Փէ-ԷՌ-ի բանբերին՝ Ն. Սարքոզիի կողմէ, որ շատ խիստ կերպով արտայայտուեցաւ: Ըստ թէ Ժոսփէն «երբեք պէտք է ունենայ» նման բաներ ըսելու համար:

ՍԸՆՈՆԻ (Պորտօ) 11-ամեայ աղջնակի մը զազրելի ոճիրին ենթադրեալ հեղինակը՝ Քրիսթոֆ Խաչատուրեան կը փնտռուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ (դեռ հետքը չէր գտնուած Դեկտեմբեր 1-ի առաւօտուն): Ծանօթ է որ առջի օր, նպարավաճառատան մը տէրը՝ Միշէլ Խաչատուրեան խանութին եւեր 11 տարու աղջնակի մը դիակը գտած էր եւ շուտով պարզուեցաւ թէ կասկածելին նոյնինքն նպարավաճառին զաւակն է (առաջին ամուսնութենէ մը): Հայրը, որ շատ լաւ համբաւ կը վայելէ եւ սիրուած առեւտրական մըն է թաղին մէջ, ցցմած է եւ կոչ ըրաւ 25-ամեայ տղուն որ կամ՝ յանձնուի կամ անձնասպան ըլլայ: Խորապէս ցնցուած է եւ չի կրնար բացատրել տղուն ոճիրը ու կ'ըսէ. – «Այլեւս տղաս չէ: Ինչ որ ըրաւ անորակելի է: Մէկ բան կը մաղթեմ որ ժամ առաջ բռնուի, նախքան վերսկսիլը: Եթէ ձեռքս անցնէր հազար կտոր կ'ընէի»: Քրիսթոֆ կը նկարագրուի որպէս հանդարտ անձ մը: Կ'ապրէր վերամուսնացած մօրը հետ, վերջերս գործազուրկ էր: 16 տարեկանին, 5000 Ֆր. տուգանքի դատապարտուած էր հպումներու համար փոքրիկ աղջնակի մը:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ չինծու գիջում մը ըրած է Նոյեմբեր 30-ին, կառավարութեան քուէարկել տալով, (16 թեր, 2 ձեռնպահ), եօթը ժամուան դռնփակ սակարկութիւններէ ետք, բանաձեւ մը որ սկզբունքի դիրքորոշում մըն է, գործադրըւելիք կէտի մը վրայ: Ան կը վերաբերի «յաւելեալ քայլի մը» զօրքերու քաշուելուն մասին, ինչ որ շատ բան չի նշանակեր: Իսրայէլ կը մերժէ վաւերացնել 1993-ի եւ 1995-ի համաձայնագրերը:

ՊՈԼԻՍ, ինչպէս համայն Թուրքիան, քունի մէջ կը թուէր ըլլալ Նոյ. 30-ին, որովհետեւ մարդահամարի պատճառաւ, արգիլուած էր դուրս ելլել: Լուսարգել հաստատուած էր ժամը 5-էն 19: Պոլիս (12 միլիոն բնակիչ) պարապ էր եւ փողոցները յանձնուած էին կատուներուն, կը գրէ «Ֆիկարօ»յի թղթակիցը (Դեկտեմբեր 1): Զբօսաշրջիկները դժգոհ էին որովհետեւ բոլոր թանգարանները, ճաշարանները, սրճարանները փակ էին:

ՆԱԽԿԻՆ ԶԱՅՐԷՆ Ֆրանսացի դիւանագէտ մը արտաքսուած է, երկիրը «անկայունացնելու» ամբաստանութեամբ: Գոնկոյի Ժողովրդավար Նոր Հանրապետութեան նոր ղեկավարը՝ Քապիլա անբաղձալի անձը յայտարարած է Էրիք Լիւպէնը, որ ըստ փարիզեան աղբիւրներու ոչինչ ըրած է որ չհամապատասխանէ դիւանագէտներու կարգավիճակին վերաբերող Վիէննայի պայմանագրութեանց:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Սուհան շրջանին մէջ նոր ջարդ մը գործուած է եւ 25 հոգի մեռած են:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Վ. Չերնոմիրդին Մոսկուայի մէջ հանդիպում մը ունեցած է Թուրքիոյ Պետական նախարար Կ. Թանէրի հետ ու յայտնած թէ կը փափաքին սերտացնել երկու երկիրներուն փոխադարձ կապերը քանի որ անոնք բընական դաշնակիցներ են: Մօտ ատենէն ռուս վարչապետը Անգարա պիտի այցելէ ուր հաւանական կը նկատուի պայմանագրի մը ստորագրութիւնը որով պիտի մեծնայ ծաւալը այն կազին որ կը ծախուի Թուրքիոյ: Մոսկուա կը ծրագրէ նաեւ Սեւ ծովու յատակէն խողովակաշար մը անցընել ու կազ փոխադրել դէպի Արեւմուտք:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ապահովութեան Պետական Ատեանը 38 մահապատիժ վճռած է այն ամբաստանեալներուն համար որոնք 1993 Յուլիսին Սվազի մէջ պետութեան աշխարհական նկարագրին դէմ ցոյցեր կազմակերպած, ապա կրակի տուած էին պանդոկ մը ու պատճառ եղած 35 մտաւորականներու մահուան: Դատը նախապէս տեսնուած էր մարդասպանութեան յանցանքով, ապա վճռաբեկին դիմումին վըրայ կրկնուած» այս անգամ պետութիւնը քանդելու փորձի մեղադրանքով: Մահապատիժներէն հինգը 15 – 20 տարուան բանտարկութեան վերածուած են, այն արդարացումով որ ենթակաները պատահարին ընթացքին անչափահաս էին, կամ իրենց մտային հաւասարակշռութիւնը խանգարուած էր: 14 ամբաստանեալ ազատ արձակուած են, 27 ուրիշներ ալ բանտարկութեան զանազան պատիժներու դատապարտուած,

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՒ

ԹԱՄԱՐ
13 տարեկան, որբ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԹԱՄԱՐ, ԱՐԵՒԻԿ, ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԱԼ, ՏԱԹԵՒԻԿ, ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԷՍ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ

- Ընտանեկան տաքուկ օճախին մէջ մնան
- Զմրան պաշար ունենան
- Իրենց մօրը կամ հարազատներուն ջերմ գուրգուրանքը վայելեն
- Եւ մանաւանդ, անտէր ու անճար՝

ՈՐԲԱՆՈՑ ՉԻՅՆԱՆ

Տարեկան 120 տոլարով (750 Ֆ. Ֆր.) կրնաք որբի մը խնամակալութիւնը ստանձնել մինչեւ իր չափահաս տարիքը:
Ստորագրեցէք կցուած կտրօնը եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը անմիջապէս ձեր որբին թղթածրարը կ'ուղարկէ ձեզի:

Կարեւոր.– Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը 120 տոլարը ամբողջութեամբ կը յանձնէ որբին ընտանիքին եւ մնացեալ ծախքերը կը կատարէ իր գանձէն:

ԱՅՈ՛, կը ստանձնեմ խնամակալութիւնը Արցախի կամ Հայաստանի 1, 2, 3, 4 որբի(երու)
Անուն՝
Մականուն՝
Հեռաձայն՝
Հասցէ՝
N° Rue
Code Postal Localité

Ստորագրութիւն՝

Այս կտրօնը վերադարձուցէք հետեւեալ հասցէին. –
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ-Ի
ժամանակակից թատերակ

● Ես–ի Մարդը

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16-ին
Հայ Ուսանողական Ոստանը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

Centre Culturel
SAINT MESROB
●
EXPOSITION DES OEUVRES DE
Armen HADJIAN
du 3 au 10 Décembre
Vernissage cocktail
en présence de l'artiste
le mercredi 3 décembre de 18h à 22h
Horaires de l'exposition :
En semaine : de 17h à 20
Samedi 6 et Dimanche 7 Décembre :
de 15h à 20h.
Au Centre Culturel
SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge
—— Entrée libre ——

UGAB — UGAB — UGAB —

VENTE de NOEL
* * * * * *
SOIREE INAUGURALE
le Vendredi 5 Décembre à 18 heures
La vente continuera
le Samedi 6 Décembre de 10h à 19h

AU PROFIT DES ACTIONS SOCIALES DE L'UGAB

Stands divers
- *Objets d'Arménie* ● *Tableaux de peintres d'Arménie*
- *Antiquités-Brocante*
- *Faïences, poteries*
- *Cassettes et C.D. Arméniens*
- *Marché Provençal*
- *Stand «le Noël des Enfants»*
- *Plats à emporter* ● *Pâtisseries arméniennes* ● *Confiseries*

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE
—— Tél. : 04 91 22 10 45 ——

UGAB — UGAB — UGAB —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, տօն է Սրբոյն Նիկողայոսի Զմիւռնացւոյ Սքանչելագործ Հայրապետին:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10.30-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Երկրաշարժի Զոհերու Յիշատակի Օր
Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, Գ. Կիրակի Յիսնակաց, Բարեկենդան Սրբոյն Յակոբայ Պահոց

Այս օրը 9-րդ տարելիցն է Լենինականի երկրաշարժին:

Այս առթիւ, Հայաստանեայց բոլոր Եկեղեցիներուն մէջ պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի երկրաշարժի զոհերուն համար:

Կը հրաւիրուին բոլորը, որպէսզի այդ օր մասնակից դառնան Եկեղեցւոյ աղօթքներուն՝ վասն վերաշինութեան մեր հայրենեաց օճախի, կարեկից օժանդակութեամբ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION «NAÏRI»
de Beaumont

Grand Loto
Dimanche 7 Décembre à partir de 15h
au Siège de l'U.G.A. ARDZIV
12, rue Pierre Guys
13012 MARSEILLE (BEAUMONT)
Super lots !
VENEZ NOMBREUX

Spectacle de marionnettes
La Croix Bleue des Arméniens de France, section *«Astrig»* d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel vous propose un *SPECTACLE DE MARIONNETTES* intitulé
«AKAHI VERTCHE»
de *HOVHANNES TOUMANIAN*
présenté par *NAREK DOURIAN*, le Dimanche 7 Décembre à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville.
Participation aux frais : 20 F.
Venez très nombreux.

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Միջին տարիքի Հայաստանէն եկած զարգացած կին մը աշխատանք կը փնտռէ, երախայ խնամել կամ այլ տեսակի գործ մը բնակութեան հնարաւորութեամբ:
Հեռաձայնել շաբթու մէջ, մինչեւ ժամը 19
01 – 42 – 82 – 97 –77 (*Տիկին Սիլվա*)

LE COMITE DES PARENTS D'ELEVES DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
organise
un **DINER DANSANT**
sous l'animation de *Orchestre* SASSOUN
le samedi 13 décembre à partir de 20 heures
Salle GEORGES GARVARENTZ
avenue Paul Vaillant Couturier — 95400 Arnouville-lès-Gonesse
Participation aux frais Adulte: 190 F., Enfant: 100 F.
— *Réservation obligatoire au* : 01. 49. 36. 10. 43. —

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3

MERCREDI
3 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.259

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

73e ANNEE — N° 19.259

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 1/2)

ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ — ՊՐԻՄԱԿՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Դեկտ. 1-ին մէկօրեայ այցելութեամբ Մոսկուա գացած է Արտաքին Նախարար Ալ. Արզումանեան: Ռուս իր պաշտօնակից՝ Պրիմակովի հետ հանդիպումին ընթացքին քննարկուած են ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացը եւ Գոփրնհակընի ժողովին առընչուող հարցեր:
Ալ. Արզումանեան հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Արտաքին փոխ-նախարար Բ. Պաստուխովի, Մինսկի խումբի ռուս համանախագահ Ե. Եուկալովի հետ:

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Դեկտ. 2-ին Հայաստան ժամանած են Մինսկի խումբի համանախագահներ՝ Ե. Եուկալով, Ժ. Վոժիէ եւ Լ. Փասքօ: Հանդիպումներ նախատեսուած էին Լ. Տէր-Պետրոսեանի եւ Ռ. Քոչարեանի հետ: Անոնք Դեկտ. 3-ին կ'անցնէին Ստեփանակերտ, հոնկէ ալ, Դեկտ. 5-ին, Բաքու:

ՔԼԻՆԹԸՆ ՀԱՍՏԱՏԱԾ Է ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԼՂՀ-ԻՆ

ԱՄՆ-ու նախագահ Քլինթըն Դեկտ. 1-ին ստորագրած է Գոնկրէսի կողմէ վաւերացուած այն օրինագիծը որ կը նախատեսէր 12,5 միլիոն տոլարի մարդասիրական օգնութիւն մը ԼՂՀ-ին, զոր կը յատկացնէ ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը: Իսկ Հայաստան երրորդ անգամ ըլլալով կը ստանայ իրեն յատկացուած օգնութիւնը, որ այս տարի 87,5 միլիոն տոլար է: Միաժամանակ նոյն օրէնքը կ'արգիլէ ԱՄՆ-ու կառավարութեան ուղղակի տնտեսական օգնութիւն ցոյց տալ Ազրպէյճանի: Սակայն, միւս կողմէն, արտասահմանեան յատուկ ներդրումներու Մարմինը որ կ'երաշխաւորէ Ազրպէյճան կատարուած ներդրումները, այսուհետեւ ղերծ կը մնայ հարկերէ:

ԲԱՔՈՒԻ ՄԵԹՐՈՅԻ ՌՃՐԱՓՈՐՁԻՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ Է ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՄԸ

1994 Յուլիս 3-ին Բաքուի մեթրոյին ռճրափորձին որպէս մեղադրեալ ձերբակալուած է Ազեր Ասլանով, որ Ռուսաստանի գլխաւոր դատախազութեան կողմէ պաշտօնապէս յանձնուած է Ազրպէյճանի: Ահաբեկչական այս արարքը որ պատճառած էր 13 մեռեալ եւ 58 վիրաւոր, ինչպէս նաեւ աւելի քան 2 միլիոն տոլարի նիւթական վնաս, ազրպէյճանական իշխանութեանց կողմէ առաջին օրերուն վերագրուած էր Հայերու:

ԲԵՐՔԱԲԱՐԻ ԴԻՐՔԵՐԸ ԳՆԴԱԿՈԾՈՒԱԾ

Հայեւազրպէյճանական սահմանի հիւսիս-արեւելեան հատուածին մէջ, Նոյ. 29-ի գիշերը նոր միջադէպ արձանագրուած է: Ազերի ստորաբաժանումները գնդացիրներով եւ հրազէնային տարբեր տեսակի զէնքերով կրակ բացած են Իջեւանի Բերքաբեր բնակավայրի պաշտպանական դիրքերուն վրայ, որ սակայն ղզուած է շնորհիւ հայկ. կողմին փոխադարձութեան: Տուժածներ չկան:

ԴԵՂՆԱԽՏԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ

Երեւանի Թիւ 114 դպրոցին մէջ արձանագրուած է դեղնախտի եօթը պարագայ եւ վարակուածները փոխադրուած են հիւանդանոց: Նոյ. 25-էն ի վեր դըպրոցը փակուած է առժամապէս:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Ֆրանսայի վարչապետին՝ Լիոնէլ Ժոսփէնի հրաւէրով, Հայաստանի վարչապետը՝ Ռոպէր Քոչարեան Փարիզ կը ժամանէ Կիրակի, Դեկտեմբեր 7-ին եւ կը մնայ մինչեւ Դեկտեմբեր 12: Վարչապետին գլխաւորած պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Ելմտական եւ Տնտեսական նախարար՝ Արմէն Դարբինեան, Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարար՝ Գառնիկ Նանագուլեան, Արտաքին նախարարի առաջին տեղակալ Վարդան Օսկանեան, վարչապետի գլխաւոր խորհրդական Խոսրով Յարութիւնեան եւ աշխատակազմի ղեկավար Ալեքսան Յարութիւնեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ օրինագիծը քուէարկուեցաւ Ազգային Ժողովին կողմէ 246-ի դէմ 267 ձայնով, համայնավար եւ կանաչ ձեռնպահ մնացին, օրինագիծը անբաւարար նկատելով: Անոնք կ'ուզեն որ երախան որ ֆրանսական հողին վրայ կը ծնի Ֆրանսայի նկատուի ծնած օրէն եւ ոչ թէ 18 տարեկանին, ինչպէս կը նախատեսէ օրէնքը: Ընդդիմութիւնը չկրցաւ վճռական դեր խաղալ եւ մերժուեցաւ Ֆ. Պայրուի առաջարկը հանրաքուէի դիմելու: Արդարադատութեան նախարարուհիին համար քաղաքացիութիւնը ամէնէն զօրաւոր ազդակն է համարկումի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ կուսակցութեան խորհուրդը 35-ի վրայ 30 ձայնով լաւագոյն թեկնածուն նկատեց Էրնէսթ — Անթուան Սէյէրը յաջորդելու համար Ժան Կանտուայի որպէս նախագահ ֆրանսական գործատիրութեան Ազգային Խորհուրդին: Ընտրութիւնը պիտի կատարուի Ընդհանուր Ժողովին կողմէ Դեկտ. 16-ին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ չուզեր որ Թուրքիա մասնակցի եւրոպական ժողովին: Վարչապետ Սիմիթիս կրկնած է իր ընդդիմութիւնը ցորչափ Կիպրոսի հարցը չկարգադրուի: Այս առընչութեամբ, եւրոպական հարցերու նախարարը՝ Փիէր Մոսքովիչի հարցազրոյցի մը մէջ Լիպերասիոնի (Դեկտեմբեր 2) կ'ըսէ թէ Եւրոպայի ընդլայնումը պէտք չէ նոր պառակտումներ ստեղծէ: Պէտք է բոլոր երկիրները նոյն գիծի վրայ ըլլան, բայց այս չի նշանակեր որ բոլորին հետ բանակցութիւններ պէտք է ըլլան: Ֆրանսա կ'առաջարկէ որ Թուրքիա մասնակցի եւրոպական ժողովին, քաղաքական եւ ռազմագիտական պատճառներով, առանց անգիտանալու Թուրքիոյ հարցերը եւ իր դժուարութիւնները զանոնք լուծելու: Գերմանիա դէմ էր, բայց, մասամբ վերցուց իր առարկութիւնները, կը մնայ յունական խոչընդոտը:

ԱՐԱՖԱԹ մերժեց Նեթանիահուի նոր ծրագիրը, զոր Իսրայէլի վարչապետը «պատմական» որակած էր, բայց իրմէ եւ իր մեծամասնութենէն զատ, ոչ ոք ընդունելի նկատած էր: Պաղեստինեան իշխանութիւնը չընդունիր պայմանադրական քաշուիլը իսրայէլեան զօրքին եւ Նեթանիահուի ծրագիրը կը նկատէ փորձ մը չյարգելու համար ստորագրուած յանձնառութիւնները եւ լքելու խաղաղութեան գործընթացը: Բայց եւ այնպէս, Արաֆաթ պիտի պայքարի ահաբեկչութեան դէմ, նուազեցնել ոստիկաններու թիւը, արտաքսել ռճրափորձերու հեղինակները եւ ազգային նոր ուխտ մը հռչակել: Իսրայէլեան ապահովութեան մէկ պատասխանատուն բաց է ըսած Եռիսք Ահարոնօք թերթին՝ «միակ բանը զոր Նեթանիահու դեռ չէ ուզած Արաֆաթէն իր կօշիկները ներկելն է»:

Մ. ԵԸԼՄԱԶ յայտարարեց Դեկտեմբեր 1-ին, թէ իր կառավարութիւնը միտք ունի «սառեցնելու» գիները 1998-ի առաջին վեց ամիսներուն, առաջքը առնելու համար դրամահոսքին, որ աւելի քան 90% է ներկայիս: «Մեր կառավարութիւնը, ըսած է ան, յաւելում պիտի չընէ հանրային մարզի գիներու վրայ, ներառեալ քարիւղային ապրանքներու գիները»: Քարիւղային ապրանքներու գիները 9% յաւելում կրած էին նախորդ օրը 135%-ի հասցնելով անոնց յաւելումը մէկ տարուան ընթացքին:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ ջարդերը կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ: Շաբաթավերջին (Նոյեմբեր 29 — 30) սպան-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ 777 ԷՋԵՐԸ

Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթին Նոյեմբեր 21-ի թիւին հայերէն ներդիրին մէջ ուշագրաւ անկիւն մը կայ, խորագրուած՝ «Վագըֆլի գիւղի ապրումներ»: Հոն կ'արձագանգուի նամակի մը որ ղրկուած է նոյն գիւղը ծնած Թադէոս Պապիկեանի կողմէ. ան ներկայիս Պոլսոյ մէջ կ'ապրի: Նամակը գրելու դրդապատճառ եղած է նոյն գիւղին վերանորոգուած եկեղեցիին Օգոստոսին օծումը, ապա Սեպտեմբերին վագըֆցիներու Գնալը կատարած փոխ այցը:

Նամակագիրը որ 1939-ին Սանճագի Հայերուն մեկնումէն ետք տեղւոյն հայկական եօթը գիւղերուն մէջ մնացած 400 հոգիէն մէկը եղած է, կ'ըսէ թէ ուրախացած է Պոլսոյ մէջ հանդիպելով իր ծննդավայրէն բաժնուածներու շառաւիղներուն որոնց տատերն ու պապերը շատ լաւ կը ճանչնար: Նոյն նամակին կցած է 1939-ին Մուսա լերան եօթը գիւղերուն մէջ մնացած հայ ընտանիքներուն բաշխումը. անոնց ընդհ. գումարը 366 հոգի է: Կը յաջորդէ 1987-ի կացութիւնը. 40 հայ ընտանիք (222 հոգի) կայ, միայն երեք գիւղի մէջ. Խիտրպէկ, Վագըֆլը, Չէյթունլիէ: Երրորդ ցուցակ մըն ալ կուտայ պատկերը 1939-էն ետք մեկնածներու եւ անոնց բռնած ուղղութեան. 85 ընտանիք (316 հոգի) հաստատուած են Պոլիս, Անգարա, Եւրոպա, Իսկէնտէրուն, Անթաքիա, Հայաստան, Լիբանան:

Այս բոլորը հետաքրքրական տուեալ ըլլալէ զատ, կը վկայեն Թ. Պապիկեանի վաւերագրելու, փոխանցելու բծախնդրութեան: Նամակին վերջաբանն է սակայն՝ որ ուշադրութեան ամէնէն լուրջ բաժինին արժանի է. նամակագիրը կ'ըսէ. «Պատմական Մուսա լերան եօթը գիւղերուն մէջ հինէն ի վեր, ի մասնաւորի 1915-էն վերջ եղածները մանրամասն գրի առած եմ 777 էջերու վրայ: Մատենադարանս ձեռագիր կը մնայ տակաւին, չկայ բարերար մը որ յանձն առնէ անոր հրատարակութիւնը»:

Խօսքը կը վերաբերի մեր ժամանակակից պատմութեան. անոր այն էջին որ զգացական լարեր կը թրթռացնէ ուրիշ դրուագներէ աւելի: Մուսա լերան անունով հասած թրքական նախաձեռնութիւնն իսկ ի՜նչ ընդունելութեան արժանացաւ քանի մը ամիս առաջ երբ Վէրֆէլի գիրքը լոյս տեսաւ թրքերէն թարգմանութեամբ ու անոր գինեձօնը կատարուեցաւ... Փարիզի մէջ:

Չկա՞յ իսկապէս բարերար մը որ հարկաւոր գումարը տրամադրէ եւ վաղուան, միւս օրուան կորուստէն փրկէ Մուսա լերան հայութեան մասին այս 777 էջերը: Հասկնալի է որ անոնց հեղինակը չի կրնար նամակի մը սահմանէն անդին յղել իր սրտին փափաքը: Բայց անհրաժեշտ է որ այդ ձեռագրին գոյութեան տեղեակ ըլլայ «Ակօս»ի ընթերցող շրջանակէն դուրս մնացած գրասէր հանրութիւնն ալ: Աջէն կամ ձախէն անկարելի է որ չգտնուի նման հրատարակութեան մը միջոցները տրամադրելու գիտակցութիւնն ու կարելիութիւնը ունեցող մը:

Թերեւս նոյնիսկ աւելորդ էր այս արձագանգը ու գտնուած է արդէն բարերարը: Իրա՛ւ, դժուար է մտածել որ Պոլսեցին «դրսեցի»ներու ձգէ նման պատիւի մը վայելքը:

Թ. ԱՐՓԻ

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՏԵՂ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ մէջ, Նոյեմբեր 25-ին վերջ գտած են Հայ եւ Թուրք գործարարներու շփումները որոնք սկսած էին Նոյ. 22-ին (տես՝ «Յառաջ», Նոյ. 28): Այս առընչութեամբ «Մարմարա» (Նոյ. 26) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. —

Թուրք եւ Հայ գործարարներու Իսթանպուլեան շփումները, որոնք կը շարունակուէին Նոյեմբեր 22-էն ի վեր, աւարտեցան Նոյեմբեր 25-ին համատեղ ստորագրուած յայտարարագրով մը, որով կողմերը համաձայն գտնուեցան երկու երկիրներու միջեւ գործարարական յարաբերութիւնները ամրապնդելու հրամայականին վրայ: Այս ոչ կառավարական համաձայնութիւնը կը ցոլացնէ երկու երկիրներու արդիւնաբերողներու ու գործարարներու հետաքրքրութիւնը մէկզմէկու նկատմամբ: «Իսթանպուլի Համաձայնագիրը» որ ստորագրուեցաւ Նոյեմբեր 25-ին Թուրք-Հայ Գործարարութիւնը Զարգացնելու Կոմիտէի Թրքական Կողմի Նախագահ Գաան Սոյաքի ու Հայկական կողմի Նախագահ Արսէն Ղազարեանի կողմէ, կը նախատեսէ գործի յարաբերութիւնները կարելի չափով արագ զարգացնել երկու երկիրներու միջեւ: Այս գծով, յառաջիկայ Ապրիլին Երեւանի մէջ պիտի կազմակերպուի Թրքական Ապրանքներու Տօնավաճառ մը եւ նոր ժողով մը պիտի կայանայ Կոմիտէի երկու երկիրներու ղեկավարներուն միջեւ:

Իսթանպուլի աշխատանքներուն մասնակցեցան Հայաստանի Պոսթընի Պատուակալ Առեւտրական Կցորդ Նշան Աթթրգեան, Ամերիկահայ գործարար՝ Փօլ Գոբինեան: Հայաստանի Արդիւնաբերողներու Միութեան նախագահ Արամ Վարդանեան յայտնեց թէ այս երկուքն ալ կ'անդամակցին Կոմիտէին եւ այս պարագան ցոյց կուտայ թէ Սփիւռքն ալ դէմ չէ Թուրք-Հայ գործարարներու համագործակցութեան:

Արամ Վարդանեան յայտնեց թէ Հայաստանի մէջ ի պատուի են Թրքական ապրանքները, ժողովուրդին կէսէն աւելին կը կրէ Թրքական կաշիէ բաճկոն կամ հագուստ: Հայկական շուկան լեցուն է Թրքական ապրանքներով եւ այս ապրանքները աւելի շատ կը սիրուին ուրիշ երկիրներէ ներածուած ապրանքներէն: Իրանի եւ Վրաստանի վրայով ներածուած Թրքական ապրանքներէն մեծ դրամ կը շահին այդ երկիրները: Եթէ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանադուռը բացուի, 150 միլիոն տոլարի հասնող այսօրուան առեւտրական շրջապայութիւնը կրնայ բարձրանալ մինչեւ 500 միլիոն տոլարի:

ՀԻՊՈԿՐԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ՞

Հայաստանի բնակչութեան դժուար առօրեային մէջ մտահոգութեան նոր եւ լուրջ բաժին մը աւելցած է բուժումի սպասարկութիւններուն վճարովի դառնալէն ի վեր (1997 Յուլիս): Մամուլին մէջ շատ յաճախ ներկայ է նիւթը թէ՛ յօդուածներու, թէ՛ բնակչութեան անպաշտպան խաւէն յայտնուած տրտունջներու ձեւով: Հիւանդութենէ, հիւանդանալէ, բժիշկի, դեղի, հիւանդանոցի, վիրաբոյժի կարօտ ըլլալու վախ մը տեղ գտած է այդ խաւին մէջ որ կը խմբէ հանրութեան ամէնէն լայն շերտը: Այդ շերտին վճարունակ չըլլալու երեւոյթին հետ կը նշուի նոր որոշումով բժշկական դասուն մեծապէս նպաստաւորուելու պարագան: Ու որքան հասկնալի են առաջինին մտահոգութիւնները, խուճապը, այնքան անընդունելի է վերջին կէտը:

Հարցը դիտելով հեռուէն, աւելի հասկնալի կը թուի առողջապահական մարզը նախկին ձեւով վարելու անկարելիութիւնը: Ազատ շուկայական, անձնական նախաձեռնութիւններու, սեփականաշնորհումներու տնտեսական համակարգին մէջ, պարզ է որ պիտի չպահուէր առողջապահական ամբողջովին պետական, ըսպասարկութիւն մը: Միւս կողմէ, բնակչութեան դժուարութիւններուն ծանօթ կացութեան մէջ, այնքան ալ դիւրին չէ այս հաստատումը կիրարկութեան դնել: Ի վերջոյ, մարդ կրնայ հագուստ — կապուստէ, կամ ոչ կենսական այլ շատ մը բաներէ հրաժարիլ, բայց կարելի՞ է նոյն բանը ըսել բժշկական խնամքին մասին: Ցաւակալէս, երբ թերի կամ սխալ ախտաճանաչութեան ծաւալուն երեւոյթ մը կայ հոն եւ առկա լուրջ ազդիլ է հիւանդութիւններու: Եւ որքան ալ տնտեսական, քաղաքական ազդակներով բացատրուի փոփոխութիւնը, ո՛չ ընդունելի, ո՛չ ալ նոյնիսկ հասկնալի պիտի ըլլայ ան, շուկայական բուական անգութ օրէնքներու դէմ յանդիման արդէն առանձին մնացած մեծամասնութեան կողմէ: Բայց ինչ որ կը չեշտէ դժգոհութիւնը, նոր կարգադրութեամբ ընձեռուած չարաշահումներու պարագան է:

Այս խնդրին ու մանաւանդ երկրորդ երեւոյթին մասին ամբողջ էջ մը ունի Հոկտեմբեր 31-ի «Ազգ»ը: Լրագրող մը չէ ստորագրողը որուն կարելի ըլլայ դիւրութեամբ վերագրել ընդդիմախօսի պիտակ մը: «Գոհար Նիկողոսեան» ստորագրութեան կ'ընկերանայ նշումը թէ ան «Երեւանի ճարտարագիտական համալսարանի դասախօս» է: Ան նախ կը գանգատի որ վճարովի համակարգը կազմակերպուած չէ ու առիթ կուտայ անխնախանականութեան: Ապա կը դժգոհի բժշկական դասուն կամայականութենէն որուն երբեմն կ'ընկերանան խարերայութիւնը եւ դաժանութիւնը: Կացութիւնը այնքան ծանրակշիռ կը նկատուի որ Գ. Նիկողոսեան կը գրէ թէ շատ մը բժիշկներ նոյնիսկ իրենց աշխարհէն ապաղան հարցականի տակ կը նկատեն. բնակչութեան մեծամասնութիւնը երբ բժիշկի, դեղի դրամ չունի, ինչի՞ պիտի ծառայեն բժիշկները. կամ ո՞վ պիտի մեծ գումարներ ծախսէ համալսարանէն որպէս այդ վկայուելու համար: «Վճարովի բժշկական ծառայութիւնների պահանջարկ չկայ» կը գրէ Գ. Նիկողոսեան ու կ'աւելցնէ. «առարկողները թող մտնեն բուժհիմնարկներ, տեսնեն թէ ինչ մեռելային լռութիւն է տիրում այնտեղ»:

Այս հաստատումէն ետք լայն տեղ գրաւած է ձեռք անցած հիւանդ — յաճախորդը առաւելագոյն չափով շահարկելու երեւոյթը: Ասոր մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւեն վիրաբոյժները. կը տրուին աւելորդ վիրահատութիւններու օրինակներ. նաեւ բոլորովին անտեղի: Օրինակ, կ'ըլլան առողջ ատամներ գործողութեան ենթարկելու, ծննդաբերութենէ ետք արգանդ ու ձուարան կտրել — հանելու դէպքեր: Հարցը հոն է որ նոյնիսկ «հիւանդ»ներու կասկածի պարագային, միջոց չկայ կատարուածին անպէտութիւնը հաստատելու, ապացուցանելու. «ո՞վ կարող է յայտնաբերել կամ ապացուցել բժիշկի սխալը, բացի մէկ այլ բժշկից: Սակայն գոյութեան բնազդը յուշում է նրան երբեք չմերկացնել գործընկերոջը»: Իսկ վերջիշեալ պարագաներէն մէկուն «վիրաբոյժի վերցրած 800 տոլար "հոնոբար"ն իրենին խօսում փաստ է» կը գրէ յօդուածին տէրը:

Առողջապահական ոլորտին մէջ բերուած փոփոխութիւնը ան կը կապէ ԱՄՆ-ու պատկանող ամէն բան կոյրկուրայն ընդօրինակելու մարմաջին: Իսկ այդ երկիրը Խորհրդային Միութեան անկումէն ետք ընտրութեան լայն կարելիութիւն ունեցաւ իրեն դիմող մասնագէտներու բազմութենէն, ամէնէն արժէքաւորները ընդունելով: Հայաստանէն ալ մեծ է թիւը անոնց որոնք զանազան մասնագիտութիւններու տէր են ու արտագաղթած են, գացած ԱՄՆ ուր կը չահագործուին: Իսկ արտագաղթողներու բազմութիւնը որ փախած է ցուրտէն, մութէն, հացի հերթերէն, սովէն ու անարդարութենէն, մեկնելու նոր մղում պիտի ստանայ բուժումի վճարովի սպասարկութենէն:

Ոչ անհրաժեշտ, կամ բոլորովին անպէտ վիրաբուժութիւններու փաստացի օրինակներ ալ կուտայ Գ. Նիկողոսեան, առանց անուն յայտնելու: Զարաչահումներէն մէկուն զոհը իր մէկ հարազատը եղած է, վայրն ալ Միքայէլեան հիւանդանոցը: Ինք հիւանդին խորհուրդ տուած է որ չհետեւի բժիշկին թելադրած տոլարներ արժող բուժումին. ապա կարդալով տրուած տեղեկագիրը, տեսած է որ հոն բոլորովին այլ ախտորոշում կայ, հաւանօրէն հիմնուած այն վարկածին թէ հիւանդը ոչինչ կը հասկնայ բժշկական խրթին բացատրութիւններէն կամ եզրերէն:

Հիւանդը չարաչահելու երեւոյթին մէջ կը յիշուին նաեւ աւելորդ դեղեր գնել տալու, արեան, եւայլն աւելորդ քննութիւններ կատարել տալու պարագաներ: Դեղարանի մը աշխատողին վկայութեամբ, «իրենք նման դէպքերում բժշկի հետ կիսում են վաստակած գումարը»:

Գ. Նիկողոսեանի գրութիւնը որ խորագրուած է «Հայաստանում ձեւաւորւում է ամենադաժան բժշկական մաֆիա» կ'աւարտի գոհունակութեան բաժինով մը. համալսարանի այս դասախօսը «գոհ» է որ չկայ ներքին գործարաններու առուծախի սովորութիւնը: Թէեւ սարսափելի է ըսածը թէ «արդէն յայտնւում են Ծայրայեղ կարիքի պատճառով իրենց ներքին օրգանները վաճառել ցանկացող մարդիկ»: Անոնց յայտարարութիւնները կը սփռուին ձայնասփիւռէն: Բարեբախտաբար, չկայ այդ մասին օրէնք, որով կարելի կ'ըլլայ առ այժմ զերծ մնալ նման սարսափելի առուծախէ մը:

Թերթին «Բնախնդիր» վերնագրուած էջին մէջ զետեղուած այս գրութիւնը վերջին ամիսներուն յայտնուած դժգոհութիւնները կրկնելով հանդերձ, հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ: Ինչ կը վերաբերի դուրսէն դիտողի դիրքին, այդ հետաքրքրութիւնը տեղւոյն վրայ սրբագրութեան միջոցներու կարելիութիւն փնտռելէ աւելի կ'ուղղուի սփիւռքեան ջանքերուն: Անկախութեան առաջին օրէն մարդկային ու նիւթական մեծ ներդրում եղաւ Հայաստանի բժշկական մարզին: Կը բաւէ յիշել միայն Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան, տարածը որպէս մասնագիտական գործօն ուժ, փորձառութիւն, դեղօրայք, կազմածներ, գործիքներ, մինչեւ իսկ հիւանդանոցի լման բաժիններ: Այս ներկայութիւնը չէ՞ր կրնար համակարգի փոփոխութեան մէջ ալ խորհրդակցական ձայնի մը իրաւունքը ունենալ ու հակակշիռի որոշ դրութիւն մը թելադրել օրինակ: Թէեւ, ծանօթ է որ Սփիւռքին արտօնուած դերը չի կրնար նկրտիլ նման մակարդակի: Օժանդակութիւնն ալ ունի հաստատուած կանոններուն ենթարկուելու պարտքը:

Երեւոյթը կը յիշեցնէ շրջափակման սկիզբի դաժան օրերուն սեղանիկներու առեւտուրով հարստացողներու ըմբոստացնող պարագան: Ժողովուրդը ամէն բանի պէտք ունէր. լուցկիէն մինչեւ չոքոլան: Թո՛ղ վճարէր. պիտի վճարէր: Ու վճարեց: Իսկ այդ չարաչահողները գրեթէ մեծարուեցան իշխանութենէն, կամ իշխանամէտ տարրերէ: Անոնք ամէն անգամ որ «մաֆիա», «մաֆիական տիպար» որակուեցան, պատրաստ էր ժխտումը, սրբագրութիւնը թէ «ինչո՞ւ, ճարպիկ առեւտրականներ էին, կարող՝ ուրիշներու չկրցածը ընելու»: Նոյն մտայնութեամբ արդեօք ներկայի բժշկական դասուն չարաչահողներն ալ «ճարպիկ բժիշկներ» չե՞ն նկատուիր, կարող՝ նախ հիւանդ, ապա անոր վրայ բուժելի, վիրահատելի ախտ մը ճարելու...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Գրեթէ աւանդութիւն դարձաւ որ տարին ընդ մէջ պուլկարահայ գաղութը իր մտաւորական կորիզով նախաձեռնէ գիտական — հանրային ու պատմական բնոյթով համաժողովներու, որ նոր երեւոյթ մըն է մեր կեանքին մէջ բռնատիրական վարչակարգի անարւեն յեղաշրջումէն վերջ՝ 7 տարի առաջ: Հիմա մասնաւոր առիթ մը կար, որ նոր նիւթ մը հիմք ծառայէր գիտաժողովի մը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 27-ին Սոֆիա: Ընդհանուր խորագիրը «Հայ — պուլկարական կապերը դարերու ընթացքին» կ'ընդգրկէր երկու հիմնական հարցեր. 1) Ցեղասպանութենէն վերապրող Հայութեան գաղթը Պուլկարիա՝ 1922-ին Փոքր Ասիայէն ու Արեւելեան Թրակիայէն, որ առաջարկըւած էր Փլովտիւի «Արմէն — ԹՈՒՌ»ի կողմէ, նկատի առնելով այդ գաղթի 75-ամեակը. 2) Պալքանեան պատերազմի եւ Հայկական կամաւորական վաշտի մասնակցութեան 85-ամեակը՝ առաջարկուած «Երեւան» Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ: Նախնական խորհրդակցութիւններէ վերջ հայ եւ պուլկար հանրային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու համաձայնութեամբ բաղեդրուեցաւ Համազգային Կոմիտէ մը:

Այս վերջինը պատրաստեց զոյգ տարեթիւերու տօնակատարութեան լայն ծրագիր մը՝ մամուլի ասուլիս, լրատուական միջոցներու օգտագործում, ռատիօ, հեռատեսիլ, համապատասխան յօդուածներու հրապարակում, ցուցադրութիւն ու լրասփռում եւ ժողովներ տարբեր հայաշատ քաղաքներու մէջ: Նախաձեռնութիւններու կարգին իր իրագործումը գտաւ վերոյիշեալ գիտական համաժողովը: Անոր յայտագիրը բաղկացած էր վեցէ աւելի զեկուցումներէ բոլորը առնչուած հիմնական թեմայի: Փրոֆ. Սարգիս Սարգիսեան հանդէս եկաւ ամփոփիչ զեկուցումով մը՝ «Հայեւպուլկար յարաբերութիւնները դարերու ընթացքին» նիւթով: Ան բազմակողմանիօրէն հետեւեցաւ այդ յարաբերութիւններու սկզբնաւորման շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, շեշտը դնելով ոչ միայն պատմական գետնի վրայ: Զեկուցումին մէջ վիճայարոյց խնդիր մը կը ներկայանար այն վարկածը, թէ՝ պուլկար ազգի ձեւաւորման մէջ (էթնոժենեզ) Հայերն ալ իրենց դերը ունեցած են, բազում ճշգրիտ տուեալներու զուգընթաց:

Պր. Յակոբ Կիլիկեան իր ուսումնասիրութեան հիման վրայ հանգամանօրէն ցոյց տուաւ վերջին հայ գաղթականութեան ապաստանումը Պուլկարիա 1922-ին եւ անոր արձագանգը այն ժամանակուան պուլկարահայ մամուլի էջերուն մէջ: Ան մասնաւորաբար չեշտեց «Հայաստան» (Փլովտիւ) ու «Արաքս» (Սոֆիա) թերթերու գործօն վերաբերումը գաղթականութեան հետ առնչուած հարցերուն եւ անոնց լուծման հետ, ինչպէս Կեդրոնական Գաղթականական Յանձնախումբի (Սոֆիա) գործունէութեան մասին տուած տեղեկութիւններով: Շահեկան էր նաեւ ճարտարապետ Տիկին Նէլի Զանէվա — Տէչէվսքայի զեկուցումը՝ նուիրուած Պուլկարիոյ մէջ գործող հայկական եկեղեցիներու պատմական անցեալին՝ շատ հակիրճ եւ անոնց ճարտարապետական առանձնայատկութիւններուն: Ընդգծենք, որ զեկուցողը երկար տարիներէ ի վեր կը զբաղի նաեւ հայկական ճարտարապետութեան հետ նշելով անոր ազդեցութիւնը պուլկարական շինարարական ու ճարտարապետական էութեան վրայ:

Մեր միջավայրին մէջ առաջին անգամ ըլլալով այս ժողովին հանդէս եկաւ հայ — պուլկարական գրական կապերու մասին զեկուցումով Պր. Յակոբ Մելքոնեան, որ հմտօրէն հետեւեցաւ անոր սկզբնաւորման ու զարգացման, համառօտակի անդրադառնալով նաեւ գաղթականութեան ծոցէն երեւան եկած հայ գրական դէմ — քերու՝ Օննիկ Փանիկեան (Զարմունի) Հրանդ Հրահան, Օննիկ Աճէմեան եւ այլն:

Ռազմապատմական Թանգարանի (Սոֆիա) պատմաբան — մասնագէտ մը պատմականը ըրաւ Պալքանեան պատերազմի 1912 թ. ընթացքին Հայկական կամաւորական վաշտի մասնակցութեան՝ ղեկավարութեամբ պուլկար բանակի սպայ՝ Գարեգին Նժդեհի ու Անդրանիկ Օզանեանի, վեր հանելով վաշտի սխրագործութիւնները ռազմաճակատի վրայ եւ դերակատարութիւնը Եավէր փաշայի ու անոր բանակի անձնատուութեան վրայ:

Տոք. Գէորգ Արթինեան՝ (Փլովտիւ) զեկուցում մը պատրաստած էր պուլկարահայ բժիշկներու մասին և անոնց կատարած դերին տարբեր քաղաքներու մէջ: Ատիկա՝ մաս մըն էր անոր մենագրութեան՝ Պուլկարիոյ մէջ աշխատած ու աշխատող հայ բժիշկներու, ատամնաբոյժերու ու դեղագործներու մասին:

Նախատեսուած էր ներկայացնել «Հայկական երաժշտութիւնը Պուլկարիոյ մէջ» զեկուցումը փրոֆ. տոքթոր Սթ. Լազարովի կողմէ, սակայն անոր բանաւոր բացակայութեան պատճառով հանդէս եկաւ Պր. Կարօ Պալթաեան: Ան հիմնական թէմայէն շեղելով միայն իր հօր մասին ուրիշներու կարծիքները մատնանշելով՝ պատճառ եղաւ ներկաներու բողոքին եւ անոր արտայայտութեան ընդհատումին:

Պուլկար գրող Նիքոլա Ինճով՝ արտայայտութեանց բաժնին մէջ ջանաց ընդգծել Հայերու ներկայութիւնը եւ նպաստը Պուլկարիոյ հանրային, մշակութային, տնտեսական ու գիտական կեանքին մէջ՝ ջերմ խօսքերով ու համոզումով: Խօսք առին Միհրան Պօղոսեան, փրոֆ. Կարօ Մումճեան, տոքթոր Հախիսիմէ Փաշաճեան եւ այլն: Զեկուցումներու մէկ քանիին շուրջ արտայայտուեցաւ Յակոբ Կիլիկեան, որոշ յաւելումներ մտցնելով անոնց մէջ եւ ճշդումներ:

Եզրափակիչ խօսքերու ժամանակ փրոֆէսօր Սարգիս Սարգիսեան նշեց որ այս գիտաժողովը իր նշանակութիւնը ունի եւ ճամբայ կը բանայ յետագայի նոր ուսումնասիրութիւններու՝ առնչուած պուլկար եւ հայ կապերուն՝ տարբեր բնագաւառներու մէջ: Կը նախատեսուի փինանսական հայթայթման պարագային զեկուցումները ամփոփել հատորեակի մը մէջ:

Գիտական ժողովի բացման ներկայ էին Սոֆիայի պետական համալսարանի ռէքթէօր ակադեմիկոս Իվան Լալով, համանախագահներ Համազգային կոմիտէի՝ Տիկին Ինճովա եւ համազգային «Մաթի Պուլկարիա» ընկերակցութեան նախագահ Պր. Փեթըր Քոնսթանթինով, հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, հանրային գործիչներ:

Վստահօրէն ապագային ալ գիտական ժողովներ կազմակերպելու աշխատանքներ պիտի տարուին նոր նիւթերով եւ խոր բովանդակութեամբ:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Նոյեմբեր 12, 1997
Փլովտիւ

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՐԵՆՑԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՅԱՐԳԵԼԻ ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Զարենցի ծննդեան հարիւրամեակը նըշումներու ալիք մը ստեղծեց Հայաստանէն Սփիւռք: Ձեռնարկներ իրարու կը յաջորդեն գրեթէ ամէն տեղ ու մամուլը կը բերէ արձագանգներ: Անոնց թիւէն, տարողութենէն, հրաւիրեալներէն, բազմազանութենէն դատելով, մեծ է ընծայուած յարգանքը, եթէ մէկդի դրուի միջուկի հարց մը: Այնքան որ մարդ յաճախ կը տարուի խորհելու որ Զարենցի անունով կազմակերպուած հաւաքոյթներուն, կատարուած հրատարակութիւններուն միջեւ ուժը եղերաբախտ բանաստեղծին մեծարումը չէ միայն:

Այս տպաւորութիւնը մոռցնող հաւանաբար քիչ ձեռնարկներէն էր Փարիզի Ս. Մեսրոպ կեդրոնի Նոյեմբեր 25-ի երեկոյթը որուն որպէս դասախօս հրաւիրուած էր Գրիգոր Պըլտեան: Կեդրոնի պատասխանատու Տիկին Ձ. Գույումճեանի ողջոյնի խօսքէն ետք ան շուրջ մէկ ժամուան ելոյթով մը չարենցեան իր ընթերցումներուն հիման վրայ ներկայացուց բանաստեղծը: Ան Ի. դարու հայ գրականութեան քիչերէն մէկն էր որ բանաստեղծական լեզուին փորձարկումը

տարած էր ըէպի ամենալայն սահմանները: Անոր հետ տարբերակումներով, այլատարրութեամբ, զանազանութիւններով հարուստ անոր գրական վաստակը — բանաստեղծութիւն, քննադատութիւն, թատերգութիւն, վէպ, պարսաւագրութիւն, եւն.— վկայութիւնն էր նորարարութեան, իր ապրած ժամանակին պատկանող մը ըլլալու Զարենցի մեծ փափաքին: Այդ ծաւալուն վաստակին մէջ Գրիգոր Պըլտեան ծանրացաւ անոր խիրայատկութեան, ինքնատպութեան վրայ, քանի որ հաբիւրամեակի նշումները կը սպառնային զայն պաշտամունքի առարկայ դարձնել, անկէ վերցնելով մտածումի առարկայի հանգամանքը: Ճիշդ է որ Ի. դարու հայ գըրականութեան մեծագոյն բանաստեղծներէն էր Զարենց, բայց ոչ քաղաքական գաղափարականով պիտակուած վաստակով մը, ոչ ալ իրեն ընծայուած կոչապարեալ փառաբանութիւններով. անոր մեծութիւնը դաստիարակը կը գտնէր յարուցած հարցերուն ծաւալին ու բազմազանութեան մէջ: Զարենցի օրագրային հետեւեալ գրառումէն կուգար թելադըրանքը թէ բանաստեղծութիւնը պէտք է ընկալուի որպէս այդ, իրեն յատուկ օրէնքներով, պահանջներով: Ան գրած էր 1934–ին. «Եթէ բանաստեղծութիւնը արուեստ մըն է, հայ ժողովուրդը հարկ է որ սորվի բանաստեղծութիւնը կարդալ որպէս բանաստեղծութիւն»:

Այս յառաջաբանէն ետք Գրիգոր Պըլտեան Զարենցի կենսագրութեան հետքերով ներկայացուց անոր գործին ի՛ր ընթերցումը, չեշտելով վերոնշեալ յատկանիշներուն ներկայութիւնը: Ըստ թէ բանաստեղծին արտադրութեան մէջ, մշակուած նիւթին ու աշխարհին հետ անոր յարաբերութեան մեկնակէտով, կը գանազանէ երեք հանգրուան. առաջինը խորհրդապաշտ շրջանն է, երկրորդը ապագայապաշտը եւ երրորդը՝ մտածական, ճակատագրական փուլը: Խօսեցաւ խիրաքանչիւր շրջանի ամէնէն յատկանըշական գործերուն մասին, բնագիրներէն ու ֆրանսերէնի թարգմանուած մէջբերումներ կատարելով: Հետաքրքրական էր տեսնել այս հանգրուաններուն երբեմն նոյնաժամանակ ներկայութիւնը Զարենցի բանաստեղծութեան մէջ:

Ս. Մեսրոպ կեդրոնի սրահը ամբողջութեամբ լեցուցած բազմութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ դասախօսութեան. հաւանօրէն նաեւ որոշ զարմանքով թէ այնքան ծամուած որակումներէ, փառաբանումներէ զատուած մօտեցումով մը տրուած Զարենցը որքա՛ն տարբեր էր ճառէ ճառ, նկրողէ նկրող քաշքըշուած նոյնանուն կուռքէն կամ մոմխայէն:

ՇՐԶ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ՄԱՐԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի հայ գաղութը, երաժշտասէր հասարակութիւնը առ հասարակ, Մայր Եկեղեցւոյ ընտանիքը ի մասնաւորի կորսնցուց Նոյեմբեր 19–ին իր երախտաշատ զաւակներէն մէկը՝ Մարի Սիմոնեանը, որուն թաղման կարգը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 22–ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան հարազատ բարեկամներուն եւ Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբի անդամոց:

Ինչպէս իր տարեկիցները ան եւս դեռ դեռատի աղջնակ, ապրեցաւ Ապրիլեան սեւ օրերը: Արեւին եւ կեանքի բացուելու՝ ընտանեկան — ընկերային երջանկութիւններն ու ուրախութիւնները վայելելու տեղ, ընտելացաւ որբանոցներու տաորեային, հեռու մնալով իր հարազատներէն, պապենական օճախէն, յաճախեց Դպրոցասէր վարժարանը, ուր կազմաւորեց Մարի Սիմոնեանի միտքն ու հոգին, նկարագիրը եւ արմնցուց անոր մէջ իր այնքան սիրած եւ պաշտած մայրենի լեզուի սէրը, հայ գրականութեան եւ երաժշտութեան հուրը: Մարի Սիմոնեան թունդ պաշտպանը, հաւատարիմ զինուորը եղաւ այս հոգեւոր գանձերուն, եւ իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան ապրեցաւ անոնցմով: Ցարգելով հանդերձ միջազգային երաժշտութեան եւ գրականութեան հսկաներն ու հիանալով անոնց ստեղծագործութիւններուն, չմոռցաւ Կարա Մուրզան, Ալէմշահը, Կանաչեանը, Եկմալեանը, սակայն յատկապէս Կոմիտասը: Կոմիտասը՝ որուն նկատմամբ Մարի Սիմոնեան ունէր անչափ եւ անսահման սէր, համակրանք եւ ակնածանք:

Տարիներով ան եղաւ Կոմիտասի սան՝ Արմենիա երգչախումբի հիմնադիր — ղեկավար՝ ողբացեալ Վարդան Սարգսեանի աջ բազուկը՝ մեներգչուհին Մայր Եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբի եւ վերոյիշեալ երգչախումբին: Իր այնքան սիրած եւ պաշտած Մայր Եկեղեցիին ծառայեց 1931–էն, այսինքն անոր հիմնադրութենէն մինչեւ 1992, երբ այլեւս հակառակ իր կամքին, յառաջացեալ տարիքը սկսաւ դաւաճանել իրեն:

Ամէն Կիրակի՝ ձմրան եւ ցուրտին, ներկայ եղաւ արարողութեանց եւ մի քանի անդամներով՝ տարիներ շարունակ երգեց կոմիտասեան պատարագը, իր մաքուր, զուլալ եւ հնչեղ ձայնով: Մարի Սիմոնեան եղաւ տասը տարիներ ամենանուիրեալ անդամուհիներէն մէկը՝ Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբին:

Բարեբախտաբար, իր տարիներու անձնուրաց ծառայութեանց որպէս գնահատանք, ստացաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ շքանշանը երջանկայիշատակ Վազգէն Կաթողիկոսէն:

Սիրելի Մարի, մենք որպէս Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբի ընկերներդ եւ քեզի նման Կոմիտասը պաշտողներ, պիտի ջանանք քու ձգած տեղէդ շարունակել հայ երգն ու երաժշտութիւնը սորվելու, ծանօթացնելու եւ տարածելու նուիրական գործը, միշտ յիշելով քեզ:

Թո՛ղ ուղեցոյց ըլլայ քու մաքուր եւ անձնդիր կեանքդ ու գործդ մեզմէ շատերուն եւ շատերուն...:

Հանգիստ՝ քու յոգնած եւ տառապած ոսկորներուդ:

Բիւր յարգանք քեզի՝ սիրելի Մարի:

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

Մարսէյլ
Նոյեմբեր 20, 1997

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լ Ի Ո Ն

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբեր 23–ը տօնական օր էր Լիոնի Հայերու համար. գոնէ անոնց՝ որոնք կը սիրեն հայ մնալ: Լեցուն էր Ս. Յակոբ Եկեղեցին. բոլոր նստարանները գրաւուած էին: Ժողովուրդէն մաս մըն ալ ոտքի էր. ամէն Կիրակի չէ որ կը պատահի այդ: Ներկայ էին Ֆրանսացիներ ալ. քաղաքապետ Ռէմոն Պառի առաջին կցորդ Բէրիսթիան Ֆիլիփ եւ ուրիշ տասնեակ մը ընտրեալներ եւ, անոնց մէջ, Հայեր ալ:

Նորվան Եպիսկոպոս պատարագեց. իր քարոզը յատկացուց Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կեանքին: Ըրաւ անոր մէկ փոքր պատմականը: Յիշեց անունները՝ որոնք սատարած էին եւ կը սատարեն միշտ եկեղեցւոյ շինութեան եւ անոր հետզհետէ բարգաւաճման, իր յարակից մասերով, դըպրոցով:

Շեշտը դրաւ, ուրիշներու կարգին, մանաւանդ Կարպիս Ճընկտրեանի և Ժաք Մինասեանի միասնաբար կատարած օժանդակութիւններուն վրայ: Երկուքն ալ ներկայ էին ընտանեօք: Յիշեց անոնց վերջին յաջող ձեռնարկը, սուղ՝ եկեղեցիին քարով երեսապատումը՝ որ շէնքին տըւած է տպաւորիչ արտաքին մը:

Պաշտօնական եղբայրներն ալ լուրջ մասնակցութիւն բերած էին այս գործին:

Այդ առթիւ, յետ պատարագին, տեղի ունեցաւ մասնաւոր օրհնութիւն մը, ինչպէս նաեւ օրհնութիւն զանգակին զետեղումին առթիւ:

Ս. Յակոբ Եկեղեցին չունէր զանգակ: Կար զանգակատուն, բայց զանգակ չկար: Զանազան պատճառներով, մասամբ ալ չխանգարելու համար թաղեցիներուն քունը, որեւէ ճիգ չէր եղած զանգակատան պարապը գոցելու:

Դեկտեմբեր 8–ը Լիոնի համար կրօնական մեծ չեշտ մը ունի: Մասնաւոր պաշտամունք կ'ըլլայ. մոմավառութիւն եւ հաւաքական վերելք դէպի Ֆուրվիէրի տաճարը: Այդ առթիւ, անցեալ տարի թելադրուած էր որ քաղաքին բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները պահ մը միանաբար ղօղանջեն: «Ամենայն սիրով» պատասխանեց մեր եկեղեցին «բայց հիմակուհիմա մենք զանգակ չունինք տակաւին...:

Բաղաքապետութեան կը մնար զանգակ մը հայթայթել Ս. Յակոբ Եկեղեցիին: Տրամադրեց հատ մը, իր պահեստէն: Հին. կը կշռէ 760 քիլօ. շինուած է 1824–ին: Կ'ըսուի թէ կը հնչէ «Ֆա»: Գրեթէ պատմական զանգակ մը. կը լսուի ամէն պատշաճ առիթներով:

Պատարագէն վերջ, Նորվան Եպիսկ., շրջապատուած քահանայ հօրմէն, դըպիրներէ եւ Կոմիտաս երգչախումբի անդամներէ, կատարեց օրհնութիւնը, թէ՛ զանգակին եւ թէ՛ նորածածկ պատերուն, աւանդական շուքով: Երկար ծիսակատարութիւն մը, ինչ որ թերեւս զարմացուց օտար ներկաները, որոնք կ'անդրատլանտեան թէ կը գտնուէին «արեւելեան կողմն աշխարհի», ուր ժամանակի հարց գոյութիւն չունի, կը տիրէ յաւիտենականութիւնը...

Արարողութեան կնքամայրն էր Տիկին Մառըլէն Պասմաճեան, պատուոյ նախագահուհի Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան եւ միշտ պատրաստ իր օժանդակութիւնը բերելու ամէն հայանպաստ գործունէութեան:

Արարողութիւններուն վերջաւորութեան, ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ յարակից Կարպիս Մանուկեան սրահը, ուր պատրաստուած էր հիւրասիրութիւն մը:

Նախքան այդ, Ռոպէր Տօնիկեան, նախագահ Ազգային Միութեան, իր կարգին համայնքին շնորհակալութիւնները յայտնեց ներկաներուն, պաշտօնական թէ պարզ օտար բարեկամներուն ու բարերարներուն: Ըսաւ թէ Ազգային Միութեան պարտքը Մարգարեան — Փափազեան վարժարանին շինութեան առթիւ, դեռ գոցուած չէ:

Տեղի ունեցան նուիրատուութիւններ: Անհրաժեշտ է դեռ յաւելուածական հաւաքական ճիգ մը թեթեւցնելու համար, հետզհետէ, Ազգային Միութեան բեռը եւ ապահովելու համար հանդարտ ապագայ մը՝ կարելիութիւններ նոր բարելաւումներու համայնքային կեանքին մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԱ.

— Էյ, շարունակէ՛:

— Դուրս երած միջոցիդ մէկու մը հետ խօսեր ես:

— Ճիշդ է ... դարձեալ Նշանի՞կն է տեսնողը.

— Ան կամ ուրիշը, ատիկա կարեւորութիւն չունի ... ո՞վ է այդ մարդը:

— Խօսրով էֆէնտի Քանասարեանը, պատասխանեց Տիկին Սաթեն, ամենայն հանդարտութեամբ:

Վաճառականը յանկարծ տժգունեցաւ: Հազիւ թէ իր հանդարտութիւնը գտնել կը սկսէր եւ ահա՛ այդ մէջտեղ նետուած անունը ամէն բան տակնուվրայ կը դարձնէր:

— Վերջապէս կը խոստովանի՞ս, գոչեց այլայլած ձայնով մը:

— Ի՞նչ բան...

— Այդ մարդուն հետ ունեցած յարաբերութիւնդ...

— Խենթեցա՞ր ... ի՞նչ յարաբերութիւն: Պատահմամբ յանկարծ դէմս ելաւ, բարեւ մը տալով պիտի անցնէի երթայի երբոր ինք ողջախութիւնս հարցուց, ընտանեկան քաղաքավարական խօսք մը ըսել ... ոճի՞ր գործեցի:

— Չէ, բայց...

— Բայց ի՞նչ:

— Ուրիշ որեւէ անձի հետ բնական է որ խնդիրը կարեւորութիւն չունէր, բայց Խօսրով էֆէնտիին հետ ... քու նախկին...

Վաճառականը խօսքը չաւարտեց:

— Ցետոյ, ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, ինք հետս խօսեցաւ, ստիպուած էի պատասխանել, զարմանալի բան:

— Ուրիշ աւելի զարմանալի բան մը կայ սակայն...

— Ո՞րն է տեսնենք:

— Թուլամիէն կ'երթաս ու Խօսրով էֆէնտին հոն կուգայ դիպուածով: Հոֆմանին կ'երթաս եւ դարձեալ Խօսրով էֆէնտին դիպուածով հոն կուգայ:

— Ի՞նչ կրնաք հետեւցնել ասկէ:

— Հետեւութիւնը դուն հանէ:

— Ես ատոր մէջ զարմանալի բան մը չեմ տեսնար կոր:

— Իսկ ես ատնուայն սա կը տեսնեմ որ այդ մարդը քեզի կը հետապնդէ, եթէ դուն զինքը չես հետապնդեր:

— Պարապ խօսք ... արդէն ինք բացատրեց թէ ինչո՞ւ Հոֆմանին վաճառատունը կը գտնուէր:

— Ինչո՞ւ համար...

— Կնոջը հետ եկեր է եւ կինը վարը գընումներով զբաղած ըլլալով ինք վեր ելեր է անոր սպասելու համար:

— Դուն ալ հաւատացի՞ր բածին:

— Անշուշտ հաւատացի ... մանաւանդ որ վար իջնելուս արդարեւ տեսայ իր կինը:

Սաթենի տուած այս բացատրութիւնն ալ շատ ճշմարտանման էր: Վաճառականը այլեւս նոր զէնք մը չունէր գործածելիք, միայն թէ տակաւին կը կասկածէր կնոջը անկեղծութեան մասին:

— Ենթադրենք որ բոլոր ըսածներդ ճըշմարիտ են, ըսաւ, այն ատեն ինչո՞ւ համար քիչ մը խրողութիւնը ծածկեցիր եւ ըսիր թէ Հոֆմանի վաճառատան մէջ ո՛չ մէկ ծանօթի հանդիպած էիր...:

— Ատոր բացատրութիւնն ալ շատ պարզ է, պատասխանեց կինը, եթէ Խօսրով էֆէնտիի տեղ ուրիշ անձ մը ըլլար՝ անմիջապէս պիտի ըսէի, բայց գիտէի որ այդ անունը տալով անտեղի կասկածներ պիտի յարուցանէիր մտքիդ մէջ, անոր համար զգուշացայ ... բայց յետոյ խորհեցայ որ լաւագոյն էր ամէն բան անկեղծօրէն ըսել, քանի որ դատապարտելի ո՛չ մէկ բան ըրած չէի:

— Ուրիշ անգամ չեմ ուզեր որ այդ մարդուն հետ խօսք փոխանակես, գոչեց վաճառականը:

— Արդէն զինքը տեսնելու առիթ չեմ ունենար երբեք:

— Երկու շաբթուան մէջ երկու անգամ տեսեր ես սակայն:

— Դիպուածը անանկ բերաւ:

— Այդ դիպուածին իմ խելքս չի հասնիր կոր...

— Ի՛նչ, տակաւին կը կասկածի՞ս խօսքերուս ճշմարտութեանը վրան, գոչեց կինը ինքն ալ այս անգամ բարկանալով, կը կարծե՞ս որ քեզ կը խաբեմ կոր... մեղապարտ յարաբերութիւննե՞ր ունիմ Խօսրով էֆէնտիի հետ ... ըսէ, այդ կասկածը ունի՞ս:

— Ես ատանկ բան չըսի:

— Ուրեմն ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Իմ փափաքս եւ ուզածս այն է որ ուրիշներուն բերանը չիյնանք, ահա...

— Ո՛չ մէկուն բերանը ինկած ենք, ատ քու ենթադրութիւնդ է:

— Մէյ մը Շաղիկին խօսքերը մտիկ ըրէ՛:

— Այդ չիթիկին խօսքո՞վ պիտի շարժինք:

Երիկ կնիկ դեռ բաւական շարունակեցին իրենց վէճը, միայն թէ ո՛չ նոյն սաստկութեամբ: Վաճառականը կը տեսնէր որ իր ձեռքը եղած փաստերը շատ աննշան էին եւ անոնցմով կարելի չէր լըջօրէն դատապարտել իր կինը: Միայն թէ կասկածը չէր փարատած:

— Պէտք է հսկողութիւնը շարունակեմ, կը խորհէր, մինչեւ որ համոզուիմ կնոջս անմեղութեան մասին, միայն թէ հիմա որ կասկածներս իրեն յայտնեցի, շատ աւելի դժուար պիտի ըլլայ այդ հսկողութիւնը, որովհետեւ իր զգուշութիւնները պիտի կրկնապատկէ ... ի ցի՛ւ թէ բան մը ըսած չըլլայի եւ սպասէի լաւագոյն առիթի մը:

Իսկ Տիկին Սաթեն, իր կողմէ, վրէժխնդրական ծրագիրներ կը պատրաստէր Շաղիկի դէմ որ այլեւս իր մահացու թըշնամին դարձած էր:

— Իրեն պէտք է հասկցնեմ թէ ի՞նչ ըսել է պատուաւոր կնոջ մը պատիւին հետ խաղալ, կը մտածէր:

Ամբողջ գիշերը երկու ամուսինները գըրեթէ անքուն անցուցին, այնքան ազդըւած էին փոխանակուած խօսքերէն:

Տիկին Սաթեն օրերով տունէն դուրս չելաւ, կրկնելով որ չուզեր անհիմն կասկածներու տեղի տալ:

Ի վերջոյ ամուսինը ինք ստիպեց կնոջը որ վերջ մը դնէ այս արդելափակ կեանքին, որ կրնար վնասել իր առողջութեան:

(Շար. 57)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օհաննէսեան ընտանիքի բոլոր հարազատները կը ծանուցանեն թէ Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 6, ժամը 10·30–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի իրենց ծնողաց եւ մեծ – ծնողաց՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՕՀԱՆԵԱՆԻ,

ՄԱՐԻԷԹ ՕՀԱՆԵԱՆԻ,

«Որբերու Հայր»՝ ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ,

ՖԻԼՈՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ եւ

Փոքրիկ ՔԱԹԻԱ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆԻ յիշատակին:

Կը հրաւիրուին բոլոր ծանօթները իրենց աղօթակից ըլլալու:

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

UGAB — MARSEILLE

Bouffée d'Oxygène

Bonne nouvelle !!

Pour la première fois, l'UGAB organise une semaine de vacances à la neige du 21 au 28 Février, au Centre «LES ABEILLES» lieu dit la Villette, 05260 Chaillol, pour les jeunes de 10 à 16 ans.

Le prix est de 1800 Frs de Marseille à Marseille et comprend :

- l'hébergement en pension complète
- les forfaits remontées mécaniques + assurance
- la location du matériel
- les cours de ski
- les activités.

INSCRIPTIONS :
327, Boulevard Michelet — 13009 Marseille

— Tél. : 04. 91. 22. 10. 45 —

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

(Շար. Ա. էջէն)

նուած գիւղացիներու թիւը 56 կը նկատուէր: Հասի Լապէտի մէջ, Սայտայի մօտ, 29 գիւղացիներ մորթուած էին Նոյեմբեր 29–էն 30–ի լուսնալիք գիշերը:

ՔՐԻՍԹՈՖ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ձերբակալուեցաւ Դեկտեմբեր 2–ին, Երեքշաբթի փազ առաւօտեան իր մօրը բնակարանը ուր ապաստանած էր չորս օրէ: Կը թուի որ մայրը համոզած է որ յանձնուի, հայրն ալ կոչերը կրկնած էր նոյն ուղղութեամբ: Ըստ առաջին տեղեկութեանց, Քրիսթոֆ Խաչատուրեան խոստովանած կ'ըլլայ նաեւ որ փոքրիկ Սինթիայէն զատ, երկու օր առաջ ալ ինք էր որ դանակով վիրաւորած էր ուրիշ աղջնակ մը, Արքաշոնի աւազանը, բայց աղջիկը յաջողած էր փախուստ տալ եւ հիւանդանոց փոխադրուած էր:

ՖՐԱՆՍԱ, իր կարգին, արտաքսեց նախկին Զայիրի (Գոնկոյի Ժողովրդավար Նոր Հանրապետութիւն) Փարիզի դեսպանատան առաջին խորհրդականը: Քանի մը օր առաջ, Քինշասայի Ֆրանսական դեսպանատան թիւ 2–ը՝ երիք Լիւպէն արտաքսուած էր Զայիրէն:

ՍԹԵՖԱՆ ԿՐԱՓԵԼԼԻ ճազի անփոխարինելի ջութակահարը մեռաւ 89 տարեկանին: Տարիներ աշխատած է կիթառի վարպետ՝ Ճանկօ Ռէնարի հետ: Նուագահանդէս մըն ալ տուած է Եհուտի Մենուհինի հետ:

ՁԻՒՆԸ անակնկալօրէն տեղաց Փարիզ եւ փարիզեան շրջանը Դեկտեմբեր 1–էն 2 լուսնալիք գիշերը, ապա՝ անձրեւը պատճառ եղաւ որ գետինները դիւրասահ դառնան եւ արկածներ պատահին: Դեկտեմբեր 2–ին քանի մը ժամ փակուած էր Օրլիի օդակայանը եւ թռիչքները էջք կը կատարէին կամ կը մեկնէին այլ օդակայաններէ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Campagne de Parrainage

TAMAR, 13 ANS, ORPHELINE

Comme Tamar, en Arménie, des milliers d'orphelins vivent dans des conditions précaires, au sein de familles mutilées. Il est important de leur redonner confiance et d'assurer leur avenir.

PARRAINEZ UN ENFANT

Grâce à Vous, et pour 120 dollars (750 F.) par an

IL N'IRA PAS A L'ORPHELINAT

OUI, je souhaite parrainer ... orphelin(s) d'Arménie. La Croix Bleue des Arméniens de France me fera parvenir le ou les dossiers dans les plus brefs délais.

☐ M ☐ Mme ☐ Mlle

Prénom

Téléphone

No Rue

Code Postal Localité

Retournez ce coupon à:
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue, 75009 PARIS

Grande Foire aux Livres Anciens et Neufs

Samedi 6 Décembre de 10h à 20h
Centre Culturel UCFAF-JAF
6, Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro République)

A partir de 15h :
Dédicace des livres par leurs auteurs.

Dimanche 13 Décembre à 13 heures :
BANQUET DE L'UCFAF

O—O—O—O—O—O

Des centaines de livres à votre disposition
Pensez à vos cadeaux
pour les fêtes de Noël et du Jour de l'An.

UGAB — UGAB — UGAB —

VENTE de NOEL

* * * * * *

SOIREE INAUGURALE
le Vendredi 5 Décembre à 18 heures

La vente continuera
le Samedi 6 Décembre de 10h à 19h

AU PROFIT DES ACTIONS SOCIALES DE L'UGAB

Stands divers

- *Objets d'Arménie*
- *Tableaux de peintres d'Arménie*
- *Antiquités-Brocante*
- *Faïences, poteries*
- *Cassettes et C.D. Arméniens*
- *Marché Provençal*
- *Stand «le Noël des Enfants»*
- *Plats à emporter*
- *Pâtisseries arméniennes*
- *Confiseries*

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE
— Tél. : 04 91 22 10 45 —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀՐԱՒԷՐ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն՝ ներկայով Ձեզ կը հրաւիրէ անդամական Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 15–ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային Կեդրոնի Ա. Զրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով՝

1.– Բացման աղօթք. Սրբազան Տ. Ճէրէճեան:

2.– Բացման խօսք. Ատենապետ՝ Դ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ:

3.– Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի:

4.– Վարչական խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում:

5.– Վարչական խորհուրդի նիւթական հաշուետուութիւն:

– Միտքերու փոխանակումներ, առաջարկներ եւ հաշուեփակ:

6.– Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող առաջարկութիւններու ուսումնասիրութիւն եւ վաւերացում:

7.– Մայր Եկեղեցւոյ 1998–ի պիւտճէական նախատեսութեան ուսումնասիրութիւն եւ վաւերացում:

– Միտքերու փոխանակումներ եւ քուէարկութիւն:

Փակման խօսք՝ Հոգեւոր Հովիւ, Սրբազան:

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներուն կը տեղեկացնենք թէ՝

ա.– Ընդհանուր Ժողովին մասնակցելու համար պէտք է առնուազն վեց ամիսէ ի վեր անդամակցած ըլլալ Ընկերակցութեան եւ վճարած ըլլալ 1997–ի անդամատուրքը:

– Ի հարկին անդամատուրքը կարելի է վճարել Ընդհանուր Ժողովի օրը:

բ.– Մասնաւոր նամակով տրուած փոխանորդագիրերը ընդունելի են քուէարկութեան համար:

– Ամէն անդամ միայն մէկ փոխանորդագիրի իրաւունք ունի:

գ.– Եթէ ժամը 15–ին Ընդհանուր Ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւնը չգոյանայ, Ընդհանուր Ժողովը տեղի կ'ունենայ ժամը 16–ին՝ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

դ.– Բոլոր այն անդամները, որոնք վեց ամիսը չեն լրացուցած իրենց անդամակցութեան, կրնան Ընդհանուր Ժողովին մասնակցիլ «դիտորդի» հանգամանքով:

Ընդհանուր Ժողովի վերջաւորութեան, ներկաները պիտի հիւրասիրուին ախորժակաբերով մը:

Ատենադպիր
Կ. ՍԱՑԱՊԱԼԵԱՆ

Ատենապետ
Դ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Օծման 40–ամեակ

Դեկտեմբեր 14

Centre Culturel SAINT MESROB

EXPOSITION DES OEUVRES DE
Armen HADJIAN
du 3 au 10 Décembre

Horaires de l'exposition :
En semaine : de 17h à 20
Samedi 6 et Dimanche 7 Décembre : de 15h à 20h.

Au Centre Culturel SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge

— Entrée libre

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Լ Ե Ւ Ո Ն Շ Ա Ն Թ–Ի
ժամանակակից թատերակ

● Ե ս–ի Մ ա ր դ ը

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16–ին
Հայ Ուսանողական Տունը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէտի Ակնունի մասնաճիւղին ժողովը, Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 8, ժամը 20·45–ին
Centre Administratif d'Asnières:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 6–ին, ժամը 16–ին, սովորական վայրը: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION «NAÏRI» de Beaumont

Grand Loto

Dimanche 7 Décembre à partir de 15h au Siège de l'U.G.A. ARDZIV
12, rue Pierre Guys
13012 MARSEILLE (BEAUMONT)

Super lots !
VENEZ NOMBREUX

Spectacle de marionnettes

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Astrig*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel vous propose un *SPECTACLE DE MARIONNETTES* intitulé

«*AKAHI VERTCHE*»
de *HOVHANNES TOUMANIAN*

présenté par *NAREK DOURIAN*, le Dimanche 7 Décembre à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville.

Participation aux frais : 20 F.

Venez très nombreux.

SEJOUR D'HIVER

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (JURA) du **15 au 22 février** pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans.

Prix :2.700 F. comprenant :

- **transport**
- **hébergement**
- **location et cours de ski**
- **remontées mécaniques**
- **assurance**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.
Date limite d'inscription: 20 janvier.

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour d'hiver **du 15 au 22 février à Bellefontaine**

- **Animateurs diplômés BAFA ayant bon niveau de ski.**

Ecrire à:
C.B.A.F — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 janvier.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4

JEUDI
4 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.260

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

73e ANNEE — N° 19.260

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՏՐԱ՞ՍՏ ԷՔ «ԷՕՐՕ»ՅԻՆ

1999 Յունուար 1-էն էօրօն եւրոպական միւս երկիրներուն հետ պիտի դառնայ նաեւ Ֆրանսայի դրամանիշը։ Այսօրուան համար տեսական դրամանիշ մըն է ան. իսկ այդ թուականին անոր պարտադիր գործածութեան վայրերը պիտի ըլլան ամակարաններ եւ դրամական չուկաները։ Առեւտրական ձեռնարկութիւնները եւ անհատները եթէ փափաքին պիտի կարենան մինչեւ 2002 Յունուար 1 յաւելեալ պայմանաժամ մը ունենալ։

Մասնագէտները որպէս լաւագոյն թեքագրանք, խորհուրդ կուտան որ ամէն մարդ հիմակուընէ վերաքննութեան ենթարկէ մտովին հաշուելու իր կարողութիւնը, քանի որ էօրօյի եւ ազգային դրամանիշի վերածումները բաւական խրթին պիտի ըլլան։ Թէեւ այս մասին չատ մտահոգուելու հարկ ալ չկայ որովհետեւ հեռատես ճարպիկներ արդէն այդ նպատակին համար պատրաստուած հաշուիչներ հրապարակ հանելու արտօնութիւն խնդրած են։ Եթէ էօրօն այսօրուան արժէքով մնայ, պիտի մնայ 6.60180 ֆրանք. առով՝ 19.30 ֆրանք արժող սխկալէթի տուփ մը պիտի արժէ 2.92344 էօրօ, կոտորակները կլորցնելով, կ'ունենանք 2.92 էօրօ։

1999-էն սկսեալ ամէն մարդ պիտի կարենայ դրամատնային հաշիւ մը բանալ էօրօյով։ Անցքի շրջանի մը համար արտօնուած պիտի ըլլայ վարկաքարտով եւրոպական դրամանիշով ընել վճարումները. սակայն չէքով նոյն բանը ընելու համար հարկաւոր պիտի ըլլայ էօրօյով պատրաստուած չէք ունենալ։ 2002 Յունուար 1-էն ուղղակի դրամական վճարումները պիտի կատարուին եւրոպական դրամանիշով որուն մանրուքներն ու թղթադրամները դրպաններու եւ դրամապանակներու մէջ ազգային դրամանիշին տեղը պիտի բռնեն։ Անցքի շրջանն ալ բաւական կարճ պիտի ըլլայ, քանի որ երկու դրամանիշներու միասնական գործածութիւնը միայն քանի մը շաբաթ պիտի արտօնուի։

Էօրօյի անցքը խորապէս պիտի փոփոխէ սպառողներու սովորութիւնները։ Կը սպասուի որ հոգեբանական առաջին հարց մը ստեղծէ աշխատավարձքի հաշուեթուղթը ստանալ էօրօյով եւ տեսնել որ 6.5 անգամ նուազած է գումարը. այլ խօսքով՝ 7500 ֆրանք ամսական մը վերածուած պիտի ըլլայ 1135 էօրօյի։ Մանաւանդ որ անցքի շրջանին համար պարտադիր պիտի չըլլայ երկու դրամանիշին միասին արձանագրութիւնը։ Ցաճախակի քննութիւններով պիտի ստուգուի որ գումարներու վերածումը ճիշդ կատարուա՞ծ է, թէ ոչ։ Սպասելի է գիներու իջեցում մըն ալ։ 299 Ֆր. արժող ժամացոյց մը, օրինակ, պիտի արժէ 45.29 էօրօ։ Ատիկա, սակայն, չունա-յական կանոններուն համաձայն, նոյն ազդեցութիւնը չի գործեր գնողին վրայ. վաճառողը, ուրեմն, կամ 39.99 էօրօյի (264 ֆրանք) պիտի զեղչէ ապրանքին գինը, կամ բարձրացնէ 49.99-ի (330 Ֆր.)։ Եւ ոչ ոք կրնայ պնդել թէ գիներու այս տատանումները միշտ գնողներուն նպաստաւոր պիտի ըլլան։

Անցքի շրջանին գործածելի դրամանիշին ընտրութիւնը պիտի ձգուի անհատներու կամ ձեռնարկութիւններու փափաքին։ Եթէ յաճախորդ մը ուզէ էօրօյով վճարել գնումները, ընկերութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ ընդունելու։ Այդ պարագային ընկերութեան դրամատունը պիտի ընէ գումարը ֆրանքի վերածելու եւ հաստատութեան հաշիւին անցընելու գործը։ Սակայն, 2002 Յունուար 1-էն ինքնաբերաբար էօրօյի պիտի վերածուին ըն-

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԼԱՄԱՆՔԻ (Սպանիա) մէջ, Շիրաք, Ժոսփէն եւ Ազնար հանդիպում ունեցան, միասնաբար գործակցելու համար ահաբեկչութեան դէմ։ Ազնար «թանկագին» որակեց Ֆրանսայի գործակցութիւնը։ Նոյն օրերուն (Դեկտեմբեր 1 - 2) էԹԱ-ի քաղաքական ճիւղին Հէրի Պաթասունայի 23 ղեկավարներ 7 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան եւ վախ կար որ հետեւանքներ ըլլան։

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, ապստամբ պատերազմիկը՝ Սադիրով սպաննուած է, Նոյեմբեր 30-ին, Դուշամբէ։ Իր մարդիկն էին որոնք առեւանգած էին երկու Ֆրանսացիները, որոնց մէկը - կինը - մեռաւ ազատագրման գործողութեան ընթացքին։

ՓԱՓՈՆ հաւանաբար դատարան կարենայ ներկայանալ Դեկտեմբեր 4-ին։ Մինչ այդ, «Լիպերասիոն» (Դեկտեմբեր 3) կը յայտնէ թէ Փափոն սուտ խօսած է, երբ յայտարարած է թէ 130 Հրեաներ ազատած է։ Ատենադրութիւններ ալ հրատարակած է փաստերու համար սուտը։

ԳԱՆՍԱՐ ԱՆՇԷՆԷ երգիծական շաբաթաթերթը, Դեկտեմբեր 3-ին, նոր յայտնաբերում մը կ'ընէ։ Ֆ. Փինօ, Ֆրանսայի մեծահարուստներէն մէկը (Ֆնաք, Փրէնթան, Ռըտուտ եւայլն) որ 15 միլիառ ֆրանք «կը կշռէ» ինչպէս կ'ըսեն, ոչ մէկ տուրք կը վճարէ հարստութեան վրայ (Ի-էՍ-էՖ)։ Արդարեւ, խոստովանած է ալ թերթին, 140 միլիոն ֆրանքի դրամատան փոխառութիւն մը կատարած է գնելով իր իսկ ձեռնարկութեանց բաժնեթուղթերը եւ պակսեցնելով իր հարստութենէն, մէկ սանթիմ տուրք չէ վճարած։

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ քաղաքներուն 80%-ին մէջ, լուսարգել հաստատուած է պատանիներուն համար, ժամը 23-էն 6, առաջքն առնելու համար երիտասարդներու յանցագործութեան որ չատ մեծ համեմատութիւններ առած է։ 72 քաղաքներ ալ, որոնց մէջ Նիւ - Օրլէան եւ Գլիվլընտ օրուան մէջ ալ «լուսարգել» մը հաստատած են, արգիլելով որ դասերու ժամուն (8-էն 15) տղաք առանձին գտնուին փողոցը։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ «Ֆրանս 2» եւ «Ֆրանս 3» հանրային կայաններու լրագրողները գործադուլի դիմեցին Դեկտեմբեր 2-ին եւ լրատուութեան հաղորդումները տեղի չունեցան։ Աշխատաւորները դէմ են երկու կայաններու ձուլման։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Ալեքսիս Բ. պատրիարքը կոչ ըրած է Պորիս Ելցինի որպէսզի արգիլէ հեռատեսիլին էՆ - Թէ - Վէ ոչ պետական կայանը որ նախատեսած ֆիլմ մը ցուցադրած է «Քրիստոսի վերջին փորձութիւնը»։ Պատրիարքին համար, որ ֆիլմը չէ տեսած, բայց ծանուցումէն հասկցած է թէ ինչ է։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Առողջապահութեան նախարարը՝ Պ. Քուշնէր յայտարարեց Ազգային Ժողովին առջեւ, որ մտադիր է պարտադրել անոնց որ սիտայի հակամէտ են որ յայտնեն։ Երկրին մէջ, 30 հազար սերոփոզիթիֆ կայ որ կ'անգիտանան, ինչ որ վարակումի վտանգ մըն է։

կերութիւններու դրամագլուխները, պայմանագիրները եւ հաշուապահութիւնը։ Համակարգիչներու դրութիւններուն այս փոփոխութիւնները հսկայական գումարներ պիտի արժեն։ Հարցախոյզի մը համաձայն ամենափոքր ձեռնարկութեան մը համար 330 հազար ֆրանք է այդ գումարը, իսկ մեծագոյններուն համար մինչեւ 78 միլիոնի կը բարձրանայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ ՕԼԵԳ ԵՍԱՅԵԱՆ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 2-ին, Ղարաբաղի Խորհրդարանի նախագահ ընտրուած է Օլեգ Եսայեան 4-ի դէմ 27 ձայնով։

Օ. Եսայեան երկու շաբաթ առաջ է որ երեսփոխան կ'ընտրուէր։ 1992-ին, շուրջ ինը ամիս վարչապետի պաշտօն վարած է (Յունուարէն Օգոստոս)։ Ղարաբաղի Խորհրդարանի նախագահի աթոռը թափուր էր Սեպտեմբեր 2-էն ի վեր, նախկին նախագահին՝ Արթիւր Թովմասեանի պարտութենէն ետք, նախագահական ընտրութեան։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 2/3)

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԷՆ

Դեկտ. 1-ի իրիկունը Բաքու ժամանած է Օ-էՍ-Սէ-Ըէ-ի ներկայի նախագահի անձնական ներկայացուցիչը՝ Ա. Կասպրչեկ, որու հետ տեսակցութեան ընթացքին Արտաքին նախարար Հ. Հասանով պարզած է իրենց դիրքորոշումը։ Ան ըսած է թէ Մինսկի խումբի համանախագահներուն հետ գործօն կերպով կը շարունակեն իրենց խորհրդակցութիւնները եւ թէ այն համոզումն ունին որ կարգաւորման ձեւի իրենց պաշտպանած երկու փուլով տարբերակը որպէս խաղաղութեան գործընթաց որդեգրելու տեսանկիւնէն անոնց այս վերջին այցելութիւնը կը յանգի դրական արդիւնքի։ Իսկ Ա. Կասպրչեկ յայտնած է թէ ամերիկացի, ռուս եւ ֆրանսացի համանախագահներուն այս այցը հաւանօրէն վերջինը կ'ըլլայ ընթացիկ տարուան եւ անոնց մանաւանդ վերջին շրջաններուն աւելի աշխոյժ դարձած գործունէութիւնը կու տայ իր արդիւնքը։ Յատուկ բանակցումը խօսած է նաեւ Օ-էՍ-Սէ-Ըէ-էն ներս կատարուելիք փոփոխութեանց մասին. 1998 Յունուար 1-էն դայն կը ղեկավարէ Լեհաստանի Արտաքին նախարարը, փոխարինելով դանիացի իր պաշտօնակիցը, որ պէտք է հաշուետուութիւն կատարէ Գոփընհակընի ժողովին։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ռուսաստանէն, Վրաստանէն, Կիպրոսէն, Գուպայէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն եւլն., աւելի քան քսան երկիրներէ ժամանած համայնավար ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան 33-րդ համագումարը վերջ գտած է Կիրակի, Նոյեմբեր 30-ին։ Անոր ընթացքին եւ արդիւնքներուն մասին Կոմկուսի Ա. քարտուղար Ս. Բադալեան մամուլի ասուլիս մը տուած է Դեկտ. 2-ին։ Ընտրուած է մօտ 200 հոգինոց ղեկավար կազմ։ Համագումարին ԼՂՀ-ի հարցին քննարկման տեղի չունենալը Ս. Բադալեան բացատրած է Կուսակցութեան կողմէ այդ մասին մշակուած ծրագրին շուրջ արտասահմանցի պատուիրակներուն հետ ծագած տարակարծութեամբ։ Ինչ կը վերաբերի վերջերս Կոմկուսէն ներս նկատուած որոշ խլրտումներուն, Ա. քարտուղարը սա ձեւով եզրակացուցած է՝ «Այսօր կուսակցական մենաշնորհի ոչ ոք չունի, եւ եթէ մարդը չի համապատասխանում իր գործելակերպով այս կամ այն կուսակցութեան ծրագրային եւ կազմակերպչական պահանջներին, ապա դրանով իսկ իրեն դուրս է դնում կուսակցութիւնից»։

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը ներկայիս նստավայր չունի եւ իր գործունէութիւնը կը ծաւալէ Վեթերաններու Միութեան պատկանող շէնքի մը մէջ։

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆ
«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ

Դեկտ. 2-ին տեղի ունեցած «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան ժողովին ընդունուած է Յուսիկ Քհնյ. Լազարեանի հրաժարականը նախագահի պաշտօնէն։ Իր տեղը ընտրուած է Վանօ Սիրադեղեան։

ՀՐԴԵՀ

Լոռիի մարզի Լոռնապատ գիւղի ակումբին մէջ ծագած հրդեհը փճացուցած է 2000 գիրք եւ ակումբին շարժանկարի սարքաւորումը։ Հետաքննութիւն բացուած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ
ՕԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԳԻԾԵՐ

Հայաստանի եւ Թուրքիոյ քաղաքացիական օդային երթեւեկի ներկայացուցիչներուն բանակցութիւններէն ետք ստորագրուած է համաձայնագիր մը. կը նախատեսուի Հայաստանի վրայով երկու նոր օդային գիծերու գործարկումը։ Առաջինը Երեւան - Էրզրում գիծն է, որ գործածութեան կը սկսի Յունուար 29-էն, երկրորդը՝ Սեւան - Կարս գիծը։ Այս երկրորդին բացումի թուականը տակաւին որոշուած չէ։

ՄԱՄՈՒԼ

«IL GIORNALE» (29-XI)

IL SANTO DEL GIORNO : TIRIDATE III

Իտալական ծանօթ օրաթերթը Նոյեմբեր 29-ին կը ներկայացնէր՝ «օրուան սուրբը» եւ բաւական երկար գրութեամբ մը կենսագրականը կուտար Տրդատ Գ. Թագաւորի, Խոսրովի որդի, որ կը գրէ պարտաւորուեցաւ ապաստանիլ հռոմէական հողամասի վրայ։ Ապա, մանրամասնօրէն կուտայ անոր կեանքին դիծերը, երբ տիրացաւ Հայաստանի գահին 298-ին, շնորհիւ Հռոմի, հուսկ իր քրիստոնէացումը։

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԱՐԽԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿ՝ 1922-ԻՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆ ԳՏԱԾ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ծանօթ. – Նկատի առնելով, որ այս տարի Պուլկարահայութիւնը նշեց վերջին հայ գաղթականութեան 75–ամեակը, խորհեցայ հանրութեան ներկայացնել երկու նամակ Գէորգ Մեսրոպէ, ուղղուած՝ Երուանդ Եպիսկ. Փերտահճեանին. անոնք շահեկան են տակաւին այսօր: Հանգուցեալ Գէորգ Մեսրոպ վաստակաշատ մշակ մը հայ մշակոյթի անդաստանին մէջ որպէս մանկավարժ, ուսուցիչ, Մեսրոպեան ճեմարանի հիմնադիր ու անոր տնօրէն, պատմաբան, հանրային ու կուսակցական գործիչ գաղթականութեան օրերուն եռանդուն աշխատանք կատարած է անոր օգտակար ըլլալու համար եւ զեկուցումներով նկարագրած Հարաւային Պուլկարիոյ գաղթականներուն վիճակը եւ միջոցներ ցոյց տուած կացութեան բարելաւման համար:

Նամակները գտած եմ Երուանդ Արք. Փերտահճեանի արխիւին մէջ:

Յ. Կ.

1. ՆԱՄԱԿ

Փ. Պոլիս [Փլովտիւ] 31 Դեկտ. 1922

Գերաշնորհ
Երուանդ Եպիսկ. Փերտահճեան,
Առաջնորդ Թրակիոյ Հայոց
Տէտէ Աղաճ

Գեր. Սրբազան Հայր,

Կը հաստատեմ 30 Դեկտ. թուակիր նամակս. Պ. Ստ. Հինդլեանի(1) հետ նոր տեսակցութիւն մը ունեցանք մր. Գուփըրի հետ: Խոստացաւ գրել տոքթ. Մէքալըմին, օժանդակութեան համար: Ինչպէս տոքթ. Քաունտի, նոյնպէս մր. Գուփըրի հետ իմ ունեցած տեսակցութիւններուն տպաւորութիւնս այն եղաւ որ Ըլիֆը(2) պիտի օգնէ մեզ այն ատեն, երբ մեր ազգայինները որդեգրեն որոշ թիւով որբեր–ուսանողներ(3):

Այս տեսակէտով իմ միակ յոյսս Դուք էք: Կը խնդրեմ, ուրեմն, որ հայրական հոգածութեամբ նկատի ունենաք սա իմ առաջարկները.

ա. Եթէ համապատասխան գումար մը ունիք կամ կը յուսաք ունենալ Ձեր տրամադրութեան տակ, հաճեցէք գրել կամ հեռագրել ինծ թէ պիտի կրնաք որդեգրել մէկ երկու որբեր, առայժմ միայն խոստում հեռագրէք հերիք է:

բ. Կը խորհիմ թէ՝ օգտակար պիտի ըլլար եթէ մասնաւոր նամակ մը գրէք Տեղւոյս Գաղթ. Յանձնախումբին, թելադրելով որ բարոյապէս եւ նիւթապէս աջակից ըլլան անձնապէս կամ հաւաքաբար մէկ երկու որբ որդեգրելու, այդ կերպով ապահովելու համար Ըլիֆի օժանդակութիւնը: Կը խնդրեմ որ իրենց վստահութիւն ներշնչէք իմ գործի լրջութեան եւ օգտակարութեան մասին:

Երախտագէտ զգացումներով եւ սպասելով Ձեր խրախուսիչ պատասխանին

Մնամ Համբոյրին Ս. Աջոյդ
ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

2. ՆԱՄԱԿ

Փ. Պոլիս(4), 24 Յունուար 1923

Գերաշնորհ
Երուանդ Եպիսկ. Փերտահճեան(5)
Առաջնորդ Թրակիոյ եւ Յունաստանի Հայոց
Սելանիկ

Գեր. Սրբազան Հայր,

Կը հաստատեմ 1922 *Դեկտ.* 30, 31 *եւ* 1923 *Յունուար* 3 *թուակիր նամակներս, որոնց ոչ մէկին պատասխան մը չեմ ընդունած ցարդ: Երեք նամակներովս ալ Ձերդ Սրբազանութենէն կը խնդրէի մէկ քանի նամակներ գրել Ըլիֆի կեդրոնին, հոս Ֆիլիպէ(6) մէկ քանի անձերու եւլն., թելադրելով որբեր որդեգրել մեր դըպրոցին մէջ, քանի որ Պուլկարիա ապաստանած Հայերուն մէջ եւս բազմաթիւ են անոք ու թշուառ որբերը: Տոքթ. Մէքալըմէն նամակ ունիմ, ան ներփակած է պատճէնը իր մէկ նամակին, զոր ուղղած է Ըլիֆի կեդր. ներկայացուցիչ Մր. Ճէուէիթի, Պոլիս Օրթագէօյ, այդ նամակին մէջ կը խնդրէ որ 40–50 որբեր որդեգրուին Ըլիֆին կողմէ մեր վարժարանին մէջ: Անշուշտ Ձեր կողմէ եւս նման դիմում մը իր ազդեցութիւնը պիտի ունենար: Ասկէ առաջ գրած մէկ նամակիս մէջ յիշատակած էի արդէն թէ միայն Թ. Փազարճըք(7) կան 130 որբեր, Խասքովոյի մէջ՝ 45, Եամպոլի մէջ 31, նոյնպէս նաեւ Պուրկազ, Այթոս, Սլիվէն, Պորիսովկրատ. Ն.[ովա] Զակորա, [Սթ.]արա Զակորա, Շումէն, Փլեւէն, Ֆիլիպէ եւլն. եւլն. Գաղթ.[ականական] Յանձնախումբի կողմէ վերջերս քննական պտոյտ(8) մը կատարեցի եւ տեսայ որ պհարկու թշուառութիւն մը կը տիրէ ամէն կողմ, կարծուածէն ու ցոյց տրուածէն աւելի ողբալի: Արտասահմանն ու Պուլկարահայը անծանօթ մնացած են այս վայրերու գաղթականաց ահռելի վիճակին: Զգեստ չունին, տանիք չունին, անօթի, հիւանդկախ: Ամէնէն դըժբախտները ծծկեր մանուկներն ու որբերն են: Միայն Պուրկազի մէջ մէկ ամսուան մէջ մեծ մասամբ մանուկ՝ 26 մեռեալ ունեցած են: Եւ որովհետեւ իրենց կացութեան մասին ոչ ոք գրած է թերթերուն մէջ կամ Յանձնախումբերուն, արտաքին ու ներքին աշխարհը այն տըպաւորութիւնը կրած է թէ՝ Պուլկարիոյ մէջ կարելի է գոհացուցիչ վիճակ մը նըկատել:*

Գրաւոր տեղեկագիր մը(9) տուի Գաղթ. Յանձնաժողովին [Յանձնախումբին], որ ցնցուեցաւ: Ստիպուեցաւ նոր դիմումներ կատարել Լոնտոն, Ամերիկեան Գըթութեան Խաչին եւլն.: Անմիջապէս որոշուեցաւ ճերմակեղէն գնել եւ ուղարկել, սակայն դրամ չկայ, Սոֆիայի կեդրոնէն եւս գրեթէ յոյս չկայ: Այս բոլորը կը գրեմ այն գիտակցութեամբ, որ իբրեւ Ձեր հօտը, չափէն աւելի կը հետաքրքրուիք անոնց վիճակով: Կը սիրեմ յուսալ թէ խնդրուած դիմումները կը կատարէք անպատճառ: Վերջին նամակովս խնդրած նամակները եթէ Տնօրէնդ առտուն հասած ըլլային, Պ. Ս. Հինդլեան առիթ պիտի սեպէր եւ որոշած էր նոր հրաւէր մ'ուղղել Ֆիլիպէի Հայութեան եւ վստահ էր թէ պիտի կրնար նոր հանգանակութեան մը զարկ տալ, ինչպէս նաեւ որբերու որդեգրումը ապահովել: Բայց դժբախտաբար Ձեր կողմէ եղած լռութիւնը, սպասուած նամակներուն չգալը պատճառ եղաւ, որ ոչ մէկ դրական քայլ առնուի: Հանգանակութիւնը գրեթէ չէ սկսած, որբերուն մասին ոչ ոք կայ խորհող: Մինչդեռ Ֆիլիպէի մէջ շարժում մը շուտով կ'ունենայ իր արձագանգը Պուլկարիոյ միւս քաղաքներուն մէջ:

Արդ, Սրբազան Հայր, կը սիրեմ յուսալ թէ՝ եթէ տակաւին պատասխան մը չէք տուած իմ նամակներուն, այս անգամ ամենաարագ կերպով պիտի բարեհաճէիք Ձեր գրիչով ոգեւորելու եւ շարժելու այս կենսական գործին աջակցութեան ու փոխարերութեան ոգին:

Անհամբեր սպասելով Ձեր պատասխանին,
Մնամ
ի համբոյր Ս. Աջոյդ
յարգանօք՝
ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

Ծանօթ. –

(1) Ստեփան Հինդլեան՝ փաստաբան, հանրային գործիչ ի Փլովտիւ:

(2) Ըլիֆ՝ Ամերիկեան բարեսիրական ընկերութիւն:

(3) Այստեղ՝ աշակերտ, դպրոցական:

(4) Փ. Պոլիս՝ Փիլիպպուպոլիս, ներկայիս՝ Փլովտիւ:

(5) Երուանդ Եպիսկ. Փերտահճեան, յետոյ Արք., ծնած Ամասիա, աւարտած Արմաշի դպրեվանքը, 1934–էն վերջ Պուլկարահայ թեմի առաջնորդ, վախճանած 1939–ին Սոֆիա եւ թաղուած այնտեղի Հայկական գերեզմանատունը:

(6) Ֆիլիպէ՝ թրքական անուանումը Փիլիպպուպոլսոյ, ներկայիս Փլովտիւ:

(7) Թ. Փազարճըք՝ Թաթար Փազարճըք՝ ներկայիս միայն Փազարճիք:

(8) Քննական այց մը կատարուած է Գէորգ Մեսրոպի կողմէ գաղթականութեամբ լեցուն քաղաքներու մէջ, որոնց անուններն քիչ բացառութեամբ յիշուած են ծանօթագրութեանս թիւ 7–էն սկսեալ:

(9) Գրաւոր տեղեկագիրը ոչ լրիւ կերպով լոյս տեսած է «Հայաստան» թիւ 327/7 Փետրուար 1923 ու 334 / 3 Մարտ 1923, տպուած Փլովտիւ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ «ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Անցեալ Սեպտեմբեր 19–ին Ռուսաստանի Դուման ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց խղճի եւ կրօնական միաբանութիւններու ազատութեան օրէնք մը որ մեծ դժգոհութեան պատճառ եղաւ կրօնական բազմաթիւ փոքրամասնութիւններու մօտ: Այդ օրէնքը միայն օրինաւոր կը նկատէ օրթոտոքս, հրէական, մահմետական եւ պուտտայական կրօնքները, քանի որ անոնք երկրին անցեալին մէջ աւանդական տեղ ունեցած են:

Օրէնքը, անոր դէմ հակազդեցութիւնները եւ անոնց պատճառները բացատրելով Մոսկուայի «Իզուեսթիա» չաբաթաթերթը ամէն բանէ առաջ դիտել կու տայ թէ քուէարկուած սահմանափակումը ոչ միայն վնաս է ազատութիւններու գլխաւորին, այլ նաեւ կրնայ նախընթաց մը կազմել ազատութեանց տարբեր ոլորտներու – արտայայտութիւն, մամուլ, ժողով – համար:

Օրէնքին կողմնակիցները կ'ըսեն թէ անով հաւատացեալներու մեծագոյն համեմատութեան շահերը երաշխաւորուած են եւ թէ ան ժողովուրդին բացարձակ մեծամասնութեանց հաւանութիւնը կը վայելէ: Ն. Զապուրով կը գրէ թէ այս բացատրութիւնը փաստ է որ հանրային կարծիքը տակաւին չէ կրցած վանել ժողովրդավարութեան խորհրդային կաղապարները եւ մեծամասնութեանց տեսակէտը փոքրամասնութիւններուն պարտադրելի տուեալ կը նկատէ: Մինչդեռ, ոչ մէկ ժողովրդավարութիւն կարելի է մտածել առանց փոքրամասնութիւններու, յատկապէս կրօնական, իրաւունքին պաշտպանութեան:

Սախալին կղզիէն եպիսկոպոս մը կ'ըսէ թէ հոն 720 հազար բնակիչ կայ եւ 92 կրօնք. բնակչութեան միայն 14%–ը ինքզինք օրթոտոքս կը նկատէ: Կ'աւելցնէ թէ մեծ թիւով Գորէացիներ ալ կ'ապրին հոն որոնց մօտ քարոզչական աշխատանք կը տանին բողոքականներ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, կան կրօնական շատ մը ճիւղաւորումներ եւ աղանդներ ալ:

Յօդուածագիրը պատասխանելով հարցումին թէ որու շահերուն կը ծառայէ նոր օրէնքը, առաջին տեղը կը զետեղէ Մոսկուայի պատրիարքը որ ծարաւ ունի իշխանութեան հետ նոր միաձուլումի մը: Ան մեծապէս քաջալերած է օրէնքը, քանի որ շատ վարժ չէ բազմատարրութեան ու չի կրնար տոկալ բողոքականներու մըրցակցութեան որոնք աւելի գործօն են:

Օրէնքը գործունէութեան յարմար գետին կ'ընծայէ իշխանութեան այն ներկայացուցիչներուն ալ որոնք կ'երազեն ազգային գաղափարական մը ուր չաղախուած ըլլան ազգային ոգին, օրթոտոքս կրօնքը եւ ինքնակալութիւնը: Եւ վերջապէս, օրէնքը կը բաժնէ Դումային համայնավար ազգայնական ընդդիմութեան ուղղութիւնը: Անոր քուէարկումին մէջ կարեւոր դեր ունեցած է ամբողջատիրական աղանդներու վերագրուած վտանգը: Այդ վերագրումներուն մասին, յաճախ առանց ապացոյցի, միլիոնաւոր փաստաթուղթեր կը տպուին ու կը ցրուին ժողովուրդին: Ալեքսիս Բ. պատրիարքը արեւմուտքցի միսիոնարներ կ'ամբաստանէ հոգեւոր նախայարձակում գործելու մեղքով, զանոնք նմանցնելով ՕԹԱՆ–ի դէպի Արեւելք ծաւալումին ջատագով քաղաքական գործիչներու:

«Մոսկովեան Նորութիւններ» շաբաթաթերթն ալ տեղ տուած է նիւթին, նկարագրելով օրէնքին առաջին գործադրութենէն օրինակ մը: Սեպտեմբեր ամսուան վերջաւորութեան արդարադատութեան բաժնէն պաշտօնեաներ կնքած են ուկրանական օրթոտոքս եկեղեցիին կապուած տաճար մը: Յետոյ, գիշերուան ուշ ժամուն Ներքին գործերու նախարարութեան ուժեր եկեղեցապատկաց բնակարաններէն դուրս նետած են բնակիչները, առանց ժամանակ ձգելու որ հաւաքեն իրենց ունեցածը: Փողոց նետուած է նոյնիսկ տեղւոյն հովիւին կինը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՌՈԲԵՐ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կլէնտէյլի Եունայթըտ Գոմիւնիթի եկեղեցւոյ մէջ, Նոյեմբեր 15–ին, տեղի ունեցած է հանրածանօթ երգահան Ռոբեր Ամիրխանեանի եւ իր աղջկան երգահանդէսը, որուն ներկայ եղած են 800 հոգի: Յայտագրին մաս կազմած են շուրջ 30 երգեր, որոնք մեծ գնահատանքի արժանացած են ունկնդիրներու կողմէ, յատկապէս՝ Հայոց բանակի երգը «Հայաստան», Ռ. Ամիրխանեան նոր երգերէն՝ «Հէյ Արցախ»ը, «Երկու կռունկ»ը, «Այնպէս ուզում եմ»ը, «Ժպտա՛»ն, «Հայի աչքեր»ը եւայլն:

Երգահանդէսը կրկնուած է Նոյեմբեր 22–ին, նոյն եկեղեցւոյ մէջ:

«ՄԵՐՏԻՆԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Լոս – Անճըլըսի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ «Աւագեան» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 25–ին, տեղի ունեցած է «Մերտինեան» վարժարանի 16–րդ տարեկան ճաշը: Բացումը կատարած է Զաւէն Հանէսեան: Յայտագիրը վարած է Լինտա Ապտուլեան: Վարժարանին տնօրէն՝ տոքթ. Վահրամ Շէմմասեան, վիճակագրական թիւերով ներկայացուցած է շըրջանաւարտ աշակերտներուն յաջողութիւնները: Բանախօսած է տոքթ. Արմէն Կէօնճեան, անդրադառնալով ծնողք – մանուկ յարաբերութեանց: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած է «Լարք» երաժշտանոցէն քառեակ մը, մեկնաբանելով Կոմիտասէն եւ Ա. Խաչատրեանէն գործեր: Փակման խօսքը արտասանած է վեր. Ռոն Թովմասեան:

«Մերտինեան» վարժարանը Հոկտեմբեր 28 – 30, կազմակերպած է հայկական գիրքերու եւ իրերու վաճառք, ինչպէս նաեւ պաստառներու, գորգերու եւ արուեստագիտուհի Շաքէ Գոնիալեանի կիտւածային աշխատանքներուն ցուցահանդէսը: Իսկ Հոկտեմբեր 30–ի առաւօտեան տեղի ունեցած է աշակերտական հանդիսութիւն մը, նուիրուած՝ Թարգմանչաց Տօնին. նոյն օրը երեկոյեան, տեղի ունեցած է աշակերտական այլ ձեռնարկ մը ծնողքներու ներկայութեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԻՋԵՒ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 9–ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Բացումը կատարելով ատենապետ Յակոբ Կէօվճեան անդրադարձած է դասախօսութեան նիւթի կարեւորութեան: Նիւթը եղած է «Հայաստանն ու Հայերը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ»: Եու – Սի – Էլ – Էյ. համալսարանի այցելու դասախօս եւ հայերէն լեզուի ու գրականութեան բաժնի վարիչ փրոֆ. Փիթըր Քաուի ներկայացուցած է օրուան դասախօս փրոֆ. Լեւոն Աբրահամեան, որ ներկա-

յիս կը դասաւանդէ Պըրքլի համալսարանի «Ուիլըմ Սարոյեան» հայագիտական բաժնին մէջ: Փրոֆ. Աբրահամեան Երեւանի պետական համալսարանի մարդաբանութեան լսարանի դասախօս է եւ գիտութիւններու ակադեմիայի աւագ գիտաշխատող: Դասախօսը ներկայացնելով իր նիւթը, անդրադարձած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ Հայերու դերակատարութեան, նշելով որ Հայաստանը, գտնուելով Եւրոպայի եւ Ասիոյ սահմանագծի վրայ, ստանձնած է Արեւելքն ու Արեւմուտքը իրարու շաղկապելու խիստ կարեւոր դերը: Անդրադառնալով ներկային, փրոֆ. Աբրահամեան շեշտած է, թէ այսօր Արեւելք – Արեւմուտք կապը, սահմանագիծը աւելի դէպի արեւմուտք շարժած է եւ այս՝ ո՛չ թէ աշխարհագրական, այլ ազգագրական իմաստով. հետեւաբար, նշած է դասախօսը, հայկական Սփիւռքը, մանաւանդ Գալիֆորնիոյ հայութիւնը կրնայ ստանձնել այդ դերը:

ԱՆՈՅՇ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կլէնտէյլի Առաջին Լուտերական Եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 17–ին, տեղի ունեցած է Անոյշ Ղազարեանի երգահանդէսը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Տատիանա Ջախմախճեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ երգչուհին մեկնաբանած է երգեր Կոմիտասէն, Հարօ Ստեփանեանէ, Կարօ Զաքարեանէն, Ա. Տիգրանեանէն, Հ. Պէրպէրեանէն, Ալ. Սպենդիարեանէն, Ռ. Մելիքեանէն: Անոյշ Ղազարեան քառեակի ընկերակցութեամբ ալ մեկնաբանած է Կոմիտասի, Հ. Պէրպէրեանի եւ Բ. Կանաչեանի երգերը:

«ՍԻՐՈՅ ՔՆԱՐ»
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կլէնտէյլի «Անոյշ» ճաշարանին մէջ, Նոյեմբեր 6–ին, տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը՝ «Սիրոյ քնար» անունին տակ: Ցայտագրին մասնակցած են օփերայի երգիչ Արտաշէս Հայրեան եւ երգչուհի – արտասանող Անահիտ Իշխանեան: Երկու ժամուան ընթացքին Արտաշէս Հայրեան երգած է Արմէն Տիգրանեանի օփերաներէն սիրային արիաներ, Նիկոլ Գալէնտէրեանէն ռոմանսներ, Գուսան Աշոտի, Ալ. Սպենդիարեանի եւ Սայաթ Նովայի երգերէն: Անահիտ Իշխանեան արտասանած է քերթուածներ Աւ. Իսահակեանէն, Վ. Տէրեանէն, Մաթէոս Զարիֆեանէն, Վահան Թէքէեանէն, Ռուբէն Սեւակէն, Միսաք Մեծարենցէն, Համօ Սահեանէն եւ Վահրամ Հաճեանէն:

ԱՐՄԷՆ ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կլէնտէյլի Հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 16–ին, տեղի ունեցած է Ամերիկահայ ճարտարապէտներու եւ գիտնականներու ընկերակցութեան կազմակերպած դասախօսական երեւոյթը, նուիրուած Նոր Ջուղայի հայկական ճարտարապետութեան: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Բացումը կատարած է ճարտարապէտ Հարմիկ Ցակոբեան: Զեմֆիրա Սիմոնեան ներկայացուցած է օրուան դասախօս՝ Արմէն Հախնազարեան, նշելով անոր 30–ամեայ աշխատանքները հայկական յուշարձաններու վերանորոգման եւ փրկութեան մարզերուն մէջ: Ա. Հախնազարեան 1972–ին Գերմանիոյ Ախէն քաղաքին մէջ հիմնած է հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող միութիւն մը, որ ներկայիս մասնաճիւղեր ունի Հայաստան, Պարսկաստան, Լոս – Անճըլըս, Եգիպտոս եւ Սուրիա: Միութիւնը ցարդ կազմակերպած է 90 գիտարշաւ, որոնց ընթացքին իրագործած է գիտական – ուսումնասիրական ծրագիրներ, որոնց արդասիքը կը հանդիսանան միութեան միջոցով գիրքերու հրատարակութիւնը եւ շուրջ 100 հազար լուսապատկերներու եւ տեսերիզներու պատրաստութիւնը: Կլէնտէյլի մէջ տուած իր դասախօսութեան ընթացքին Արմէն Հախնազարեան նշելէ ետք, թէ Նոր Ջուղան ունեցած է 23 եկեղեցի, որոնցմէ 12–ը կանգուն են այսօր, 150 լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ անդրադարձած է անոնց ճարտարապետական ոճին, կառոյցներու յատկանիշներուն, ներքին որմնանկարչական արուեստին եւ այլն: Փակման խօսքը արտասանած է ընկերակցութեան ատենապետ Ժորա Մանուչարեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՕՂՎԱԾ (heading: ՀՈՂՎՐՏԻՔ)

ՍԱՐԳԻՍ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

20–րդ դարը կը վերջանայ եւ անոր հետ կ'անհետանան վերջին վկաները Հայոց ժամանակակից պատմութեան ահաւոր աննկարագրելի ողբերգութեան: Այդ վերջին վկաներէն մին՝ Սարգիս Ասատուրեան կնքեց իր մահկանացուն Նոյեմբեր 1–ին, Գանն – Լա – Պոքա քաղաքին մէջ, ուր եւ թաղուեցաւ:

Սարգիս Ասատուրեան ծնած էր Պիթլիս (Բաղէշ), 1904–ին:

Կը պատմէր թէ 1915 Յունիս ամսուն սկսաւ Պիթլիսի Եղեռնը: Ձերբակալուեցան ու բանտարկուեցան երեւելիները: Ապա, շղթայակապ տարուեցան քաղաքէն դուրս եւ յանձնուեցան Թուրք խուժանին, որ կողոպտեց, մերկացուց եւ մորթոտեց զանոնք տապարով ու կացինով: Յետոյ, սկսաւ Բաղէշի Ջարդը: Խուժանը ոստիկանութեան առաջնորդութեամբ յարձակեցաւ Հայ տուներու բնակիչներուն վրայ, յատկապէս կիներ եւ երախաներ: Սարգիս Ասատուրեան հազիւ տասնըմէկ տարեկան տունը լքեց եւ իրեններուն հետ քշուեցաւ քաղաքին հարաւային ծայրը գտնուող Աբալի կամուրջի արտերը: Եւ հոն ի՛նչ տառապանք: Աղջիկները, գեղեցիկ կիները բռնաբարուեցան, օրէ օր հայ չունչ չմնաց եւ ինքը բոլորովին առանձին, ամբողջ ընտանիքի անդամները ձգած անշիրիմ այդ արտերուն մէջ, փրկուեցաւ ծպտուելով, քիւրտ ձեւանալով, անունը փոխելով եւ ըլլալով՝ Ռաշիտ: Ու այսպէս ըսկըսաւ ամբողջ ոդիսական մը: Ապրելէ յետոյ քիւրտ ընտանիքի մը մօտ փախուստ տուաւ եւ ապաստանեցաւ Մուսուլ ու ապա հասաւ Պաղտատ, որբանոց մը: Անկէ գնաց Երուսաղէմ, եւ 1918–ին անցաւ Պէյրութ: 1924–ին, Սարգիս Ասատուրեան նաւէն իջաւ Մարսէյլի քարափը: Հոն ապրեցաւ քանի մը տարի: 1929–ին վերջնականապէս հաստատուեցաւ Գանն – Լա – Պոքա: Կազմեց ընտանիք, երեք զաւակներով՝ Ռոպէր, Սոնիա եւ Լիլիան:

Որբանոցէ, դպրոց ու դարձեալ որբանոց՝ Պաղտատ, Երուսաղէմ, Պէյրութ ուսում ստացաւ, որ յետոյ ինքնաշխատութեամբ զարգացուց: Սարգիս Ասատուրեան ընթերցասէր էր: Իրեն համար հայ գիրքը, մշակոյթը եղան միշտ խոր ապրում: Բնակեցաւ հեռու հայաշատ կեդրոններէն, հայ եկեղեցիէն սակայն ինքնութեան արժէքները հայ գիրին ընդմէջէն սնուցին միշտ Հայու իր հոգին, միտքը եւ սիրտը: Ինքզինքը միշտ նկատեց արեւմտահայ եւ իր հայրենիքը չէր կրնար երեւակայել առանց արեւմտահայաստանի:

Սարգիս Ասատուրեան ապրեցաւ մինչեւ խոր ծերութիւն: Տեսաւ, եւ վայելեց իր զաւակներուն ուսումնական եւ ապա ընկերային յաջողութիւնները: Իր նախավերջին օրերը անցուց Մարսէյլի մէկ հիւանդանոցը:

Քիչերուն տրուած է ամբողջ դար մը կարել:

Սարգիս Ասատուրեան իր հետ կը տանի 20-րդ դարու այնքան հարուստ, վճռական դէպքերը, ողբերգութենէ մը դէպի մէկ անկախութիւն եւ երկրորդ անկախութենէ մը դէպի երրորդ հազարամեակ:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Ն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ ԿԸ ՊԱՀՊԱՆԷ՞ ԻՐ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վալանսի հայանուն ակումբը որ ներկայիս կը խաղայ Ֆրանսայի արհեստավարժ Բ. դասակարգին մէջ (որու արդիւնքները կանոնաւորաբար լոյս կը տեսնեն «Յառաջ»ի մէջ) եւ տեղ կը գրաւէ դասաւորման առաջատար դիրքերուն մէջ, իր հայկական ոգին կորսնցնելու սպառնալիքի դէմ յանդիման կը գտնուի: Ֆրանս–Արմէնի ամսաթերթի վերջին թիւը որոշ տեղեկութիւններ կուտայ այս առընչութեամբ:

Սկիզբը Ի–ԷՍ–Ժի–Օ–Ա Վալանս (Ծագումով Հայ Երիտասարդութեան Մարզական Միութիւն) 1992–ին կը միանար իր մրցակիցը՝ ԷՖ–ՍԷ Վալանսի հետ եւ կը մկրտուէր Ա–ԷՍ–Օ–Ա–Վէ (Վալանսի Ծագումով Հայ Երիտասարդութեան Մարզական Ընկերակցութիւն): Ապա, Հայ Մարզականը այս կարգադրութեամբ կը ստիպուէր ընդունիլ նոր զգեստաւորում, քաղաքին կարմիր ու ճերմակ գոյներով, ի վնաս իր աւանդական կապոյտ զգեստաւորումին ու մանաւանդ անոր վրայ զետեղուած Արարատի նըշանին: Այս բոլորին որպէս պատճառ ցոյց կը տրուի խումբը աւելի լայն հանրութեան մը հրապուրիչ դարձնելու եւ ժողովրդականացնելու միտումները: Ըստ քաղաքապետարանին, հարկ էր ակումբը «ձերբազատել» իր զուտ հայկական պիտակէն, որ կրնայ բացասական երեւոյթ հանդիսանալ հետզհետէ աւելի կարեւոր հեռանկարներ սեւեռող խումբին համար: Ներկայի քաղաքապետը՝ Լապօն (ԷՌ – ՓԷ – ԷՌ) արդէն որոշ զգափար մը տուած էր Հայ Մարզականին իրենց վերապահած ծրագիրներուն մասին, երբ քանի մը տարի առաջ փոխնախագահն էր Նահանգային Խորհուրդին ու ակումբին յատկացուելիք պիւտճէի փոքր յաւելումին յաւյտարարութեան կը կցէր նաեւ սա խօսքերը. – «Հարկ չկայ այսճան շեշտակի կերպով պատկանելիութիւն մը արտայայտելու՝ փութպոլի խումբի մը ընդմէջէն: Ընդհակառակն, ատիկա կրնայ ցեղապաշտութիւն յառաջ բերել: Ես կ'առաջարկեմ, որ Ա–ԷՍ–Օ–Ա–Վ–ն դառնայ պարզապէս Ա–ԷՍ Վալանս»:

Դէպքերու զարգացման ներկայ ընթացքին, անտարակոյս, մտքերու մէջ ծընունդ կ'առնէ այն հարցումը թէ «համարկում»ի այս վերջին փուլի՞ն պահն է որ հասած է այսօր եւ խումբը կը կորսնցնէ՞ իր անունն ալ: Նախագահը Արթիւր Արթինեան թէեւ շատ հանդարտ ձեւով ապահովութիւն կու տայ այդ մասին, բնական գտնելով հանդերձ կատարուած «փոփոխութիւնները»: «Կը գոյատեւենք տեղական մարմիններու եւ քաղաքապետարանին միջոցներով, ուրեմն տրամաբանական է որ կրենք քաղաքին գոյները»:

Մինչ այդ, թէեւ բաւական յամրօրէն, սկսած է հակազդեցութեան եւ բողոքներու ալիք մը, 70–ական թուականներու խաղացողներէն Պէրնար Թէփէլեանի գլխաւորութեամբ, որ յայտարարութեամբ մը կը պարզէ իր տարակարծութիւններն ու տեսակէտները:

Մեր ըմբռնումով, մարզական որեւէ ճիւղի հայկական ակումբ կը նշանակէ ամէն բանէ առաջ մէկտեղել հայ մարզիկներ: Վալանսի պարագային, մէկ, թերեւս երկու հայ խաղացողներէն բացի խումբը այդ կոչումին արժանի դարձնող արժէքներ կը մնային սահեծման տարիներու աւանդական զգեստաւորումը՝ դրոշմըւած «Արարատ»ով, անունը՝ Հայ Մարզական ու նաեւ վարչակազմը: Ճիշդ է որ սաոնցմէ առաջինին պարագային կարելի է քիչ մը ջուր խառնել գինիին, գիտակից որ բարձրաստիճան փութպոլի մէջ հարկ է որոշ զիջումներ, բայց մնացեալին համար...

ՄԱՐԶԱՍԷՐ

Ե Ր Ո Ւ Ա Ն Դ Օ Տ Ե Ա Ն

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

Հինգշաբթի օր մը, կէսօրին, երբ Պօղոս էֆէնտի իր գրասենեակէն դուրս կ'ելլէր ճաշի երթալու համար, խանին խահուէճին իրեն յանձնեց նամակ մը, ըսելով.

– Էֆէնտի՛, հիմա բերին այս նամակը:

– Ո՞վ էր բերողը, հարցուց Պօղոս էֆէնտի անտարբեր ձեւով մը:

– Տղայ մըն էր ... ձգեց գնաց, պատուիրելով որ ձեզի տամ անմիջապէս, վեր պիտի բերէի երբ դուք վար իջաք:

Պօղոս էֆէնտի նամակը առանց բանալու գրպանը դրաւ:

– Ճաշարանը կը կարդամ, ըսելով մըտմտմը:

Սակայն ճաշարանը մէկ քանի բարեկամներու հանդիպեցաւ, որոնց սեղանակից եղաւ ու հետերնին խօսակցութեան բռնուեցաւ:

Երբ անոնք կերակուրը աւարտելով մեկնեցան ու ինք առանձին մնաց, յիշեց իրեն յանձնուած նամակը, զայն գրպանէն հանեց, անփութօրէն պահարանը պատռեց եւ սկսաւ կարդալ: Առաջին տողերէն իսկ խորին յուզում մը նկարուեցաւ դիմքին վրայ, գոյնը նետեց եւ ձեռքը թեթեւօրէն դողալ սկսաւ: Քանի ընթերցումը առաջ տարաւ՝ յուզումը այնքան սաստկացաւ: Բարեբախտաբար շուրջի սեղաններուն քով ճաշողները մեկնած էին եւ ո՛չ ոք նշմարեց իր այս ներքին խռովքը: Ընթերցումը աւարտելէ ետքը, բարկութեամբ նամակը ծալեց ու գրպանը դրաւ, ձեռագիրը պահ մը ուշադրութեամբ քննելէ ետքը:

Ահաւասիկ նամակին պարունակութիւնը.

– Ազնուաշուք Պօղոս էֆէնտի,

«Իբրեւ անկեղծ բարեկամ եւ ձեր ընտանեկան պատիւին նախանձախնդիր անձ մը, հարկ կը զգամ ձեզ իմացնելու թէ ձեր կինը անհաւատարմութեան ճամբուն մէջն է: Երբեք պիտի չուզէի պարզ կասկածի մը վրայ այսպիսի ամբաստանութիւն մը ընել, բայց, ափսո՜ս, իրողութիւնը բացարձակ ճշմարտութիւն է եւ կրնամ ըսել թէ ես աչքովս իսկ տեսած եմ զայն: Եթէ դուք ալ կ'ուզէք Հինգշաբթի, ժամը երկուքին, գացէ՛ք Բերա, Ասմալը Մէսճիտ Փողոցը գտնուող Ք. Բասաժը եւ հոն 5 թիւ դուռը զարկէք եւ պարոն Արգարը հարցուցէք:

«Վստահ եղէք որ այս կերպով ամէն բան պիտի իմանաք եւ միեւնոյնատեն թերեւս միջոց մը պիտի գտնէք ձեր ընտանեկան պատիւը փրկելու:

«Զմռռնամ ըսելու որ տակաւին ո՛չ ոք գիտէ ձեր գլխուն եկած փորձանքը, սակայն եթէ այսպէս շարունակուի՝ օր մը անշուշտ ամէն բան երեւան պիտի ելլէ եւ այն ատեն ձեր պատիւը բոլորովին պիտի արատաւորուի:

«Ձեզ սիրող եւ յարգող բարեկամ մը, որ ստիպուած է իր անունը առ այժմ ծածկել, այս դառն իրողութիւնը պէտք տեսած է հաղորդելու ձեզի»:

Նամակը ո՛րեւէ ստորագրութիւն չէր կրեր, եւ ոչ իսկ կեղծանուն մը: Պօղոս էֆէնտի ի զուր նամակը կրկին գրպանէն հանեց եւ մանրակրկիտ կերպով գիրը զննեց, չկրցաւ բան մը հասկնալ:

– Խա՞ղ մըն է արդեօք, մտածեց, թըշնամական բա՞ն մը, առանց ո՛րեւէ հիման, պարզապէս գլխ գլխ գրգռելու համար...

Այս մտածումը զինքը պահ մը հանդարտեցուց: Պօղոս էֆէնտի մինչեւ այդ օր պատճառ չէր ունեցած կասկածելու իր կնոջ հաւատարմութեան մասին: Բայց իր հանդարտութիւնը երկար չտեւեց:

– Նամակը շատ որոշ գրուած է, մտածեց, նոյնիսկ ցոյց տուած է տեղ մը, ուրկէ պիտի կրնամ ամէն բան իմանալ ... բայց ո՞վ է այդ պարոն Արգարը, որուն խօսքը կայ նամակին մէջ:

– Այս ամէնուն մէջ մեքենայութիւն մը կայ, մտածեց, զոր պէտք է երեւան հանել ... բայց ի՞նչ կերպով:

Երրորդ անգամ ըլլալով նամակը կարդաց:

– Այո՛, շատ որոշ գրուած է, խորհեցաւ, զուցէ իրաւցնէ անկեղծ բարեկամ մըն է որ ուզած է աչքս բանալ:

Լաւագոյն միջոցն էր ցոյց տուած տեղը երթալ:

Ժամացոյցը նայեցաւ: Արդէն մէկուկէսն էր:

– Մինչեւ որ երթամ՝ ժամը երկուք կը հասնի, մտածեց:

Եւ ուղղուեցաւ դէպի Թինէլ: Այս անակնկալ նամակը վրդոված էր իր ամբողջ էութիւնը եւ հետզհետէ կարծես յուզումը կ'աւելնար:

– Արդեօք իրա՞ւ է, կը խորհէր, Շաղիկը սանկ պատիւի՞ս հետ կը խաղայ եւ ես ալ ապուշի պէս բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ...

Մտքին մէջ սկսաւ փնտռել թէ ո՞վ կրնար ըլլալ իր կնոջ սիրահարը: Իր ծանօթներէն ո՛չ մէկուն վրայ կասկած ունէր, մանաւանդ որ Շաղիկ իր ընթացքովը ամենափոքր կասկածանքի մը տեղի չէր տուած:

– Եթէ հակառակորդներս իմանան՝ ի՛նչ պիտի ըլլայ վիճակս...

(Շար. 58)

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՒ

Թ Ա Մ Ա Ր
13 տարեկան, որբ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԹԱՄԱՐ, ԱՐԵՒԻԿ, ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԱՆ, ՏԱԹԵՒԻԿ, ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԷՍ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ

- Ընտանեկան տաքուկ օճախին մէջ մնան
- Զմրան պաշար ունենան
- Իրենց մօրը կամ հարազատներուն ջերմ գուրգուրանքը վայելեն
- Եւ մանաւանդ, անտէր ու անճար՝

ՈՐԲԱՆՈՑ ՉԻՅՆԱՆ

Տարեկան 120 տոլարով (750 Ֆ. Ֆր.) կրնաք որբի մը խնամակալութիւնը ստանձնել մինչեւ իր չափահաս տարիքը: Ստորագրեցէք կցուած կտրօնը եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը անմիջապէս *ձեր որբին* թղթածրարը կ'ուղարկէ ձեզի:

Կարեւոր. — Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը 120 տոլարը ամբողջութեամբ *կը յանձնէ որբին ընտանիքին եւ մնացեալ ծախքերը կը կատարէ իր գանձէն:*

— — — — — — — — — — — — — —

ԱՅՈ՛, կը ստանձնեմ խնամակալութիւնը Արցախի կամ Հայաստանի 1, 2, 3, 4 որբի(երու)
Անուն՝
Մականուն՝
Հեռաձայն՝
Հասցէ՝
N° Rue
Code Postal Localité

Ստորագրութիւն՝ .

Այս կտրօնը վերադարձուցէք հետեւեալ հասցէին. —
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

«Այր էֆ էմ»ի ալիքներուն վրայ «Քարթ սիւր Թապլ» հաղորդումի ժամը կը յատկացուի «Որբերու խնամակալութեան» արշաւին, Լիոնի «Հայաստան» եւ Վալանսի «Ա» ձայնասփիւռներու մասնակցութեամբ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, առաւօտեան ժամը 10.15—էն 11.45 նաեւ՝ Մարսէյլի մէջ Կապոյտ Խաչի հաղորդումները. —
Ռատիօ «Կալէր» ժամը 10—էն 11
Ռատիօ «Կազէլ» ժամը 11.30—էն 13
Ռատիօ «Տիալոկ» ժամը 13.30—էն 14
Ունկնդրեցէք Ֆրանսահայութեան ուղղուած այս բացառիկ հաղորդումները:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Դեկտեմբեր 7—ին տարեկան իր հովուական այցելութիւնը կը կատարէ եւ կը պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն:

Երգեցողութեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ տեղւոյս «Կիլիկիա» քառաձայն երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Արուսեակ Յարութիւնեանի:

Սկիզբ Պատարագի ժամը 9.30—ին:

4 0ème
ANNIVERSAIRE
DE L'EGLISE ARMENIENNE
« ST GREGOIRE L'ILLUMINATEUR »
de Chaville

à l'ATRIUM
ave R. Salengro — 92370 Chaville

Dimanche 14 Décembre à 15 heures

Diaporama
Film
Partie Artistique
Cocktail — Buffet
Tombola

Réservation :
Tél. : 01 47 09 23 18
Participation aux frais

LE CENTRE DE RECHERCHES SUR LA DIASPORA ARMENIENNE

présente

une **RETROSPECTIVE** des œuvres de

NAXCHI
ANGELE KEBABDJIAN
Peintures et Sculptures

du 6 au 13 décembre
Vernissage le 6 décembre à 16h

Du lundi au vendredi de 15h à 18h
samedi 13 décembre de 15h à 20h;
C. R. D. A. — 9, rue Cadet 75009 PARIS
M° Cadet Rens. : 01. 42. 46. 05. 58.

Grande Foire aux Livres Anciens et Neufs

Samedi 6 Décembre de 10h à 20h
Centre Culturel UCFAF-JAF
6, Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro République)

A partir de 15h :
Dédicace des livres par leurs auteurs.

Dimanche 13 Décembre à 13 heures :
BANQUET DE L'UCFAF
O—O—O—O—O—O

Des centaines de livres à votre disposition
Pensez à vos cadeaux
pour les fêtes de Noël et du Jour de l'An.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օհանեան ընտանիքի բոլոր հարազատները կը ծանուցանեն թէ Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 6, ժամը 10.30—ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի իրենց ծնողաց եւ մեծ — ծնողաց՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՕՀԱՆԵԱՆԻ,

ՄԱՐԻԷԹ ՕՀԱՆԵԱՆԻ,

«Որբերու Հայր»՝ ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ,

ՖԻԼՈՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ եւ

Փոքրիկն ՔԱԹԻԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ յիշատակին:

Կը հրաւիրուին բոլոր ծանօթները իրենց աղօթակից ըլլալու:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 4-ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ « Դ Ի Մ Ա Կ »
ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Լ Ե Ւ Ո Ն Շ Ա Ն Թ—ի
ժամանակակից թատերակ

● Ե ս—ի Մ ա ր դ ը

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16—ին
Հայ Ուսանողական Տունը
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan, Paris 14e

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION « N A Ï R I »
de Beaumont

Grand Loto

Dimanche 7 Décembre à partir de 15h
au Siège de l'U.G.A. ARDZIV
12, rue Pierre Guys
13012 MARSEILLE (BEAUMONT)

Super lots !
VENEZ NOMBREUX

Spectacle de marionnettes

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*A s t r i g*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel vous propose un *SPECTACLE DE MARIONNETTES* intitulé

« *A K A H I V E R T C H E* »
de *HOVHANNES TOUMANIAN*

présenté par *NAREK DOURIAN*, le Dimanche 7 Décembre à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville.

Participation aux frais : 20 F.

Venez très nombreux.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, տօն է Սրբոյն Նիկողայոսի Զմիւռնացւոյ Սքանչելագործ Հայրապետին:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10.30—ին, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱՂՉԵԱՆ

Երկրաշարժի Զոհերու Յիշատակի Օր
Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, Գ. Կիրակի
Յիսնակաց, Բարեկենդան
Սրբոյն Յակոբայ Պահոց

Այս օրը 9—րդ տարելիցն է Լենինականի երկրաշարժին:

Այս առթիւ, Հայաստանեայց բոլոր Եկեղեցիներուն մէջ պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի երկրաշարժի զոհերուն համար:

Կը հրաւիրուին բոլորը, որպէսզի այդ օր մասնակից դառնան Եկեղեցւոյ աղօթքներուն՝ վասն վերաշինութեան մեր հայրենեաց օճախի, կարեկից օժանդակութեամբ:

GRAND REVEILLON

DU 31 DECEMBRE 1997

à l'Espace Tête d'Or
LYON - VILLEURBANNE

organisé par
FRANCE - KARABAGH
et les Associations Arméniennes

EXCEPTIONNEL !
ARARAD AHARONIAN
et son Orchestre
pour la première fois à Lyon

et le DJ DIDIER

Buffet de spécialités arméniennes

Prix d'entrée: Adultes 180 F.
Enfants —13 ans : 90 F.

Renseignements et réservations :

◆ MCA DECINES Tél. 04.78.49.42.97
◆ MCA VILLEURBANNE Tél. 04.78.93.57.43
◆ MCA VIENNE Tél. 04.74.53.43.80
◆ EGLISE ARMENIENNE DE LYON Tél. 04.78.60.47.18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռի Ակնունի մասնաճիւղին ժողովը, Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 8, ժամը 20.45—ին
Centre Administratif d'Asnières:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 6—ին, ժամը 16—ին, սովորական վայրը: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

DINER DANSANT

Au profit de l'école arménienne
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux

Le 20 Décembre à 20 heures

animé par *MARTEN YORGANTZ* et son Orchestre

avec la participation de *EVELYNE et YESSAÏ ALTOUNIAN*

MANOLIS et son BOUZOUKI

Show de Kung-Fu
Ceintures noires arméniennes A.B.B.A.

DANSES ET CHANTS DE NOS ELEVES

P.A.F. : 300 F. — Après 23h entrée + 1 consommation : 100 F.

Réservation : 01 46 45 60 55

ECOLE BILINGUE ARMENIENNE
19, Sentier des Epinettes — 92130 Issy-les-Moulineaux

LE COMITE DES PARENTS D'ELEVES DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
organise

un DINER DANSANT

sous l'animation de *Orchestre* SASSOUN

le samedi 13 décembre à partir de 20 heures

Salle GEORGES GARVARENTZ
avenue Paul Vaillant Couturier — 95400 Arnouville-lès-Gonesse

Participation aux frais Adulte: 190 F., Enfant: 100 F.

— *Réservation obligatoire au* : 01. 49. 36. 10. 43. —

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5
VENDREDI
5 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.261 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.261

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ Ցունաց պատրիարքարանին պարտէզը ռումբ մը նետուած է Դեկտեմբեր 2-ի գիշերը. պայթումը նիւթական վնաս՝ զատ պատճառ եղած է պատրիարքարանին անձնակազմէն մէկ հոգիի վիրաւորուելուն: Ոստիկանական քննութենէն ետք բազմաթիւ կասկածելի անձեր հսկողութեան տակ առնուած են:

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՅԼԵՒՍ ՉԻ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻՐ եւրոպական համաժողովին իր մասնակցութեամբ» կ'ըսէ Լիւքսանպուրկի վարչապետը (իր երկիրն է որ կ'ապահովէ Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը), աւելցնելով՝ «Պէտք է ուրիշ բան հնարենք»: Այս յայտարարութիւնը ըրած է պելժիական «Լը Սուար» թերթին, ըսելով նաեւ թէ ուրիշ առաջարկ մը ունի զոր պիտի ներկայացնէ իր ընկերակիցներուն: Միւս կողմէ, եւրոպական հարցերու նախարարը՝ Փ. Մոսքովիչի, Ազգային Ժողովին մէջ, յայտարարած է որ պէտք չէ ո՛չ ըսել Թուրքիոյ, ներկայ կացութեան մէջ: Պատասխանելով ժիսքար տ'էսթէնի եւ Արտաքին յանձնախումբի նախագահ՝ Ժէք Լանկի ըսած է.— «Կրնա՞նք, այն պատճառով որ այդ երկիրը ամէն տեսակի դժուարութիւն ունի, մասնաւորաբար մարդկային իրաւանց մարզին մէջ, զայն մղել կացութեան մը, ուր բացարձակապէս ամերիկեան լուծի տակ կ'իյնայ առանց հեռանալու իսլամական սպառնալիքէն»:

Մ. ԵԸԼՄԱԶ, Թուրքիոյ վարչապետը սպառնաց հրաժարիլ, իբրեւ հետեւանք բողոքի բանաձեւ մը ներկայացնելու Ազգային Ժողովին որոշումին կառավարութեան մէկ նախարարին դէմ: Ընդդիմութիւնը կաշառակերութեամբ կ'ամբաստանէ այդ նախարարը:

ԺԱԳ. ՇԻՐԱՔ հանդիպում մը ունեցած է էՌ - Փէ - էՌ-ի վերընտրուած թէ պարտուած երեսփոխաններուն հետ, Դեկտեմբեր 3-ին, ճաշարանի մը մէջ: Շուրջն ունենալով Ֆ. Սեկէն, Ժ. Լ. Տըպրէ, էտ. Պալատիւր, նախագահը ապահովութիւն տուած է անոնց որ շատ լաւ աշխատանք կը տանին եւ օր մը, այդ աշխատանքը պիտի տեսնուի: Ըստ իրեն, մեծամասնութիւնը նպաստաւոր դիրքի մէջ է այսօր, բայց շատ մեծ դժուարութիւններու պիտի բախի. շեշտած է որ իր համոզումն է, թէեւ չի փափաքիր անոր ձախողութիւնը, որովհետեւ ան կ'ըլլայ Ֆրանսայի ձախողութիւնը: Այս հանդիպումը հետեւանք էր իրեն եղած հրաւէրի մը տարեդարձին առթիւ (Նոյեմբեր 29-ին կը տօնէր իր 65-ամեակը):

Մ. ՕԼՊՐԱՅԹ հանդիպում պիտի ունենայ, Դեկտեմբեր 5-ին Փարիզի մէջ, Իսրայէլի վարչապետին հետ, ապա՝ Ժընեւի մէջ Արաֆաթի: Մինչ այդ սակայն, Նեթանիահու ոչ միայն կը շարունակէ այլեւ կը ծաւալէ Հրեաներու նոր բնակութիւններու հաստատումը պաղեստինեան հողամասերու վրայ: Իսրայէլեան «Խաղաղութիւնը հիմա» շարժումին համաձայն, պետութիւնը ծախու հանած է Գազայի մէջ հող մը որ պիտի յատկացուի 26 նոր բնակարաններու շինութեան Հրեաներու համար: Այս հողը կը գտնուի երկու քիլոմեթր Ժապալիայի հիւսիսը ուր է Պաղեստինցիներու ամէնէն մեծ գաղթակայանը 60 հազար բնակիչներով: Իսրայէլեան խաղաղապաշտ շարժումը

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 3 / 4)

ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐՈՒ ՄԻՕՐԵԱՅ ԲՈՂՈՔ

Հայաստանի լրասփիւռներու շարք մը անուններ բողոքի գործադուլ մը ըրած են ու յայտարարութիւն մը ստորագրած: Դժգոհութեան գլխաւոր պատճառը գործադիր ու օրէնսդիր իշխանութիւններու անտարբերութիւնն է մամուլին հանդէպ: Ներկայացուած պահանջներու գլխաւորներն են, հարկերու թեթեւացում, «Հայմամուլ»ի գործունէութեան բարելաւում, եւայլն: Յայտարարութիւնը չեն ստորագրած «Հայք»ը, «Ազատութ»ը, «Մոլորակ»ը, «Ռեսպուբլիկա Արմէնիի»ն:

ԼՈՒՐԵՐ ԱԶԳ. ԲԱՆԱԿԻՆ ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ԶՕՐԱԿՈՉԷՆ

Զօրակոչուածներու 1,3 տոկոսը բարձրագոյն, 53 տոկոսը միջնակարգ եւ մասնագիտական, 45,7 տոկոսը միջնակարգէն վար ուսումի տէր է: Այս վերջին համեմատութիւնը 1996-ին եղած է 31,3%:

Նոյն զանգուածին մէջ կան 111 ամուսնացածներ, 65 հայրեր որոնք մէկ զաւակ ունին: 14-ը երկու կողմով ծնողազուրկ են, 11-ը զինուորական սպասարկութեան ընթացքին մահացածներու եղբայրներ:

70 նորակոչներ նախապէս դատուածներ են: Բանակ կանչուած են նաեւ նախապէս զինուորական ծառայութենէ խուսափած 277 երիտասարդներ:

ՄԱՐՏՈՒՆԻԻ ԿԱՆԱՆՑ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Արդիական սարքաւորումներ ունի Մարտունիի կանանց առողջութեան կեդրոնը որ բացուած է Դեկտ. 3-ին: Ան սեղծուած է իտալական եւ Եւրոպայի Միութեան մարդասիրական դրասենեակին օժանդակութեամբ: Հոն կ'աշխատին նաեւ իտալացի մասնագէտներ: Մարտունին ծնունդներու ամէնէն բարձր տոկոսի տէր շրջան է: Անցեալ տարի հոն աշխարհ եկած են շուրջ 1800 երախաներ ինչ որ Հայաստանի ծնունդներուն մօտ 5 տոկոսն է:

այլ ապօրինութիւններ ալ կը յայտնաբերէ դրուեալ Այսրյորդանանի մէջ:

«ԿԱՆ»ի (Ազգային Ապահովագրութեան խումբ) 40-էն 50 միլիառ ֆրանքի կորուստը կը մտահոգէ երեսփոխանները, ձախ թէ աջ: Պետութեան ելմտական օրինագիծը, ստորագրուած կը նախատեսէ որ Պետութիւնը կորուստին մէկ մասը պիտի ստանձնէ: Ընկերութիւնը սեփականաշրջնորհման ճամբուն վրայ է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ Դեկտեմբեր 15-ին հրապարակ պիտի հանէ նոր 100 ֆրանքնոցներ, որու մէկ երեսը կը ներկայացնէ Սեզանը: Նկարիչին թոռան զաւակը որոշ հեգնանք մը կը տեսնէ այս կարգադրութեան մէջ, քանի Սեզանի հայրը դրամատէր էր եւ շատ յուսախաբ եղած էր որ տղան արուեստի կը նուիրուի եւ իր գործը չի շարունակեր: Հարցում տրուած է Ֆրանսայի դրամատան տնօրէնին, թէ ի՞նչ բանի կը ծառայէ նոր դրամ տպել, երբ եօրօն 2002-էն սկսեալ զայն պիտի փոխարինէ: Պատասխանը այն եղած է որ որեւէ թուղթէ դրամ 15 ամսուան կեանք ունի միայն, ապա մաշած է եւ Դրամատունը կը փճացնէ:

ԳՈՐԲԱՉՈՎ խորհրդանիշը պիտի դառնայ փիծայի մակնիշի մը: Արդարեւ, ան որ Ջլամարտի վախճանը կը մարմնաւորէր եւ Պերեստրոյկայի արշալոյսը, ծանուցումի կը ծառայէ այլեւս: Ընդունած է երեւալ հեռատեսիլի ծանուցումի մը մէջ որ կը ջատագովէ Հիւթ փիծաները:

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԻԼՊԱՕ (5)

Հետզհետէ աւելի կանուխէն կը վառին Փարիզի Կաղանդի լոյսերը, Դեկտեմբերը բաւարար չըլլար, հիմա անոնք կը սկսին վառիլ Նոյեմբերէն, Նոյեմբերէն ալ առաջ: Իսկ ինչո՞ւ չպահել զանոնք միշտ վառ, ըսնաւ չմարել, վերածել ամբողջ տարին կաղանդի տօնակատարութեան: Հիմա ալ կ'ուզեն նուազեցնել աշխատանքի ժամերը, վերածել շաբաթական երեսունհինգի: Արդէն որոշուած է ժամկէտը՝ 2002 թուական: Իսկ ինչո՞ւ չիջեցնել երեսունի, քսանի, այլեւս բնաւ չաշխատիլ: Բայց անոր հասնելու համար կը բաւէ ըլլալ համբերատար, կը բաւէ դիմանալ մինչեւ 4002 թուականը: Տակաւին գտած չըլլալով ժամանակը լաւագոյնս օգտագործելու եղանակը՝ մարդոց միակ մտահոգութիւնը երանութիւնը երկարաձգել կը մնայ, ես Պիլպաօ եմ տակաւին, հաւանաբար մնամ այդտեղ մէկ-երկու թիւ եւս, ահաւասիկ Փարիզի պատերուն վրայ կը ծանուցուի սպանացի բեմադիր Ալմոտովարի «En chair et en os» ժապաւէնը, այդ ծանուցումին կցուած կը գտնեմ երկու մերկութիւններ, կը դժուարանամ գտնել անոնց անդամներուն ճշգրիտ տեղը, տեղափոխուած են սրունքներն ու թեւերը, բեմադիրը կ'ըսէ.

— Սպանացին այլեւս վախի մէջ չապրի՛ր:

Քիչ մը պատմութիւն. 1936-ին է որ քաղաքացիական պատերազմը իրարու կը հակադրէր Սպանիոյ ազգայնականներն ու հանրապետականները: Իռունէն դէպի Պիլպաօ անցած էինք «Կէռնիքա»ի մօտէն, 1936-ի Օգոստոսին է որ այդտեղ հանրապետականները կը կազմէին պասքական ինքնավար կառավարութիւն մը, 1937-ի Ապրիլ 26-ին է որ քաղաքը գերմանական ուժերու կողմէ կ'ենթարկուէր ահաւոր ռմբակոծումի մը: 1654 զոհ եւ 889 վիրաւոր: Այդ ողբերգութեան նըւիրուած պաստառը Փիքասօ կը կոչէր «Կէռնիքա» եւ կը ցուցադրէր զայն Փարիզի 1937-ի Միջազգային ցուցահանդէսին: Ազգայնականները կը գըրաւէին Պիլպաօն նո՛յն տարին:

— Հէմինկուէյը կռուել է հանրապետականների շարքերում:

Կարող է, հանրապետականներու կողքին կռուելու համար Ֆրանսայի ճամբով Սպանիա կը մտնէին մեծ թիւով կամաւորներ, անոնք օժանդակութիւն կը ստանային Խորհ. Միութենէն, ազգայնականները՝ ֆաշական Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն, կը տարածուէին ազգայնականները ամէն ուղղութեամբ, կը ռմբակոծէին Պարչելոնան, կը գրաւէին զայն 1939-ի Յունուարին, ապա երկու ամիս ետք, Մատրիտի ալ գրաւումով վերջ կը գտնէր չորս տարի տեւած պատերազմը, որ նաեւ խլած կ'ըլլար կեանքը մեծ թիւով երիտասարդ բանաստեղծներու, որոնցմէ Լորքայինը: Իր մահէն առաջ Ֆրանքօ պիտի վերահաստատէր թագաւորական վարչակարգը:

Պիլպաօ եմ, ժամանակ պիտի չըլլայ այցելելու Պասքերու սրբազան այդ քաղաքը, արդէն պիտի չկարենամ երթալ նաեւ Մատրիտ ու «Փրատօ» թանգարանին մէջ տեսնել գոնէ պաստառը: Ցաւ, պիտի չտեսնեմ նաեւ Միւրիլլոյի, Վէլասքէզի, Կոյայի, Տալիի եւ Միրոյի գործերը:

— Հօլա՛, Գարօ՛:

Պիլպաօ եմ, կրկին խառնուած ժողովուրդին, ծանօթներ կը բարեւեն նկարիչը, ունի համակիրներ, աննկատ չանցնիր անոր ներկայութիւնը:

Եթէ ե՛ս ալ ըլլայի գեղանկարիչ, տաղանդս պիտի օգտագործէի գոնէ նայուածքի մը վերարտադրութեան, նկարէի տաղաւարի մը դիմաց պզտոր նայուածքը Ֆաթիմա՛յին, որ կը քարանար Կարօյին վրայ, երբ կը խօսէր ան մտերմաբար՝ անծանօթ, ինքնամատոյց էգի մը հետ:

Այդ նայուածքին մէջ ահագին զառնութիւն, այդ նայուածքին մէջ ահագին նախանձ, այդ նայուածքին մէջ ահագին անձկութիւն, խառնելով երեքը հաւանաբար ունենայի «սէր» յորջորջուած ըղձացումին մէկ բաղադրութիւնը:

Չեմ եղած սկաուտ, հիմա Aste Nagusia Bilbao 1997 վերտառութեամբ կապոյտ կզկապ մը ճիտիս, պահ մը բանաստեղծ՝ կը կենամ Ներվիոնի եզերքին, Պիլպաօն կը ցոլայ անոր մէջ, ցոլացումը աւելի իրական քան նոյնինքն ցոլացող շէնքերը, ո՛չ թէ ցոլացո՛ւմն է որ պիտի չըլլար եթէ չըլլային շէնքերը, այլ շէնքե՛րն են որ պիտի չըլլային եթէ չըլլար ցոլացումը,

— Նոյնպէս ալ պիտի չըլլային մարդիկը եթէ չըլլար սէրը, — կ'ըսեմ մեկուսի, «եթէ չըլլար սէրը՝ պիտի չըլլային Կարօն եւ Ֆաթիման», կը դառնամ դէպի սիրահար զոյգը, կը գտնեմ զանոնք բուռն վէճի մը մէջ:

Անհրաժեշտ չէ սպաներէն հասկնալ, սիրահարներու վէճը ունի իր իւրայատուկ լեզուն, ե՛ս ալ կը ճանչնամ այդ լեզուն, ե՛ս ալ ունեցած եմ Կարօյին տարիքը, ե՛ս ալ ունեցած եմ Ֆաթիմայի տարիքով սիրուհի, ե՛ս ալ հեգասահօրէն գործածած եմ այդ լեզուն:

Իսկ ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց սէրը:

Հապա ի՞մս: Ի՞նչ եղաւ ի՛մս: Բայց չէ՞ որ անոնցը անմահ է արդէն: Յաւերժական: Չէ՞ որ այդ մասին արդէն քանի մը չարաթ է կ'արձանագրուի տողերուս մէջ, անոնց պատմութիւնը կը շարունակէ փառաւորապէս մտնել գիրին մէջ, ապա քանդակուիլ թուղթի վրայ:

Հապա՞ եթէ քանդակուած չէ, վերածուած չէ անջնջելիի:

Ուրեմն մեղքը պիտի ըլլայ միայն իմս: Դժուար կեանք՝ ապրիլ արուեստագէտի մը կողքին, նոյնիսկ ընկերաբանուհիի մը համար: Վերադարձ դէպի ցոլացումը, սէրը կրնայ սպաննել, մարդիկ բնաւ պիտի չյաջողին սպաննել սէրը, հրապարակներուն վրայ կը շրջագա՛յին տղոցմէ եւ աղջիկներէ կազմուած ֆանֆարներ, սիտր կոչուած գեղնորակ ըմպելին կը ջրվէժէ գաւաթներուն մէջ:

Կը վազէ արձակուրդիս ժամանակը, կը զանգահի, կ'ընթանայ քառասմբակ, կ'առնէ կանգ, ինք՝ ժամանակը՝ կարդալով այս բոլորը՝ կը ծիծաղի: Գարեջուրը չի՛ կրնար մնալ որովայններուն մէջ, պէտք է դուրս գայ, արտաքսուի, կու գայ դուրս, կը հոսի գետին մէջ, կը հոսի փողոցներու անկիւնները, կը հոսի հոս-հոն, ամբողջ քաղաքը՝ միզարան: Քիչ ետք սակայն, արեւածագէն առաջ, պիտի շրջագային ջրամբարձ կառքեր, լուան ամբողջ քաղաքը, ջնջեն գարշահոտութիւնը, տօնախմբութեան նոր օրուան համար դարձնեն կազմ ու պատրաստ:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

«ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ» ՈՐՈՆՔ ԹՇՆԱՄԻՆ ԱՒԵԼՈՐԴ ԿԸ ԴԱՐՁՆԵՆ

Խորհրդային կարգերը իրենց ճամբրուկները հաւաքելու խուճապին մէջ ստիպուած տարին «եղբայրական Ատրպէյճան» յանկերգով երգը, Հայաստանի «Ազիզբեկով» շրջանին կամ «Վուրդուն» գիւղին անունները: Ի վերջոյ, ապսպրանքով կամ պարտադրուած եղբայրութիւնը ստախօսին մոմին պէս բան մը կրնար ըլլալ: Ու Հայաստանի անկախութեան առաջին պարտութիւններէն մէկը եղաւ ճիշդ հոն ի մէջ դնել եղբայրութեան այդ չեչոտին խախտած լարերը: Տակաւին աւարտած ալ չէ այդ գործը:

Հայաստան ունի բարեկամներ ալ. «աւանդական» նկատուածներ ու նորեր: Այս վերջիններուն մէջ յատուկ տեղ մը ունի Թուրքիան, որուն բարեկամութենէն աւելի մեծ է վայն որպէս այդ նկատելու Հայաստանեան ձգտումը, ծանօթ պատճառներով: Իսկ «աւանդական» համար — ուածներուն գլխաւորն է Ռուսաստանը, յետոյ Վրաստանը. այս համարումին մէջ հասկնալի է որ կը զօրեն շրջանային ազդակները. շատ աւելի, քան՝ պատմութիւնը: Արդէն, եթէ պատմութեան էջերուն մէջ ձգուած չըլլային անցեալի դրուագները, ո՞ր երկիրը կրնար յաւակնիլ թէ «բարեկամական» կապեր ունի իր դրացիին հետ: Պատմութիւնը կռիւներու, արիւնի գրաւումներու յաջորդական շարք մըն է եւ ոչ թէ սիրոյ փոխադարձ արտայայտութիւններու:

Սակայն, Հայաստանի պարագային ինչ որ զարմացնող եւ վիրաւորական է, տեսնել է թէ յաճախ միակողմանի կը բանի անցեալը պատմութեան էջերուն մէջ ձգելու հոլովոյթը. թէեւ նոյնպէս ծանօթ պատճառներով: Ճիշդ է նաեւ որ սխալ է հատուածական, հոսանքի մը պատկանող կեցուածքի մը ընդհանրական նկարագիր վերագրել: Սակայն, ճիշդ է նաեւ որ բարեկամութիւնը, յատկապէս երբ խօսքը երկիրներու մասին է, այնքան փափուկ գետին մըն է որ կրնայ ազդուիլ ամէնէն անկարեւոր կարծուած հովէն ալ:

Նոյեմբեր 20 եւ 21-ի «Ազգ»երը բաւական ճոխ նիւթ ունին այս ուղղութեամբ. թերթը արձագանգելով ռուսական, վրացական մամուլին ու թրքական շուկայական ճակատումներուն, ցոյց կուտայ թէ ի՛նչ դիտակէտներ ու ախորժակներ կան Երեւանի նկատմամբ: Արձագանգ տրուած առաջին նիւթը ամէնէն վտանգաւորն է, երկրորդը՝ ամէնէն ամբարտաւանը, երրորդը՝ ամէնէն պղտորին: Երեքն ալ քաղուած են Արիս Ղազինեանի կողմէ:

Առաջինը կը պատկանի Մոսկովեան մամուլին. կուգայ «Նովիէ Իզվեստիա» օրաթերթին մէջ Բուլատ Ստոլեարովի ստորագրած էջէն: Հոն նիւթ եղած է որպէս Ռուսաստանի դաշնակից՝ Հայաստանի ներկայացուցած, աւելի ճիշդ չներկայացուցած «արժէք»ը: Շատ յստակօրէն ըսուածը այն է որ Հայաստան ոչ մէկուն համար պիտանի երկիր է, բացի Ռուսաստանէն, որպէս Ատրպէյճանի հակակշիռ: «Սակայն ինչի՞ կը ծառայէ նման հաւասարակշռութիւն, եթէ կողմերէն մէկը կաղկանձող երկիր է» կ'ըսէ քաղաքական այդ մեկնաբանը: Ա. Ղազինեան այն համոզումը կը յայտնէ որ յօդուածը ապսպրանքով գրուած է, զուրկ՝ արհեստավարժ բնոյթէ: Իսկ պատուիրատուները հակառուս կեցուածքի տէր անձեր են: Հայաստան, այդ կեցուածքին համաձայն, ոչ իսկ առեւտրական հետաքրքրական գործընկեր է Ռուսաստանի համար: Ի վերջոյ, այս վերջինին հետ ունեցած առեւտուրը տարեկան ընդամէնը 250 միլիոն տոլար կ'արժէ, ինչ որ իր եօթն կը ձգէ միայն Զիմպապուէն, Թրինիտատն ու Թոպաքոն: Ինչ կը վերաբերի Երեւանի դէպի Մոսկուա ձգտումին, ան կը բացատրուի առաջինին տկարութեամբ: Որքան կ'ըսուի, դէշ է կացութիւնը ՀԱՊ-ի երկրի մը, նոյնքան բարձր գնահատում կը տրուի Ռուսաստանի: Տարբեր է անշուշտ պարագան Պալթեան երկիրներուն:

Հայաստանի հասցէին այնքան արհամարհական այս էջը ունի ծաղրական խորագիր մըն ալ որով հարց կը տրուի. «Լուկաշէնկօն Հայաստանի նախագահ կը դառնա՞յ»:

Երկրորդ հարուածը կուգայ Թիֆլիսէն: Հոն կայ Ազգային ժողովրդավար կուսակցութիւնը. անոր պաշտօնաթերթին մէջ (Նոյեմբեր 2) նախկին փոխ — վարչապետ եւ ներկայի երեսփոխան Աւթանդիլ Մարգիանիի հակահայաստանեան եւ յոյզը խմբագրականի նիւթ ընծայած է: Ան խորագրուած է «Մարգիանի փախաքեցաւ որ Երեւան ըլլայ Թուրքիոյ եւ Վրաստանի ընդհանուր մայրաքաղաք եւ... ստացաւ հացահատիկ»: Ըսուածը այն է որ Թուրքեւվրացական յարաբերութիւններու ջերմացման որպէս ապացոյց, եւ յատկապէս նկատի առած Թուրքիոյ անբարեացակամութիւնը Հայերու նկատմամբ, Թուրք քաղաքական դէմքերու ներկայութեան Մարգիանի որպէս բաժակաճառ, կ'ըսէ. «Եկէք այս բաժակով խմենք Թուրքիոյ եւ Վրաստանի այնպիսի բարեկամութեան մը կենացը որ ընդհանուր մայրաքաղաք ունենանք Երեւանը»:

Այս բաժակաճառը դեր ունեցա՞ծ է հինգ հազար թոն հացահատիկի նուէրին հետ զոր Թուրքիա ըրած է Վրաստանին: Ինչ որ ալ ըլլայ պատասխանը, շատ բան չի փոխուիր Երեւանի մասին վրացի երեսփոխանին տրամադրութենէն, նոյնիսկ եթէ անոր մէջ նշմարուի կատակի նման բան մը: «Հետաքրքիր է. Հայաստանում գտնուելիս նախկին փոխ — վարչապետը ինչպիսի՞ կենաց կ'առաջարկի Հայաստանի եւ Վրաստանի բարեկամութեանը նուիրուած հանդիսութեան ժամանակ» հարց կուտայ Ա. Ղազինեան. ապա կ'աւելցնէ թէ հաւանական չի նկատեր որ ան Վրաստանի ու Հայաստանի ընդհ. մայրաքաղաք տեսնել ուզէր Տրապիզոնը: Անշուշտ ոչ ալ — նոյնիսկ որպէս ծայրագոյն կատակ —, կրնայ մօքէն անցընել որ հայեւ-թուրք բարեկամութեան կենաց արտասանուած բաժակաճառ մը օր մը կ'ակնարկէ երկու երկիրներու ընդհ. մայրաքաղաք Թիֆլիսը ունենալու ցանկութեան:

Թիֆլիսցի քաղաքական դէմքին ախորժակին ու անցեալի «վասակ»ին մասին որպէս յաւելեալ լուսաբանութիւն, թերեւս պէտք է ըսել նաեւ թէ վերոյիշեալ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը կոչուի «Նոր սերունդ» եւ դաստիարակչական նպատակ ալ կը հետապնդէ. իսկ Մարգիանի փոխ — վարչապետութեան օրով ղեկավար ալ եղած է Վրաստանի հարաւային գօտիին ուր նոյն շրջանին Հայաստանի կազ տանող խողովակաշարը յաջորդական պայթումներու թիրախ կ'ըլլար, ինչպէս նաեւ Հայաստանը Վրաստանի վրայով արտաքին աշխարհին կապող երկաթուղիի կամուրջը:

Հակահայ այս եռոտանիէն անմասն չէ մնացած Թուրքիան ալ: Շուկայի մարզէն կուգայ տուեալը. շոքոլան որպէս հաւանօրէն նախկին խորհրդային ու նաեւ Հայաստանի մէջ փնտռուած գլխաւոր ապրանք, կը կատարէ քաղաքական քարոզչութեան դեր մըն ալ: Եւ որովհետեւ Հայաստանեան հրապարակը լեցուն է թրքական ապրանքով, շոքոլայի տուփերը դժուարութիւն չեն ունենար այդ դերը կատարելու: Ա. Ղազինեան «Աշխարհ անցիր, Արարատից աւելի ծեծուած դաշտ չկայ...» խորագրուած անկիւնի մը մէջ կը յիշեցնէ թէ այդ տուփերուն վրայ նախապէս Մասիսի նկարը գետեղուած էր, վրան ռուսատառ «Ալթայ» արձանագրութեամբ; «Անելորդ է նորից նշել թէ ինչ խորհուրդ է կրում տուեալ տեղանունը թուրքական աւանդական պատմագրութեան եւ գաղափարախօսութեան համակարգում»: Նոյն ապրանքին նոր դրկուած տուփերուն վրայ Ալթայ-ին տեղը առած է հայատառ «Արարատ»ը. Մասիսի ենթախորքին վրայ ալ զետեղուած է Հախխամէի տաճարը: «Ազգ»ի լրագրողը կը հետեւցնէ թէ Թուրք գործատէրը Հայերը չխրտչեցնելու համար Հայաստանի վերապահուած ապրանքին համար այս կարգադրութիւնը ըրած է, իսկ «Ալթայ-ը պէտք է շարունակի քարոզչական արշաւը երկրագամաքի 1/6 մասում» (ՀԱՊ-ի տարածք):

Ալթայը Թուրքերու առասպելական մի-ջին ասիական հայրենիքին անուանումն է որ անմիջական կերպով կ'առընչուի փանթուրքական երազին: Առիկա գործարկել շոքոլայի տուփերուն վրայ որոնք կը դըրկուին այդ նոյն շրջանի երկիրները եւ Հայաստան, շուկայական բաւական ճարպիկ կարգադրութիւն է որ բախտը ունի թրքական ապրանքներու հիւրընկալ յաճախորդներուն հասնելու. Ռուսաստան, Վրաստան, Հայաստան կամ այլուր: Ի՞նչ բան է երբ ամբողջ այդ տարածքին գընորդները Ալթայ անուանումին հետ վարժուին տեսնել Արարատի նկարը...: Կամ Արարատի նկարին վրայ «Ալթայ» պիտակը:

Հայաստանի առջեւ ծառացած ներկայի խնդիրներուն քով թերեւս սխալ է մեծ լրջութեամբ վերաբերիլ քաղաքական նըման «կատակ»ներու, կամ շուկայիկ ճարպիկութիւններու. այսուհանդերձ, միտք պղտորող բան մըն է նշմարել շուրջբոլորդ «բարեկամ»ներու գոյութիւնը որոնք խորքին մէջ թշնամին աւելորդ կը դարձնեն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԸ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԻԼԱՆՕ. — («Ցառաջ»). —

Ֆէլթրէ, Նոյեմբեր 11. Վենեթօ նահանգի (Վենետիկի հիւսիսային կողմը, Ալպեան շրջան) Ֆէլթրէ քաղաքի երկրորդական վարժարանի մը վերջին դասարաններու աշակերտները, 16 — 17 տարեկան, անցեալ տարի ներկայ եղած էին թէ Արմին Վեկնէրի ցուցահանդէսին եւ թէ փրոֆ. Անթոնիա Արսլանի հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ դասախօսութեան: Իրենց զգացական տպաւորութիւնը այդ առթիւ շատ բուռն եղած պէտք է ըլլայ, քանի որ ամբողջ տարի մը իբրեւ կողմնակի ուսումնասիրութեան նիւթ ընտրած են հայկական ցեղասպանութիւնը եւ քննած ու պրպտած զանազան պատմական աղբիւրներ: Իբրեւ արդիւնք իրենց աշխատանքին հրատարակած են գրքոյկ մը, ճաշակաւոր տըպագրութեամբ, ուր կարճ պատմականէ մը վերջ ամփոփած են իրենց մտածումները ցեղասպանութեան, մասնաւորապէս հայկական ցեղասպանութեան մասին, զուգահեռական մը ընելով նաեւ հրէական ցեղասպանութեան եւ անոր ունեցած միջազգային արձագանգին հետ՝ մինչ հայկականը մնացած է մոռացութեան կամ անտարբերութեան մէջ: Այս աշխատանքով այդ դասարանի 21 աշակերտները եւ իրենց ուսուցչուհին ուզած են արթուն եւ վառ պահել այս եղեռնի պատմական եղելութեան յիշողութիւնը եւ զայն փոխանցել իրենց շուրջը գտնուողներուն, կազմակերպելով՝ գրքոյկը ներկայացնելու առիթը, հաւաքոյթ մը՝ ուր աւելի քան չորս հարիւր ներկաներ կային:

Գրքոյկին նախաբանին մէջ Անթոնիա Արսլան կը գրէ. «Ֆէլթրէի այս հիանալի պատանիները կրցան ամբողջ տարի մը ամփոփուիլ, աշխատիլ խոնարհութեամբ եւ մեծ լրջութեամբ որպէսզի ծանօթանան հայկական ցեղասպանութեան եւ զայն ըմբռնեն: Ուսումնասիրեցին պատմութիւնը, դիտեցին այն քըստմնելի նկարները որ արդար անձ մը՝ Արմին Վեկնէր մեզի փոխանցեց վտանգելով իր կեանքը. կարդացին Դանիէլ Վարուժանի բանաստեղծութիւնը, լսեցին անոր ձայնը որ կը խօսէր սիրոյ եւ խաղաղութեան մասին: Ցուցուեցան լսելով վերապրողի մը՝ Ռափայէլ Ճանիկեանի կենդանի վկայութիւնը:

Այսպէս, այդ մեռելներու տկար ձայներուն եւ անոնց մոռցուած աղօտ պատկերներուն առջեւ ըրին խոստում մը եւ մաղթանք մը. ստանձնել քաղաքական արի յանձնառութիւն մը՝ գիտակից եւ հասուն, հիմնուած ծանօթանալու անհրաժեշտութեան գիտակցութեան վրայ եւ ոչ մէկդի դնելու յիշատակը անցեալի եղելութիւններուն. ըլլալ վկաներ»:

Այս գրքոյկին հրատարակութիւնը հովանաւորուած էր Պելունօ-ի նահանգապետէն եւ Ֆէլթրէ-ի քաղաքապետէն: Տպագրական ծախքերը, բացի տեղացի մեկենասէ մը, վերցուցած էին աշակերտները եւ իրենց ուսուցչուհին: Անոր վաճառքէն գոյացած դրամական արդիւնքը ամբողջովին կը նուիրուէր «Պերկամօ — Սպիտակ» ընկերակցութեան, որուն 10-12 գործօն անդամները 1988-էն ի վեր ամէն տարի կը վերադառնան Սպիտակ քաղաքը անձնապէս տանելով բժշկական, հագուստեղէնի, սննդական եւ դրամական օգնութիւն:

Հաւաքոյթին համար Ֆէլթրէի քաղաքապետարանը տրամադրած էր «Ջինանչաններու» (Սալա տէլի Սթեմմի) շատ գեղեցիկ սրահը իր կեդրոնատեղիին մէջ՝ 17-րդ դարու պալատ մը: Այս ձեռնարկը ընող 21 երիտասարդները, մօտաւորապէս չորս հարիւր ներկաներու առջեւ, մի առ մի ներկայացուցին իրենց գաղափարները որոնք առաջնորդած էին զիրենք իրենց աշխատանքին մէջ: Տեսած ըլլալով այդ ցուցահանդէսը, ծանօթանալով ցեղասպանութեան եղելութեան, զգացին որ դժուար էր խօսիլ, բայց անկարելի էր լռել, ըսին: Իրենց համար պարտականութեան մը խոր գիտակցութիւնը արթնցած էր, ուրիշին ալ ծանօթացնելու, մոռացութեան վտանգէն հեռացնելու համար հայ ժողովուրդին հանդէպ եղած այս անարդարութիւնը եւ տոով մասամբ ալ լեցնելու իրենց քաղաքացիական խղճմտանքը:

Անոնցմէ երիտասարդուհի մը, օժտուած արտասանելու ձիրքով, կարդաց տասնեակ մը բանաստեղծութիւններ Վարուժանի «Հացին Երգը»էն, իտալերէնի թարգմանուած Անթոնիա Արսլանի ջանքերով(*): Բառերուն իմաստին խոր գիտակցութիւնը արտայայտող այդ օրիորդին արտասանութիւնը, առոգանութեան գունաւորումը այնպիսի խոր տպաւորութիւն ձգեցին այլապէս զգայուն ներկաներուն վրայ, որ երկար եւ խանդավառ ծափերով վարձատրեցին զինքը:

Շատ գեղեցիկ, անսպասելի հաւաքոյթ մը, որ մեզի՝ Հայ ներկաներուն մեծ գոհունակութիւն պատճառեց, իսկ Իտալացիներուն ծանօթացուց ցարդ քիչ ծանօթ պատմական քստմնելի շրջան մը:

ՀԱՅ ՏՈՒՆ

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 20-ին, «Հայաստան» Հիմնադրամի իտալական կոմիտէն, որուն խնամակալութիւնը յանձնուած է Իտալիոյ Հայոց Միութեան վարչութեան, ունեցաւ տարեկան հաւաքոյթը: Վարչութիւնը ներկայացուց տարեկան գործունէութիւնը, կրկին բացատրեց Հիմնադրամին հայանպաստ նպատակները եւ հրաւիրեց հայ հանրութիւնը որպէսզի նեցուկ կանգնի իր ջանքերուն:

Դժբախտաբար, ներկաներուն թիւը, նոյնիսկ Միլանոյի նման փոքր գաղութի մը համար, մեծ չէր: Հրաւիրուած էր Վատիկանի Ս. Աթոռին մօտ Հայաստանի դեսպան Արմէն Սարգսեան որ իր առողջական վիճակին պատճառաւ չէր կրցած մասնակցիլ, բայց ղրկած էր շնորհակալութեան եւ մաղթանքի գրութիւն մը զոր կարդաց իր տեղակալը:

Ներկայ էին նաեւ Իտալիոյ մօտ Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչ Գագիկ Պաղտասարեան եւ Իտալիոյ հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան, որոնք ներկայացուցին Հիմնադրամին կարեւորութիւնը Հայաստանի ներկայ վիճակին համար: Ներկաներուն կողմէ եղած համոզիչ պատասխանները յոյս կը ներշնչեն գործունէութեան դըրական շարունակութեան համար:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Յուլիս ամսուան մէջ, Իտալիոյ Հայոց Միութեան վարչութիւնը խնդրագիր մը կը ներկայացնէր Միլանոյի քաղաքապետարանի խորհուրդի նախագահ տոքթ. տէ Քարոլիսի, թելադրելով հետեւիլ իտալական զանազան քաղաքներու խորհուրդներուն, ինչպէս նաեւ եւրոպական քանի մը քաղաքապետական խորհուրդներու օրինակին, որոնցմէ վերջինը, 1997 Յունիս 2-ին եղած էր Ֆըրանսայի Լիոն քաղաքը, որպէսզի Միլանոյի մէջ ալ պաշտօնապէս ճանաչում ունենար հայկական ցեղասպանութեան պատմական եղելութիւնը: Կը խնդրուէր նաեւ որ Միլանօ քաղաքի խորհուրդը նախաձեռնութիւնը ստանձնէր իտալական կառավարութեան ալ ուղղելու նոյն իմաստով առաջարկ մը, որ կը մեկնէր գաղափարի, պատմական յիշողութեան եւ արդարութեան բարոյական նպատակներ հետապնդող շարժառիթէն: Խնդրագիրին կը միացուէին զանազան փաստաթուղթեր:

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 24-ին, քաղաքապետական խորհուրդի երեկոյեան նիստին հրաւիրուած էր Իտալիոյ Հայոց Միութեան վարչութիւնը, ներկայ գտնուելու համար նախապէս համաձայնուած եւ արդէն տրուած որոշումին պաշտօնական ներկայացումին եւ շատ հաւանական վաւերացումին: Ժամը 19-ին,

ԵՐԵԿՈՅԹ ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30–ին, Փարիզի Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի սրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր, շատեր ոտքի ալ մնացին, Գոհարիկ Ղազարոսեանի նուիրուած երեկոյթին առթիւ։

Ժամը 17·15–ին, Շահան Արծրունի բացումը կատարեց ձեռնարկին, նախ համառօտ կերպով անդրադառնալով յօրինող, դաշնակահար Գոհարիկ Ղազարոսեանի (1907, Պոլիս, 1967 Փարիզ) գործին եւ վաստակին։ Ան մատնանշեց որ, իր երաժշտական ուսումը կատարելագործած ըլլալով Փարիզի Երաժշտանոցը, անուանի վարպետներու շունչին տակ, կրցած էր իր յօրինումներուն մէջ, միախառնել կոմիտասեան ազգային բնոյթ ունեցող երաժշտութիւնը արեւմտեան դպրոցէն իր առած զարգացման եւ այդ ձեւով իր գործերուն տալով իր անձնական ոճը։ Շեշտեց թէ, Գոհարիկ Ղազարոսեանի, ինչպէս ուրիշներու մօտ, զուտ ստեղծագործական յօրինումներ չկան, ազդեցութիւնները մեծ դեր խաղացած ըլլալով, Գոհարիկ Ղազարոսեանի պարագային՝ Կոմիտաս, ինչպէս Պէթհովէնի պարագային՝ Մոցարթ, Հայտըն, Պախ։ Զուգահեռ մըն ալ ընելով նկարչութեան եւ երաժշտութեան միջեւ, վարժապետական ոճով ջանաց բացատրել Փիքասոյի նկարներու եւ Գոհարիկ Ղազարոսեանի կամ այլ յօրինողի մը գործին կառուցուածքը։ Երկար պիտի չծանրանանք Շ. Արծրունիի դասընթացքին խիստ «ինքնատիպ» բնոյթին վրայ որ մասնաւոր լոյս մըն ալ չսփռեց Գ. Ղազարոսեանի կեանքին ու վաստակին վրայ։

Շահան Արծրունի դաշնակի համար գրըւած շարք մը գործեր ալ նուագեց, մէջընդ մէջ, բացատրութիւններ տալով։

Այս դասախօսական – երաժշտական բաժինէն ետք, տեղի ունեցաւ զուտ գեղարուեստական յայտագիր մը։

Հայկ Դաւթեան (ջութակ) եւ Արթիւր Ահարոնեան (դաշնակ) նուագեցին Մոթօ Փավրիչիոզօ, Նորա Արմանի կարդաց Հայկանոյշ Մարքէն եւ Զահրատէն մէկական գործ նուիրուած Գոհարիկ Ղազարոսեանի, Շուշիկ Պիւլպիւլեան, ընկերակցութեամբ Շահան Արծրունիի երգեց Սիլվարդ Գարամանուկի մէկ երգը եւ երեք ժողովրդական երգեր, Արթիւր Ահարոնեան նուագեց սոնաթ մը եւ էթիւտ մը, հուսկ՝ քառեակ մը (Հայկ Դաւթեան, ջութակ, Անտոն Մատալյեւ, Բ. ջութակ, Ռուտոլֆ Սիւլցընպախըր, ալթօ եւ Անրի Ալեսեան, թաւջութակ) փակեցին երեկոյթը Քուաթուոր ա գորտով մը։ Որակաւոր արուեստագէտներու փունջ մը որ գոհացում տուաւ ներկաներուն։ Հիւրասիրութիւն մը յաջորդեց յայտագրին։

Ընդհանուր առմամբ կոկիկ յայտագիր մը որ առիթ եղաւ ոգեկոչելու Գոհարիկ Ղազարոսեան։ Անոյշ ժպիտով, ջերմ խառնուածքով սիրելի անձ մը, որ իր աչքերը փակեց երեսուն տարի առաջ, գոհ անոր հիւանդութեան մը եւ որ տասնամեակներէ ի վեր մոռցուած կը թուէր, ինչպէս փարիզեան բեմերու փայլ ապահոված այլ արուեստագէտներ։ Կիրակի օրուան բազմութիւնը փաստը տուաւ որ անոնք չեն մոռցուած բոլորովին, կը բաւէ առիթներ ստեղծել ոգեկոչելու համար իրենց յիշատակը։

Ա. Մ.

40 ժողովականները քուէարկեցին։ 39 թեր եւ մէկ ձեռնպահ։ Որով, Միլանօ քաղաքի խորհուրդն ալ պաշտօնապէս կ'ընդունէր հայկական ցեղասպանութեան պատմական վաւերականութիւնը։ Ցանձն կ'առնուէր նաեւ նման օրակարգ մը ներկայացնելու գործը իտալական քաղաքապետական խորհուրդներու համաժողովին եւ ցեղասպանութեան ճանաչման յանձնարարական մը յղել կեդրոնական կառավարութեան։

Վ. Բ.

(*) Վարուժանի բանաստեղծութիւններու այս գիրքը՝ «Հացին Երգը», որ իր 140 էջերուն ձախ կողմը կը պարունակէ հայերէն բնագիրը եւ աջ երեսին վրայ իտալերէն թարգմանութիւնը, շատ յաջող ձեռնարկ մը եղաւ եւ անյուսալի կերպով մեծ ընդունելութիւն գտաւ իտալացի հանրութեան մօտ։ Ատիկա կը պարտինք նաեւ Անթոնիա Արսլանի որ անխոնջ կերպով, առաքեալի զգացումով, այս գիրքը ներկայացուց, բացատրեց, արտասանեց գրասէր հանրութեան եւ երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան։ Գիրքը՝ թարգմանութեամբ Անթոնիա Արսլանի եւ Քիարա Հայկանոյշ Մեղիկեանի, առաջին անգամ հրատարակուեցաւ 1992–ին Կուէրինի հրատարակչականի կողմէ։ Անկէ ի վեր ունեցաւ երեք վերահրատարակութիւններ, զարմացնելով նոյնինքն հրատարակիչը։ Կ'արժէ 21·000 իտալական լիր։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ ՈՒ ՉԻՆԱՑԻՆ ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՏԷՐԵ՞ՐԸ

Չինաստանի նախագահին ԱՄՆ այցը, չինական մամուլին համաձայն, նպատակ ունէր հետազծելու ԻԱ. դարու ազդեցութեան ոլորտները։ Նախագահ Ջեմին գընաց յայտնելու թէ մինչեւ 2025 թուականը չինական տնտեսութիւնը եւրին ձգած պիտի ըլլայ ամերիկեանը, ռազմաչինական մարզին մէջ նոյնպէս։ Եթէ Ուաշինկթըն ընդունի Փէքինի շրջանային տիրակալութիւնը, այս վերջինն ալ նոյնը պիտի ընէ ամերիկեան ազդեցութեան աւանդական գօտիին համար։ Ինչ կը վերաբերի Թայվանի, Փէքին կ'ուզէ շեշտել «մէկ երկիր, երկու դրութիւն» տարազին յաջողութիւնը, համոզելու համար Թայվէյը որ համակերպի 2015 թուականին շուրջ միութեան գաղափարին, աւելի լայն ինքնավարութեամբ։ Փէքին պատրաստ է երաշխաւորելու որ կղզին նուաճելու նպատակ չունի, եթէ Ուաշինկթըն վերջ տայ հոն զինամթերքի փոխադրութեան։

Գլխաւոր այս նպատակէն ետք կայ երկրորդականը. Ջէմին կ'ուզէ որ Ուաշինկթըն հրաժարի Ճափոնը Ասիոյ իր գլխաւոր գործընկերը նկատելէ ու այդ դիրքին վրայ զետեղէ Չինաստանը։ Արդէն իրենք Ճափոնն ալ իրենց ետին ձգած պիտի ըլլան քանի մը տասնամեակ ետք։

Հասնելու համար իր նպատակին, Չինաստան պատրաստ է մէկդի դնելու իր աւանդական թապուներէն ոմանք։ Անոնց գլխաւորն է հակամերիկեան կեցուածքը. առկէ զատ կը խոստանայ նուազեցնել տուրքերը, պաշտպանութեան իր քաղաքականութիւնը աւելի «թափանցիկ» դարձնել ու մարդկային իրաւանց միջազգային պայմանագրին կարգ մը յօդուածները ստորագրել։

Այսուհանդերձ, շատ հաւանական չէ նկատուիր որ նախագահ Գլինթընի վարչախումբը ընթացք տայ Փէքինի նպատակներուն։ Գոնկրէսը վերջին ծայր հակչին կեցուածք ունի ու դիւրին չէ մէկ օրէն միւսը համոզել անոր անդամները որ մէկդի ձգեն Չլամարտի իրենց մտասեւեռումները։

ՔԱՂՀԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԹԵԼԵԹՈՆԷՆ ԳՈՅԱՑԱՒ 2 ՄԻԼԻՈՆ 600 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ – Նահանգներու Գոհաբանութեան օրը, Նոյեմբեր 27–ին, ամբողջ ամերիկահայութիւնը, բայց առաւելաբար Լոս – Անճըլըսի Հայութիւնը, մասնակցեցաւ Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի կազմակերպած թելեթոնին, նպաստելու համար Արցախի ենթակառոյցներու վերահաստատման աշխատանքներուն։ Աւելի քան 16·000 հայորդիներ իրենց լումաները տուին Արցախին, գոյացնելով 1 միլիոն 600 հազար տոլար, իսկ աշխարհահռչակ բարերար Գըրք Գրգորեան յաւելեալ 1 միլիոն նըւիրատուութեամբ գումարը հասցուց 2 միլիոն 600 հազարի։

Թելեթոնը սկսաւ Նոյեմբեր 27–ի առաւօտեան ժամը 8·30–ին եւ տեւեց 11–ուկէս ժամ, մինչեւ գիշերուան ժամը 8։ Իրենց համատեղ աղօթքով բացումը կատարեցին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Արցախի Առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, Ժողովրդապետ Հայր Ռափայէլ Մինասեան, Վերապատուելի Միհրան Քիփիճեան եւ Տէր Վազգէն Աթմաճեան, ներկայացուցիչը Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի։ Ապա պաշտօնական բացումը կատարեց Հիմնադրամի Արեւմտեան Ամերիկայի ատենապետ Ռաֆֆի Ուրֆալեան։ Բազմազան յայտագիրը մէջ ընդ մէջ վարեցին Սալբի Ղազարեան, Ալլին Դանիէլեան, Բարսեղ Գարթալեան, Օշին Քէշիշեան եւ Արթուր Բաղտամեան։ Ուղիղ կապ հաստատուեցաւ Երեւանի հետ եւ իրենց ողջոյնի խօսքերը ուղղեցին վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանն ու Պաշտպանութեան Նախարար Վազգէն Սարգսեան։ Բացի Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի ձայնագրեալ ելոյթէն, թելեթոնը ողջունեցին Պոպ Տոլ եւ այլ Ամերիկացիներ։

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

Ամէնէն աւելի այս գաղափարը իր միտքը կը չարչարէր։

– Նամակը կը հաւաստէ որ տակաւին մարդ չի գիտեր, բայց տեսնենք ճի՞շդ է, մտածեց։

Վերջապէս՝ բոլոր այս մտատանջութիւններով տոգորուած Պօղոս էֆէնտի հասաւ նամակին ցոյց տուած հասցէին։ Տան դուռը բախելէ առաջ ժամացոյցը նայեցաւ։

– Երկուքը տասը անցեր է, ըսաւ, արդեօք ո՞ւր մնացի։

Եւ զարկաւ զանգակը։ Դուռը իսկոյն բացուեցաւ։

– Ո՞վ կ'ուզէք, հարցուց յոյն կինը իր մայրենի լեզուով։

– Միւսիւ Արզարը, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի դողահար ձայնով մը։

– Առաջին յարկը, սանդուխին ձախ կողմի սենեակը կը բնակի։

– Հիմա վե՞րն է։

– Այո՛, վերի սենեակն է. Պօղոս էֆէնտի կամաց կամաց վեր ելաւ սանդուխէն։ Քանի կը մօտենար իր նպատակին՝ այնքան յուզումը կը սաստկանար։

Սենեակին դրան առջեւ հասնելով, թեթեւ մը հարուածեց։

– Մտէ՛ք, ըսաւ ներսէն ձայն մը։

Պօղոս էֆէնտի դուռը բացաւ եւ ներս մտաւ։ Արզար ոտքի վրայ կեցած էր։

– Հրամմեցէ՛ք, Պօղոս էֆէնտի, ըսաւ վաճառականին։

Այս վերջինը ուշադիր քննեց երիտասարդը, յետոյ վարանոտ շեշտով մը ըսաւ.

– Ներեցէ՛ք, ձեզ չեմ ճանչնար…

– Պարոն Արզարն եմ, պատասխանեց երիտասարդը։

– Այսինքն…

– Նամակին մէջ յիշուած անձը։

– Նամակը դո՞ւք գրած էիք։

– Ոչ, բայց այդ խնդիրը կարեւորութիւն չունի, փութաց պատասխանելու երիտասարդը, աւելի կարեւորը նայինք եւ մանաւանդ ժամանակ չկորսնցնենք։

– Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց Պօղոս էֆէնտի։

– Ձեր տիկինը այս ժամուս հոս է։

– Հո՞ս է մի, գոչեց Պօղոս էֆէնտի բարկութենէն, դողացող բարձր ձայնով մը։

– Կ'աղաչեմ մի պոռաք, կրնան ձեր ձայնը լսել…

– Ո՞վ պիտի լսէ, հարցուց Պօղոս էֆէնտի ձայնը քիչ մը ցածցնելով։

– Նախ Տիկին Շաղիկ եւ յետոյ միւսը…

– Այսինքն … իր բարեկամը՝ ձեր…

– Ո՞ւր են, լսէ տեսնեմ, շո՛ւտ…

– Կ'աղաչեմ հանդարտեցէք, ըսաւ երիտասարդը, ասանկ ծանր պարագաներու մէջ պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու չէ։

– Բայց գիտե՞ս որ ի՛նչ սարսափելի բան մըն է ըսածդ։

– Ախտո՛ս, գիտեմ, պատասխանեց երիտասարդը, բայց…

– Եւ եթէ սուտ կամ սխալ ըլլան ըսածներդ, ի՞նչպէս պիտի ազատիս ձեռքէս։

– Այդ մասին տարակոյս չունիմ… զուտ ճշմարտութիւնն է խօսածս, պատասխանեց երիտասարդը ամենայն հանդարտութեամբ։

– Ի՛նչ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, տակաւին կը համարձակի՞ս ըսել թէ կինս այստեղ կը գտնուի իր սիրահարին հետ։ Սուտ կը խօսիս…

– Բացարձակապէս ճիշդ է ըսածս։

Պօղոս էֆէնտի բարկութենէն դողահար, դէպի դուռը վազեց, բացաւ, դուրս սլացաւ եւ գնաց դիմացի սենեակին դրան առջեւ եւ սկսաւ ուժգնապէս հարուածել զայն, մինչ Արզար իր սենեակին դուռը կիսաբաց թողած՝ կը դիտէր այս եղերական տեսարանը։

– Ո՞վ է ան, լսուեցաւ ներսէն առնական ձայնով մը։

Պօղոս էֆէնտի ամբողջ մարմնովը սարսռաց, ճանչցած էր ձայնը։

– Տիրա՛նն է, ըսաւ մտքին։ Տիրա՛նը, իմ գրագիրս…։

Յետոյ պոռաց.

– Բացէ՛ք դուռը…

– Ո՞վ է դուռը զարնողը, կրկնեց ձայնը ներսէն։

– Բացէ՛ք։

Ոչ ոք մօտեցաւ դրան։ Այն ատեն Պօղոս էֆէնտի, կատղած, բորբոքած, ուսովը սոսկալի հարուած մը տուաւ դրան եւ դուռը ճարճատմամբ բացուեցաւ։

Տեսարանը որ յանկարծ բացուեցաւ խարուած ամուսնոյն առջեւ, այնքա՛ն տպաւորիչ էր որ խեղճ մարդը ափիբերան մնաց։

Իր կինը, Շաղիկը, կիսամերկ, բազմոցի մը վրայ, չփոթած ու շուարած վիճակի մը մէջ, տենդահար ձեռքով մը իր զգեստները կը հագնէր, մինչ պարոն Տիրան, նոյնպէս հագուստները հանած, կը շտապէր բանթալոնը հագնիլ։

Պօղոս էֆէնտի այս տեսարանին հանդէպ բոպէ մը լուռ մնաց, առանց կարենալ բառ մը արտասանելու։ Յետոյ խեղդուկ ձայնով մը պոռաց.

– Ի՞նչ է այս խայտառակութիւնը…

Տիրան ու Շաղիկ, առանց պատասխանելու, կը շարունակէին հագուիլ։

Պօղոս էֆէնտի, որ դուռը գոցած էր ու քայլ մը յառաջացած սենեակին մէջ՝

– Անամօթնե՛ր, խայտառակնե՛ր – պատիւս փարայի մը բրի՛ք, կ'ոռնար, սպառնական ձեւով ձեռքը բարձրացուցած։

Տիրան արդէն իսկ բանթալոնը հագած՝ վզնոցը կը կապէր, հայելիին դիմաց անցած, մինչ Շաղիկ կօշիկին կոճակները գնելու զբաղած էր։

– Քա հիմա ի՛նչ երեսով մարդու երես պիտի նայինք, գոչեց Պօղոս էֆէնտի քայլ մըն ալ առաջ երթալով դէպի Շաղիկի նստած բազմոցը։

Կինը առանց պատասխանելու այս նզովացուցիչ հարցումին՝ ոտքի ելաւ եւ դիմեց դէպի աթոռ մը, որուն վրայ դրուած էր իր շրջազգեստը։

– Խօ՞սլ ես, քեզի կը խօսիմ կոր, պոռաց ամուսինը դողահար ձայնով մը։

– Ատանկ մի՛ պոռար, հիմա տունիններուն ոտքի կ'ելլան, պատասխանեց կինը տարօրինակ հանդարտութեամբ մը։

– Խերն անիծեմ տունիններուն…

– Ես քու պատիւդ համար կ'ըսեմ կոր, պատասխանեց Շաղիկ, ուզածիդ չափ պոռա՛, դուն խայտ կ'ըլլաս…։

Այս խօսքերը, զարմանալի բան, իրենց ազդեցութիւնը ունեցան։ Պօղոս էֆէնտի ձայնը ցածցուց եւ աւելի մեղմօրէն ըսաւ.

– Քա՛, աս ի՞նչ փորձանք էր գլխուս բերիր, աս ի՞նչ խայտառակութիւն է … հիմա լողները ի՞նչ պիտի ըսեն … քառասուն տարուան պատիւս մէկ փարայի բրիր…

Յանկարծ նշմարեց Տիրանը որ տենդային աճապարանքով մը իր ժաքէթը կը հագնէր։

– Ծօ՛ ապերախտ, գոչեց, ասա՞նկ պիտի ընէիր ինծի…

– Էֆէնտի, ի՞նչ ըրի որ, կմկմաց Տիրանը։

– «Տահա» ի՞նչ պիտի ընէիր, խայտառակ, սրիկայ … կորսուէ՛ աչքիս առջեւէն, մէկ մըն ալ երեսդ չտեսնամ…

(Շար. 59)

Campagne de Parrainage

ՈՐԲԵՐՈՒ
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԱՐՇԱՒ

TAMAR, 13 ANS, ORPHELINE

Comme Tamar, en Arménie, des milliers d'orphelins vivent dans des conditions précaires, au sein de familles mutilées. Il est important de leur redonner confiance et d'assurer leur avenir.

PARRAINEZ UN ENFANT

Grâce à Vous,
et pour 120 dollars (750 F.) par an

IL N'IRA PAS
A L'ORPHELINAT

— — — — — — — — — — — —

OUI, je souhaite parrainer ... orphelin(s) d'Arménie.
La Croix Bleue des Arméniens de France me fera parvenir le ou les dossiers dans les plus brefs délais.

☐ M ☐ Mme ☐ Mlle
Prénom
Téléphone
No Rue
Code Postal Localité

Retournez ce coupon à:
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԹԱՄԱՐ
13 տարեկան, որբ

ՈՐԴԷՍԶԻ ԹԱՄԱՐ, ԱՐԵՒԻԿ, ՏԻԳՐԱՆ
ՄԱՐԱԼ, ՏԱԹԵՒԻԿ, ՄԱՐԻԱՄ
ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԷՍ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ

- Ընտանեկան տաքուկ օճախին մէջ մնան
- Ջմրան պաշար ունենան
- Իրենց մօրը կամ հարազատներուն ջերմ գուրգուրանքը վայելեն
- Եւ մանաւանդ, անտէր ու անճար՝

ՈՐԲԱՆՈՑ ՉԻՅՆԱՆ

Տարեկան 120 տոլարով (750 Ֆ. Ֆր.) կրնաք որբի մը խնամակալութիւնը ստանձնել մինչեւ իր չափահաս տարիքը: Ստորագրեցէք կցուած կտրօնը եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը անմիջապէս *ձեր որբին* թղթածրարը կ'ուղարկէ ձեզի:

— — — — — — — — — — — —

ԱՅՈ՛, կը ստանձնեմ խնամակալութիւնը Արցախի կամ Հայաստանի 1, 2, 3, 4 որբի(երու)
Անուն՝
Մականուն՝
Հեռաձայն՝
Հասցէ՝
N° Rue
Code Postal Localité

Ստորագրութիւն՝

Այս կտրօնը վերադարձուցէք հետեւեալ հասցէին.–

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6–ի ԱՅԲ ԷՖ–ԷՄ–ի Քարթ սիր Թապլ յայտագրին ընթացքին կը սփռուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Գարեգին Ա.ի խօսքը:

Պ. Ժաւէն Պասմաճեան,
Տէր եւ Տիկին Արմէն Թաշճեան եւ աղջիկները,
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ կնքամօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՀ. ՀԱԲԷԼԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Մարիճա Պասմաճեան)

արկածալի մահը որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 2–ին, Տէսինի մէջ:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, ժամը 8·45–ին տեղւոյն Հայ Աւետարանական Եկեղեցին, Ռիւ Ուիլսոն:
Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռի Ակնունի մասնաճիւղին ժողովը, Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 8, ժամը 20·45–ին
Centre Administratif d'Asnières:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ օր, Դեկտեմբեր 6–ին, ժամը 16–ին, սովորական վայրը: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

AZNAVOUR pour l'Arménie

76-78, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES, 75008 PARIS
TEL. : 01. 49. 53. 03. 27
FAX : 01. 49. 53. 03. 28

Chers Amis,

Offrir un avenir à l'Arménie, c'est donner à ses enfants les moyens d'une meilleure éducation.

Le dimanche 4 janvier prochain, je donnerai un concert exceptionnel «NOEL POUR LES ENFANTS D'ARMENIE», dont l'intégralité des recettes sera consacrée à la réhabilitation d'une centaine d'écoles et d'orphelinats d'Arménie.

Pour atteindre cet objectif ambitieux de 36 millions de francs, nous serons aidés par la Banque Mondiale et le Fonds Social Arménien qui se sont engagés, chacun, à verser un montant égal à notre collecte qui devra donc atteindre 12 millions de francs.

Les travaux feront l'objet d'un contrôle technique et financier d'auditeurs internationaux indépendants.

Assister au spectacle, verser un don ou devenir parrain, sous l'une au moins de ces trois formes, votre participation est indispensable.

Si le montant de votre don s'élève à 5.000 fr. ou plus, vous deviendrez Parrain et la partie réhabilitée portera votre nom. La réhabilitation d'une classe coûte 5.000 fr. et il est possible d'en rénover une ou plusieurs: celle d'un gymnase 50.000 fr; d'un étage entier 80.000 fr. L'école entière de mille élèves, 400.000 fr.

Le concert sera placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier
Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN
Président de la République d'Arménie

A l'issue du spectacle, un dîner réunira Sa Sainteté, le Président de la République, les Parrains*, leur épouse et moi-même.

Le 4 janvier prochain, au Palais des Congrès de Paris à 16 heures, je souhaite pouvoir être fier de mes frères de France et chanter devant une salle comble.

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur Vous Tous
et Vous attends

Charles AZNAVOUR

(*) **Pour l'organisation matérielle de ce dîner, nous vous remercions de bien vouloir nous faire parvenir votre don avant le 20 décembre 1997.**

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais,
Tél. : 01. 40. 68. 00. 05
Prix des places habituel

COMPTES BANCAIRES SDBO PARIS FRIEDLAND No 0403698001 L -
CRÉDIT LYONNAIS CHAMPS-ELYSÉES PARIS 8e No 446 236 H 49 - C.C.P. 205 D PARIS
Association à but non lucratif régie par la loi du 1er juillet 1901 et le décret au 16 août 1901

«80EME ANNIVERSAIRE DE HOMENETMEN»

HOMENETMEN — FRANCE organise un

DINER DANSANT

animé par
l'Orchestre «Dark Eyes» (de Los Angeles)
et Grisha avec son Orchestre

Samedi 17 Janvier à partir de 20 heures 30

Hôtel Sofitel «Forum Rive Gauche»
17 bis, Boulevard Saint-Jacques — 75014 PARIS

Réservation : 01. 44. 05. 17. 77 heures de bureau
01. 43. 78. 57. 67 le soir
01. 42. 54. 54. 25 le soir.

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise au profit de ses œuvres un

dîner dansant

animé par l'Orchestre **SPITAK**
le Samedi 13 Décembre à partir de 20h
au **Restaurant «Tamaris»**
Au Boulevard de la Gare (près du RER)
à BOISSY-SAINT-LEGER (Val-de-Marne)
RER A2, Boissy-Saint-Léger
En voiture, suivre la N 19, qui croise le Bld de la Gare.

Pour informations et réservations, téléphonez
au : 01 - 44 - 59 - 23 - 50
(Merci de laisser un message en cas d'absence)

Participation aux frais : **200 F.**

ՇԱԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6
SAMEDI
6 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.262
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.262

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, քաղաքէ քաղաք, հանրակառքերու վարորդներու գործադուլները կը շարունակուին: Հիւսիսի քաղաքներէն ետք, Դեկտ. 4–ին, կարգը հասած էր Սէն Թ'էթիէնի եւ Կրընոպլի: Փարիզի մէջ իսկ, Դեկտ. 3–ին, թիւ 32–ը (Օթէօյ–Կառ տը լ'էսթ) գործադուլի դիմած էր յարձակման հետեւանքով: Նոյն օրը, Գորպէյ–Էսոնի մէջ է որ վարորդ մը եւ քննիչ մը յարձակման ենթարկուած էին խումբ մը պատանիներու կողմէ, մէկը դանակով վիրաւորած էր վարորդը փորէն, նախքան հարուածներ տալը գլխուն, նոյն վերաբերումին զոհ գացած է քննիչը, երկուքն ալ հիւանդանոց փոխադրուած են, յարձակողներն ալ անհետացած են:

«ՓԱՆԱՄԱՅԻ ԴԵՐՁԱԿԸ» հատորին հեղինակը՝ Ճոն Լը Գառէ մեծ պատիւներու կ'արժանանայ իսրայէլեան մամուլին մէջ, որովհետեւ անսպասելի զուգադիպութեամբ մը, իր գիրքին բովանդակութիւնը ցայտուն նմանութիւններ ունի Իսրայէլի գաղտնի սպասարկութեանց գլխուն եկած վերջին փորձանքներուն հետ: Արդարադատութիւնը արգիլած է որ մեղադրեալները հրապարակեն հարցին ծալքերը «որոնք կրնան վնասել երկրին ապահովութեան» եւ լրագրողներն ալ կը ստիպուին հատորին դիմել...: Կը թուի որ իսրայէլեան սպասարկութեանց մէկ ներքին գործակալը որ կը գործակցէր Դամասկոս տեղաւորուած լրտեսի մը (քօփ) հետ, շարունակած է իր պետութեան փոխանցել չինծու տեղեկագրեր այդ «աղբիւրին» վերագրուած, մինչ երկար ատեն է այդ անձը չէզոքացուած էր Սուրիացիներուն կողմէ: Լռութիւն պահելով իր տեղեկատուին ձերբակալման մասին, վիպական փաստաթուղթեր փոխանցած են քաղաքական բարձր խաւերուն, որոնք այդ ազդեցութեանց տակ, սխալ որոշումներ տուած են, ինչ որ կրնար մինչեւ Սուրիոյ հետ պատերազմի մը պատճառ դառնալ: Կ'ըսուի որ ենթական գաղափարապաշտ դրդապատճառներէ մղուած է: Ձերբակալուած է Հոկտեմբերի վերջ: Յար եւ նման պատմութիւն մըն է զոր Ճ. Լը Գառէ կը պատմէ իր հատորին մէջ, որ այսօր «նախագիտութիւն» կը համարուի:

ԲԱՆՏԱՊԱՀՆԵՐԸ շատ պաղ ընդունելութիւն մը ըրած են բանտային վարչութեան ծրագրին, ինչ կը վերաբերի սեռային եւ ընտանեկան կեանքի մը կազմակերպման՝ բանտերէն ներս: Ըստ այդ ծրագրին, փոքրիկ յարկաբաժիններ պէտք է շինուին (երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան), որպէսզի բանտարկեալները ընդունին իրենց ընտանիքը կամ ամուսինը, այս ամբողջը առանց հսկողութեան, 8–էն 72 ժամ տեւողութեամբ: Նման կարգադրութիւն մը ի զօրու է Գանատա եւ արդէն Ֆրանսայի մէջ նախատեսուած էր Ռ. Պատէնթէրի կողմէ, բայց, բանտապահներու ճնշումին տակ, ծրագիրը բարձի թողի եղած էր:

Ռ. ՀԻՒ, Համայնավար Կուսակցութեան ազգային քարտուղարը խիստ կերպով դատապարտեց ստալինականութիւնը, հեռատեսիլի «Լա մառշ տիւ Սիէքլ» յայտագրէն, խուսափելով սակայն լենինիզմն ալ դատապարտելէ, մերժեց նաեւ ողբացեալ Ժ. Մառշէի «ընդհանուր առմամբ դրական» որակումը, տրուած՝ խորհրդային վարչակարգին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Ռաման Նարայանան լուծեց Խորհրդարանը, կուսակցութիւնները անկարող ըլլալով մեծամասնութեան համախմբում մը կազմելու: 600 միլիոն Հնդիկներ երկու տարուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով քուէատուփ պիտի դիմեն Փետրուարին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բանակը Դեկտ. 2–էն նոր յարձակման արշաւ մը ձեռնարկած է ՓՔՔ–ի դէմ, Թունճէլիի շրջանը:

ԳԵՐՄԱՆ ընկերվարականներու համագումարը վերջ գտաւ Դեկտ. 4–ին, Հանովրի մէջ, միացեալ ճակատ մը ներկայացնելով: Դեռ չեն յայտնած սակայն, իրենց թեկնածուն, որ պիտի ջանայ տապալել Քոհլը:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ՖՐԱՆՍԱ – 98

Մարսէյլի մէջ է որ Դեկտ. 4–ին վիճակահանութեամբ որոշուեցաւ համաշխարհային բաժակի խմբաւորումը, որուն արդիւնքն է. —

Ա. ԽՈՒՄԲ.— Պրազիլ, Սկովտիա, Մարոք, Նորվեկիա:

Բ. ԽՈՒՄԲ.— Իտալիա, Չիլի, Գամըրուն, Աւստրիա:

Գ. ԽՈՒՄԲ.— Ֆրանսա, Հարաւ Ափրիկէ, Սաուտի Արաբիա, Դանիա:

Դ. ԽՈՒՄԲ.— Սպանիա, Նիժերիա, Փարակուէյ, Պուլկարիա:

Ե. ԽՈՒՄԲ.— Հոլանտա, Պելժիա, Հարաւային Գորէա, Մեքսիքա:

Զ. ԽՈՒՄԲ.— Գերմանիա, Միացեալ–Նահանգներ, Եուկոսլաւիա, Իրան:

Է. ԽՈՒՄԲ.— Ռումանիա Գոլոմպիա, Մեծն–Բրիտանիա, Թունուզ:

Ը. ԽՈՒՄԲ.— Արժանթին, Ճափոն, Ճամայիքա, Խրուաթիա:

Ֆրանսա չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը, այն համոզումով, հաւանաբար, որ տկար կարծուած խումբերու հետ յաղթանակը աւելի դիւրին կ'ըլլայ, ինչ որ ամենեւին հպարտանալիք բան մը չէ: Ֆիկառօ, նոյնիսկ «"Ոսկեայ վիճակահանութիւն" մը Ֆրանսայի համար» կը խորագրէր, իր առաջին էջին վրայ; Մնաց որ անակնկալներն ալ անկարելի չեն:

Այս վիճակին ամէնէն հետաքրքրական արդիւնքը կը պատկանի Զ. խումբին ուր դէմ առ դէմ պիտի ելլեն Միացեալ – Նահանգներն ու Իրան:

Նախագահ Շիրաք եւ վարչապետ Ժոսփէն քաջալերական ուղերձներ ղրկած են ֆրանսական խումբին: Ժոսփէն ըսած է որ խումբ մը որ աշխարհի Բաժակը կ'ուզէ շահիլ, պէտք է շահի բոլոր մրցումները եւ դուրս ձգէ բոլոր միւս խումբերը: Ինք ալ գոհ է Ֆրանսայի մրցակիցներէն, եւ հակառակ անոր որ Դանիա Եւրոպայի ախոյեան եղած է, կը խորհի որ այնքան ալ լաւ վիճակի մէջ չեն, բաղդատմամբ անցեալին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾԱՐՈՒԱԾ

Նոյեմբեր 14–ին կառավարութիւնը որոշած էր լուծարել «Արմէնփրէս» պետական լրատու գործակալութիւնը որուն տեղ պէտք է ստեղծուէր նոյնանուն պետական բաժնետիրական ընկերութիւնը: Տեղեկատուութեան եւ դրահրատարակչութեան վարչութեան պետին հրամանով ստեղծուած է լուծարքի յանձնաժողով մը, պետին Ա. տեղակալ Հ. Բայադեանի գլխաւորութեամբ:

Գործակալութեան Դեկտ. 4–ի միակ հաղորդումով կարծիք յայտնուած էր որ խնդրոյ առարկայ յանձնաժողովը «ստեղծուել է այդպիսի սկզբունքային մօտեցումներով որոնք չեն կարող նպաստել աշխատանքների բնականոն ընթացքին, վերացնել անվստահութեան այն մթնոլորտը, որը յիշեալ վարչութեան հետ յարաբերութիւններում ստեղծուել է վարչութեան հիմնադրման օրերից»: Ասոր վրայ կ'աւելնայ նշումը թէ յանձնաժողովը մինչեւ այսօր աշխատանքի չէ սկսած գործակալութեան մէջ, չէ ձեռնարկած անոր լուծարքին ու վերակազմակերպումին, չէ որոշած աշխատանքէ դուրս ձգուելիք տարրերու յետագայ ճակատագիրը. այս բոլորը մտահոգութեան պատճառ են: Այս կացութիւնը, կ'ըսուի թէ կը խափանէ ընթացիկ աշխատանքը, ֆինանսատնտեսական գործունէութիւնը, կը ձախողեցնէ բաժանորդագրական քարոզչութիւնը: Մեկնելով այս վիճակէն, գործակալութեան աշխատակազմը որոշած է Դեկտեմբեր 4–ին վերջ տալ իր աշխատանքին:

ՄԻՆՍԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի միջնորդներու խումբը Դեկտ. 4–ին Երեւանէն հասած է Ստեփանակերտ, համոզելու տեղւոյն ղեկավարութիւնը որ ընդունի իրենց պատրաստած խաղաղութեան վերջին ծրագիրը որուն սկզբունքով հաւանութիւն յայտնած են Երեւան եւ Պաքու: Մինսկի խումբին երեք նախագահները նախ հանդիպում ունեցած են ԼՂՀ Արտաքին նախարար Նայիրա Մելքումեանի, ապա վարչապետ Լ. Պետրոսեանի ու Պաշտպանութեան նախարար Ս. Բաբայեանի հետ:

Հանդիպումներէն ետք, Ղարաբաղի քաղաքական դէմք մը ըսած է թէ Մինսկի խումբին ծրագիրը անորոշութիւններով լեցուն կարգավիճակ մը կը նախատեսէ եւ նոյնիսկ անոր հեղինակները անոր իրագործումի ձեւերուն մասին չեն մտածած: Նոյն անձը դժգոհած է նաեւ որ նախագահները կը պնդեն իրենց տեսակէտին վրայ, առանց նկատի առնելու ԼՂՀ–ի պատճառաբանութիւնները: Անոնց ծրագրին համաձայն Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի խնդիրը պէտք է ձեռք առնուի խաղաղութեան հոլովոյթին վերջին փուլին, ատրպէյճանական գրաւեալ տարածքներու վերադարձէն ետք միայն: Ստեփանակերտ որ նախապէս մերժած էր այս ծրագիրը, պնդած է իր ապահովութեան երաշխիք ունենալու տեսակէտին եւ ամբողջական լուծումի նախընտրութեան վրայ: Խումբին նախագահները չեն կրցած հանդիպում ունենալ նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ, անոր հիւանդութեան պատճառով:

ՎԱՐԿ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԳԱՒԱՌԻՆ

Գիւղատնտեսութեան նախարար Վլ. Մովսիսեան, Դեկտ. 5–ին, Հռոմի մէջ Համաշխարհային Դրամատան EFAD կազմակերպութեան հետ համաձայնագիր ստորագրած է 22 միլիոն տոլար վարկ ստանալու մասին: Այդ գումարը կը յատկացուի Արագածոտնի, Շիրակի, Լոռիի գիւղատնտեսութեան զարգացման:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ԴԵԿՏ. 7-ԻՆ Լ. ԺՈՍՓԷՆԻ ՀՐԱՒԷՐՈՎ

Ինչպէս գրած էինք, Հայաստանի վարչապետը՝ Ռ. Քոչարեան Ֆրանսա կը հասնի Դեկտեմբեր 7–ին եւ կը մնայ մինչեւ Դեկտեմբեր 12, Լ. Ժոսփէնի հրաւէրով: Իր գլխաւորած պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Ելմտական նախարարը՝ Ա. Դարբինեան, Ճարտարարուեստի եւ Առեւտուրի նախարարը՝ Գառնիկ Նանագուլեան, Արտաքին փոխ – նախարարը՝ Վարդան Օսկանեան, Ֆրանսայի դեսպանը՝ Վահան Փափազեան եւ գործարարներու խումբ մը:

Այս այցելութեան գլխաւոր նպատակն է տնտեսական յարաբերութիւններու ամրապնդումը երկու երկիրներու միջեւ եւ քաղաքական երկխօսութեան խորացումը:

Ռոպէր Քոչարեան տեսակցութիւններ պիտի ունենայ նախագահ Ժ. Շիրաքի, վարչապետ Լ. Ժոսփէնի, Ծերակոյտի նախագահ Ռ. Մոնորիի, Ազգ. Ժողովի նախագահ Լորան Ֆապիուսի, Արտաքին նախարար Հ. Վետրինի հետ: Այս վերջինը ճաշ մը պիտի տայ իրեն ի պատիւ: Դեկտեմբեր 8–ին, Հայաստանի վարչապետը հանդիպում մըն ալ պիտի ունենայ գործատիրութեան Ազգային Խորհուրդի գործատէրերու հետ, յաջորդ օրն ալ Ազգային Ժողովի մէջ, պիտի մասնակցի Ֆրանսա – Հայաստան բարեկամութեան Խումբի կազմակերպած հաւաքոյթին: Դեկտեմբեր 10–ին, Ռ. Քոչարեան այցելութիւն մը պիտի տայ «Ռընօ Պիսքի» ընկերութեան Ռուէյաք (Շառանթի նահանգ): Դեկտ. 11–ին, վարչապետը Լիոն կ'երթայ ուր բացումը պիտի կատարէ «Հայաստան, սկիզբէն Դ. դար» ցուցահանդէսին կալլօ – հռոմէական քաղաքակրթութեան թանգարանին մէջ եւ պիտի տեսնուի Ռեմոն Պառի հետ:

Վարչապետին այցելութիւնը վերջ կը գտնէ Դեկտեմբեր 11–ին, մամուլի ասուլիսով մը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ– ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (232) թիւը ամբողջութեամբ նուիրուած Ռուբէն Մամուլեանի, անոր մահուան տասնամեակին առթիւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ:

Երկու գիրք եւ
La griffe du chat ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Էջեր քննադատական Ռ. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ – ՆԵՐԱՇԽԱՐՀԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ»

(Հեղինակ՝ ՍՈՒՐԷՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ)

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ – 1996

Հայ մամուլին մօտէն հետեւողներ նըկատած են հաւանաբար, թէ վերջին քանի մը տարիներուն աննախընթաց ու անօրինակ հետաքրքրութիւն մը արթնցած ըլլալ կը թուի ժամանակակից պոլսահայ գրականութեան նկատմամբ։ Հայաստան թէ Սփիւռք, հաւասար չափով, սեւեռումի կ'ենթարկեն վերջին 40-ամեակին Վոսփորի ափունքին ծաղկած ու առ այսօր իր խանդը առկայծ պահող գրական բազմանդամ «ջոկատ»ի մը ստեղծագործական արգասիքը, մերթ յօդուածաշարքեր նուիրելով անոնց, վերլուծելով այնտեղ մշակուած գրականութիւնը, մերթ առանձին հատորով վերահաստատելով անոնց տեղը սփիւռքահայ գրական անդաստանին մէջ (յիշել Սեդա Ծաղիկեան – Տէմիրճեանի նորատիպ մատեանը—1994), մամուլի բացառիկ թիւերով ողջունելով անոնց վաստակը (Պէյրութի «Շիրակ»ը ի մօտոյ լոյս կ'ընծայէ նման թիւ մը), եւ տակաւին գրական մրցանակներ շնորհելով, տարբեր գաղութներու մէջ յոբելենական ձեռնարկներ կազմակերպելով կամ պատուելով հոն այցելող պոլսահայ գրչի մշակները։

Հետաքրքրութիւններու աճող ու գնահատելի այս թափը արդար հատուցում մը կը նկատուի անբարենպաստ պայմաններու մէջ արեւմտահայ գրականութեան մայր ուղին հարթեալ պահող բուռ մը գրագէտներու խիզախ ճիգերուն նկատմամբ։

Հիմա, բոլորին աչքերը յառած են կըրկին դէպի Պոլիս, արեւմտահայ գրականութեան երբեմնի մշակութային ոստանը, որ կորնչուցած ըլլալով հանդերձ իր ճաճանչող փայլքն ու փառքը, յաջողած է ու անընդմէջ կրցեր է վառ պահել կանթեղը Մեսրոպին, թերթ, գիրք ու մատեան անպակաս է ձգեր իր սեղանէն, անհամար պատմուածքներ է գրեր, վէպեր է հրատարակեր, ու քերթողական կալուածին մէջ ալ բարձրադիր ամպիոններ է գրաւեր։ Մնձուրի, Պիպէռեան, Զահրատ, Խրախունի, Հատտէճեան, Շիկահեր, Կոմիկեան, Կոպէլեան, Սարըասլան եւ տասնեակ այլ գրիչներ ճանաչում գտած սիրելի անուններ են հայ ընթերցողին։

Փաղանգ մը ահա, որ նոր – նոր սկսած է հետաքրքրութիւն առթել նաեւ Արաքսի միւս ափին, Հայրենի մեր գրագէտներուն մօտ։ Սփիւռքի տարադիր գրականութիւնը անաչառ ակնոցով քննարկելու իր փորձերուն մէջ, Երեւան մասնայատուկ ուշադրութիւն սկսած է սեւեռել պոլսահայ մերօրեայ գրական ածուին վրայ. Նոյնիսկ «մասնագէտ»ներ ի յայտ եկած են այդ կալուածին մէջ։

Բնիկ Երեւանցի փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեան մէկն է անոնցմէ։ Տարիներէ ի վեր հայ գրականութիւն կը դասաւանդէ Երեւանի «Խ. Աբովեան» մանկավարժական հիմնարկին եւ Ս. Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանին մէջ (1)։ Իր գրչին կը պատկանին «Ամերիկահայ վիպագիրներ» (1990, Երեւան) եւ «Սփիւռքահայ վէպը» (1992, Անթիլիաս) ծաւալուն երկասիրութիւնները, բացառաբար առընչուած՝ արտասահմանի հայ գրականութեան։ Իրեն կը վերաբերի այն հաստատումը, թէ «վերջին տասը տարիների ընթացքում մի առանձին սիրով է կապուած պոլսահայ նորագոյն գրական ընթացքին։ Առաջին հերթին նա դա բացատրում է Սփիւռքի մէջ այդ գրականութեան հզօր շեշտադըրութեամբ, նրանով, որ Պոլսոյ ոստանի յարատեւութիւնը, խոշորագոյն անհատականութիւնների առկայութիւնը այնտեղ՝ Հայոց կեցութեան Խորհուրդն են պահում ժամանակի մէջ»։

Այս հաստատումին որպէս անմիջական արդիւնք՝ հրապարակի վրայ է ահա պոլսահայ գրականութեան ամէնէն վաւերական դէմքերէն մէկուն նուիրուած հատոր մը՝ «Ռոպէր Հատտէճեան – Ներաշխարհի Գեղարուեստական Քննութիւն» խորագրով։

Անմիջապէս դիտել տանք, թէ Հատտէճեան համասփիւռքեան առումով ալ լայն ժողովրդականութիւն վայելող ու շատ կարդացուող ոսկեգրիչ արձակագիր մըն է՝ Արամ Հայկազի, Վահրամ Մավեանի եւ Անդրանիկ Ծառուկեանի նման։ Հեղինակն է թատերգութիւններէ, պատմուածքներէ, խոհագրութիւններէ, վէպէ, յուշագրութիւններէ եւ տպաւորապաշտ էջերէ կազմուած բազմաթիւ հատորներու։ Եւս առաւել, 30 տարիէ ի վեր խմբագիրն է «Մարմարա» օրաթերթին, որուն էջերուն մէջ կատարելապէս յաջողած է զուգակցել գրագէտի ու լրագրողի իր բնատուր շնորհքները՝ հաւասարակշռեալ դաշինքով մը։ Արագ ու առատ արտադրող գրող մը ըլլալով, որ ամէնօրեայ ներկայութիւն մըն է իր իսկ դիմեցուցած «Մարմարա»ի «Յուշատետր» սիւնակին մէջ, Ռ. Հատտէճեան դարձած է տեսակ մը խորհրդանիշը պոլսահայ ժամանակակից գրականութեան, «առանց որի մասնակցութեան՝ Պոլսում դժուար է պատկերացնել հոգեւոր – մշակութային որեւէ ձեռնարկ կամ նախաձեռնութիւն», ինչպէս կ'ըսէ Նորատիպ գրքին հեղինակը։

Բանասէր Սուրէն Դանիէլեանի ներկայ հատորը կը բաղկանայ 168 էջէ, լոյսին եկած՝ «Մարմարա»ի սեփական տպարանէն։

Առաջին 50 էջերու տարածքին, կը ըընութագրուի Ռ. Հատտէճեանի դիմանկարը՝ կենսագրական տուեալներու ընդմէջէն, համեմուած՝ ենթակային յուշագրական նօթերէն վերցուած հետաքրքրական ինչ – ինչ տուեալներով։

Ծնած 1926-ին, Պոլիս, Հատտէճեան շրջանաւարտ կ'ըլլայ Բանկալթըի Մխիթարեան վարժարանէն (1944), դասընկեր ունենալով ապագայ գրողներ Վարդ Շիկահերն ու Գեղամ Սեւանը։ Այս վերջինը, որ Հայաստան պիտի ներգաղթէր յետագային, փարմանալիօրէն պիտի գլանար իր վաղեմի ընկերը «գրող ճանաչել մինչեւ առնուազն 80-ական թ.թ. երկրորդ կէսը» (2)։ Այս խորթացումը երկու դասընկերներուն միջեւ, որ ի յայտ կուգայ բաւական կանուխ, Ս. Դանիէլեան կը մեկնաբանէ գաղափարական դաւանումով ու հայեացքներու տարբերութեամբ. «Ռոպէրը "անտարբեր" է ընկերային – քաղաքական, ազգային պայքարի հանդէպ, հայեցող է, փիլիսոփայ, մինչդեռ ինքը գաղափարապաշտ է, "ձախակողմեան"։ ··· Ցաւալին այն է, որ դպրոցական պարզ յարաբերութիւնների մէջ Գ. Սեւանը բերում է դասակարգային զատիչ շերտը՝ ընկերութիւնը իմաստաւորելով հէնց այս տեսակէտից»։

Հատտէճեանի գրական առաջին երկչոտ քայլերը քաջալերողները կ'ըլլան արձակագիր Վարուժան Աճեմեանն ու խմբագիր Խաչիկ Ամիրեանը։ Այս վերջինն էր, որ երախտասարդ Ռոպէրին մէկ պատմուածքը պիտի տպէր իր խմբագրած «Անի» ամսագրին մէջ, 1946-ին։ Տարիներ յետոյ, արդէն փայլուն գրագէտ, Ռ. Հ. հարց պիտի տար թէ «այդ շարժումով հայ գրականութիւնը ի՞նչ շահեցաւ, չեմ գիտեր, բայց գիտեմ, թէ ես շահեցայ հա՛յ գրականութիւնը» («Սան», 1968, թիւ 1 – 2)։

1950-ին Հատտէճեան կ'աւարտէ Պոլսոյ համալսարանին գրական ամպիոնի փիլիսոփայութեան ճիւղը։ «Մարմարա» օրաթերթը, քեռ այդ օրերէն, կը դառնայ իր գրական խակական աւազանը։ Տեսակ մը դպրոց, որուն երդիքին տակ կը թրծուի ապագայ գրագէտը։ 1967-ին, երբ կը հրաւիրուէր ստանձնելու նո՛յն այդ թերթին խմբագրապետութիւնը, տեղ մը կը գրէր. «Ներկայիս՝ շատեր, նոյնիսկ մըտերիմ բարեկամներ, կը խորհին, թէ հայ գրականութեան դաւաճանած եմ՝ ստանձնելով «Մարմարա» օրաթերթի պատասխանատու տնօրէնութիւնը։ Ես չեմ ձայնակցիր անոնց եւ կ'ուզեմ որ, ընդհակառակն, այդ նուիրումիս մէջ տեսնուի հայ գրքին հանդէպ անշահախնդիր եւ անխառն սիրոյ մը անհերքելի ապացոյցը («Սան, նշեալ թիւը)։

Դանիէլեան դիտել կուտայ, թէ «Մարմարա»ի նոր խմբագիրը «թերթի ուղղուածութիւնը զուգակից իր ըմբռնումներին եւ ճաշակին (...) եւ որ տարօրինակն է, խմբագրապետ դառնալուց յետոյ Ռ. Հատտէճեանը ապրում է գեղարուեստական աւելի արդիւնաւէտ կեանքով։ Գրում է անհամեմատ շատ, գրում է որակով, գրչի հեղինակութիւնն ստիպում է իրեն սթափ լինել բոլոր իրավիճակներում»։

Ակնարկելով Հատտէճեանի համբաւաւոր «Յուշատետր»երուն, որոնք 1981-էն ի վեր անխափան լոյս կը տեսնեն «Մարմարա»ի Ա. էջով, Դանիէլեան իրաւացիօրէն կը շեշտէ թէ անոնք աղերս չունին չոր ու ցամաք հրապարակագրութեան հետ, այլ «խոր փիլիսոփայական, գրական – հասարակական, անտարակոյս գեղարուեստական դրոշմով, հայեացքով մտորումներ են՝ ապրած ժամանակի, կեանքի, անհատի եւ միջավայրի, մարդու ներաշխարհի հզօր տրոփի մասին»։

Գրքին երկրորդ բաժնով, հեղինակը կատարելապէս մուտք կը գործէ իր հերոսին «ներաշխարհ»էն ներս, կատարելու համար «գեղարուեստական քննութիւն» մը։ Քննական – տեսական այս փորձը նկատի չունի Հատտէճեանի վաստակին ամբողջութիւնը (որ հատորներու նիւթ կրնայ ծառայել հաւանաբար), այլ կը սահմանափակուի լոկ անոր պատմուածքներու ժողովածուներուն, միակ վէպին ու թատերական չորս գործերուն ընդհանուր մթնոլորտով։

Այսպէս, դեդերելով Հատտէճեանի «Բառասխալ» (1972) ու «Մարդոց մեծութեան եւ խեղճութեան մասին» (1979) պատմուածքներու ժողովածուներուն շուրջ, Ս. Դանիէլեան նախ կ'ընդգծէ, թէ այնպէս ինչպէս իր միւս գործերուն պարագային,ասոնց մէջ եւս՝ հեղինակին «գրական կայուն նախասիրութիւնը» հոգեվերլուծութիւնն է, որուն թիրախ են հաւասարապէս մեր ընկերութեան բոլո՛ր դասակարգերը անխտիր։ Հատտէճեան չի հետեւիր դասական գրականութեան մէջ նկատելի այն ուղեգիծին, որ սեւեռումի տակ կ'առնէ միայն «հզօր լիցքի տէր հերոսների հոգեբանական դաշտը», ինչպէս պատահած էր, օրինակ, Շիրվանզադէի «Քաոս» վէպին մէջ։ Ընդհակառակն, ան, հարուստին թէ աղքատին կը նայի միեւնոյն հեռաւորութենէն, անոնց հոգին կը պեղէ նշդրակի միեւնոյն հարուածով։

Այս նոյն մերձեցումը առկայ է նաեւ գըրագէտին «Առաստաղ» վէպին մէջ (1983, վերջերս լոյս տեսաւ նաեւ Թրքերէն Թարգմանութեամբ), որ կը նկատուի իր «ստեղծագործական բարձրակէտը», ու նաեւ՝ երկրորդ կարեւոր վիպային նուաճումը պոլսահայ արդի գրականութեան մէջ, Արեգ Տիրազանի «Փոքմի Կաւ»էն յետոյ (1979)։ Այսուհանդերձ Դանիէլեան կը նշէ, որ փիլիսոփայական խորքի գերակշռութիւնը այնտեղ՝ երբեմն կը վնասէ «գեղարուեստական պատումի ծաւալման հնարաւորութիւններուն» ու վիպային մթնոլորտը կ'առաջնորդէ միապաղաղութեան։

Հատտէճեանի հոգեբանական սուզումները զգալի են անշուշտ իր թատերգութիւններուն մէջ ալ, – «Վաստակը» (1976), «Կեանքի մը երեք կիրակիները» (1959), «Կիրակնօրեայ Հաշուեփակ» (1973) եւ «Մահը ա՞յս է արդեօք»։ Բայց անոնք այնքան նրբօրէն ու ճարտարութեամբ ներմուծուած են թատերական յիշեալ երկերուն մէջ, որ «չեն ճնշում բեմական գործողութեան ընթացքի վրայ»։

Դանիէլեանի եզրակացութիւնը այն է, թէ Ռ. Հ. «աշխարհի վրայ պահում է առնուազն երկու լուսաւոր ուժ՝ յանձնառութեան գիտակցութիւնը, որ տարրալուծւում է գրելու բարձր առաքելութեան մէջ, եւ անանձնականութեան վեհութիւնը, երբ հոգին վերածւում է ուրիշ հոգիների ու սրտերի հանդիպավայրի, սիրոյ անմնացորդ խառնարանի»։

Նորատիպ այս հատորը, որ հայրենի բանասէրի մը բերած արժեւորումն է ըսփիւռքահայ գրագէտի մը վաստակին նըկատմամբ, ճանաչողական իմաստով կարեւոր քայլ մըն է նոյնինքն հայրենի գըրականագիտութեան համար։ Գործը զերծ չէ սակայն քանի մը դարմանելի վրիպումներէ, որոնք գրաւեցին մեր ուշադրութիւնը.–

Ա.) – Օտար եւ դժուարահունչ բառերու առատ գործածութիւնը խախտած է պատշաճութեան սահմանները։ Կոմպօզիցիոն, ստերիոտիպ, էկզիստենցիալիստական, սուբյէկտիւ, մետաֆիզիկա, նատուրալիստական, էտիւդ, փաբուլային, եւայլն, եւայլն հայերէն համանիշներ չունի՞ն։ Անթոյլատրելի այս սխալը, որ դժբախտաբար հասարակաց երեւոյթ մը դարձած է արեւելահայ մեր գրչեղբայրներուն մօտ, եւ որմէ ձերբազատելու դժուարութիւնն ունին կ'երեւի, կրնայ խրտչեցուցած ըլլալ առաջին հերթին ... Ռ. Հատտէճեանը, որ իր լեռնակուռակ վաստակին մէջ մի՛շտ ալ հեռու մնացած է օտարոտի բառերէ, հայերէն լեզուն գործածելով իր ամէնէն մաքրամաքուր, նախանձելի ու յարդագերծ հանդերձանքին մէջ։

Բ.) – Բարդ ու խրթին (հետեւաբար՝ անորոշ) տասնեակ նախադասութիւններ տեղ – տեղ չնչահեղձ ընելու աստիճան խեղդած են շարադրուած գաղափարները։ Օրինակ՝ «Հոգեբոյժի եւ մտագարների աշխարհը գեղարուեստական շրջառութիւն է ձեռք բերում ո՛չ թէ պատոլոգիայի բացառիկ օրինակների նպատակադրութեամբ, այլ զուտ փիլիսոփայական խորքով՝ աշխարհի գոյաբանական առեղծուածը անհատին կլանում է ինչուների պատճառային անլուծելիութեամբ» (էջ 54)։ Կամ՝ «առօրէական մտքի անըսպասելի դարձդարձումները, մետաֆիզիք, հայեցողական մտադրոյթները համաչափւում են, ստուգւում ներանձնական բնդքրեայ շերտերում» (էջ 97)։

Ջքնա՜ղ նախադասութիւններ...։

Բայց որպէսզի վերադարձած ըլլանք մեր բարի տրամադրութեան ու այդպէս աւարտենք գրական այս ակնարկը, առաբեւ անպաճոյճ ու պարզօրէն վսեմ հատուած մը Ռ. Հ.-ի գրիչէն, ուր պոլսահայ արժէքաւոր գրագէտը կը բնութագրէ Հայրենի Հողին վրայ գոյատեւման պայքար տանող իր հարազատ ժողովուրդը.–

«Ի հեճուկս երկրադունդին վրայ իրեն վիճակուած խիստ ու խոժոռ մէկ հողաշերտին եւ ի հեճուկս իր դիմաց ցցուած պատմական շատ աննպաստ պայմաններու՝ Հայ ժողովուրդը կրցած է ինքզինք պահել որպէս քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը։ Քարքարոտ լերան կողին յանկարծ յայտնուող ծաղիկ մըն է ան, որուն երբ կը նայիս, կը զարմանաս, թէ այս ծաղիկը ի՞նչպէս կրցեր է ծնունդ առնել այդտեղ։ Բերրի ու անծայրածիր դաշտերու վրայ բիւրաւոր ծաղիկներ կը հասնին, ու այդ ծաղիկներուն երեսն անգամ չես նայիր։ Բայց երբ ծաղիկի մը, մէկ հատիկ ծաղիկի մը կը հանդիպիս հոն, ուր չէիր սպասեր, հոն, ուր գիտես, թէ այդ ծաղիկը շատ ծանր պայքար տարած ըլլալու է՝ գոյութիւն ունենալու համար, այն ատեն ծունկի կուգաս պահ մը այդ ծաղիկին քով ու կը շոյես զայն, կը գուրգուրաս անոր վրայ» («Մարմարա», 1989, Յունուար 18)։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. –

(1) – Գրագէտ Վահէ Օշական իր ամենավերջին գրական ակնարկներէն մէկուն մէջ (տե՛ս «Ցառաջ», Հոկտ. 29, 1997) Սուրէն Դանիէլեանի համար կ'ըսէ թէ «այժմ Լոս – Անճըլըս տեղափոխուած է», ինչ որ թիւրիմացաբար տրուած սխալ տեղեկութիւն մըն է։

(2) – Աւելորդ չէ յիշեցնել թերեւս, որ Գեղամ Սեւան (1926 – 1991) սփիւռքահայ գրականութեան մասնագէտ մը կը նկատուէր սովետական ժամանակաշրջանին, պատրաստած ըլլալով «Սփիւռքահայ գրականութեան պատմութեան ուրուագծեր» ծաւալուն աշխատասիրութիւնը, որուն Ա. հատորը լոյսին եկաւ 1980-ին, իսկ երկրորդը՝ բոլորովին վերջերս, 1997-ին, Երեւան։ Երկու հատորները ալ յստակ ցոլացումն են իր աչառկոտ ու անարդար կեցուածքին՝ տարագիր հայ գրականութեան շատ մը դէմքերուն նկատմամբ։

Լ. Շ.

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍ

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ, ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՏԱՐՕՆ-ՄՈՒՇ, ԲԱՂԷՇ-ՊԻԹԼԻՍ ՇՐՋԱՆԻՆ

Լոս – Անճըլըսի Եու – Սի – Էլ – Էյ համալսարանի «Տիքըլի» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 22–ին, տեղի ունեցած է «Պատմական Հայաստանի Նահանգներն ու քաղաքները» շարքի երկրորդ գիտաժողովը, կազմակերպութեամբ փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի: Անցեալ Մայիսին տեղի ունեցած գիտաժողովը նուիրուած էր Վան – Վասպուրական նահանգին: Երկրորդ գիտաժողովին ներկայ եղած են 500 հոգի, հայ եւ օտար:

Բացումը կատարելով փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան պատմական ակնարկ մը նետած է Տարօնի վրայ եւ ներկայացուցած օրուան յայտագրին մասնակցող դասախօսները՝ Միացեալ – Նահանգներէն, Անգլիայէն եւ Կիպրոսէն: Գիտաժողովի ընթացքին ներկայացուած է Տարօնը՝ իր աշխարհա – պատմական զարգացումով, հնագարեան շրջանէն մինչեւ անոր անկումը՝ 1915 – 1916 թուականներուն: Տարօնը եւ Պիթլիսի վիլայէթը Հայկական Հարցի ձեւաւորումին եւ ընդհանրապէս հայ նորագոյն պատմութեան կերտումին մէջ կարեւոր դեր ունեցած է: Դասախօսները արծարծած են ընդհանրապէս հայ ժողովուրդի եւ յատկապէս Տարօն – Տուրուբերանի հայութեան վիճակն ու ազգային – քաղաքական խմորումները համիտեան բռնատիրութեան եւ անոր յաջորդող յեղափոխութեան շրջաններուն:

Փրոֆ. Ռապըրթ Հիւսըն ներկայացուցած է Տարօն նահանգի աշխարհագրական դիրքը եւ արգասաբեր դաշտավայրերուն կարեւորութիւնը շրջանի տնտեսական զարգացումին մէջ: Փրոֆ. Նինա Կարսոյեան նոր մօտեցումով մեկնաբանած է հայութեան քրիստոնէացումը, շեշտելով որ հիւսիսային Հայաստանի մէջ հաստատուած քրիստոնէական աւանդութիւնները խարսխուած էին Մուշի, յատկապէս Աշտիշատի աւանդութիւններուն վրայ: Փրոֆ. Լեւոն Աւդոյեան ներկայացուցած է նախարարական դրութիւնը Տարօնի մէջ, Մամիկոնեաններէն մինչեւ Բագրատունիները: Բիւզանդագէտ փրոֆ. Սփիրոս Վըրիոնիս անդրադարձած է Ժ.–ԺԱ. դարերու Տարօնի եւ բիւզանդական կայսրութեան յարաբերութեանց, ուր մեծ եղած է Հայերուն ազդեցութիւնը կայսրութեան քաղաքական եւ մշակութային մարզերուն մէջ:

Գիտաժողովի երկրորդ բաժնին տոքթ. Ռապըրթ Թամսըն ներկայացուցած է Պիթլիսի դերակատարութիւնը հայ մատենագրութեան մէջ, Ե. դարէն սկսեալ, շեշտելով շրջանին մէջ բարգաւաճած գրչագրատուններու եւ պատմագրական կեդրոններու գոյութիւնը: Փրոֆ. Լիւսի Տէր – Մանուէլեան տեսերիզի միջոցով ներկայացուցած է Մուշ – Պիթլիսի միջնադարեան վանքերն ու անոնց դերը հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ, յատկապէս ծանրանալով Ս. Կարապետ եւ Առաքելոց վանքերուն վրայ: Երեւանի Մատենադարանի գիտաշխատող տոքթոր Նոնա Մանուկեան ներկայացուցած է հայկական ձեռագիրներուն յաճախ կցուած յիշատակարաններու արժէքը, իբրեւ մանրամասն տեղեկութիւններ եւ վկայութիւններ ձեռագրի ժամանակաշրջանի առօրեայ կեանքի ու մտայնութեանց մասին: Տոքթոր Թամըս Սինքլէր ներկայացուցած է հայ ժողովուրդի կացութիւնը միջնադարուն, Պիթլիսի քիւրտ էմիրներու իշխանութեան տակ: Տոքթոր Արա Սարաֆեան ներկայացուցած է Մուշը 1870–ական թուականներուն, Թանզիմաթի եւ հայութեան համար Ազգային Սահմանադրութեան եւ վերակազմութեան շրջանին: Տոքթոր Ստեփան Աստուրեան անդրադարձած է համիտեան քաղաքականութեան՝ գաւառներու եւ արեւելեան վիլայէթներու նկատմամբ: Տոքթ. Վահրամ Շէմմասեան նկարագրած է սասունցի պանդուխտներու հոսքը դէպի Կ. Պոլիս, ապա Հալէպ, ուսումնասիրելով անոնց կեանքը, դժուարութիւններն ու համախումբ ապրելու ձգտումը: Քրիսթոֆըր Ուոքըր ներկայացուցած է Տարօն – Մուշի եւ Բաղէշ – Պիթլիսի վախճանը 1915–1916 թուականներուն, մանրամասն կերպով նկարագրելով Պիթլիսի վիլայէթի հայութեան վերջին ինքնապաշտպանութիւնը եւ շրջանի պարպումը: Վերջին դասախօսը՝ տոքթոր Տէյվիտ Քըլըն, խօսած է պիթլիսահայ ծագումով մեծանուն գրագէտ Ուիլիըմ Սարոյեանի մասին, շեշտելով որ Պիթլիսը Սարոյեանի դիմագծին առանցքը եղած է, ինչպէս նաեւ անոր հերոսներուն ներշնչման աղբիւրը:

Գիտաժողովին փակման խօսքը արտասանած է փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան:

Յաջորդ գիտաժողովը պիտի նուիրուի Ծոփաց Աշխարհին:

ԼՐԱՏՈՒ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԷՆ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Գեղեցիկ պարտէզով եւ մեծ շէնքերով շրջապատուած, կառոյցով Ֆրանսական, խորանով հայկական եկեղեցի մը կը մտնեմ: Հազիւ տեղս գրաւած եմ երբ պատարագը կը սկսի: Ինչպէս ամէն Ֆրանսական եկեղեցիի հոս ալ վերնատուն չկայ, ձախին ներս քաշուած դասին մէջ տասը – տասներկու հոգիներէ կազմուած երգչախումբ մը հետեւելով ղեկավարի չափերուն կ'երգէ Կոմիտասեան պատարագը: Սրբասացութենէն վերջ յանկարծ մուտք կը գործեն՝ միօրինակ հագուած, շուրջ 25 երկու սեռէ երախաներ, երկու տիկիններու առաջնորդութեամբ, տեղ գրաւելով երգչախումբի կողքին անձայն անշշուկ: «Հաւանաբար դպրոցի աշակերտները պատարագը լսելու եկած են» կը խորհիմ գնահատանքով, բայց ահա վայրկեան մը վերջ երգչախումբը կը լռէ եւ այդ երախաներն են որ կ'երգեն «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»ը եւ նոյնպէս լրիւ պատարագը՝ մերթ ընդ մերթ առանձին կամ երգչախումբով: Ուշադրութեամբ կը հետեւիմ իրենց, բարեբախտաբար կեցած տեղս շատ յարմար է զիրենք տեսնելու: Չեն ձեւացներ երգել, այսինքն միայն շրթունք չեն շարժեր, այլ կ'երգեն բառերը հնչելով եւ նոյնիսկ ոմանք առանց գիրքի:

Մի կարծէք թէ երազ մըն էր որ պատմեցի ձեզի և քիչ յետոյ ափսոսալով պիտի արթննամ: Ոչ, այս մէկը իրականութիւն մըն էր որ ապրեցայ Նոյեմբեր 16–ին Վալանսի Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ խորանի օծման հինգերորդ տարեդարձին առթիւ: Պատարագի աւարտին տեղեկացայ թէ անոնք Կիրակնօրեայ դպրոցի աշակերտներն են, որ ամէն Կիրակի առաւօտ Ավճեան քոյրերու պարապումով կատարուած դասաւանդութենէ վերջ կուգան մասնակցիլ պատարագի երգեցողութեան եւ դէմի կողմէն միօրեայ իրենց ընկեր – ընկերուհիները կուգան ունկնդրելու, ինչ որ այդ Կիրակիի պատկերն էր:

Ո՞վ կ'ըսէ թէ «երախաները եկեղեցի չեն գար, սիրտերնին կը նեղուի», կամ «մեզմէ վերջը եկեղեցիով զբաղող պիտի չըլլայ, երգեցողութիւն գիտցող պիտի չըլլայ»:

Անկասկած այդ բոլոր երախաները մըշտընջենական պիտի չմնան հայկական՝ ազգային կամ եկեղեցական շրջանակներու մէջ, տարիքի կամ զանազան ուրիշ պատճառներով պիտի ունենան ժամանակաշրջան մը եւ կարելի է բոլորովին պիտի հեռանան հայութենէն, բայց մեծ հաւանականութեամբ պիտի վերադառնան իրենց հարազատ վայրը եւ հոն ինքզինքնին օտար պիտի չզգան, քանի որ երախայութեան ստացուածը տեսակով մը կը փորագրուի մորթին մէջ:

Երանելի համայնք մըն է (գոնէ դուրսէն դիտուած), իր դպրոցով, իր եկեղեցիով, իր փոքրերու եւ մեծերու երգչախումբով, իր Կիրակնօրեայով, իր աւանդապահութեամբ եւ հայախօսութեամբ: Յստակ է թէ կայ տարուած աշխատանք մը որ գնահատելի է, թէ ան ըլլայ Հոգեւոր հովիւ, վարչական կազմ, ուսուցչաց կազմ կամ անհատական:

Միշտ ալ սեւ ակնոցով չդիտենք ապագան:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, Հոկտ. 28–ին, բանախօսութիւն մը տուած է Անթիլիասի Կիլիկեան Միաբանութենէն Սեպուհ Եպիսկ. Սարգիսեան, կազմակերպութեամբ Համազգայինի եւ Թեմին Կրօնական Դաստիարակութեան Խորհուրդին: Ներկայ եղած են շուրջ 250 հոգի: Բացումը կատարած է Յակոբ Սարգիսեան: Բանախօս եպիսկոպոսը, որ իբրեւ վարիչ–տնօրէն Հայց. Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Վարժարաններու՝ անցնող Սեպտեմբերին յաջողցուցած էր ուսուցչաց 10–օրեայ համագումար մը կայացնել Ստեփանակերտի մէջ, լայն բացատրութիւններ տուած է 170 հոգինոց խումբով մը դէպի Արցախ կատարած իրենց ուխտագնացութեան մասին, անդրադարձած է Ղարաբաղի քաղաքական, ընկերային, տնտեսական, մշակութային եւ հոգեւոր մարզերէ ներս դիմագրաւած դժուարութեանց ու շեշտած՝ տեղւոյն հայ բնակչութեան վճռակամութիւնը՝ պահպանելու ձեռք բերուած լիիրաւ անկախութիւնը: Սեպուհ Եպիսկ. մատնանշելէ ետք Արցախի գոյապայքարին հեռահաս անդրադարձները մեր երկրին ու ազգային ապագայ ճակատագրին վրայ, համոզում յայտնած է թէ Ղարաբաղցիք երբեւիցէ պիտի չհրաժարին ինքնորոշման իրաւունքէն ու պիտի չանսան թափ առնող միջազգային ճնշումներուն: Աւարտին, ցուցադրուած է կիրակնօրեայ վարժարաններու Ստեփանակերտի համագումարին առընչուող կարճ տեսերիզ մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

Տիրան արդէն հագուած էր: Շուրջը նայեցաւ փէսը գտնելու համար եւ զայն նշմարեց դարակի մը վրայ: Հանդարտաքայլ գնաց դէպի դարակը, փէսը առաւ, վրայի փոշիները թօթուեց ձեռքովը, գլուխը դրաւ եւ դէպի դուռ ուղղուեցաւ:

– Ո՞ւր կ'երթաս, պոռաց Պօղոս էֆէնտի:

– Հրաման մը ունի՞ք, կմկմաց միւսը:

– Դուրս կորսուէ՛...

Տիրան դուռը բացաւ եւ աներեւոյթ եղաւ: Երբ այր ու կին առանձին մնացին, Շաղիկ իր ամուսնոյն դարձաւ եւ յանդիմանական շեշտով մը ըսաւ.

– Հաւնեցա՞ր ըրածդ:

– Հէ՞, գոչեց խեղճ մարդը շփոթած՝ իր կնոջ այս անակնկալ հարցումէն:

– Հաւնեցա՞ր ըրածդ, կրկնեց Շաղիկ նոյն շեշտով:

– Ի՞նչ ըրի որ...

– Դեռ ի՞նչ պիտի ընես, տունը տակն ու վրայ դարձուցիր:

– Ո՞ր տունը...

– Այս օտարականներուն մէջ կը վայլէ՞ր որ գայիր պոռայիր կանչէիր ... ո՛վ գիտէ ներս մտած ատենդ ալ ի՛նչեր ըսիր...

– Բան մըն ալ չըսի, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, իմ ըսելուս պէտք չէ մնացեր արդէն...

– Աստեղ ո՛չ ոք կը ճանչնայ ինծի...

– Դուն անանկ գիտես, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, որ կամաց կամաց իր հանդարտութիւնը գտնել վերսկսած էր:

– Ես իմ ըրածս գիտեմ...

– Մէյ մըն ալ դէմի սենեակը եղող մարդուն հարցուր տեսնենք...

– Դէմի սենեակը ո՞վ է որ...

– Չեմ գիտեր, երիտասարդ մը կար, ա՛ն ըսաւ ինծի որ դուն ու Տիգրան օլաճախը այս սենեակը կը գտնուիք:

– Անունս տուա՞ւ:

– Հրամմեր ես, անունդ տուաւ, փոսթալ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի յանկարծ կըրկին բարկանալով:

Շաղիկ դողահար ձեռքով մը իր արդուզարդը աւարտեց եւ հայելիին դիմացը անցնելով գլխարկը դրաւ:

– Քա հիմա աս եղածը մեր գեղին մէջ իմացան նէ, ի՛նչ պիտի ընենք, գոնէ սաիկա ալ չմտածեցի՞ր, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, ինտո՛ր պիտի ազատինք Սաթենին բերնէն:

– Դուն գործը վեվլելէ չտաս նէ՝ անիկա ուրկէ՞ պիտի իմանայ եղածը...

Երկու ամուսիններուն միջեւ պահ մը լռութիւն տիրեց: Կինը, իր արդուզարդը աւարտած, ոտքի վրայ կեցած էր, մինչ Պօղոս էֆէնտի խոշոր քայլերով սենեակը կը չափչփէր խոր մտածումի մէջ թաղուած:

Յայտնի էր որ ծանր վճռական որոշում մը տալու վրայ էր:

Յանկարծ կեցաւ եւ շեշտակի կնոջը նայելով ըսաւ.

– Հիմա ասկէ պիտի ելլաս, շիտակ մօրդ տունը պիտի երթաս...

– Ի՞նչ, թոթովեց Շաղիկ սարսափած:

– Մօրդ տունը պիտի երթաս, մէյ մըն ալ ոտքդ իմ տունս պիտի չդնես ... հասկցա՞ր:

Եւ սպառնական կերպով ձեռքը բարձրացուցած՝ աւելցուց.

– Շուտ կորսուէ՛, եթէ ոչ ձեռքէս դէշութիւն մը պիտի ելլայ:

Եւ սակայն Շաղիկ տեղէն չշարժեցաւ, Յուզուած, այլայլած, սկսաւ արտասուել:

– Կորսուէ՛, ոռնաց ամուսինը:

– Ներէ՛, գոչեց կինը, ծունկի գալով ու իր էրկան ոտքերուն փարելով, բայց միւսը բրտօրէն ոտքի հարուածով զայն հեռուն հրեց:

Այն ատեն Շաղիկ գետնամած սկսաւ աւելի դառն հեծեծանք մը արձակել:

Պօղոս էֆէնտի նորէն սկսաւ ման գալ սենեակին մէջ, առանց բառ մը արտասանելու:

Յետոյ կեցաւ կնոջը դէմ եւ ակռաներուն մէջէն մռլտաց.

– Իմ ուշախի՛ս, Տիրանին հետ, անամօթ ... քա աս ապուրը պիտի ուտէիր նէ՝ գոնէ ինէ մեծ, ինէ հարուստ մէկու մը հետ ուտէիր...

Սկիզբէն ի վեր Պօղոս էֆէնտին տանջող մտածումը այս էր: Եթէ իր կինը գտնէր «շնորհքով» մարդու մը հետ, հարուստ վաճառականի մը կամ դրամատէրի մը հետ, գուցէ շատ պիտի չզգածուէր:

– Քա ա՛լ մարդ չգտար, այդ «եազըճի»ի կտորի՞ն աչք տնկեցիր, գոչեց բըռունցքը բարձրացուցած, քա բնա՛ւ արժանապատուութիւն չունի՞ս դուն... լըսողը ի՛նչ պիտի ըսէ հիմա ... Պօղոս էֆէնտիին կնիկը իրենց գրագիրը կը սիրէ եղեր ... թո՛ւ անամօթ...

– Ներէ՛, Պօղոս էֆէնտի, կ'աղերսէր կինը, միշտ գետնամած:

– Ներելի՞ք տեղ թողուցե՞ր ես ... շուտ կորսուէ՛, մօրդ տունը դարձիր ... աչքս չտեսնայ քեզի:

– Սըկէ հոնս չեմ երթար, պատասխանեց Շաղիկ յանկարծ ոտքի ելլելով ու իր պաղարիւնութիւնը գտնելու աշխատելով:

– Ի՞նչ հրամմեցիր...

– Սըկէ հոնս չեմ երթար...

– Քու գլուխդ կը ջախջախեմ հիմա:

– Ինչ կ'ուզես ըրէ՛, ծեծէ, մեռցուր, տեղ մըն ալ չեմ երթար, ես իմ պատիւս ոտնակոխ չեմ ըներ:

– Սըսոր նայեցէ՛ք, գոչեց Պօղոս էֆէնտի սրտմտած, դեռ պատիւի խօսք կ'ընէ կոր...

– Հարկաւ կ'ընեմ, ես քեզի պէս չեմ որ իմ պատիւս ամէնուն բերնին ծամոց ընել տամ...

– Քա ես ի՞նչ ըրած ունիմ, փոսթա՛լ...

– Տահա ինչ պիտի ընես:

– Ամէն բան իմանալէս ետք ձայն չհանէի՞, տեղս նստէի՞:

– Թող ձայն հանէիր, բայց ոչ այս կերպով, պարապ տեղը խաղք եղար Տիրանին քով...: Աս եղածը մարդ չէր գիտեր, ամէնուն իմացուցիր կամ կ'ուզես կոր իմացնել: Ըսենք որ խօսքդ մտիկ ըրի ու մօրս քով դարձայ, ամէն մարդ պիտի իմանայ որ քեզի կը խաբեմ եղեր, Տիրանը կը սիրեմ եղեր, եւայլն, ի՛նչ պիտի չհնի ատկէ ... ձայն չհանես նէ ամէն բան ծածուկ կը մնայ, քու պատիւդ ալ չի վնասուիր ... ասանկ բաներ շատ ընտանիքներու մէջ կը պատահին, բայց ձայնը դուրս չելլար ... ատանկ փաթըրտը հանելով գործ չի տեսնուիր:

(Շար. 60)

AZNAVOUR pour l'Arménie

76-78, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES, 75008 PARIS

TEL. : 01. 49. 53. 03. 27
FAX : 01. 49. 53. 03. 28

Chers Amis,

Offrir un avenir à l'Arménie, c'est donner à ses enfants les moyens d'une meilleure éducation.

Le dimanche 4 janvier prochain, je donnerai un concert exceptionnel *«NOEL POUR LES ENFANTS D'ARMENIE»*, dont l'intégralité des recettes sera consacrée à la réhabilitation d'une centaine d'écoles et d'orphelinats d'Arménie.

Pour atteindre cet objectif ambitieux de 36 millions de francs, nous serons aidés par la Banque Mondiale et le Fonds Social Arménien qui se sont engagés, chacun, à verser un montant égal à notre collecte qui devra donc atteindre 12 millions de francs.

Les travaux feront l'objet d'un contrôle technique et financier d'auditeurs internationaux indépendants.

Assister au spectacle, verser un don ou devenir parrain, sous l'une au moins de ces trois formes, votre participation est indispensable.

Si le montant de votre don s'élève à 5.000 fr. ou plus, vous deviendrez Parrain et la partie réhabilitée portera votre nom. La réhabilitation d'une classe coûte 5.000 fr. et il est possible d'en rénover une ou plusieurs: celle d'un gymnase 50.000 fr; d'un étage entier 80.000 fr. L'école entière de mille élèves, 400.000 fr.

Le concert sera placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier

Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN

Président de la République d'Arménie

A l'issue du spectacle, un dîner réunira Sa Sainteté, le Président de la République, les Parrains*, leur épouse et moi-même.

Le 4 janvier prochain, au Palais des Congrès de Paris à 16 heures, je souhaite pouvoir être fier de mes frères de France et chanter devant une salle comble.

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur vous tous et vous attends

Charles AZNAVOUR

(*) Pour l'organisation matérielle de ce dîner, nous vous remercions de bien vouloir nous faire parvenir votre don avant le 20 décembre 1997.

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais, Tél. : 01. 40. 68. 00. 05

Prix des places habituel

COMPTES BANCAIRES SDBO PARIS FRIEDLAND No 0403698001 L - CRÉDIT LYONNAIS CHAMPS-ELYSÉES PARIS 8e No 446 236 H 49 - C.C.P. 205 D PARIS

Association à but non lucratif régie par la loi du 1er juillet 1901 et le décret au 16 août 1901

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՕԾՄԱՆ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 15-ին
Շաւիլի Քաղաքապետարանի «ATRIUM»ի հանդիսասրահէն ներս
Ave R. Salengro — 92370 CHAVILLE

Սահիկներու ցուցադրութիւն
Տեսերիզ
Գեղարուեստական յայտագիր
Գինեձօն
Վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար
Հեռ. – 01 – 47 – 09 – 23 – 18
Ծախքերու մասնակցութիւն

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Section MARSEILLE

Super Loto Annuel

le Dimanche 14 Décembre à 15 heures
à la M. A. J. C.
12-14, rue Saint-Bazile

Venez nombreux !

LOTS DE QUALITE,
AMBIANCE,
SALLE CHAUFFEE.

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS A PARTIR DE 3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

- **SABERATOURS** 19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
- **SEVAN VOYAGES** 48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
- **EREVAN** 37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10 TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations

dans le monde!

DINER DANSANT

Au profit de l'école arménienne
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux

Le 20 Décembre à 20 heures

animé par *MARTEN YORGANTZ et son Orchestre*

avec la participation de *EVELYNE et YESSAÏ ALTOUNIAN*

MANOLIS et son BOUZOUKI

Show de Kung-Fu
Ceintures noires arméniennes A.B.B.A.

DANSES ET CHANTS DE NOS ELEVES

P.A.F. : 300 F. — Après 23h entrée + 1 consommation: 100 F.

Réservation : 01 46 45 60 55

ECOLE BILINGUE ARMENIENNE
19, Sentier des Epinettes — 92130 Issy-les-Moulineaux

LE COMITE DES PARENTS D'ELEVES DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

organise

un **DINER DANSANT**

sous l'animation de *Orchestre SASSOUN*

le samedi 13 décembre à partir de 20 heures

Salle GEORGES GARVARENTZ
avenue Paul Vaillant Couturier — 95400 Arnouville-lès-Gonesse

Participation aux frais Adulte: 190 F., Enfant: 100 F.

— *Réservation obligatoire au* : 01. 49. 36. 10. 43. —

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS

organise au profit de ses œuvres un

dîner dansant

animé par l'Orchestre **SPITAK**

le Samedi 13 Décembre à partir de 20h

au **Restaurant « Tamaris »**
Au Boulevard de la Gare (près du RER)
à BOISSY-SAINT-LEGER (Val-de-Marne)
RER A2, Boissy-Saint-Léger
En voiture, suivre la N 19, qui croise le Bld de la Gare.

Pour informations et réservations, téléphonez
au : 01 - 44 - 59 - 23 - 50
(Merci de laisser un message en cas d'absence)

Participation aux frais : 200 F.

ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7
DIMANCHE
7 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 232

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·263
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.263

ԵՐԿՈՒ ԳԻՐՔ

Այս տարուայ Դեկտեմբերի 4-ին լըրացաւ Ռուբէն Մամուլեանի մահուան տասնամեակը: Անցնող տասը տարիների ընթացքում, անուանի բեմադրիչի մշակութային ներդրումը չարժարուեց մարզում մեծամասնաբար յարգուել, գնահատուել եւ պահպանուել է ֆիլմի միջազգային մի քանի վաւերական արխիւներում ու թանգարանների մէջ:

Սակայն, պէտք է նշել, որ Մամուլեանի վաստակը հայկական եւ ամերիկեան թատրոնի՝ յատկապէս Միացեալ – Նահանգների երաժշտական թատրոնի (միւզիքըլների) մարզում, մինչեւ օրս արժանի պաշտպանուած չէ: Վերջին տարիներում, նրա հանրայայտ բեմադրութիւնների մասին լոյս տեսնող գրու-

Գրեց՝
ԱՐՓԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

թիւնների մէջ, կամ հանրագիտարաններում, յաճախ չէ նշւում բեմադրիչի անունն ու կատարած նշանակալից դերը: Նշելու դէպքում՝ եւս, բաւարար կերպով չէ բացատրւում կամ հաստատւում նրա աշխատանքի իւրայատկութիւնն ու կարեւորութիւնը:

Վերջին տասնամեակում, անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով երկու գիրք յատկացուել Ռուբէն Մամուլեանի կեանքին ու արուեստին:

Առաջինը՝ «Վերակերտել իրականութիւնը»(1), հեղ.՝ Մարք Սփէրկըլ, հրատարակուել է 1993-ին: Այն ընդգրկում է բեմադրիչի աշխատանքների կապակցութեամբ, մի քանի կարեւոր արխիւների մէջ պահուող նիւթերի մասին նշումներ ու ցանկեր: Հատորը կազմուած է հեղինակի, Նիւ-Եորք Սիթի Իւնիվըրսիթիի մէջ, 1990-ին դոկտորայի աստիճանի համար ներկայացուած աւարտաճառի հիման վրայ:

Հակառակ իր չահեկան տեղեկութիւններին, հատորը թերի է Մամուլեանի բեմական եւ սինեմատոգրաֆիկ աշխատանքներն իրենց խորքի ու բնոյթի մէջ ներկայացնելու տեսակէտից: Գրքի բովանդակութիւնը յաճախ՝ յատկապէս առաջին ու վերջին բաժիններում, հեռու չի մնում այս օրերիս Ամերիկայում ընդհանրացած արժանադին հոդեվերլուծական փորձերից: Դրա բերումով խաթարուել է բեմադրիչի ստեղծագործ աշխատանքի իրական պատկերը: Այսուհանդերձ նշուած հատորը մինչ օրս մնում է Մամուլեանի մասին հրատարակուած ամենածաւալուն ուսումնասիրութիւնը:

Երկրորդ հրատարակութիւնը՝ «Ռուբէն Մամուլեան, կրկնակների ցուցասրահը»(2), հեղ. Փիէր Պէրթոմիէօ, ամբողջովին նուիրուած է Մամուլեանի ֆիլմերի վերլուծութեանը: Այն փորձում է բեմադրիչի իրագործած, առերեւոյթ խիստ տարբերուող, ֆիլմերի ձեւի եւ բովանդակութեան մէջ, որոշ թեմատիկ ընթացք նկատել:

Զնայած երբեմնակի բռնազբօսիկ ու ծայրայեղ մեկնաբանութիւններին, որն յատուկ է ընդհանրապէս ֆրանսացի ֆիլմի քննադատներին, հեղինակը՝ Մամուլեանի արտադրութիւնների նկատմամբ մինչ օրս չարունակուող, միօրինակ, յաճախ թութակօրէն ընդօրինակուած, վերլուծութիւններից հեռու, յաջողել է ֆիլմերն անձամբ դիտել, վերլուծել ու արժեւորել:

(1) Reinventing Reality, — Mark Spergel — The Scarecrow Press, Inc., N. J., 1993, 305 pp.

(2) Rouben Mamoulian, La galerie des doubles, — Pierre Berthomieu — Ed. du Céfal, Liège, 1995, 156 pp.

ԹՈՒ-ՄԱ ՔՆՆԱԴԱՏԸ

Ռուբէն Մամուլեան, 1919–20 թուերի ընթացքում, *Թու–Մա* ստորագրութեամբ լոյս է ընծայել մի երկու տասնեակ քննադատական գրութիւններ, որոնք հակիրճ կերպով, շօշափում են Թիֆլիսի Հայկական թատրոնական ներկայացումներին վերաբերող մի շարք հարցեր:

Գրութիւններից առաջինը հրատարակուել է հայերէնով(1) ՄՇԱԿ-ի, իսկ միւսները՝ ռուսերէնով, ՍԼՈՎՕ լրագրի մէջ: Թղթակցութեան բնոյթ կրող այս գրութիւնները, արտացոլում են ապագայ բեմադրիչի դիպուկ նկատողութիւնները, ինչպէս նաեւ Թիֆլիսի ժամանակակից թատրոնական կեանքի պատկերը: Նըկատի ունենալով, որ տողերը գրուած են Մամուլեանի կեանքում շրջադարձային նշանակութիւն ունեցող օրերում, այսինքն՝ Եւգէնի Վախտանգովի թատրոնական դասընթացքներին հետեւելուց անմիջապէս յետոյ, դրանց պատմական նըշանակութիւնն իմաստաւորելու համար, գրութիւնները ներառել ենք Մամուլեանի հետ կայացած վերջին տեսակցութիւնից(2) քաղուած տողերի եւ քննադատական արուեստին յատկացուած, նրա անգլերէն մէկ յօդուածի հատուածներից կազմուած, մեր թարգմանութեան մէջ:

*Թու–Մա*յի շարադրանքներից, նախ ընտրել ենք առաջին գրութիւնը, որին կցել ենք, ութ հայ թատերագիրների երկերի բեմադրութիւնների մասին գըրուած նրա միւս թատերաքննադատութիւնները: Առաջին անգամ լինելով, դրանք վերահրատարակւում են իրենց ամբողջութեամբ:

Զվերահրատարակուած թատերաքննադատութիւնները, շօշափում են Շէքսփիրի, Շիլլէրի, Կոլտոնիի եւ այլ միջազգային հեղինակների հայերէն բեմադրութիւնները: Դրանք, բոլորը միատեղ լոյս պիտի տեսնեն ապագայում, Մամուլեանի միւս գրութիւնները ընդգրկող մի հատորի մէջ:

ՍԼՈՎՕյի մէջ հրատարակուած բոլոր նիւթերը, մեր պատուէրով ռուսերէնից հայերէնի է թարգմանել Լենա Մութափեանը:

Ա. Յ.

Ռ. Մամուլեան – «*Մայրս Թիֆլիսի Հայկական Թատերական Ընկերութեան նախագահուհին էր եւ ես իմ մանկութեան օրերից յաճախ էի թատրոն այցելում: Բացի այդ մեր տանը միշտ հիւր էին լինում դերասաններ, գրողներ, բեմադրիչներ. այնպէս որ ամբողջ մթնոլորտը կապուած էր թատրոնի հետ: Ի հարկէ այդ ժամանակ ոչ ոք չէր գուշակում, որ ես այդ մարզի մէջ կը մասնագիտանամ: Ընդունէք կամ ոչ, այդ օրերին բեմն յարգուած ասպարէզ չէր, բայց ես վառ կերպով յիշում եմ հոգեկան այն մեծ վայելքը, որ իմ մանկութեան տարիներին ստացել եմ այնպիսի դերասան, դերասանուհիներից ինչպիսիք էին՝ Աբէլեանը, Սիրանոյշը, Փափազեանը, Ոսկանեանը, Վրոյրը: Յիշում եմ նոյնիսկ առասպելական Ադամեանին, որ ապրել էր իմ ժամանակներից առաջ ու ես երբեք բախտը չունեցայ իրեն տեսնելու եւ միշտ միայն լսեցի իր մասին: Մինչեւ այսօր էլ ես դեռ տեսնում եմ այդ բոլորը, քանի որ մանկական ուժեղ տպաւորութիւնները, երբեք չեն մոռացւում:*

Երբ ես Մոսկուա գնացի իրաւաբանութիւն սովորելու, դա արդիւնքն էր փոխադարձ զիջողութեան: Ծնողներս ցանկանում էին, որ ճարտարագիտութեան հետեւեմ: Ես վերջապէս համաձայնուեցի քրէական իրաւաբանութիւն ուսանել: Հիմա նկատում եմ, որ այդ էլ որոշ չափով կապուած է եղել թատրոնի հետ: Ոճրագործին պաշտպանելու համար թատերական ձիրք է պէտք:

Երկու տարի ես իրաւաբանական դասընթացքներին հետեւեցի, բայց մի օր՝ երկրորդ տարուայ վերջին ամիսներում, մեր համալսարանի մէջ, պատին փակցուած մի յայտարարութիւն ուշադրութիւնս գրաւեց: Այնտեղ յայտարարուած էր թէ՝ ուսանողներից նրանք, որ հետաքրքրուած են թատրոնով եւ ցանկանում են, կարող են Վախտանգովի մօտ սովորել եւ քննութիւն անցկացնել: Ես դիմողներից եւ արձանագրուողներից մէկն էի: Այդպիսով մաս կազմեցի այդ դասընթացքներին եւ երկուս ու կէս ամիս հետեւեցի նրա ցուցմունքներին:

Արձակուրդներին երբ վերադարձայ Թիֆլիս, որոշեցի անպայման թատրոնով եմ զբաղուելու: Սրբուհի Լիսիցեանի, Լեւոն Քալանթարի եւ Արամ Խաչատրեանի եղբայր՝ Սուրէն Խաչատրեանի հետ, թատերական աշխատանոց կազմակերպեցինք, որը կարճատեւ կեանք ունեցաւ: Սակայն չուտով, Խաչատրեանը յաջողեց Մոսկուայի մէջ, Հայկական Թատերական աշխատանոց հիմնել եւ Ստանիսլաւսկուն ու Վախտանգովին երբեմն իբրեւ դասատու հրաւիրել: Ես այլեւս Մոսկուա չվերադարձայ. այնտեղ իր մասնակցութիւնը բերեց մի ուրիշ Ռուբէն՝ Ռուբէն Սիմոնովը:

Գուցէ հաւատալի չթուայ, բայց այդ օրերին, ես Թիֆլիսի ամենաականաւոր թերթերից մէկում, ստանձնեցի թատերաքննադատի պաշտօնը: Քանի որ հազիւ էի 20 տարիս բոլորել, մտածեցի աւելի լաւ է, ծածկանունով ստորագրեմ: Եթէ իմացուեր իմ ինքնութիւնը, կարող էր լուրջ հետեւանքներ ունենալ: Եւ մի ամբողջ տարի(3), ես քննադատութիւններ գրեցի հայկական թատերական ներկայացումների մասին, բայց ի վերջոյ թողեցի այդ, քանի որ չուտով պարզուեց թէ ով է քննադատը:

Այն դերասան, դերասանուհիները, որոնք ինձ փոքրիկ տղայի տեղ էին դնում ու մազերս էին շոյում, չուտով գիտակցեցին, որ ինչ որ իրենք գիտեն ես էլ գիտեմ»:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական Տուն

Հ. Իպսէնի «Ժողովրդի թշնամին»

Ժողովրդական թատերասէրների ներկայացումը ուրբաթ, Մարտ 21-ին դուրս եկաւ տօնական՝ շնորհիւ Յ. Աբէլեանի մասնակցութեան: Առանձին հաճոյքով արձանագրում ենք, որ հայ բեմի առաջին դերասանը՝ իր բեմական գործունէութեան 35-ամեակի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնից յետոյ, նախ եւ առաջ դիմեց դէպի Ժողովրդական Տուն եւ իր գործունէութեան շարունակութիւնը սկսեց հրապարակ գալով հասարակ ժողովրդի առաջ:

Արտիստը հանդէս եկաւ այդ օրը «Դոկտոր Շտոկման»ի դերում Իպսէնի «Ժողովրդի թշնամին» պիէսի մէջ: Այդ դերը լաւագոյններից մէկն է տաղանդաւոր Աբէլեանի հարուստ րէպէրտուարի մէջ: Այդ երեկոյ սովորականի պէս նա հիանալի էր իր դերի մէջ, չնայած ընդհանուրի դերակատարութեան թերապատրաստ լինելուն, որ խանդարիչ էր հանդիսանում Աբէլեանի համար:

Եթէ առաջին երկու արարուածներում արտիստը փոքր ինչ սառն էր, ապա դրա փոխարէն վերջին արարուածները, նամանաւանդ հինգերորդը, ներշնչուած եւ լեցուն էին բեմական իսկական արուեստի կատարեալ թաղաւորութեամբ:

Դոկտոր Շտոկմանի մէջ Աբէլեանը ստեղծում է մէկն այն նկարագիրներից, որոնք երկար ժամանակով դրոշմւում են եւ ապրում հանդիսականի յիշողութեան մէջ: Ցայտուն եւ պայծառ կերպով հանդէս բերեց արտիստը հանդիսականների առաջ այդ բարի, կարճատես գիտնականին՝ իմաստուն եւ գորովագութ, երեխայի պէս հէզ իր առօրեայ կեանքում, եւ սակայն ընդունակ իր սկզբունքներ բաշը թափահարող դաժան առիւծ դառնալ, երբ հարկ կայ պայքարելու ճըշմարտութեան եւ իտէալների համար: Ներքին հոյակապ նկարագրի հետ մէկտեղ Աբէլեանը հաղորդում է դերին նաեւ զմայլելիօրէն նուրբ եւ բնորոշ արտաքին նկարագիր. հրաշալի են գրիմն ու չարժ ու ձեւը:

Աբէլեանի խաղակիցները աններելիօրէն թոյլ էին: Նոյնիսկ բացակայում էր թատերական ներկայացման պայմաններից ամենատարրականը՝ դերերի սերտումը:

Բացի թատերասէրներից մասնակցում էր ներկայացմանը նաեւ վաստակաւոր դերասանուհի տ. Զապէլը, որը խաղում էր Կատերինա Շտոկմանի դերը:

Չորրորդ եւ հինգերորդ արարուածների խաղամիջոցում բեմի վրայ բաց վարագոյրի առաջ պ. Նազարէթեանը մի ուղերձ կարդաց Յ. Աբէլեանի թատերասէրների Խմբակցութեան կողմից:

Ուղերձի մէջ Խմբակցութիւնը ողջունում է մեծ արտիստ Աբէլեանին նրա 35-ամեայ յոբելեանի առիթով եւ մատնանշում է այն մեծ դերը, որ խաղացել է յոբելեարը ժողովրդական թատրոնի ստեղծման եւ բարգաւաճման գործում:

Իր պատասխան ճառի մէջ Աբէլեանը ասաց, որ ժողովրդական թատրոնի գաղափարը մօտ է ամէն մի դերասանի սըրտին եւ միշտ էլ թանկագին իր սրտի համար, ապա ջերմ խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց թատերասէրներին, մատնանշելով որ Հայ Դրամատիկ Խըմբակցութիւնը իր գոյութեան ընթացքում տուել է հայ բեմին բաւական թուով տաղանդաւոր դերասաններ:

Հասարակութիւնը ողջունեց Աբէլեանին ցնծալի ողջոյններով եւ բուռն ովացիայով:

Թու–Մա(4)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱ

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն

Շանթ «Հին Աստուածներ». *Հոկտեմբեր* 30

«Հին Աստուածներ»ը խաղացանկում եւ հանդիսատեսի մօտ նուաճել է իրեն կայուն տեղը: Ներկայացման օրը բոլոր տոմսերը վաճառուած էին, իսկ բեմադրութիւնն արժանացաւ հանդիսատեսների բուռն հաւանութեան:

Դրան մեծապէս նպաստեց կատարումը: Վանահօր եւ Աբեղայի գլխաւոր դերերում հանդէս եկան պրն. Աբէլեանն ու պրն. Ալիխանեանը:

Պրն. Աբէլեանի կերտած կերպարը, չընայած կատարման որոշ սառնութեանը, ուժեղ է: Լայն վրձնահարուածներով նա ընդգծեց Վանահօր վսեմ պատկերն, որն, երկարատեւ ծառայութիւնից յետոյ, անսպասելիօրէն իր մէջ տեսնում է հին աշխարհի բեկորները եւ գիտակցաբար դրանք վռնտում է իր հոգուց, որպէսզի ազատ ու մենակ գնայ դէպի ուրիշ աստուածներ եւ հաւատով ու ազատ կառուցի նոր տաճարներ:

Պրն. Ալիխանեանը հրաշալի Աբեղայ է: Նա աշխարհիկ կեանքից ամբողջապէս հեռու, աղօթքների եւ վանքի զանգերի հնչիւնների մէջ մեծացած պատանի է: Բայց յանկարծ, բուռն փոթորիկի մէջ, ճաչակում է պայքարի եւ կանացի գեղեց-

կուլթեան հմայքը։ Մեծ նրբազգածութեամբ Պրն. Ալիխանեանը պատկերեց արքայի տանջալի փորձառութիւնն ու տառապանքները, որոնք տատանուեցին վանքի խստաբարոյ ճշմարտութեան եւ գեղեցկուհի Սեդայի տիրական կանչի միջեւ։ Արտիստի խաղը զգացական է եւ յուզիչ։

Հմայիչ Սեդային ներկայացրեց տիկին Արուս Ոսկանեանը։ Լաւ է, որ արտիստուհին խաղաց ոչ թէ որպէս կին, այլ որպէս մաքուր, պարզ, շոյող ձայնով՝ կարծես դեռեւս ծովաջրից թաց մազերով, մի կոյս։ Յաջող է Սեդայի զգեստը. հասարակ, սպիտակ պատմուճան եւ սպիտակ շղարշ։

Իշխանուհու դերը հոյակապ կատարեց տիկին Մայսուրեանը։ Նա քնքոյշ, խիստ եւ անկեղծօրէն պարզ է։

Պրն. Մանուէլեանը կոյր Վանականի դերից ստեղծեց հետաքրքիր ու նշանակալի կերպար։

Պրն. Ստեփանեանը շատ զուսպ տարաւ Իշխանի դերը։

Բնորոշ է պրն. Քալանթարի ծերունին։ Պրն. Բերոյեանը (ճգնաւոր) տժգոյն է եւ իր տեղում չէ։ Միւս դերակատարները թոյլ են։

Վանականները բաւական անլուրջ են, այդ պատճառով էլ չորրորդ գործողութիւնը (վախը սատանայից) բոլորովին կորաւ։

Ներկայացման մէջ անթոյլատրելի է, որ դերակատարները խօսում են տարբեր բարբառներով, մի մասը Շանթի իսկ միւսը՝ գրական արեւելահայերէն։ Սա խախտում է պիէսի հնչիւնային ներդաշնակութիւնը։

Պիէսը բեմադրուած է ջանասիրութեամբ։

Ռու—Մա(5)

●

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն

Վ. Փափազեան «Յանուն Հայրենիքի»,

Դրամա 4 գործողութեամբ. Նոյեմբեր 9.

Վ. Փափազեանի նոր պիէսի նիւթը հինգերորդ դարի Հայոց պատմութեան հանրայայտ դրուագն է՝ յանուն Հայրենիքի ազատութեան Պարսկաստանի դէմ Վարդան Մամիկոնեանի մղած հերոսական ապստամբութեան եւ Վասակի դաւաճանութեան պատմութիւնը։ Պիէսում կան յաջողուած բեմական շարժիւններ, հետաքրքիր կտորներ (ամբողջ երկրորդ գործողութիւնը, երրորդի մի մասը), գեղեցիկ եւ բանաստեղծական է մտածուած պարսիկ իշխանուհու սէրը հայ իշխանի նկատմամբ։

Սակայն, ամբողջովին վերցրած, պիէսը բաւականին սխեմատիկ է եւ անգամ մի քիչ ռեհիկ։ Տիպարները եւ դրութիւնները մակերեսային են, հեղինակի կողմից խոր չմշակուած։ Չկայ գործողութեան զարգացում եւ զգացմունք։ Չորրորդ գործողութիւնից սկսած պիէսի կեանքի ջիղը մարում է, երբեմն կտրւում եւ բեմում տիրում են ձանձրալի պատկերները։ Հեղինակի վանկը եւ լեզուն, հակառակ նրա ամբողջ գրական բնոյթին, կամ երեւի ընդհակառակը հէնց նրա ծայրայեղ գրական բնոյթի պատճառով, բեմում կենդանի չեն, չեն ապրում եւ դերակատարներին էլ դնում են ծանր վիճակի մէջ։ Թէեւ նկատելի է, որ կատարման համար մեծ ջանք է թափուել։

Նախեւառաջ պէտք է նշել պրն. Աբէլեանին (Միհրներսեհ)։ Ինքնըստինքեան փոքր դերից նա ստեղծեց բացառիկ պատկերաւոր կերպար։ Ամէն ինչը, սկսած հագուստից, դէմքի կազմուածքից, մինչեւ կերպարի ներքին բովանդակութիւնը, գեղեցիկ է, վառ ու տաղանդաւոր։

Տիկին Արուս Ոսկանեանը պարսիկ իշխանուհու դերում փորձեց անել այն ինչ որ հնարաւոր էր եւ հմտօրէն խաղաց ամբողջ երկրորդ գործողութիւնը եւ երրորդում՝ տեսակցութեան տեսարանը։

Տիկին Գուլազեանը թեթեւ եւ աշխոյժ խաղաց Զարմանի դերը։

Պրն. Ստեփանեանը՝ Վասակ, խաղաց բաւարար։

Արտայայտիչ էր Պարսից Շահ պրն. Մանուէլեանը։ Պրն. Ալիխանեանը Գարեգին Իշխանի դերում բաւական սառն էր։

Պիէսը բեմադրուած է մեծ հոգածութեամբ։ Հրաշալի անցաւ ողջ երկրորդ գործողութիւնը. այնտեղ առատ էին արեւը, էկզոտիկան, արեւելեան ոճը։

Յաջող է դասաւորուած երկրորդ գործողութեան դեկորը։

Բնաւ ընդունելի չէ, որ հինգերորդ գործողութեան մէջ, պարերից մի ամբողջ դիվերտիզմենտ կազմակերպուեց՝ պլսեբով։

Ներկայացումն երկարեց մինչեւ կէս գիշեր։

Թատրոնը լեփ—լեցուն էր։ Երկրորդ գործողութիւնից յետոյ հեղինակին բեմ կանչեցին։

Ռու—Մա(6)

●

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն

Դ. Դեմիրճեան «Դատաստան». Նոյ. 27.

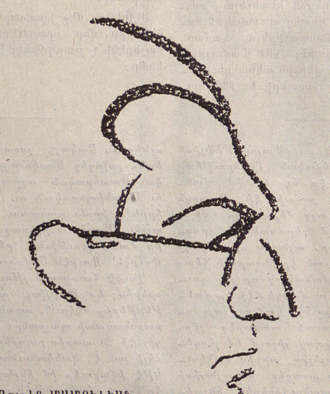
Դ. Դեմիրճեանի պիէսը հայ թատրոնի խաղացանկում հիմնաւորապէս նուաճել է իր տեղը եւ ոչ անհիմն։ Նրա մէջ կենդանի միտք կայ, բեմականօրէն յաջողուած է, զուրկ չէ նաեւ թէ ներքին եւ թէ խօսքի ռիթմից։ Միաժամանակ, հեղինակն յաջողել է որսալ հայկական կեանքի բուրմունքը, նկարագրուող դարաշրջանի մէջ (17րդ)։

Քննարկուող երեկոյում պիէսի կատարմանը մնում է ցանկալ աւելին։ Դերակատարներից նշենք տիկին Գուլազեանին, որը շատ զգացմունքով խաղաց նուրբ ու մաքուր աղջկայ՝ Թանդիկի դերը։ Աղա Մելիքի տգած կազմուածքը ներկայացրեց պրն. Ստեփանեանը։

Պրն. Աբէլեանի հիւանդութեան պատճառով Թոմասի դերում հանդէս եկաւ պրն. Քալանթարը։ Նման յանպատրաստի ելոյթից ի հարկէ, շատ բան սպասել չի կարելի, բայց մեզ թւում է, որ Թոմասը արտիստի ձիրքին բնորոշ չէ։

Պրն. Քալանթարի վաստակին պէտք է վերագրել այն, որ նա ճիշդ է ընկալել հեղինակի խօսքի ռիթմը։

Յաջող էին տիկին Աստղիկը, խորամանկ Սիրվարդի եւ տիկին Մարին, ճարպիկ Հռոմի դերերում։

Ռուբէն ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ
Գծանկարը՝ Սերգէյ Սուդէյկին, 1934

Պրն. Ալիխանեանը (Նազաչ) մեզ այնքան էլ չբաւարարեց։ Ոճի եւ բնաւորութեան առումով դարաշրջանին բնորոշ նկարիչ—բանաստեղծ Նազաչի կերպարում ցանկալի էր տեսնել աւելի արբեցած ռոմանտիզմ եւ սիրահարուածութիւն։ Պրն. Ալիխանեանը անբաւարար օգտագործեց նաեւ դերի հնչիւնային կողմը, որը շատ երաժշտական եւ չափաւոր մշակել էր հեղինակը։

Պրն. Մուրադեանը վատ Կիւրեղ չէր։ Բնորոշ է պրն. Կորկոտեանի Պօղոսը։ Միւսները թոյլ էին։

Ռու—Մա(7)

●

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն

Ս. Պարթեւեան «Անմար հուր».

դրամա, 3 գործողութեամբ. Դեկտ. 1.

Խաղացանկի պիէսների ընտրութեան մէջ պէտք է լինել աւելի խիստ։ Քննարկուող երեկոյի նոր պիէսը չի բաւարարում թատրոնի եւ գեղարուեստի ամենատարրական պահանջներն անգամ։ Ճշմարիտն ասած, այն պիէս չէ, աւելի շուտ, մենք կ՚ասենք, ինչ որ պատկերազարդ խրոնիկա է, որը նախատեսուած է՝ խրատապահանջ ճաշակ չունեցող եւ արուեստից միանգամայն հեռու հանդիսատեսներից, ամէն կերպ, արցունքներ խլելու համար։

Նրա մէջ չկայ ոչ ներքին բեմական գործողութիւն, ոչ կերպարներ, ոչ էլ կենդանի խօսք։ Գործող անձանց շուրթերին, կարծես, հասարակ հրապարակախօսական յօդուածից քաղուած պատառիկներ են։ Նման նիւթից դերասանին դժուար է որեւէ բան ստեղծել։ Կատարողներն առանձնապէս չջանացին էլ։ Մի քանիսը դերերն անգամ չգիտէին։

Նշենք սոսկ տիկին Մայսուրեանին (Սիրանոյշ), որին յաջողուեց ներկայացնել դրամատիզմի առանձին պահեր եւ տիկին Արուս Ոսկանեանին, որը կարողացաւ Զապէլի տժգոյն դերին շունչ հաղորդել։

Երեկոյի վերջում տիկիններ Գուլազեանը, Զապէլը, պարոններ Կորկոտեանը, Մուրադեանը, Պահարէն, Աւետիսեանը յաջողեցին շատ կենդանի եւ զըւարթ խաղալ «Զարաճճի աղջիկը» վոդեւիլը, որը յաջողութիւն ունեցաւ։

Թատրոնը լեփ—լեցուն էր։

Ռու—Մա(8)

●

(Զուրալովի) Ժողովրդական Տուն

Շիրվանզադէ «Պատուի համար». Դեկտ 14

Հայկական Արտիստական խումբի կողմից հանրայայտ դրամատուրգի պիէսի բեմադրութիւնն անցաւ ինչպէս միշտ, լեփ—լեցուն դահլիճում։ Պիէսի կատարումը շատ յաջող էր։

Պրն. Կարոչը Անդրէաս՝ Էլիզպարովի՝ յանուն շահի ամէն ինչի պատրաստ «կուլակ»ի, դերում շատ արտայայտիչ էր։ Տիկին Աստղիկն իր մէջ գտաւ Մարգարիտի համար անհրաժեշտ անկեղծութիւն ու պարզութիւն։ Հետաքրքիր էր պրն. Սարեանի Սաղաթէլը։ Պրն. Երամեանը, շատ թեթեւ եւ աշխոյժ խաղաց անդադար քէֆ անող եւ ըստ էութեան բարի մարդու՝ Սուրէնի դերը։ Մօր դերում շատ լաւ էր հայկական բեմի պատկառելի արտիստուհի տիկին Զապէլը։ Յաջողուած է Տէր—Յովհաննիսեանի Բագրատը։ Ռօզալիայի դերը բաւարար խաղաց տիկին Վանեց—Քալանթարը։ Պրն. Դաւթեանին չյաջողուեց ինքնասիրութիւնն ու ազնուութիւնը՝ վիրաւորուած, սիրահարուած Օթարեանի դերում։ Ուրախ եւ աշխոյժ է պրն. Սերժի ծառան։ Երիտասարդ արտիստուհի Փառանձեմի մօտ նըկատելի է վեհերոտութիւնն ու բեմի նըկատմամբ վախը։

Բեմը լաւ էր յարդարուած։ Ներկայացումն աղմկոտ յաջողութիւն ունեցաւ։

Ռու—Մա(9)

●

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն

Մ. Մանուէլեան «Դեւերի քրքիջը»,

պիէս երեք պատկերով. Յունուար 1

«Դեւ»՝ չար ոգի, սատանայ, «Ալք»՝ յաւերժահարս, ջրահարս, հայկական ժողովրդական երեւակայութեան մէջ ծընունդ առած էակներ։

Մացառուտների մէջ կորած աւերակներում, մարդկանցից հեռու ապաստանել են դեւերն ու յաւերժահարսերը։ Երբ մարդկանց սրերը շառաչում են եւ արիւն է հոսում, գիշերը լուսնի շողերի տակ, նրանք պարում են ու խնդում։ Մարդիկ կուշտում են ձեռքերով, եղունգներով, ատամներով յօշոտում, որ «ուտեն, ուտեն, շատ ուտեն»։ Նրանք հեռացել են Աստծուց, քանդել եկեղեցիները, հրկիզել քաղաքները։ Հողը ողողել մարդկային արիւնով։ Եւ դա յանուն «ազատութեան ու հաւասարութեան»։ Սատանաները ցնցուած են մարդու արարքից։ Նրանք յաղթել են Աստծուն։ Մարդը անողորմ է ու արիւնռուշտ, սիրտը լի է թոյնով ու դաժանութեամբ։ Այդ իմացա՛ն սատանաները։ Եւ խուլ աւերակների վրայ, հեռաւոր կրակոցների ճայթիւնների ու բուած մարդկանց բորբոքած հրդեհի ցոլքերի ներքոյ, ողորմելի ու չար մարդու վրայ, հնչում է սատանաների ծաղրական ու անողոք քրքիջը։

Համառօտ այսպիսին է պիէսի բովանդակութիւնը։ Եւ այդ ամէնը միահիւսուած է ժողովրդական հաւատալիքներով եւ արտայայտուած է շատ ռիթմիկ, տեղ-տեղ չափաւոր յանգաւորուած խօսքերով։ Մ. Մանուէլեանի պիէսը, անտարակոյս, թէ՛ արմատներով, եւ թէ՛ ձեւով ժողովրդական է։ Այն ելնում է իսկական ժողովրդական պարզութիւնից։ Դրանով էլ ուժեղ է ու գեղեցիկ։ Գուցէ պիէսում շատ է «գրականը», գուցէ նրանում չըկան բոլոր երեք պատկերներն իրար կապող, միասնաբար զարգացող գործողութիւններ, գուցէ եւ կայ որոշ երկարաբանութիւն, բայց այդ բոլորը նահանջում են նրա արժանիքների առջեւ։

Մանուէլեանի պիէսն խորօրինակ է, կրակոտ ու պատկերաւոր։ «Դեւերի քըրքիջը» գրոտեսկ է։ Նրանում կան դեւերը այծի տոտիկներով ու կոտոշներով, ժանտաթզենին՝ սեւ, օձանման ճիւղերով եւ մարդիկ, սփրթնած դէմքերով։ Պիէսում հրաշալիօրէն միահիւսուել են ժողովրդական հաւատալիքները, յեղափոխութեան խանդավառութիւնը եւ հեղինակի գայրոյթով լի, պոռթկուն ու տառապած հոգին։

Պիէսի բեմադրութեան համար շատ ջանք ու աշխատանք է թափուել։ Ի հարկէ, դերակատարները դեռ ամբողջովին չեն իւրացրել պիէսի ոճն ու ռիթմը, դեռեւս անբաւարար է մասերի ներդաշնակ զարգացումը, բայց եւ այնպէս նրանք հասել են որոշակի արդիւնքի։ Բոլորը խաղում են խանդավառութեամբ եւ պիէսը դիտւում է մեծ հետաքրքրութեամբ։ Նկարիչ Շարբաբչեանի էսքիզներով արուած բեմայարդարումը բաւականին լաւ է։

Պարերը յաջողութեամբ բեմադրել է Ի. Եակուբովը։

Պիէսը եւ դերակատարները թատրոնի լեփ—լեցուն դահլիճում աղմկոտ յաջողութիւն ունեցան։ Հեղինակին մի քանի անգամ բեմ հրաւիրեցին։

Ռու—Մա(10)

●

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն

Սունդուկեանց «Պէպօ».

Յովհաննէս Տէր—Գրիգորեանի (Վանօ) յոբելեանը. Փետրուար 9

Բեմարուեստին ծառայելու իր 50—ամեակի տօնակատարութեան երեկոյին մեծավաստակ յոբելեարը հանդէս եկաւ Սունդուկեանցի անզուգական ստեղծագործութեամբ (Զիմզիմովի դերում), իր բեմական անդաւաճան զինակիցների՝ տիկին Վարդուհու (Շուշան) եւ պրն. Տէր—Դաւթեանի (Գիքօ) հետ միասին։

Հայ բեմի վեթերանների կատարմամբ «Պէպօ»ն, իսկապէս երաժշտական երկի տպաւորութիւն է թողնում։ Այն արթնացնում է հիացումի եւ պայծառ գորովանքի այնպիսի մի զգացում, որը մարդ զգում է հին վարպետների կտաւի առջեւ, որի վրայից գուցէ եւ զգուշութեամբ, ոլոր—մոլոր անցել է ժամանակի նուրբ սարդը, բայց այդուհանդերձ այն պահպանել է իր գոյների ողջ ներդաշնակութիւնը եւ գծերի ապշեցուցիչ մաքրութիւնը։

«Պահակագունդը մեռնում է, բայց չի յանձնւում»։ Ճիշդ այդպէս էլ չի յանձնւում Սունդուկեանցի դերասանների հին պահակագունդը։

Այդ, մէկ անգամ եւս, փայլուն կերպով ապացուցեցին նրա վերջին պահակները։

Պէպոյի դերում հանդէս եկող Յ. Աբէլեանի գլխաւորութեամբ, աւագներին արժանավայել կարողացան կցուել նոր սերունդի դերասանները. տիկ. Ոսկանեանը՝ Եփեմիա, Աստղիկը՝ Կեկել, պրն. Սարեանը՝ փորձուած Կակուլի։

Թէ՛ յոբելեարը, եւ թէ՛ միւս դերակատարները բուռն յաջողութիւն ունեցան։

Ներկայացումից յետոյ վարագոյրը բաց պահուած բեմի վրայ, տեղի ունեցաւ յոբելենական մեծարում: Հայ բեմի վաղեմի դերասան պրն. Տէր-Դաւթեանը եւ Վրաց բեմի վաղեմի դերասան պրն. Վանօ Արաշիձէն, յոբելեարին բեմ բարձրացրին: Նրան ջերմօրէն ողջունեցին Կովկասեան Հայ Բարեգործական Ընկերութեան, Հայկական Արտիստական Ընկերութեան, Վրացական Արտիստական Ընկերութեան, Բեմական Գործիչների Միութեան, Թատրօ Ընկերութեան, Վրացերէն Թատերախմբի, Վրաց Գրողների Միութեան, Ժողովրդական Տան Հայկական Խմբի եւ բազմաթիւ այլ հիմնարկների ու անձանց անունից: Յոբելեարի շնորհակալական եղրափակիչ խօսքը՝ ուր յայտարարուեց անձնական աշխատանքով վաստակած 50 հազար ռուբլին Թիֆլիսի հայկական թատրոնի շինարարութեանը յատկացնելու, ինչպէս նաեւ յոբելենական ներկայացումից ըստացուած ողջ եկամուտը Ժողովրդական Տան Հայկական խմբի օգտին նուիրաբերելու մասին, ողջունուեց հանդիսատեսի բուռն եւ երկարատեւ ովացիայով:

Ռու–Մա(11)

●

Արտիստական Ընկերութեան Թատրոն

Հայ դերասանի օր · Փետրուար 16

«Մութ գիշերին եմ ծնուել ես, կարիքն ու թախիծն են օրօրել ինձ եւ դժուար է եղել իմ ուղին»· տիկին Արուս Ոսկանեանի շուրթերով, այսպէս խօսեց «Հայ բեմի ոգին» այն գեղեցիկ մենախօսութեան մէջ, որը երեկոյի առիթով գրել էր Իսահակ Ալիխանեանը: Եւ իսկապէս, եթէ ընդհանրապէս ծանր է դերասանի ճակատագիրը, ապա առաւել ծանր է հայ դերասանի ճակատագիրը: Արուեստին ծառայելու նրա տաժանակիր աշխատանքը արժանի է խոր երախտագիտութեան: Եւ դրա համար էր, որ այդքան անկեղծ հնչեցին տիկ. Արուս Ոսկանեանի խօսքերը, եւ այդ պատճառով էր, որ երբ կանաչ դափնին պսակեց «հայ բեմի տանջուած հոգուն», ողջ սրահը թնդաց հասարակութեան ծափահարութիւնների ոռոտից:

Հարկ է յարգանք մատուցել տիկ. Արուս Ոսկանեանին՝ մենախօսութիւնը գեղեցիկ, անկեղծ զգացմունքով եւ քնարականութեամբ կատարելու համար:

Այնուհետեւ կայացաւ ծիծաղի եւ զըւարճութեան հետաքրքիր եւ տարատեսակ քաղաք:

Հաճոյքով նշում ենք տօնակատարութեանը մասնակցած հիւրերին. Ե. Տ. Ծխարեւան մեծ արտայայտչութեամբ կարդաց մի հատուած «Օուէնի կոյս»ից, պրն. Նըկրոյն ու պրն. Դիմովը զուարճացրին հասարակութեանը, առաջինն իր կոմիկական տեսարաններով, երկրորդը՝ հայ դերասանների մասին պատմող խաղերով:

Երեկոյի ծրագրում յատկապէս պէտք է նշել Օ. Մ. Մայսուրեանի արտասանութիւնները՝ թէ երաժշտութեան եւ թէ առանց երաժշտութեան ուղեկցութեամբ, տիկ. Արուս Ոսկանեանի ու Հայկուշի, տիկ. Գուլազեանի ու Մարիի (հարսանիքի պատկերում) եւ միւսների մի շարք բանաստեղծութիւնների գեղեցիկ կատարումներն ու պարերը: Ցանպատրաստից յաջող ելոյթներ ունեցաւ նաեւ հանդիսականներից ոմանք: Վերջապէս, «մեր բոլոր հաւասարեքը» երեկոյի բեմավար՝ պրն. Ալիխանեանին, որը պատուաբեր կերպով կատարեց իր դերը եւ սրամիտ կատակներով շատ ծիծաղեցրեց:

Հանդիսատեսը երեկոն ընդունեց մեծ համակրանքով, եղան բազական նուիրատուութիւններ, որոշները մեծ գումարների: Աշխոյժ աշխատում էր նաեւ բուֆէտը:

Ռու–Մա(12)

●

[...]

Քննադատութիւնը նոյնքան անհրաժեշտ է կեանքում, որքան սէրը, պատութիւնն ու մարդուս ստեղծագործելու բնազդը: Առանց քննադատութեան գոյութիւն չունի ոչ յառաջադիմութիւն եւ ոչ էլ քաղաքակրթութիւն: Արուեստը որոշ առմամբ ինք արդէն կեանքի քննադատութիւնն է:

[...]

Յիշում եմ մի օր Վենետիկում, իրիկնամուտին ես մի փոքրիկ եկեղեցու մէջ էի: Մութն ընկել էր ու այլեւս հնարաւոր չէր պարզ տեսնել: Ես սկսեցի քայլել դէպի դուրս: Եկեղեցու պահակը մօտեցաւ ինձ ու ասաց՝ «Սինիօր, դուք մինչեւ չտեսնէք մեր Թիցիանոյի Մատոնան, չպիտի գնաք»: Նա ինձ տարաւ ետ, մինչեւ փոքր մատուռը եւ մատնանշեց մի պատկեր: Կապտաւուն ստուերի մէջ ես տեսնում էի միայն անորոշ մարմիններ եւ գունատ դէմքեր: «Մեզ լոյս է պէտք» ասաց նա, վառեց մոմը ու երկիւղածութեամբ մօտեցրեց կտաւին: Գեղեցիկ տեսիլքը կեանք առաւ: Ճշգրիտ լուսաւորութիւնը բացայայտեց նկարի բոլոր գըծերը, գեղեցիկ գոյները եւ նրա ողեղէն հմայքը:

Քննադատն այդ լոյսն է: Նա լուսաւորում է արուեստի ստեղծագործութիւնը: Նա բացայայտում է նրա խոր իմաստը, նրա թաքնուած բերկրանքը որոնք կարող են վրիպել ոչ զգայուն եւ կամ ոչ փորձառու աչքերից: Նա նմանապէս մատնանշում է նաեւ վրիպակները, եթէ կան: Նրա սրբազան պարտքն է գնահատել մարդկային մտքի ստեղծագործութիւնը, եւ հաստատել այն սուր մտքով, ջերմ սրտով ու անաչառ անկեղծութեամբ: Քննադատութիւնը վաղեմի ու ազնուական զբաղմունք է: Քննադատը պիտի հըպարտ լինի որ պատկանում է մի ընտանիքի որ ընդգրկում է Ճորճ Պեռնար Շոյի, Էտկար Ալլան Փոյի, Շէլլիի, Վոլթէրի, Պէն Ճոնսոնի, Տանթէի, Արիստոտէլի եւ շատ ուրիշների նման փայլուն դէմքեր, որոնց ձայնը զանգակի նման հնչում է անհուն տարածութեան եւ ժամանակների միջից:

[...]

Քննադատութիւնը թշնամու կողմից անարժէք է, քանի որ թելադրւում է միայն թշնամութիւնից: Արժէքաւոր քննադատութիւնը բխում է բարեկամից: Քննադատը որեւէ անձի, խմբակցութեան կամ մասնագիտութեան բարեկամը չպիտի լինի, այլ՝ այն արուեստի, որին ծառայում է:

[...]

Քննադատը ենթակայական լինելով հանդերձ չպէտք է ենթարկուի նախապաշարումների, նախընթացների եւ սովորութիւններ ազդեցութեան: Նա պիտի քաջալերի ինքնատիպութիւնը եւ ստեղծագործ-երեւակայութեան ազատ արտայայտութիւնը: Նա պիտի անմիջապէս ճանաչի ու գնահատի երիտասարդ տաղանդը: Եւ վերջապէս, նա ինքն եւս տէր պիտի լինի իրեն յատուկ տաղանդին՝ քննադատի տաղանդին:

[...]

Ռուբէն Մամուլեան(13)

Ծանօթ. –

(1) Ըստ Մամուլեանի, հայերէնը սըրբագրուած է իր մօր՝ Վերժինիա Քալանթարեան-Մամուլեանի եւ ՄՇԱԿ-ի խըմբագրութեան կողմից:

(2) Տեսակցող՝ Արբի Յովհաննիսեան:

(3) Մարտ 1919-ից Ապրիլ 1920:

(4) ՄՇԱԿ, թիւ 66, 1919, Մարտ 26:

(5) ՍԼՈՎՕ, թիւ 65, 1919, Նոյ. 1:

(6) ՍԼՈՎՕ, թիւ 73, 1919, Նոյ. 12:

(7) ՍԼՈՎՕ, թիւ 88, 1919, Նոյ. 30:

(8) ՍԼՈՎՕ, թիւ 92, 1919, Դեկտ. 4:

(9) ՍԼՈՎՕ, թիւ 12, 1919, Դեկտ. 17:

(10) ՍԼՈՎՕ, թիւ 3, 1920, Յունուար 4:

(11) ՍԼՈՎՕ, թիւ 32, 1920, Փետր. 11:

(12) ՍԼՈՎՕ, թիւ 39, 1920, Փետր. 19:

(13) The Function of Motion Picture Criticism; Variety 1954 (Քննադատութեան դերը շարժարուեստի մէջ. ՎԱՐԱՅԸԹԻ):

La griffe du chat

«Ce qui subsiste le mieux,
c'est le mythe, la poésie.
Le réalisme meurt».
ROUBEN MAMOULIAN(1)

L'avènement du film parlant a révélé Rouben Mamoulian(2), l'un des metteurs en scène les plus inventifs de Hollywood. Il a aussi sa place à part dans l'histoire du théâtre musical de Broadway.

Jusqu'en 1961, date à laquelle il cesse de créer pour l'écran, il réalise seize films, vingt mises en scène théâtrales et dix-neuf comédies musicales (opéras inclus).

Mamoulian est aussi l'auteur d'articles comme «The World's Latest Fine Art» (Le dernier venu des arts du monde), «Colors Are Emotions» (Les couleurs sont des émotions), «Use and Abuse of Camera Prambulation» (Du bon et du mauvais usage du mouvement de la caméra), «George Gershwin», «D. W. Griffith, Director» (Griffith metteur en scène), «Stage and Screen» (La scène et l'écran), «Bernhardt vs Duse» (Bernhardt contre Duse) etc. Ses réflexions et ses écrits esthétiques et théoriques sont nourris de ses expériences professionnelles pleines d'innovations.

Quelques mois avant sa mort, le 4 décembre 1987, je résolus d'aller lui rendre visite à Hollywood. J'avais vu tous ses films et je l'avais déjà rencontré auparavant, mais maintenant, me souvenant bien de son interview dans *Sight and Sound* dans laquelle il avait parlé de sa «signature»(3), je voulais le revoir et avoir avec lui une conversation plus intime.

En pénétrant chez lui, pas très loin de l'entrée, je remarquai tout de suite un chat et vis Mamoulian debout dans un peignoir turquoise, qui s'appuyait sur une canne noire. Le chat était blanc comme neige. Il avait l'air d'être seul mais plusieurs autres ne tardèrent pas à paraître, de couleurs et de races diverses. Lors de ma première visite, je n'avais pas réussi à les compter, leur nombre exact m'échappait... J'avais l'impression d'être dans une pièce de Ionesco. La pièce, au lieu d'être pleine de sièges, s'emplissait de chats. L'atmosphère était magique et mystérieuse.

Chacun des chats avait sa fonction bien particulière. On aurait dit qu'ils étaient tous des messagers et c'étaient eux qui dictaient, composaient et ponctuaient ce qu'il disait. Son esprit et ses propos étaient à leurs service. Avec un sens de l'humour peu commun et un sourire innocent, ce vieil homme de haute taille, beau et fragile, répondait avec une lucidité surprenante à chacune de mes questions. Il était extrêmement agréable de l'entendre évoquer ses souvenirs.

Parmi ses réminiscences figuraient ses six années de scolarité à Paris, où il fut, au lycée Montaigne, dans la même classe que René Clair, ce qui me parut une très intéressante coïncidence puisque des années plus tard, lorsque le son vint révolutionner le cinéma, ils devaient compter tous deux parmi les metteurs en scène les plus innovateurs de la période.

De ces années à Montaigne, Mamoulian évoque une curieuse anecdote: «Un jour, au lycée, notre professeur de physique nous a expliqué que lorsqu'une troupe de soldats arrive à un pont, ils reçoivent l'ordre de ne plus marcher au pas car alors le rythme de leur pas pourrait créer une force dangereuse pour le pont. Ce phénomène m'a beaucoup impressionné et j'ai compris ce jour-là que le rythme peut représenter une force considérable. Mais si cette force peut détruire, elle peut aussi construire, créer une forte tension et un grand intérêt».

Mamoulian, qui naquit à Tiflis le 8 octobre 1898, fut dès l'enfance lié au monde du théâtre puisque sa mère était directrice du théâtre arménien de la ville. Ses impressions d'enfance furent si fortes que lorsqu'on l'envoya à Moscou pour faire son droit, il ne rata pas l'occasion d'étudier également l'art du théâtre. Personnellement, l'un de mes principaux intérêts concernait précisément ses études théâtrales, de sorte que lorsqu'il m'annonça que les chats approuvaient l'idée de mes visites chez lui, je l'interrogeai sur son professeur.

«Quand vous étiez étudiant à l'atelier que dirigeait Evgueny Vakhtangov(4) au Théâtre d'Art de Moscou, qu'est-ce qui vous a frappé le plus en lui ?» «Le moment, répondit-il, où il se levait pour nous montrer ce qu'il fallait faire».

Aussitôt après avoir dit cela, Mamoulian remarqua que l'un des chats se dirigeait vers son bureau. Bien que récemment opéré d'un cancer, il se leva et le suivit. Le chat entra dans le bureau suivi de plusieurs de ses congénères. Mamoulian s'assit à sa table de travail. Là, parmi la masse de livres, de papiers et de fleurs séchées et pressées, je remarquai une statuette de cristal transparent : c'était un chat couché sur le manuscrit d'un poème.

Vakhtangov, le 30 octobre 1918, au moment où Mamoulian étudiait chez lui, avait noté dans son journal :

«L'acteur doit s'exercer au mouvement, non pas pour être capable de danser, non pas pour être à même de faire des gestes élégants, mais afin de communiquer à son corps (à faire entrer en lui) un sens de la plasticité. Après tout, la plasticité ne se limite pas aux mouvements, elle est là aussi dans un vêtement qu'on laisse négligemment tomber, à la surface tranquille d'un lac, dans le confort intime du chat qui dort, dans des guirlandes qui pendent et dans une statue de marbre immobile».

Tout ce que je voyais dans ce bureau était en complète harmonie avec ces quelques lignes.

En 1923, s'étant rendu aux Etats-Unis sur l'invitation de George Eastman (Kodak) inspiré par les études qu'il avait faites avec Vakhtangov, Mamoulian avait recherché un théâtre authentiquement rythmique et dramatique, un théâtre combinant tous les éléments du mouvement, de la danse, du jeu des acteurs, de la musique, du chant, de l'éclairage, de la couleur etc., ce qui n'était pas alors aux Etats-Unis une tâche aisée car à l'époque, la scène américaine restait très conventionnelle. Il dut donc mener un rude combat.

par

ARBY OVANESSIAN

Pour faire entrer dans les faits sa conception nouvelle et expérimentale, il avait créé en 1925 à Rochester la *Eastman Scholl of Danse and Dramatic Action*. Et il avait découvert Martha Graham qu'il avait invitée à collaborer et à participer à ses recherches. Tous deux s'intéressaient à la danse et à l'action dramatique ainsi qu'à leurs rapports sur l'espace scénique. *Sister Beatrice* (1925) fut le fructueux résultat de cette recherche et de cette collaboration. Désormais, Mamoulian était sûr de lui. Le public fut enthousiaste. Une mise en scène stylisée et rythmique était dès lors possible. En montant *Porgy* (1927), *Marco Millions* (1928), *Wings Over Europe* (1928) pour la *Theater Guild* de New York, il avait commencé à modifier le cours de la mise en scène aux Etats-Unis.

En 1930, le Metropolitain Opera avait présenté un programme en deux parties dans lequel Mamoulian avait mis en scène la première américaine de *Die glückliche Hand* (La main du destin), un opéra-pantomime d'Arnold Schönberg, et Martha Graham avait dansé *Le Sacre du Printemps* de Stravinsky sur une chorégraphie de Leonide Massine.

On était à l'époque où le parlant venait de naître et Mamoulian avait mis en scène son premier film, *Applause* (1929). Par comparaison avec les autres films parlants, la caméra, dans le cas de celui-ci, avait eu des mouvements d'une fluidité inhabituelle et utilisé des effets d'ombre et de lumière très expressifs. *Applause* offre également deux nouvelles innovations de Mamoulian : une double bande son et une scène dans laquelle les pensées de l'un des personnages sont suggérées par des effets son, où les bruits stylisés de la rue «parlent» comme un «monologue intérieur». La griffe de Mamoulian, le chat, figure aussi pour la première fois dans ce film : c'est un chat blanc qui, sur le trottoir, croise April (la jeune héroïne de l'histoire) tandis qu'un chien aboie sur la bande son.

Applause est le film-clé pour comprendre l'univers cinématographique de son metteur en scène. On y trouve à peu près tous les ingrédients de ses films à venir. Là, la stylisation, la poésie compa-

rative et visuelle ont marqué l'image. Mamoulian a fait énormément pour protéger les valeurs cinématographiques au début du parlant, ses innovations ont aidé le cinéma à rester un art.

Voir *Applause* (1929), *City Streets* (1930), *Dr Jekyll and Mr Hyde* (1932), cela revient à écouter un monologue intérieur de Mamoulian.

Je l'ai écouté :

«Shakespeare s'est servi du monologue pour donner une expression orale aux pensées. Depuis, le monologue est devenu désuet. Le cinéma a été la grande histoire d'amour de ma vie, c'est l'expression artistique par excellence. Le cinéma a aussi une telle puissance qu'il faut l'utiliser avec prudence. Il ne faut pas oublier que l'art cinématographique a été inventé par l'homme il n'y a pas plus de cent ans. Le théâtre , le film et la télévision sont par définition inséparables du spectateur. Lorsque j'ai tourné mon premier film, *Applause*, des millions de gens l'ont vu, ils ont été impressionnés et tout le monde voulait venir me serrer la main. Depuis ce jour-là, j'ai toujours apporté le plus grand soin aux moindres apparences car j'avais remarqué que les spectateurs en étaient plus profondément marqués que je ne le pensais. Quant à mes films, ils ont été montrés dans plus de vingt-deux pays, j'ai été l'invité d'honneur dans beaucoup de festivals. Le premier était la *Mostra* de Venise (1932) où le public devait répondre à certaines questions comme : «Quel acteur avez-vous préféré ?», «Au point de vue imaginaire, quel est le film le plus original ?» etc.

«Les spectateurs votèrent pour Fredric March et *Dr Jekyll and Mr Hyde*. En effet, j'ai dirigé Fredric March dans ce film. J'ai donc souvent eu l'occasion de mesurer l'influence de mes pensées et de mes films. Si le public assume bien son rôle, cela vous rend responsable. Cela vous oblige à ne pas faire du cinéma pour gagner simplement de l'argent, encore de l'argent, toujours de l'argent. Nous devons essayer de rendre notre monde plus vivable et faire en sorte que chaque spectateur soit un meilleur homme ou une meilleure femme en sortant de la salle de cinéma».

Avec son quatrième film, *Love Me Tonight*, Mamoulian a transformé l'«opérette» en «comédie musicale» américaine. Il l'a dotée, par des moyens authentiquement cinématographiques, d'une stylisation propre. Ce film était d'ailleurs son préféré. Quant on lui demandait quel était son film favori, il ne le disait pas directement mais vous faisait sentir et comprendre sa préférence. Là aussi il s'est montré un véritable maître du langage stylisé, du geste comparatif et suggestif.

Vincente Minelli, le grand maître hollywoodien du film musical, évoque dans son autobiographie *I Remember It Well* (Tous en scène) : «...C'est à l'occasion d'une interview avec un journaliste —qui me disait que j'avais apporté la sophistication à la comédie musicale— que je me souviens tout à coup du film que Rouben Mamoulian avait tourné pour la Paramount en 1932, *Love Me Tonight*; un chef-d'œuvre de sophistication».

Lorsque Mamoulian parlait cinéma, il avait toujours *Love Me Tonight* présent à l'esprit. Et cela se manifestait fréquemment et de très nombreuses façons. Ces moments-là étaient passionnants et me donnaient l'impression qu'il s'efforçait de communiquer ou de faire partager une sorte de barème ou de critère secret. Un chat blanc, un noir et un noir et blanc nous regardaient toujours quand il parlait de cela.

«Le début de *Love Me Tonight* —qui rappelle presque ce que j'avais fait dans *Porgy* en 1927 et montre Paris au petit matin avec le réveil progressif de la ville— a été filmé à l'aide d'un métronome. Nous avons même réglé la sortie de la fumée par les cheminées suivant le rythme des mesures musicales. Et tout le film suivait une structure musicale unique. Le dialogue, le chant et le mouvement, tout formait un ensemble organique, et le résultat était ce *Song of Paree* (Le chant de Paris) que chantait Maurice Chevalier.

.

«Je suis convaincu qu'à l'écran comme à la scène, tout doit être mesuré, soumis à un but dramatique et ne pas être uniquement esthétique. L'esthétisme pur peut avoir un intérêt décoratif et flatter l'œil, mais il peut aussi conduire à l'absurde. Tout comme les grandes œuvres de la peinture ou de la sculpture, que ce soit au théâtre ou au cinéma, l'art doit dominer l'esthétisme. Il doit transmettre une idée ou une impulsion dramatique. Moi, je ne me sers pas des ombres dans un but purement décoratif...

.

«En réalité, le théâtre n'exige qu'une action, et celle-ci est réservée à l'acteur. Mais au cinéma il en faut trois : premièrement l'action de l'acteur, deuxièmement l'action de la caméra, troisièmement celle du montage. Et ces trois actions doivent s'harmoniser suivant un point de vue rythmique. Ajoutez-y la musique et vous obtenez un tout auquel on peut appliquer la formule de Michel-Ange à propos de ce que doit être la statue véritable: Faites-la tomber de haut, elle ne doit pas se briser».

L'influence de *Love Me Tonight* sur Vincente Minelli, Stanley Donen, Gene Kelly et d'autres est à coup sûr indéniable. Son découpage cinématographique stylisé sert de base et de style à leurs films musicaux. L'image mythique de Greta Garbo à la fn d'un autre film de Mamoulian, *La Reine Christine* (1933), est souvent évoquée et citée dans l'histoire du cinéma, mais Mamoulian nous fait comprendre que le son et les images impeccablement composées et orchestrées de ses films, avec leur contenu noir et blanc ou en couleurs, révèlent, chaque fois qu'ils sont réussis, les mêmes valeurs: mouvement, stylisation et mesure. Mamoulian était parfaitement conscient de la valeur poétique de son approche.

Au début des années trente, son action au théâtre avait déjà manifesté la même chose dans l'emploi de la couleur. Ses mises en scène s'orientaient nettement dans le sens de la couleur. C'est par un choix naturel qu'il se chargea de la mise en scène de *Becky Sharp* (1935), premier long metrage tourné en trichromie suivant le nouveau procédé Technicolor.

La maison de Mamoulian et son bureau témoignaient aussi du fait qu'il était attentif, mais sans complexe, aux arrangements des couleurs. Il me fallait maintenant relier son travail à la question de la couleur. Des années durant, il avait étudié, expérimenté, travaillé la couleur, il avait écrit sur le sujet. Un jour, après une longue conversation sur l'emploi de la couleur dans ses films, il me tendit, en guise de «résumé», une note dactylographiée où l'on pouvait lire :

«CONSIDERER LES COULEURS COMME DES "EMOTIONS" ET DES "ACTEURS" SUR L'ECRAN

«En employant les couleurs sur l'écran, on doit les considérer non pas d'un point de vue scientifique ou purement esthétique, mais en tant qu'«émotions» et parfois comme des «acteurs» de plein droit. Lorsque les couleurs sont employées comme des valeurs dramatiques et émotionnelles, l'esthétique s'exprime automatiquement par elle-même. Que l'on s'en rende compte ou non, chaque couleur induit en nous une réaction émotionnelle spécifique. Du fait que les couleurs font partie de la nature et sont intégralement liées aux diverses facettes et de la nature et de l'homme, l'espèce humaine en est venue, au cours de son histoire, à les relier à des idées, des sensations et des faits particuliers. Ainsi donc, les couleurs sont devenues pour l'homme des symboles, chacun doté d'un sens spécial. Ce n'est pas un hasard si même dans notre langue nous employons des expressions comme «les années vertes», «se sentir bleu», «voir rouge», «des idées noires», «né dans la pourpre», «une vie grise», «voir des choses en rose», etc., etc.

«C'est aussi un fait qu'en peinture, l'esthétique des grandes œuvres découle largement de la puissance émotionnelle et dramatique des couleurs employées.

«Il devient alors évident qu'employer les couleurs au hasard équivaut à un «analphabétisme des couleurs». La couleur a son langage à elle. Par conséquent un film tourné en couleur exige un «*scénario couleurs*» autant qu'il exige un scénario dialogue».

Dès 1927, les acteurs «noirs» du théâtre avaient été à la source de la mise en scène de *Porgy*. L'impact émotionnel de cette production avait impressionné Bertold Brecht, Max Reinhardt et Maurice Ravel, lequel avait dit: «C'est le meilleur opéra que j'aie jamais vu». A l'époque, *Porgy* n'était qu'une pièce dramatique qui, selon la théorie de Mamoulian sur le rythme, le mouvement et les stylisations de la lumière, laissait par son texte et son action une impression musicale.

En 1935, avec la musique de Gershwin, *Porgy* devenait *Porgy and Bess*. Après *Becky Sharp*, il était normal que Mamoulian fût choisi pour mettre en scène ce premier véritable «opéra américain». Il fut réellement le père de ce mouvement nouveau dans le théâtre américain.

Après *Porgy and Bess*, Mamoulian créa à Broadway une série de spectacles musicaux significatifs et influents; *Oklahoma!* (1943) et *Carrousel* (1945), musique de Richard Rogers et Oscar Hammerstein II, ainsi que *Lost in the Stars*, musique de Kurt Weill, en sont des exemples classiques. Après ces mises en scène, il ne faisait plus de doute qu'un nouveau type de théâtre musical était né. «The Mad Armenian» (L'Arménien fou), comme on l'appelait à Broadway, avait enseigné la valeur du rythme. Il avait non seulement dirigé le rythme du dialogue, mais aussi montré à quel point le corps de l'acteur peut devenir expressif quand son mouvement est rythmique. La comédie musicale américaine avait enfin appris à intégrer dramatiquement ses nombreux éléments. A Broadway, le chant, la danse et la musique servaient désormais à exprimer le contenu dramatique et l'action, et ne se bornaient plus à être de simples effets de scène.

Après un grand succès à Broadway, la mise en scène de *Oklahoma!* fut en effet représentée sous le titre *Salute to France: American State Department Program Sponsored by A.N.T.A.* à Paris en mai 1955, ensuite au cours d'une tournée à Rome, Milan, Naples et Venise. Grâce aux visions et aux principes de Mamoulian, le théâtre musical américain a trouvé dans le monde entier ses lettres de noblesse.

«*Oklahoma!* dit Mamoulian, n'a pas d'ouverture. On attaque directement avec huit mesures d'introduction. Quand on l'a donné à Paris, en présence du président René Coty, pendant huit mesures un chat a traversé la scène dans toute sa longueur». Et à ce moment, Mamoulian a mimé par des gestes de la tête, des mains et des épaules les mouvements du chat traversant la scène, le tout en battant effectivement huit mesures.

Je lui ai demandé alors: «Les spectateurs de cette comédie musicale savaient-ils que vous signez toujours vos films par la présence d'un chat ?» «A ce moment-là, a-t-il répondu, les spectateurs ont applaudi».

A ce moment même, l'un des chats blancs aux yeux bleu clair s'avança vers une plaque de verre sous laquelle on pouvait voir plusieurs fleurs séchées. Depuis des années, Mamoulian se servaient de fleurs séchées pour faire des portraits dont certains, encadrés, ornaient le corridor menant à son bureau.

«Les motifs égyptiens, dit-il, sont d'une merveilleuse simplicité, avec de l'élégance et des couleurs intéressantes: noir, jaune, vert, violet, très peu de rouge ou d'orange. Alexandrie était une ville blanche car elle était grecque. Imaginez le contraste et l'impact de cette Egypte si civilisée sur la grossière démocratie romaine !

«Dans le scénario de *Cléopâtre*, j'avais prévu une scène montrant le roi d'Arménie Artavazd enchaîné. Mais comme il s'agissait d'un roi, les chaînes devaient être en or. Artavazd offre à Cléopâtre plus que Marc-Antoine puisqu'il lui offre sa propre tête. Ce n'est pas en portant sa tête sur ses épaules qu'on satisfait une femme... J'avais également imaginé une scène dans laquelle l'armée de Tibère entre en Egypte et trouve une ville entièrement déserte. Pas une âme en vue. L'armée s'avance et approche d'un des temples. Lorsque les portes s'ouvrent, on constate que le temple est plein d'une multitude de chats... Ce sont les seuls êtres vivants présents dans la ville. En Egypte, les chats étaient les gardiens privilégiés des portes de la nuit et de l'au-delà».

Il me rappela qu'il avait renoncé à mettre en scène *Cléopâtre* car les termes de son contrat relatifs à sa façon de travailler n'avaient pas été respectés. A la suite de cet incident, qui engendra toute une série de scandales dans le système de production d'Hollywood, il avait écrit deux livres, l'un pour les enfants: «Abigail, Story of the Cat and the Manger» (Abigail, histoire de la chatte dans la crèche, 1964), l'autre pour les étudiants, les universitaires, les metteurs en scène et les acteurs: «Shakespear's Hamlet, A New Version» (Hamlet de Shakespeare, version nouvelle, 1966).

Il me montra le dernier paragraphe de l'introduction d'*Hamlet* :

«Je me suis efforcé avec le plus grand soin d'éviter les images et les innovations personnelles qui pouvaient s'éloigner des conceptions shakespeariennes et j'ai essayé de respecter de retrouver, parfois aussi de pressentir sa tendance et le mouvement de sa pensée. Lorsque la poussière et les souillures des siècles altèrent une vierge de Raphaël ou les fresques de la Sixtine, on les restaure avec le plus grand soin afin de restituer la véracité de leur image et l'éclat de leurs couleurs. De la même façon, je me suis fixé comme objectif de libérer Hamlet de l'amas des archaïsmes verbaux pour que toute lecture puisse y retrouver aujourd'hui certaines des gloires cachées de Shakespeare et tirer un légitime plaisir de ses voiles gonflées par le vent d'une meilleure création poétique».

Lorsque j'eus fini de lire ce paragraphe, il me précisa que cette version nouvelle d'*Hamlet* avait été sa dernière contribution théâtrale. Je l'interrogeai alors sur le duel de la dernière scène: «A-t-elle été mise en scène avec le même panache que les duels de "Mark of Zorro" ?». Le regard fixé sur le chat d'un blanc de neige qui trônait sur la plaque de verre pressant les fleurs séchées, Mamoulian sourit sans rien dire.

© ARBY OVANESSIAN
Traduit de l'anglais par
Pierre TER-SARKISSIAN

(1) The Man in Lincoln's Nose, *Corey, M. and Ochoa, G., ed.* (*Simon & Schuster Inc.*, 1990).

(2) *Filmographie :*
1929 — Applause;
1931 — City Streets (*Carrefours de la Ville*);
1931 — Dr Jekyll & Mr Hyde;
1932 — Love Me Tonight (*Aimez-moi ce soir*);
1932 — Song of Songs (*Le Cantique des Cantiques*);
1933 — Queen Christina (*La Reine Christine*);
1934 — We Live Again (*Résurrection*);
1935 — Becky Sharp;
1936 — The Gay Desperado (*Le Joyeux Bandit*);
1937 — High, Wide and Handsome (*La Furie de l'or noir*);
1939 — Golden Boy (*L'Esclave aux mains d'or*);
1940 — The Mark of Zorro (*Le Signe de Zorro*);
1941 — Blood and Sand (*Arènes sanglantes*);
1942 — Rings on Her Fingers (*Qui perd gagne*);
1946 — Summer Holiday (*Belle Jeunesse*);
1957 — Silk Stockings (*La Belle de Moscou*).

(3) «*Dans chacun de mes films, il y a toujours quelque part un chat. En finissant* Silk Stockings,*je me rendis soudain compte qu'il n'y avait pas de chat. Par conséquent (pour des dépenses considérables) nous avons eu une journée de tournage supplémentaire. Avez-vous remarqué cela ?*»
(«*Sight & Sound*» — *The International Film Quarterly, Summer* 1961).

(4) *E. Vakhtangov* (1883-1922). *Metteur en scène, acteur, pédagogue d'origine arménienne de Théâtre Russe.*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9
MARDI
9 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.264
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.264

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 6/8)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Դեկտեմբեր 4-ին վարչապետ Ռ. Քոչարեան ընդունած է լրատուականներու ընկերակցութեան ներկայացուցիչները՝ Յ. Աւետիքեան (Ազգ), Ֆ. Նախչքարեան (Գոլոս Արմէնիի), Մ. Յարութիւնեան (Հայաստանի Հանրապետութիւն), Վ. Սարգսեան (Այժմ), Տ. Յարութիւնեան (Նոյեան տապան), Ա. Դիմուրեան (Առաջ գործակալութիւն), Ա. Վարդանեան (Երեւան տեղեկատու կեդրոն), Բ. Նաւասարդեան (Երեւանի մամուլի ակումբի նախագահներէն) եւ Աստղիկ Գէորգեան (Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան նախագահ): Ընկերակցութիւնը հանդիպումը խնդրած էր մամուլին ծանր պայմանները բարելաւելու նպատակով: Քննարկելէ ետք պահանջները, Ռ. Քոչարեան ընդունելով որ կառավարութիւնը թերացած է մինչեւ հիմա եւ հարցը ձըգձգուած է, ըսած է թէ չօշափելի յանձնարարականներ տրուած են եւ մօտ օրէն կացութիւնը կը շտկուի:

⁂

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեանի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը որուն մաս կազմած է նաեւ Հայաստանի Պելժիոյ դեսպան Վ. Ջիտէչեան, Դեկտեմբեր 3-ին Պրիւսէլի մէջ մասնակցած է ՕԹԱՆ-ի գործակցութեան խորհուրդի անդամ երկիրներու Պաշտպանութեան նախարարներու հանդիպումին: Այս խորհուրդին մաս կը կազմեն ՕԹԱՆ-ի անդամներէն զատ Վարշաւայի Ուխտին երկիրները եւ կարգ մը չէզոք պետութիւններ: Հանդիպումին, ուր ներկայ եղած են 43 երկիրներու պատուիրակութիւններ, քննարկուած են Պոսնիոյ կացութիւնը, զանգուածային ոչնչացման զէնքերու տարածման խնդիրներ, եւայլն: Վ. Սարգսեան անջատ հանդիպումներ ունեցած է Ռուսաստանի, Բելժիքայի, Ռումանիոյ, Յունաստանի, Ազրպէյճանի իր պաշտօնակիցներուն հետ:

⁂

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ 9-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ

Դեկտ. 5-ին, Երկրաշարժէ պաշտպանութեան ազգ. ծառայութեան մօտ մամուլի ասուլիս մը կազմակերպուած է, Սպիտակի երկրաշարժին 9-րդ տարելիցին առթիւ: Ծառայութեան տնօրէնը՝ փրոֆ. Սերգէյ Բալասանեան լրագրողներուն ներկայացուցած է կեդրոնին տարուան մը գործունէութիւնը եւ ձեռքբերումները: Ան յատկապէս նշած է նոր երկու բաժանմունքի բացումը եւ մասնագէտներու կողմէ երկրաշարժային շրջանցումի քարտէսի պատրաստութիւնը, որ յանձնուած է նաեւ Ղարաբաղի իշխանութիւններուն: Ս. Բալասանեան խօսած է նաեւ այն ծրագրին մասին որ կը նախատեսէ 1998-ին Երեւանի մէջ կազմակերպել միջազգային Բ. գիտաժողովը՝ նուիրուած Սպիտակի երկրաշարժի 10-րդ տարելիցին: Ապա անդրադարձած է մասնաւոր ամերիկացի մասնագէտներու հետ գործակցութեան՝ արբանեակային դրութիւններու օգտագործումով: Ցիշած է նաեւ դրամական դժուարութիւնները, քանի որ 100% կանխատեսումի կարելիութիւնները կը պահանջեն հսկայ գումարներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՊԵՐԻՈՅ Իրկուտսկ քաղաքին 64 բընակարաններէ բաղկացած շէնքի մը վըրայ, Դեկտեմբեր 6-ին, ջախջախուած է զինուորական բեռնատար Անտոնով 124 օդանաւ մը, բազմաթիւ զոհեր պատճառելով: Օդանաւին մէջ գտնուող 23 անձերը եւ շէնքին բնակիչներու մեծ մասը մեռած են: Մեռած բնակիչներու թիւը կարելի չէր եղած ճշդել Դեկտեմբեր 8-ին, ժամէ ժամ դիակներ երեւան կը հանուէին: 64 յարկաբաժիններու մէջ, շուրջ 200 հոգի կ'ապրէր եւ այդ ժամուն (Շաբաթ, ժամը 15) գրեթէ բոլորն ալ տունն էին: Ելլցին խոստացաւ քննութիւն բանալ, մինչ Ջերնոմիրդին գնաց Իրկուտսկ ուր ջերմաստիճանը զերոյէն վար 20 աստիճան է: Արկածին պատճառները ծանօթ չեն, կ'ըսուէր թէ վառելանիւթը աղտոտ էր, ինչ որ յաճախ կը պատահի: Նման չորս օդանաւեր արդէն արկած ունեցած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ, Դեկտեմբեր 5-ին «Անծանօթ նահատակ հրեայի Մեմորիալ»ին յանձնեց «հրէական ցանկը» պատրաստուած Վիշիի օրով: Ֆրանսայի նախագահը, որ անցեալին ալ (1995, Յուլիս 16) դատապարտած էր դրաւման շրջանի Ֆրանսան եւ զայն պատասխանատու նըկատած (ինչ որ 14 տարիներու երկայնքին Միթերան մերժեց) Հրեաներու հալածանքին, այս անգամ ալ կրկնեց նոյն տեսակէտը, շեշտելով թէ Ֆրանսա պէտք է ճակատէն նայի իր պատմութեան եւ ստանձնէ իր անցեալը: Շիրաքի կատարած այս յանձնումը բաւական քննադատութիւններու առիթ տուած է: Ի մէջ այլոց ընկերվարական երեսփոխան եւ Նախկին Ռազմիկներու Նախկին Նախարար՝ Լուի Մեքսանտօ «խորապէս ցաւալի» կը գտնէ Շիրաքի արարքը եւ կ'ըսէ. — «Ցանուն ինչի՞, հանրապետութեան քիչ մը ձանձրացող նախագահ մը ինքզինքին թոյլ կու տայ ցրւումի նման նախաձեռնութիւն մը եթէ ոչ ամբոխավար բարեացակամութեամբ մը»: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ Հրեաներու այդ ցանկը պէտք է պահուէր ազգային դիւաններուն մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ — ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ գործազրկութիւնը իր ամէնէն ցած համեմատութեան հասած է 24 տարիներէ ի վեր: Միայն Նոյեմբերին, տնտեսական ճիւղը կրցած է 400 հազար աշխատանք ստեղծել եւ գործազրկութիւնը իջեցնել 4,6%-ի:

ԱՊԻՃԱՆԻ ՄԷՋ բացուեցաւ, Դեկտեմբեր 7-ին, սիտայի դէմ ժողովը, ուր խօսք առնելով նախագահ Շիրաք չշտեց թէ համակերպումը արգիլուած է, աւելցնելով. — «Իրաւունք չունինք ընդունելու որ այլեւս երկու ձեւ ըլլայ պայքարելու սիտայի դէմ, հիւանդները խնամելով բարգաւաճ երկիրներուն մէջ եւ միայն վարակումներու առաջքն առնելով հարաւի երկիրներուն մէջ»: Շիրաք կոչ ըրաւ նաեւ դեղագործական ձեռնարկներուն որ մասնակցին ճիգին եւ օգնեն Ափրիկէի ուր համաճարակը մեծ համեմատութիւններու հասած է:

ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԻ նախագահը՝ Ժ. Մ. Լը Փէն, այս անգամ Միւնիխի մէջ է որ կրկնեց ինչ որ ըսած էր անցեալին, այսինքն՝ «կազի սենեակները համաշխարհային Բ. պատերազմին պատմութեան մէկ մանրամասնութիւնն են»: Ժ. Մ. Լը Փէն կը բացատրէ որ արհամարհանքի ոչինչ կայ նման խօսքերու մէջ, եթէ հազար էջնոց գիրք մը առնէք համաշխարհային Բ. պատերազմին մասին, որ 50 միլիոն մեռեալ պատճառեց, արգելափակման կայանները երկու էջ կը գրաւեն, կազի սենեակներն ալ 10 — 15 տող, ինչ որ կը կոչուի մանրամասնութիւն մը: Մռափ եւ նմանօրինակ այլ կազմակերպութիւններ որոշած են կրկին դատի դիմել: Երբ 1987-ին նման արտայայտութիւն մը ունեցած էր, 100 հազար ֆրանքի վնասուց հատուցումի դատապարտուած էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արդարադատութեան նախարարուհին՝ Էլիզապէթ Կիկու հիւանդանոց փոխադրուած էր Դեկտեմբեր 5-ին երբ Աւինեոնի մէջ կը մասնակցէր Վօքլիւզի ընկերվարական դաշնակցութեան մէկ ժողովին, սրտի անհանգստութեան մը հետեւանքով: Իր իսկ բաղձանքով, Դեկտեմբեր 6-ին ալ Վալ տը Կրասի զինուորական հիւանդանոցը մտաւ քննութիւններու համար: Կ'ըսուէր թէ լուրջ բան մը չկայ, միայն յոգնութեան պատճառով է, բայց եւ այնպէս բոլոր յանձնառութիւնները այլ նախարարներ պիտի կատարեն, այս օրերուն:

ՄԱՄՈՒԼ

«MADAME FIGARO»

(6 Décembre)

IL EST TOUJOURS EN HAUT DE L'AFFICHE...

Aznavour: «Je ne suis pas prêt d'arrêter»

«Ֆիկարօ»յի շաբաթական կանացի յաւելուածը հարցազրոյց մը հրատարակած է Շ. Ազնաւուրի հետ: Ան կը խօսի իր ասպարէզին մասին, յօրինած երգերուն, ներկայ համերգին ղըրդապատճառին: Կ'ըսէ որ 73 տարեկանին բան մը փաստելու պէտք չունի եւ այս համերգը կու տայ ինքզինքին հաճոյք պատճառելու համար, ճիշդ է դրամն ալ դեր կը խաղայ: Կը բացատրէ նաեւ թէ ուրկէ կը քաղէ իր ներշնչումները, անդրադառնալով ձայնին կ'ողեկոչէ հայրը (Միշա), կ'ըսէ որ իր պարագային տարիքը դեր չէ խաղացած ձայնին վրայ, ընդհակառակն, աւելի ամուր է քան երբեք:

Խօսելէ ետք ընտանիքին, Զուիցերիա հաստատուելուն եւ այլ հարցերու մասին, հարցազրոյցի վերջաւորութեան կը պատասխանէ այն հարցումին որ կը վերաբերի Հայաստանի ու կ'ըսէ թէ «Ազնաւուր Հայաստանի համար» ձեռնարկին մէջ, կ'ուզէ հիմնարկ մը ստեղծել որ օժանդակութիւններ տայ կարիքաւոր որբանոցներու, ընտանիքներ տեղաւորէ, բնակութիւն ապահովելով մինչեւ որ ինքզինքնին գտնեն, մրցանակ մը հաստատէ երիտասարդ երաժիշտի մը օգնելու համար եւ նման գործունէութիւններ ուր աւելի օգտակար կը զգայ քան յետին արուեստագէտ մը որ զօրավիգ է սիտայի դէմ պայքարին կամ «սրտի ճաշարաններուն»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներուն, Թուլոն 0-0 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեց Վալանսի Հայ Մարզականին հետ: Այժմ դասաւորման մէջ 5-րդ է 38 կէտով: Գըլուխն է Լորիան, 48 կէտով, վերջին կը մնայ Լուհանս — Գիւէօ 18 կէտով:

⁂

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԽՈՒՄԲԵՐ

Դեկտ. 7, կիրակի օր, Հ.Մ.Մ. իր դաշտին վրայ 6 — 1 պարտութեան մատնեց Բրէթէյլի Փորթուկալցիները:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7-ին, ժամը 11-էն սկսեալ Օրլիի պատուոյ հիւրասրահը հաւաքուած էին Հայաստանի դեսպանը՝ Վահան Փափազեան, Ֆրանսայի Երեւանի դեսպանը՝ Մ. Լըկրա, Ֆրանսայի Խորհրդարանի հետ Յարաբերութեանց նախարարը՝ Տանիէլ Վայան, արարողակարգի պետին կցորդը՝ Սթեֆանինի, Փարիզի զինուորական կառավարիչ զօրավարին ներկայացուցիչը՝ զօրավար Պերնէ, Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան լրիւ անձնակազմը, ֆրանսացի այլ անձնաւորութիւններ, «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը (Արփիկ Միսաքեան): Նոյն օրուան հոգեհանգիստը Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժի 9-րդ տարելիցին առթիւ, հաւանաբար, պատճառ եղած էր որ փարիզահայ գաղութը եւ մեծերը ներկայացուած չըլլան:

Ժամը 12.20-ին, էջք կատարեց Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահական օդանաւը եւ անմիջապէս բարձրացան Պ. Տանիէլ Վայան, որ կ'ընդունէր Հայաստանի վարչապետը, յանուն Լ. Ժոսփէնի, Վահան Փափազեան եւ այլ անձնաւորութիւններ: Մինչ Ռ. Քոչարեան, իր պատուիրակութեան անդամները եւ զինք ընդունողները վար կ'իջնէին օդանաւէն, եւ կը յառաջանային, հանրապետական պահակախումբի նուագախումբը կ'ընծայէր զինուորական պատիւներ, ապա կը նուագէր Հայաստանի եւ Ֆրանսայի փառերգները:

Հայաստանի վարչապետը, Տիկին Քոչարեան, պատուիրակութեան անդամները որոնց անուններն ու հանգամանքները տուինք Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6-ի մեր թիւով եւ իրեն ընկերացող լրագրողները՝ Յակոբ Ասատրեան (Ազգ), Աննա Իսրայէլեան (Առաւօտ), Լիզա Ճաղարեան (Հայաստանի Հանրապետութիւն), Տիգրան Նազլալեան (հեռատեսիլ), Արայիկ Մանուկեան (Արմէնփրէս), մուտք կը գործէին պատուոյ հիւրանոցը եւ կ'ողջունուէին ներկաներուն կողմէ: Վարչապետը, Պ. Տանիէլ Վայան, երկու դեսպանները ու թարգմանիչներ կարճ ժամանակ մը կ'առանձնանային, նախքան պանդոկ առաջնորդուիլը:

Նոյն օրը վարչապետ Քոչարեան հարցազրոյց մը կու տար ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (Ա-Էֆ-Փէ), կէսօրէ ետք ներկայ կ'ըլլար, պատուիրակութեան անդամներով Շ. Ազնաւուրի համերգին: Իրիկունն ալ հարցազրոյց մը կու տար «Լիպերասիոն» թերթին:

Երկուշաբթի առտու Դեկտեմբեր 8-ին, վարչապետը հանդիպում կ'ունենար գործատէրերու հետ, Գործատիրութեան Ազգային Խորհուրդի փոխ — նախագահին Միշէլ Ֆրէյշի հրաւէրով որ ճաշ մըն ալ կու տար յետոյն: Ապա, կարգ մը այլ տեսակցութիւններ կ'ունենար, իրիկունն ալ հանդիպում մը հայ գաղութի ներկայացուցիչներուն հետ:

Երեքշաբթի առտու, Ռ. Քոչարեան կ'ընդունուի նախագահ Շիրաքի կողմէ, հարցազրոյց մը կու տայ «Լը Փուէն» շաբաթաթերթին եւ ցերեկին, ճաշի հիւրը կ'ըլլայ Արտաքին նախարարին: Նոյն օրը, հանդիպումներ կան Ծերակոյտի նախագահին՝ Ռ. Մոնորիի, վարչապետ Լ. Ժոսփէնի եւ Ֆրանսա — Հայաստան Բարեկամութեան խումբին հետ:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ «ՃԻՇԴ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ» ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՄԲ

Անդրանիկ Միհրանեան մոսկուայի քաղաքագէտ մըն է որ իբրեւ այդ, տեղ ու արժէք ունին նաեւ արեւմտեան շրջանակներու, մամուլին մէջ։ Ռուսաստանի նախագահական խորհուրդի անդամ է։ Նոյեմբերի կէսին «ԱրմէնՓրէս»էն Գէորգ Աբրահամեանի կողմէ անոր հետ կատարուած հարցազրոյց մը որ տեղ գտած է նաեւ մամուլին մէջ, կը շօշափէ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման նիւթը։ Հասկնալի է նման զրոյցի մը կարեւորութիւնը, մէկէ աւելի պատճառներով. նախ, կայ թուականի հարցը. ծանօթ է որ Դեկտեմբեր 15 — 17 Օ-Է-Ս-Սէ-Ը-ի Մինսկի խումբը Դանիոյ մայրաքաղաքին իր վեհաժողովին շատ հաւանօրէն օրակարգի վրայ ունենայ Ղարաբաղի կարգաւորումը։ Ապա, նիւթին մասին հետաքրքրութիւնները լարուած են նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի բանաւոր ու գրաւոր արտայայտութիւններով որոնք բողոքի, անարժանաւորութեան մամուլի հակազդեցութիւններու ծնունդ տուին. բան մը որ շատ հաւանօրէն կողմնակի մէկ նպատակն էր միայն նախագահին ելոյթներուն։ Իսկ բուն թիրախը որ քաղաքական շրջանակին մէջ աշխոյժ ընդդիմութեան մը հետ վիճարկումի մը սեղծումն էր Ղարաբաղի նիւթով, վրիպեցաւ։

Ա. Միհրանեան պատասխանելով առաջին հարցումին, նախ կը մանրամասնէ այդ նիւթին մասին Ռուսաստանի կեցուածքը։ Մէկ կողմէն կայ այն տպաւորութիւնը թէ Ռուսաստան կը հակի դէպի կարգաւորման արեւմտեան տարբերակին կողմը։ Այսինքն՝ դէպի այն տեսակէտը որուն համաձայն կը գործէ սահմաններու անփոփոխելիութեան ըմբռնումը։ Բան մը որ նպաստաւոր է Ազրպէջանի։ Ասոր քով, հայազգի քաղաքագէտը կը նշմարէ նաեւ ռուսական հակառակ գործընթաց մը, պաշտօնականին քով։ Ժողովրդական — հայրենասիրական ուժերը ասկէ առաջ ժխտական դիրք ունէին Ղարաբաղի նկատմամբ, գայն նկատելով Խորհրդային Միութեան փլուզումին պատճառներէն մէկը։ Այսօր այդ կեցուածքը լրջօրէն քննողներ կը գտնուին թէ որքան կարեւոր է Ղարաբաղը Ռուսաստանի ռազմավարութեան համար. կը գտնուին նաեւ թէ եթէ անյաջող ըլլայ կարգաւորումը, Ռուսաստան կրնայ լուրջ վնասներ ունենալ։ Չէ՞ որ ան այսօր Ազրպէջանի ու նաեւ Վրաստանի մէջ իր ներկայութիւնը ապահովելու բաւական հիմ չունի։ Եւ եթէ լուծումը ձախողի, Ռուսաստան կրնայ Կովկասէն դուրս մղուիլ։ Այս պարագան այնքան ալ արհամարհելի հեռանկար չէ Մոսկուայի համար որ կարեւոր շահեր ունի այդ շրջանին մէջ։ Ա. Միհրանեան հաւանական չի տեսներ որ Արեւմուտքը խաղաղութիւն հաստատելու ռազմական մեթոտներու դիմէ ներկայիս, կամ յառաջիկայ քանի մը տարիներուն։

Ինչ կը վերաբերի տնտեսական ճնշումներուն, ատիկա անկարելի չէ. մանաւանդ որ Հայաստան միջազգային վարկերէ օգտուող երկիր է։ ԱՄՆ-ը կրնան վարկատուներու մօտ իրենց յատուկ ազդեցութիւնը բանեցնել ու արգելք ըլլալ օժանդակութեան յատկացումին կամ վարկերու։ Հոս ալ Ա. Միհրանեան որոշ դեր մը կը վերագրէ ամերիկահայ լոպիին, թէեւ որուն հասցէին չափազանցուած գնահատում չունի. սակայն կ՚ըսէ նաեւ թէ նաւթի լոպին չի յաջողիր ի նպաստ իրեն կարեւոր փոփոխութիւն պատճառել ԱՄՆ-ու մէջ։

Այս պայմաններուն մէջ, եթէ հայկական կողմէն զիջումի բացայայտ տրամադրութիւն յայտնուի, թէ՛ կրնայ հիասթափութիւն պատճառել հայկական կեցուածքը պաշտպանելու մտադիրներու եւ թէ կրնայ հակառակ կողմին ախորժակը գրգռել, մտածել տալով որ ճնշումով կրնան իրենց ցանկալի արդիւնքին հասնիլ։

Խօսելով Լ. Տէր-Պետրոսեանի մտահոգութեան մասին, գայն բաժնելով հանդերձ Ա. Միհրանեան կը վախնայ որ երբ նոյնարժէք ազրպէջանական կեցուածք չկայ, ան կրնայ ուժակայ դաշնակիցներու վրայ ժխտական ազդեցութիւն գործել. ինչպէս Ռուսաստանի, նոյնպէս ալ Արեւմուտքի։ Այսուհանդերձ, կարեւոր կը նկատէ Լ. Տէր-Պետրոսեանի նշումը թէ Հայաստան ճնշում պիտի չգործադրէ Ղարաբաղի վրայ եւ պիտի չստորագրէ որեւէ փաստաթուղթ ուր չըլլայ Ղարաբաղի ստորագրութիւնը։

Իր կարծիքով միւս հայ ղեկավարները — Պաշտպանութեան նախարար, ԼՂՀ նախագահ, եւայլն — հարկ է յստակ դիրքորոշում մշակեն, հասկցնելու համար որ եթէ Ղարաբաղեան լուծումի անընդունելի տարբերակ առաջարկուի, կամ եթէ Բաքուի կողմէ բաւարար զիջում չըլլայ, իրենք վճռակամ են մինչեւ վերջ պաշտպանելու իրենց շահերը։ Ասոր հետ, միջազգային հանրութեան պէտք է դիտել տրուի որ շրջափակում ու տնտեսական պատիժներ կարելի միջոցներ կը նկատուին, բայց, ի վերջոյ, Հայաստան ու Ղարաբաղ արդէն քանի մը տարիէ ի վեր այդ պայմաններուն մէջ կ՚ապրէին։ Եւ վերջապէս, պէտք է չեշտուի նաեւ որ ով որ ալ փորձէ ուժային ճնշումը, շատ սուղ կը վճարէ այդ քայլը։

Այս ընդհանուր առմամբ տարհամոզող կեցուածքներէն ետք Ա. Միհրանեան կ՚աւելցնէ նաեւ թէ պէտք է ցոյց տրուի թէ Հայաստան բաւական տուեալ ունի ի հարկին դժգոհութիւն պատճառելու այն երկիրներուն որոնք կը դիմեն պատիժ կիրարկելու մարտավարութեան։

Ա. Միհրանեանի արտայայտութեան մէջ հետաքրքրական առաջին կէտ մըն է Ռուսաստանի քաղաքական կեանքին շաղխուած նման հեղինակութեան մը վերաբերումը հեռաւոր Հայաստանի ու Ղարաբաղի ճակատագրական հանգրուանին նկատմամբ. երկրորդը՝ ըսելով հանդերձ թէ կը բաժնէ Հայաստանի նախագահին անհանգստութիւնը, այն յստակ նախընտրութիւնն է որ ցոյց կու տայ անզիջողի, եւ յատկապէս ի հարկին սա կամ նա ձեւով հակադարձելու կարող կողմի կեցուածքին նկատմամբ։ Ատով թերեւս նաեւ ընդառաջած համարուի լուծումի կարելիութիւններ քննարկելու Լ. Տէր-Պետրոսեանի թելադրութեան։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԿԱՐՄՐԱՄՈՐԹՆԵ՞ՐՆ ԱԼ ԳԵՐԻՆԵՐ ՈՒՆԷԻՆ

Աւանդաբար, գերութեան ջնջումին մէջ կարեւոր դեր կը վերագրուի Գանատայի։ Դպրոցականները պատմութեան դասերուն կը սորվին որ Օնթարիոյի հարաւակողմը վերջ կը գտնէր «ընդյատակեայ երկաթուղի» կոչուած գաղտնի անցքը որ ԱՄՆ-էն գերիները կ՚առաջնորդէր դէպի ազատութիւն։ Վերջերս հրատարակուած գիրք մը սակայն մեծ աղմուկ յարուցած է, բոլորովին հակառակ պնդումներ ներկայացնելով։ Հեղինակը՝ Լ. Տոնալտ Վիքթորիա համալսարանէն մարդաբան մըն է որ կը գրէ թէ Գանատայի շրջանին մէջ ոչ միայն գերութիւնը ջնջումի պաշտօնական թուականէն (1834) ետք ալ շարունակուած է, այլ նաեւ անկէ առաջ տեղւոյն կարմրամորթ բնակչութեան մեծ մասին ընկերային համակարգի մէջ կարեւոր տեղ ունեցած է։ Գիրքը այս պնդումներուն նիւթէն զատ, վէճ կը բանայ նաեւ հեղինակին օրինաւորութեան մասին, անգամ մը եւս հարց տալով թէ ո՛վ իրաւունքը ունի գրելու կարմրամորթներու պատմութիւնը, ո՛վ հասու է անոր իրականութեան. համալսարանականնե՞րը, թէ կարմրամորթներու շառաւիղները։ Առաջինները կը հիմնուին երկրախոյզներէ, առեւտրականներէ, միսիոնարներէ մնացած վկայութիւններու վրայ, իսկ իրենք, կարմրամորթները կը պահեն բերանացի փոխանցումի աւանդութիւնը։ Անոնցմէ պատմիչ կին մը որ նաեւ համալսարանական ուսումի տէր է, կը գանգատի որ խումբ մը համալսարանականներ կը յաւակնին որպէս գիտական գիտարկումի առարկայ գործածել կարմրամորթները ու յաճախ կը վարկաբեկեն ժողովուրդի մը կենդանի յիշողութիւնը։

Այդ ժողովուրդին պատմութեան նկատմամբ հետաքրքրութիւնը մեծ է յատկապէս Բրիտանական Գոլոմպիայի մէջ ուր հողային պահանջի հարց կայ ու այդ մասին բանակցութիւն կը տարուի։ Վէճը կը վերաբերի յատկապէս բնիկներու աւանդական հողամասերուն եւ անոնց ընակած հարստութեան գործածութեան։

Խնդրոյ առարկայ գիրքին համաձայն, այդ բնիկներուն միջեւ գերութիւնը լայն տարածում գտած էր։ Վկայութիւններու աղբիւրով, հեղինակը կը գրէ թէ ԺԸ., ԺԹ. դարերուն կարմրամորթ ընկերութիւնը բարդ կառոյց ունէր. վերնախաւը գերութեան շնորհիւ հարստութիւն կը դիզէր ու կը պահպանէր իր դասակարգը։ Մէկը գերի կը ծնէր, կամ յետոյ գերի կը դառնար։ Այդ վիճակը ժառանգական էր։ Ինչպէս Հարաւային Ամերիկայինները, Գանատայի գերիներն ալ անասունի կեանք մը կ՚ապրէին։ Սովորութիւն կար մինչեւ իսկ անոնք գործածելու որպէս զոհ։ Գերիները կրնային սպաննուիլ իրենց տէրերուն յուղարկաւորութեան, կամ նոր թոթէմի մը առիթով։ Մ. Տոնալտ կ՚ըսէ որ նոյնիսկ անոնք կրնային զոհուիլ կարեւոր հիւրի մը պատուին։ Այս սովորութիւններուն աստիճանաբար վերջ տրուեցաւ ամերիկեան եւ գանատական իշխանութիւններու ճնշումներով. յետոյ 1880-ի շուրջ գերութիւնն ալ վերջ գտաւ, թէեւ անոր հետքերը մնացին Ի. դարու առաջին տասնամեակներուն ալ։

Պատմաբաններէն ոմանք կ՚առաջարկեն որ գերութիւն կոչուածը նոյնը չէր ԱՄՆ կիրարկուածին որ կը կայանար Ափրիկեցիներ բերելու ձեւին մէջ, որպէս մշակ աշխատցնելու համար։ Բայց Մ. Տոնալտ կը պատասխանէ որ ընկերութեան մը մէջ ուրուն տնտեսութիւնը աշխատավարձքի դրութիւն մը չունէր եւ ձեռային աշխատանքը մեծ պահանջ կը ներկայացնէր, երեւոյթը նոյն իմաստը կը ստանար։

Կարմրամորթուհին որ բողոք արտայայտած է, կ՚աւելցնէ ինք ալ թէ գերութեան պնդումը ճիշդ չէ։ Իրականութիւն է որ կարմրամորթներու ընկերութիւնը զանազան խաւերէ կը բաղկանար, սակայն, ատիկա տիրակալութենէ, իշխանութենէ աւելի, պատասխանատուութեան հարց մըն էր։

Գիրքին հեղինակն ու իր այս գլխաւոր հակաճառողը համաձայն են գոնէ այն կէտին վրայ որ Գանատայի հարաւ - արեւմտեան այդ շրջանը ուր հողային պահանջներ ունին կարմրամորթներու բազմաթիւ ցեղախումբեր, միաձեւ լուծումով մը պիտի չհանդարտի։ Կարելի չէ նոյն ձեւի կարգադրութիւններ պատրաստել ու կիրարկել բոլոր պարագաներուն։

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ, յաջորդական ձեռնարկներով ոգեկոչուած է Չարենցի հարիւրամեակը։ Նոյեմբեր 13-ին «Չարենցեան Շարաթը», սկսած է մամուլի ասուլիսով մը մամուլի սենտիքայի սրահին մէջ, ուր ընթացքին խօսք առած են սենտիքայի նախագահը Մոհամէտ Պալպաքի, Հայաստանի դեսպանատան խորհրդական Պօղոս Սարաճեան, Մշակոյթի նախարար՝ Ֆաուզի Հպէյշի ներկայացուցիչը՝ դերասան եւ բեմադիր Նաամէ Պաաուի եւ դեսպան Երուանդ Մելքոնեան։ Նոյն օրը, երեկոյեան, ամերիկեան համալսարանի «Ուէսթ հոլ» սրահին մէջ տեղի ունեցած էգխտական ժողովի առաջին նիստը, ուր յաջորդաբար ներկայացուած են հետեւեալ նիւթերը. — Ա) Չարենցը մշակոյթի նժարին մէջ. Բ) Չարենցը արաբերէնով (Պօղոս Սարաճեան), Գ) Ե. Չարենց՝ իր ժամանակի ձայնը (Գր. Շահինեան). Դ) 1897 — 1937, մարգարէի մը ծնունդը տեսիլքի մը մահը (Սեդա Տատոյեան)։ Յաջորդ օրը, բ. նիստը տեղի ունեցած է Հայկազեան համալսարանին մէջ հետեւեալ նիւթերով. — Ա) Չարենցի ստեղծագործական ուղիին յեղափոխական հոլովոյթը (Պեպօ Սիմոնեան). Բ) Եղիշէ Չարենցի կեանքն ու գործունէութիւնը 1933 — 1937 թուականներուն (Դաւիթ Գասպարեան). Գ) Չարենցը եւ սէրը (Շուշիկ Տասնապետեան). Դ) Ե. Չարենց գեղարուեստական անհուն ժառանգութիւնը (Սամուէլ Մուրատեան)։ Նոյեմբեր 15-ին տեղի ունեցած է հանդիսաւոր նիստ Ամերիկեան համալսարանի «Ասէմպլի հոլ»ը։ Բացումը կատարած են Երուանդ Մելքոնեան (հայերէն) եւ Պօղոս Սարաճեան (արաբերէն)։ Առաջին բանախօսը եղած է արաբ Գրողներու Միութեան նախագահ Ռուհի Պաալպաքի, իրեն յաջորդած է Պօղոս Սնապեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Ձեռնարկին փակումը կատարած են Հայաստանի եւ Լիբանանի Մշակոյթի նախարարները։

ՀԱԼԷՊԻ Արամ Մանուկեան Ժող. Տան «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 6-ին տեղի ունեցած է Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանի 50-ամեակի նորատիպ «Յուշամատեան»ին շնորհահանդէսը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին։ Ներկայ եղած են 130 հոգի։ Բացումը կատարած է Մարիա Գաբրիէլեան։ Նախ խօսք առած է ճեմարանի նախկին (1985-ի) շրջանաւարտներէն Լեւոն Շառոյեան եւ ներկայացուցած նորատիպ «Յուշամատեան»ը՝ արժեւորելով զայն որպէս բանասիրական լուրջ աշխատանք մը։ Ան դրուատած է հատորին հեղինակին՝ Յակոբ Չոլաքեանի ճիգերը ամբողջական եւ կատարեալ գործ մը յաջողցուցած ըլլալուն համար, ապա կատարած՝ սրտցաւ որոշ մատնանշումներ՝ մեր վարժարաններէն ներս հայերէն լեզուի մերօրեայ նահանջին առնչութեամբ։ Այնուհետեւ ելոյթ ունեցած է ճեմարանի 1974-ի շրջանաւարտներէն Մարուշ Երամեան եւ ներկայացուցած՝ ճեմարանի «գրական հունձքը», առանձնաբար կանգ առնելով լրագրական, խմբագրական եւ գրական մարզերու մէջ ճանաչում գտած ճեմարանաւարտներու վաստակին վրայ, տալով շուրջ 40 անուն։ Աւարտին, փակման խօսքը արտասանած է ճեմարանի այժմու խնամակալութեան ատենապետը՝ Քրիստափոր Իփատեան։

ՀԱԼԷՊԻ Արամ Մանուկեան Ժող. Տան «Լ. Շանթ» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 7-8, երկու դասախօսութիւններ տուած է լիբանանահայ ծանօթ մտաւորական, իմաստասէր, Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի դասախօսներէն՝ փրոֆ. Սեդա Պարսումեան-Տատոյեան։ Համազգայինի գրական յանձնախումբին անունով՝ հիւրը ներկայացուցած է Ազնիւ Ստեփանեան։ Առաջին օրը, դասախօսուհին արտայայտուած է Ե. Չարենցի ստեղծագործութիւններէն ցայտող արդիապաշտ հակումներուն մասին ու վեր առած՝ բանաստեղծին յեղափոխական եւ խէչլիտ նկարագիրը, զայն նկատելով բացառիկ երեւոյթ մը ժամանակաշրջանի ամբողջ հայ գրականութեան համար։ Երկրորդ օրը, Տիկին Տատոյեան խօսած է միջնադարու հայ աղանդաւորական շարժումներուն մասին (պաւղիկեաններ, թոնդրակեցիներ, մահմետականացած հայեր եւլն), ընդգծելով այն եզակի դերը զոր խաղացին հայ վէզիրները՝ Եգիպտոսի Փաթիմեան խալիֆայութեան ժամանակաշրջանին (11-12-րդ դար)։

ՀԱԼԷՊԻ Արամ Մանուկեան Ժող. Տան «Լ. Շանթ» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 9-ին բացումը կատարուած է սուրիացի հայ եւ արաբ կերպարուեստագէտներու «Աշուն - 97» ցուցահանդէսին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի։ Բացման արարողութեան ներկայ եղած է Հալէպի ընկերային ծառայութեանց եւ աշխատանքի գրասենեակի տնօրէնուհին՝ Նէճէթ Ղազի։ Երեք տարիէ ի վեր աւանդութիւն դարձած այս ցուցահանդէսին մասնակցութիւն բերած են 22 արուեստագէտներ։ Հայկական ճակատէն իրենց գործերը ցուցադրած են Արտօ Համբարձումեան, Սօնիա Գաբրիէլեան, Վարդգէս Պարսումեան, Արմենակ Յովսէփեան, Ջաւէն Պարտաքճեան, Վարդանոյշ Սարգիսեան, Վիգէն Շարոյեան, Յարութ Ջուլհայեան, Յակոբ Ժամկոչեան եւ Հուրի Սէրայտարեան։

ՀԱԼԷՊԻ մօտ Հայաստանի հիւպատոսութիւնը, Նոյեմբեր 21-ին, գրական «զրոյց»ի հրաւիրած է հայ հանրութիւնը, օգտուելով հայրենի գրողներու պատուիրակութեան մը Սուրիա ժամանումէն։ Ձեռնարկը կայացած է ՀԲԸՄ-ի «Նազարեան» սրահին մէջ, փոքրաթիւ գրասէրներու ներկայութեան։ Երեկոյթը վարած է բժ. Գէորգ Թէմրիզեան, ծանօթացնելով ներկայ չորս գրողները՝ գրա-

քննադատ Ֆելիքս Մելոյեան, բանաստեղծներ՝ Եուրի Սահակեան, Իգնատ Մամեան եւ Արմէն Շէկոյեան: Ֆ. Մելոյեան, որ 1988 – 96 վարած է «Գրական Թերթ»ի խմբագրութիւնը, ծանօթութիւններ տուած է Հայաստանի գրողներուն դիմագրաւած այժմու դժուարութեանց մասին: Խմբակին միւս անդամները նմոյշներ կարդացած են իրենց գործերէն:

ՌԱՄԼԷԻ (Իսրայէլ) հայապատկան Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 19-ին տեղի ունեցած է Ս. Գէորգ զօրավարի տօնակատարութիւնը: Եկեղեցի փութացած էին Երուսաղէմէն, Հայֆայէն, Եաֆայէն եւ այլ քաղաքներէ հաւատացեալներ: Օրուան քարոզիչը՝ Դաւիթ Արք. Սահակեան, ներկայացուցած է Ս. Գէորգի կեանքը եւ խօսած սրբութեան մասին: Ռամլէ Եաֆայէն 20 քիլոմեթր հեռու է, հոն 1844-ին բացուած է ժառանգաւորաց առաջին վարժարանը: Պատրիարքարանը հոն ունի եկամտաբեր կալուածներ եւ 17-րդ դարու պատմական Հայ Եկեղեցին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի «Ալուքսի Պուլղուրճեան» սրահին մէջ, «Զարենցեան Տարաթ»ի նախօրեակին, Նոյեմբեր 12-ին, հանդիպում – զրոյց մը կազմակերպած էր ԼՕԽ-ի Շրջանային վարչութիւնը Արփենիկ Զարենցի հետ: Բացումը կատարած է Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի Սօսի Պարսումեան, ապա՝ Շաքէ Եազուպեան ներկայացուցած է Զարենցի գրական ժառանգը եւ անոր ճակատագիրը: Արփենիկ Զարենց ալ ներկաներուն խօսած է բանաստեղծին եւ հօրը մասին: Ան իր հայրը նկատած է տիեզերական ծնունդ, որ տիեզերքի մթնոլորտային անխմանալի չերտերէն ժառանգած է ինչ որ հանճարեղ զօրութիւն, զոր արտայայտած է գրականութեան ճամբով: Կարգ մը արտասանութիւններէ ետք, բեմ անցած է Շահանդուխտ արտասանելու համար եզրափակիչ խօսքը: Ան իր ելոյթը բաժնած է երկու մասի, նախ նշած է անոր հարիւրամեակին զուգադիպող մահուան 60-րդ տարելիցը (1937, Նոյեմբեր 29), ծանրանալով ստալինեան հալածանքներուն վրայ, ապա ներկայացուցած է Արփենիկ Զարենցի դաժան ճակատագրին փուլերը: Աւարտին, Արփենիկ Զարենց ճաշի հիւրը եղած է ԼՕԽ-ի Շրջանային վարչութեան:

ՊԷՅՔՕԶԻ (Պոլիս) Ս. Նիկողայոս Եկեղեցին վերաբացուած է Նոյեմբեր 22-ին եօթը ամիսներու փակումէն ետք, նորոգութեան պատճառաւ: Շաբաթ եւ Կիրակի (Նոյեմբեր 22, 23) տեղի ունեցած են բացառիկ հանդիսութիւններ: Շաբաթ իրիկուն Շահան Արք. կատարած է Դռնբացէքի արարողութիւնը: Եկեղեցւոյ լուացման կանոնական արարողութենէն ետք, Շահան Արք. սրբալոյս միւռոնով օծած է աւագ սեղանը:

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ (Պոլիս) Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տօնուած է Գալֆայեանի 131-րդ տարեդարձը: Արարողութեան յաջորդած է հոգեճաշ մը որու մասնակցած են Հայաստանէն եկած գործարարները, Թուրք գործարարական միութեան նախագահը՝ Գաան Սօյաք եւ երեսփոխան Ճէֆի Գամհի: Գաղզաղ Արթին Ամիրա սրահը ծայրէ ծայր լեցուած է: Գալֆայեանի տեղեկագիրը կարդացած է, յանուն խնամակալութեան, Արման Փոլատ որ բացատրութիւններ տուած է վարժարանին ելմտական կացութեան մասին եւ ծանրացած է Գալֆայեանը եւ Սկիւտարի Ներսէսեան – Երմոնեան վարժարանները իրարու միացնելու հարցին վրայ: Յայտնած է որ Կրթական տնօրէնութենէն արտօնութիւնը առնուած է եւ կը սպասուի Վագըֆներու տնօրէնութեան արտօնութեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Հուսկ Բանքը արտասանած է Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԶՈՔԱՆՉՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). – Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներուն «Յառաջ»ի չորրորդ էջի սիւնակներուն մէջ, պարբերաբար, կարդացինք թատերական ներկայացումներու յայտարարութիւններ տրուած քիչ մը ամէն տեղ. Փարիզ եւ իր արուարձանները, կեդրոնական Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքները մինչեւ Մարսէյլ, առանց խօսելու այլ երկիրներու մասին, ինչպէս՝ Գանատա, Անգլիա եւ այլուր:

Այս ներկայացումները նոյն թատերական խումբի արտադրութիւններն են, Նարեկ Տուրեանի խումբին, կազմուած Հայաստանէն եկած արուեստագէտներով:

Նարեկ Տուրեան գրական յաւակնութիւններ չունի: Նպատակը հայ խօսքը ապրեցնելն է, թատերական արհեստը ներկայացնելն է, հանդիսականները զըւարճացնել է ... եւ հայաստանեան թատրոնի աշխարհին պատկանող արուեստագէտներու օգտակար ըլլալ, բարոյապէս եւ նիւթապէս, երբ գիտենք այսօրուան դժուարութիւնները Հայաստանի մէջ Մշակոյթի եւ արուեստի բնագաւառներէն ներս: Ուստի, գնահատելի նախաձեռնութիւն եւ աշխատանք մըն է որ կը միացնէ հաճելին եւ օգտակարը:

Շնորհիւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերուն եւ Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան ջանքերուն, Վասպուրական սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր, Նոյեմբեր 16-ին:

Հանդիսատեսները երկու ժամ կուշտ մը խնդացին, հետեւելով խեղկատակ կացութիւններու, բառախաղերու, ծաղրանըկարներու, միմոսներու «առաջնորդութեամբ» Արմենիա պանդոկի սափրիչին՝ Գարեգին, Գարուշ բարեկամներուն համար, զոր Նարեկ Տուրեան իր արհեստով, արուեստով եւ փորձառութեամբ կրցաւ նոյն կշռոյթին վրայ պահել ներկայացումը, մէկ ծայրէն միւսը:

«Երեւանի զոքանչս» երաժշտական կատակերգութիւն մըն է, երկու արարով. խօսք, բեմադրութիւն եւ երաժշտութիւն՝ Նարեկ Տուրեանի: Նիւթը պարզ է: Փեփրոնէ կ'ուզէ իր աղջիկը Ճուլիան ամուսնացնել Սփիւռքի հարուստ Հայու մը հետ. այս պարագային փարիզաբնակ:

Սակայն Ճուլիա սիրահարած է Արմենիա պանդոկի խոհարարապետ Գուրգէնին, Գուգուշ բարեկամներուն համար: Այս վերջինը կը մտնէ Գարուշի խաղերուն մէջ ձեւանալով Փարիզէն եկած փեսան, եւ կը հետեւին ծիծաղաշարժ տեսարանները մինչեւ որ սափրիչին կատակերգութիւնները խանգարուին եւ մերկ իրականութիւնը յայտնաբերուի: Բայց, ամէն ինչ լաւ կը վերջանայ քանի Ճուլիա եւ Գուգուշ կ'ամուսնանան: Այս բեմադրութեան մէջ Նարեկ Տուրեան կը խարանէ եւ կը ծաղրէ կարգ մը հայաստանեան երեւոյթներ՝ մտածելակերպ, կենցաղ, հոգեբանութիւն, նախապաշարում ինչպէս նաեւ սփիւռքեան իրողութեան երեսներ, «գլիշէ»ներ: Այլ խօսքով, կատակներով կը խոշորցնէ առօրեայ կեանքի շեղումները:

Նարեկ Տուրեանի կողքին միւս արուեստագէտները եւս ցոյց տուին թէ վարժ դերասաններ են ու կը տիրապետեն բեմին. Լեւոն Յարութիւնեան (Գուգուշ), Կարինէ Գարսեւանեան (Ճուլիա), Ջաւէն Աբրահամեան (Վոլոտիա, Ճուլիայի հայրը), Կարինէ Պուրնուզեան (Փեփրոնէ, Ճուլիայի մայրը), Սերգէյ Մելիքեան (Օնիկ), Փերուզա Խալաթեան (Մարկօ) եւ Աշոտ Գարտաշեան (Ժորա):

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» (Նոյ. 22)

ԱՆՎԵՐՆԱԳԻՐ

Խմբագրութիւն այցելեց մի խորհրդաւոր երիտասարդ, իր անունը մեզ չըբաշխեց, բայց բաշխեց իր չափածոյ կարծիքը ղարաբաղեան խնդրի մասին:

*

* *

Քաղաքական բանավէճը օգտակար է ինչպէս միշտ
Ու մենք պիտի կարողանանք կողմնորոշուել. ո՞րն է ճիշդ,
ԵԱՀԿ* Մինսկի խմբի միջնորդական ջանքե՞րը,
Թէ՞ Արցախի ժողովրդի յաղթանակած տանկերը:

Այս աշխարհին մենք կը նայենք միշտ յաղթողի հայեացքով,
Նաւթամուղը եթէ անցնի Հայաստանի տարածքով:
Արեւմուտքը այս ռեգիոնում շահեր ունի նաւթային,
Սակայն իրենք մեր փոխարէն տարածքները կը տայի՞ն:

Եւ կա՞յ արդեօք միջազգային ծանրակշիռ երաշխիք,
Որ չենք դառնայ մեծ խաղերում երկրորդական խաղալիք:
Մեզ չեն փրկի ապագայում ոչ մի Վազգէն կամ Լեւոն,
Թէ պահպանել չկարենանք այժմ ստեղծուած «ստատուս քուօն»:

Մենք չենք ուզում «փաթեթային» կամ «փուլ առ փուլ» տարբերակ,
ԵԱՀԿ Մինսկի խմբին ասենք. «Կեանքներս կերաք,
Մի խանգարէք, մեր հարցերը մենք ինքներս կը լուծենք,
Ձեր վարկերի տոկոսներն էլ, մի վախեցէք, կը մուծենք»:

(*) ԵԱՀԿ = Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

Պօղոս էֆէնտի առանց պատասխանելու մտիկ կ'ընէր իր կնոջ պերճախօսութեան: Կը զգար թէ ճշմարտութիւններ կային ըրած դիտողութիւններուն մէջ եւ թէ թերեւս կարելի պիտի ըլլար ամէն բան ծածուկ պահել ու իր պատիւին արատ մը չբերել: Շաղիկ տեսնելով որ ամուսինը լուռ կը մնայ, հասկցաւ որ խօսքերը ազդեցութիւն ընել կը սկսէին ու առկէ քաջալերուած՝ շարունակեց:

– Կը խոստովանիմ որ «խալթ» մըն էր ըրածս, յանցաւոր եմ, եւ թէ անկեղծօրէն ներում կը խնդրեմ ու կը խոստանամ մէյ մըն ալ սանկ բան չընել ... միւս կողմէ խիղճս հանդարտ է սակայն, որովհետեւ մինչեւ այսօր պատիւդ միշտ բարձր բռնած եմ...

– Տիրանին պէս մէկու մը հե՞տ:

– Որու հետ ըլլայ՝ ըլլայ, խնդիրը ան է որ մարդ չէ իմացած:

– Չէ իմացած մի՞ ... չէ իմացած մի, գոչեց Պօղոս էֆէնտի դողահար ձայնով մը, հապա ասիկա ի՞նչ է...

Ու գրպանէն անստորագիր նամակը առնելով նետեց իր կնոջ:

Շաղիկ նամակը բացաւ, կարդաց եւ չկրնալով ուրիշ խօսք մը գտնել, քթին տակէն փսփսաց.

– Թշնամիի գործ է աս...

Յետոյ յանկարծ աւելցուց.

– Արգարը ո՞վ է...

– Ես ի՞նչ գիտնամ երիտասարդ մը... դիմացի սենեակը կը նստի կոր ու ամէն բան տեղն ի տեղօք գիտէ կոր ... անոր բերանը ի՞նչպէս պիտի գոցենք:

– Նամակն ալ ան գրած ըլլալու է, ըսաւ Շաղիկ, հիմա ամէն բան կը հասկըցուի կոր ... կ'երեւայ թէ այդ երիտասարդը մեզ տեսեր ու ճանչցեր է ու ելեր քեզի իմաց տուեր է...

– Կրնայ ըլլալ, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, բայց ի՞նչ պիտի հետեւցնես ատկէ:

– Պարզապէս սա պիտի ըսեմ որ պէտք է երիտասարդին բերանը գոցել ... այն ատեն խնդիրը կը լմննայ:

– Ի՞նչպէս...

Ձեմ գիտեր ... թերեւս դրամով:

Հիմա Պօղոս էֆէնտիին բարկութիւնը գրեթէ բոլորովին անցած էր. կացութիւնը կը դառնէր չեզոք անձի մը պէս, իբր թէ խնդիրը իր վրայ չի դառնար: Ամէնէն շատ զինքը նեղացնող բանն էր հըրապարակային գայթակղութիւնը որ կըրնար թէ՛ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս վնասել իրեն: Եթէ վստահ ըլլար որ ամէն բան ծածուկ պիտի մնար, թերեւս նոյնիսկ ներէր իր կնոջը եւ մոռնար այս դժնդակ իրողութիւնը:

– Վա՛յ, եթէ Մարգար էֆէնտիենց բերանը լինանք, ըսաւ, գաղնալով իր սեւեռուն գաղափարին:

– Ուրկէ՞ ուր պիտի իմանան, պատասխանեց Շաղիկ:

– Այդ Տիրանը պիտի երթայ եւ ամէն բան պատմէ:

– Երբեք, շատ աղէկին արարած մը ըլլալու է որ անանկ բան մը ընէ:

– Զինքը վռնտելուս համար գուցէ վըրէժ լուծել ուզէ:

– Բարկութեանդ միջոցին քիչ մը խիստ վարուեցար հետը, բայց վնաս չունի, անոր բերանը գոցելը դիւրին է, դուն անոր գործը ինծի ձգէ:

– Իսկ դէմի երիտասա՞րդը...:

– Ահա բուն խնդիրը:

– Արդեօք հիմա երթամ անմիջապէս զինքը տեսնե՞մ...

– Կարծեմ լաւագոյն միջոցը այդ է:

Պօղոս էֆէնտի փոքրիկ վարանումէ մը ետքը ըսաւ իր կնոջը:

– Դուն մէյ մը ե՛լ, տուն դարձիր տեսնեմ...

Շաղիկ չափազանց գոհ՝ այսքան աժան ազատելուն՝ անմիջապէս սենեակէն դուրս ելաւ եւ դէպի սանդուխը ուղղուեցաւ:

Ամուսինը վայրկեան մը սպասեց, մինչեւ որ լսեց տան դրան բացուիլը եւ իր կնոջ հեռանալը, յետոյ սիկառէթ մը վառեց, քանի մը անգամ քաշեց եւ սենեակէն դուրս ելլելով գնաց Արգարի սենեակին դուռը բախելու:

Բայց պատասխան չստացաւ: Կրկին բախեց, սակայն ի զո՛ւր: Դուռը բանալ փորձեց, կղպուած էր:

– Մեկներ է կ'երեւայ որ, մտածեց:

Նոյն միջոցին նշմարեց յոյն կինը որ զինքը առաջին անգամ ընդունած էր:

– Միսիւ Արգարը իր սենեակը չէ՞, հարցուց:

– Ո՛չ, դուրս ելաւ, պատասխանեց կինը:

– Շատո՞նց ի վեր է...

– Քառորդ ժամ մը կայ:

Պօղոս էֆէնտի ուզեց հարցուփորձել կինը, բայց նախ հարկ սեպեց ինքզինքը ներկայացնել:

– Գիտէ՞ք ես ո՛վ եմ, հարցուց:

– Չէ՛, պատասխանեց միւսը, առաջին անգամն է որ ձեզ կը տեսնեմ:

– Այս տեղէն դուրս ելլող կնոջ ամուսինն եմ:

– Գուշակեցի, պատասխանեց կինը թեթեւ մը ժպտելով:

Յետոյ, լուրջ կերպարանք մը առնելով յարեց.

– Եթէ գիտնայինք որ գործերնիս ամուսնացած կնոջ հետ էր, երբեք սենեակը չէինք տրամադրեր իրեն, որովհետեւ այստեղ պատուաւոր տուն մըն է եւ մեր տանտիրուհին չախորժիր որ իր տանը մէջ անվայել բաներ պատահին:

– Այս սենեակը ո՞վ վարձած էր, հարցուց Պօղոս էֆէնտի յոյն կնոջ հետ դառնալով այն սենեակը, ուր Շաղիկ եւ Տիրան գտնուած էին:

– Ձեր տիկինը, պատասխանեց միւսը:

– Ի՞նչ կը վճարէր վարձքը:

– Այո՛, կմկմաց կինը, որ կը սկսէր նեղուիլ այս հարցաքննութենէն:

(Շար. 61)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 9, Տօն Յղացման Սրբոյ Կուսին Մարիամու ի յԱննայէ

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, Տօն է Սրբոցն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին, Մարուգէի Ձգնաւորին եւ Մելիտոսի Եպիսկոպոսին:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, Տօն է Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին: Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ աւանդական Մատաղօրհնութիւնը *տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 14, Կիրակի, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:*

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ

Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կոմիտաս *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:*

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն *եւ* հոգեհանգստեան *պաշտօն, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար:*

Ժամը 12·30-ին, Կարպիս Մանուկեան *սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս Դիւանատունը:*

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8·30-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Քարոզ ժամը 11·15-ին:

Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ ժամը 12-ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՔՍ. - Միրէյլ Տօնապետեան 500 Ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը կը փափաքի պաշտօնի կոչել երկրագործական եւ կամ մեքենական ճարտարագէտ մը (Agricultural Sales Engineer — Ingénieur Agricole):

Ենթակային աշխատանքի եւ պատասխանատուութեան դաշտը պիտի ըլլայ Ամերիկան եւ Ափրիկէն եւ հետեւաբար թեկնածուէն կը պահանջուի սահուն անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Թեկնածուն, որ շրջանաւարտ է համալսարանէ մը՝ երկրագործական եւ կամ թեքնիքական ճարտարապետի տիտղոսով, կը հաստատուի Ամերիկա Միացեալ - Նահանգներ: Պաշտօնը կը պահանջէ յաճախակի ճամբորդութիւններ, այս ուղղութեամբ նախօրօք փորձառութիւն առաւելութիւն է:

Հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի իրենց C.V.-*ն ղրկել հետեւեալ հասցէին.-*

M. JACQUES SARKISSIAN
c/o Saducom
33, Quai Wilson,
1201 Geneve
Tél. : (4122) 7328039

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Կանանեան, Այրի Տիկին Մարիձա Հաքէլեանի *անակնկալ մահուան առթիւ, իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր ընտանեկան պարագաներուն եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան մասնաճիւղի ընկերուհիներուն, որուն վարչութեան անդամ եւ ատենապետուհին եղած էր քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին:*

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրեն Կ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Կ. Ս. Մ.
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ
ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՆՔ ԲԱԺԱԿՆԵՐԸ 111-ԱՄԵԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սիրելի Կեդրոնականցի եւ Յարգելի Համակիրներ

Հաճոյքով կը հրաւիրենք Ձեզ 111-ամեայ Ազգային Կեդրոնական Վարժարանին Աւանդական Օրուան ճաշին: Ինչպէս աշխարհի բոլոր ծագերուն, հաւաքաբար բաժակ պիտի բարձրացնենք մեր ուսումնարանին եւ բոլոր միւս Հայկական վարժարաններուն ի պատիւ. նաեւ՝ դաստիարակներուն, սատարողներուն, սաներուն յիշատակին եւ կենաց:

Կը խնդրենք որ բարեհաճիք ներկայ ըլլալ այս աւանդական հանդիսութեան որ տեղի պիտի ունենայ՝

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր ժամը 12·30-ին

TRAIN BLEU ճաշարանին մէջ
48 bis, Boulevard de Bercy — 75012 Paris — Gare T. A. C. de Bercy — côté guichets SNCF — Métro Bercy — Sortie côté SNCF, ou Bus 24 et 87
Possibilité de Parking

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 200 Ֆր.

Ձեր ներկայութիւնը յայտնելու համար հաճեցէք, գոնէ այս անգամ, կանխաւ հեռաձայնել՝ մինչեւ 12 Դեկտեմբեր

01· 45· 34· 23· 45 *կամ* 01· 42· 24·79· 03

թիւերուն:

ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
Նախագահ Կ·Ս·Մ· ի Ֆրանսա

4 0ème ANNIVERSAIRE

DE L'EGLISE ARMENIENNE
« ST GREGOIRE L'ILLUMINATEUR »
de Chaville

à l'ATRIUM
ave R. Salengro — 92370 Chaville

Dimanche 14 Décembre à 15 heures

Diaporama
Film
Cocktail — Buffet
Tombola
Partie Artistique
avec

- *Trio à cordes «Hantchérian»*
- *Déclamation Razmig Aprahamian*
- *Chorale mixte «Eglise arménienne» et «Cie Astres Mélodies» sous la direction d'Astrig Dédéyan.*

Réservation :
Tél. : 01 47 09 23 18
Participation aux frais

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT-RAPHAEL
vous invite à son

DINER DANSANT

animé par l'Orchestre

GAIDZAG'S

le Samedi 24 Janvier à 20 heures

dans les Salons du
SOFITEL
Paris, Porte-de-Sèvres
8-12, rue Louis Armand, 75015 Paris

AU PROFIT DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE SAMUEL-MOORAT

Réservations :
Taline & Nathalie
Tél. : 01. 47. 20. 20 05.

GRAND REVEILLON

DU 31 DECEMBRE 1997

à l'Espace Tête d'Or
Lyon - Villeurbanne

organisé par
FRANCE - KARABAGH
et les Associations Arméniennes

EXCEPTIONNEL!
ARARAD AHARONIAN
et son Orchestre
pour la première fois à Lyon

et le Dj Didier

Buffet de spécialités arméniennes

Prix d'entrée: Adultes 180 F.
Enfants —13 ans : 90 F.

Renseignements et réservations :

- MCA DECINES Tél. 04.78.49.42.97
- MCA VILLEURBANNE Tél. 04.78.93.57.43
- MCA VIENNE Tél. 04.74.53.43.80
- EGLISE ARMENIENNE DE LYON Tél. 04.78.60.47.18

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պէյրութէն, Լիբանահայոց ծանօթ հայագէտ դաստիարակ եւ Շիրակ *գրական պարբերաթերթի երկարամեայ խմբագիր ողբացեալ Օննիկ Սարգիսեանի այրին՝ Մարալ Գալուստեան կը ծրագրէ հօրը նամականիով գրքոյկ մը կազմել: Առ այդ կը խնդրէ բոլոր անոնցմէ որոնք նամակագրութիւն ունեցած են Օննիկ Սարգսեանի հետ, որ նամակներու պատճէնները ղրկեն հետեւեալ հասցէին. -*

Mme Maral KALOUSTIAN
P. O. Box 90-1822
JDEIDET-el-METN
LIBAN

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section MARSEILLE

Super Loto Annuel

le Dimanche 14 Décembre à 15 heures
à la M. A. J. C.
12-14, rue Saint-Bazile

Venez nombreux!
LOTS DE QUALITE,
AMBIANCE,
SALLE CHAUFFEE.

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS

organise au profit de ses œuvres un

dîner dansant

animé par l'Orchestre **SPITAK**

le Samedi 13 Décembre à partir de 20h

au **Restaurant « Tamaris »**
Au Boulevard de la Gare (près du RER)
à BOISSY-SAINT-LEGER (Val-de-Marne)
RER A2, Boissy-Saint-Léger
En voiture, suivre la N 19, qui croise le Bld de la Gare.

Pour informations et réservations, téléphonez
au : 01 - 44 - 59 - 23 - 50
(Merci de laisser un message en cas d'absence)

Participation aux frais : **200 F.**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՍԷՆ-ԺԷՐՈՄԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇԸ
Յունուար 10-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10

MERCREDI
10 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.265

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

73e ANNEE — N° 19.265

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(9 Décembre)

«Il faut un Haut-Karabagh indépendant de facto»

Այս խորագրին տակ, թերթը կ'ակնարկէ ենթախորագիր մը՝ «Հայ նախարարապետը, նախկին "Նախագահ" հողաչերտին, Փարիզ է»: Քանի մը տողով ներկայացնելէ ետք Ղարաբաղի կացութիւնը երէկ եւ այսօր, հարցազրոյցին ընթացքին հարց կու տայ լուծումի երկու տարբերակներուն մասին (փուլ առ փուլ թէ ամբողջական) ու վարչապետը կը պարզէ ամբողջականի նախընտրութեան իր տեսակէտը: Այն հարցումին թէ երբեմն դժուար կացութիւն չէ՞ Հայաստանի վարչապետ ըլլալ եւ Ղարաբաղի նախկին Նախագահ, Ռ. Քոչարեան յստակ կը պատասխանէ.— «Այնտեղի կացութիւնը լաւ գիտեմ եւ գիտեմ թէ ի՛նչ կրնան ըլլալ փոխզիջումի գէշ կարգադրութեան մը (*դոմփրոմի*) հետեւանքները: Հայ վարչապետը Քոչարեան կը լսէ Քոչարեանի տեսակէտները, Լեռնային Ղարաբաղի մասնագէտ: Զեմ հաւատար երկու անջատ փուլերով այդ բանակցութիւններուն, նոյնիսկ եթէ Հայաստան պաշտօնապէս ընդունեցաւ այդ հիմերուն վրայ խօսակցութիւններ ունենալ: Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը չընդունիր եւ այդ ծանր վտանգ է ապագային համար»:

Այն վերջին հարցումին թէ՝ Լ. Տէր-Պետրոսեան կը կրկնէ որ Ղարաբաղի Հայաստանի կցումի պահանջները անիրատես են, ի՞նչ կը խորհիք, Ռ. Քոչարեան կ'ըսէ.— «Նախագահը իրաւունք ունի իր կարծիքը ունենալու, վարչապետն ալ՝ իրը: Ղարաբաղի պէտք է տալ ինքնավարութեան շատ լայն կարգավիճակ մը: Սահմանումը կարեւոր չէ, պայմանաւ որ ան երաշխաւորէ տէ փաքթօ անկախութիւն մը»:

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Դեկտեմբեր 8/9)

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄԻ ՀԱՐՑԵՐ

Դեկտեմբեր 1-էն պէտք է ջեռուցուէր Երեւանի մէջ 1300 շէնք. Բայց կարելի եղած էր միայն 700-800-ը ջեռուցել: Պատճառը միջոցներու, աշխատողներու պակասն է: Ինչ կը վերաբերի նիւթական միջոցներու, նախորդ տարիներու ջեռուցումին փոխարէն բնակչութենէն վարձքին միայն 35%-ը գանձուած է. չեն կատարուած նաեւ պետական յատկացումները:

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԼՂՀ-Ի

Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան միջազգային Օրը, Դեկտ. 10-ին ընդդիմութիւնը հանրահաւաք կ'ունենայ ի պաշտպանութիւն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան: Կազմակերպիչներն են «Ի պաշտպանութիւն ԼՂՀ» կազմակոմիտէն, ՀՅԴ-ն եւ Մտաւորականներու Խորհուրդը: Կը սպասուի որ ընդունուի երկու յայտարարութիւն. մէկը՝ ուղղուած Գոփընհակընի ժողովին, միւսը՝ երկրին իշխանութեան:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ 9-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ՆՇՈՒՄԸ

Դեկտ. 7-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընկերակցութեամբ Մայր Աթոռի միաբան հայրերու, այցելած է Գիւմրի, 1988-ի երկրաշարժին Թ. տարելիցին առթիւ իր զօրակցութիւնն ու հայրական մխիթարութիւնը բերելու: Հոն գացած են նաեւ Անգլիքան Եկեղեցւոյ Եւրոպայէմի թեմի առաջնորդ Քաուֆի եւ կառավարական պատուիրակութիւն մը Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ Արա Սահակեանի գլխաւորութեամբ: Շիրակի գերեզմանատան մէջ տեղի ունեցած հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք Գարեգին Ա. խօսք ուղղած է ներկաներուն: Ապա, այլ հիւրերու հետ ան այցելած է Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցւոյ աւերակները եւ Գիւմրիի նոր բացուած ֆրանսական դպրոցը, ինչպէս նաեւ Ազատան գիւղը, մօտէն ծանօթանալով տեղւոյն եկեղեցւոյ վերանորոգման աշխատանքներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌՔԻ ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԹՈՅՈԹԱ ընկերութիւնը որոշեց գործատուն մը բանալ Վալանսիէնն (Հիւսիս) եւ պաշտօնական յայտարարութիւնը, այս ուղղութեամբ, կատարուեցաւ Դեկտ. 9-ին, վարչապետարանը, ուր ժոսփէն կ'ընդունէր Թօյոթայի նախագահը՝ Հիրոշի Օքուտա: Այս մասին, բանակցութիւնները կը տեւէին երկու տարիէ ի վեր եւ այս որոշումը գոհունակութիւն կը պատճառէ, քանի 1500-էն 2000 աշխատանք պիտի ստեղծէ 2000 թուականին, շրջանի մը մէջ ուր գործազրկութեան համեմատութիւնը 23% է: Կայ, սակայն, մետալին միւս կողմը: Երբ Ֆրանսացիք որպէս հետանկար ունին կառք մը պատրաստել 15 ժամէն, Թօյոթա կ'ընէ 12 ժամէն եւ հոս աշխատանք կը ստեղծուի, բայց կը նախատեսուի 1200 գործազրկութիւն Փէօժոյի եւ Ռընոյի մօտ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Դեկտ. 9-ին կը բացուէր իսլամական 8-րդ վեհաժողովը, ինչ որ յաջողութիւն մըն է Իրանի վարչակարգին համար, որ համբերատար աշխատանքով կրցաւ գլուխ հանել այս ժողովին գումարումը իր հողին վրայ: Զախողութենէ աւելի ապտակ մը կը նկատուի Ուաշինկթընի համար: Իսլամական Համագումարի Կազմակերպութիւնը 55 Պետութիւններ կը համախմբէ, որոնք բաւական տարակարծիք են: Լուրջ գիջումներ ըրած է Թեհրան ապահովելու համար մանաւանդ Մարոքի, Եգիպտոսի եւ ի մանաւորի Սաուտի Արաբիոյ ներկայութիւնը: Ընդունուած է, օրինակ, Սաուտցիներուն եւ Թուրքերուն մերժումը ծագկեպսակ մը դնելու Խոմէյնիի դամբարանին:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ յանձն առած են, Դեկտ. 8-ին, խորացնել իրենց գործակցութիւնը, որ «ռազմագիտական» որակուած է, հակառակ բոլոր քննադատութիւններուն որ եղած են Թեհրանի իսլամական վեհաժողովին: Կրկնած են որ իրենց գործակցութիւնը ուրիշներու շահերուն դէմ չէ ուղղուած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՆԱԽՕՍՆԵՐՈՒ խումբ մը Թութանխամոնի դայեակին գերեզմանը յայտնաբերած է, ինչ որ նոյնքան կարեւոր յայտնաբերում մը կը նկատուի որքան Թութանխամոնի գերեզմանին յայտնաբերումը 1922-ին Գարթըրի եւ Գարնաւոնի կողմէ: Մայայի (դայեակը) գերեզմանը երեք սրահներէ կը բաղկանայ առաջին յարկի մը վրայ, միակը որ մատչելի է ներկայիս:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ Ֆրանս 3 հանրային կայանի գործադուլը կը շարունակուէր Դեկտեմբեր 9-ին, ութերորդ օրն ըլլալով: Բանակցութիւնները տեղքայլ կ'ընէին, բայց, նոյն օրը նոր հանդիպում մը նախատեսուած էր: Ութ օրուան մէջ, կայանը 40 միլիոն ֆրանքի կորուստ արձանագրած է:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԼՂՀ-Ի ՄԱՍԻՆ

Օրուան ընթացքին հանդիպում ունենալէ ետք նախարար Տ. Սթրօս-Քանի ու գործի շրջանակներու, Ալքաթէլի ներկայացուցիչներու հետ, վարչապետ Ռ. Քոչարեան ու իրեն ընկերացող երեք նախարարները՝ Գ. Նանագուլեան, Ա. Դարբինեան եւ Վ. Ոսկանեան, փարիզեան այցի իրենց առաջին երեկոն վերապահած էին գաղութէն դէմքերու հետ հանդիպումի մը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 8-ին Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Ն. Ֆրէնկեան սրահը: Զայն ամբողջութեամբ, մինչեւ սանդուխին աստիճանները լեցուցած ներկաներուն որոնց մէջ էր Ֆրանսայի դեսպանը Մ. Լըկրա, ղեկավարութեամբ երեկոյթը բացաւ Հայաստանի Փարիզի դեսպանը Վ. Փափազեան. ապա վարչապետը ողջունեց Գիտ Արք.:

Ըսելէ ետք թէ որպէս ԼՂՀ-ի նախագահ արտասահմանեան իր առաջին այցելութիւնը եղած էր Փարիզ, ներկայիս ալ հոս կը գտնուէր որպէս Հայաստանի վարչապետ, արեւմտեան երկրի մը առաջին այցով, Ռ. Քոչարեան ներկայացուց երկրին կացութիւնը: Ըսաւ թէ կարեւորագոյն մարզն էր տնտեսականը ուր կառավարութեան աստիճանական փոփոխութեամբ սկսած էր փոխուիլ տնտեսական քաղաքականութիւնն ալ. էականը իրեն համար բարեփոխումներն էին ու սեփականաշնորհման նոր օրէնքներով շարունակուիլը: Ասոնք անհրաժեշտ ազդակներ էին, քաջալերելու համար արտասահմանեան ներդրումները: Հայաստան պէտք ունէր 100 – 200 միլիոն տոլարի կարեւոր ներդրումներու ու մեծ ընկերութիւններու հետ ընթացքի մէջ էին բանակցութիւնները: Վարչապետը համոզում յայտնեց որ մօտ օրէն արդիւնքներ կ'արձանագրուին: Ըսաւ թէ հարցերու գլխաւորը 70 տարուան մտածելակերպին փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնն է, բայց ժողովուրդը բաւական արագ կը յարմարի նոր կացութիւններու:

Ինչ կը վերաբերի քաղաքական կեանքին, անցեալ տարուան համեմատութեամբ մեծ է տարբերութիւնը որ կը յատկանշուի կայունութեամբ: Բան մը որմէ կախում ունին բայց չափով, փափաքելի ներդրումներն ալ:

Քաղաքական կեանքին մէջ վարչապետը ափսոսաց որ ընդդիմութիւնը Ազգային Ժողովէն դուրս մնացած է, մինչդեռ ինք կարեւոր կը նկատէ որ ան մասնակցի երկրին համար տրուող որոշումներուն: «1996 Սեպտեմբեր 26-ի պատահարները չեն կրկնուելու անգամ մը եւս, որովհետեւ բոլոր կողմերը տուժեցին դրանից» ըսաւ ան: Այս ուղղութեամբ դրական զարգացում նկատեց որ Հ.Յ.Դ.-ի գրասենեակը բացուած է ու թերթը լոյս կը տեսնէ: Ծանրացաւ Հայաստան – Ղարաբաղ – Սփիւռք թեւերուն ամբողջական ներուժը միացնելու կարեւորութեան վըրայ, չեշտելով որ «մէկից մէկը դուրս ածել խելօք բան չի»:

Գիտնալով որ ներկայիս հայութիւնը յուզող գլխաւոր նիւթը ղարաբաղեանն է, Ռ. Քոչարեան լայնօրէն արտայայտուեցաւ այդ մասին: Կարեւոր նկատեց խաղաղութեան չորս տարիէ ի վեր տեւելու երեւոյթը: Յետոյ անդրադառնալով նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ծանօթ հրապարակումներով արծարծուած վէճերու, կրկնեց թէ ինք ամբողջական լուծումի կողմնակից ըլլալով հանդերձ չի կրնար ըսել թէ ան ամբողջովին աւելի լաւ է, քան աստիճանականը: Միայն այս վերջինը վտանգներու աւելի ենթակայ կը նկատէ վարչապետը, քանի որ առաւելութիւն ձեռք ձգող կողմը միշտ կրնայ այդ դիրքէն նորանոր զիջումներ պահանջել. մինչդեռ ամբողջական ձեւին մէջ կողմերը աւելի յստակ կը գիտնան թէ ի՛նչ կու տան, ինչի՛ փոխարէն: Միջնորդները լաւ կ'ըմբռնեն այս մօտեցումը, բայց կ'առարկեն որ շատ երկար կը տեւէ, ըսաւ Ռ. Քոչարեան, աւելցնելով որ միւս տարբերակին պարագան ալ նոյնն էր:

Հարցումներու բաժինին մէջ կարեւոր տեղ գրաւեց Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնները վերջապէս առողջ հիմերու վըրայ դնելու հարցը: Ռ. Քոչարեան կ'ընդունէր թէ Սահմանադրութիւնը ընդունելու պահուն անճիշդ բաներ կատարուած էին այդ ուղղութեամբ. ինք տեղին չէր գտներ որ Սփիւռքի Հայուն անձնագիր տալ եկամուտի աղբիւր մը ըլլար: «Սփիւռքը մեր դժբախտութիւնների հետեւանքն է, բայց դա պիտի օգտագործել մեր բարիքի համար» ըսաւ ան, հարկաւոր նկատելով նաեւ որ համազգային խնդիրներու մէջ այս գանձուածն ալ իր խօսքը ունենայ: Նոյն անկեղծութեամբ Ռ. Քոչարեան պատասխանեց իր կառավարութեան կողմէ մշակութային քաղաքականութիւն մը ծրագրելու մասին հարցումին. ըսաւ թէ հոս եւս քննադատութիւնը լայն գետին ունի: Ուշագրաւ վերջին հարցում մը կը վերաբերէր ուղղագրութեան փոփոխութեան նիւթին: Ռ. Քոչարեան խոստովանելով թէ գիտակից է որ իր պատասխանով յուսախաբութիւն պիտի պատճառէ սփիւռքեան նման շրջանակի մը, ըսաւ թէ իրեն համար ուղղագրութիւնը տեղեկութեան տիրանալու միջոց է եւ թէ այս առումով կողմնակից է ամէնէն աւելի դիւրութիւն ընծայող տարբերակին: Այլ խօսքով, ինք կը նախընտրէր խորհրդայինին պահպանումը: Ցատկապէս խորհրդային շրջանակի մէջ ապրած դէմք մը որպէս, Ռ. Քոչարեանի մօտ ուշագրաւ իրայատկութիւն է խօսքին անկեղծութիւնը եւ մանաւանդ ամփոփ արտայայտութիւնը, Այդ յատկանիշներով ընորոշուեցաւ Դեկտեմբեր 8-ի երեկոյթն ալ որ փակուեցաւ հիւրասիրութեամբ մը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ ՄԵՐԺԵՑ ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆԻ ՄԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5-ին, ԻՒՔԼԱյի (Լոս – Անճըլըսի Գալիֆորնիոյ Համալսարան) պատմութեան բաժանմունքը 17-ի դէմ 18 ձայնով մերժած է Թրքական պատմութեան ամպիոնի մը հաստատումը որու համար Թուրքիա մէկ միլիոն տոլար տրամադրած էր:

Այս որոշումը որ գոհացում կը պատճառէ Հայերուն, տրուած է, անշուշտ տարուած աշխատանքներու շնորհիւ, որոնց մէջ կարեւոր դեր ունեցած են Արմէնիըն Նէշընըլ Գոմիթին, Արմէնիըն Էսէմպլին, փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, գրագէտ Փիթր Պալաքեան եւ փրոֆ. Ռոճըր Սմիթ:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳԻՐՔԻ ԱՇԽԱՐՀՆ ԱԼ ՀԻՒԱՆԴ Է

Դեկտեմբեր 2–ին հայաստանեան լրատուամիջոցները ընդհանուր գործադուլի դիմեցին. շարժումին գլխաւոր դրդապատճառը տնտեսական դժուարութիւնն էր: Գաղտնիք չէ որ շատ անգամ նոյնիսկ անկարելի է խելք հասցնել բաւական ճոխ մամուլի մը ներկայութեան, երբ ծանօթ են բնակչութեան պայմանները ու պետութիւնը հովանաւոր չէ այդ մամուլին, ինչպէս նախորդ վարչաձեւին օրով: Անցեալին ամէն մարդ «Սովետական Հայաստան» կը գնէր ու կը կարդար. կը կարդա՞ր խակապէս, երբ անոր թիւերը անվերջանալի սիւնակներ նուիրած կ'ըլլային մեծերու երկարապատում ելոյթներուն, անոնց փառաբանումին, լուսանկարներուն ու նոյնքան անհետաքրքրական այլ մանրուքներու:

Այսօր երկակի է հակասութիւնը. հայերէն եւ ռուսերէն տասնի մօտ օրաթերթերով, նոյնքան մը շաբաթաթերթերով ու բազմաթիւ այլ անուններով, բաւական ճոխ է մամուլը հոն, ի տարբերութիւն մանաւանդ խորհրդային օրերուն: Սակայն, միեւնոյն ատեն անըմբռնելի համեմատութեամբ մը պակսած է ընթերցողի թիւը: Անոր պատճառաւ է որ թերթերը զեղչեցին երբեմնի տպաքանակներէն, շատ համեստ մակարդակի մը վրայ ձգելով զանոնք: Այս երեւոյթին պատճառը եթէ գլխաւորաբար մարդոց նիւթական նեղութիւնն է, առանձին չէ ան: Ճիշդ է որ օրական 100 դրամ վճարել թերթի մը, ամէնուն տրուած կարելիութիւն չէ: Բայց ասոր քով կայ նաեւ անտարբերութեան ընդհանուր երեւոյթը. օրուան հացին, ջուրին, ջերմութեան մտմտուքին մէջ մեծ չէ թիւը անոնց որոնք պատռն կրակ մը կը փնտռեն թերթ գնելու, տեսնելու համար թէ ի՛նչ կ'անցնի, կը դառնայ, կամ ալ ի՛նչ ըսած է, այս կամ այն խնդրին մասին: Կայ տակաւին յուսախաբութիւնը որ տարուէ տարի տեղ գտաւ մարդոց հոգիին մէջ, իշխանութեան գործելակերպին, մօտեցումներուն պատճառով եւ որուն հետեւանքն է այսօրուան անտարբերութիւնը հանրային, ազգային խնդիրներու հանդէպ:

Դատելով պարբերաբար մամուլին մէջ լոյս տեսնող յօդուածներէ, դժուար չէ ըսել որ տարբեր է վիճակը գիրքի ասպարէզին: Հոս եւս կ'աւելնան հրատարակչութիւնները, բայց մոմով կը փնտռուի ընթերցող կոչուածը:

«Գրքի շուկայ» խորագրուած էջի մը մէջ Սաթիկ Սէյրանեան կը շօշափէ այս մարզը: Առաջին ըսուածներէն մէկը այն է որ շատ ալ ճիշդ չէ նիւթականի գործօնով բացատրել հետաքրքրութեան պակասը: Եթէ գնողունակ ընթերցող բազմութիւն մը չկայ, ո՞ւրկէ կուգան այն «հսկայաքանակ» ընթերցողները որոնք ասկէ – անկէ գիրքեր կը ճարեն, կը բազմացնեն ու իրարու կը փոխանցեն. հին, կարդացուած գիրքերն ալ ծախելով, նորերը կ'ապսպրեն: Այս երեւոյթը լաւագոյնս կը բացատրուի հրատարակուած հատորներու մասին ընթերցողներու դժգոհութեամբ. անոնք կ'ըսեն թէ հրատարակուածները հինցած, արդիականութենէ զուրկ, անարժէք գիրքեր են եւ թէ պաշտօնի անցնող ամէն հրատարակիչ նախ կը տպէ իր կամ իր մերձաւորներուն հատափոր գործերը: Եւ որովհետեւ ուղիղ համեմատութիւն գոյութիւն չունի հրատարակիչի պաշտօնին եւ վաւերական գրողի հանգամանքին միջեւ, այդ հատորները կատակներու պատճառ կ'ըլլան. մարդիկ կը ծիծաղին ըսելով թէ «բարձի կամ տօշակի տակ դնելու, բարձրացնելու համար լաւ հաստ գրքեր են»:

«Արեւիկ» հրատարակչականին տնօրէնը Դ. Յովհաննէս ներկայի կացութեան մասին խօսելէ ետք, կ'անդրադառնայ անցեալին. կը յիշէ թէ ինչպէս արագօրէն կը սպառէին տպուած հատորները, ինչ որ բացառիկ ընթերցասէրի պիտակ մը բերած էր Հայաստանցիին: Եւ ըսել որ այդ օրերու տպաքանակները տասնեակ հազարներով էին: Հետաքրքրական է կարդալ որ այս մակերեսային մօտեցումէն ետք Դ. Յովհաննէս չէ ուզած խօսիլ ու այլ օրուան մը ձգած է անարժէք գիրքեր, կամ մերձաւորներու գործեր տպելու նիւթը:

«Նայիրի» հրատարակչականին տնօրէնը Սամուէլ Թորոսեան նոյն այդ նիւթին վրայ կը դնէ շեշտը. իրենք յամառած են բախտագուշակներ, էրոթիկ գիրքեր չտպել ու պահել «լուրջ գրականութեան երակը»: Ու տուժած են անշուշտ: Ներկայի վիճակը կը բացատրէ օրուան կեանքին մեծ արագութեամբ, բազմազան խնդիրներով. մինչդեռ, «գրականութիւն ընդունելու համար անդորր ու խաղաղ վիճակ է պէտք»:

Ըսելէ ետք թէ Չարենցի յոբելեանին առթիւ իր հրատարակչատունը պետութենէն 20 միլիոն դրամ վարկ առած է որպէսզի եօթը գիրք տպէ, Ս. Թորոսեան հարց կուտայ թէ պահպանելու համար գիրքի սէրը, կարելի չէ՞ պետական մակարդակով եւ ցած տպաքանակով այնպիսի գրականութիւն տպել որ այսօր անհրաժեշտ է եւ կրնայ նպաստել գրաշուկայի մը ձեւաւորումին: Ասոր մասին մտածելու կը մղէ տուեալը թէ նոր մտքի ու նոր գրականութեան սպասող ընթերցողներ կա՛ն եւ անոնք յաճախ կը դիմեն Վերնիսաժ կամ անհատ գրավաճառներու:

Հաւանաբար քանի մը տարի եւս տեւէ գիրքի շուկային այս տատանումները. անկէ ետք, կա՛մ մարդիկ պիտի սկսին կարօտնալ գիրքը հակառակ իրենց նիւթական նեղութեան, կամ հրատարակչականները իրենց ընտրութեան, տպաքանակներուն մէջ նկատի առնեն շուկային թելադրանքը: Իսկ թէ ե՛րբ կը հասնի սփիւռքեան գործերու հանդէպ մէկուն ու միւսին լուրջ հետաքրքրութիւնը, Աստուած գիտէ միայն, հաւանօրէն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԽՃԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

տեսչութեան տարածքից ոչ ոք ինձ չի հանի»:

«Աչքբաց» արուեստի կեդրոնի պատասխանատուներուն հարցազրոյցէն
«Հայաստանի Հանրապետութիւն», Նոյ. 12

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՐԻՆ ՀԱՅԵԼԻ՞Ն

«... Վերջին եռամսեակում նախարարութիւն է դիմել մօտ 12 հազար մարդ, որից մօտ 9 հազարը դրամական օգնութիւն է խնդրել: Սարսափելի թուեր են: Հնարաւորութեան սահմաններում իւրաքանչիւր մարդու 1000–2000 դրամ օգնութիւն են տալիս: Նախարարութեան աշխատակիցներից մէկը պատմում էր, որ հէնց նախարարի ընդունարանում դիմում գրելիս մի ծերունի աթոռից ցած է ընկել: Աւելի ուշ պարզել են, որ ծերունին երկար ժամանակ սոված է եղել, հացի փող չի ունեցել:

... Այցելուներից մէկն էլ փախստական մի կին էր՝ իր տասնամեայ աղջնակի հետ: Եկել էր, խնդրում էր, որ իր երեխային ծնողազուրկ ճանաչեն, նպաստ յատկացնեն: Յետոյ, ապացուցելու համար, որ իր երեխան տաղանդաւոր է, եւ նրան օգնել է պէտք, խնդրեց, որ աղջնակը արտասանի: Աղջնակն էլ ինքնամոռաց սկսեց ասմունքել՝ արժանանալով բողոքող ու լացակումած տատիկների գովեստներին»:

«Յոյսի վերջին հանգրուան»
Թագուհի Յակոբեանի
«Մոլորակ», Նոյ. 19

«ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԿԱՅ 350 ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ» ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԲՆԱԿԱՆՈՆ ՄԱՐԴԻԿ ԵՆ...

«... Օրերս տեղի ունեցաւ մեր միութեան տարեկան ժողովը, որի ընթացքում մենք քննարկեցինք ընդունելութեան հարցեր եւ մեր շարքերն ընդունեցինք վեց ընտանիք: Այսպիսով, մեր ընտանիքների թիւն արդէն դարձաւ 175: Ընդհանուր անդամների թիւն անցնում է 350–ից:

... Միութեան ներսում քաղաքական խնդիրներ չկան, այն զբաղւում է միայն ծագումնաբանական հարցերով: Մեր նպատակն է վերականգնել ազնուականութեան աւանդոյթները, ազնուականի կոչմանը արժանի մարդու դաստիարակումը եւ դրանով իսկ հասարակական շերտերի վրայ դրական ներգործումը, հասարակութեան բարոյական նկարագրի մէջ դրական տեղաշարժերի վրայ ազդելը, հասարակութեանը հայ վերնախաւը ներկայացնելը:

Այսինքն՝ մեր ժողովուրդը պէտք է ճանաչի իր վերնախաւին, իր մտաւորական, կիրթ, բարեկիրթ, դաստիարակուած, հայ ազգին ծառայելու պատրաստ նուիրեալներին: Մեր նպատակն է վերականգնել ազնուականական ոգին, նրա աւանդոյթները, այն հիմնականը, որը, երեւի, կորսուել է անցած 70–100 տարիների ընթացքում:

... Հեռաւոր հայրենակիցների մի մասը գիտէ մեր մասին, կ'ուզենանք, որ բոլորն իմանան:

... Ասեմ որ մեր շարժումը հետաքրքրում է հասարակայնութեանը, մարդիկ հետաքրքրւում են մեզնով, նաեւ հայեացք ձգում սեփական անձի վրայ. "իսկ գուցէ ե՞ս էլ եմ ազնուական ու չգիտեմ դա"»:

«Հայ Ազնուականների Միութեան»
նախագահ Գ. Փիրումեանի
հարցազրոյցէն
«Հայոց Աշխարհ», Նոյ. 7

ԿԱՅ ՆԱԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑ, ԲԱՅՑ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ...

«... Ըստ Լուդմիլա Յարութիւնեանի, Ղարաբաղցիներն ու Հայաստանցիները տարբերւում են մի հասարակ բանով. Ղարաբաղցիներն ունեն ծրագիր, գիտեն ինչ են անում եւ ինչի համար, Հայաստանցիները ոչ գիտեն ինչ անեն, ոչ էլ՝ ինչպէս անեն:

... Նախկին Գերագոյն Խորհրդի պատգամաւոր Ռուբէն Թորոսեանի կարծիքով, "պէտք է դիմել ոչ թէ Քլինթըններին ու Ելցիններին, այլ նրանց ժողովրդին":

... Մէկ այլ ակադեմիկոսի՝ Վլադիմիր Խոջաբեկեանի պնդմամբ, "մենք փոխզիջումը արդէն տուել ենք՝ Բաքուից սկսած, Նախիջեւանով վերջացրած: Պէտք է կոնտակտի մէջ մտնենք Չինաստանի հետ, խնդրելով նրա պաշտպանութիւնը":

... ԳԽԱրԲՄ–ի ներկայացուցչի համոզմամբ, "կայ պետական դաւաճանութիւն եւ այդ պատճառով մենք պէտք է անընդհատ իրար հարցնենք՝ դու դաւաճա՞ն ես, թէ՞ ոչ"»:

«Հայ մտաւորականութեան սերուցքի հաւաստմամբ, Ղարաբաղի պաշտպանութիւնն անցնում է Չինաստանով»
«Հայաստանի Հանրապետութիւն», Նոյ. 13

ԵՒ «ԱՉՔԲԱՑ» ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴ

«... –Ինչո՞ւ է ձեր կենտրոնը կոչւում "Աչքբաց":

– Հէնց այդ՝ ուղիղ իմաստով էլ պէտք է հասկանալ: Շատ անգամ աչքներս փակ ենք աշխարհ գալիս ու այդպէս էլ աչքներս չբացած հեռանում ենք այս աշխարհից՝ առանց իմանալու ինչի՞ համար ենք ապրում: Հիմնադրելով արուեստի այս մանկական կենտրոնը՝ փորձում ենք բացել երեխաների աչքերը:

... – Իսկ ի՞նչ հիմունքներով է գործում կենտրոնը:

– Հասարակական հիմունքներով: Այն 1977–ին է հիմնադրուել եւ մինչեւ այսօր գործում է: Վերջերս ինչ–որ տարածքի խնդիր կար: Թաղապետարանն ուզում էր այս տարածքը մեր ձեռքից վերցնել, բայց մենք պահպանեցինք այն:

– Ինչպէ՞ս:

– Իմ նախկին սաներն այսօր ամէն մէկը մի պաշտօն ունի, մեծ շրջապատ ունենք, նրանց օգնութեամբ պահպանեցինք տարածքը:

... – Դուք մասնագիտութեամբ նկարի՞չ էք:

– Այո, նկարում եմ, մի քանի ուսումնարան եմ աւարտել՝ Մոնումենտում, Մասիւում, դերձակի մասնագիտութիւն էլ ունեմ, երկու անգամ էլ Թերլեմեզեանն եմ աւարտել: Հիմա էլ սովորում եմ դեղարուեստի ինստիտուտի կերամիկայի բաժնում:

... Ես ինքս շատ աշխատասէր եմ: Խելք չունեմ, տաղանդ չունեմ, դա անժխտելի է (ծիծաղում է), բայց աշխա–

ՉԱՐԵՆՑ – ՉԱՐԵՆՑԻ – ՉԱՐԵՆՑԻ, ԲԱՅՑ ՈՉ՝ ՉԱՐԵՆՑՈՎ

«... Հոկտեմբերի 29–ին Գրողների Միութեան դահլիճում հաւաքուած բազմութիւնը, բեմից հնչող ջերմ խօսքերը ապացուցեցին հակառակը՝ պոլսահայ գրողները, չնայած երկար ժամանակ գոյութիւն ունեցող երկաթէ վարագոյրին, ունեն իրենց ընթերցողը Հայաստանում: Այսպէս, օրինակ, պոէտ Իգնա Սարըասլանը խոստովանեց, որ 1985–ից ի վեր, Հայաստանում «Լօ» ժողովածուի լոյս ընծայումից յետոյ բազմաթիւ հիացական նամակներ է ստացել հայաստանաբնակ օրիորդներից: Իսկ Զահրատին հաւանաբար առհասարակ թոյլ չտան Պոլիս վերադառնալ: "Թոյլ չեմ տալու որ գնաս: Նշանակելու եմ Գրողների Միութեան պատասխանատու քարտուղար եւ պահելու եմ Հայաստանում" (Հրանտ Մաթեւոսեան): Ինչին ոմանք պատասխանեցին՝ "Հրանտ, գործ չունես, կը վերցնեն ու Զահրատին էլ կը սեփականացնեն, կամ կը ծախեն Պարսկաստանին"»:

Փօղոս Սնապեան.

«... Հետաքրքրական երեւոյթ: Ինչ մնում է հանդիպումներին, ապա պաշտօնական ելոյթներից առանձնապէս բան չհասկացայ, գուցէ սպասեմ, որ դրանք հրապարակուեն: Ինչ–որ չափով էլ երեւի երկրորդական շարք էի դասուած, դա խանգարեց: Սակայն մի ուրիշ անսպասելի բան նկատեցի՝ Հայաստանի Գրողների Միութիւնը 400 անդամ ունի, իսկ ես 14 գրողի չտեսայ այդ հանդիպումներին, այն էլ՝ Չարենցի յոբելեանն էր»:

«Չարենց–100» նշումներէն
«Ազգ», Հոկտ. 31

ՄԵՐԺՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒ ԱՆՈՆՑ «ՎՐԷԺ»Ը

«... – Մեզ մօտ այժմ հանգրւանում է 230 տարիքն առած քաղաքացի: Ցաւօք սրտի, ներկայիս սոցիալ – տնտեսական կացութեան պատճառով թերեւս, այդ թիւն աճում է: Չնայած, դժբախտաբար քիչ չեն նաեւ այն դէպքերը, երբ այստեղ են բերում ապահովուած ընտանիքների ծերեր: Այդ մարդիկ (թէ՛ կին, թէ՛ տղամարդ) այստեղ են յայտնւում ընտանեկան անախորժութիւնների հետեւանքով: Դրան նպաստում են յատկապէս տհաճ սկեսուրներից ու սկեսրայրներից խուսափող հարսները: Նման հարսներին շատ նուիրուած «փեսաներն» էլ յաճախ ոչ մի ջանք չեն խնայում (նոյնիսկ մինչեւ 5000 դոլարի հասնող կաշառքներ առաջարկելով) իրենց ծնողների համար այստեղ ապաստարան գտնելու համար:

... Սահմռկեցուցիչ մի փաստ ասեմ. երբեմն չեն գալիս նոյնիսկ իրենց ծնողներին վերջին անգամ տեսնելու: Թաղման արարողութիւնն էլ մենք ենք կատարում:

... – Ամուսնութեան դէպքեր եղե՞լ են ծերանոցում:

– Մեզ մօտ արդէն վեց ամուսնութիւն է "գրանցուել", այս առիթով յատուկ տօնակատարութեան պարագաներ եւ նոյնիսկ հարսի շոր ունենք»:

Նորքի ծերանոցի տնօրէն
Վլ. Պետրոսեանի հետ
Գոհար Նուրիջանեանի զրոյցէն
«Առաւօտ», Նոյ. 12

ԱՆԿԱՊ ՎԵՐՋԱԲԱՆ

«... Ցլամարտը սկսուել է եւ մնացածն արդէն արիւնոտ ու տխուր ներկայացման տեքստերն են: Հանդիսատեսների մի մասը ոգեւորում է քաջ ցլամարտիկին, միւս մասը ցլիկին, բայց դա արդէն քիչ նշանակութիւն ունի:

... Աշխարհի ամենադաժան ներկայացման օրէնքն է դա. մարտի վախճանը յայտնի է՝ անկախ նրա կոնկրետ արդիւնքից: Ցլիկին՝ սպանդանոց, ցլամարտիկին՝ փառքի դափնիներ (երբեմն յետ մահու)»:

«Ցլամարտ»
«Հայաստանի Հանրապետութիւն», Նոյ. 18

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՐՑԱԽԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 20-ին, Լոս – Անճըլըս ժամանած է Արցախի Մշակոյթի, Երիտասարդութեան եւ Սպորտի նախարար Արմէն Սարգսեան, սատարելու համար «Հայաստան» հիմնադրամի կազմակերպած Նոյեմբեր 27-ի թելեթոնին:

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 21-ի կէսօրէ ետք, նախարարը հարցազրոյցներ տուած է հայկական հեռատեսիլի կարգ մը կայաններու: Ժամը 6-ին տեղի ունեցած է մամուլի ասուլիսը, որուն ընթացքին Արմէն Սարգսեան պատասխանելով Արցախի հարցին վերաբերեալ հարցումներու, շեշտած է թէ Արցախի ժողովուրդը ինքնավստահ է իր յաղթանակին եւ շատ մտահոգ չէ ներկայ հանգրուանին պարզուած դժուարութիւններով: Ասուլիսի աւարտին տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը Պրէնտվիւ սրահին մէջ:

Շաբաթ, Նոյեմբեր 22-ին, նախարարը հանդիպումներ ունեցած է հայկական կուսակցութիւններու եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ:

Նոյն օրը Լոս – Անճըլըս ժամանած է նաեւ Արցախի Թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

Կիրակի, Նոյեմբեր 23-ի առաւօտեան, Առաջնորդն ու նախարարը ներկայ եղած են Վէն Նայսի Ս. Պետրոս Եկեղեցւոյ պատարագին, որուն ընթացքին քարոզած է Պարգեւ Եպիսկոպոս: Ապա, Արցախի Առաջնորդը գացած է Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ուր եւս քարոզած է: Ժամը 11·30-ին Պարգեւ Եպիսկոպոս առաջնորդուած է քրիստոնէական Առաքելութիւն Հայոց Եկեղեցին (Աւետարանական) եւ տուած օրուան քարոզը:

Նոյն օրը, երեկոյեան, հիւրերը ներկայ եղած են Հայաստանի Ամերիկեան Համալսարանի հիմնադիր – պատուոյ նախագահ, ակադ. Միհրան Աղպապեանի մեծարման հանդիսութեան:

Նոյեմբեր 24 – 26, հիւրերը այցելած են հայկական վարժարաններ եւ հայկական հաստատութիւններ, թափ տալու համար հիմնադրամի թելեթոնի յաջողութեան:

⁂

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի «Արարատ» մասնաճիւղի նոր կեդրոնի պաշտօնական բացումը, որուն ներկայ եղած են շուրջ հազար հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Մարինա Մանուկեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է յանուն Թեմին Առաջնորդին Գրիգոր Վրդ. Չիֆթճեան, նշելով որ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը հայ մատղաշ սերունդին ոչ միայն ֆիզիքական եւ մարմնային կրթութիւն կուտայ, այլեւ հոգեկան, իմացական ու մտաւոր կրթութիւն: Այս միութիւնը մարմնի եւ հոգիի կրթութիւնը իրարու խառնելով գործակիցը կը հանդիսանայ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ: Գնահատանքի խօսքերով հանդէս եկած են նահանգի ծերակուտականներ եւ Լոս – Անճըլըսի Թաղապետութեան ներկայացուցիչներ: «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան խօսքը փոխանցած է ատենապետ Վիգէն Դաւթեան, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջ. վարչութեան կողմէ շնորհաւորական խօսք արտասանած է Մհեր Դաւիթեան: Տեսերիզի միջոցով ներկայացուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Արեւմտեան Ամերիկայի կազմակերպութեան պատմութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Տեղւոյն վրայ եղած նուէրներէն գոյացած է շուրջ 10 հազար տոլար:

⁂

Հ. Բ. Ը. Մ. – ՀԱՅ ԿԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՃԱՇԸ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԿԻՆ ԻՐԱՒԱԲԱՆՆԵՐՈՒ

Կլէնտէյլի Պրէնտվիւ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 15-ին, տեղի ունեցած է Հ. Բ. Ը. Մ. – Հայ Կին յանձնախումբին ճաշը, ի պատիւ հայ երեք կին իրաւաբաններու՝ Նայիրի Պալեանի, Թալին Եագուպեան – Պապիկեանի եւ Լիւսի Վարպետեանի, որոնք Երեւանի մէջ մասնակցած էին ամերիկահայ իրաւաբաններու կազմակերպած Հոկտեմբեր 6-ի համագումարին: Ի դէպ, Գանատա եւ Միացեալ – Նահանգներ կան 2500 հայ իրաւաբաններ, որոնց 800-ը՝ Գալիֆորնիոյ մէջ: Բացումը կատարած է Յանձնախումբի ատենապետուհին՝ Սոնա Եագուպեան: Խօսք առնելով տոքթոր Էլի Անդրէասեան, նշած է թէ Հայաստանի մէջ Թ. դարուն հիմնուեցաւ Գլաձորի համալսարանը. Եւրոպայի մէջ (Իտալիա) 200 տարի ետք բացուեցաւ առաջին համալսարանը: Թալին Եագուպեան իր խօսքին մէջ նշած է թէ Հայաստանի օրէնքները, որոնք չարունակութիւնն են խորհրդային իրաւակարգի, բացարձակ իրաւունք կուտան կիներուն՝ ընտրելու եւ յառաջդիմելու իրենց նախասիրած ասպարէզներուն մէջ: Ապա, տեղի ունեցած է մտքերու փոխանակում կիներու պաշտպանութեան հարցին շուրջ:

⁂

«ԽԱԲՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փասատինայի Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 15-ին, տեղի ունեցած է Ժորժ Ֆէյտոյի «Խաբուած ամուսինը» թատերախաղին ներկայացումը, «Արտաւազդ» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Գրիգոր Սաթամեանի: «Խաբուած ամուսինը» 3 արարնոց կատակերգութիւն մըն է, որ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի մէջ, դարուս սկիզբը: Ամուսիններու՝ իրարու հանդէպ ունեցած անհաւատարմութիւններու պատկեր մըն է: Ներկայացման մասնակցած են 16 դերակատարներ: Թատերախաղը կը ներկայացուի տասը անգամ, մինչեւ Դեկտեմբեր 14:

⁂

ՏՈՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ ԱՂՊԱՊԵԱՆԻ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Լոս – Անճըլըսի Պիլթմոր պանդոկի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է տոքթոր Միհրան Աղպապեանի նուիրուած մեծարանքի հանդիսութիւնը, մասնակցութեամբ 500 հոգիի: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, Գալիֆորնիոյ նախկին կառավարիչ Ճորճ Տէօքմէճեան, Հայաստանի Լոս – Անճըլըսի հիւպատոս Եդուարդ Թառանեան, Արցախի եւ Այրարատեան թեմերու առաջնորդները, Արցախի մշակոյթի նախարար Արմէն Սարգսեան, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի նախագահուհի Լուիզ Սիմոն – Մանուկեան եւ այլ պաշտօնական հիւրեր: Խօսք առնելով Ճորճ Տէօքմէճեան, Լուիզ Սիմոն եւ Հայաստանի Ամերիկեան համալսարանի նախագահ տոքթոր Յարութիւն Արմէնեան ներկայացուցած են ակադ. Միհրան Աղպապեանի 50-ամեայ վաստակը իբրեւ դասախօս, հարաւային – Գալիֆորնիոյ համալսարանի ճարտարագիտական ամպիոնի վարիչ, Հայաստանի Ամերիկեան համալսարանի հիմնադիր եւ ազգային տարբեր կազմակերպութեանց ղեկավար անդամ: Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան կարդացած է Արամ Ա. Կաթողիկոսին ողջոյնի գիրը եւ յուշամետալ մը յանձնած մեծարեալին: Հ. Ռաֆայէլ Վրդ. Մինասեան կարդացած է Հայ կաթողիկէ համայնքի Կաթողիկոս – Պատրիարք Յովհաննէս – Պետրոս ԺԸ.-ի ողջոյնի գիրը եւ Ս. Վարդան շքանշանը յանձնած մեծարեալին: Կարդացուած է Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Պապի ողջոյնի գիրը, որ առաջին անգամ կը տրուի ոչ կաթողիկէ հայու մը: Գարեգին Արք. Ներսիսեան կարդացած է Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին կոնդակը, որով մեծարեալը կը պարգեւատրուէր Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ շքանշանով: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են Արցախի Առաջնորդը եւ Մշակոյթի նախարարը:

Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ ակադ. Միհրան Աղպապեան անդրադարձած է նորանկախ Հայաստանին, Երեւանի Ամերիկեան համալսարանի հիմնադրութեան, անոր արձանագրած նուաճումներուն եւ ապագայի հեռանկարներուն: Այս առիթով, կազմակերպիչ յանձնախումբի կոչին ընդառաջելով, ի նպաստ ամերիկեան համալսարանի ֆոնտին եղած նուէրներէն գոյացած է շուրջ կէս միլիոն տոլար:

ԼՐԱՏՈՒ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳՈԲԻՆԻՈՅ (Ցունաստան) Ջաւարեան կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 26-ին տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 107-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է Քերովբէ Էքիզեան որ անդրադարձած է Դաշնակցութեան ծնունդ տուող պատճառներուն: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան ներկայացուցիչը՝ Պետօ Տէմիրճեան ուղերձ մը կարդացած է: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսքը տրուած է օրուան բանախօսին՝ Յակոբ Պալեանի (Փարիզէն հրաւիրուած): Ան, իր խօսքին սկիզբը, փնտրոշած է թէ քաղաքական լուրջ կազմակերպութիւն մը ինքզինք չի սահմաներ դէմ ըլլալու հակադրութեամբ, այլ կ'ըսէ թէ ի՛նչ կ'ուզէ, ինչո՞ւ եւ ի՛նչպէս: Ապա, բանախօսը տուած է պատասխանները: Հաւաքոյթը վերջ գտած է օրուան նախագահին փակման խօսքով:

⁂

ԳՈՄՈԹԻՆԻԻ (Ցունաստան) Քսենիա պանդոկի մէջ, Նոյեմբեր 21-ին տեղի ունեցած է Հայ Գթութեան Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի կազմակերպած ցուցահանդէս – վաճառքը որու ընթացքին ցուցադրուած եւ վաճառուած են ԻՒՆԻՍԷՖ-ի արտադրութիւնները: Հաւաքուած է 930 հազար տրախմիի գումար մը: Մասնաճիւղին ատենապետուհին Մարի Գասպարեան շեշտած է Հ. Գ. Խաչի բարեմակողմանի ծառայութիւններու անհրաժեշտութիւնը: Խօսք առած է նաեւ Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի՝ Կիւլա Գասապեան եւ ներկայացուցած է ՀՕՄ-ի նպատակը եւ պատմականը: Վերջին խօսքը առած է ԻՒՆԻՍԷՖ-ի (Միացեալ ազգերու հիմնադրամ մանուկներու համար) Ցունաստանի գրասենեակի վարիչը՝ Լիպերիս Իլիաս որ շնորհակալութիւն յայտնէ կազմակերպիչ վարչութեան եւ ներկաներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան երիտասարդական «Կայծեր» մատենաշարի Թիւ 5
Պէյրութ, Լիբանան, 1997

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

– Որչա՞փ ատենէ ի վեր սենեակը բռնած էր:

– Չեմ գիտեր ... ես ատանկ խնդիրներու մէջ խառնուիլ չեմ ուզեր:

Պօղոս էֆէնտի տեսաւ կնոջ խօսելու մասին ցոյց տուած դժկամութիւնը եւ անոր լեզուն բանալու համար դիմեց ամէնէն գործնական միջոցին:

– Ա՛ռ սա ոսկին եւ տեղն ի տեղօք պատասխանէ քեզի ընելիք հարցումներուս, ըսաւ ոսկի մը սահեցնելով կնոջ ձեռքը, մի՛ վախնար ինչ որ ըսես իմ քովս պիտի մնայ ... միայն թէ կ'ուզեմ մէկ քանի տեղեկութիւններ առնալ:

Ոսկին իր հրաշալի ազդեցութիւնը գործած էր արդէն:

– Իբրեւ ամուսին իրաւունքնիդ է ամէն բան հասկնալ, եթէ ուրիշ մէկը ըլլար՝ ո՛չ թէ մէկ ոսկիով այլ նոյնիսկ տասը ոսկիով ալ բերանս չէի բանար ու խօսք մը չէի ըսեր, բայց քանի որ դուք կնոջ ամուսինն էք ձեր իրաւունքն է ամէն բան գիտնալ ... ես ամէն բանին չխառնուիր կը խօսիմ:

– Շատ շնորհակալ եմ, նախ ըսէ թէ ո՞րչափ ատենէ ի վեր այս սենեակը վարձած է կինս:

– Վեց – եօթը ամիս կայ, պատասխանեց կինը մտովի հաշիւ մը ընելով:

– Շաբաթը քանի՞ անգամ կինս կուգար հոս:

– Մէկ անգամ ... Հինգշաբթի օրերը:

– Միշտ միեւնո՞յն մարդուն հետ:

– Այո՛ ...

– Միասի՞ն կուգային:

– Ոչ՛, ընդհանրապէս ձեր կինը առաջ կուգար եւ քիչ ետքն ալ միւսը ... չիտակը ըսելու համար մեծ զգուշութեամբ կը վարուէին ... երբեք միասին դուրս չէին ելլար, այլ զատ զատ ... կը զարմանամ որ հակառակ այս զգուշութիններուն դուք կրցեր էք ամէն բան իմանալ:

– Իսկ դիմացի սենեակը բնակող երիտասարդը ո՞վ է ...

– Միւսիւ Արգար է անունը:

– Գիտեմ, ի՞նչ գործ կ'ընէ:

– Կարծեմ վաճառականի քով գրագիր է ...

– Ո՞ր վաճառականին քովը:

– Չեմ գիտեր ... արդէն դեռ նոր եկած է հոս, հազիւ ամիս մը կայ:

– Ինք տեղեկութիւն ունէ՞ր կնոջս ընթացքին մասին ...

– Այո՛, պատասխանեց կինը, նոյնիսկ անունով կը ճանչնար թէ՛ ձեր կինը եւ թէ երիտասարդը եւ ինք մեզի ըսաւ անոնց բո՛ւն անունը, անկէ առաջ մենք տիկինը կը ճանչնայինք իբրեւ Մատամ Մառի: Չմոռնամ ըսելու որ Արգար շատ կը հետաքրքրուէր ձեր կնոջ եւ իր սիրահարին մասին ... եւ ամէն Հինգշաբթի ցերեկը իր սենեակը կը մնար, անշուշտ զանոնք լրտեսելու համար ... այդ երիտասարդը ինծի քիչ մը կասկածելի կ'երեւայ:

– Ինծի ալ այնպէս, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի:

– Բայց դուք ի՞նչպէս իմացաք ձեր կնոջ այս տան մէջ գտնուիլը:

– Անստորագիր նամակէ մը ...

– Անպատճառ միւսիւ Արգարը գրած ըլլալու է:

– Ատանկ կ'երեւայ ... ասկէ զատ ինք ընդունեց գիս սենեակը եւ ըսաւ թէ կինս իր սիրահարին հետ դիմացի սենեակն էր:

– Վա՜յ անպիտան ... կը վայլէ՞ աս ըրածը: Պարապ տեղ ձեր հանգիստը խռովեց այսպէս:

– Կը փափաքէի անգամ մը այդ երիտասարդին հետ տեսնուիլ:

– Չեմ կարծեր որ կէս գիշերէն առաջ վերադառնայ:

– Իսկ սատոնները մինչեւ քանի՞ այստեղ է:

– Սատոնները շատ կանուխ կը մեկնի: Եթէ կ'ուզէք, ձեր հասցէն ձգեցէ՛ք հոս, թող ինք գայ ձեզ տեսնայ:

Այս առաջարկը շատ լաւ թուեցաւ Պօղոս էֆէնտիին որ թուղթի մը վրայ իր հասցէն գրեց եւ յոյն կնոջ յանձնեց:

Թաղական Խորհուրդի ատենապետը այլեւս գործ մը չունէր այս տան մէջ, ուստի մնաս բարով ըսելով մեկնեցաւ եւ ուղղակի գնաց իր գրասենեակը: Քանի մը ժամէ ի վեր իր կրած յուզումները այնքա՜ն վրդոված էին զինքը որ կարողութիւն չունէր գործերովը զբաղելու: Շաղիկի արարքը միշտ կը ցցուէր իր երեւակայութեան առջեւ՝ բոլոր անախորժ հետեւանքներովը:

– Եթէ գործը իմացուի՝ պատիւս փարայի մը պիտի ըլլայ, կը մտածէր, թաղին մէջ պիտի չկրնամ մնալ ...»:

Այս պատասխանատուութիւնն էր որ ամէնէն աւելի կը խռովէր զինքը:

Եթէ վստահ ըլլար որ գործը բացարձակապէս գաղտնի պիտի մնար՝ շատ հոգ պիտի չընէր իր գլխուն եկած փորձանքին համար:

(Շար. 62)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սիփան — Կամիտաս երգչախումբը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ իր ողբացեալ վաստակաւոր նախկին ղեկավար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ-Ի

մահուան 50–րդ (մահացած Տիթրոյթ, Դեկտեմբեր 14, 1947) տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, Տօն է Սրբոցն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին, Մարուգէի Ձգնաւորին եւ Մելիտոսի Եպիսկոպոսին։

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Radiothon

L'ECOLE BILINGUE D'ALFORTVILLE
SAINT MESROP
organise un *RADIOTHON*
sur AYP FM (99.5)
le Samedi 13 Décembre de 7h à 14h
Animations et journée Portes Ouvertes à l'école.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section MARSEILLE

Super Loto Annuel

le Dimanche 14 Décembre à 15 heures
à la M. A. J. C.
12-14, rue Saint-Bazile

Venez nombreux!
LOTS DE QUALITE,
AMBIANCE,
SALLE CHAUFFEE.

SEJOUR D'HIVER

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (JURA) du **15 au 22 février** pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans.

Prix :2.700 F. comprenant :

- **transport**
- **hébergement**
- **location et cours de ski**
- **remontées mécaniques**
- **assurance**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F — Conseil d'Administration —
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.
Date limite d'inscription: 20 janvier.

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour d'hiver **du 15 au 22 février à Bellefontaine**

- **Animateurs diplômés BAFA ayant bon niveau de ski.**

Ecrire à:
C.B.A.F — Conseil d'Administration —
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 janvier.

Eglise Apostolique Arménienne
SAINT-LOUP
42, Bd des Grands Pins - 13010 MARSEILLE

Dimanche 14 Décembre à 16 heures 30

LOTO

dans la Salle de l'Eglise
organisé par le Conseil d'Administration.

Chaine Hi-Fi et
Nombreux lots

40ème ANNIVERSAIRE

DE L'EGLISE ARMENIENNE
«ST GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
de Chaville

à l'ATRIUM
ave R. Salengro — 92370 Chaville
Dimanche 14 Décembre à 15 heures

Diaporama
Film
Cocktail — Buffet
Tombola
Partie Artistique
avec

- *Trio à cordes «Hantchérian»*
- *Déclamation Razmig Aprahamian*
- *Chorale mixte «Eglise arménienne» et «Cie Astres Mélodies» sous la direction d'Astrig Dédéyan.*

Réservation :
Tél. : 01 47 09 23 18
Participation aux frais

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

AZNAVOUR pour l'Arménie

76-78, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES, 75008 PARIS
TEL. : 01. 49. 53. 03. 27
FAX : 01. 49. 53. 03. 28

Chers Amis,

Offrir un avenir à l'Arménie, c'est donner à ses enfants les moyens d'une meilleure éducation.

Le dimanche 4 janvier prochain, je donnerai un concert exceptionnel «*NOEL POUR LES ENFANTS D'ARMENIE*», dont l'intégralité des recettes sera consacrée à la réhabilitation d'une centaine d'écoles et d'orphelinats d'Arménie.

Pour atteindre cet objectif ambitieux de 36 millions de francs, nous serons aidés par la Banque Mondiale et le Fonds Social Arménien qui se sont engagés, chacun, à verser un montant égal à notre collecte qui devra donc atteindre 12 millions de francs.

Les travaux feront l'objet d'un contrôle technique et financier d'auditeurs internationaux indépendants.

Assister au spectacle, verser un don ou devenir parrain, sous l'une au moins de ces trois formes, votre participation est indispensable.

Si le montant de votre don s'élève à 5.000 fr. ou plus, vous deviendrez Parrain et la partie réhabilitée portera votre nom. La réhabilitation d'une classe coûte 5.000 fr. et il est possible d'en rénover une ou plusieurs: celle d'un gymnase 50.000 fr; d'un étage entier 80.000 fr. L'école entière de mille élèves, 400.000 fr.

Le concert sera placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier
Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN
Président de la République d'Arménie

A l'issue du spectacle, un dîner réunira Sa Sainteté, le Président de la République, les Parrains*, leur épouse et moi-même.

Le 4 janvier prochain, au Palais des Congrès de Paris à 16 heures, je souhaite pouvoir être fier de mes frères de France et chanter devant une salle comble.

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur vous tous
et vous attends

Charles AZNAVOUR

(*) **Pour l'organisation matérielle de ce dîner, nous vous remercions de bien vouloir nous faire parvenir votre don avant le 20 décembre 1997.**

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais.
Tél. : 01. 40. 68. 00. 05
Prix des places habituel

COMPTES BANCAIRES SDBO PARIS FRIEDLAND No 0403698001 L -
CRÉDIT LYONNAIS CHAMPS-ELYSÉES PARIS 8e No 446 236 H 49 - C.C.P. 205 D PARIS

Association à but non lucratif régie par la loi du 1er juillet 1901 et le décret au 16 août 1901

DINER DANSANT

Au profit de l'école arménienne
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux

Le 20 Décembre à 20 heures

animé par *MARTEN YORGANTZ* et son Orchestre

avec la participation de *EVELYNE* et *YESSAÏ ALTOUNIAN*

MANOLIS et son BOUZOUKI

Show de Kung-Fu
Ceintures noires arméniennes A.B.B.A.

DANSES ET CHANTS DE NOS ELEVES

P.A.F.: 300 F. — Après 23h entrée + 1 consommation: 100 F.

Réservation : 01 46 45 60 55

ECOLE BILINGUE ARMENIENNE
19, Sentier des Epinettes — 92130 Issy-les-Moulineaux

LE COMITE DES PARENTS D'ELEVES DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
organise

un DINER DANSANT

sous l'animation de *Orchestre* SASSOUN

le samedi 13 décembre à partir de 20 heures

Salle GEORGES GARVARENTZ
avenue Paul Vaillant Couturier — 95400 Arnouville-lès-Gonesse

Participation aux frais Adulte: 190 F., Enfant: 100 F.

— Réservation obligatoire au : 01. 49. 36. 10. 43. —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 11
JEUDI
11 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·266

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

73e ANNEE — N° 19.266

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԸ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 9-ին, առաւօտեան ժամը 9·15-ին Հայաստանի վարչապետը կ'ընդունուէր Ելիզէ եւ տեսակցութիւն մը կ'ունենար նախագահ Շիրաքի հետ: Ապա, հարցազրոյց մը կու տար Լը Փուէն շաբաթաթերթին, նախքան ճաշի հիւրը ըլլալը Արտաքին նախարարութեան, ժամը 13-ին:

Ժամը 13-էն առաջ ալ, հիւրասրահները հաւաքուած էին բազմաթիւ ֆրանսացի թէ հայ անձնաւորութիւններ, երեք յարանուանութեանց պետերը՝ Գերաշնորհ. Նորվան Զաքարեան, Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, վերապատուելի Ժիլպէր Լեւոնեան, հայկ. կազմակերպութեանց, միութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Նախքան ճաշը, կից դրասենեակի մը մէջ, Հայաստանի Ելմտական նախարարը՝ Արմէն Դարբինեան եւ Ֆրանսայի Գործակցութեան եւ Ֆրանսախօսութեան ենթանախարարը՝ Շառլ Ժոսըլէն կը ստորագրէին երկու համաձայնագրեր, մէկը կը վերաբերէր կրկնակ հարկերու (տուպլ էմփոզիսիոն), միւսն ալ քաղաքային օդանաւային երթեւեկի (ավիասիոն սիվիլ):

Ճաշին կը նախագահէր Շառլ Ժոսըլէն որ խօսք առնելով ողջունեց Ռոպէր Քոչարեանը յանուն Ֆրանսական կառավարութեան եւ ի մասնաւորի Արտաքին նախարարութեան այս պաշտօնական այցելութեան առթիւ: Նախարարին համար այն իրողութիւնը որ Հայաստանի վարչապետը Ֆրանսան կ'ընտրէր իր առաջին պաշտօնական այցելութեան համար, կը փաստէր երկու համակրութիւններու հետեւանքը. մէկ կողմէ մարդուն համակրութիւնը, միւս կողմէ պետական անձին, որ Ֆրանսայի սիրելի երկրի մը կառավարութեան պետն է: Նախարարը յիշեց թէ նախքան վարչապետ դառնալը Ռ. Քոչարեան եղած էր Վիլէօրպան քաղաքի պատուոյ քաղաքացի, ուր բազմաթիւ բարեկամներ ունի եւ այդ իսկ պատճառով պիտի այցելէր նաեւ Վիլէօրպան ու նաեւ Լիոն: Ապա, Շ. Ժոսըլէն անդրադարձաւ Ռ. Քոչարեանի տարած աշխատանքին՝ վերականգնելու համար քանդուած տնտեսութիւն մը եւ այդ առընչութեամբ յայտնեց թէ Ֆրանսա պատրաստ է օգնելու: «Արդէն, ըսաւ, 1997-ին, Ֆրանսա առաջին երկիրը եղաւ ներդրումներ կատարող»:

Տնտեսականէն անցնելով քաղաքական մարզին, Շ. Ժոսըլէն գոհունակութիւն յայտնեց տիրող հրադադարին համար ու աւելցուց.— «Մենք կը խորհինք որ Հայաստանի եւ մեր դրացի Ադրբեջանի միջեւ յարաբերութիւններու մնայուն լուծումի հարցին պահը եկած է: Լ. Ղարաբաղի հարցին վերջնական կարգադրութիւնը յաջորդ դարուն համար լաւագոյն անցագիրը կ'ըլլայ: ... Այդ նպատակին հասնելու համար, մենք պատասխանատուութիւն ստանձնած ենք Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը Մինսկի խումբի համանախագահութեան մէջ: ... Մեզի համար մասնաւորաբար գնահատելի է ձեր անձնական աջակցութիւնը, դուք լաւ հասկցաք որ, Ֆրանսա այդ տարածաշրջանին մէջ արդարութենէն եւ անկողմնակալութենէն այլ բան չի տեսներ, բացի բոլորին համար նպաստաւոր խաղաղութիւն»: Հուսկ, նախարարը ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուց այդ կարգաւորման պայմանները, ըստ միջազգային հաւաքականութեան հաստատուած սկզբունքներուն ու շեշտելով թէ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ Ռ. Քոչարեանի պատասխանատուութիւնն է գործել խաղաղութեան համար ու այդ ճամբուն վրայ Ֆրանսա ջանք պիտի չխնայէ իր օժանդակութիւնը բերելու ու բաժակը բարձրացուց:

Իր պատասխան խօսքին մէջ, վարչապետ Քոչարեան ուրախութիւն յայտնելէ ետք որ ինք եւ իր պատուիրակութիւնը Ֆրանսա կը գտնուին, յատուկ շեշտեց Ֆրանսան որ կարեւոր է նաեւ ամէն մէկ Հայու համար, քանի Ֆրանսայի մէջ կազմուած է մեծ գաղութ մը սերտօրէն կապուած իր ծագումի երկրին: Շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի բերած բազմատեսակ օժանդակութեան համար, յիշեց իր հանդիպումը Ֆրանսայի գործարար շրջանակներուն հետ, ապահովութիւն տուաւ որ, այսօր, Հայաստանի մէջ, բոլոր պայմանները կան ներդրումներու ծրագրեր կատարելու համար: «Տնտեսական բազմատեսակ յարաբերութիւններու զարգացումը, ըսաւ վարչապետը, անկասկած պիտի հարստացնէ մեր երկու երկիրներու միջեւ սկսած երկխօսութիւնը Հայաստանի անկախութենէն ի վեր»:

Նման զարգացում մը, Ռ. Քոչարեանի համար, թոյլ կրնայ տալ որ կամուրջ մը ստեղծուի զոր Ֆրանսա կրնայ օգտագործել վստահութեամբ հաստատուելու համար Կովկասի այդ շրջանը որ այնքան խոստումներ կը ներկայացնէ:

Հուսկ, վարչապետը յոյս յայտնեց որ այս այցելութեան ընթացքին, պատուիրակութիւնը յաջողած է Ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն առիթ տալ որ գաղափար մը կազմեն Հայաստանի մասին որպէս տնտեսական կարողական ընկերակից: Վերջին անգամ մը շնորհակալութիւն յայտնելով, Ռ. Քոչարեան իր բաժակը բարձրացուց Ֆրանսայի ու Հայաստանի կենացը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ազգ. Ժողովի Ֆրանսա — Հայաստան բարեկամութեան խումբին նախաձեռնութեամբ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր Դեկ. 9-ին. ներկայ էին շուրջ երեք տասնեակ խորհրդարանականներ, հայկական կազմակերպութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներ, մտաւորականներ, գործի մարդիկ եւայլն: Պատուոյ սեղանին վրայ Ռ. Քոչարեանի հետ տեղ գրաւած էին Բարեկամութեան խումբին նախագահը Ժ.-Փ. Պրէթ, երկու երկիրներու փոխադարձ դեսպանները՝ Մ. Լըկրա եւ Վ. Փափազեան, փրոֆ. Ժ.-Փ. Մահէ եւ երկու թարգմանչուհիներ:

Հայաստանի վարչապետին որ օրուան ընթացքին ընդունուած էր նախագահ Ժ. Շիրաքի ու վարչապետ Ժոսփէնի կողմէ, ուղղուած խօսքով հանդէս եկաւ Ժ.-Փ. Պրէթ յիշելով ֆրանքեւհայկական վաղեմի կապերը որոնք կ'երկարէին մինչեւ Թ. դար ու միշտ պահպանած էին իրենց սերտ բնոյթը: Ի. դարու սկիզբին ցեղասպանութիւնը հայկական գաղթականութիւն մը բերած էր Ֆրանսա որ այդ սեւ բուռին ապաստանի հող ըլլալէ ետք անոնց շառաւիղներուն համար դարձած էր իրենց երկիրը: «Ձեր մէջ կ'ողջունեմ խիզախ անձնաւորութիւնը. ձեր երկիրը բռնած է անկախութեան եւ ժողովրդավարութեան ճամբան. բաներ զորս սերտելու համար Ֆրանսա 200 տարուան պէտք ունեցաւ» ըսաւ Ժ.-Փ. Պրէթ ու մաղթեց որ իր գլխաւորած խումբը զանազան նախաձեռնութիւններով յաջողի զարկ տալ եղբայրութեան, ճանաչումի, մտածումի ազգակներուն որոնք միշտ մօտեցուցած են Ֆրանսացի եւ հայ ժողովուրդները:

Իրմէ ետք խօսք առնելով վարչապետ Ռ. Քոչարեան անգամ մը եւս ծանրացաւ տնտեսական գործօնին կարեւորութեան վրայ: Ըսաւ նաեւ թէ Ֆրանսայի օրինակին հետեւած են Սահմանադրութեան մշակումին ընթացքին ու խորհրդարանական ֆրանսական խումբին գործունէութիւնը մեծ արժէք կը ներկայացնէ իրեն համար: Կրկնեց Կովկասի կնճիռներուն կարգաւորումին անհրաժեշտութիւնը ամբողջ շրջանին համար: Խօսեցաւ լուծումի երկու տարբերակներուն, անոնցմէ իր նախընտրութեան մասին: Վերջաւորութեան անդրադարձաւ ֆրանսահայ գաղութին Հայաստանի ու Ղարաբաղի մէջ կատարած իրագործումներուն:

Հարցումներու բաժինին մէջ պատասխանելով ներկայ խորհրդարանականներու, Ռ. Քոչարեան ըսաւ թէ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ իր տարակարծութիւնը նոր բան չէ, այլ նոր հրապարակում գտած է: Իրեն համար կարեւորը ոչ այնքան կարգաւորման սա կամ նա տարբերակն էր, այլ այն իրողութիւնը թէ այսօր ԼՂՀ-ն նշած էր իր անկախութեան 6-րդ տարին, իսկ եթէ հաշուըւէր Բաքուէն անկախացումը, պէտք էր խօսիլ տասնամեակի մը մասին: «Այսօր Ղարաբաղի մէջ կայ նոր սերունդ մը որ ծանօթ չէ Ադրբեջանի ենթակայութեան, ըսաւ ան եւ աւելցուց, այդ սերունդն է հիմը Ղարաբաղի վաղուան բանակին որ գլխաւոր երաշխիքն է իր երկրին ապահովութեան»:

Հարցումներ ուղղուեցան ֆրանսախօսութեան, Վրաստանի հետ տնտեսական յարաբերութիւններու, գործակցութեան ու այլ նիւթերու մասին: Ռ. Քոչարեան յատուկ գոհունակութեամբ արտայայտուեցաւ Ֆրանսայի հետ ստորագրուած նախնական պայմանագիրներուն մասին որոնք կը շօշափէին տնտեսական եւ օդային երթեւեկի, մաքսային համագործակցութեան մարզերը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(10 Décembre)

LE PREMIER MINISTRE ARMENIEN A PARIS

Ֆիկառօ հազիւ քանի մը տողով կ'անդրադառնայ վարչապետ Քոչարեանի Փարիզ ժամանումին: Կ'ըսէ թէ նախագահ Շիրաք Լ. Ղարաբաղի համար վերջնական կարգադրութեան մը դատը պաշտպանած է, տեսակցութեան մը ընթացքին որ գրեթէ ժամ մը տեւած է: Կը յիշէ թէ Լ. Ղարաբաղ, հայ բնակչութեամբ հողաշերտ մը ադրբեջանական հողամասի մէջ, իր անկախութիւնը հռչակեց 1991-ին, պատերազմ մը ստեղծելով Հայաստանի եւ Ազրբեջանի միջեւ...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԿԸ ՏԻՐԱՆԱՅ «ԱՐՄԷՆԹԷԼ»Ի 90%-ԻՆ

Յունաստանի հեռահաղորդակցութեան կազմակերպութիւնը (ՕԹԷ) տէր կ'ըլլայ «Արմէնթէլ»ի (Հայաստանի հեռահաղորդակցութեան ազգային ցանց) 90%-ին: Վաճառքին հաւանութիւն տուած է Հայաստանի կառավարութիւնը, իրեն պահելով մնացեալ 10%-ը: Յունական կազմակերպութիւնը 142,5 միլիոն տոլար պիտի վճարէ իր բաժինին փոխարէն. ան կը ծրագրէ բաժնեկից ընել նաեւ ֆրանսական Թէլէքօմ-ը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ համաժողովին որ տեղի կ'ունենայ Թեհրանի մէջ, Իրանի կրօնական առաջնորդը Ալի Խամէնէի նախագահ Ս. Տէմիրէլի ներկայութեան խստիւ քննադատած է Թուրքիան: Անոնց բացայայտ նշելու երկրին անունը, ան ըսած է թէ իրենց համար լուրջ մտահոգութեան պատճառ են Իրաքի հիւսիսային շրջանին բախումները, հոն կատարուած արտաքին միջամտութիւնները եւ յատկապէս հարիւր հազարաւոր բնակիչներու պարտադրուած գաղթերը: Նոյնպէս անուղղակի Թուրքիոյ առընչուած է Իսրայէլի շրջան թափանցելու ջանքերուն դէմ անոր դրուցութեան հրաւէրը: Այս վեհաժողովին, բացայայտ եղած են «առաջնորդ» Խամէնէիի եւ նախագահ Խաթամիի տարակարծութիւնները: Մինչ առաջինը շատ խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է Արեւմուտքի, ի մասնաւորի Ամերիկայի եւ սիոնականութեան դէմ, երկրորդը ջատագոված է Արեւմուտքի հետ երկխօսութիւնը: Էլիպերասիոնի թղթակիցին վիզան մերժուած է եւ ան չէ կրցած հետեւիլ նիստերուն: Թերթը կը նշէ որ 5-րդ մերժումն է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Դեկտեմբեր 15-ի Անգարա այցին նախօրեակին Թուրք մամուլին յայտնած է թէ տնտեսական մարզի մեծ ակնկալութիւններ ունի իր հանդիպումներէն եւ թէ եթէ Թուրքիա սեղմէ Մոսկուայի երկարած ձեռքը, ԻԱ. դարուն երկու երկիրները տնտեսական գործընկերներ կը դառնան: Չերնոմիրդին անհրաժեշտ կը նկատէ որ որպէս շրջանի ամէնէն արագ զարգացող երկու երկիրները Ռուսաստան եւ Թուրքիա միացնեն իրենց ուժը եւ միասնաբար երրորդ կողմերու հետ լուրջ գործառնութիւններ կատարեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ փոխադրամիջոցներու համայնավար նախարարը՝ Ժ.-Գ. Կէսօ շուրջ 100 հոգի համախմբած էր Դեկտ. 9-ին, կլոր սեղանի մը շուրջ, կարգադրութիւններ ընելու համար հանրային փոխադրութեանց մէջ, իբրեւ հետեւանք վերջերս բազմացող եւ քաղաքէ քաղաք տարածուող յարձակումներուն: Շահակից կողմերուն հետ այս հանդիպումին արդիւնքն այն եղաւ որ նախարարը 12 միջոցներ ձեռք պիտի առնէ: Ասոնց կարգին, կը նախատեսուի պաշտօնեաներու եւ ճամբորդներու չփումները բազմացնել, նոր պաշտօններ ստեղծել, որպէսզի «ընկերացող»ները շատնան հանրակառքերու եւ կառախումբերու մէջ, նաեւ ոստիկաններու թիւը, պատիժներն ալ աւելի խիստ պիտի ըլլան, եւլն. եւլն.: Սենտիքաները յուսախաբ են:

Լ. ԺՈՍՓԷՆ իր ուրախութիւնը չէր կրնար քօղարկել, Դեկտ. 9-ին, երբ վերջնական բնոյթ կը ստանար ճափոնական Թոյոթա ընկերութեան ծրագիրը՝ գործատուն մը բանալու հիւսիսային Ֆրանսա եւ այդ ուղեւորութիւնը, հաւանաբար, պատճառ եղաւ որ բառախաղ մը ընէ, ճափոնական ընկերութեան նախագահը կոչելով Պ. Թոյոթա..., մինչ անունը Օքուտա է: Այս գործատունը պիտի կարենայ 1500-էն 2000 բանուորի գործ տալ 2000 թուականին եւ արդէն իսկ մեծ իրարանցում կայ տեղւոյն վրայ եւ գործազուրկներու դիմումները կը կուտակուին: Կ'անտեսուի թէ 1998-ին իսկ, Փէօժօ եւ Ռընօ 1500 աշխատաւոր ճամբու պիտի դնեն:

ՊՈՆԻ մէջ հաւաքուած են 51 երկիրներու եւ 21 ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները զարկ տալու համար Տայթընի համաձայնագրերուն, Պոսնիոյ խաղաղութիւնը ամրապնդելու նպատակով: Գերմանիոյ Արտաքին Նախարարը յայտարարած է իր բացման խօսքին մէջ «պատրաստ ենք օգնելու անոնց որոնք կը մասնակցին խաղաղութեան գործընթացին, բայց անոնք որոնք ատելութիւն եւ պառակտում կը սերմանեն, հետեւանքները կը կրեն»:

ՁԵ՞Ք ՈՒԶԵՐ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ԽԱՂԱԼ

Ա.

Ամանորի, Ծնունդի մօտիկ այս օրերուն Արցախի ու Հայաստանի թիրախով օժանդակութիւններու սփիւռքեան շարժում մը ուշադրութիւն կը գրաւէ: Նախաձեռնողներու գլխաւորները ամէնէն համատարած ընոյթի տէր երկու կազմակերպութիւններ են. «Հայաստան» հիմնադրամը եւ Հայ Կապոյտ Խաչը: Նոյեմբեր 27-ին Լոս Անճըլըսի թելեթոնը, «Ազնաւուր փոր Լ'Արմէնի»ի կողմէ ծրագրուած Յունուար 4-ի ձեռնարկներն ալ մաս կը կազմեն նոյն շարժումին: Բոլորն ալ Հայաստանի ու Արցախի բնակչութեան կեանքը դիւրացնելու նպատակին ուղղուած ըլլալով հանդերձ, առաջին երկուքը միւսներէն կը զանազանուին իրենց տեւողութեամբ: Հիմնադրամը յատկապէս սեւեռած է Գիւմրիի վերաշինութեան գործին, իսկ Կ. Խաչը՝ անտէր երախաներու:

Գիւմրիի ու առհասարակ աղէտի գօտիին նկատմամբ այնքան յապաղած լուրջ հետաքրքրութեան մը անհրաժեշտութիւնը ոչ իսկ բացատրութեան, փաստի կարօտ բան է: Բազմաթիւ անգամներ թերթերու, ելոյթներու եւ մամուլի մէջ ըսուած, գրուած, նկարագրուած վիճակ մը կայ որ մէկ խօսքով անընդունելի է, ինչ որ ալ ըլլան տրուած բացատրութիւնները, արդարացումները: Ոչ միայն աւերակուած կը մնայ երկրին մեծագոյն Բ. քաղաքը, այլ նաեւ անոր բնակիչները ինը տարիէ ի վեր կ'ապրին նիւթական, բարոյական այլանդակ պայմաններու մէջ: Ամէնէն սարսափելին այնպէս կը թուի որ բնակարանի հարցն է, սակայն քիչ մը աւելի մօտէն ձգուած ակնարկ մը ընկերայինի, բարոյականի, հոգեկանի առնչուած այլ վէրքեր ալ կը նշմարէ: Ու բոլորին ալ մեկնակէտը իրենց բաժին ինկած անտարբերութիւնն է: Հիմնադրամին ձեռնարկած հանգանակութիւնը պէտք է հասնի այնպիսի արդիւնքի մը որ նոյնիսկ եթէ սահմանափակ թիւով տուն կամ դպրոց նորոգելու առիթ տայ, մարդոց հոգիներէն հանէ լքումի տպաւորութիւնը:

Թէ որքա՛ն տխուր է կացութիւնը հոն ու ի՛նչ իմաստ կը ներկայացնէ Գիւմրիի համար ծրագրուած հանգանակութիւն մը, լաւագոյն ձեւով կը պարզուի ականատես խմբակի մը գրի առած 2-3 էջերու ընթերցումէն: Այդ խմբակը կը պատկանի օժանդակութեան կազմակերպութեան (*) մը որ նիւթական նեցուկին միացուցած է ընկերային-դաստիարակչականը եւ աշխատանք ստեղծելու, տեղւոյն վրայ բարեսիրական ինքնաբար նախաձեռնութեան քայլերու գործը: Իրենց օժանդակութեան արարքը կ'առընչուի աւելի քան 1200 հոգիի: Անոնց կողմէ տարին երեք-չորս անգամ կատարուած կանոնաւոր այցեր առիթ կու տան հետեւելու կացութեան զարգացման փուլերուն: Ու ամէն այցէ ետք 2-3 էջնոց տեղեկագիր մը կազմակերպութեան անդամները եւ նուիրատուները տեղեակ կ'ընէ ստեղծուած պայմաններուն:

Օգոստոս 21-էն Սեպտեմբեր 4 անոնց վերջին այցը տեղի տուած է նման տեղեկագրի մը. ան կը սկսի բաւական վարդագոյն պատկերներով. Երեւանեան Օգոստոսը Աբովեան փողոցի հաճելի եռուզեռով կեդրոնական վայրն է անոնց: Արդիականութեան վերջին շունչով ապրող շողշողուն վաճառատուներ տեղ գտած են հոն: Երէկուան գորշ համայնապատկերը գունաւորուած է ու կենդանացած: Կարելի է մտնել չինական կամ յունական ճաշարան մը, խմել որեւէ՛ մակնիշով գարեջուր: Մարդ կը մղուի մտածելու թէ սպառողական շուկան իր բարիքները կը սփռէ հոն: Առաջին ակնարկ մը բաւել կու տայ թէ ազատ նախաձեռնութեան, պարտ ու պահանջի օրէնքը որոշ չափով մը բարօրութիւն պիտի բերէ բնակչութեան: Բայց այս տպաւորութիւնը երկար չի տեւեր ու մարդ կը նշմարէ թէ խանութներու, ապրանքներու պերճանքը ամէնուն մատչելի չէ: Կայ մեծամասնութիւն մը որ կրնայ միայն դիտել շողշողուն ցուցափեղկերը: Կացութիւնը այնպիսին է որ տեղեկագիրը նախ հարց կու տայ որ երկու արագութեամբ զարգացող ընկերութի՞ւն մըն է Հայաստանեանը. ապա կը պատասխանէ. «ո՛չ. երկու արագութեամբ չէ որ կը զարգանայ, այլ երկու ուղղութեամբ. մաս մը կը յառաջդիմէ, կը զարգանայ, իսկ միւս զանգուածը կը յետադիմէ, պարզելով գլխու պտոյտ պատճառող անհաւասարակշռութեան մը պատկերը»:

Անոնք որոնց կը հանդիպին կազմակերպութեան անդամները, կեանքէն վիրաւոր մարդիկ են. կեանքի բոլոր ձախորդութիւնները աղէտի մը ընկալումը կը գտնեն անոնց մօտ: Աղէտ մըն է հիւանդութիւնը, կարկուտը որ իրենց բերքը կը փճացնէ, եւայլն...: Նիւթականի խնդիրներէ անդին, խոցուած է անոնց մարդկային արժանաւորութիւնը: Եւ տակաւ ըսողը անոնց խօսքերը չեն, այլ աչքերը:

Նոյն տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ գործազրկութիւնը արմատն է բոլոր դժբախտութիւններուն: Միշտ Գիւմրիի մասին է խօսքը. երկրաշարժի քանդումին հետ այս պատուհասը կրկնակի ծանր կը կշռէ: Աշխատունակ բնակչութեան 70%-ը գործ չունի: Աշխատողներուն պարագան ալ շատ աննկանոն է. կը կանչուին երբ գործ ըլլայ: «Ութ ամսուան մէջ տասը օր աշխատեցայ» կ'ըսէ մէկը: Գործազուրկները փոքր հատուցում մը կը ստանան: Նոյնիսկ կանոնաւոր, տեւական գործ ունեցողներու փոքր մէկ տոկոսը գոհ է վիճակէն. յաճախ ստացուած աշխատավարձը աւելին չէ, քան երթեւեկի ծախքը: Կան մարդիկ որոնք մանր առեւտուր մը ստեղծած են. քաղաքին կեդրոնէն մանր-մունր ապրանք կը գնեն ու իրենց ապրած ծայրամասի թաղերուն մէջ կը ծախեն: Գիւմրեցիները մեծամասնութեամբ կարօտով կը յիշեն անցեալը. «Ի՜նչ քաղաք էր, գիտնայի՛ք: Հոյակապ աշխուժութեան վայր էր: Գործատուները հարիւրաւոր բանուորներ ունէին. անոնցմէ ոմանք ամբողջ Խորհրդային Միութեան ապրանք կու տային: Հիւսուածեղէնի գործատան մէջ վեց հազար հոգի կ'աշխատէր»:

Գործազրկութեան ծանրագոյն առաջին հետեւանքը կ'ըլլայ արտագաղթը: Կը մեկնին գլխաւորաբար Ռուսաստան: Կ'երթան «խոպան»: Ճիշդ այն մարդոց նման որոնք 60-ական թուականներուն կ'երթային Սիպերիոյ խոպան հողերը մշակելու: Ու յաճախ անոնց ամէն մէկը կեանքի յոյսն է ամբողջ ընտանիքին: Իրենները պիտի ապրին անոր աշխատավարձին մէկ մասով որ կը ղրկուի Գիւմրի: Բայց հոն ալ կացութիւնը փայլուն չէ: Կը պատահի որ վճարումները չկատարուին: Կայ նաեւ օտարատեացութիւնը: Ոճիրներու լուրեր կը հասնին: Գիւմրեցիներէն շատեր մտահոգ են. ամուսիններ, հայրեր կան որոնցմէ լուր չի հասնիր: Այսուհանդերձ, ամէնէն դժբախտները անոնք են որ «դուրս» մարդ չունին:

Այս երկու պարագաներուն պէտք է աւելցնել բնակարաններու շատ ծանրակշիռ հարցը. ինչպէս արդէն գրուեցաւ, Հիմնադրամին իսկ տուեալով՝ 30.900 ընտանիք տակաւին «տնակ»ներու մէջ կ'ապրի, երկրաշարժէն ինը տարի ետք: Եւ ըսել որ տեղւոյն աւանդութեամբ կանուխ կնքուած ամուսնութիւնները չեն դիւրացներ այս հարցին կարգադրութիւնը: Ինչպէս տեղեկագիրը կ'ըսէ, «քանի որ երկու աղքատով հարուստ մը չի շինուիր, երիտասարդ զոյգերուն մեծ մասը դժուարութեան մէջ է»:

Իրենց խօսակիցներուն հետ յաճախ նիւթ կ'ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Այդ տարիքի զաւակ ունեցող ծնողները յայտնի վախի մէջ են. կան անբաւարար սննդառութեան, խոշտանգումի, նոյնիսկ մահուան պարագաներ: Մամուլն ալ կ'արձագանգէ անոնց: Ու մարդոց միտքը խճողուած է հարցականներով. ի՞նչպէս, ինչո՞ւ:

Ամառուընէ ի վեր այս բոլորին վրայ աւելցած է հիւանդանալու վախն ալ, քանի որ դարմանումը դարձած է պաշտօնապէս վճարովի: Խնդրայարոյց ակռայ մը դարմանելու փոխարէն քաշել կու տան, քանի որ տակաւ աւելի աժան է: Հետեւանքը՞. ամբողջովին ատամնաթափ երեսնամեայ երիտասարդուհիի մը նման պարագաներ...:

«Ո՞ւր կ'երթայ երկիրը» խորագրուած է «Հայաստանի Համագործակցութեան» խմբակին տեղեկագրին վերջին պարբերութիւնը: Իրա՛ւ. այդքան թշուառութեան վկայ ըլլալէ ետք անկարելի է հարցումը չուղղել: Ո՞ւր կ'երթայ Հայաստան իր «շատ հարուստներ եւ շատ աղքատներ»ով: Ուսումը չունի երէկուան նախանձելի դիրքը: Պատանիներ կը լքեն դպրոցը որպէսզի օգնեն իրենց ընտանիքին. կամ կ'իյնան յանցագործութեան ճահիճին մէջ:

Մարդոց մեծ մասը իշխանութեան դէմքերը կը նկատէ իրենց հանդէպ անտարբեր տիպարներ որոնց գլխաւոր մտահոգութիւնը հարստանալ է, ի հաշիւ իրենց: Այլեւս ո՛չ կը զայրանան, ոչ կ'ըմբոստանան, ոչ ալ յուսախաբութիւն կը յայտնեն. կատարելապէս անտարբեր են ամէն բանի հանդէպ: Ամէնէն լաւատեսները լաւագոյն հեռանկարներ կարելի կը նկատեն իրենց զաւակներուն համար: Իրենց համար ամէն բան վերջացած է: Այսուհանդերձ, անոնց մեծ մասը անցեալին կարօտը ունենալով հանդերձ, չի փափաքիր վերադարձ մը:

Նիւթականի, առողջութեան, գործի, նոյնիսկ բնակարանի հարցերէն աւելի ծանրակշիռ այս յուսաբեկութեան ու մեծին, փոքրին, այսօրուան, վաղուան նկատմամբ նման անտարբերութեան ա՛յս ծաւալուն երեւոյթին դէմ պէտք է պատնէշ կանգնէ Հիմնադրամին նոր շարժումը: Կամ գոնէ պատնէշի մը առաջին քարերը դնէ: Հակառակ ներկայի բոլոր ժխտականներուն ու երէկուան կարօտին, վերադարձի տրամադրութեան բացակայութիւնը բաւական պերճախօս է: Ան կը վկայէ ամէնէն դժուար պայմաններուն մէջ ալ կեանքին հանդէպ Հայուն մեծ փարումին որ այնքան բազմաթիւ անգամներ արտայայտուած է պատմութեան ընթացքին: Եթէ ոչ ուրիշ բան, ա՛յդ աւանդութիւնը պահելու Գիւմրեցիին դժուար ջանքը գնահատելու համար պէտք է յաջողի Հիմնադրամին նոր արշաւը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Coopération Arménie.

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29՝ ՎԱՅՐԱԳ ՓՐԿԱԳԻՆԸ...

Զտօնենք, բայց յիշենք...

Ժամանակը վազում է խելագար արագութեամբ: Բացի ի հա՛րկէ բանտում նստած սրտաբեկ այն կալանաւորի համար, որ անհամբեր սպասում է իր ազատագրման պահին: Օրերի ու տարիների այդ վազքը, յաճախ վերածւում է մրրիկի որ թափանում է, կործանում լաւն ու վատը, մոռացութեան անդունդին գլորում՝ խորհրդանշող թուականներ, սրբազան տարեդարձներ:

Յաճախ մարդն է մեղսակից այդ մոռացութեան: Նրա յիշողութիւնը, երբեմն, ինչ-ինչ պատճառներով, սառում է: Ստիպում են որ սառի... Այդպէս եղաւ տասնեակ տարիներ Խորհ. Հայաստանում, ուր չէր նշւում ո՛չ մեր ազգի ողբերգութիւնը՝ Ապրիլ 24-ը, ո՛չ մեր անկախութիւնը՝ Մայիս 28-ը: Տիրում էր կարմրաշող տարեդարձներ՝ Մայիս Մէկի տողանցումը, Հոկտեմբերեան խելագար «Ռեւոլուցիա»յի դասական ցոյցերը եւ Նոյեմբեր 29-ի աղմկալի տօնակատարութիւնը:

Այս հաստատումները արդելք չեն որ մեր հերթին թաքցնենք մօտ անցեալի պատկանող մի քանի [illegible]: Քանի որ մեր յիշողութիւնը դեռ չի «սառել»...:

Ուրեմն Նոյեմբեր 29-ի տարեդարձը այլեւս չի տօնւում: «Ի՛նչ ցաւալի ուրախութիւն»... բայց առանց կարմրելու, առանց զղջալու, պիտի խոստովանեմ որ տասնեակ տարիներ, հաւատարմօրէն, ընտանիքով ներկայ եղանք, Խորհ. Հայաստանի տարեդարձին: Թէ հայրենիքի կասը կարմիր էր ի՛նչ փոյթ: Մեզի համար կարեւորը Հայաստանի գոյութիւնն էր: Թէկուզ նա լինի միապետական, հանրապետական կամ սատանայական, տարագիր Հայի համար հայրենիքը [illegible] չի...

Հէ՛նց այդ գոյութիւնն է որ մղում էր Սփիւռքի արեւմտահայ հայրենաբաղձ զանգուածը, ծայրից-ծայր լցնել Փլէյէլի ընդարձակ սրահը, ամէն Նոյեմբեր 29-ի տարեդարձին: Այո՛, լսում-ճաշակում էինք «ռոպոթ» բանախօսների երկարաշունչ ճառերը, ուր նշւում էր Խորհ. Հայաստանի տնտեսական, մշակութային, գիտական հերոսական յաղթանակները, գլխապտոյտ «սթաթիսթիք»ներով զարդարուած: Բնականաբար այդ շարունակուող յաղթական վերելքը կատարւում էր շնորհիւ Հոկտեմբերեան «Ռեւոլուցիա»յին եւ ռուս մեծ ժողովուրդի եղբայրական օժանդակութեան: Առանց մոռանալու ժողովուրդների հայրի՛կ Ստալինի «բարիքները», որոնք կանգ առին 1953-ին, երբ վերջացա՛ւ, «կիւլախորով»ը յանկարծ մոռացաւ շնչել...

Սեպտեմբեր 21-ին, Հայաստան վերագտաւ նորից իր անկախութիւնը: Իսկ Նոյեմբեր 29-ը այլեւս արխիւների պատկանող մի դէպք է: Ու ի՞նչ է խորհրդանշում այսօր այդ թուականը, եթէ ոչ մեր ազգի կէսի 70 երկար տարիների ծանր ու դառն գոյատեւումը, իր հարազատ եւ անդամահատուած հայրենի հողի վրայ: Մի գոյատեւում՝ ուր տիրում էին վախը, մատնութիւններ, ստալինեան սարսափը իր բազմահազար անմեղ զոհերով: Նոյեմբեր 29-ը՝ գոյատեւման վայրագ փրկագինն է... Սակայն պիտի ընդունել նաեւ, որ կարմիր կտուրին ներքեւ ողջ մնացող ժողովուրդն էր որ տիրացաւ ի վերջոյ «ութոփիա» համարած անկախութեան:

Եթէ Նոյեմբեր 29-ը երջանկութիւն չըպարգեւեց Հայաստանցիներին, սակայն նա եղաւ այն փրկարար փշացանցը որ չըթողեց կատարուի «վերջնական լուծումը»՝ երկրորդ մի Ապրիլ 24... Զտօնենք, բայց յիշենք...

Ճիշդ է որ Սփիւռքում գոյութիւն ունէր այսպէս ասած, Նոյեմբեր 29-ի «ազատատենչ» մի հսկայ հոսանք, որ ինքնակոչ «ժանտարմա»ն էր արդեւուած ազգային պատուղների՝ Մայիս 28-ը եւ Եռագոյն դրօշը: Այդ հոսանքը համարում էր Նոյեմբեր 29-ը «կարմիր լալաներ»ի տարեդարձը... Իսկ Հայաստան այդքանը պիտակւում էր համայնավար: Անցեալում, այդ նկատմամբ, այնքան մելան է հոսել, այնքան անախորժ ու բուռն կռիւներ են եղել, որ չարժէ այսօր կանգ առնել եւ բորբոքել հնացած «նաար»ները (կոչկոռներ)...

Խոստովանեմ որ 1950-ին, երբ կարդացի Կրաւչենկոյի «J'ai choisi la liberté» գիրքը, բնաւ չհաւատացի նրա նկարագրած դաժանութիւններին ու անմարդկային չարիքներին խորհրդային «արքայութեան» մէջ: Չհաւատացի մինչեւ 1957, երբ ուխտաւորի հաւաքով, առաջին անգամ, մուտք գործեցի դրախտավա՛յր Հայաստան եւ ստացայ յուսախաբութեան առաջին ցնցող ապտակը: Իսկ հայրենադարձների սրտաճմլիկ տրտունջները լսելիս, կուլ տուի բազմաթիւ փուշեր... Այնուհետեւ մի քանի տարի չչմած վիճակի մատնուեցի:

Այս առթիւ պարտք եմ զգում յիշել այն պատկառելի եւ ողջամիտ ազգայինները, ինչպիսին էին բժ. Հայկ Գալճեան եւ Սեդրակ Քարեան, յետագայում՝ «Հին երազներ, նոր ճամբաներ» գրքի հեղինակը՝ Անդրանիկ Ծառուկեան, որոնք ինձ... «բուժեցին»: Իրատես անդրադարձումներով, հանդարտեցրին զգացական ապրումներս: Համոզուեցի որ պէտք է դիտեմ Հայաստան, երկիրը իր վէրքերով, իր յոյսերով: Կոմունիստ չդառնալ ի հարկէ, բայց հաւատացի որ ի վերջոյ Երեւանից է անցնելու Վան տանող միակ «ճամբան»... Մտքումս է նաեւ Նոյեմբեր 29-ի փշալարերի եւեւ դիմադրող ուրիշ պատկառելի մի, անձնաւորութիւն՝ Արօ Արոյեանը:

Մարսէյլում, 1947-ին, ներգաղթի առընչութեամբ, լինում էին խանդավառ ելոյթներ, խոստմնալից յայտարարութիւններ, մի խօսքով տիրում էր էօֆորիք մի մթնոլորտ: Հայաստան համարւում էր դրախտի նախասրահը: Ծառերի հետ ես ինքս էլ էի հաւատում: Յիշում եմ նոյնիսկ ծանօթ մի հայ գրողի այն շռնդալից վկայութիւնը՝ «Փարիզի Օփերան ախոռ է Երեւանի Օփերայի քով»: Անշուշտ փոթորկալից ծափահարութիւններով ընդունուեց ներկայ հանդիսական-

ներէ կողմից այդ ամբոխավարական գըլնահատանքը: Արդէն այդ երեկոյ, ուրիշ չայլ դուվեստներ եղան, որից յետոյ խօսք տուէն Արօ Արոյեանին: Նա կիրթ ու հանդարտ շեշտով յայտարարեց՝ «Յարգելի հանդիսականներ, սիրելի բարեկամներ, այնքա՜ն ջերմ ու ոգեւորիչ խօսքերից յետոյ, ինձ, իսկապէս, շատ բան չի մնում որ ձեզ յայտնեմ եւ աւելի ուրախացնեմ: Թոյլ տուէք սակայն ինձանից մի խօսք միայն՝ թէկուզ դժոխք էլ լինի, պէ՛տք է որ վերադառնանք»: Խելագար ծափահարութիւններն նա արժանացաւ ու զուսպ դէմքով նստեց:

Այդ տարին (1957ին), Երեւան հասնելուս պէս այցելեցի իրեն: Սիրալիր ժըպիտով ինձ ընդունեց, բայց չճանաչեց: Իսկոյն նրան յիշեցրի Մարսէյլի այն հաւաքոյթի առթիւ, իր բաց թողած նշանաւոր պատգամը: Մի պահ նա իր աչքերը խոժոռեց, լուռ-անշարժ ինձ դիտեց ու անցեալի վճռական շեշտով հաստատեց՝ «Այո՛ երիտասարդ, եկանք եւ դժոխքի համը առինք: Բայց դու լաւ հասկացիր եւ միշտ յիշիր որ ժամանակաւոյ ասածիցս մի տառ իսկ չեմ զեղջում»: Յետոյ, բաւականին ինձ մանրամասն պատմեց իր կրած նեղութիւնները, խառն օրերը մինչեւոր ձեռք բերեց համեստ մի սենեակ: Այնուամենայնիւ Արօ Արոյեան լաւատես մօտեցումներ արտայայտեց՝ «...այլեւս գնում ենք դէպի լաւը, ձախորդ օրերը մնացին ետեւ, հիմա հատիկը աւելի շատ է քան որոմը: Դո՛ւ էլ հաւատա խօսքերիս, պէ՛տք է որ հաւատաս, երիտասարդ ես»:

Արօ Արոյեան «լիպերալ» դաշնակցական էր...

Եղան սակայն հայրենադարձ Սփիւռքահայեր որոնք չըլմացան եւ փախուստ տուին փշալարուած հայրենիքից: Դրանցից մէկն էր մարսէյլաբնակ Ռստանիկը: Նա ազնիւ նպատակով ներգաղթեց ու վառուած սրտով վերադարձաւ, ինչպէս շատերը: Ինձ հետ խօսելիս, նա փորձում էր կատակելով պատմել իր կըրած դառն օրերը:

— Գիտես ի՜նչ խանդավառ եւ ուրախ օրեր էին երբ կը պատրաստուէինք մեկնիլ դէպի հայրենիք: Առիթ ունեցայ այդ շրջանին ծանօթանալ Երեւանէն յատուկ եկած, ներգաղթի գլխաւոր «նաչալնիկ» Հինայէկեանին: Կեանքիս մէջ բնաւ մարդ չեմ սպաննած, ոչ մէկու վնաս չեմ հասցուցած: Բայց 1947-էն ետք, մէջս կայ անհուր պահանջ մը՝ այդ կարմիր սատանային կ'ուզէի հում-հում լափել:

— Իսկ ինչո՞ւ այդպիսի մարդակերի արտառոց ախորժակ:

— Եղբայր, մտիկ ըրէ: Նոր էի ամուսնացած, աղուոր, կոկիկ «վիլլա» մը շինած էի, կօշիկի լաւագոյն արհեստանոցն ունէի, նոր մեքենաներով, շատ կարող երեք գործաւորներ կը պահէի, լաւ ալ կը շահէի կեանքս: Ինչ անցաւ դարձաւ չեմ գիտեր: Այդ "ճանապէթ" Հինայէկեանին բամբը խօսիս եկաւ, խելքս դարձուց: Ինձ վստահեցուց-համոզեց որ Երեւան հասածիս պէս, նոյն կազմով ինձ պիտի յանձնեն արհեստանոցս, մեքենաներս, գործիքներս եւայլն... եւ կ'ունենամ նաեւ առանձնատուն մը: Ես ալ էշու պէս հաւատացի: Միտքս էր նաեւ հայրենաբաղձ հօրս կարօտը, այնպէս որ որոշեցի տուն-տեղս, կարասիներուս մեծ մասը ծախել եւ անուշիկ Արուսեակիս հետ մեկնիլ հայրենիք: Ծօ, չճռուխի նման կուլայինք երբ բարձրացանք «Ռոսիա» նաւը: Ի՜նչ քեֆ, ի՜նչ ուրախ ժամեր — օրեր անցուցինք այդ նաւուն վրայ: Բայց մեր խանդավառութիւնը եւ հայրենի կարօտը մեռաւ բաժանուեցան Պաթումի նաւահանգիստէն սկսեալ: Իսկ Երեւան որ հասանք, ո՛չ արհեստանոց, ո՛չ մեքենայ, ո՛չ կօշիկ, ոչ ալ տուն մը: Մարդ էինք շնորհքով, դառանք իսկական «փէրիւշան»: Այդ խարուած — վիրաւորուած վիճակիս մէջ, նորէն հայրիկս յիշեցի: Նա 14-18 պատերազմին ֆրանսական «լեժիոն»ի սերժան էր: Ողջ մնաց, բազմաթիւ մետալներով ու վէրքերով զարդարուած... Անվախ մարդ մըն էր: Ինձ պատմած էր, որ օր մը Վէրտէօնի ճակատամարտի շըրջանին, սպանած էր սպայ մը որ գինքը անարգած էր: Ես ալ, խարբերդցի հօրս նման տամար ունիմ: Քանի մը շաբաթ ետք, երբ զգացի խորապէս թէ որքան ինձ խաբած էին, հայրենիքի սիրոյն, արիւնս գլխուս թռաւ եւ սկսայ ամէն տեղ գրել, բողոքել եւ պահանջել «Օվիր»էն որ ինձ արտօնեն ետ երթամ Ֆրանսա: Տարի մը չանցած, բողոքներուս շնորհիւ արժանացայ, ձրիօրէն այցելել ու հաստատուել Սիպերիոյ ճամբաներ...: Հոն մնացի մինչեւ 1955: Ետքէն Երեւան հասնելուս պէս, կրցայ Արաքսը անցնիլ եւ ինձ նետեցի Տաճիկըստան: Ամիս մըն ալ հոն ճաշակեցի թրքական բանտը եւ ահա վերջապէս նորէն եկայ հոս, ծննդավայրս՝ Մարսէյլ: Անանկ եղաւ որ գացինք հայրենիք հաստատուելու, բայց եկուր տես որ աւելի երկար ապրեցայ Սիպերիա քան Հայաստան: Հոգ չէ, դեռ ողջ եմ, կարեւորը այդ է: Ինչպէս կը տեսնես Սիպերիոյ պաղին շնորհիւ դեռ թարմ եմ մնացած: Գլուխս է միայն ձիւնոտած, այդ ալ հոգ չէ: Ինչպէս կ'ըսէ ֆրանսացի դրացիս «Quand il y a de la neige sur le toit, c'est qu'il y a du feu dans la cheminée» ("Երբ ձիւն կայ կտուրին վրայ, կը նշանակէ որ բուխերիկին մէջ կրակ կայ")»: Ու այս սրամիտ խօսքերով եւ ջերմ ծիծաղով Ռստանիկ վերջ դրաւ իր տրտունջին...:

Ուրեմն Նոյեմբեր 29-ի փրկարար տիրապետութիւնից «շատացուեց» խոստացուած երջանկութիւնը ... Այսուհանդերձ տեւեց 70 երկար տարիներ: Ծիծաղ առած, մեծ-մայրս բնաւ չէր հաւատում բոլշեւիկների խոստումներին՝ «Այն օրը որ այս ձեռքիս մատները հաւասարուեն, այդ օրը միայն կ'ելնի կոմունիզմը»: Անիւը վերջապէս պտտուեց: Բաւական երկար ուշացումով:

Այդ «կարմիր լալաների» տարեդարձը այլեւս չի նշուելու: Նա համարւում է հիմա վշտի, հալածանքի եւ նաեւ... յոյսի մի խորհրդանիշ: Բայց ի՜նչ ծանր զրկանքներով, յաճախ սարսափի լուծին տակ, բազմահազար զոհերով, արիւնաքամ մի ժողովուրդ կառուցեց ի վերջոյ Հայաստան երկիրը: Մի երկիր ուր կոմունիստները հրեշտակներ չէին: Շատերը նրանցից եղան ճիւաղներ եւ գործեցին աններելի ոճիրներ: Այնուամենայնիւ պէտք է որ յիշենք գոնէ այն ազնիւ ազգայինները. «փարթիական» տոմսով զինուած կամ սովորական մահկանացու, որոնք կարողացան պատուաբեր գործերով պահպանել մեր ազգային ոգին: Դրանց յանդգնութեան շնորհիւ չէ՞ր որ կառուցուեցին Ակադեմիան, Մ. Մաշտոց Մատենադարանը, Ծիծեռնակաբերդի մեր դաժան ողբերգութեան փառահեղ բերդյուշարձանը, ինչպէս նաեւ Սարդարապատի դաշտում բռունցքի նման ցցուած արծիւները, դէմ-դիմաց կալանաւոր Արարատին...:

Վեց տարիներից ի վեր, Հայաստան անկախ մի պետութիւն է: Այդ անկախութիւնը «վարդի փոխան փուշեր բերեց»...: Ճիշդ է: Բայց վարդ խոստացող չեղաւ...: Թէ «Հայրենեաց փուշն անոյշ է քան վա՞րդ» այդ մասին էլ փուշերից յղփացած Հայաստանցիների կարծիքը պիտի լսել...

Սակայն զարմանալի է հաստատել որ թէ՛ Մայիս 28-ը, թէ՛ Սեպտեմբեր 21-ը, այդ նուիրական տարեդարձները մի տեսակ զաղտագողի ոճով են նշւում Սփիւռքում: Թւում է որ երէկուան հերոսները «բեզարել էն»...: Մասամբ հասկանալի է: Սովետի անհետացումով, «ազատատենչ» եւ «յառաջդիմական» առաքեալների փոն տը գոմէրսը արժեզրկուել է, ապրանքի «տեֆիխիք»ից...:

Եօթը տասնեակ տարիներ, մեր փշալարուած ժողովուրդի համար, Նոյեմբեր 29-ի դէպքը եղաւ ու պիտի մնայ, իր այլասերումներով հանդերձ, մի՛ակ փրկարար ապաստանը: Յիշենք այս ծանր թըւականը եւ լռութեամբ ափսոսանք որ ժամանակին այդ փշացանցը հըրջապատեց նաեւ Վասպուրական մեր աշխարհը...

Կ. Զ.

Փարիզ, Նոյեմբեր 29

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — («Յառաջ»). —

Կիրակի, Նոյեմբեր 30-ին, Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին ապրեցաւ տարուան իր հանդիսաւոր օրերէն մին:

Խուռներամ բազմութիւն մը, որ եկեղեցիէն անդին, խռնուած էր նաեւ մուտքի անգքը, հետեւեցաւ ջերմեռանդութեամբ հոգեւոր հովիւ՝ Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեանի մատուցած պատարագին եւ հոգեհանգստեան արարողութեան ի յիշատակ ծուխի համայն ննջեցեալներուն՝ եկեղեցական թէ աշխարհական, երէկէն այսօր: Յանկին գլուխը «կը նախագահէ» Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, շինարար Առաջնորդը որուն նախաձեռնութեան եւ ճիգերուն արդիւնքն են Մարսէյլի ութ Հայ Առաքելական Եկեղեցիներուն կառուցումը: Առաջնորդ մը որ ունեցաւ իր ողջութեան միայն Աստուծոյ վարձատրութիւնը քանի ենթարկուեցաւ կարգ մը մարդոց նենգ եւ անվայել հալածանքներուն եւ վախճանեցաւ վիրաւոր սրտով: Այսօր, թէպէտ, երախտագիտութեամբ կը յիշուի իր անունը բոլոր եկեղեցիներէն ներս: Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ բակն ալ քանի մը տարի առաջ, զետեղուեցաւ իր կիսանդրին, բարերար Վահան Խորասանճեանի կողքին: Սակայն պատմութիւնը անողոք է եւ կ'արձանագրէ բոլոր անցքերն ու դէպքերը:

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ պաշտպան հիմնարկէքի արարողութեան 1928-ին, Պալաքեան Եպիսկոպոսի անուանին տակ տապանագրին վրայ, արձանագրուած են հիմնադիրներուն չորս անուններ՝ Արզար Փիլոյեան, Զաքար Աղա Րէիզեան, Խաչիկ Պէրպէրեան եւ Յարութիւն Ալխանաքեան: Յաջորդաբար ծառայող հոգեւոր հովիւները եղած են՝ Եղիշէ Ա. Քհնյ. Մխիթարեան, Կարապետ Ա. Քհնյ. Երեւանեան (այցելու), Թաթուլ Քհնյ. Գեղունի, Բարգէն Քհնյ. Արսլանեան, Պսակ Քհնյ. Հայրապետեան (այցելու): Երկար է անշուշտ ցանկը բարերարներուն, յաջորդական Թաղական Խորհուրդի անդամներուն, եւ ընդհանրապէս ծառայողներուն, քանի եկեղեցին ունի 68 տարիներու պատմութիւն, ներկայութիւն եւ ծառայութիւն, առանց ընդհատումի:

Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան օրուան Աւետարանէն, անպտուղ թզենիի առակէն առաւ հետեւեալ բնաբանը՝ «Արդ կտրէ անիկա, ի՞նչու տեղ կը գրաւէ»: Այս օրինակով ցոյց տուաւ ամուլ, անգործ, ու մեղաւոր մարդը: Շատ կանուխէն լուսաւորուած Աւետարանի գաղափարներէն, հայ ժողովուրդը, աւելցուց քահանան, զրահուեցաւ հաւատքով եւ կերտեց ինքնուրոյն նկարագիր:

Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբը ղեկավարութեամբ երիցկին Եղիսաբէթ Տէտէեանի եւ երգէոնի ընկերակցութեամբ Տանիա Տէր-Մարկոսեանի:

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ընթացիկ տարուան Յունիսին, Թաղային Ժողովի մը առթիւ, երիտասարդացուց իր կազմը: Այդ կազմը կ'աշխատի, կը ծրագրէ, կը ձեռնարկէ: 1998 Յունուար 4-ին կը կազմակերպէ երեկոյթ մը հայկական ծնունդի առթիւ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

Պօղոս էֆէնտի, շատերու պէս, անանկ համոզուած էր թէ մարդուս պատիւը անարատ կը մնայ այնքան ատեն որ հանրային կարծիքը առիթ չունենար զայն քննադատելու:

Ժամերով, զրասենեակին մէջ խորհեցաւ գործը գաղտնի պահելու միջոցներուն վրայ:

Շատ վախ չունէր յոյն կնոջմէն որ իրբեւ օտարական անշուշտ չէր կրնար հետաքրքրուիլ իրմով եւ կամ պատմութիւնը տարածել հոս ու հոն: Խնդիրը Արզարն ու Տիգրանը լռեցնելուն վրայ էր: Առաջինը թերեւս կարենար դրամի ուժով իր կողմը շահիլ, իսկ Տիրա՞նը...

Ահաւասիկ խնդիրը, իրաւ է որ Շաղիկ հաւաստած էր որ իր սիրահարը լուռ պիտի մնար, բայց հաւաստումը կատարելապէս չէր վստահեցներ Պօղոս էֆէնտին:

— Մէկ միջոց մը կայ Տիրանին լեզուն բերանը գոցելու, կը մտածէր, այն է՝ զինքը դարձեալ իր պաշտօնին մէջ պահել:

Այս բանը անշուշտ շատ ծանր կուգար իրեն, եւ նախ՝ իրբեւ անկարելի նկատեց, բայց յետոյ, կամաց կամաց ընտելցաւ այս գաղափարին:

— Եթէ զինքը ճամբեմ, առանց իր գործին մէջ որոշ յանցանք մը ըրած ըլլալու, խորհեցաւ, ամէնուն եւ մանաւանդ իմ միւս պաշտօնեաներուս ուշադրութիւնը պիտի գրաւէ եւ ո՛վ գիտէ ի՛նչ մեկնութիւններ պիտի տան:

— Միւս կողմէ, Տիրան, որպէս զի իր հաւատարմութեան մասին կասկածներ չըլլան, թերեւս պիտի ուզէ բո՛ւն իրողութիւնը ըսել, ցոյց տալու համար թէ բոլորովին տարբեր պատճառաւ մը ճամբուած է քովէս...

Այս մտածումներով տոգորուած՝ Պօղոս էֆէնտի մեկնեցաւ գրասենեակէն եւ դէպի տուն դիմեց:

Երբ հասաւ իր բնակարանը, առաջին անգամ կինը հարցուց իր սպասուհիին:

— Հանըմս քիչ մը անհանգիստ էր, պառկեցաւ, պատասխանեց սպասուհին, եւ ըսաւ որ կերակուր պիտի չուտէ:

— Ի՞նչ ունի, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Գլուխը կը ցաւի կոր...

Արզարեւ Շաղիկ իր կրած յուզումներէն քիչ մը հիւանդացած էր եւ տուն հասնելէն անմիջապէս ետքը սենեակը քաշուած ու անկողին մտած էր:

Պօղոս էֆէնտի գոհ եղաւ կնոջը այս անհանգստութենէն: Անոր հետ երես առ երես գտնուիլը շատ անախորժելի պիտի ըլլար այս միջոցաւ: Մանաւանդ որ կը վախնար թէ՝ իր պաղարիւնութիւնը պիտի չկրնար պահել ու անախորժ տեսարաններ պիտի պատահէին տան մէջ:

Առանձին ճաշեց եւ յետոյ, իր սովորութեան համեմատ, սկսաւ օրուան թերթը աչքէ անցընել:

Այսպէս ընթերցումի մէջ թաղուած էր, երբ սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ Մկրտիչ աղա, Թաղական Խորհուրդի իր պաշտօնակիցը: Պօղոս էֆէնտի թերթը մէկ կողմ դրաւ իր բարեկամը ողջունելու համար:

— Բարի եկաք, հրամմեցէ՛ք, ըսաւ թիկնաթոռ մը ցոյց տալով:

Մկրտիչ աղա նստաւ: Զափազանց յուզուած ու այլայլած դէմք մը ունէր, զոր վաճառականը չնշմարեց:

— Առանձի՞ն էք, հարցուց:

— Այո՛, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի:

— Տիկինը հոս չէ՞:

— Հոս է, բայց քիչ մը անհանգիստ է...:

Երկու բարեկամներուն միջեւ բոպէ մը լռութիւն տիրեց: Մկրտիչ աղա նեղուած կերպարանք մը ունէր եւ հետզհետէ իր յուզումը կ'աւելնար: Պօղոս էֆէնտի նըշմարեց ասիկա:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց, վրանիդ տարօրինակ վիճակ մը կը տեսնեմ կոր...

— Այսինքն, այո՛, քիչ մը յուզուած եմ, կմկմաց:

— Ինչո՞ւ համար, մէկու մը հետ խըռնըվի՞ր մը ունեցաք...

— Ոչ՛, միայն թէ ... քիչ մը առաջ...

Ու թաղականը լռեց, առանց խօսքը ամբողջացնելու:

— Ի՞նչ կայ, խօսէ տեսնենք, պնդեց Պօղոս էֆէնտի որ չէր հասկնար իր բարեկամին վարանոտ ընթացքին պատճառը:

— Շիտակը, Պօղոս էֆէնտի, չեմ համարձակիր կոր...

— Ի՞նչ բանի վրայ է խնդիրը:

— Խնդիրը ձեր անձին վրայ է ... թէեւ չէի ուզեր ասանկ գործերու խառնուիլ բայց միւս կողմէ լռելն ալ անկարելի է, մանաւանդ որ խօսքը ամէնուն բերանն է եւ կը զարմանամ որ դեռ ձեր ականջը չէ հասած:

— Աստուծոյ սիրուն, ի՞նչ է սա խօսքը, ըսէ՛ մենք ալ հասկնանք:

— Ճանըմ պարզապէս զրպարտութիւն մը, ո՛վ գիտէ ո՛ր սրիկան մէջտեղ նետեր է ... բայց անանկ մանրամասնութիւններով կը պատմուի կոր...

(Շար. 63)

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, Տօն է Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին: Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԽՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ աւանդական Մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 14, Կիրակի, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ

Լիոնի եւ Ռոնի – Ալփի Հայոց

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար:

Ժամը 12.30-ին, Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Քարոզ ժամը 11.15-ին:

Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ ժամը 12-ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5-ԻՆ ՏՕՆ Է ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ

Այս առթիւ, կէսօրէ վերջ ժամը 17.30-ին կը մատուցուի պատարագ, որուն ընթացքին հայ մանուկները պիտի հաղորդուին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյ հովուեր հոգին՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

փափաքն է եւ որոշումը, որ ամէն տարի սոյն Թուականը ըլլայ հայ մանուկներու օր:

Ընդառաջելով իր առաջարկին, Մայր Եկեղեցւոյ «Խաչատուր Աբովեան» միօրեայ դպրոցի հոգաբարձութիւնը այս առթիւ կը կազմակերպէ՝

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Պատարագի աւարտին, Զօրաչեան սրահին մէջ կը ժամանէ Կաղանդ Պապիկը՝ բաշխելու համար կաղանդչէք պղուծի բոլոր մանուկներուն:

Մեծ հաճոյքով կը հրաւիրուին փոքրիկները, որ ներկայ ըլլան պատարագին եւ մասնակցին սոյն տօնախմբութեան:

Կը խնդրուի Դեկտեմբեր 17-էն առաջ տեղեակ պահել Թիւը այն մանուկներուն, որոնք պիտի ուզեն ծնողներուն հետ միասնաբար դիմաւորել հայ Կաղանդ Պապան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիամ Հաբէլեանի Թարմ յիշատակին, «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն, Տէսինէն.– Տիկին Արաքսի Գալուստեան 500 Ֆր., Պր. Ալեք Մանուկեան 500 Ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը կը փափաքի պաշտօնի կոչել երկրագործական եւ կամ մեքենական ճարտարագէտ մը (Agricultural Sales Engineer — Ingénieur Agricole):

Ընթակային աշխատանքի եւ պատասխանատուութեան դաշտը պիտի ընդգրկէ Ամերիկան եւ Ափրիկէն եւ հետեւաբար թեկնածուէն կը պահանջուի սահուն անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Թեկնածուն, որ շրջանաւարտ է համալսարանէ մը՝ երկրագործական եւ կամ թեքնիքական ճարտարապետի տիտղոսով, կը հաստատուի Ամերիկա Միացեալ – Նահանգներ: Պաշտօնը կը պահանջէ յաճախակի ճամբորդութիւններ, այս ուղղութեամբ նախօրօք փորձառութիւն առաւելութիւն է:

Հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի իրենց C.V.-ն ղրկել հետեւեալ հասցէին.–

M. JACQUES SARKISSIAN
c/o SADUCOM
33, Quai Wilson,
1201 GENEVE
Tél. : (4122) 7328039

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, Տօն է Սրբոցն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին, Մարուգէի Ճգնաւորին եւ Մելիտոսի Եպիսկոպոսին:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍԻՄԻԱՆ. – Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Փամպուքեան ի յիշատակ իրենց ընտանիքի ննջեցեալներուն, կը նուիրեն 200-ական ֆրանք «Յառաջ»ին, «Հայաստան» Հիմնադրամին եւ 100 Ֆր. Սէն Լու-ի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Տիկին Անոյշ Փիրանեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Տէրոյեան 100 Ֆր.:

Radiothon

L'ECOLE BILINGUE D'ALFORTVILLE SAINT MESROP organise un RADIOTHON sur AYP FM (99.5) le Samedi 13 Décembre de 7h à 14h

Animations et journée Portes Ouvertes à l'école.

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՕԾՄԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 15-ին

Շաւիլի Քաղաքապետարանի «ATRIUM»ի հանդիսասրահէն ներս

Ave R. Salengro — 92370 CHAVILLE

Սահիկներու ցուցադրութիւն

Տեսերիզ

Գեղարուեստական յայտագիր

Գինեձօն

Վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար

Հեռ. – 01 – 47 – 09 – 23 – 18

Տախքերու մասնակցութիւն

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section MARSEILLE

Super Loto Annuel

le Dimanche 14 Décembre à 15 heures

à la M. A. J. C.

12-14, rue Saint-Bazile

Venez nombreux!

LOTS DE QUALITE,

AMBIANCE,

SALLE CHAUFFEE.

Eglise Apostolique Arménienne SAINT-LOUP

42, Bd des Grands Pins - 13010 MARSEILLE

Dimanche 14 Décembre à 16 heures 30

LOTO

dans la Salle de l'Eglise organisé par le Conseil d'Administration.

Chaine Hi-Fi et Nombreux lots

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Կ. Ս. Մ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ

ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՆՔ ԲԱԺԱԿՆԵՐԸ 111-ԱՄԵԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սիրելի Կեդրոնականցի եւ Յարգելի Համակիրներ

Հաճոյքով կը հրաւիրենք Ձեզ 111-ամեայ Ազգային Կեդրոնական Վարժարանին Աւանդական Օրուան ճաշին: Ինչպէս աշխարհի բոլոր ծագերուն, հաւաքաբար բաժակ պիտի բարձրացնենք մեր ուսումնարանին եւ բոլոր միւս հայկական վարժարաններուն ի պատիւ. նաեւ՝ դաստիարակներուն, սատարողներուն, սաներուն յիշատակին եւ կենաց:

Կը խնդրենք որ բարեհաճիք ներկայ ըլլալ այս աւանդական հանդիսութեան որ տեղի պիտի ունենայ՝

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր ժամը 12.30-ին

TRAIN BLEU ճաշարանին մէջ

48 bis, Boulevard de Bercy — 75012 Paris — Gare T. A. C. de Bercy — côté guichets SNCF — Métro Bercy — Sortie côté SNCF, ou Bus 24 et 87

Possibilité de Parking

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 200 Ֆր.

Ձեր ներկայութիւնը յայտնելու համար հաճեցէք, գոնէ այս անգամ, կանխաւ հեռաձայնել՝ մինչեւ 12 Դեկտեմբեր

01 . 45 . 34 . 23 . 45 կամ 01 . 42 . 24 . 79 . 03

թիւերուն:

ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Նախագահ Կ.Ս.Մ. ի Ֆրանսա

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS

organise au profit de ses œuvres un

dîner dansant

animé par l'Orchestre SPITAK

le Samedi 13 Décembre à partir de 20h

au Restaurant « Tamaris »

Au Boulevard de la Gare (près du RER)

à BOISSY-SAINT-LEGER (Val-de-Marne)

RER A2, Boissy-Saint-Léger

En voiture, suivre la N 19, qui croise le Bld de la Gare.

Pour informations et réservations, téléphonez au : 01 - 44 - 59 - 23 - 50

(Merci de laisser un message en cas d'absence)

Participation aux frais : **200 F.**

ՀԱՅԾ

ՀԱՅԾ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութիւնը եւ Տիկնանց ՄԱՐՕ Օժանդակ Մարմինը միասնաբար կը կազմակերպեն

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ «ՆՈՐ ՏԱՐԻ 1998»Ի ԱՌԹԻՒ

Չորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 31, ժամը 21-էն սկսեալ,

Իսի-լէ-Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ Վարժարանին մէջ

19-27, Sentier des Epinettes — Issy-les-Moulineaux

մասնակցութեամբ՝

Լիոնէն «ԱՆԻ» նուագախումբին եւ իր երգիչներուն

Այլ տեղեկութեանց եւ տեղերը ապահովելու համար անյապաղ դիմել՝

- 01 . 42 . 60 . 06 . 92,
- 01 . 48 . 78 . 88 . 70,
- 01 . 43 . 78 . 93 . 25:

Տեղերը սահմանափակ են: Գին՝ 375 ՖՖ.:

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 12
VENDREDI
12 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·267 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 73e ANNEE — N° 19.267

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

«ԹՈՒՐՔԵԻԻՍՐԱՅԷԼ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՅ»

Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարար Ի. Մորտէհայի Անգարա այցին զուգահեռ, այս խորագիրով էջ մը տեղ գրաւած է «Միլլիյէթ»ի Դեկտեմբեր 10-ի թիւին մէջ. ան ստորագրած է Մ. Տէմիր որ Թուրքիոյ անգլերէն միակ օրաթերթին՝ «Թրքիշ Տէյլի Նիուզ»ի պաշտպանութեան նիւթերով թղթակիցն է ու ամերիկեան «Աւիէշըն Ուիք» թերթին Թուրքիոյ ներկայացուցիչը:

Ան Թուրքեւիսրայէլ գործակցութեան ամէնէն կարեւոր տարրը կը նկատէ Միջին-Արեւելքի ուժերու փոխադարձ հաւասարակշռութեան, զուգահեռ, երկու երկիրներու կողմէ «սպառնալիքներու հաւանականութիւններուն արժեւորումը»: Այդ սպառնալիքներու աղբիւրը կը համարուին Սուրիան եւ Իրանը որոնք վերջերս սկսած են պատրաստել հեռահար հրթիռներ: Ասկէ զատ Թուրքիա լրջութեամբ կը հետեւի Իսրայէլի արաբական երկիրներու հետ վարած խաղաղութեան բանակցութիւններուն որոնք առ այժմ անյոյս կը թուին: Սակայն եթէ դրական արդիւնք տան անոնք, ներկայի հաւասարակշռութիւնները անգամ մը եւս փոփոխութեան պիտի ենթարկուին ու Թուրքիա պարտաւոր է նկատի առնելու հաւանական հետանկարներ:

Թուրքեւիսրայէլ առաջին պաշտօնական կապերը, 1996-ին, զինուորական ուսուցումի եւ գործակցութեան մարզին մէջ հաստատուեցան. բազմաթիւ համաձայնութիւններ կնքուեցան այս ուղղութեամբ: Ներկայիս իսրայէլեան ռազմական սաւառնակներ էջք կը կատարեն Անգարայի օդային մէկ խարիսխը, ուսուցումի նպատակով բազմատեսակ պարտականութիւններ կատարելով: Թրքական ճէթեր ալ Իսրայէլի օդային տարածքին մէջ զանազան թռիչքներ կը կատարեն: Այս մարզին վերջին լուրը կ՚ըսէ թէ Իսրայէլ Գոնիայի նշանառութեան դաշտը գործածելու արտօնութիւն խնդրած է:

Իսրայէլի հետ գործակցութեան Անգարայի համար շահաւոր կողմերէն մէկն է զինամթերք հայթայթելու դիւրութիւնը: Թուրքիա ծրագրած է յառաջիկայ 25 տարուան ընթացքին 150 միլիառ տոլար յատկացնել իր պաշտպանութեան. եւ քանի որ Իսրայէլ ո՛չ մարդկային իրաւունքներու, ոչ Կիպրոսի, կամ Ցունաստանի հարցեր առաջ կը քշէ զինամթերք վաճառելու համար, տակաւ մեծապէս կը դիւրացնէ Անգարայի գործը: Այլեւս զէնքումներու պարտադրանք չի մնար անոր համար:

Թուրքեւիսրայէլ սերտ այս գործակցութիւնը Ուաշինկթընի զօրակցութիւնը կը վայելէ, քանի որ զայն կը ձերբազատէ մարդկային իրաւունքներու, կիպրական հարցին պատճառով Գոնկրէսին բերած սահմանափակումներէն:

Թուրքիա անցեալ շրջանին դիմակայելու համար իրեն զէնք տալու դէմ Գոնկրէսի հայկական եւ յունական լոպիներուն գործունէութիւնը, օգնութիւն խնդրած էր իսրայէլեան հզօր լոպիներէն:

Թուրքիա — Իսրայէլ — ԱՄՆ միացեալ ծովուժի ռազմափորձերը տեղի պիտի ունենան Յունուար 5 — 9, Միջերկրականի արեւելեան շրջանին եւ իսրայէլեան ջուրերուն մէջ: Թուրք զօրավար մը մինչեւ իսկ կ՚ըսէ թէ Թուրքիա նոյնիսկ յապաղած է Իսրայէլի հետ լայն յարաբերութիւն մշակելու: Վերջին շրջանը կը յատկանշուի բարձրամակարդակ փոխադարձ այցերով:

Այսօր, բացայայտ է որ երկու երկիրները՝ Թուրքիա եւ Իսրայէլ կը հասկնեն թէ խաղաղութեան ու պատերազմի շրջանին պիտի գործակցին:

Ներկայիս Իսրայէլ կ՚արդիականացնէ Թրքական օդուժին պատկանող 54 հատ «F _ 4E» սաւառնակներ. այդ գործը կ՚արժէ 632 միլիոն տոլար: Նոյն ատեն կը ծրագրէ ստանձնել 48 հատ F _ 5 ռազմական սաւառնակներու արդիականացումը: Վարչապետ Մ. Եըլմազ առաջարկած էր այդ գործը յանձնել Ֆրանսայի որ նեցուկ է Թուրքիոյ Եւրոպայի Միութեան անդամակցութեան, թէեւ Ֆրանսայի պահանջած գինը 20 միլիոն տոլար աւելի էր քան՝ Իսրայէլինը: Վերջնական որոշումը պիտի տայ Թուրքիոյ Պաշտպանութեան ճարտարարուեստի գործադիր կոմիտէն:

Իսրայէլ տակաւին թեկնածու է Թրքական ռազմամթերքը արդիականացնելու, նոր տարբերով օժտելու ծրագիրներու որոնց նիւթական փոխարժէքը հարիւր հազարաւոր միլիոն տոլարով կը չափուի: Խնդրոյ առարկայ են առանց օդաչուի սաւառնակներ, հրթիռներ, հեռահար հրթիռներ, եւայլն:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԿԸ ԳՏՆԷ

Չորեքշաբթի առաւօտ, Դեկտ. 10-ին, վարչապետ Քոչարեան մասնակցեցաւ Համաշխարհային Դրամատան Եւրոպական Գրասենեակին Հայաստանի Խորհրդակցական խումբի նիստին ուր ելոյթ ունեցաւ (անգլերէն):

Վարչապետը պարզեց Հայաստանի տնտեսական կացութիւնը եւ անդրադառնալով անոր առջեւ ցցուող հարցերուն, յայտնեց թէ անոնք կրնան լուծումներ գտնել Համաշխարհային Դրամատան մասնակցութեամբ:

Հարցազրոյց մը ունենալէ ետք ֆրանսական հեռատեսիլի 5-րդ կայանին հետ, Ռ. Քոչարեան ցերեկին, Մաքսիմ ճաշարանին մէջ հիւրը եղաւ Փիէր Գարտէնի: Ճաշին մասնակցեցան նաեւ պատուիրակութեան անդամները:

Ժամը 15-ին, Վիլլաքուպլէի օդակայանէն վարչապետը կը մեկնէր Գոնեաք, ուր կ՚այցելէր Ռէմօ — Պէնքիւի ընկերութեան հաստատութիւնը, հանդիպում կ՚ունենար գործարար շրջանակներու հետ եւ երեկոյեան ճաշէն ետք կը վերադառնար Փարիզ:

Հինգշաբթի առաւօտ, Դեկտ. 11-ին, վարչապետը մամուլի ասուլիս մը տալէ ետք, կը մեկնէր Վիլէօրպան եւ Լիոն ուրկէ կը վերադառնար նոյն իրիկունը:

Ռ. Քոչարեան Երեւան կը վերադառնայ Ուրբաթ առտու, Դեկտեմբեր 12-ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՑԻՆ հիւանդանոց մտաւ Դեկտ. 10-ին: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն պաղ առած է եւ 10-12 օր պէտք է խնամուի: Կ՚ըսուի սակայն թէ շնչառութեան դժուարութիւններ ունի վարակումի մը հետեւանքով: Կը յիշուի անշուշտ որ Ելցին, 1996 Նոյեմբերին, հնգակի կամրջում մը ունեցած է եւ ատեն-ատեն թոքերու բարդութիւններէ կը տառապի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը վաւերացուց 35 ժամ աշխատանքի օրինագիծը որ կը կրէ համապատասխան նախարարուհիին՝ Մարթին Օպրիի անունը: Վերջնական ձեւով պէտք է ընդուն-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«NOVOïE VREMIA»
(«Courrier International»)

(11-17 Décembre)

Arménie: Mourir pour le Haut-Karabakh? Plus jamais

Ֆրանսական շաբաթաթերթը որ թարգմանաբար կը ներկայացնէ Բորիս Թումանովի յօդուածը լոյս տեսած Մոսկուայի Նովօյէ Վրեմիայի մէջ, որպէս ենթախորագիր իր կողմէ կը դնէ.— «ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԿՈՉ ԸՐԱՒ ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ "ՓՈԽ-ԶԻՋՈՒՄԻ" ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ, ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԳՏՆՈՒՈՂ, ՀԱՅԵՐՈՎ ԲՆԱԿՈՒԱԾ ՀՈՂԱՇԵՐՏԻՆ ՑԱՒՈՏ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ: ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ, ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՄԸ ՄԷՋ ԻՐ ԵՐԿՐԻՆ ԱԶԳԱՅՆԱՊԱՇՏ ԻՆՏԵԼԻԿԵՆՑԻԱՅԻՆ ՍԸՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ»:

Բորիս Թումանովի յօդուածը շատ խիստ է Հայերուն նկատմամբ որոնց ծայրայեղականութիւնը կը դատապարտէ եւ զոր վտանգաւոր կը նկատէ իրենց համար իսկ: Գրութեան տուն տուող առիթը եղած է Լ. Տէր-Պետրոսեանի յօդուածը՝ «Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն, լրջանալու պահը» (տե՛ս. «Յառաջ», Նոյեմբեր 13 եւ 14) որու մասին կ՚արտայայտուի մեծ գովեստով: Իր կտրուկ կարծիքները արդարացնելու նպատակով, փակագիծի մէջ կը յիշէ՝ Ես ինծի իրաւունք կու տամ կտրուկ կարծիքներ արտայայտելու որպէս թոռը, անցեալ դարու վերջ Ռուսաստան ապաստանած Հայու մը, փախած Ապտիւլ Համիտ Բ.ի կազմակերպած ցեղասպանութենէն 1894 — 96»:

Այս «արդարացումէն» ետք, Բ. Թումանով կը ջատագովէ Լ. Տէր-Պետրոսեանի պայծառատեսութիւնը, խնդրոյ առարկայ յօդուածին մէջ, երբ ան կը վերլուծէ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի ապագան, ինչպէս նաեւ «պատասխանատուութեան հազուադէպ գիտակցութիւնը որ իր դատումը կը զետեղէ անձնական փառամոլութիւններէ անդին, իր մանիֆեստին կու տայ ընդհանրական բնոյթ մը եւ զայն կը վերածէ տեսակ մը վատէ-մեքումի դիպուկ այն բոլոր կացութիւններուն, ուր ազգային դիւրազգածութիւնը հակասութեան մէջ կը մտնէ ներկայ աշխարհի իրականութեանց հետ»:

Ապա, յօդուածագիրը կը ձաղկէ հայկական ինտելիկենցիային այն հատուածը որ մաս կազմելով հայրենասիրական ընդդիմութեան, անշուշտ, կը դատապարտէ այս տեսակէտը: Կ՚ըսէ թէ անոր տեսակէտը կարելի կ՚ըլլար նկատի առնել եթէ Երեւանի Ազատութեան հրապարակի հաւաքոյթը «մեր պատասխանը Լ. Տէր-Պետրոսեանի» յորջորջով նուազ ողորմելի պատճառաբանութիւններ ներկայացնէր քան «գաղտնի դաւի» մը ամբաստանութիւնը Հ. Ալիեւի հետ:

Բ. Թումանով շատ կը ծանրանայ Հայերու ցնորքներուն վրայ, կ՚անդրադառնայ անցեալին, ըսելու համար թէ այդ ծայրայեղականութիւնը կրկնակի վտանգաւոր եղած է Հայերուն համար իսկ, ինչ որ տեսնուեցաւ դարուս սկիզբը երբ սալոնի մտաւորականներ կոչեր ըրին, ռուս բանակին վստահելով եւ միայն 1915-ի ցեղասպանութիւնը քաղեցին:

Նախընտրելի է թերեւս որ աւելի չծանրանանք Հայերուն ուղղուած այս «J'accuse»ին վրայ, ուր ուրիշ Հայ մը իր ժողովուրդին բոլոր դժբախտութիւններուն միակ պատասխանատուն կը նկատէ Հայը, հայ մտաւորականութիւնը որ երբ հարցը կը վերաբերի Հայաստանի դերին եւ կարողութիւններուն «կ՚իյնայ տեսակ մը մեծամոլ զառանցանքի մէջ»:

Եթէ նոյնիսկ ճիշդ է որ երբեմն ի վնաս մեզի, հեռու կը մնանք իրատես զատումներէ, հարկ է որ յօդուածագիրն ալ իրատես մնայ, քանի ինչ որ չափազանցուած է որեւէ իմաստ չունի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 10 / 11)

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10-Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Ընդդիմութեան միացեալ ուժերով, ի պաշտպանութիւն Լեռնային Ղարաբաղի ինքնորոշման իրաւունքին կազմակերպուած հանրահաւաքը խմբած է շուրջ 3 հազար հոգի: Խօսք առնողները՝ Հ. Կարապետեան (ՀՅԴ), Պ. Հայրիկեան (ԻՄ), Հ. Խաչատրեան (ՍԻՄ), Ա. Սարգսեան (ՀԴԿ), Լ. Խուրշուդեան եւ ուրիշներ շեշտած են, թէ պէտք է մերժուին Օ — ԷՍ — Սէ — Ը-ի մօտեցումները եւ թէ Հայաստանի իշխանութիւնը պէտք է անվերապահ զօրակցութիւն ցոյց տայ ԼՂՀ-ի: Հնչած են նաեւ իշխանութիւնը հրաժարելու հրաւիրող կոչեր, այն պատճառաբանութեամբ որ ան չի ցոլացներ ժողովուրդին կամքը: Հանրահաւաքին կարդացուած են Արցախը մինչեւ վերջ պաշտպանելու վճռակամութիւն յայտնող երկու յայտարարութիւններ որոնցմէ մէկը ուղղուած է Գոփընհակընի ժողովին մասնակից երկիրներուն, միւսը Հայաստանի իշխանութիւններուն: Կազմակերպիչները յայտարարած են որ բողոքի նման ցոյցեր ու հանրահաւաքներ պիտի շարունակուին: Աւարտին, մասնակիցները ուղղուած են դէպի Արտաքին նախարարութեան շէնքը, բայց երթը քաղաքապետարանին կողմէ արտօնուած չըլլալով, քանի մը հոգի միայն պատրաստուած յայտարարութիւնները ներկայացնելու համար մտած են շէնք ուր ընդունուած են նախարար Ա. Արզումանեանի կողմէ:

ԼՂՀ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՉ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դեկտեմբեր 9-ին Ստեփանակերտի մէջ հանդիպում մը տեղի ունեցած է հանրային կազմակերպութիւններու համակարգող խորհուրդին նախաձեռնութեամբ որուն մասնակցած են կուսակցութիւններու եւ ոչ կառավարական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Հանդիպումին ընդունուած է միասնական յայտարարութիւն մը: Հոն շեշտուած է թէ 1991 Դեկտեմբեր 10-ի հանրաքուէով Արցախցին վճռած է իր անկախութիւնը, գործածելով ինքնորոշման իրաւունքը: Անկէ ի վեր իր ջանքերը ուղղուած են ամրապնդելու այդ վճիռը, քանի որ անկախութիւնը գոյութեան, ընդունելի միակ ձեւն է իրեն համար: ԼՂՀ ղեկավարութիւնը ամէն կարելին կ՚ընէ միջազգային եւ իրաւական մակարդակով ամրապնդելու համար ժողովուրդին այս կամքը: Յայտարարութեամբ յոյս կը յայտնուի որ Հայաստանի ղեկավարութիւնն ալ «ուժ եւ արիութիւն կը գտնի հետեւողականօրէն պաշտպանելու ԼՂՀ ժողովրդի եւ ղեկավարութեան դիրքորոշումը միջազգային ասպարէզում, կ՚որոնի քաղաքական պաշարներ, որպէսզի Արցախի հողում հաստատուի արդարացի խաղաղութիւն»:

Զ՞Ք ՈՒԶԵՐ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ԽԱՂԱԼ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայաստանի 1988–ի երկրաշարժէն մինչեւ այսօր կիսաւեր քաղաքի պատկերը պահած Գիւմրիի վերաշինութեան նպատակով «Հայաստան» հիմնադրամին ձեռնարկած հանգանակութիւնը առանձին չէ: Ֆրանսահայութեան կոչ կ'ընէ Կապոյտ Խաչն ալ, աւերուած շէնքերը վերակառուցանելու գործին, աւերուած կեանքերու դարման բերելու զուգահեռով: Այս անգամ թիրախը մանկական աշխարհն է. որը, անտէր, անօգ մանուկներու աշխարհը: Ընկերութեան այն շերտն է ան որ ամէնէն փխրունն է եւ արար – աշխարհ գիտէ թէ վերջին տասնամեակին փորձանքները որքա՛ն մեծցուցին այդ գունդը:

Երկրաշարժը հարուածեց ու հազարաւոր մարդիկ մահացան. անոնց զաւակները որբերու առաջին խումբը կազմեցին:

Անոնցմէ որդեգրուողներ եղան, ընտանեկան շրջանակին մէջ պարտկուածներ, որոնք հաւանօրէն այդ ամէնէն դժբախտ, խումբին «երջանիկ»ները պէտք է նկատել: Իսկ միւսները կամ յատուկ հաստատութիւններու խնամքին յանձնուած են, կամ մնացած իրենք իրենց տէր: Եւ որդեգրուածներէն զատ միւս բոլորը կարօտ են – քիչ կամ շատ – յաւելեալ հետաքրքրութեան. քան մը որ հասկնալի պատճառներով չի կրնար պետութիւնը յանձն առնել ամբողջովին: Հայաստանեան մամուլին էջերէն անպակաս է նիւթը. երբեմն պարզ տեղեկատուութիւնն է նպատակը, երբեմն վերին ուղղուած քննադատութիւնը, երբեմն ալ գործնական արձագանգ գտնելու մտահոգութիւնը:

Եւ ըսել որ երկրաշարժը միակ յանցաւորը չէ այս երեւոյթին. անկէ եսք պատերազմն ալ ձգեց իր որբերը: Շատ տարբերութիւն չկայ մանուկներու ապրած դժբախտութեան մէջ, եթէ նոյնիսկ անոնց մէկ մասը միայն հօրմէ որբ է: Ցաւն նոյն անտիրութիւնն է, որբանոցի նոյն հեռանկարը, փողոցը՝ իր երեւակայելի ու աներեւակայելի ծուղակներով: Ընկերութեան մը մէջ ուր մեծ փոփոխութիւններ տակնուվրայ ըրած են ամէն արժէքաւոր, ըմբռնում, հաւատք եւ խղճալ, անտէր մանուկներու բազմութիւնը չէ որ անվթար դուրս պիտի գայ «անցքի շըրջան» կոչուած տատանումէն:

Կապոյտ Խաչին ձեռնարկած շարժումը այս երախաներուն անարդար հաշուեյոյցը կարելի նուազագոյնի մը իջեցնելու նպատակը կը հետապնդէ. կը յայտարարուի որ նիւթական միջոցներու շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ որբանոցէն, անտիրութենէն փրկել այդ տղաքը: Ճիշդ է որ ոչ մէկ գումար կրնայ ծնողքի մը շուքն անգամ փոխարինել, բայց արհամարհելի չէ անկարելիին ու կարելիներուն տարբերութիւնն ալ:

«Առաւօտ»ի Նոյեմբեր 12–ի թիւին մէջ Թերէզ Աստուրեանի ստորագրած էջը մէկ երախայի մը ոդիսականին մէջ կը խտացնէ ամբողջ այդ զանգուածին հոգածութեան կարօտ պատկերը, անուղղակի մեծ զօրակցութիւն մը բերելով Կապոյտ Խաչին ձեռնարկած շարժումին:

Լրագրողուհին այդ երախային հանդիպած է փանտին մէջ. տարիքը նշուած չէ, բայց պէտք է 13 – 14 տարեկան պատանի մը ըլլայ կամօ Ցակոբեանը որուն դէմքը «հնազանդ ու մեղաւոր» արտայայտութիւն մը ունի: Պատերազմը խլած է հայրը. ան զոհուած է Ֆիզուլիի մարտերուն: Մայրը չէ դիմացած այդ վշտին ու անկողին ինկած. վիրահատած են սրտէն: Հինգ քոյր – եղբայրներու անդրանիկն է ինք: Ինչպէս մայրը կ'ըսէր, «տան ճրագը»:

Ինք է որ կը խօսի հիմա. «Մայրս ծանր հիւանդ էր, իսկ մենք՝ քաղցած: Քոյրս մի որ լացի միջից ասաց որ հաց է ուզում: Ես նայեցի մօրս. նա անզօր էր: Աչքս ընկաւ մահճակալի վերեւում պատից կախուած հօրս ժպտադէմ լուսանկարին: Ի՞նչ ժպիտ էր որ, հէնց այնպէս, նկարուելու համար, տխուր ժպիտ: Պէտք էր մի բանով օգտակար լինել տնեցիներին: Այդ, ինչպէս նաեւ կուշտ ուտելու ցանկութիւնն ինձ հասցրին այնտեղ որ մի օր էլ գողացայ...»:

Կը ներեն, բայց առօղ ոչ իրեն, ոչ ալ փոքր քոյր – եղբայրներուն փորը կը կշտանայ: Ուստի կը վերսկսի միակ կրցածը. «աշխարհն ինձ համար ուտելիք էր դարձել ու ես ձեռքս երկարեցի...: Ճանապարհին անընդհատ բերանիս հաւաքուած ջուրը կուլ էի տալիս»: Պահ մը կ'ընդհատէ մենախօսութիւնը հարց տալու համար «ծխախոտ կը տա՞ք»: Ու կարմրելով կ'աւելցնէ. «դա էլ այստեղ սովորեցի»: Լրագրողուհին չի հարցներ թէ ուրիշ ի՞նչեր սորված է հոն: Կը մերժէ ծխախոտ տալ: Կամօն կը շարունակէ. «դեռ ճանապարհին էի եւ հազիւ էի կարողանում զսպել թխուածք ուտելու իմ ցանկութիւնը»: Ոտքէն գլուխ կը չափէ իր ունկնդիրը ու բացատրութեան մը պահանջքը կը գգայ յայտնօրէն. «դուք կուշտ էք, դուք չէք կարող պատկերացնել թէ ինչեր քաշեցի: Ցանկարծ ոտքս առաւ քարին ու վայր ընկայ. ձեռքիս պարկը շըրմփաց գետնին: Ոտքս ու ձեռքս վնասուած, պարկը մի կերպ քարշ տալով տուն հասայ: Մօրս արցունքները շարժում էին իմ սիրտը, զգում էի որ վատ բան եմ արել: «Մեռնէիր, լաւ չէ՞ր: Ի՞նչ եմ պատասխանելու հօրդ», – ասաց մայրս ու մի ծամածռուած արտայայտութիւն դէմքին՝ ձեռքը տարաւ կրծքին. վիրահատուած սրտին: Ես նայեցի պատից կախուած նկարին. հայրս ժպտում էր, ծըրպտում էր լացելու նման ... ու փախա տնից. ես ամաչում էի»:

Նոյն օրը Թ. Աստուրեան զըրոյց կ'ունենայ ուրիշ տղոց հետ ալ. Մհերին, Արթուրին, միւսներուն հետ խօսածները գրելու պէտք չէ տեսած հաւանօրէն. ինչի՞ կը ծառայէ նոյն պատմութեան տարբերակները թիւել սիւնակներու մէջ. ամէն մարդ գիտէ, կամ չգիտցողն ալ Կամոյին պարագան կարդալէ եսք, կրնայ զայն բազմապատկել պատանի կալանաւորներու թիւով:

Արձանագրուելու արժանի նկատուած է օրեր եսք նոյն արգելարանէն հասած «յետ գրութիւն» մը: Թ. Աստուրեան կ'իմանայ թէ նոյն արգելարանին մօտակայ աւագանին մէջ ինկած են հոն աշխատողներու զաւակներէն երկուքը. զանոնք փրկողները եղած են նոյն Կամօն, ու Եղօարդ մը: Անոնց արարքը այնքան կ'ոգեւորէ լրագրողուհին որ կ'ուզէ փոքր յօդուած մը գրել անոնց մասին. այս մտադրութիւնն ալ կը յայտնէ հաստատութեան փոխ – տնօրէնին: Անոր հակազդեցութիւնը բոլորովին տարբեր գոյն ունի. «նա չէր թաքցնում իր հեգնանքը, ջանում էր քաղաքավարի ու սիրալիր երեւալ, ինչպէս վայել է տանտիրոջը: Նա ասաց. «Այստեղ ամէն ինչ մենք ենք որոշում, բացի այդ՝ նրանց արածն այնքան էլ մեծ բան չէ», կ'արձանագրէ լրագրողուհին:

Շատ ընթացիկ բան մը պիտի ըլլայ դըրել թէ Կամօներու, անոր հիւանդ մօր ու անօթութենէն լացող փոքր քոյր – եղբայրներուն պարագան յուզիչ ըլլալէ զատ նաեւ ընդվզեցնող է. ընդվզեցնող՝ երբ մարդ մտաբերէ այնքան դիւրութեամբ ու արագութեամբ դիզուած հարստութիւնները որոնք կը ծառայեն ապարանքներ կառուցանելու, արեւմտեան մեծ ոստաններու պերճաշուք հիւրընկալութիւնը վայելելու, սուղ ինքնաշարժերով շրջելու, եւայլն, եւայլն: Այս հարստութեան տէրերուն Կամօներու նկատմամբ յաճախ գըլացած հետաքրքրութիւնը, ջերմութիւնն է որ կը փորձէ փոխարինել Կապոյտ Խաչը: Բայց, արդէն այդ տէրերը ունի՞ն «հետաքրքրութիւն», «ջերմութիւն» կոչուած սորողելիներ: Մինչեւ հիմա Գրիգ Գրիգորեան մը, Աղնաւուր մը չյայտնուեցաւ այդ զանգուածէն. կամ թերեւս անոնց «համեստութիւնը» չի թոյլատրեր նման հրապարակում...:

Բայց ոչինչ կուտայ յամենալ ընդվզումին, զայն պատճառողներու վրայ: ըՍփիւռքը անգամ մը եւս կը կանչուի գործի, առատաձեռն ու բարի ըլլալու Կամօներու բանակին նկատմամբ: Կրնա՞նք անոնց դժբախտութեան վրայ մաս մըն ալ յուսախաբութիւն մենք աւելցնել...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԵՏԱԽՈՅԶՆԵՐԸ

Նկատի առնելով որ ամէն տարի Իտալիա միջին հաշուով 25 հազար արուեստի գործ կ'անհետանայ, բնական կը թուի որ այս երկրին մէջ գոյութիւն ունենայ հաստատութիւն մը, «Կորիգ» անուանումով, որ հետապնդէ եւ փորձէ ձեռք բերել գողցուած երկերը: Այս մարմինը աշխարհի մէջ միակն է: Սակայն, հակառակ իր ձեռնհասութեան, գողութիւններուն միայն մէկ երրորդն է որ կարելի կ'ըլլայ յայտնաբերել:

Այս նիւթին մասին յօդուածով մը կ'անդրադառնայ Մաուրիցիօ Թարթարելլա եւ կուտայ օրինակը Ալպերթօ Մոնթիի, որուն հաւաքածոն 1988–ին գողութեան ենթարկուած էր: Այդ տարուան Հոկտեմբերին, գողերը իր տունը մտած էին Գասթէլվեգգանայի մէջ, Մեծ Լիճին վրայ, իրենց հետ տանելով տասնի հասնող նկարներ, որոնք պատերուն կախուած էին եւ որոնց մաս կը կազմէր մեծ չափի ծովանկար մը, Վենեթոյի Մարքօ Րիչչիի վրձինին պատկանող, նկարիչ մը որ գործած է ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերուն միջեւ: Ինչ որ այդ հաւաքածոյէն մնացած էր, քանի մը հինցած լուսանկարներ էին, գրեթէ պատահմամբ առնուած: Մոնթի տանք «Կորիգ»ի ոստիկաններուն յանձնած էր, որոնք ազգային մշակութային հարստութեան վրայ կը հսկեն: Անկէ ի վեր, ժամանակը անցած էր առանց արդիւնքի մը հասնելու, այն տպաւորութիւնը յառաջացնելով որ գողցուած պաստառները առյաւէտ անհետացած էին: Սակայն, ընթացիկ տարուան Հոկտեմբերին, ոստիկանները քննութիւն մը բացին միջազգային հաւանական մաքսանենգութեան մը վրայ՝ արուեստի գողցուած գործերու գծով, որուն ճիւղաւորումը կը հասնի Լոնտոն, Վիէննա եւ մինչեւ ԱՄՆ: Երկու անձեր արձանագրուած են հետաքննութեան ցանկին վրայ. աւստրիական աճուրդային մեծ հաստատութեան մը տնօրէնը եւ Տեղենցանոյէն հնավաճառ մը: Մոնթիի պատկանող նկարներէն մէկը, Րիչչիի ծովանկարը ինքնին, գեղծարարութեամբ վերագրուած էր Սալվաթորէ Ռոզայի (ԺԸ. դարուն Նափոլիցի յայտնի նկարիչ) եւ ծախու դրուած էր երկու միլիոն շիլինկ գինով: Ներկայիս նկարը բռնագրաւուած է եւ Վիէննա կը գտնուի:

Այս յայտնաբերումը տեղի ունեցած է «գլխաւորաբար շնորհիւ այդ հին լուսանկարներուն», կ'ըսէ հրամանատար եւ ոստիկանապետ Րոպէրթօ Գոնֆորթի ու կ'աւելցնէ թէ «դժբախտաբար, գողութեան ենթարկուած անձերը միշտ չէ որ գողցուած առարկաներուն լուսանկարներ ունին»: Ասիկա շատ նշանակալից կէտ մըն է, քանի որ լուսանկարի պակասը շատ աւելի դժուար կը դարձնէ հետաքննութիւնը եւ գործերը վերադարձնելու հարցը: 1996–ին, հնավաճառներէ, անհատական հաւաքածոներէ եւ աճուրդի հաստատութիւններէ ոստիկաններուն կողմէ բռնագրաւուած 33·724 գործերէն, անոնց կողմէ ապօրինի ձեւով ձեռք բերուած, միայն 8816 երկեր կարելի եղաւ իրենց օրինաւոր տէրերուն վերադարձնել: Անոնց 80 առ հարիւրի պարագային, ոստիկանութեան յանձնուած էր լուսանկար մը, գողցուած կտորը ներկայացնող:

«Կորիգ»ը, իր վայելուչ փոքր պալատով, Հռոմ կը գտնուի, Սուրբ Իգնատիոս հրապարակին վրայ: Անոր սենեակներէն մէկուն մէջ զետեղուած է «Միսթրալ»ը որ ելեկտրոնիկ ուղեղ մըն է, աշխարհի տարածքին միակը իր տեսակին մէջ, որ 80·000 նկարապատճէն կը պարունակէ: Իսկ եօթը ոստիկաններ մեծ համակարգիչներու ստեղնաշարերը կը ձեռավարեն: Անոնց պաստառին վրայ կ'երեւին նկարներ, արձաններ, հին դրամներ, ամէն տեսակի առարկաներ: Անոնք կը ներկայացնեն 1970–էն ի վեր Իտալիոյ մէջ գողցուածները, ընդամէնը 469·419 կտոր: Այդ տարուընէ սկսեալ է որ «արուեստի ոստիկանները» կը գործեն:

Տուեալները դասաւորող համակարգումի կորիզին, ամէն օր զանգատներ կը հասնին, Իտալիոյ բոլոր շրջաններէն հաւաքուած: Ոստիկանները կ'արձանագրեն գողցուած գործերուն յատկանիշները, հեղինակները, չափերը եւ անոնց կատարման օգտագործուած նիւթերը եւ իւրաքանչիւր տեղեկութիւն կը փոխանցեն կեդրոնական ուղեղին: Ասիկա տուեալներու հսկայական շտեմարան մըն է: Այսպէս, միայն 1997–ի ընթացքին (մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը), 15·460 անհետացումներու վերաբերող նշումները ամբարուած են (1996–ին, նոյն ժամանակաշրջանի ընթացքին անոնց թիւը եղած էր 26·114): Ցետոյ, խուզարկուները երկ համակարգիչին մէջ կը դասաւորուի 115 բաժանումներէն մէկուն ծիրին մէջ, կրօնականէն մինչեւ վերացականութիւնը ընդգրկող:

Սակայն ոստիկանները գործ ունին գեղարուեստական անսահման եւ դէչ պաշտպանուած հարստութեան մը հետ, որ կը հաշուէ 11·762 եկեղեցի, 1183 թանգարան եւ տասնեակ հազարներ հաշուող անհատական հաւաքածոներ: Միւս կողմէ, կան նաեւ մաքսանենգերը, որոնք հետզհետէ աւելի վարպետ կը դառնան իրենց հետքերը կորսնցնելու գծով: Ամէնէն ընթացիկ ձեւը, ինչ կը վերաբերի որոշ կարեւորութիւն ներկայացնող գործերու (ինչպէս Մոնթիի պարագային), այն է թէ, գողութենէն եսք, ծածուկ կերպով գործող վաճառականները գողցուած գործը արտասահման կը փոխադրեն, յաճախ աճուրդային օտար հաստատութեան մը միջոցաւ: Ցետոյ անոր վըրայ փոփոխութիւններ կը ներմուծեն՝ կամ անոր չափը փոխելով (օրինակ անկէ մաս մը կտրելով), կամ մանրամասնութիւն մը աւելցնելով եւ կամ զայն այլ հեղինակի մը վերագրելով: Ապա՝ տեղի կ'ունենան սուտ վաճառք – գնումներ, միշտ արտասահմանի մէջ: Գործելու այս ձեւը երկու նպատակ կը հետապնդէ. նախ՝ հետաքննութիւնը աւելի դժուար դարձնելու, յետոյ՝ վերջին վաճառողը ձերբազատելու գողօնապահութեան ամբաստանութենէն: Վերջաւորութեան, երկը ծախու կը դրուի, գրեթէ միշտ աճուրդներ կազմակերպող միջազգային մեծ հաստատութեան մը մօտ:

Սակայն ոստիկանները եւ «Միսթրալ»ը աչալուրջ կը մնան, նոյնիսկ գողութեան վրայէն քանի մը տարի անցնելէն եսք: Հռոմի «Կորիգ»ին կը հասնին երկրագունտի այլազան վայրերուն մէջ տեղի ունեցող աճուրդներուն ցուցապրակները, հնավաճառային թերթերը, ինչպէս եւ Իտալիոյ հողամասին վրայ գործող ոստիկանական եօթը ենթաբաժանումներուն ուղղած ազդանշանները եւ տեղեկութիւնները: Անոնք կը հաշուեն հազարաւոր լուսանկարներ, էջեր, նկարագրութիւններ: Հռոմի մէջ, «Կորիգ»ին մասնագէտները ամէն ինչ կը գննեն, տեսերիզին վրայ բաղդատելով գողցուած գործերուն լուսանկարները եւ անոնց որոնք ծախու դըրուած են: Երբ նմանութիւնները աւելի բացորոշ դառան, նշան կը տրուի առնեակալին:

Դժբախտաբար, միջոցները կը պակսին: «Կորիգ»ը կախեալ է Մշակութային Ինչքերու Նախարարութենէն եւ ձեռք բերուած արդիւնքները բաւարար չեն: Այսպէս, կեդրոնական ելեկտրոնիք մեծ ուղեղը պէտք ունի տեղեկութիւններու շարունակական այժմէականացման, գործող անձերը սակաւաթիւ են, որոնց պարտականութիւնն է նաեւ գողութիւնները կանխարգիլել, ինչ որ կարելիութիւններուն մէկ մասը կը ծծէ: Ամէն տարի, իւկութեամբ, լոյս կը տեսնէ հրատարակութիւն մը որուն մէջ կ'արտատպուին փնտռուած գործերուն կարեւորագոյն 200–ը: Բայց, ինչպէս հրամանատար Գոնֆորթի կը մատնանշէ եւ կը կրկնէ, միակ եւ իսկական կանխարգելումը հետեւեալն է. «Պահպանել, լաւ պահել իւրաքանչիւր գործի լուսանկարը, նշելով անոր չափերը եւ իրագործման նիւթերը»: Պր. Ա. Մոնթի լաւ գիտէ թէ այս մէկը ի՛նչ կը նշանակէ, քանի որ ամիսէ մը ի վեր գործի լծուած է լուսանկարելու մինչեւ իսկ իր գորգերը...:

ՍԵՐՄՆԱՑԵԱՆ

(Թարգմ.՝ «Փանարամա»էն)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՅԾԵՐ
Թիւ 34, 35, 36
Ապրիլ, Յուլիս, Հոկտեմբեր 1997
Հայ երիտասարդութեան քաղաքական պարբերական

Պէյրութ, Լիբանան

Իտալահայ նամականի

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՃԱՆՉՆԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ անցեալ Նոյեմբերին Միլանոյի քաղաքապետարանի խորհուրդը ցեղասպանութիւնը պաշտօնապէս ճանչցաւ, Իտալիոյ Արտաքին նախարարութեան կողմերէն անհամ լուրեր կու գան։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԱԴՐԱՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՀԱՐՑՈՒՄԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՍՏԱՑԱԾ ԺԽՏԱԿԱՆ ՊԱՏԵՀԱՊԱՇՏ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Իտալիոյ մօտ Հայաստանի դեսպանատան գործավար Գագիկ Պաղտասարեան մեծ ջանք կը թափէ որպէսզի Իտալայի քաղաքական դէմքեր հետաքրքրուին եւ զբաղին հայկական ցեղասպանութեամբ եւ ընդունիլ տան անոր պաշտօնական ճանաչումը Իտալական կառավարութեան կողմէ։ Շատ դժուար գործ, ճանչնալով զգայնութեան պակասը այսպիսի հարցի մը հանդէպ կառավարական շրջանակներու, որոնց աշխուժութիւնը կը չափուի՛ որեւէ հարցի մը բերելիք նիւթական եւ քաղաքական առաւելութիւններով քան անոր բարոյական արժէքով։ Ամէն պարագայի մէջ, կարելի եղաւ հետաքրքրել երեք երեսփոխաններ որոնք ներկայ եղած էին Հռոմի մէջ փրոֆ. Տատրեանի դասախօսութեան եւ յանձն առած էին հարցում մը ներկայացնել։

1997, Մայիս 19–ին, երեսփոխան Գարլօ Լէոնի կը դիմէր Արտաքին նախարարութեան, հարցում տալով երեսփոխանական ժողովին մէջ։ Ան, նախ կը յիշէր թէ անցեալ Ապրիլ 24–ին Հռոմի Լեւոնեան վարժարանին մէջ, ինչպէս ամէն տարի ոգեկոչուած էր Ապրիլեան եղեռնը ու կու տար մանրամասնութիւններ, կը թուէր ցարդ եղած ճանաչումները՝ 1975–ին (ԱՄՆ–ու Գոնկրէս), 1983 (Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդ), 1985 (ՄԱԿ–ի մարդկային իրաւանց Ենթայանձնախումբ), 1987 (Եւրոպական Խորհրդարան), նաեւ շարք մը Պետութիւններ եւ նախագահ Ֆ. Միթերան։

Երեսփոխանը կ'ուզէր գիտնալ թէ Իտալիա մի՞տք ունի՞ ճանչնալու Հայոց ցեղասպանութիւնը, նաեւ կ'աւելցնէր թէ աւելի սերտացնելու համար Հայաստանի եւ Իտալիոյ կապերը, կառավարութիւնը չի՞ խորհիր դիւանագիտական ներկայացուցչութիւն մը հաստատել Երեւան։

Արտաքին գործոց ենթայանձնախումբը կը պատասխանէր Նոյեմբեր 11 թուակիր, տալով իր ժխտական պատասխանին դրդապատճառները։ Յիշելէ ետք թէ Իտալիա անյապաղ ճանչցած է Հայաստանի անկախութիւնը 1991, Սեպտեմբեր 23–ին ու անկէ ի վեր աջակցած եւ հաւասարակշռուած դիրք բռնած՝ կովկասեան իրադարձութեանց, ամբողջական տարածքին նկատմամբ, կ'աւելցնէր թէ Ղարաբաղի հարցին առեղծած պատերազմական վիճակը Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի միջեւ, Լիզպոնի վեհաժողովին վերջնական յայտարարութիւնը ինչ կը վերաբերի Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութեան պատճառ են որ Իտալիա պաշտօնական դիրք չբռնէ 1915–ի ցեղասպանութեան առընչութեամբ։ Կ'աւելցնէ թէ կասկածի տակ չի դներ 1915 Ապրիլին գործուած ջարդերը, բայց քաղաքական ճանաչում մը կառավարութեան կողմէ կրնայ այն տպաւորութիւնը թողուլ որ անուղղակի նեցուկ մըն է Հայաստանի Ազրպէյճանի հետ ունեցած ներկայ հակամարտութեան մէջ։ Ասիկա կը հակասէ Իտալիոյ չէզոք եւ հաւասարակշռուած դիրքին որու կը հետեւի Իտալիա միջազգային հաւաքականութեան ցուցմունքներուն համաձայն։ Գալով Երեւան դեսպանատուն մը հաստատելու հարցին, նախարարութիւնը կ'առարկէ որ պիւտճէի չգոյութեան պատճառաւ է։

Այս առընչութեամբ, Նոյեմբեր 26–ի Տիարօ (Օրագիր) չաբաթաթերթին մէջ Մարչելլօ Ֆլորէս՝ պատմաբան, կրթական նախարար Պէրլինկուէրի ուղղուած նամակի մը ձեւին տակ կը բողոքէ նախարարութեան ժխտական դիրքին առթիւ եւ կու տայ հարկ եղած պատճառաբանութիւնները։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՆԱՁՈՐԸ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԻ

Վանաձորի քաղաքապետարանը որոշած է աստիճանաբար վերջ տալ երկրաշարժէն ետք հաստատուած տնակներու գործածութեան։ Ներկայիս 5039 նման տնակներու մէջ մարդիկ կ'ապրին իսկ կան ուրիշներ ալ որոնք կը գործածուին որպէս մառան, պահեստարան, եւայլն։ Այս երկրորդները պիտի վերցուին։

«ԳԻՏԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ» ԿԸ ՍՏԵՂԾՈՒԻ

Հայաստանի մէջ գիտութեան բնագաւառէն ներս ռազմավարական խնդիրներու քննարկման եւ առաջարկներու մշակման նպատակով Լ. Տէր–Պետրոսեան Գիտատեխնիկական քաղաքականութեան խորհուրդ մը ստեղծելու մասին հրամանագիր ստորագրած է։ Ան կը ներկայանայ հետեւեալ կազմով.– Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ (Խորհուրդի նախագահ), Ազգ. Ժողովի փոխ–նախագահ Ա. Սահակեան, Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարը, Ազգ. Ակադեմիայի նախագահը, Ելմտական – Տնտեսութեան, Արդիւնաբերութեան–Առեւտուրի, Գիւղատնտեսութեան, Առողջապահութեան նախարարները, Ազգ. Ժողովի Գիտութեան, Կրթութեան, Մշակոյթի եւ Երիտասարդութեան հարցերու մնայուն յանձնաժողովի նախագահ եւ Երեւանի Պետական Համալսարանի գլխաւոր տեսուչը, նաեւ բազմաթիւ ակադեմականներ եւ գիտնականներ։

ՍԱՄԲՈՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐԸ

Սամբոյի Հայաստանի տղոց եւ աղջիկներու հաւաքականները մեծ յաջողութիւն արձանագրած են վերջերս Եուկոսլաւիոյ Նովի Սադ եւ Լեհաստանի Կոանսկ քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցած մրցաշարքներուն, շահելով բազմաթիւ մետալներ, որոնց մէջ մի քանի ոսկեայ։ Դեկտ. 5–ին զիրենք ընդունելով շնորհաւորած է Երիտասարդութեան հարցերու եւ Մարզանքի փոխ–նախարար Իշխան Զաքարեան, որ ըսած է թէ Պետութիւնը յաջող մարզիկները խրախուսելու ծրագիր մը կը մշակէ եւ թէ հայ մարզիկի նուաճած ոչ մէկ մետալ կը վրիպի ուշադրութենէ։

ԲԱՑՈՒՄ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻՆ

Դեկտեմբեր 4–ին Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի օրհնութեամբ տեղի ունեցաւ Էջմիածնի հիւանդանոցի հիմնովին վերանորոգուած մանկաբուժական բաժանմունքի բացումը։

30 հիւանդի համար նախատեսուած բաժանմունքը կը գրաւէ ամբողջ յարկաբաժին մը։ Այն հիմնովին վերանորոգուած է Մայր Աթոռի հովանաւորութեամբ ու Հայրապետի անմիջական հոգածութեամբ։ Գարեգին Ա. առօթք ընելով հիւանդանոցի աղօթատունը, մէկական մոմ վառեց նաեւ ամերիկահայ բարերարներ Տէր եւ Տիկին Համլէթ եւ Ժոզէֆին Կիւլամէրեանի կողմէ որոնց փինանսաւորմամբ իրականացուած են վերանորոգման աշխատանքները, եւ որոնք կը շարունակեն իրենց հաստատած հիմնադրամի միջոցով օգնել Գէորգեան Ճեմարանին, մանկատուներուն եւ կարիքաւոր մանուկներուն ու ծերերուն։

Հայրապետը շրջեցաւ հիւանդասենեակները, եղաւ նաեւ սրտաբանական բաժանմունքը։ Հանգամանօրէն ծանօթանալով հիւանդանոցի կարիքներուն, յոյս յայտնեց, որ յետագային ալ կը շարունակուի Մայր Աթոռի հոգածութիւնը հիւանդանոցին։

Հայրապետը իր առաջին այցելութեան առիթով նաեւ կատարեց նուիրատուութիւն մը (հինգ հազար տոլար) Տէր եւ Տիկին Կիւլամէրեանի հիմնադրամէն հիւանդանոցին անհրաժեշտ գոյք ձեռք բերելու թէ բժիշկներու, թէ բուժքոյրերու եւ թէ հիւանդներու համար։

Բացմանը ներկայ էր նաեւ Արմաւիրի մարզպետ Սեդրակ Յովհաննէսեանը։

LES TRESORS
DE L'ARMENIE ANCIENNE
A LYON
AU MUSEE DE LA CIVILISATION
GALLO-ROMAINE (*)

Առաջին անգամն է, Ռոն – Ալփի շրջանը որ մօտ 300 գործեր պիտի վկայեն Հայաստանի փառաւոր անցեալը։ «Հայաստան, սկիզբէն մինչեւ Դ. դար» ցուցահանդէսը կը տեւէ Դեկտեմբեր 13–էն Մայիս 3։ Բացումը կատարեց Հայաստանի վարչապետը Դեկտեմբեր 11–ին։

Նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդին։ Այս գործերը առաջին անգամ ցուցադրուեցան Ֆրանսայի Նանթ քաղաքի Տոպրէ թանգարանը 1996–ի գարունէն աշուն։

(*) 17, rue Cléberg, 69005 Lyon.
Du mercredi au dimanche de 9h30 à 12h et de 14h à 18h.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

Պօղոս էֆէնտի յանկարծ թեթեւ մը սթափուեցաւ։ Զգաց թէ խնդիրն ի՛նչ բանի շուրջ կը դառնար եւ դողահար ձայնով մը հարցուց.

– Իմ ընտանեկան պատւի՞ն վերաբերեալ բան մըն է։

– Այո՛ ... ճիշդ գուշակեցիք, պատասխանեց միւսը։

– Պատմէ՛ տեսնենք ... դարձեալ Մարգար էֆէնտիի փէշին տակէն ելած բան մը պիտի ըլլայ։

– Ինծի ալ անանկ կուգայ, պատասխանեց Մկրտիչ աղա։

Պօղոս էֆէնտի սիկարէթ մը վառեց, հատ մըն ալ իր բարեկամին տուաւ եւ իր պաղարիւնութիւնը պահելու համար հզօր ճիգ մը ընելով յարեց.

– Պատմէ նայինք սա լածները։

– Պօղոս էֆէնտի, գիտցած ըլլաս որ ես այդ լուրածներուն բնա՛ւ չհաւատացի։

– «Ճանըմ», ես գիտեմ աստնկ ըլլալը ... դուն պատմէ՛ տեսնենք։

– Այսօր ձեր տիկինը Բերա գնա՞ց, հարցուց Մկրտիչ աղա։

– Այո՛, գնաց,, – կմկմաց Պօղոս էֆէնտի, է՛յ ատկէ ի՞նչ կ'ելլայ։

– Իրը թէ տուն մըն է եղեր, դուք ալ վրայ հասեր էք ... հոն ձեր պաշտօնեան կայ եղեր ... անունն ալ ըսին, միւսիւ Տիրան...

Պօղոս էֆէնտի ամբողջ մարմնովը սարսռաց։ Գերմարդկային ճիգ մը ըրաւ իր պաղարիւնութիւնը պահելու համար, յետոյ դողահար ձայնով մը հարցուց.

– Ուրիշ ի՞նչ լսեցիր։

– «Ճանըմ», կարգ մը մանրամասնութիւններ ... իբր թէ դուն նամակ մը առեր ես եղեր, ատկէ իմացեր ես թէ տիկինը այսինչ տունն է այդ միւսիւ Տիրանին հետ, հոն գացեր ես, հոն երիտասարդ մը կայ եղեր Արգար անունով, անիկա քեզի ընդուներ է եւ ցոյց տուեր է այն սենեակը ուրտեղ ... տեսակ տեսակ խօսքեր, էֆէնտիմ, ո՛ր մէկը ըսեմ ...։ Նորէն կը կրկնեմ, ես բնաւ չհաւատացի, բայց ուզեցի որ ձեզի ըսեմ որպէս զի գիտնաք ... թաղին մէջ ամէնուն բերանն է։

– Բայց ո՞վ է այս բաները ըսողը։

– Ես ընկեր Կայծունիէն իմացայ... բայց ուրիշներ ալ նոյն բանը պատմեր են ... կ'երեւայ որ խօսքը Մարգար էֆէնտիին տունէն ելեր է ...։ Այդ Արգար ըսուած երիտասարդը հոն է եղեր։

– Ո՞ւր է եղեր, գոչեց Պօղոս էֆէնտի։

– Մարգար էֆէնտիին տունը։ Դուն ատանկ երիտասարդ մը կը ճանչնա՞ս։

– Ոչ՛, չեմ գիտեր կոր, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի։

– Ես արդէն ըսի որ ծայրէ ի ծայր սուտ ըլլալու է։

– Այդ Արգարը դուն տեսա՞ր։

– Ոչ՛, բայց Կայծունին ըսաւ որ անկէ լսեր է պատմութիւնը։ Այս ատիճան ալ սուտ կ'ըլլա՞յ։

Պօղոս էֆէնտի ոտքի ելաւ, սենեակին մէջ պահ մը շրջեցաւ, սիկարէթ մը վառեց եւ յետոյ հարցուց.

– Այդ Արգարը ի՞նչ գործ ունի եղեր Մարգար էֆէնտիին տունը։

– Կարծեմ իրեն մէկ հեռաւոր ազգականն է եղեր։

– Հէ՞, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, այս նոր յայտնութենէն սարսափած։

– Կայծունին, այնպէս ըսաւ ... բայց տեսնենք իրա՞ւ է, դուն ատանկ մարդ չես ճանչնար եղեր, ուրեմն բոլոր այս պատմութիւնը որեւէ հիմ չունի։

– Ա... չեմ ճանչնար, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի բայց...

– Կը տեսնեմ որ պարապ տեղը ձեզի իրար անցուցի, եթէ գիտնայի որ այսքան պիտի յուզուիք՝ բնաւ խօսք չէի բանար, ըսաւ Մկրտիչ աղա։

– Այդ Արգարը անգամ մը չէ՞նք կըրնար տեսնել, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի առանց իր բարեկամին խօսքերուն ուշադրութիւն դարձնելու։

– Իրա՛ւ որ չեմ գիտեր թէ ինչպէս կարելի է··· բայց ինչ օգուտ՝ այդ երիտասարդը տեսնելէն։

– Այսինքն կ'ուզէի հասկնալ թէ ի՛նչ նպատակի համար այս խօսքերը կը տարածէ կոր։

– Ասիկա շատ պարզ է, պարզապէս թշնամութեան համար։

– Բայց ես այդ տղուն հետ բան մը չունիմ։

– Ըսի ձեզի որ Մարգար էֆէնտիի ազգական է եղեր, ասիկա բաւական է ամէն բան բացատրելու։

Պօղոս էֆէնտի չպատասխանեց։ Խոր մտածումի մէջ թաղուած կը թուէր։ Մկրտիչ աղա զղջացած էր գալուն եւ այդ խօսքերը բանալուն։ Ինք կ'ենթադրէր թէ լուրածները զրպարտութիւններ էին եւ թէ Պօղոս էֆէնտի պիտի կրնար զանոնք մէկ բառով հերքել։ Իսկ հիմա կը տեսնէր թէ ընդհակառակն իր բարեկամը ոչ թէ կարող չէր եղածը հերքելու, այլ նոյնիսկ գրեթէ պատմութեան ճշդութիւնը կը հաստատէր իր յուզուած ու շփոթած կերպարանքովը։

– Կ'երեւայ որ բոլոր իմացածներս ճիշդ են, խորհեցաւ Մկրտիչ աղա եւ այս մտածումը զինքը խորապէս վրդովեց։

Կամաց մը ոտքի ելաւ եւ մեկնելու պատրաստուեցաւ, սակայն Պօղոս էֆէնտի ձեռքի շարժումով մը կեցուց զինքը։

– Նստէ՛, կ'աղաչեմ։

Թաղականը նստաւ։

(Շար. 64)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Միւռոն — Կոմիտաս երգչախումբը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ իր ողբացեալ վաղեմի նախկին ղեկավար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան 50–րդ (մահացած Տիթրոյթ, Դեկտեմբեր 14, 1947)՝ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, Տօն է Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին: Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ անուանակոչութիւնը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 14, Կիրակի, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն – Ալփի Հայոց

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւորականներու, հանգուցեալ բարերարներու եւ սատարողներու հոգիներուն համար:

Ժամը 12.30–ին, Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ժողովրդական ճաշ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8.30–ին:
Պատարագ ժամը 10–ին:
Քարոզ ժամը 11.15–ին:
Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ ժամը 12–ին:

Radiothon

L'ECOLE BILINGUE D'ALFORTVILLE
SAINT MESROP
organise un *RADIOTHON*
sur AYP FM (99.5)
le Samedi 13 Décembre de 7h à 14h
Animations et journée Portes Ouvertes à l'école.

(Շար. Ա. էջէն)

ուի Ազգ. Ժողովին կողմէ որու պիտի ներկայացուի Յունուարի ընթացքին: Օրէնքը կը նախատեսէ որ 35 ժամերը պարտադիր կը դառնան 2000–ին 20–է աւելի աշխատաւոր ունեցող ձեռնարկներուն համար եւ 2002–ին՝ 20–էն վար: Շիրաք դատապարտեց որոշումին պարտադիր բնոյթը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը առանց սպասելու Թեհրանի իսլամական խորհրդաժողովի աւարտին, վերադարձած է Անգարա: Պատճառը այն քննադատութիւններն են որոնք անուղղակի կերպով թիրախ առած էին Թուրքիան, գլխաւորաբար Հիւսիսային Իրաքի մէջ զինեալ գործողութիւններուն եւ Իսրայէլի հետ սերտ գործակցութեան պատճառով:

ՓՐԻՒՏ'ՀՈՄԱՆԵՐՈՒ (գործատիրութիւն –աշխատաւոր դատարաններ) ընտրութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենային Դեկտ. 10–ին, ձեռնպահութեան բոլոր մրցանիշները կոտրեցին: Արդարեւ, մասնակցութեան համեմատութիւնը 34,04% էր նուազ 6 կէտ բաղդատմամբ 1992–ի, գլուխը կը հանէր կրկին Սէ–Ժէ–Թէ–ն (33,11%), իրեն կը հետեւին Սէ–էՖ–Տէ–Թէ–ն (23,34), էՖ–Օ (20,55) եւ Սէ–էՖ–Թէ–Սէ (7,5), որ զգալի նահանջ կ'արձանագրէ:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» լոյս չտեսաւ Դեկտ. 11–ին, աշխատակազմի գործադուլի հետեւանքով: Բոլոր ճիւղերու աշխատաւորները աշխատավարձքի վերարժեւորում կը պահանջեն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մատլէն Փափազեան եւ Ժոսլին Փափազեան իր կնքահօր՝ Արամ Անտոնեանի մահուան 22–րդ տարելիցին ի յիշատակ 1500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, Տօն է Սրբոցն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին, Մարուգէի Ձգնաւորին եւ Մելիտոսի եպիսկոպոսին:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Կաղանդի առթիւ ճաշ մը կազմակերպած է,

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Դեկտեմբեր 20–ին ժամը 20–ին:

Կաղանդ պապան պիտի գայ, երգ, պար, աշակերտներու կողմէ, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Շաբաթ օր ժամը 14–էն 18

01 - 42 - 46 - 88 - 36

4 0ème

ANNIVERSAIRE

DE L'EGLISE ARMENIENNE
«ST GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
de Chaville

à l'ATRIUM
ave R. Salengro — 92370 Chaville

Dimanche 14 Décembre à 15 heures

Diaporama
Film
Cocktail — Buffet
Tombola
Partie Artistique
avec

- *Trio à cordes «Hantchérian»*
- *Déclamation Razmig Aprahamian*
- *Chorale mixte «Eglise arménienne» et «Cie Astres Mélodies» sous la direction d'Astrig Dédéyan.*

Réservation :
Tél. : 01 47 09 23 18
Participation aux frais

Eglise Apostolique Arménienne
SAINT-LOUP
42, Bd des Grands Pins - 13010 MARSEILLE

Dimanche 14 Décembre à 16 heures 30

LOTO

dans la Salle de l'Eglise
organisé par le Conseil d'Administration.

Chaine Hi-Fi et
Nombreux lots

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section MARSEILLE

Super Loto Annuel

le Dimanche 14 Décembre à 15 heures
à la M. A. J. C.
12-14, rue Saint-Bazile

Venez nombreux!
LOTS DE QUALITE,
AMBIANCE,
SALLE CHAUFFEE.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
88, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

AZNAVOUR pour l'Arménie

76-78, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES, 75008 PARIS
TEL. : 01. 49. 53. 03. 27
FAX : 01. 49. 53. 03. 28

Chers Amis,

Offrir un avenir à l'Arménie, c'est donner à ses enfants les moyens d'une meilleure éducation.

Le dimanche 4 janvier prochain, je donnerai un concert exceptionnel «*NOEL POUR LES ENFANTS D'ARMENIE*», dont l'intégralité des recettes sera consacrée à la réhabilitation d'une centaine d'écoles et d'orphelinats d'Arménie.

Pour atteindre cet objectif ambitieux de 36 millions de francs, nous serons aidés par la Banque Mondiale et le Fonds Social Arménien qui se sont engagés, chacun, à verser un montant égal à notre collecte qui devra donc atteindre 12 millions de francs.

Les travaux feront l'objet d'un contrôle technique et financier d'auditeurs internationaux indépendants.

Assister au spectacle, verser un don ou devenir parrain, sous l'une au moins de ces trois formes, votre participation est indispensable.

Si le montant de votre don s'élève à 5.000 fr. ou plus, vous deviendrez Parrain et la partie réhabilitée portera votre nom. La réhabilitation d'une classe coûte 5.000 fr. et il est possible d'en rénover une ou plusieurs: celle d'un gymnase 50.000 fr; d'un étage entier 80.000 fr. L'école entière de mille élèves, 400.000 fr.

Le concert sera placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier
Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN
Président de la République d'Arménie

A l'issue du spectacle, un dîner réunira Sa Sainteté, le Président de la République, les Parrains*, leurs épouses et moi-même.

Le 4 janvier prochain, au Palais des Congrès de Paris à 16 heures, je souhaite pouvoir être fier de mes frères de France et chanter devant une salle comble.

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur Vous Tous et Vous attends

Charles AZNAVOUR

(*) **Pour l'organisation matérielle de ce dîner, nous vous remercions de bien vouloir nous faire parvenir votre don avant le 20 décembre 1997.**

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais, Tél. : 01. 40. 68. 00. 05

Prix des places habituel

COMPTES BANCAIRES SDBO PARIS FRIEDLAND No 0403698001 L - CRÉDIT LYONNAIS CHAMPS-ELYSÉES PARIS 8e No 446 236 H 49 - C.C.P. 205 D PARIS

Association à but non lucratif régie par la loi du 1er juillet 1901 et le décret au 16 août 1901

LE COMITE DES PARENTS D'ELEVES DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
organise

un DINER DANSANT

sous l'animation de *Orchestre* SASSOUN
le samedi 13 décembre à partir de 20 heures

Salle GEORGES GARVARENTZ
avenue Paul Vaillant Couturier — 95400 Arnouville-lès-Gonesse

Participation aux frais Adulte: 190 F., Enfant: 100 F.

— *Réservation obligatoire au* : 01. 49. 36. 10. 43. —

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 13-14
SAMEDI - DIMANCHE
13-14 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.268
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.268

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ
22 Մայիս 1907 – 14 Դեկտեմբեր 1947

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐ ԵՐԳԻՆ ԿԱՐՕՏՈՎ

Էլ աշխարի չեմ գալու, հօ՛, նոր,
Իր տըւածն եմ տալիս իրեն

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տարեդարձները միշտ դառն խորհրդածութիւններու կը մղեն: Յիսնամեակ –արդէ՛ն– Գուրգէն Ալէմշահի մահուան: Նաեւ իննսունամեակ իր ծննդեան: Բայց, դժուար է երեւակայել Գուրգէնը՝ ծերունի: Անոնք որոնք դժբախտութիւնն ունեցած են երիտասարդ մեռնելու, բախտը կ՚ունենան նաեւ միշտ երիտասարդ մնալու ողջերու յիշողութեան մէջ:

Տարիներու երկայնքին նուազեցաւ զինք ճանչցողներու թիւը: Հաւանաբար, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի ներկայ անդամներէն ոչ ոք մնացած է որ երգած ըլլայ իր ճիպոտին տակ: Զինք յիշողներն ալ կը պակսին: Անոնք գացին, միայն իրեն ու մեզ թողուցին քիչ մը աւելի առանձին:

Առանձին՝ մեր անոյշ յիշատակներով. հին օրերու կարօտով. թերեւս որոշ անցելապաշտութեամբ մը: Տարիքի՞ հարց: Գուցէ: Բայց, մանաւա՛նդ այն պատճառով որ հասած ենք ժամանակաշրջանի մը, ուր օրն ի բուն, պարանցիկ-ճաշերու թէ ձայնասփիւռի հայկական կայաններէ մեզի կը հրամցուին որպէս «հայ երգ» թրքավարի այլանդակութիւններ, որոնք ժամանակի ընթացքին յաջողեցան խաթարել մեր գաղութին ճաշակն ալ:

Գուրգէն Ալէմշահ չէր ծածկեր որ ինչ որ հայկական էր իր ստեղծագործութիւններուն մէջ, կը պարտէր Կոմիտասին, որու մասին, կը գրէր, ի մէջ այլոց.– «...Կոմիտասի մեծագոյն արժէքը իր դաշնաւորման մէջ է. գտած է հայ երաժշտութեան երակը եւ հարազատ գեղեցկութեամբ տուած է զայն գեղջուկ երգերում մէջ: Եւ տուած է Հայ Երգը իր պարզ գեղեցկութեամբ: Հակառակ եւրոպական իր մեծ զարգացումին, ու գիտութեան, անիկա չխեղդեց եւ՝ ինչպէս ուրիշներ ըրած են ու կ՚ընեն, եւրոպական խոշոր զգեստներ չհագցուց հայ երգին»:

Ալէմշահ բարի նախանձ ունէր Վարդապետին այն հինգ սաներուն որոնք առիթն ունեցած էին աշխատելու անոր շունչին տակ: Ցաւով կը յայտնէր նաեւ իր զարմանքը որ աւելի չէին ներշնչուած, աւելի չէին օգտուած այդ եզակի բախտէն:

Ինք, յաջողած էր, գողտրիկ, անզուգական մեներգներ յօրինել, հեռուէն հետեւելով այն դասերուն զորս կը գտնէր Կոմիտասի գործին մէջ:

Քսան տարի առաջ, Երեւանի Զարենց արխիւային թանգարանին փոխանցեցինք վաղամեռիկ երաժիշտին ամբողջական գիւանները, որպէսզի ոչ միայն չկորսուին, այլեւ մանաւա՛նդ օգտագործուին: Որպէսզի չառարկուի այլեւս որ տուեալները կը պակսին կեանք տալու համար Ալէմշահի գործերուն: Դժբախտաբար, անոնք մնացին բարձի թողի, մնացին խոր վիրապ ու այսօր հազուադէպ է որ լսուի այս «տարերկրացի» երաժիշտին գործերու մեկնաբանութիւնը: Երբեմն մեներգ մը, բայց, յստակ է որ ոչ ոք հետաքրքրուած է այդ արխիւներով:

Այս դառն խորհրդածութիւնները բան չեն փոխեր, անշուշտ, Ալէմշահի վաստակէն:

Յիսուն տարիներ առաջ, Ալէմշահ յանկարծամահ կ՚ըլլար Տիթրօյթ, նուագահանդէսներու շրջապտոյտի մը ընթացքին որ անաւարտ մնաց, նման՝ իր Երգին:

Ու մենք, այսօր, կը մնանք իր Երգին կարօտով:

«ՅԱՌԱՋ»

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ.–

«ԵՍ ԿԱՐԾՈՒՄ ԵՄ ՈՐ ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՐԵԼԻ Է ԱՒԵԼԻ ՅՍՏԱԿ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄ ՈՒՆԵՆԱԼ»

Հայաստանի վարչապետին Ֆրանսա այցին ու պաշտօնական վերջին հանդիպումը մամուլի ասուլիսն էր որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 11-ի առաւօտուն Ռից պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ: Մեծ մասով հայ (Հայաստանեան եւ Ֆրանսայի) մամուլի ներկայացուցիչներէ բաղկացած քանի մը տասնեակ հոգիներ լսեցին Ռ. Քոչարեան անգամ մը եւս համառօտեց իր այցին նպատակն ու ընթացքը: Ծանրացաւ նախագահ Շիրաքի հետ հանդիպումին վրայ, ըսելով թէ միտքերու հետաքրքրական փոխանակում ունեցած էին, մանաւանդ որ իրեն համար կարեւոր էր Ֆրանսայի նախագահին տեսակէտը, երբ այս երկիրը մէկն էր Մինսկի խումբին երեք նախագահներէն:

Ասուլիսին առաւելագոյն բաժինը յատկացուեցաւ հարցումներու. հարցում ուղղեցին հայ մամուլէն զատ ԱՖՓ-ն, Պի-Պի-Սի-ի թրքական եւ ազրպէջանական բաժնին թղթակիցը, ռուսական մամուլի եւ լրատու գործակալութեան ներկայացուցիչներ:

Պատասխանելով «Առաւօտ»ի թղթակից Աննա Իսրայէլեանի, վարչապետը կրկին անդրադարձաւ Ֆրանսայի նախագահին հետ իր հանդիպումին, ժխտելով յայտնուած կարծիքը թէ «ծանր զրոյց» ունեցած էր անոր հետ: «Ընդհակառակը, ըսաւ ան, արդիւնաւոր եւ հետաքրքիր քննարկում էր եւ որ իմ վրայ ծանր տպաւորութիւն չի թողել»: Հետաքրքրական էր իրեն համար տեսնել թէ նախագահ Շիրաք բաւական լաւատեղեակ էր Ղարաբաղի հարցին, ինչ որ կը նշանակէր թէ Ֆրանսա լուրջ միջնորդ է բանակցութիւններուն:

ԱՖՓ-ի թղթակիցը հետաքրքիր էր գիտնալու թէ նոյն հանդիպումին նիւթ եղա՞ծ էր նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ իր տարակարծութիւնը Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մասին: Ռ. Քոչարեանի պատասխանը ժխտական էր. ըսաւ թէ խօսած են բանակցութեան կարելի քայլերու եւ հեռանկարներու մասին: Ապա, աւելցուց թէ իր կարծիքով շատ աւելի ուշադրութեան առարկայ կ՚ըլլայ այդ տարակարծութիւնը քան կ՚արժէ: Ըսաւ թէ Հայաստանի կարեւոր միակ հարցը Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումը չէ. կան այլ մարզեր ալ ուր տարակարծութիւն չկայ իր եւ նախագահին միջեւ. «մեր յարաբերութիւնները բաւական լաւ են եւ մենք կարող ենք արդիւնաւոր շարունակել մեր աշխատանքը» ըսաւ ան:

Պի-Պի-Սի-ի Թուրք թղթակիցը կ՚ուզէր տեղեկանալ թէ որքա՛ն ստոյգ էր նախագահ Շիրաքի բանբերին արտայայտութիւնը թէ Ֆրանսայի նախագահը պնդած էր որ Ռ. Քոչարեան համոզէ Ղարաբաղի ժողովուրդը իր վճռակամութենէն հրաժարելու: Ռ. Քոչարեանի պատասխանը նախ ճշդում մը բերաւ. նախագահ Շիրաք կոչ ըրած էր բանակցութեան սկսելու Մինսկի խումբին առաջարկներով: Հայաստան այդ մասին համամտութիւն յայտնած էր: Նկատելով ԼՂՀ-ի նախագահի իր նախկին հանգամանքը, կարելի էր նախագահ Շիրաքի կոչը Ղարաբաղի ժողովուրդը համոզելու միջոց մը նկատել: Ռ. Քոչարեան շեշտեց որ ինք Ֆրանսա կ՚այցելէ որպէս Հայաստանի վարչապետ եւ հանդիպումներ ունեցած է այդ հանգամանքով:

«Նեզավիսիմայա Կազետա»յի թղթակիցին հարցումը կը վերաբերէր Հայաստանի եւ Ռուսաստանի տնտեսական ու քաղաքական յարաբերութիւններուն: Կ՚ուզէր գիտնալ թէ վարչապետը ինչպէս կ՚արժեւորէր զանոնք: «Մեր տնտեսական յարաբերութիւնները չեն համապատասխանում մեր քաղաքական սպասումներին եւ դա երկու երկրների տնտեսական կացութեան պատճառով է» բացատրեց Ռ. Քոչարեան. յետոյ աւելցուց թէ ատիկա խորհրդային շրջանի հետեւանքներուն մաս կը կազմէ. լայն չափով իրարմէ կախում ունեցող տնտեսութիւններ էին, իրարու լրացուցիչ եւ այսօր այդ հանգամանքը կը բարդացնէր յարաբերութիւնները: Աբխազական հարցին պատճառով անգործութեան մատնուած վրացական երկաթուղին ալ յաւելեալ դժուարութիւն մըն է: Այնուհանդերձ, վարչապետը յոռետես չէր ու ապահովութիւն յայտնեց որ բանակցելու միջոցներ կը գտնուին:

Ասուլիսին վերջին երկու հարցումներով («Յառաջ») շօշափուեցաւ Կոփենհակընի յառաջիկայ ժողովին եւ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու նիւթը: Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի եւ վարչապետ Ռ. Քոչարեանի Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման մասին ծանօթ տարակարծութեան պայմաններուն մէջ, ի՞նչ պիտի ըլլար Օ-էՍ-Սէ-Ը-ի Կոփենհակընի Դեկտ. 18-19-ի ժողովին հայկական պատուիրակութեան պաշտօնական տեսակէտը: Վարչապետը ըսաւ թէ Հայաստանի Սահմանադրութիւնը արտաքին քաղաքականութեան մարզը ենթարկած էր նախագահին պատասխանատուութեան. ուրեմն, ինք կ՚ըսէր թէ տուեալ հարցին մէջ վերջին պատասխանատու որոշումը կը պատկանէր անոր: Ինչ կը վերաբերէր վարչապետին, անոր դերը կը սկսէր ներքին շրջանակին մէջ: Ինչ որ ալ ըլլային միջազգային հանդիպումներու որոշումները, անոնք պիտի քննարկուէին Հայաստանի մէջ, ինչ որ կարելի չէր առանց վարչապետին ու կառավարութեան:

Գալով Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու հարցումին, անոնք անկախութենէն ի վեր հետեւած էին Հայաստանի կողմէ Թուրքիոյ նկատմամբ շատ մեղմ, նոյնիսկ զիջողական քաղաքականութեան մը գիծին: Ատիկա հասկնալի ակնկալութիւններու պատճառով էր որ սակայն ամբողջովին ձախողեցաւ. Թուրքիա կը շարունակէ Հայաստանի շրջափակումը ու չէ բացած ո՛չ Հայաստանի հետ սահմանը, ոչ ալ օդային տարածքը: Այսօր երբ հեռացած է այդ քաղաքականութիւնը մշակող ու կիրարկող գլխաւոր դէմքը՝ Ժ. Լիպարիտեան ու լուրջ փոփոխութեան ենթարկուած կառավարութեան կազմը, Թուրքիոյ նկատմամբ տարբեր ուղղութեամբ քաղաքականութիւն մը մշակելու ծրագիր կա՞յ: Ռ. Քոչարեան պատասխանեց թէ ճիշդ էր որ կային ակնկալութիւններ եւ թէ այն հանգամանքը որ սահմանը կը շարունակէր փակ մնալ, կը զօրացնէր Հայաստանի այն ուժերուն տեսակէտը թէ Թուրքիոյ հետ բնականոն յարաբերութիւններ կարելի չեն: «Սա լուրջ հանգամանք է որի մասին պիտի մտածեն նաեւ թուրքերը» ըսաւ ան, ապա շարունակեց. «Հայաստանը, իրօք, ունէր հնարաւորութիւններ անկախութենէն ետք բարձրացնելու շարք մը պատմական հարցեր. դա չարուեց, այդ նոյն ակնկալիքների պատճառով եւ հիմա կայ համոզում թէ այդպէս աւելի լաւ կը լինէր: Ես կարծում եմ որ մեր պատմութեան նկատմամբ կարելի է աւելի յստակ դիրքորոշում ունենալ»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Լուրերը Կարդալ Դ. էջ)

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԼԷՄՇԱՀ
(1907-1947)

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՀԱՅՏՈՅԵԱՆ

Անա 1997-ի ամէնէն նշանակալից զոյգ տարեդարձներէն մին: Գուրգէն Ալէմշահին ծննդեան եւ մահուան տարելիցները:

Գ. Ալէմշահ մեր իրական եւ անժամանցելի մեծութիւններէն մէկն է, հակառակ իր կեանքին կարճ տեւողութեան եւ եղերական վախճանին:

Որպէսզի 1907-ին Պարտիզակ – Բութանիա (Պոլսոյ մօտ) ծնած Հայը օր մը մեծ երաժիշտ դառնայ, եւ հա՛յ երաժիշտ, շատ կենսական եւ գերազանց ամբողջացնող պայմաններ հարկաւոր են:

Նախ անհրաժեշտ է, որ ի վերուստ պարգեւատրուած ըլլայ եւ 8 տարեկանին՝ կոտորուած ու խողխողուած չըլլայ մեր մէկ ու կէս միլիոնին նման: Անկէ ետք, կենսական է որ հոն ցանուած հունտը բարեբեր հող գտնէ աճելու համար: Գուրգէնին կը շնորհուի այդ երբ իր ծնողքը զինք կ'ուղարկէ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան «Մուրատ – Ռափայէլեան» վարժարանը եւ երբ, 1923-ին, ան կ'ընդունուի Միլանոյի Ճ. Վերտի երաժշտանոցը եւ լման եօթը տարի, այդ խստապահանջ հաստատութենէն ներս կ'աշակերտէ համբաւաւոր ուսուցչապետներու: Զմոռնա՛լ, որ Իտալիոյ այս կեդրոնին մէջ ան կը ստանար զուտ Արեւմտեան – Դասական ուսում: Մոնթեվերտիէն մինչեւ Վերտի երկարող 250 տարուան ճանապարհը չէր հասներ Կոմիտասին: Կոմիտաս դեռ դպրոց չէր այդ օրերուն, նոյնիսկ Հայերուն համար:

Երբ 1931-ին ան կը հաստատուի Փարիզ եւ կը նշանակուի երաժշտութեան եւ երգի ուսուցիչ Սեւր – Փարիզի «Սամուէլ Մուրատեան» վարժարանէն ներս, Կոմիտասը կը գտնուէր քանի մը մղոն անդին՝ Վիլժիւիֆի հոգեբուժարանը, այլեւս անօգտակար հայ երգին ու երաժշտութեան, որոնց «գիւտը» ըրած էր: Ալէմշահ գնաց տեսաւ Կոմիտասը: Ու յուշատետրին մէջ արձանագրեց այցելութիւնը, 1933 Մարտ 26: Հիւանդ Կոմիտասը կրցա՞ւ տեսնել անոր մէջ իր ողեղինացած սանը: Ի դէպ, ըսենք որ «Սիփան»ը ձուլուելով Փարիզ հիմնուած «Կոմիտաս» երգչախումբին հետ (1936), կազմուեցաւ նշանաւոր «Սիփան – Կոմիտաս»ը, որուն ղեկավարութիւնը ստանձնեց Ալէմշահ մինչեւ իր մահը: Այս երգչախումբը կը շարունակէ իր գոյութիւնը մինչեւ օրս: Անոր գլուխը կը գտնուի, չորս տասնամեակներէ ի վեր, Կարպիս Ափրիկեան:

Այսքանը բոլորովին անբաւարար է Ալէմշահին մեր մեծերու կարգին դասելու համար: Երգչախումբերով եւ երաժշտական ձեռնարկներով Կոմիտաս եւ Հայկական Պատարագը տարածելը Ֆրանսահայերուն եւ Ֆրանսացիներու մօտ, ինչպէս նաեւ Նիւ – Եորք եւ Տիթրոյիթ, ուր վաղաժամօրէն կնքեց իր մահկանացուն, անտարակոյս երախտաշատ գործունէութիւն մըն էր: Սակայն Ալէմշահ մարգարտակիր էակ մըն էր: Ան ի՛ր ըսելիքը ունէր. իր երգը պէտք է ըսէր ի՛ր ուրոյն ոճով: Միլանոյի խստապարոյր երաժշտանոցը բացաւ իր մտքի պատուհանը դասական անմահ ստեղծագործութիւններուն թէքնիքին, գիտութեան եւ պատմութեան: Բայց եւ այնպէս Ալէմշահ կարիքը ունէր հարազատ ու մտերիմ դպրոցի մը, որ պարուրէր իր ինքնութիւնը եւ բեղմնաւորուէր հոն ծուարած ոգին ճշմարիտ հայեցի հնչիւններով եւ առաւելագոյն պայծառութեամբ: Այդ դպրոցը հոն էր, իր աչքին առաջ: Կոմիտասը: Փարիզի արուարձաններէն մէկուն մէջ 1919-էն ի վեր հիւանդ Հանճարին մարող աչքերուն պըլպըլացող վերջին ճառագայթները կը պատմէին իրեն այն բոլորին մասին, որուն ծարաւը ունէր: Ան կ'ուզէր ճանչնալ իր ցեղին կանչը, հեւքը, երազը, էութինը եւ ինքնութեան առանցքը: Ինչ որ ալ երկնէր ու արարէր, ինչ ձեւով ու ոճով ալ ստեղծագործէր՝ պարտաւոր էր նախօրօք ճանչնալ Կոմիտասին գործը: Եւ հեզօրէն մօտեցաւ լոյսի աղբիւրին, սերտեց ու սիրեց: Կոմիտասին գործին հմայուելէ ետք միայն ան կրցաւ յայտարարել. «Ես ալ իմ երաժշտութեանս հայեցի մասը վարդապետին կը պարտիմ. անոր գործերուն ընթերցումով է, որ հայ երաժշտութեան յայտնութիւնը ունեցայ»:

— Ապա հոն կը շարունակէ, — «Այսպէսով է, որ մեծ վարպետին անուղղակի միջամտութեամբ՝ ուղիղ գծուեցաւ եւ ես դարձայ հայ երաժշտագէտ: Կ'ըսեմ ՀԱՅ, եւ ոչ թէ հայազգի, որովհետեւ մեծ է տարբերութիւնը այս երկուքին մէջ»:

Երբ կ'ըսէ «Ես ալ...», կը նշանակէ միւս հայ երաժշտագէտներուն նման ինք ալ պարտադիր, սուրբ ուղղական կերպով Կոմիտասին գործը պէտք է ճանչնար՝ կարենալ հայօրէն ստեղծագործելու համար, որպէսզի չմնար լոկ «հայազգի» երաժիշտ, այլ ծագումով եւ անունով հայ, մինչ իր յօրինումները ներկայացնէին օտար դպրոցներու ուսուցումին արուեստ կամ նուազ ճարտար կիրարկումը: Բայց հարցը դարձեալ պարզ չէր: Ալէմշահ քաջ գիտէր, որ երգ մը հայօրէն երաժշտագրելը՝ զինք այդպէս ալ պիտի չդասէր մեծերու կարգին: Ալէմշահի լոյսը ճշմարիտ էր. անոր մեծութիւնն ալ իրական եղաւ, որովհետեւ ըմբռնեց ետք Կոմիտասի պատգամը եւ ստեղծագործութեան ուղին ու ծուծը, կըրցաւ հայ երգին նոր թեւեր տալ, վերահիւսել եւ վերարձակել՝ իր բովանդակ էութեան պրիսմակէն անցնելով եւ վերարժեւորելով զայն, իր գաղտնի ալքիմիական բուրմունքներուն չհճուկովը պատուաստելով մեր երգը: Ան լաւատեղեակ էր, որ հայ երգ ըսուածը, հայաճեպով պատրաստուած կաղկանդակ մը չէր. ամէնուն ծանօթ, կրկնութիւններով լի եւ տաղտուկ քնարեր: Ալէմշահ ունէր մագնիսական այնպիսի կարողութիւն, որ իբրեւ թէ «ծանօթ» հայ երգին կրցաւ տալ նոր կերպար՝ դաշնակի անզուգական ընկերակցութեամբ, անհատական այնպիսի դրոշմ մը, որ կարծես հայ երկնքի տակ յայտնուեցան նոր դրախտներ, նոր եդեմներ ծաղկեցան: Եւ մենք այս անթառամ բուրաստանները կը սաւառնինք ամէն անգամ որ կը լսենք «Իմ Երգը», «Բուխարիկը», «Իղձ», «Նազեր», «Իմ Եարը»:

Վերի մէջբերումներուն մէջ կարդացինք նաեւ «...երաժշտութեանս հայեցի մասը...»: Արդարեւ, Ալէմշահի երաժշտութեան մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ ոչ հայեցի երաժշտութիւն մը; եւ ամէնէն առաջ ինք կը յայտարարէ այդ: Այս ոչ հայեցի տարրերը պէտք է փնտռել յատկապէս իր մեծ պաստառի կտորներուն մէջ, իր նուագախումբին եւ երգչախումբի համար գրուած լայնաշունչ երկերուն մէջ, ինչպէս՝ «Աւարայրի Պատերազմը» (1934, 25'), «Հէքեաթ» (1942, (20') կամ «Արեւելեան Գիշերներ» (6'): Ասոնք հազուադէպօրէն լսուող եւ շատ քիչ անգամ արձանագրուած երկեր են: Մեր տրամադրութեան տակ կը գտնուի Փարիզի «Սիփան – Կոմիտաս»ի 60-ամեակին առիթով տրուած համերգին արձանագրութիւնը, ուր կարելի է ունկնդրել վերոյիշեալ առաջին երկու կտորները: Իսկ «Արեւելեան Գիշերներ»ը կարելի է լսել պատմական ձայներիզի մը վրայ: Այս կտորը արձանագրուած է 1947-ի ամառը (78 պտոյտք սալի վրայ), հեղինակին մահէն քիչ առաջ: Սիմֆոնիք նուագախումբը ղեկավարած է ի՛նքը, Ալէմշահ, իսկ ձայներիզը իրագործուած է, մեկնելով այդ վաղեմի սկաւառակներէն, անկէ մօտ 40 տարի ետք: Վերջապէս այդ ժապաւէնը պատմական է նաեւ, որովհետեւ հոն տեղ գտած են Ալէմշահէն երեք երգ, երգուած իր ժամանակին անուանի երգչուհի Աստղիկ Առաքելեանի կողմէ: Այս վերջիններուն դաշնակով կ'ընկերակցի հեղինակը:

«Արեւելեան Գիշերներ»ը «հայկական» չեն: Այս կտորին ունկնդրութիւնը կարծես հեռաւոր կերպով կը յիշեցնէ Ֆրանսացի Սէն–Սանսին «Սամսոն է Տալիլա»ն: Արեւելքը հոս արմաւենիներու օրօրուող նազանքը ունի եւ հեշտաբոյր կակուղ գիշերներու շոյանքն ու կշռոյթը: Իսկ «Հէքեաթ»ին մէջ կարելի է նշմարել Ալ. Սպենդիարեան / Ռիմսքի – Քորսաքով երանգներ՝ այն ինչ կը վերաբերի երաժշտական գործիքաւորումին եւ նուագախմբաւորմանը, սակայն երկը կ'ընթանայ բազմամեղեդիական հարուստ եւ ճոխ պատմողական յառաջխաղացներով, որոնց ներյայտ մելամաղձոտութիւնը հայկական ըսելու չափ մօտ է մեր ընդհանուր զգայնութեան: Հիմնականին մէջ հոն յայտնուող քնարաշունչ մեղեդիները մըտերմ շշնջումներ են: Մեծ տեղ տրուած է փչաւոր գործիքներուն եւ ճարտարօրէն օգտագործուած: Կտորին երկրորդ մասը համանուագային երկարաշունչ պոէմա մըն է, ուր առատօրէն եւ ճկուն կերպով գործածուած են լայն ծաւալի նուագախումբի զանազան նուագարանները: Շատ հաճելի է լսել ու ըմպել իսկական հայկական ոչ փոխ առնուած մոթիֆներ վըրտահուած պաստառին կամ օդոյին:

Վերջապէս «Աւարայրի Պատերազմը» համանուագին երկարաշունչ պոէմա մըն է՝ ուժեղ, ներշնչուած եւ պատմութեան հանգրուանները յարգող, վերջապէս Աւարայրի ոգին հարազատօրէն արտայայտող ծաւալուն գործ մը: 25 վայրկեան տեւող այս կտորը զարգացած է ինչպէս 451 Թուականին տեղի ունեցող Աւարայրի դէպքը: Նուագախումբի բաղադրիչ մասերու եւ բոլոր նուագարաններու հըմուտ գործածութեամբ մենք կրնանք հետեւիլ, ձայնային պաստառին վրայ, «յայտագրին» իրերայաջորդ գործողութիւններուն: Օրինակ, յաջորդաբար կարելի է ականջի խողովակով «կարդալ» երկու բանակներուն (պարսկական ընդդէմ Վ. Մամիկոնեանին) պատրաստութիւնը, ընդհարումը, «պատերազմ»ի երկար զարգացումը, շարականային թուով գրուած օրհներգները, պատերազմի երկրորդ մասը՝ երբ Պարսիկները կը վերսկսին կռիւը, երբ գրեթէ պարտուած էին, այս անգամ օգտագործելով փիղեր (ներկայացուած թրոմպոններու կողմէ): Կտորին գագաթումը կը բնորոշուի «Վարդանի մահ»ով (հսկայ կոնկի շառաչով վերակոչուած), որուն կը յաջորդէ թաղումթակի ողբը: Կտորը վերջ կը գտնէ վերոյիշեալ շարականային օրհներգներով՝ վերածուած մահերգի: Հնուէն կը լսուի միայնակ կնոջ մը կսկծաբոյր երգ – հծծիւնը, որ կուլայ զոհուած հերոսներու մահը: Երկին այս վերջաբանը խորունկ վշտահարութեան զգացում կը ներգործէ, կը յուզուինք այնպէս ինչպէս պիտի յուզուէինք, եթէ շարժապատկեր եղած ըլլար այս բոլորը:

Մեր գաղութային ներկայ պայմաններուն մէջ այս վիթխարի հերոսապատումին ներկայացումը (մակարդակ ունեցող նուագախումբ, երգչախումբ, մենակատարներ) լուրջ ներդրումներու կը կարօտի, սակայն Ալէմշահի զոյգ տարեդարձները փառաւոր առիթ կը հանդիսանան հոս («ԼԱՐՔ», Վաչէ Պարսումեան) կամ Փարիզ (կրկին Կարպիս Ափրիկեան) զայն վեր առնելու:

Ափսո՛ս: Ալէմշահ քիչ ապրեցաւ, իսկ իր յօրինումներու մէկ մասն ալ կորսուած է: Մեծ կորուստ: Անդարմանելի: Սակայն իր պայծառ դէմքը չի կրնար աժգունիլ ժամանակի ընթացքին: Եթէ միայն ըլլային իր մեներգները, ան արդէն պիտի դասուած ըլլար անմահներու շարքը: Իր մեծ պաստառի երկերը, որոնցմէ մի քանին աչքէ անցուցինք, զինք կը բարձրացնեն նեղ իմաստով հայկական շրջապատէն եւ զայն կը դնեն համաշխարհային պատուանդանի վրայ: Բայց կան նաեւ հիւթեղ երգչախմբային կտորները (հանրածանօթ է «Հունձք»ը՝ Դ. Վարուժանին բանաստեղծութեան վըրայ հիւսուած) եւ նըրբակերտ «Ողբ եւ Հայկական Պար»ը, ջութակի եւ դաշնակի համար, փառաւոր էջ մը ամբողջովին հայկականութեամբ թաթխուած, ինքնատիպ, ներշնչուած եւ իւրաքանչիւր ձայնանիշը ըսես ոսկեկիլիտ, հմայիչ ու վերացնող: Ո՞ւր են մեր արուեստագէտները զայն հպարտութեամբ ներկայացընելու համար հանրութեան:

Ալէմշահի կորսուած թուղթերէն պատկան իր անտիպ ձեռագիրները: Այդ գործերուն մենք ծանօթ չենք, բացի «Պեփնկօ»յէն (երգ – դաշնակ), զոր սիրայօժար կերպով մեր տրամադրութեան տակ դրաւ Արփիկ Միսաքեանը: Այդ անտիպներուն միայն անունները գիտենք՝ քաղելով «Յառաջ»ի 1987 Դեկտ. 17/18 թիւէն: Հոն, մեներգներու շարքին, կը նկատենք Իսահակեանի, Թումանեանի եւ Ռուբէն Որբերեանի գրչին պատկանող քերթուածներու վրայ յօրինուած ռոմանսներ, բայց մանաւանդ ուշագրաւ է եւ արժէ ծանօթանալ «Արա Գեղեցիկ» թատերախաղին (Նայիրի Զարեան) համար գրուած «8 Երգ»երուն: Իսկ համանուագային երկերէն մեզ կը հետաքրքրեն «Վարդավառ» եւ «Ծովինար» երաժշտական պատկերները: Վերջապէս հոն կը կարդանք նաեւ անունները «Հայ Գեղջկական Հարսանիք» եւ «Հայ Ժողովրդական Պարեր» կտորներուն: Հարց կը ծագի, թէ արդեօք այս վերջինները հանրածանօթ կամ նուազ ծանօթ տոհմիկ երգ–պարերգներու փոխադրութիւննե՞րն են (ի՞նչ ոճով) նուագախումբի յարմար, թէ ինքնատիպ (օրիժինալ) ստեղծագործութիւններ:

Ուրախ ենք յայտնելու, թէ Ալէմշահի անզուգական ռոմանս–երգերը մեր անմիջական ուշադրութեան եւ հոգածութեան առարկան են: Անոնցմէ երկուքը արդէն լոյս ընծայուած են խտացեալ ձայնապնակի (ՍԷ–ՏԷ) վրայ մեր եւ «Համազգային»ի Երաժշտական Միաւորի ջանքերով՝ 18 այլ հայկական ռոմանս-երգերու հետ (մեկնաբանուած արուեստագիտուհիներ Էլսի եւ Արփինէ Փէհլիվանեանի կողմէ): Յաջորդ սկաւառակը պիտի ընդգրկէ Ալէմշահի մնացեալ 7 մեներգները եւ անտիպ «Պեփնկօ»ն: Այս 9/10 մեներգները, որոնք մեծ մասամբ հիւսուած են, վերին աստիճանի հարազատութեամբ, Ա. Իսահակեանի, Յ. Թումանեանի եւ այլոց քերթուածներուն վրայ, ինչպէս ըսինք, իրական վայելքներ են եւ հայակերտ կոթողներ՝ երաժշտութիւնը իբրեւ արուեստ եւ հոգեկան սնունդ դաւանող հասարակութեան համար:

Գ. Ալէմշահի մահուան 50 եւ ծննդեան 90-ամեակներու առիթով կ'արժէ կոչ ուղղել Երեւանի Արուեստից եւ Գրականութեան Թանգարանի տնօրէնութեան, ուր պահ դրուած է, 1977-էն ի վեր, Ալէմշահի ամբողջական Արխիւը (2398 թիւի տակ), որպէսզի լոյս ընծայուին եղերաբախտ հեղինակին ամբողջական երկերը: Այդ պիտի ըլլար նոր եկեղեցի մը կառուցելու չափ օրհնաբեր երախտահատոյց գործ:

ԱՅՑ ՄԸ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

(ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ)

1933 Մարտ 26. – Այսօր, ժամը 3-ին, Պիւլպիւլեան երկու քոյրերուն եւ Աստղիկին հետ վարդապետին այցելութեան գացինք: Վերջին պահուն Պ. Շահմուրատեան ալ մեզի միացաւ իր տիկնոջ հետ:

Հիւանդներու այցելութեան ժամը արդէն անցած էր երբ հասանք Վիլժիւիֆ եւ երկար բանակցութիւններէ վերջ միայն կարելի եղաւ վարդապետը տեսնելու արտօնութիւն ստանալ:

Հիւանդանոցի տնօրէնը համոզելու համար, հարկ եղաւ Շահմուրատեանը ներկայացնել իբրեւ վարդապետին մտերիմներէն մին, որ նոյն օրն իսկ հասած էր Ամերիկայէն եւ քանի մը ժամ վերջ պիտի մեկնէր կրկին արտասահման:

Վերջապէս մեզ առաջնորդեցին Վարդապետին գտնուած շէնքը: Մտանք հիւրանոց, եւ հիւանդապահ մը գնաց Վարդապետին իմացնելու, որ հիւրեր եկած էին իրեն:

Շահմուրատեան, որ տարիներէ ի վեր չէր տեսած զինքը, սկսաւ մտահոգութեան նշաններ ցոյց տալ:

— Ալէմշահ, ըսաւ, իմացայ որ վերջերս Վարդապետը իր հին բարեկամները լաւ չընդունիր, աւելի լաւ է չերեւամ եւ դուրսը սպասեմ: Եթէ տրամադրութիւնը լաւ ըլլայ, կանչէ, ես կուգամ:

Խօսքը դեռ չէր աւարտած, երբ Վարդապետը վրայ հասաւ եւ էն առաջ Շահմուրատեանը տեսնելով, ուրախութեամբ մօտեցաւ իրեն եւ «Արմէն, այս դո՞ւ ես, ո՞ւր էիր այսքան ատեն» ըսելով գրկեց զինքը եւ զարմանալի ճշգրտութեամբ մը լուրեր ուզեց, անուններ տուաւ: Յետոյ, կարգաւ բոլորս ալ համբուրեցինք եւ սեղանի մը շուրջ նստանք միասին: Վարդապետը՝ իրեն ուղղած մեր հարցերուն կը պատասխանէր երբեմն խիստ բնական կերպով, բայց յաճախ մեզի համար բոլորովին անհասկնալի լեզուով մը, զոր մենք կատարելապէս հասկնալ կը ձեւացնէինք:

Առանց ընդմիջելու» երկար մտիկ ըրինք եւ ի վերջոյ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար հարցուցինք կատակով. «Վարդապետ, Շահմուրատեանը քանի՞ տարեկան կ'ըլլայ. ինք կը պնդէ որ դեռ 45 չկայ»: Խնդալով՝ «Քի՛չ էլ կենայ, կ'ասի թէ դեռ չէ ծնուել» ըսաւ ու շարունակեց կատակել: Յետոյ սկսաւ մեզի հայրական խրատներ տալ. «Դուք բարի պէպէքներ, երեւնիդ որ այսպէս բարի ըլլայ, ձեր տուներուն մէջ միութիւն կ'ըլ-

Գերմանահայ Նամականի

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ Պոխում քաղաքի թանգարանին մէջ, Շաբաթ, Նոյեմբեր 22–ին, բացումը կատարուեցաւ «Դէպի Հայաստան ճամբորդութիւնը» ցուցահանդէսին, որ պիտի երկարի մինչեւ Կիրակի, Յունուար 18:

Դէպի Հայաստան ճամբորդութիւնը ո՛չ զբօսաշրջիկներու ուղեւորութիւն մըն է, ո՛չ ալ պարզ զուգադիպութիւն մը: Դէպի Հայաստան ճամբորդութիւնը արդիւնքն է հայ մշակոյթը մօտէն ճանչնալու մարմաջէն մղուած արուեստագիտուհի Ուլրիքը Առնոլտի անձնական ճիգերուն: Ուլրիքը Առնոլտ, Ամերիկա եւ Հայաստան բնակող արուեստագէտ Մարկոս Գրիգորեանի հետ կը ծրագրէ այս բացառիկ ճամբորդութիւնը, Հայաստանի հիւսիսէն դէպի հարաւ՝ 12 կայաններ; Գերմանիայէն իրեն կ՚ընկերակցին երկու այլ արուեստագէտներ եւս՝ Հելմութ Լէօր եւ Ուրսուլա Շուլց – Տորնպուրկ:

Դէպի Հայաստան ճամբորդութիւնը աւելի ուսումնասիրութիւններու ուղեւորութիւն մըն է՝ չորս արուեստագէտներու կողմէ, ճանչնալու համար երկիրն ու մշակոյթը, յարաբերութեան մտնելու համար այս երկրի մարդոց հետ ու չօշափելու համար անոնց մտածումները եւ այս բոլորը ճառագայթելու համար իրենց գործերուն մէջ:

Դէպի Հայաստան ճամբորդութեան հոգեկան ղեկավարութիւնը ստանձնած էր 72–ամեայ Մարկոս Գրիգորեան, որ հայրենիքի ու Սփիւռքի իր խոր փորձառութեամբ կրցաւ օտարներուն մատչելի դարձնել ու ծանօթացնել իր հայրենիքը: Ան հիւրասիրեց գերմանացի արուեստագէտները Գառնիի իր տան մէջ ու անկէ առաջնորդեց զանոնք Հայաստանի դաշտերէն ու չատերու դեռ անծանօթ անկիւնները:

Մարկոս Գրիգորեան անուանի «հողի նկարիչ» է. իր գործերուն մէջ ան գլխաւորաբար կ՚օգտագործէ հողը, որպէս նիւթ եւ որպէս միջոց: Իր հողի գործերու կողքին, «Հայաստանի Օգնութիւն» գործը քաղաքական պաստառ մըն է, ուր արուեստագէտը քաղաքակիրթ աշխարհէն կը պահանջէ Հայաստանի օժանդակութիւն, բայց ոչ միայն հացով, այլեւ արուեստի ու մշակոյթի փոխադարձութեամբ. եւ ահա այս պատճառով ալ կը գործակցի գերմանացի երեք արուեստագէտներուն հետ:

47–ամեայ Ուլրիքը Առնոլտ եւս «հողի նկարիչ» է. իրեն համար հողը կենսունակութիւն տուող նախանիւթ է. իրեն համար հողը սկիզբ եւ վերջ է: Հեռու ճարտարարուեստի կանոններէն, հեռու արեւմտեան քաղաքակրթութենէն, արուեստագիտուհին հոգեպէս կապուած է հողին ու բնութեան եւ ներշնչուելով անոնցմէ կը նկարէ ժայռերու վրայ, քարայրներու մէջ եւ կտաւներու վրայ, օգտագործելով տեղւոյն հողը, ջուրն ու գոյները: Եթէ նկարուած ժայռերն ու քարայրները կը մնան իրենց տեղերը՝ բնութեան մէջ, Ուլրիքը Առնոլտ իր հետ կը բերէ իր տպաւորիչ կտաւները, որոնք նաեւ այս պարագային կտոր մը Հայաստան են:

Հելմութ Լէօր իւրայատուկ ոճով եւ գաղափարներով արուեստագէտ մըն է, իր գործերուն մէջ ան մասնաւորաբար կ՚օգտագործէ հայերէն լեզուի տառերը, բառերն ու գիրքերը, որոնք առեղծուածային կերպ կը ստանան, կը դառնան անընթեռնլի, կը կորսնցնեն իրենց խօսքի ճամբով յարաբերութեան ուժը ու կը վերածուին պարզ նշաններու, որոնք սակայն բոլոր լեզուներու միացեալ արմատները կը կազմեն: Եթէ Մարկոս Գրիգորեան եւ Ուլրիքը Առնոլտ «հողի նկարիչ» են, ապա Հելմութ Լէօր կարելի է կոչել՝ «գիրի նկարիչ»:

Ուրսուլա Շուլց–Տորնպուրկ արուեստագէտ լուսանկարչուհի է, իր սեւ – ճերմակ լուսանկարներով ան կը ներկայացնէ Հայաստանի քարին ու Հայաստանի լոյսին համերաշխ ու խորհրդանըշական միացումը: Արուեստագիտուհին համար հայկական հնադարեան եկեղեցի մը իւրայատուկ ճարտարապետական կառոյցով ամբողջութիւն մը չէ միայն, այլեւ ան կը փնտռէ մասնակի մանրամասնութիւններ ու այդ մասերուն կու տայ աւելի խորունկ իմաստ, հոգի եւ համաշխարհային արժէք: Իր նըկարներուն մէջ կարելի է տեսնել բնութիւնն ու պատմութեան ընթացքը. իր վիշապները, սեպագիր քարերը կամ խաչքարերը կը վերածուին հայկական մշակոյթի ընթացքը պատմող կենդանի խորհրդանիշներու:

Ուրսուլա Շուլց–Տորնպուրկ Հայաստանէն իր հետ բերած էր նաեւ արուեստագէտ ընկերոջ մը, Գագիկ Յարութիւնեանի լուսանկարները, որոնք եւս ցուցահանդէսին մաս կազմեցին: Հայ արուեստագէտը իր լուսանկարներով կը ներկայացնէ առօրեայ կեանքը՝ Արցախի մէջ ու Արցախցիին ազատ ապրելու պայքարը:

Գերմանիոյ Պոխում քաղաքի թանգարանին մէջ, Յունուար 14–էն մինչեւ Ապրիլ 17, 1995, տեղի ունեցած էր Հայաստանին ու հայկական Սփիւռքին նուիրուած ցուցահանդէս մը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ – Հին Մշակութային Անդաստանի մը վերայայտնաբերումը» ընդհանուր անուան տակ, որ կը վայելէր Հայաստանի ու Գերմանիոյ զոյգ հանրապետութեանց նախագահներուն բարձր հովանաւորութիւնը: Այս չահեկան ձեռնարկի կազմակերպչական գլխաւոր աշխատանքները տարած էին՝ Պոխումի Հայկ. Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոնը, Պոխումի Թանգարանը եւ Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութիւնը: Այդ առիթով և ցուցահանդէսի անունով, լոյս տեսած էր 472 էջնոց գերմաներէն մեծածաւալ ու գեղատիպ պատկերագիրք մը:

Վերոյիշեալ ցուցահանդէսը կարեւոր ազդակ մըն էր տարածելու եւ ծանօթացնելու համար հայկական դարաւոր արուեստն ու մշակոյթը եւ ստեղծելու համար միջ–ժողովրդական նոր կամուրջներ կամ ամրապնդելու համար արդէն գոյութիւն ունեցող կապերը:

Պոխումի Թանգարանը շարունակելով իր առաքելութիւնը դարձեալ զարկ կու տայ հայ մշակոյթի տարածման գործին ու աւելի կ՚ամրապնդէ միջ – ժողովրդական արդէն գոյութիւն ունեցող կապը:

ՍԱՐԳԻՍ ՔԷՀԵԱՆ

լայ, ապա թէ ոչ ընտանիքը կը քայքայի»:

– Վարդապետ, հարցուցի ի՞նչպէս կ՚անցնէք ձեր ժամանակը, կը կարդա՞ք, կը գրե՞ք, կը շարունակե՞ք ձեր թանկագին աշխատանքը:

– Ո՛չ, որքան ատեն որ հոս մնամ, կինս, զաւակներս չատնեմ ու նորէն տուն տեղ չըլլամ, չեմ կրնար աշխատիլ: Հոս դեռ շատ գործ ունիմ, շատ գիւղերն կան, բարոյալներ են, ես բոլորին վրայ պէտք է հսկեմ: Աշխատանքը ծանր է, շատ դժուար է, շատ: Դուք որ եկաք, նոր էի աւարտեր, բայց դուք քիչ ուշ եկաք, ես կանուխ վերջացուցի եւ այդպէս լաւ եղաւ, կրցանք տեսնուիլ:

– Ուրեմն արդէն չըլլանք ձեր գործերուն, Վարդապետ, հիմա երթանք եւ նորէն կուգանք: Եթէ զբաղած չըլլաք, դարձեալ այսպէս կը տեսնուինք:

Վարդապետը մեզի ընկերացաւ մինչեւ պարտէզ: Շահմուրատեանն ու ես կրկին ու կրկին համբուրուեցանք հետը եւ օրիորդները նորէն աջը համբուրեցին: Վարդապետը յանձնարարեց իրենց որ իր կողմէ բարեւ տանին «քերթէնքէլէներուն»:

Երբ հեռացանք մեր ուխտավայրէն, բոլորիս աչքերը խոնաւ էին:

Քանի տարիէ ի վեր չէի տեսած Վարդապետը...:

Գ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

«Յառաջ», 1935 Հոկտեմբեր 27

Եւրոպահայութիւնը խաչմերուղի դարու սեմին

Սիրելի հայրենակիցներ,

Եւրոպայի օրէ ըստ օրէ զարգացող ու այլեւս յետադարձ չունեցող ինքեկրացման (համարկման) ու միացման գործընթացը կը ձգտի վիթխարի կարելիութիւններ ստեղծել պատկան ժողովուրդներուն համար:

Երբ այս պետութիւնները, որ անցեալին տարիներ շարունակ իրարու դէմ պատերազմած են, այսօր ձեռք – ձեռքի տուած կը ջանան միասնական տուն մը, աւելի պայծառ ապագայ մը կերտել, Հայերս չենք կրնար դուրս չեյլել մեր նեղ կաղապարներէն, չքանդել մեզ բաժնող ու մեկուսացնող պատերը:

Մեզ շրջապատող հասարակութեանց մէջ արագօրէն առաջացող այս գործընթացները նաեւ Եւրոպայի հայ համայնքներուն առջեւ կը բանան նոր ուղիներ, հեռանկարներ ու հնարաւորութիւններ, լուծելու համար մեր ամէնուրեք ծառացած համազգային ու համայնքային հետեւեալ հրատապ հարցերը:

– Հայակերտում՝ Հայ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութիւնը: Մանկապատանեկան – երիտասարդական – կրթական ծրագիր:

– Հայ Դատի միձուական հետապնդումը:

– Եւրոպայի տարբեր երկիրներու մէջ կազմակերպուած ձեւով հետապնդել ու պաշտպանել մեր, որպէս փոքրամասնութիւն, իրաւունքները (տեղ գրաւել Եւրոխորհրդարանի Գաղթականներու Փորումի մէջ, իրականացնել մայրենի լեզուի ուսուցումը դպրոցներու կրթական ծրագիրներէ ներս, հայերէն ձայնասփիւռի ու հեռատեսիլի ծրագիրներ) աչքի առնելով ձուլման վտանգը որ յաճախ կը շըփոթուի առողջ համարկումի հետ:

Այս հարցերուն վրայ պէտք է աւելցընել Արցախի եւ Հայաստանի ժողովուրդներու օժանդակելու անհրաժեշտութիւնը, նկատի ունենալով այն դժուար պայմանները, որուն մէջ կ՚ապրին:

Այս ուղղութեամբ պէտք է մտածել Եւրոպայի մէջ միասնաբար ստեղծելու համար.–

– Համահայկական գաղափարախօսութիւն մը:

– Յստակ ռազմավարութիւն մը, որ կը ձգտի մեր ցրուածութիւնը վերածել առաւելութեան եւ կազմակերպուած ձեւով թափանցել եւրոպական կառոյցներէ ներս:

– Ազգային ծրագիր մը

– Տեղեկատուութեան եւ հաղորդակցութեան խիտ ցանց (օգտուելով արդիական նոր միջոցներէ ինչպէս Ինթէրնէթ, Արբանեակ) մը:

– Տնտեսական յղացք մը եւ Ազգային դրամագլուխ մը:

Որպէս դրական օրինակ կարելի է նշել վերջերս Գերմանիոյ մէջ հիմնուած Հայ Գործատէրերու Ընկերակցութիւնը, որուն նպատակներէն է օժանդակել վերը նըշուած ծրագիրներու իրականացման:

Ստորագրեալներս, որ ազգային կեանքէ ներս կը բերենք մեր մասնակցութիւնը այս գրութեամբ կ՚ուզենք սկսիլ միտքերու աշխոյժ փոխանակում մը:

Հետաքրքրուողները կրնան դիմել.–

Manuk Acemyan,
Dechant-Kreystr. 8,
51379 Leverkusen, Germany,
Fax : 00492235/40040;

Nubar Sepoian,
Hetzschol 17,
7608DT Almelo/Holland,
Fax : 0031546-863190;

Raffi Bedikian,
Hanielstr. 88,
46539 Dinslaken/Germany,
Fax : 00492064-49342;

Yetvart Ficiciyan / Shahen Zeytounchian,
Bremerstr. 61,
10551 Berlin/Germany.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

– Կը ներես, շատ յուզուած եմ, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի, անոր համար թերեւս քիչ պակաս խօսքեր ընեմ, ուստի կը խնդրեմ որ իբրեւ մտերիմ եւ ճշմարիտ բարեկամ մեր փոխանակած խօսքերը բոլորովին ծածուկ մնան:

– Այդ մասին կատարելապէս վստահ կրնաս ըլլալ իմ վրաս:

– Այս միջոցիս քեզ իբրեւ եղբայր նկատելով է որ կը խօսիմ:

– Շնորհակալ եմ ձեր ցոյց տուած վստահութենէն:

– Հիմա ինծի մտիկ ըրէ՛, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի ողբահար ձայնով մը, քիչ մը առաջ ինչ որ պատմեցիր, ամէնքն ալ կէտ առ կէտ ճիշդ են...

– Ի՞նչ կ՚ըսէք, Պօղոս էֆէնտի, գոչեց Մկրտիչ աղա այս յայտնութենէն այլայլած:

– Այո՛, բարեկամ ճիշդ են ... ի՞նչ հարկ կայ ուրանալու քանի որ ամէն բան երեւան ելած է արդէն:

– Երբեք չէի կրնար հաւատալ որ տիկինը...

– Ես ալ այնպէս. բայց իրողութիւնը այս է:

– Հիմա կը մնայ դարման մը խորհիլ, դայթակղութեան առաջքը առնելու համար: Իբրեւ անկեղծ բարեկամ ի՞նչ խորհուրդ կուտաս ինծի:

Մկրտիչ աղա անմիջապէս չպատասխանեց, պահ մը խորհեցաւ, յետոյ ըսաւ.

– Խնդիրը այնքան ծանրակշիռ է որ կարելի չէ թեթեւօրէն վճիռ մը տալ:

– Ես ալ նոյն բանը կը խորհիմ, բայց վերջապէս այս վիճակին դարման մը պէտք է գտնել:

– Դուք հարկաւ դարման մը խորհեցաք ... նախ ի՞նչ կարգադրութիւն պիտի ընէք ձեր կնոջ մասին:

– Մինչեւ հիմա այդ մասին բան մը չեմ որոշած, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի միամտօրէն:

– Արդարեւ դժուարին կացութիւն, ըսաւ Մկրտիչ աղա որ ինքն ալ կարող չէր որեւէ միջոց մը գտնել իր բարեկամը փրկելու համար այս փորձանքէն:

– Ես կ՚ուզէի խնդիրը ծածկել, բայց հիմա կը տեսնամ որ կարելի չէ այդ բանը ... հազիւ քանի մը ժամ անցած արդէն ամէն բան իմացուեր է թաղին մէջ:

– Այո՛, ես ասոր համար կարծեմ առաջուց կարգադրութիւն եղած է ... ինծի անանկ կուգայ որ Արդարը եւ Մարգար էֆէնտին միասին պատրաստած են այս ամէնը:

– Անա՞նկ կարծես:

– Ատոր տարակոյս չունիմ:

– Այն ատեն անկարելի է գործը ծածկել:

– Քեզի աչքիս ըսեմ որ Կայծուհիին քով տեսայ քեզի գրուած նամակին օրինակը:

– Վա՜յ չունչանորդի, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, վա՜յ չունչանորդի, այս ի՛նչ ծուղակի մէջ ձգեցին զիս:

– Ինծի անանկ կուգայ որ այս խնդիրը անոյշ տեղը կապելու մէկ միջոց մը կայ, ըսաւ Մկրտիչ աղա:

– Ո՞րն է...

– Սա Թաղական Խորհուրդի պաշտօնէն ինքնաբերաբար քաշուելու ես:

– Ատիկա ի՛նչ յարաբերութիւն ունի այս խնդրին հետ:

– Ընդհակառակն, ամէն բան ատկէ ծագում առած է, պատասխանեց Մկրտիչ աղա, ես վստահ եմ որ եթէ այս թաղականի խնդիրը չըլլար՝ հիմա այս խօսքերը մէջտեղ պիտի չելլային...

– Թերեւս իրաւունք ունիս, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի, այո՝ այս խնդրին համար Մարգար էֆէնտին ինծի թշնամի ըրի:

– Ու ատկէ առաջ եկան բոլոր միւս խընդիրները...

– Բայց եթէ ես հիմա կեցած տեղս հրաժարական տամ, ամէն բամբասանքները ընդունած պիտի ըլլամ, ատ ալ պատիւս արատ կը բերէ:

– Անանկ է, Պօղոս էֆէնտի:

– Կրնաս պատրուակ մը գտնել եւ հրաժարիլ...

– Ինչպէ՞ս:

– Օրինակի համար՝ ուրիշ թաղ մը կը փոխադրուիս, այն ատեն, արդէն ըստ օրինի չես կրնար այս թաղին մէջ Թաղական Խորհուրդի անդամ ըլլալ եւ բնականաբար կը ստիպուիս հրաժարական տալու:

– Ըսածդ շատ իրաւացի է, բայց պէտք է որ դեռ մտածեմ այդ մասին, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի:

(Շար. 65)

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ հարցին մասին հակիրճ լուր մը հրատարակած է «Ֆայնանշիըլ Թայմզ» (Դեկտեմբեր 12) որու աղբիւրն է Երեւանի իր թղթակիցը՝ Սելինա Ուիլլըմս: Հոն կ'ըսուի թէ Արտաքին նախարարներու տարեկան ժողովը դժուար կրնայ լուծում գտնել երբ Ղարաբաղի ղեկավարութիւնը մերժեց փուլ առ փուլ կարգադրութիւնը զոր Հայաստան եւ Ազրպէյճան ընդունած էին: Կ'արձագանգէ Ա. Ղուկասեանի խօսքերուն ու կ'աւելցնէ թէ անցնող ժամանակը նպաստաւոր կարգադրութիւն մը կրնայ չբերել Հայաստանի ու կը յիշէ Լ. Տէր-Պետրոսեանի խօսքերը այդ ուղղութեամբ:

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆ յատուկ արարողութեամբ մը, Դեկտեմբեր 10-ին, իր մայրաքաղաքը փոխադրեց Ալմաթիէն (նախապէս՝ Ալմա-Աթա) Աքմոլա: Առայժմ, այս փոփոխութիւնը միայն պաշտօնական բնոյթ ունի քանի գործնական գետնի վրայ բաւական ժամանակ հարկաւոր է եւ վարչական փոխադրութիւնը չի նախատեսուիր Յունիսէն առաջ: Նազարպայեւի այս որոշումը ոչ ոքի գործին կուգայ, բայց այլեւս խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ: Նոր մայրաքաղաքը՝ Աքմոլա (սպիտակ գերեզման) Գազախներու փոքրիկ բերդը եղած է 19րդ դարուն եւ միայն 50-ական թուականներուն է որ խորհրդային քաղաք դարձած է Ցելինոգրադ անուան տակ: 300 հազար բնակիչները, գլխաւորաբար գործաւորք ռուս բանուորներ են: Ձմեռը ջերմաստիճանը 0-էն վար 40 աստիճանի կը հասնի, ամառն ալ տօթը պատճառ է որ մժեղներու բոյն ըլլայ: Այս փոխադրութեան պատճառներն ալ շատ համոզիչ չեն, կ'առարկուի որ Ալմաթի երկրաշարժային շրջան է, շատ մօտ Չինաստանի սահմանին:

ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻԹԵՐԱՆ բաց նամակ մը ուղղած է Եւրոպայի 15-երուն (հաւաքուած Լիւքսանպուրկ ժողովի մը որու օրակարգն է Եւրոպական Միութեան ընդլայնումը) ուր ծանրօրէն կը դատապարտէ Թուրքիան մասնաւորաբար անոր վարած քաղաքականութեան համար Քիւրտերու նկատմամբ: Կը յիշէ քարուքանդ եղած 3185 գիւղերը, 3 միլիոն տեղահանուած Քիւրտերը, Լէյլա Զանայի դատապարտումը, կ'ոգեկոչէ Ե. Քեմալը եւ անոր կոչը: Կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրքիա ջարդի իր ձեռնարկին նիւթականը ապահովելու համար նարքօ-Պետութիւն մը կը դառնայ:

ՊԱՊԸ, ընդունելով Վատիկանի մօտ Թուրքիոյ դեսպանին՝ Ալթան Կիւվէնի հաւատարմագիրը, երկար ելոյթով մը գոհունակութիւնը յայտնելով հանդերձ երկու Պետութեանց միջեւ հաստատուած դիւանագիտական յարաբերութիւններուն առթիւ, շեշտած է նաեւ թէ մարդկային ամբողջական զարգացումը, նիւթական բարգաւաճումէն աւելի, կ'ենթադրէ խիստ յարգանքը անհատներու թէ համայնքներու մշակութային, բարոյական եւ հոգեկան կարիքներուն, հիմնուած իւրաքանչիւր անձի եւ իւրաքանչիւր համայնքի ինքնայատուկ ինքնութեան վրայ, ինչ որ կենսական պահանջ է որեւէ ընկերութեան հանդիստին համար: Յովհ. Պօղոս Բ. ծանրացած է փոխադարձ յարգանքի եւ հանդուրժողութեան անհրաժեշտութեան վրայ:

Թ. ՊԼԷՐ վարչապետարանը (10 Տաունինկ սթրիթ) ընդունեցաւ Սին Ֆայնի (իրլանտական հանրապետական կուսակցութիւն, կապուած ԻՐԱ-յի) պետը՝ Ճերի Ատամս, ինչ որ չէր պատահած 1921-էն ի վեր: Դէպքը պատմական տարողութիւն ունի:

ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԻ քարիւղի պետական ընկերութեան փոխ-նախագահը Ի. Ալիեւ ազրպէյճանական «Թուրան» գործակալութեան յայտնած է թէ իր երկրին քարիւղին համար շինուելիք խողովակաշար մը չի կրնար Հայաստանէն անցնիլ: Ատիկա անկարելի կը նկատուի, նոյնիսկ եթէ Հայաստան քաղաքական զիջումներ ընէ Ազրպէյճանի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Նոյեմբեր 30-ի մարդահամարին արդիւնքով՝ բնակչութեան թիւը 62 միլիոն 606 հազար է: Ատոր 65%-ը կը կազմէ քաղաքաբնակ հատուածը, 35%-ը գիւղաբնակ: Ամէնէն բազմամարդ քաղաքը Պոլիսն է (9 միլիոն), կը յաջորդեն Անգարան ու Իզմիրը (3 միլիոն): Մէկ միլիոնէն աւելի բնակիչ ունին 12 քաղաքներ: Բնակչութեան աճի համեմատութիւնը որ 1990-ին 2,1% էր, իջած է 1,4%-ի:

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ»ի այսօրուան թիւի Գ. էջի վերջին սիւնակի խորագիրը պէտք է ըլլայ՝ «21-րդ դարու սեմին» ինչպէս մեր ընթերցողները պէտք է ինքնաբերաբար ճշդած ըլլան:

Դեկտ. 11-ի թիւին Բ. էջի «Նոյեմբեր 29՝ վայրագ փրկագինը» յօդուածին ստորագրութիւնը՝ Կ. Զ. կարդալ Կարպիս Զրբաշեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ալեքսան Օհանեանի եւ Օհանեան ընտանիքի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Տոքթ. Աւետիս Ինճէճեան (Գերմանիա) տօնական օրերու առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Շէն»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Նազաշեանէ եւ 150 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Տըլալիէ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 11 / 12)

ԵՐԵՒԱՆ — ԼՈՆՏՈՆ ԹՌԻՉՔԸ ՍԿՍԱԾ

Դեկտ. 10-ին «Հայկական աւիաուղիներ»ը կատարած է Երեւան-Լոնտոն առաջին թռիչքը «Իլ-86» օդանաւով մը: «Զուարթնոց» օդակայանէն ճամբայ ելլելէ մօտ 5 ժամ ետք ան էջք կատարած է Ամսթերտամ, ապա ժամ մը եւս թռչելով հասած է Լոնտոնի Կէթուիք օդակայանը: Առաջին թռիչքին մասնակցած են օդային գիծերու աշխատողներ, Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանը, լրագրողներ: Անոնք դիմաւորուած են Հայաստանի Լոնտոնի գործավար Նունէ Սարգսեանի եւ հայկական օդային գիծերու ներկայացուցիչ Վլ. Քոչարեանի կողմէ: Այս թռիչքին առթիւ հայկական օդային գիծերու տնօրէնի պաշտօնակատար Տ. Աչոյեան ըսած է թէ ընկերութեան 6-րդ թռիչքն է դէպի արեւմտեան Եւրոպա, Աթէնքէն, Սոֆիայէն, Ֆրանքֆորթէն, Ամսթերտամէն, Փարիզէն ետք: Այս ձեռնարկով հիմը դրուած է նաեւ «Զուարթնոց»ը օդային փոխադրութեան տարանցիկ կեդրոն դարձնելու: Առաջին ծրագիրը Երեւան-Լոնտոն-Երեւան-Տէլհի-Երեւան գիծն է որ Երեւանի միջոցով մշտական կապ կը հաստատէ Լոնտոնի եւ Տէլհիի միջեւ: Եթէ շուկան արտօնէ, Երեւան-Լոնտոն-Երեւան-Տէլհի-Երեւան թռիչքը կը կատարուի շաբաթը երկու անգամ:

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Դեկտեմբեր 10-ին Հայաստանի գլխաւոր դատախազ Հենրիկ Խաչատրեան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին արտայայտուած է վարկերու չարաշահումներու մասին: Ըսած է թէ կը գտայ որ ճնշումներ կը գործադրուին այդ նիւթին քննութեան վրայ: Արդէն երեք ձեռնարկութիւններու տնօրէններ բանտարկուած են: Անոնց գործողութիւններուն հետեւանքով պետութեան կրած վնասը աւելի քան կէս միլիոն տոլար է (550 հազար) եւ ինչպէս Հ. Խաչատրեան կ'ըսէ, որոշ մարդիկ դեռ ունին մտահոգութեան պատճառներ այս հարցով. անոնցմէ է նախկին վարչապետ Հ. Բագրատեանը որ Համբարձում Գալստեանի սպանութեան առնչութեամբ դատարան վկայութեան հրաւիրուած է, բայց առողջական պատճառներով չէ ներկայացած: Գլխաւոր դատախազը աւելցուցած է որ քննութիւնը կը շարունակուի, վնասները պէտք է հատուցուին, իսկ անունները կը հրապարակուին մեղադրական եզրակացութեան ստորագրութենէն ետք:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ իր ողբացեալ վաղեմի նախկին ղեկավար՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ-Ի

մահուան 50-րդ (մահացած Տիթրոյթ, Դեկտեմբեր 14, 1947) տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Կաղանդի առթիւ ճաշ մը կազմակերպած է,

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Դեկտեմբեր 20-ին, ժամը 20-ին:

Կաղանդ պապան պիտի գայ, երգ, պար, աշակերտներու կողմէ, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Շաբաթ օր ժամը 14-էն 18

01 - 42 - 46 - 88 - 36

«80ème ANNIVERSAIRE DE HOMENETMEN»

HOMENETMEN — FRANCE organise un

DINER DANSANT

animé par

l'Orchestre «Dark Eyes» (de Los Angeles)
et Grisha avec son Orchestre

Samedi 17 Janvier à partir de 20 heures 30

Hôtel Sofitel «Forum Rive Gauche»
17 bis ,Boulevard Saint-Jacques — 75014 PARIS

Réservation : 01. 44. 05. 17. 77 heures de bureau
01. 43. 78. 57. 67 le soir
01. 42. 54. 54. 25 le soir.

DINER DANSANT

Au profit de l'école arménienne
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux

Le 20 Décembre à 20 heures

animé par *MARTEN YORGANTZ et son Orchestre*

avec la participation de *EVELYNE et YESSAï ALTOUNIAN*

MANOLIS et son BOUZOUKI

Show de Kung-Fu
Ceintures noires arméniennes A.B.B.A.

DANSES ET CHANTS DE NOS ELEVES

P.A.F. : 300 F. — Après 23h entrée + 1 consommation : 100 F.

Réservation : 01 46 45 60 55

ECOLE BILINGUE ARMENIENNE
19, Sentier des Epinettes — 92130 Issy-les-Moulineaux

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16
MARDI
16 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.269
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.269

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴՈՒՌԸ ՓԱԿ ԿԸ ՄՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

ՄԻԱԿ ՊԱՇՏՊԱՆԸ... ՇԻՐԱՔ

Լիւքսեմպուրկի վեհաժողովը ոչ մէկ նպաստաւոր քայլ առաւ Թուրքիոյ նկատմամբ, նոյնիսկ նուաստացուցիչ մթնոլորտ մը տիրած է բոլոր թղթակիցներու եւ լրատուութիւնը աւելի սաստկացած է երբ Լիւքսեմպուրկի վարչապետը (որ հերթապահութիւնը կ'ապահովէ Եւրոպական Միութեան) յայտարարած է. — «Ընդունելի չէ որ Եւրոպական Միութեան սեղանի նստի ներկայացուցիչը երկրի մը ուր չարչարանք կը կիրարկուի» զանազան թերթերու եւ Թի-Վի-Սի-ի: Նախարարապետը յերեկուան ճաշի հրաւիրած էր, Դեկտեմբեր 13-ին, բոլոր թեկնածու երկիրները բացի Թուրքիայէն, ինչ որ բաւական նախատական էր Մ. Եըլմազի համար եւ երբ հրաւիրած է իրիկունը, այս անգամ Եըլմազ մերժած է, քանի որ միւս բոլոր ղեկավարները արդէն մեկնած պիտի ըլլային: Թրքական պատուիրակութեան պետը՝ Հալուք Իլիճաք ըսած է. — «Կ'ընդունինք որ պայմաններ պէտք է լրացնենք անդամակցութեան բանակցութիւններու համար, բայց, չենք կրնար նախապայմաններ ընդունիլ թեկնածու նկատուելու համար»: Արտաքին նախարարը՝ Ճէմ աւելի խիստ ոճ գործածած է թրքական հեռատեսիլի ոչ պետական կայանէ մը՝ «Եթէ Թուրքիա գոհ չէ Եւրոպական Միութենէն, այլեւս ականջ չի տար անոր խօսքերուն, կիպրական հարցին կամ Յունաստանի հետ իր յարաբերութիւններու մասին»:

Թուրքիա մէկ պաշտպան փաստաբան մը ունի յանձին Ժ. Շիրաքի որ կ'ըսէ թէ 15-երը «իրաւունք չունէին» մերժելու Թուրքիան եւ այս ըսեր է — ըստ «Լիպէրասիոն»ի (Դեկտեմբեր 13) — ողբերգական շեշտերով: Ֆրանսայի նախագահին համաձայն Թուրքիան Եւրոպայի բըսխելով է որ կրնայ ժողովրդավարութեան եւ տնտեսական զարգացման ճամբան բռնել:

Ներկայիս Եւրոպական Միութիւնը 10 թեկնածուներ կ'ընդունի արեւելեան Եւրոպայէն, առաւել՝ Կիպրոս: 1998-ի սկիզբը կը քննուի հետեւեալներու թեկնածութիւնը՝ Հունգարիա, Լեհաստան, Չեխիա, Սլովենիա, Էսթոնիա եւ Կիպրոս, յետագային ալ՝ Պուլկարիա, Ռումանիա, Լիթուանիա, Լատվիա, Սլովաքիա:

* * *

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ԽԶԷ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԵՏ

Եւրոպացիներու այս դիրքը անմիջական հակազդեցութեան պատճառ եղած է Թուրքիոյ կողմէ, որուն վարչապետը, Դեկտեմբեր 14-ին, կառավարական նիստէ մը ետք յայտարարած է. — «Այլեւս քաղաքական երկխօսութիւն պիտի չըլլայ Թուրքիոյ եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ»: Եըլմազ կ'աւելցնէ որ պիտի շարունակէ հիւսիսային Կիպրոսի կցումը, շեշտելով թէ Թուրքիոյ հրաւէրը Լիւքսեմպուրկի ժողովին պայմանաւորուած էր եւ թէ Թուրքերը ոչ մէկ նախապայման կ'ընդունին: Ըստ իրենց, կը մերժուին որովհետեւ քրիստոնեայ չեն եւ ներկայիս բոլոր շրջանակները՝ տնտեսական, գործարար, մամուլը շատ դառնացած են եւ յօդուածներով կը հրաւիրեն Եւրոպական Միութիւնը որ «դժոխք երթայ» («Հիւրրիյէթ»ի խմբագրական): Նոյն ոճը կը գործածէ «Սապահ», շեշտելով Թուրքերու «բարկութիւնը» մինչ եւրոպամէտ և վարչապետին կուսակցութեան պարագլուխներէն՝ Քեամրան Ինան կ'ըսէ. — «Կեանքիս 30 տարիները անցուցի եւրոպամէտ ըլլալով, ի՞նչ կրնամ ըսել այսօր փողոցի անցորդին: Ըսել թէ Ռումանիա եւ Պուլկարիա Միութեան պիտի անդամակցին մեզմէ առաջ որովհետեւ քրիստոնեայ ազգեր են»:

Բայց եւ այնպէս Թուրքիա չի կրնար բոլորովին կռնակ դարձնել Եւրոպայի որ իր գլխաւոր յաճախորդն է (արտածումներու 60%):

Ֆրանսա կը ջանայ կացութիւնը փրկել, եւրոպական հարցերու պատուիրակ նախարարը՝ Փիէր Մոսքովիչի ըսած է թէ «կը հասկնայ Թուրքիոյ յուսախաբութիւնը» աւելցնելով՝ «պէտք է վերսկսիլ երկխօսութիւնը, կրկին փակցնել կտրուած կապերը»: Աւելի ազդուած է Շիրաք որ կ'ըսէ՝ «իրաւունք չունինք դուրս նետելու Թուրքիան»: Յունաստան իր վեթոյի իրաւունքը չէ գործածած այն պայմանաւ միայն որ եզրափակիչ յայտարարութեան մէջ շեշտուի «փոքրամասնութիւններու յարգանքը», «տարակարծութեանց կարգադրութիւնը» եւայլն, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ շաբաթավերջի նիստը շատ փոթորկալից եղած է, օրակարգը ներգաղթին ըլլալով: Օրինագծին հեղինակին՝ Ժ.-Փ. Շըվէնըմանի եւ իր նախորդին՝ Ժ.-Լ. Տըպրէի բախումները բաւական բուռն բնոյթ առած են: Աջի նախկին նախարարին համար, նոր օրինագիծը դուռ եւ պատուհան կը բանայ գաղթողներու: Օրինագիծը ընդլայնում մը կը նախատեսէ ընտանեկան համախմբումներու գետնին վրայ, ինչ որ ընդդիմութեան ըսել կու տայ որ գաղթողները հոս կու գան միայն օգտուելու համար Ֆրանսայի ընկերային առաւելութիւններէն: Վիճաբանութիւնները պատճառ են որ յառաջդիմութիւն չարձանագրուի եւ քուէարկութիւնը կրնայ կարելի չըլլալ Երեքշաբթի, Դեկտ. 16ին, ինչպէս նախատեսուած էր:

ՄԻՒԼՀՈՒԶԻ եւ ԼԻՈՆԷՎԻԼԻ երեսփոխանական մասնակի ընտրութիւններուն աջը յաղթեց: Լիոնէվիլի մէջ յաղթեց նախկին նախարար՝ Ֆ. Կիյոմ, Միւլհուզ ալ՝ Ժան-Ժագ Վէպեր:

ԵԼՑԻՆԻ առողջական վիճակին մասին զանազան տարաձայնութիւններ կան: Կ'ըսուի թէ ուղեղի երակային արկած մը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«31-Ի ԳՈՐԾ»ԻՆ ՎՃԻՌՆԵՐԸ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Գերագոյն դատարանի քրէական գործերու դատակազմը Դաւիթ Աւետիսեանի նախագահութեամբ, Դեկտեմբեր 12-ին հրապարակած է «31-ի գործ» անուանուած դատին վճիռները: Դատապարտութիւն կրած են 28 հոգի, մէկ ամբաստանեալի թղթածրարն ալ լրացուցիչ քննութեան ենթակայ պիտի ըլլայ: Իսկ մնացեալ երկու հոգիին դատը նախաքննութեան ընթացքին կասեցուած էր:

Ամբաստանեալներէն Տիգրան Աւետիսեան երկու ոստիկանի սպանութեան, ահաբեկչական արարքներու, ծանր ոճիրի, ապօրինի զէնք կրելու մեղադրանքով դատապարտուած է մահապատիժի: ՀՅԴ-ի Հայաստանի ներկայացուցիչ Վ. Յովհաննիսեանի դէմ արձակուած է չորս տարուան բանտարկութեան պատիժ, Մանուէլ Եղիազարեանի դէմ՝ հինգ տարուան, Արթիւր Ղազարեանի եւ Գագիկ Կարապետեանի՝ 7-ական, Գնէլ Յովհաննիսեանի, Արսէն Եղիազարեանի դէմ՝ 6-ական տարուան: Աշոտ Աւետիսեան, Կարապետ Ղազարեան դատապարտուած են 5-ական տարուան, Սերգէյ Յովհաննիսեան եւ Աշոտ Խաչատրեան՝ 4-ական: Երեք տարուան պատիժ կրած են Արմէն Ռուստամեան, Տիգրան Աւետիսեան, Կարէն Կարապետեան, Մարթէն Կարապետեան, Սուրէն Սահակեան, Արկադի Սարգսեան, Անդրանիկ Համբարձումեան, Գագիկ Գէորգեան, Օֆիկ Ասիկեան: Գագիկ Ասիկեան, Գէորգ Ղազարեան մէյմէկ տարուան դատապարտուած են յետաձգումով: Վազրֆ Աւետիսեան, Կարէն Կարապետեան եւ Արմէն Աղաճանեան ազատ արձակուած են: Յարութիւն Սարգսեան, Նայիրի Մանուկեան եւ Գագիկ Վանեան երկու տարի եւ չորս ամսուան դատապարտուած, բայց ազատ արձակուած են, արդէն կրած ըլլալով իրենց պատիժը:

Վճիռներու հրապարակումէն ետք դատապարտուածները բողոքի արտայայտութիւններ ունեցած ու Հ.Յ.Դ.-ի պաստառներ պարզած են «Ազատութիւն կամ մահ» արձանագրութեամբ:

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Դեկտեմբեր 12 / 15)

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ ԳԻՒՄՐԻԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 12-ին բազմահարիւր Արթիկցիներ ցոյց ըրած են Գիւմրիի մէջ, բողոքելով փոխ - մարզպետ Պ. Մակէեանի պաշտօնազրկումին դէմ: Շիրակի մարզպետ Ա. Գոմցեան ընդունած է ցուցարարներու ներկայացուցիչները: Հանդիպումին արդիւնքը չէ յստակացուած սակայն բազմութիւնը որ շարունակած է բողոքել:

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ՎԵՆԵՏՈՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Դեկտեմբեր 11-ին Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Իտալիայէն Վենետոյի պատուիրակութիւնը որուն, այցը նպատակ ունեցած է հայ-իտալական կապերու սերտացումը: Նախագահին հետ զրոյցին համոզում յայտնուած է որ նպատակայարմար միջին եւ մեծ ձեռնարկութիւններու գործակցութիւնն է, ինչպէս փոխադրութեան, կօշիկի, շինանիւթերու, գինիի արտադրութիւնը: Լ. Տէր - Պետրոսեան յիշելով երկու երկիրներու դարաւոր կապերը, գոհունակութիւն յայտնած է որ Ս. Ղազար կղզին եւ Մխիթարեան միաբանութիւնը, ինչպէս նաեւ հայկական մշակութային ձեռնարկներ պատշաճ աջակցութիւն կը գտնեն Վենետոյի մարզին կողմէ:

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՏԵՍ ՈՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐԱՅԻՆ

Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանը այսպէս որակած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մասին ծանօթ տեսակէտը: Դեսպանը աւելցուցած է թէ հակառակ որ Մեծն Բրիտանիա Մինսկի խումբին անդամ չէ, մեծ հետաքրքրութիւն ունի այդ խումբին գործունէութեան նկատմամբ եւ համաձայն է անոր առաջարկներուն:

* * *

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հայաստանի թէքուանտոյի խումբը Լիպեցկի միջազգային մրցաշարքին գրաւած է Գ. տեղը: Մրցաշարքը նուիրուած էր Ս. Ֆեդուլովի յիշատակին: Ժ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԻՐ ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԼԻՈՆ

Ինչպէս գրած էինք, նախքան Երեւան վերադառնալը Ուրբաթ, Դեկտ. 12-ին, վարչապետ Ռ. Քոչարեան Հինգշաբթի յերեկ, մամուլի ասուլիսէն անմիջապէս ետք, Թի-Ժի-Վի-ով մեկնեցաւ Լիոն, ուր հազիւ ժամանած բացումը կատարեց «Հայաստան՝ սկիզբէն Դ. դար» ցուցահանդէսին (տես՝ «Յառաջ», Դեկտեմբեր 12, Գ. էջ): Խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան է որ տեղի ունեցած է այս բացումը: Առաջին խօսք առնողը եղած է թանգարանին տնօրէնը Ժագ Լաֆարկ, ապա Ռոնի ընդհ. խորհուրդի նախագահը՝ Միշէլ Մերսիէ շեշտած է՝ «հ «հին կապերը նահանգին եւ շրջանի հայ համայնքին միջեւ, տիպար մը յաջողած համարկումի»: Ռ. Քոչարեան իր կարգին անդրադարձած է հայ եւ ֆրանսացի ժողովուրդներու մշակութային կապերուն ու ակնարկած է նաեւ 1700-ամեակի եւ այդ առընչութեամբ ալ նախատեսուած մշակութային եւ գեղարուեստական ձեռնարկներուն:

ՄԱՄՈՒԼ

Լիոնի «Փրոկրէ» օրաթերթը Դեկտեմբեր 12-ի իր թիւին մէջ կ'անդրադառնար այս «շատ գեղեցիկ ցուցահանդէսին», Ռ. Քոչարեանի այցելութեան, նկար մըն ալ կցելով իր թղթակցութեան:

* * *

«LE POINT»

(13 décembre)

TROIS QUESTIONS A... R. KOTCHARIAN

Շաբաթաթերթը որ հարցազրոյց մը ունեցած էր Դեկտեմբեր 9-ին Հայաստանի վարչապետին հետ երեք հարցումներ ուղղած է որոնք կը վերաբերին ա) Ղարաբաղի բանակցութիւններու ներկայ փուլին, բ) Լ. Տէր-Պետրոսեանի տեսակէտին որ անիրատես կը նկատէ Ղարաբաղի անկախութիւնը կամ կցումը Հայաստանի, գ) Ազերիներու դիրքին:

Ռ. Քոչարեան կը պարզէ իր դիրքը եւ նախընտրութիւնը ամբողջական լուծումի մը համար (փաթեթային՝ ալ «ան փաքէ»ի վերածուած է թերթին մէջ), չի ծածկեր որ տարակարծիք է Լ. Տէր - Պետրոսեանի հետ, շեշտելով թէ հարկ է հասկնալ որ Հայերը երբեք պիտի չընդունին Ազերիներու ենթարկուիլ, հուսկ բնաւ անիրատես չի նկատեր իր դիրքորոշումը, քանի որ տարիներէ ի վեր Ղարաբաղը կայուն է եւ «միջազգային հաւաքականութեան իր անկախութիւնը չճանչնալը չի նշանակեր որ իր ժողովուրդը զայն չի փափաքիր»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանս իր դաշտին վրայ 1 — 3 պարտուեցաւ Պովէէ որ 11-րդ է դասաւորման մէջ: Այժմ Վալանս 6-րդ է 38 կէտով, գլուխն է Լորիան 51 կէտով եւ վերջին դիրքի վրայ կը մնայ Լուհանս — Գիւեօ 18 կէտով:

* * *

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԽՈՒՄԲԵՐ

Դեկտ. 14-ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս իր դաշտին վրայ 3 — 2 յաղթեց Է-ԷՍ Համբերու եւ Խուէրու խումբին որ առաջատարն էր:

Նոյն օրը ՀՄՄ ալ իր դաշտին վրայ 1 — 1 արդիւնք մը արձանագրեց Գրեթէյլ ԷՌ-ՍԷ-ի դէմ: Կը մնայ առաջատար:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ՝ 1922-Ի ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՓԸ

– ՀԱՅ ՎԵՐՋԻՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 75–ԱՄԵԱԿԸ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ – (*)

Յոյն – Թրքական պատերազմը (1919 – 1922) աւարտեցաւ Թուրքիոյ յաղթանակով եւ նահանջող յունական բանակին հետ, վերապրող հայ բնակչութիւնը, Յոյներու հետ միասին նոր գաղթականութիւններ եւ կոտորածներ պիտի ապրէր մանաւանդ Իզմիրի մէջ։ Ատիկա Թրքական հայաջինջ քաղաքականութեան վերջին դրսեւորումն էր։ Տասնեակ ու տասնեակ զոհեր տուին հայ ու յոյն բնակիչները՝ նախկին քաղաքացիներ Օսմանեան կայսրութեան։ Միայն մաս մը անոնցմէ նախատեսելով արհաւիրքը քանի որ արդէն փորձառութիւն մը ձեռք ձգած էին նախապէս, գաղթի ճամբան բռնելու հարկադրուած եղաւ։

Հայ գաղթականական շարաններ Փոքր Ասիայէն, այնտեղի տարբեր հայաբնակ քաղաքներէն՝ Ատափազար, Ենիճէ, Պարտիզակ, Պրուսա, Պանտըրմա, Սէօլէզ եւայլն, իսկ Արեւելեան Թրակիայէն՝ Ռոտոսթօ, Մալկարա, Չորլու, Ադրիանուպոլիս, հազար դժուարութիւններ յաղթահարելով, տառապանքներով, փրկութեան ափ մը գտան Պուլկարիոյ մէջ։ Այս վերջին հայաթափումով Թուրքիոյ տարածքէն, կանխամտածուած կերպով ոչնչացուեցան Հայերու հազարամեակներու ընթացքին ստեղծած կոթողները։

Ազգային նոր ողբերգութիւն մը պիտի ապրէր Արեւմտահայութիւնը, բայց բախտը ունեցաւ իր ծանր օրերուն բացուած գտնելու Պուլկարիոյ հիւրընկալ դռները։ Պատահական չէր այդ փաստը, քանի որ 1894 – 1896 ու 1913–ին պուլկար կառավարութիւնը անսակարկ բացած էր երկրին սահմանները հայ գաղթականներու առջեւ։ 1922 Թուականի աշնան, պուլկար գիւղատնտեսական ազգային միութեան կառավարութիւնը յանձին, վարչապետ Ալէքսանտր Սթամպոլիյսքիի եւ ցար Բորիս Գ.ի հաւանութեամբ, հայ գաղթականութեան արտօնութիւն տուաւ Պուլկարիա հաստատուելու։

Այստեղ նախապէս գոյութիւն ունեցող հայութիւնը զօրավիգ եղաւ հայ գաղթականներուն, դիւրացուց անոնց տեղաբաշխումը պետական ճամբով, հոգածու եղաւ անոնց ապաստան յատկացնելու գործին, չքաւորներուն ապահովեց ձրի մատակարարում եւ բժշկական օգնութիւն, եւ այլն։ Այդ ուղղութեամբ պուլկարական տարբեր քաղաքներու մէջ հայ համայնքները ստեղծեցին մասնաւոր Գաղթականական Յանձնախումբեր, որոնք իրենց վրայ վերցուցին գաղթականներու խնդիրներուն լուծման աշխատանքները։ Սոֆիայի մէջ հիմը դրուեցաւ նաեւ Պուլկարիոյ Կեդրոնական գաղթականական յանձնախումբին, որ կեդրոնացած ձեւով վարէ հայ գաղթականութեան առնչուող հարցերը եւ տեղական յանձնախումբերու գործունէութեան հետեւի եւ օժանդակէ։ Քանի մը տարի շարունակեցին այդ աշխատանքները, մինչեւ որ որոշ չափով հայ գաղթականները կրցան իրենք իրենց հոգալ եւ ինքնաբաւ ըլլալ։

Այս շրջանին, որ Սեպտեմբեր 1922–էն մինչեւ 1926–ի վերջաւորութեան մէջ կը պարփակուի, պուլկարահայ մամուլը իր հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ արձագանգեց գաղթականութեան հոսանքին, անոր հոգերուն, արձանագրեց անոնց ժամանակագրութիւնը։

Այդ ժամանակամիջոցին աւելի կարճ կամ երկարատեւ գոյութեամբ պուլկարահայ թերթեր կը հրատարակուէին, ինչպէս «Նոր Աշխարհ» Թիւ 6 / 22 Մայիս 1922–էն մինչեւ Թիւ 19 / 28· Մայիս 1923։ Հայ համայնավար խումբի օրկանն էր հիմնուած՝ պուլկարական Համայնավար կուսակցութեան կողքին։ Թերթին խմբագրութիւնը աւելի ուժ դրած ըլլալով կուսակցական ու գաղափարախօսական խնդիրներուն, աննշան կերպով անդրադարձած է գաղթականութեան վիճակին (միայն մէկ գրութիւն – հերքում մը)։ Այլ տեղական թերթ մը «Լուսարձակ», որ լոյս կը տեսնէ Վառնա, որուն համարները պրպտելու առիթը ունեցայ, միայն հատ ու կենտ թղթակցութիւններ կը պարունակէ։ Անոնց կողքին կայ գրութիւն մը, ուր կը նշուի որոշ Փլովտիւէն Վառնա փոխադրելու համար Բարեգործականի յատկացուած 35·000 լեւային մասին։ Միւս թերթը՝ «Պալքանեան Մամուլ» որ կը հրատարակուէր Ռուսէ քաղաքին մէջ, հեռու կանգնած կը տեսնենք գաղթականական խնդիրներէն։ «Զանգ» թերթը Սոֆիա Թիւ 1 / 03 – 12 – 1925 — 1926, քիչ անդրադարձած է։

Հայկական քաղաքական – կուսակցական թերթերէն միայն «Հայաստան»ը առաջինն է, որ հայ գաղթականութեան Պուլկարիա մուտքին սկզբնական օրերէն կը հետեւի անոր կապուած խնդիրներուն։ Ան լոյս կը տեսնէ Փլովտիւ մինչեւ 1925–ի վերջաւորութեան, որուն շարունակողը կը հանդիսանայ «Արաքս» օրաթերթը, հրատարակուած՝ Սոֆիա։ Ինչպէս առաջին, այնպէս եւ նոր անուան տակ պուլկարահայ լրագիրը Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրկան եղած են։

«Հայաստան» թերթին մէջ թղթակցութիւններու եւ գրութիւններու ընդհանուր բնոյթը հետեւեալն է. Հայութիւնը, հաստատուած տարիներ առաջ Պուլկարիա՝ 1894 – 1896 եւ 1913, պուլկարական իշխանութեանց հետ գործակցաբար կը յաջողի գաղթականութեան տեղաւորումը այնտեղ ուր հնարաւոր է. ժամանակաւոր վրաններու տակ, զօրանոցներու մէջ, պարապ շտեմարաններու, ազգային վարժարաններու ու հայկական եկեղեցիներու մէջ, վարձու շէնքերու մէջ, որպէսզի միայն ու միայն ապաստարան մը ունենան տարաբախտ հայ գաղթականները։

«Հայաստան» ու «Արաքս» թերթերուն թիւերը (մինչեւ 1926–ի վերջերը) կը պարզեն Թրակիայէն ու Փոքր Ասիայէն եկող հայ գաղթականներու հոսքը Պուլկարիա, անոնց վիճակը, օգնութեան միջոցառումները, տարբեր հարցերու լուծման մասին եւ այլն։ Թղթակցութիւններէն յայտնի կը դառնայ որ հայաշատ քաղաքներու մէջ ինչպէս եւ փոքր հայ գաղութներու մէջ ստեղծուած են Գաղթականական Յանձնախումբեր եւ օժանդակ մարմիններ՝ Փլովտիւ, Փազարճըք, Շումէն, Ռուսէ, Վառնա, Պուրկաս, Սթարա Զակորա, Հասքովօ, Եամպոլ եւ այլ բնակավայրեր, ներառեալ՝ Ռումանիոյ Սիլիսթրա ու Տուլչէ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս եւ Ֆրանսա ու Ամերիկա։ Կը նշուի հանգանակութիւններու մասին եւ Կեդրոնական Գաղթականական Յանձնախումբի (Սոֆիա) միջոցով հաւաքուած գումարներու բաշխումը տարբեր քաղաքներու մէջ, ուր գաղթականներ ապաստանած են։

Փլովտիւէն ուղարկուած թղթակցութենէ մը կը պարզուի, որ Հայ Կարմիր Խաչը բժշկական տարրական օժանդակութիւն ցոյց կուտայ հիւանդ գաղթականներուն, իսկ զանոնք ձրի կը բուժեն տօքթոր Պետրոս Օրմանեան, տօքթոր Թովմասեան, տօքթոր Թիւթիւնճեան։ Եւ աւելին, տօքթոր Պ. Օրմանճեան իր հիւանդանոցին մէջ հիւանդ գաղթականներու կը յատկացնէ երկու մահճակալ, ձրի բուժման եւ ուտելիքի ապահովումով «Հայաստան» Թիւ 299 / 28 – 10 – 1922)։

Արեւելեան Թրակիոյ հայկական եկեղեցիներու գոյքերը առանց մաքսի մուտք գործելու համար Պուլկարիա, Ֆինանսներու նախարար Պ. Թոդորով յատուկ կարգադրութիւն կ'ընէ եւ իրօք Ռոտոսթոյի, Չորլուի, Մալկարայի ու Ադրիանուպոլսոյ եկեղեցական գոյքերը կը հասնին Փլովտիւ, ուր տակաւին կը պահուին անոնցմէ նմոյշներ։ («Հայաստան» Թիւ 306 / 22 – 11 – 1922 եւ Թիւ 310 / Դեկտեմբեր 1922)։

«Հայաստան» թերթի (Թիւ 307 / 15 – 11 – 1922) թղթակիցը կը հաղորդէ Սոֆիայի Կեդրոնական Գաղթականական Յանձնախումբին մէկ կոչը, որով ան կը խնդրէ որ տեղւոյն հայութիւնը օժանդակէ դրամով, հագուստեղէնով, պարէնով Պուլկարիա ապաստանած 20 հազար հայ գաղթականներուն։ Արտասահմանէն եկած նպաստներու մասին տեղեկութիւն տրուած է թէ Հայաստանի հանրապետութեան պատուիրակութիւնը (Փարիզ) նուիրած է 5000 ֆրանք, Ազգային պատուիրակութիւնը (Փարիզ) 1500 ֆրանք իսկ ԱՄՆ, Նիւ – Եորքի Կեդրոնական Գաղթականական Յանձնախումբը ուղարկած է 3000 տոլար։ («Հայաստան», Թիւ 317 / 01 – 01 – 1922 Թ.)։

Հարկ է ընդգծել, որ «Հայաստան» ու «Արաքս» թերթերու խմբագրութիւնները չեն գոհանար միայն թղթակցութիւններու տեղ տալով, երբ հրատապ խնդիր մը եղած է հայ գաղթականութեան ներկայութիւնը սկզբնական տարիներուն, այլեւ լուրջ խմբագրականներ հրապարակած են ու ցոյց տուած իրենց շինիչ ու գործօն վերաբերումը հանդէպ հայ գաղթականներու հարցերուն լուծման։ Յիշենք անոնցմէ մի քանի հատ. «Պուլարիա եւ Հայ գաղթականութիւնը» (Թիւ 300 / 01 – 11 – 1922), «Ամէնէն էականը» (Թիւ 301 / 04 – 11 – 1922), «Հայ Գաղութները եւ Հայ գաղթականութիւնը» (Թիւ 307 / 25 – 11 – 1922), «Գաղթականական գործի կազմակերպչական թերիները» (Թիւ 328 : 07 – 02 – 1923) եւ այլն։

Կասկած չկայ որ այս աշխոյժ եւ մտահոգ վերաբերումը եւ բազմաթիւ թղթակցութիւններու առկայութիւնը յիշեալ երկու թերթերուն մէջ, պէտք է վերագրել Հ.Յ.Դ.–ի ստեղծած դիրքին, կազմակերպչական աշխատանքին եւ իրեն համակիր եւ կողմնակից թղթակիցներու ժրաջան աջակցութեան, անոր օրկանի հրատարակման գործին։

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Փլովտիւ

(*) ԾԱՆՕԹ. – Կրճատումներով՝ Սոֆիայի մէջ տեղի ունեցած (27–10–97) գիտական ժողովին գաղթականութեան 75–ամեակին եւ Պալքանեան պատերազմին 85–ամեակին կապակցութեամբ, երբ մասնակցեցաւ նաեւ Հայկական կամաւորական վաշտը։

ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՉՄՈՌՑՈՒԻՆ ՄԵՐ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Շատ մը ազգային արժէքներու կարգին, մոռացութեան վիհին մէջ կորսուիլ կը սկսին մեր Եկեղեցիին հոգեմայլ շարականներն ալ, որոնք դարերու ընթացքին յօրինուած են պերճ լեզուով, նուրբ ոճով, հոգեթով երաժշտութեամբ եւ վեհապանծ բանաստեղծութեամբ ու հաւատքով, ներշնչեալ աղօթասացներու կողմէ, որոնց հոգիին մէջ, Շնորհալիի բացատրութեամբ, Աստուած իր իմանալի լոյսն էր որ ծագեցուցած էր։

Ըստ բանասէրներուն, երկու հազարէ աւելի է մեր կանոնական շարականներուն թիւը, իսկ ապականոններունը՝ երեք հարիւրի մօտ (*)։ Բայց ո՞ւր գացին այդ գոհարները, քանի որ հազիւ մէկ քանին կ'երգուին տակաւին Ս. պատարագի ընթացքին եւ մեծ տօներու կամ խորհրդակատարութիւններու առիթով, երբ մեր եկեղեցիները կը բացուին հաւատացեալներուն առջեւ։ Իսկ միւս օրերուն, Ֆրանսայի հայ եկեղեցիները (եւ թերեւս ուրիշ տեղեր ալ) փակ կը մնան առ հասարակ, այն պատճառաբանութեամբ որ ժողովուրդ չի գար։ Եւ անշուշտ ժողովուրդն ալ այդ օրերուն եկեղեցի չերթար, գիտնալով որ փակ պիտի գտնէ դռները։ Կատարեալ cercle vicieux։

Կար ժամանակ (ներկայ կացութեան տեղեակ չեմ) երբ Պոլսոյ հայ եկեղեցիներուն մէջ ամէն օր անխտիր առաւօտեան եւ երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուէր ժամարար քահանային կողմէ, ընկերակցութեամբ մէկ – երկու դպիրի։ Իսկ երբ դպիր չըլլար, քովի դպրոցէն կը կանչուէին ձայնաւոր տղաք։ Այդ քահանաները, որոնք կը կոչուէին Տէր Հայր կամ Տէր Պապա, ժամերգութիւն կ'ընէին առանց իրենց ետին նայելու, ստուգելու համար որ ժողովուրդ կա՞յ թէ չկայ։ Հանապազօրեայ աղօթասացութիւնը պայման էր, եւ քահանան կ'աղօթէր իր ժողովուրդին համար, ներկա՛յ թէ բացակա՛յ։

Իսկ ներկայիս, Ֆրանսայի մեր եկեղեցիներուն մէջ, պատարագէ առաջ կատարուելիք առաւօտեան ժամերգութիւններն իսկ ջնջուած ըլլալ կը թուին որոշ տեղեր։ Ու զարմանալի չէ որ շաբթուան իւրաքանչիւր օրուան եւ ամէն տօնի համար յօրինուած զմայլելի շարականները մոռցուին վերջնականապէս։

Այդ մոռացութենէն փրկելու ձեռնարկ մըն է որ կ'ընէ Խաչիկ Երլմազեան, հայ երաժշտութեան նուիրեալ քուրմը։ Սկսելու համար, ան Մարսէյլի մէջ կազմած է փոքր խումբ մը, բաղկացած ձայնական եւ լարաւոր երկու քառեակներէ, այսինքն՝ ընդամէնը ութ երիտասարդ երաժիշտներէ, որոնց կը սորվեցնէ հնօրեայ շարականներու մեկնաբանութիւնը։ Այդ խումբն է որ եկաւ ուրեմն Նիս, Նոյեմբեր 30–ի Կիրակին, մեր եկեղեցիին մէջ հրամցնելու գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը հոգեւոր երգերու։

Ձայնական քառեակին անդամներն են՝ Անի Երլմազեան, Գարմէն Չիլինկիրեան, Նուպարիկ Տէր – Մինասեան եւ Մուրատ Մէրէմէթճի, իսկ լարաւոր քառեակիններ՝ Սաթենիկ Խուտոյեան (Ա. ջութակ), Աննա Սթարթսեվա (Բ. ջութակ), Արի Երլմազեան (ջութ) եւ Նիքոլա Մինոլ (թաւ ջութակ)։

Մեկնաբանեցին մէջ ընդ մէջ 11 շարականներ, զորս կարելի է դասաւորել ժամանակագրական կարգով, հետեւեալ կերպով.

Ա) – Մեսրոպ Մաշտոցի (Ե. դար) հեղինակութիւններէն «Տէր, Որ Ի Մէջ Լեռինն Աղբերացուցեր», «Վտանգիմ Ի Բազմութենէ Մեղաց Իմոց», «Ի Նեղութեան Իմում Օգնեա՛ Ինձ Տէր», «Ողորմեա՛ Ինձ Աստուած», «Ի Լսել Ձայն Փողոյն», «Յամենայն Ժամ Աղաչանք Իմ Այս են», եւ «Ողորմեա՛ Ինձ Աստուած», դաշնաւորութեամբ՝ Գ. Արմէնեանի եւ զոյգ քառեակի վերածուած՝ Արի Երլմազեանի կողմէ։

Բ) – Սահակ Պարթեւէն (Ե. դար). «Որ Կամեցեր» շարականը, դաշնաւորութեամբ՝ Ստեփան Էմմիեանի եւ լարային քառեակի վերածուած՝ Խաչիկ Երլմազեանի կողմէ։ Այս մեղեդին իբր մեներգ մեկնաբանուեցաւ սոփրանօ Անի Երլմազեանի կողմէ։

Գ) – Սահակ Ձորափորեցիէ (Է. դար). «Էջմիածին ի Հօրէ» շարականը, զոյգ քառեակի վերածուած՝ Խաչիկ Երլմազեանի կողմէ, «Խորհուրդ Մեծ Եւ Սքանչելի»ի եղանակին վրայ։

Դ) – Մովսէս Քերթողէ (Ը. դար). «Մայր Եւ Կոյս» շարականը, դաշնաւորութեամբ՝ Արա Պարթեւեանի եւ լարային քառեակի վերածուած՝ Խաչիկ Երլմազեանի կողմէ։ Դաշնաւորողին գրչին տակ փոքր ինչ եւրոպականացած այս մեղեդին ալ իբր մեներգ մեկնաբանուեցաւ Անի Երլմազեանի կողմէ։

Ե) - Կոմիտասեան Պատարագէն «Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ» եւ «Տէր Ողորմեա՛» իբր զուգերգ մեկնաբանուեցան Անի Երլմազեանի եւ Գարմէն Չիլինկիրեանի կողմէ, ընկերակցութեամբ՝ լարաւոր քառեակին։

Թէեւ սովորութիւնը կը պահանջէ չծափահարել սրբավայրի մը մէջ, բայց ներկաները բացառաբար արտօնուեցան, երգերու վերջաւորութեան իրենց գնահատանքը արտայայտել երկարատեւ խանդավառ ծափահարութիւններով։ Ունկնդիրին համար միակ անպատեհութիւնը այն եղաւ որ, եկեղեցին ըլլալով փոքրածաւալ, երգի ու նուագի միաձուլումն ու համադրութիւնը անհրաժեշտ հեռաւորութիւնն ու միջոցը չգտան միշտ, ինչ որ acoustique–ի հարց է անշուշտ։

Խաչիկ Երլմազեան ուզելով երգահանդէսը նուիրել Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակին, ի փառաբանութիւն հայ մշակոյթի յայտագրին մէջ առած էր մէջ ընդ մէջ արտասանութիւններ ալ, նուիրուած Հայաստանի, Ղարաբաղի, Կոմիտասի, Պանդուխտ Հայ Մայրերուն, Հայ Լեզուին, Հայ հերոսներուն, եւայլն։ Այդ արտասանութիւններով փայլեցան փոքրիկներ Լիլիթ Գալճեան ու Ադրինէ Աւագեան, իսկ երիտասարդներէն՝ Մարթա Պամաճեան եւ Հիլտա Թուրաչ, չորսն ալ եկած՝ Մարսէյլէն, եւ որոնց Նիսէն միացան Անոյշ Մարտիրոսեան, Կարօ Մարտիրոսեան եւ Մհեր Զոլաքեան։ Բոլորն ալ քերթուածները արտասանեցին լաւ առոգանութեամբ, յուզումով ու հաւակցողութեամբ, ու արժանացան գնահատանքի։

Հանդէսը վերջացաւ տեղւոյս հոգեւոր

ԱՐՑԱԽԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԸ

«Հայոց Աշխարհ»ի Նոյեմբեր 20-ի թիւին մէջ ԼՂՀ փոխ-վարչապետ Ժ. Պօղոսեանի հետ կատարուած հարցազրոյց մը տեղ գտած է. անկէ յայտնի կ'ըլլայ որ կառավարութիւնը որոշած է վիճակահան մը կազմակերպել, անոր եկամուտով զարկ տալու համար Հանրապետութեան պաշտպանունակութեան ու անտեսական վերելքին:

Վիճակախաղը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Մայիս 9-ին. Յաղթանակի, Շուշիի ազատագրումին ու ԼՂՀ բանակի ստեղծումի օրը: Արցախցի նկարիչներու առաջարկներէն ընտրուած դծագրութեամբ մը Ս. Պետերսբուրգի մէջ տպուած են արդէն 500 հազար տոմսերը: Մէկ տոմսը ամէն տեղ պիտի արժէ 5 տոլար: Անոնք տպուած են երեք տարբերակով. հայերէն – ռուսերէն, հայերէն – ֆրանսերէն ու հայերէն – անգլերէն: Այսքանէն արդէն յայտնի կ'երեւի թէ վիճակախաղը պիտի չսահմանափակուի միայն Արցախ – Հայաստանով, այլ պիտի ներգրաւէ Սփիւռքն ալ:

Նպատակներուն գլխաւորը Պետութեան հզօրացումն է. ինչպէս կ'ըսէ փոխ-վարչապետը՝ «Արցախի պաշտպանունակութեան ամրապնդումը»: Կը յաջորդեն ընկերային ծրագիրներ. պատերազմի զոհերուն ընտանիքներուն օգնութիւն, որբերու կամ հաշմանդամ երախաներու նպաստներ, եւլն.: Երրորդ գծի վրայ կու գան փոքր ձեռներէցութիւնը խթանելու հեռանկարները (ցած տոկոսով վարկեր, եւլն.): Կան տակաւին Շուշիի վերաշինութիւնը, մշակութային մարզեր:

Այսքանէն ետք, միտքերու մէջ անմիջապէս կը ծագի հարցումը թէ Արցախէն, Հայաստանէն դուրս ի՞նչպէս պիտի ըլլայ տոմսերու տարածումը: Ժ. Պօղոսեան կը պատասխանէ թէ ընդունած են 250 հազար տոմս Սփիւռքի մէջ ցրուելու ՀՅԴ-ի առաջարկը: Մոսկուայի ԼՂՀ ներկայացուցչութիւնն ալ 50 հազար տոմս առած է: Կը քննարկուի «Հայաստան» Հիմնադրամին ու Հայց. Եկեղեցւոյ մասնակցութիւնն ալ այս աշխատանքին:

Վիճակախաղին Սփիւռքէն մասնակցողները պիտի կրնան Սարսանգի Ջրամբարին մօտ հողատարածք մը, կամ Շուշիի, Մարտունիի, Մարտակերտի, Հադրութի, Ասկերանի շրջաններուն մէջ տուն շահիլ: Կան նաեւ զորգի, մետալներու, նման պարգեւներ: Իսկ տեղացիները պիտի կրնան նաեւ ինքնաշարժ, դրամ, զանազան առարկաներ շահիլ:

Զրոյցին վերջին պարբերութիւններով Ժ. Պօղոսեան կը շօշափէ ԼՂՀ շուկայի հարցերը: Կը դժգոհի ներդրումներու բացակայութենէն: Մինչդեռ անիկա մարդոց աշխատանք կը ստեղծէ, ինչ որ նախընտրելի է քան՝ օժանդակութիւնը: Վերջին խօսքով ԼՂՀ փոխ-վարչապետը կոչ կ'ուղղէ բոլորին որ պատրաստակամութիւն ցոյց տան ու աշխատին մասնակից ըլլան արցախեան վիճակախաղին:

Ա. Թ.

հովիւ Նարեկ Եպիսկոպոս Շաքարեանի գնահատական խօսքերով եւ ներկաներու կողմէ միաբերան երգուած «Հայր Մեր»ով:

Յաջող ձեռնարկ մը, որ կը յուսանք պիտի շարունակուի, ընդլայնուի, զարգանայ ու առիթը ընծայէ որ մօտիկ ապագայի մը մեր շարականներուն անպատմելի գեղեցկութիւնը ներկայացուի Նիսի ո՛չ – հայ երաժշտասէր հասարակութեան ալ, քաղաքիս կարեւոր կաթողիկէ եկեղեցիներէն մէկուն մէջ, ուր պիտի արձանագրէ անպայման մեծ յաջողութիւն, ինչ որ եղաւ պարագան այս գարնան, երբ մեր Սայաթ – Նովա երգչախումբը, Խաչիկ Եղմազեանի ղեկավարութեան տակ, բացառիկ գնահատանքի արժանացաւ, մասնակցելով Նիս քաղաքին Սրբազան Երաժշտութեան Փառատօնին, երգելով Դոմինիկեան միաբանութեան եկեղեցիին մէջ, որ ունի հրաշալի acoustique: Այդ սրբավայրը միշտ բաց է մերիններուն առջեւ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս

(*) Հետաքրքրուողներուն կարելի է յանձնարարել Գրիգոր Արշակի Յակոբեանի «Շարականների ժանրը Հայ Միջնադարեան Գրականութեան մէջ», ուսումնասիրութիւնը, հրատարակուած՝ Երեւան, 1980-ին, Գիտութիւններու Ակադեմիայի Գրականութեան ինստիտուտին կողմէ:

Սովետական շրջանը թէեւ կը յատկանշուէր անկրօնութեամբ, բայց եւ այնպէս այդ շրջանին է որ լոյս ընծայուեցան նման ուսումնասիրութիւններ եւ կազմուեցան «Շարական» ու «Տաղարան» անուամբ ensemble-ներ, բաղկացած բարձրորակ երգիչներէ եւ նուագողներէ, որոնք հնօրեայ երաժշտական գործիքներու ընկերակցութեամբ հոգեզմայլ երաժշտահանդէսներ կը սարքէին:

Տ. Հ.

ՄԱՄՈՒԼ

«PRISME» (No 20)

«Ճէյմսթաուն»հիմնարկին այս երկշաբաթաթերթը որ յատկացուած է յետ խորհրդային երկիրներու, տեղ տուած է Երեւանէն Էմիլ Դանիէլեանի յօդուածին որուն նիւթն է Հայաստանի մէջ ՀՅԴ-ի վերստին օրինականացումը:

Այդ օրինականացումը ստոյգ կը նկատուի յօդուածագիրին կողմէ, քանի որ կ'ըսէ, Հայաստան ներկայիս պէտք ունի նեցուկի մը զոր միայն երեք տարի առաջ Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ փակուած այս կուսակցութիւնը կրնայ ապահովել:

Քանի մը պարբերութեամբ տալէ ետք 107-ամեայ կազմակերպութեան հակիրճ պատմականը, Է. Դանիէլեան կ'ըսէ թէ վերստին օրինականացումը տրամաբանական արդիւնքը պիտի ըլլայ ՀՅԴ-էն դէմքերու Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ ունեցած ապրիլեան հանդիպումին: Կուսակցութենէն պատուիրակութիւն մը կը յուսայ տարեվերջէն առաջ նոր հանդիպում մը ունենալ Նախագահին հետ: Ատով աւելի շօշափելի պիտի ըլլայ օրինականացումը: Հայաստանի կառավարութիւնը ձիթենիի ճիւղ մը կ'երկարէ ՀՅԴ-ի, հետամուտ ըլլալով արտասահմանի, յատկապէս ԱՄՆ-ու մէջ, անոր քաղաքական գործօնի դերին: Այս ուղղութեամբ կարեւոր նախաձեռնութիւն կը համարուի անցեալ ամրան վարչապետ Ռ. Քոչարեանի ու Արտաքին Նախարար՝ Ա. Արզումանեանի այցը ՀՅԴ-ի Աթէնքի կեդրոնատեղին, մեծ հաւանականութեամբ կուսակցութեան եւ կառավարութեան միջեւ յետագայ գործակցութեան նիւթով. Ա. Արզումանեան նոյնիսկ ըսած էր թէ ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին դաշնակցական լոպին եւ իր նախարարութիւնը գործակցած էին:

Լ. Տէր-Պետրոսեանի մօտեցումին մէջ դեր ունեցած է երկրին ներքին քաղաքականութիւնն ալ: ՀՅԴ-ի արտօնութեան հեռանկարը նպատակը կը հետապնդէ ընդդիմութիւնը պառակտելու: Դաշնակցական դէմքերու Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ ապրիլեան հանդիպումը արդէն խստօրէն քննադատուեցաւ թէ՛ Վազգէն Մանուկեանի եւ թէ Ազգ. Համաձայնութեան, Ճակատի միւս ընդդիմադիրներուն կողմէ:

Այսուհանդերձ, մէկէ աւելի լուրջ խոչընդոտներ կան ՀՅԴ-ի վերստին օրինականացումին համար: Առաջինը Թուրքիոյ նկատմամբ տարուած քաղաքականութեան եւ ՀՅԴ-ի տեսակէտին տարբերութիւնն է: ՀՀՇ եւ Լ. Տէր-Պետրոսեան այդ քաղաքականութիւնը հիմնած են դրացիներու, որոնց կարգին Թուրքիոյ հետ, «բնականոն» յարաբերութիւններու սկզբունքին վրայ, առանց ազգային անկախութեան լաւագոյն երաշխիք համարելով: Մինչդեռ ՀՅԴ-ի համար պայման է ցեղասպանութեան ճանաչումը, հողերու պահանջքը:

Տարբեր են նաեւ տնտեսական քաղաքականութեան մօտեցումները եւ Ղարաբաղի կարգաւորման տեսակէտները: Այս վերջինին մէջ ՀՅԴ շատ աւելի անզիջող է քան ՀՀՇ-ն:

Խոչընդոտներու կարգին է ուղղակի կուսակցութեան ներքին կառոյցին առընչուած հարց մը. անոր վրայ դրուած արգելքը բացատրուեցաւ Հայաստանի կազմակերպութեան դուրսի կեդրոնին կապուած ըլլալու պարագայով: 1995-ին, հակառակ որ ՀՅԴ-ի Հայաստանեան կառոյցը բացառիկ ինքնավարութեամբ օժտուեցաւ, տակաւ բաւարար չնկատուեցաւ Երեւանի իշխանութեան կողմէ որ շարունակեց Սփիւռքէն ամբողջական անջատում պահանջել: Իսկ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը տրամադիր չի թուիր աւելի քան հարիւրամեայ կառոյցը փոփոխութեան ենթարկելու: Հայաստանեան կողմը Նոյեմբերին տեղի ունեցած փակ ժողովի մը որոշեց չընդառաջել ամբողջական բաժանումի առաջարկին, ինչ որ յաւելեալ դժուարութիւն մը պիտի ըլլայ վերստին օրինականացումին:

Կայ տակաւին պետական հարուածի փորձով ամբաստանուած 31 դաշնակցականներու դատավարութիւնը: Անոնց գլխաւոր դէմքին՝ Վ. Յովհաննիսեանի ծանր դատապարտութեան մը պարագան ալ պիտի չդիւրացնէ իշխանութեան եւ ՀՅԴ-ի յարաբերութիւններուն բնականոնացումը: Իսկ տարածուն է համոզումը թէ Հայաստանի դատական իշխանութիւնը անկախ չէ ամբողջովին ու 31-ի դատը մեծապէս քաղաքական բնոյթ կը կրէ: Փափաքելի լուծում մը կարելի է միայն այն պարագային երբ Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան անձնապէս «քաղաքական» որոշում մը տայ:

Գլխաւորաբար Ղարաբաղի հարցով ներքին քաղաքականութեան մէջ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ու միւս տեսակէտին տէրերուն միջեւ անհամաձայնութիւն մը ծագելու պարագային, կառավարութեան ամէնէն անզիջող դէմքերէն ոմանք կրնան դաշնակիցներ գտնել ՀՅԴ-ի շարքերէն. ու այն ատեն այս վերջինը լուրջ առիթ ձեռք կ'անցընէ տեղ գրաւելու հայաստանեան քաղաքական բեմին վրայ: Մինչ այդ, ՀՅԴ-ն որ ներկայիս կէս-օրինաւոր պայմաններու մէջ գործունէութիւն կը տանի, կը սպասէ իր ճակատագրին համար «քաղաքական» որոշումին որով կրնայ գործօն դեր խաղալ Հայաստանի ներքին քաղաքականութեան մէջ:

[illegible] արուեստ

ՏԻՐ-ՎԱՀԱԳՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Գեղանկարիչ Տիր – Վահագն երեսնեակ մը իր նոր գործերը կը ցուցադրէ Դեկտեմբեր 16 – Յունուար 31, Եան'ս Գլըպի (*) սրահներուն մէջ, որոնք բաց են այցելուներուն համար ժամը 11-էն մինչեւ 15: Ցուցահանդէսին բացումը կը կատարուի Դեկտեմբեր 16, Երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 18.30-ին:

Արուեստագէտին գործերուն գլխաւոր նիւթը կը հանդիսանայ ձին, մարդուն գեղեցկագոյն նուաճումը, ձիարձակարանի մէջ քառասմբակ արշաւի մը ընթացքին, կամ խաղաղ ու ծաղկած դաշտի մը մէջ, բայց միշտ մեր շրջապատէն ներս: Տիր – Վահագն կը ներկայացնէ նաեւ բնութեան տեսարաններ, ուր յաճախանքի պէս, իբր հիմներանգ կը տեսնուի մեր Արարատը յիշեցնող լեռներու ամրախարիսխ կերպարը:

(*) Yan's Club,
5, avenue Reille, 75014 Paris,
Tél. : 01. 41. 90. 09. 83.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԲ.

Յետոյ, երկու բարեկամները ընդ երկար խօսեցան տակաւին խնդիրը կարելի եղածին չափ ի նպաստ իրենց կարգադրելու կարելիութեան մասին: Կէս գիշերին մօտ Մկրտիչ աղա հրաժեշտ առաւ եւ մեկնեցաւ կրկին խոստանալով որ կատարեալ գաղտնապահութեամբ պիտի վարուի:

– Մկրտիչ աղա, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի իր բարեկամը ճամբու դնելով, անձնական պատիւս է որ ձեզի կը վստահիմ կոր...

– Վստահ եղիր իմ վրաս, պատասխանեց Թաղականը:

– Այս տեսակ դժուարին պարագաներու մէջ է որ ճշմարիտ բարեկամները կը ճանչցուին:

– Անանկ է, Պօղոս էֆէնտի:

ԺԳ.

Կարպիս Նիզակ էֆէնտի իր տեղեկագիրը աւարտած եւ մատուցած էր Վարչութեան: Ք. Թաղի խնդիրը բաւական հետաքրքրութիւն շարժած ըլլալով, թերթերու լրաբերները փրար անցած էին այդ կարեւոր վաւերաթուղթը ձեռք անցնելու եւ իրենց թերթերուն հաղորդելու համար: Եւ սակայն տեղեկագիրը որոշուած էր չհաղորդել թերթերուն մինչեւ «ցնոր տնօրինութիւն»:

Պարոն Նշանիկ որ իմացած էր տեղեկագրին Վարչութեան մատուցուիլը ուղղակի դիմեց նախ Խառն Ժողովի քարտուղարին:

– Ք. Թաղի խնդրին մասին Կարպիս էֆէնտի Նիզակի տեղեկագիրը ընդունա՞ծ էք, հարցուց:

– Այո՛, Վարչութիւնը ընդունած է, պատասխանեց քարտուղարը:

– Մէկ օրինակը պիտի՞ չհաղորդէք մամուլին:

– Ոչ՛, ժողովը որոշեց որ թերթերուն չհաղորդուի:

– Դուք տեղեկագիրը կարդացի՞ք:

– Բնականաբար ... ես չկարդամ ո՛վ պիտի կարդայ:

– Գոնէ իմաստը ըսէք ինծի:

– Անկարելի է ... բառ մը չեմ կրնար ըսել:

– Գոնէ եզրակացութիւնը...

– Բառ մը չեմ կրնար ըսել:

– Երկու խօսքով բացատրեցէ՛ք, գրելու համար չէ՛, միայն թէ ես գիտնամ, պարզ հետաքրքրութիւն մը:

– Ըլլար, էֆէնտիմ, չըլլար, բացարձակ գաղտնիք է, պատասխանեց քարտուղարը, պաշտօնական պահանջածէն աւելի լուրջ կերպարանք մը առնելով:

Նշանիկ հասկցաւ որ անկարելի էր աւելի պնդելը, ուստի թողուց քարտուղարը եւ հեռացաւ ժողովարահէն:

Նրբանցքին մէջ հանդիպեցաւ Գարիկ Մուպաշիրեանի, որ բալթօյին գրպաններուն մէջ թերթերու ծրար մը լեցուցած, արտաքոյ կը յառաջանար:

– Բարեւ Գարիկ էֆէնտի, ըսաւ պարոն Նշանիկ մօտենալով Ազգային Ժողովի քարտուղարին, ի՞նչպէս էք:

– Աղէկ պատասխանեց Գարիկ փոքրիկ բարեւ մը տալով:

– Տեղեկագիրը եկե՞ր է:

– Ի՞նչ տեղեկագիր, հարցուց Մուպաշիրեան, որ արդէն հասկցած էր թէ խնդիրը ի՛նչ բանի համար էր:

– «Ճանըմ», Կարպիս էֆէնտի Նիզակի տեղեկագիրը, Ք. Թաղի խնդրին վրայ...

– Այո՛, տեղեկագիրը եկած է Վարչութեան եւ Վարչութիւնը նկատողութեան առած է զայն:

– Գիտեմ, ամէն բան իմացայ, միայն թէ դժբախտաբար տեղեկագիրը չուզեցին յանձնել մամուլին...

– Բնականաբար, սովորութիւնը այն է որ այս տեղեկագիրը չեն յանձներ մինչեւ որ խնդրոյ առարկայ եղող մարմիններուն չհաղորդուի:

– Բայց ես արդէն իմացայ տեղեկագրին եզրակացութիւնը:

– Կրնայ ըլլալ...

– Դուն ալ իմացած ես անշուշտ:

– Սանկ մէյ մը աչքէ անցուցի:

– Կ'երեւայ որ Թաղական Խորհուրդը յանցաւոր կը հանէ կոր...

– Վա՞յ, հարցուց Գարիկ Մուպաշիրեան թեթեւ ժպիտով մը:

– Դուն ալ այնպէս չդատեցի՞ր:

– Ես շիտակը հարեւանցի կերպով կարդացի ... Բայց դուն կ'երեւայ որ աւելի ուշադրութեամբ կարդացեր ես, պատասխանեց Ազգային Ժողովի քարտուղարը աննշմարելիօրէն հեգնական շեշտով մը:

– Տեղեկագիրը չտեսայ, միայն լսեցի որ արուեր է, խոստովանեցաւ խմբագիրը, գոնէ եզրակացութիւնը ըսէ...

– Եզրակացութիւնը աս է որ խնդիրը պարզապէս թիւրիմացութեան մը արդիւնքն է:

– Ո՞ր կողմն է յանցաւորը...

– Ուշադրութեամբ չկարդացի, պատասխանեց Մուպաշիրեան, ես այդ տեսակ ոչինչ խնդիրներով չեմ հետաքրքրուիր ... քանի մը օր սպասէ՛, անշուշտ տեղեկագիրը մամուլին պիտի հաղորդուի, այն ատեն ամէն բան կ'իմանաս..., մնաս բարով, Մազարեան էֆէնտին զիս ուզեր է, հո՛ն պիտի երթամ:

(Շար. 66)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳՈՐԱՆՔ. — Ժիրայր Խաչատուրեան իր մօր՝ Արփինէ Խաչատուրեանի մահուան տարելիցին (1996, Դեկտեմբեր 15) առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

EXPOSITION

L'Ambassadeur
de la République d'Arménie en France
M. VAHAN PAPAZIAN
a l'honneur de vous inviter au vernissage de l'exposition des peintres arméniens
AREVCHAT AVAKIAN
VILIK ZAKARIAN
ARAM ISSABEKIAN
qui aura lieu le mardi 16 décembre à 19h dans les locaux de l'ambassade.
L'exposition-vente restera ouverte tous les jours de 16h à 19h jusqu'au mardi 23 décembre.

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS

accueille

Anahide TER-MINASSIAN
Historienne, maître de conférences à l'Université Paris I, Panthéon-Sorbonne

qui présentera son livre :

HISTOIRES CROISEES
Diaspora - Arménie - Transcaucasie (1890-1990)

paru aux «Editions Parenthèses», en juin 1997

le jeudi 18 décembre à 20h45
Signature - Cocktail

dans le Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

Entrée libre

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը կը փափաքի պաշտօնի կոչել երկրագործական եւ կամ մեքենական ճարտարագէտ մը (Agricultural Sales Engineer — Ingénieur Agricole):

Ենթակային աշխատանքի եւ պատասխանատուութեան դաշտը պիտի ընդգրկէ Ամերիկան եւ Ափրիկէն եւ հետեւաբար թեկնածուէն կը պահանջուի սահուն անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Թեկնածուն, որ շրջանաւարտ է համալսարանէ մը՝ երկրագործական եւ կամ թեքնիքական ճարտարապետի տիտղոսով, կը հաստատուի Ամերիկա Միացեալ Նահանգներ: Պաշտօնը կը պահանջէ յաճախակի ճամբորդութիւններ, այս ուղղութեամբ նախօրօք փորձառութիւն առաւելութիւն է:

Հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի իրենց C.V.-ն ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

M. JACQUES SARKISSIAN
c/o SADUCOM
33, Quai Wilson,
1201 GENEVE
Tél. : (4122) 7328039

(Շար. Ա. էջէն)

ունեցած է, ինչ որ Կրեմլին կը հերքէ: Դեկտ. 14-ին, Մոսկուայի մէջ տեղական ընտրութեան մըն ալ մասնակցած է, ինչ որ հետատեսիլով ալ սփռուած է բայց իր պարզած միճակն ալ հեռու է փայլուն ըլլալէ:

ԼՍ. Հէի Պատժական Միջազգային Դատարանին ընդհ. դատախազը՝ Լուիզ Արպուր (գանատացի) ամբաստանեց Ֆրանսական իշխանութիւնները որոնք արգելք կը հանդիսանան Պոսնիոյ մէջ որ պատերազմական ոճրագործները ձերբակալուին: Անոնք, կ'ըսէ, իրենք գիրենք ապահով կը զգան Ֆրանսական գօտիին մէջ: Ֆրանսա բուռն կերպով հակադդեց: Ֆրանսայի դէմ եղած գլխաւոր առարկութիւնն ալ այն է որ իր զինուորականները միայն գրաւոր կրնան վըկայել, եւ բերանացի չեն կրնար դատարան ներկայանալ եւ հարցաքննուիլ:

ԹՐՔԱԿԱՆ բեռնատար նաւ մը ծանր կերպով բախած է Ֆրանսական ձկնորսանաւու մը, Պրըթանըի բացը եւ ոչ իսկ կեցած է օգնութեան հասնելու համար ընկղմած նաւուն ձկնորսներուն: Բարեբախտաբար ուրիշ ձկնորսանաւ մը հասած է եւ փրկած երեք ձկնորսները: Թրքական նաւը որ Կանտ (Պելժիա) հասած է կը գրաւուէր: Քննութիւն բացուած է նաւը խախտած ըլլալով միջազգային բոլոր պայմանագրութիւնները: Կը պարզուի որ նաւը բաւական պղտոր «անցեալ» մը ունի այդ մարզին մէջ:

ԳԼՕՏ ՌՈՒԽ, բանաստեղծ, վիպագիր, մեռաւ 82 տարեկանին Դեկտ. 13-ին: Կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը գրած է Սթանտհալի վրայ:

ՌՈՊԷՐ ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ Մարիուս է Ժանեթ ֆիլմը Դեկտ. 11-ին արժանացած է Լուի Տըլիւք մրցանակին, Ա. Ռենէի «Օն գոնէ լա Շանսոն»ին հետ: Լուի Տըլիւք մրցանակի դատակազմը կը բաղկանայ շարժանկարային շրջանակին պատկանող քննադատներէ եւ անձնաւորութիւններէ: Հիմնուած է 1937-ին, կը կրէ անունը գրագէտ եւ քննադատի մը որ մեռաւ 33 տարեկանին եւ շարժանկարի առաջին քննադատներէն եղած է:

AZNAVOUR pour l'Arménie

76-78, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES, 75008 PARIS

TEL. : 01. 49. 53. 03. 27
FAX : 01. 49. 53. 03. 28

Chers Amis,

Offrir un avenir à l'Arménie, c'est donner à ses enfants les moyens d'une meilleure éducation.

Le dimanche 4 janvier prochain, je donnerai un concert exceptionnel «*NOEL POUR LES ENFANTS D'ARMENIE*», dont l'intégralité des recettes sera consacrée à la réhabilitation d'une centaine d'écoles et d'orphelinats d'Arménie.

Pour atteindre cet objectif ambitieux de 36 millions de francs, nous serons aidés par la Banque Mondiale et le Fonds Social Arménien qui se sont engagés, chacun, à verser un montant égal à notre collecte qui devra donc atteindre 12 millions de francs.

Les travaux feront l'objet d'un contrôle technique et financier d'auditeurs internationaux indépendants.

Assister au spectacle, verser un don ou devenir parrain, sous l'une au moins de ces trois formes, votre participation est indispensable.

Si le montant de votre don s'élève à 5.000 fr. ou plus, vous deviendrez Parrain et la partie réhabilitée portera votre nom. La réhabilitation d'une classe coûte 5.000 fr. et il est possible d'en rénover une ou plusieurs: celle d'un gymnase 50.000 fr; d'un étage entier 80.000 fr. L'école entière de mille élèves, 400.000 fr.

Le concert sera placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier
Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN
Président de la République d'Arménie

A l'issue du spectacle, un dîner réunira Sa Sainteté, le Président de la République, les Parrains*, leurs épouses et moi-même.

Le 4 janvier prochain, au Palais des Congrès de Paris à 16 heures, je souhaite pouvoir être fier de mes frères de France et chanter devant une salle comble.

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur vous tous et vous attends

Charles AZNAVOUR

(*) **Pour l'organisation matérielle de ce dîner, nous vous remercions de bien vouloir nous faire parvenir votre don avant le 20 décembre 1997.**

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais, Tél. : 01. 40. 68. 00. 05

Prix des places habituel

COMPTES BANCAIRES SDBO PARIS FRIEDLAND No 0403698001 L
CRÉDIT LYONNAIS CHAMPS-ELYSÉES PARIS 8e No 446 236 H 49 - C.C.P. 205 D PARIS

Association à but non lucratif régie par la loi du 1er juillet 1901 et le décret au 16 août 1901

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մելս Սուրէնի Պետրոսեանի (մահացած՝ 1994-ին) կինը եւ զաւակները կը փնտռեն անոր հօրեղբայրը՝ Խաչիկ Ազարի Պետրոսեանը, կամ անոր զաւակները: Խաչիկ Ազարի Պետրոսեան Բ. աշխարհամարտէն ետք Հայաստան չէ վերադարձած: Պետրոսեան ընտանիքը Վարդենիսցի է (նախկին անուանումով՝ Բասարգեչար): Ձիրենք ճանչցողներէ կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Կարինէ Պետրոսեան
Երեւան 375025
Այգեստան փող. 11, բն. 71/1
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

հասցէին, կամ հեռաձայնի 55 - 85 - 89 թիւին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Campagne de Parrainage

TAMAR, 13 ANS, ORPHELINE

Comme Tamar, en Arménie, des milliers d'orphelins vivent dans des conditions précaires, au sein de familles mutilées. Il est important de leur redonner confiance et d'assurer leur avenir.

PARRAINEZ UN ENFANT

Grâce à Vous, et pour 120 dollars (750 F.) par an

IL N'IRA PAS A L'ORPHELINAT

OUI, je souhaite parrainer ... orphelin(s) d'Arménie.
La Croix Bleue des Arméniens de France me fera parvenir le ou les dossiers dans les plus brefs délais.

☐ M ☐ Mme ☐ Mlle
Prénom
Téléphone
No Rue
Code Postal Localité

Retournez ce coupon à:
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԿԱՂԱՆԴԻ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կաղանդի առթիւ ճաշ մը կազմակերպած է,

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Դեկտեմբեր 20-ին ժամը 20-ին:

Կաղանդ պապան պիտի գայ, երգ, պար, աշակերտներու կողմէ, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Շաբաթ օր ժամը 14-էն 18
01 - 42 - 46 - 88 - 36

GRAND REVEILLON

DU 31 DECEMBRE 1997

à l'Espace Tête d'Or
LYON - VILLEURBANNE

organisé par
FRANCE - KARABAGH
et les Associations Arméniennes

EXCEPTIONNEL!
ARARAD AHARONIAN
et son Orchestre
pour la première fois à Lyon

et le DJ DIDIER

Buffet de spécialités arméniennes

Prix d'entrée: Adultes 180 F.
Enfants —13 ans : 90 F.

Renseignements et réservations :

◆ MCA DECINES Tél. 04.78.49.42.97
◆ MCA VILLEURBANNE Tél. 04.78.93.57.43
◆ MCA VIENNE Tél. 04.74.53.13.80
◆ EGLISE ARMENIENNE DE LYON Tél. 04.78.60.47.18

14 FEVRIER 1998

RETENEZ CETTE DATE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Astrig*» (Arnouville — Gonesse — Sarcelles — Villiers-le-Bel) organise son *BAL ANNUEL* dans la salle «*Charles Aznavour*» à Arnouville Animation : ADISS HARMANDIAN.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17
MERCREDI
17 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.270
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.270

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՑ

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 15 / 16)

Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան Դեկտեմբեր 13–ին աշխատանքի հանդիպում մը ունեցած է վարչապետ Ռ. Քոչարեանի հետ անոր Ֆրանսայէն վերադարձին : Վարչապետը ներկայացուցած է իր այցին արդիւնքները :

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՑՈՅՑ

Սեպտեմբերեան ծանօթ դէպքերու առնչութեամբ մեղադրուածներէն ոմանք եւ անոնց հարազատները Դեկտ. 15–ին հերթական ցոյց կազմակերպած են Հայաստանի դատախազութեան, ապա Գերագոյն Դատարանի դիմաց, պահանջելով՝ «դադարեցնել այլախոհների հետապնդումները եւ վերջին հաշւով, ազատ արձակել քաղբանտարկեալներին» : Բողոքը կը վերաբերէր յատկապէս Արշակ Սադոյեանի, Ալպէր Բաղդասարեանի եւ Արմէն Խաչատրեանի պարագաներուն. անոնցմէ վերջինին առողջական վիճակը, ըստ իր հարազատներուն ու փաստաբաններուն, շատ ծանր է : Ցուցարարները դանգատած են նաեւ որ իրենց կը մերժուի տեսակցիլ արգելափակուածներուն հետ :

«"ՄԵԼԼԱԹ"Ի ԳՈՐԾ»Ի ԴԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱՒ

Գերագոյն դատարանի քրէական գործերու դատական կազմը, Հենրիկ Դանիէլեանի նախագահութեամբ սկսած է պարսկական «Մելլաթ» դրամատան Հայաստանեան մասնաճիւղին մէջ կատարուած կաշառակերութեան վերաբերող գործին դատաքննութիւնը : Առաջին նիստին հրապարակուած է մեղադրական եզրակացութիւնը, ըստ որու դրամատան բարձրագոյն պաշտօնեաները 26 հազար տոլար կաշառք ստացած են երեւանցի ընակիչի մը 310 հազար տոլար վարկ տրամադրելու համար : Մեղադրեալներու կարգին են նաեւ իրանահպատակներ, ինչպէս նաեւ յիշեալ դրամատան փոխտնօրէններ Ռուբէն Հախնազարեան եւ Վարուժ Զատիկեան, որոնց դատական քննութիւնը անջատուած է, քանի որ անոնք հակառակ իրենց բնակավայրէն չհեռանալու մասին ստորագրութեան, ներկայիս Հայաստանէն դուրս կը գտնուին :

ԿԻՐԱՆՑ – ՈՍԿԵՊԱՐ ԿԱՌՈՒՂԻՆ ԲԱՑՈՒԱԾ

Տաւուշի մարզին մէջ գործածութեան բացուած է Կիրանց – Ոսկեպար 6.5 քիլոմեթրնոց կառուղին : Անով Իջեւանի չորս մը սահմանամերձ գիւղերը ապահով հաղորդակցութիւն կ'ունենան Նոյեմբերեան քաղաքին հետ : 1996–էն անաւարտ մնացած այս կառուղիին կառուցումը իրականացած է վարչապետ Ռ. Քոչարեանի անմիջական նախաձեռնութեամբ, մարզ կատարած այցին ընթացքին տեղւոյն բնակչութեան բրած խոստումէն ետք :

ՄԵՂԱՅԱԿԱՆ ԶԱՐԵՆՑԻՆ

Դեկտեմբեր 12–ին Ներքին գործերու եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութեան Մշակոյթի Տան մէջ «Մեղայական Զարենցին» խորագրուած հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է, նուիրուած՝ անոր ծննդեան 100–ամեակին ու մահուան 60–ամեակին : Նախարարութեան լրատուական բաժինի պետ Մ. Գրիգորեան մեղայական խօսք արտասանած է իր նախորդներուն կողմէ Զարենցի նկատմամբ կատարուած անհիմն մեղադրանքներուն եւ անարդարութիւններուն համար : Գեղարուեստական բաժինով մը փակուած է ձեռնարկը :

ՇԻՐԱԿԻ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԳԻՒՂԵՐԸ ՀԱՐՑԵՐ ՈՒՆԻՆ

Շիրակի 26 լեռնային գիւղեր, մեծ մասով գաղթականներէ, թոշակառուներէ բաղկացած շուրջ 12 հազար բնակիչներով, դժուարին պայմաններու մէջ են. չունին կրթարան ճամբայ, հեռաձայնի, ջուրի ու ոռոգումի ցանց : Գիւղեր կան որոնք դպրոցի շէնքէ անգամ զրկուած են : Շիրակի մարզպետարանէն յայտնուած է որ այդ շրջանին մէջ 4 հազար հեկտար վարելահող եւ 10 հազար հեկտար արօտավայր կարելի չէ գործածել ջուրի, աշխատողի եւ թեքնիք միջոցներու բացակայութեան պատճառով :

Լ Ղ Հ ՆՈՐ ԵԼԵԿՏՐԱԳԻԾ

«Արցախէներգօ» պետական ձեռնարկութեան կողմէ կազմակերպութիւն մը աւարտած է Գետաւան – Զարեքտար ելեկտրագիծը : Ներկայիս աշխատանք կը տարուի Շահումեանի Բաղլուփայա եւ Դադիվանք գիւղերուն ելեկտրականութիւն տանելու :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄԸ

Երեւանի 228 դպրոցները որոնց մէջ են 24 վիշերօթիկներ, կը ջեռուցուին կեդրոնական համակարգով կամ սեփական ցանցերով : Ծախքը կը հոգայ պետութիւնը : Հակառակ որ ջեռուցման շրջանը Դեկտեմբեր 5 – Մարտ 5 է, Երեւանի հիւսիսային շրջանի կարգ մը դպրոցներ սկսած են ջեռուցուիլ Նոյեմբեր 17–էն :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՄԵԾԱՐԷ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ

Եւրոպայի անդամակցութեան իր դիմումին անգամ մը եւս մերժումէն ետք Թուրքիոյ համար աքանչելի առիթ մը եղած է Ռուսաստանի վարչապետ Վ. Չերնոմիրդինի Անգարա այցելութիւնը որ կարեւոր երկիր ըլլալու յատկանիշը կը շեշտէ այլ ճակատի մը վրայ : Հասկնալի է որ ռուս վարչապետն ալ պիտի չփախցնէ այս առիթը, Արեւմուտքին դէմ հակակշիռի դերով հանդէս գալու ջանքին մէջ : Թուրք մամուլը մեծ կարեւորութեամբ կ'արձագանգէ այցի լուրին, խորագիր ընելով նախագահ Տէմիրէլի արտայայտութիւնը թէ՝ «շրջանի մը երբ ամբողջ աշխարհը ու Եւրոպան վերաձեւաւորման հոլովոյթ մը կ'ապրին, Թուրքիա եւ Ռուսաստան շրջանի երկու կարեւորագոյն երկիրները կը հանդիսանան» :

Չերնոմիրդինի Անգարա պաշտօնական առաջին այցն է ասիկա որուն առաջին օրն իսկ ստորագրուած է բնական կազի պայմանագիրը որուն կը տրուի «դարուն պայմանագիրը» անունը : Այս պայմանագրին համաձայն, Սեւ ծովու յատակէն անցնելիք կազամուղ խողովակաշարով մը տարեկան 16 միլիառ խոր. մեթր կազ պիտի տրուի Թուրքիոյ :

Չերնոմիրդինի Անգարա ժամանած ժամերուն Թուրքիոյ նախագահը ելոյթ ունեցած է քարիւղի խորհրդաժողովին ու դէմ արտայայտուած կասպեան քարիւղը քարիւղատար նաւերով Նեղուցներէն անցընելու Մոսկուայի նախընտրութեան : Ան բացատրած է թէ իրենց մերժումը պարզապէս այն պատճառով է որ Նեղուցները այդ տարողութիւնը չունին : Այդ առիթով Ս. Տէմիրէլ անգամ մը եւս շեշտած է թէ «ապահովութեան ու այլ պատճառներով» յարմարագոյն ճամբան Բաքու – Ճէյհան խողովակաշարն է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ, գրեթէ նոյնքան յուսախաբ է որքան Թուրքիան այս վերջինոյն եղած մերժումին առթիւ : Արտաքին նախարարութեան բանբերը՝ Ան Կայօ – Սըբրէ յայտարարած է. – «Մեզի համար, պէտք է շարունակել երկխօսութիւնը Եւրոպական Միութեան եւ Անգարայի միջեւ եւ կը վստահինք յաջորդ բրիտանական նախագահութեան (Լիւքսանպուրկին կը յաջորդէ Անգլիան հերթական նախագահութեան համար) որպէսզի այդ առընչութեամբ հարկ եղած նախաձեռնութիւնները առնէ» :

ՏԷՆՔԹԱՇ, Կիպրոսի «Թրք. Հանրապետութեան» պետը, յայտարարած է որ կը խզէ երկու համայնքներու երկխօսութիւնը կղզին վերամիացման վերաբերող : Շեշտած է. – «Միջ – համայնական խօսակցութիւնները մեռած են եւ այս պայմաններուն մէջ, Դաշնակցութիւնը (կիպրական) այլեւս օրակարգի վրայ չէ» : Թուրք Կիպրացիներու բարկութիւնը նման է Թուրքերու բարկութեան Եւրոպական Միութեան մերժումէն ետք եւ Տէնքթաշի համար, անոր ներկայացուցիչը հիւսիսային Կիպրոսի մէջ գործ չունի : Թուրք Կիպրացիները չեն ընդունիր նաեւ որ Կիպրոս, այսինքն կղզին հարաւային մասը ամբողջ կղզին ներկայացնելու հանգամանք ունենայ : Անգարայի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ որ Եւրոպա տեղի տուած է յունական ճնշումին :

ԳԱՐԼՈՍԻ (բուն անունով՝ Իլիչ Ռամիրէս Սանչէս) դատավարութիւնը կը շարունակուի դժուար պայմաններու մէջ : Դեկտեմբեր 15–ին յաջորդական միջադէպեր պատահեցան եւ Գարլոսի փաստաբանները հրաժարեցան, մերժելով պաշտպանել ահաբեկիչը նման պայմաններու մէջ : Նշանակուեցաւ փաստաբան մը որ շաբաթ մը պայմանաժամ ուզեց ուսումնասիրելու համար թղթածրարը, ինչ որ մերժուեցաւ : Գարլոս այս պայմաւարութեամբ կ'ուզէ ձգձգել դատավարութիւնը : Կը ներկայանայ որպէս տիպար յեղափոխական մը, կը նախատէ բոլորը, մանաւանդ ԽՍ–Օ–ԽՍ–Աթանթան (ահաբեկչական արարքներու զոհերու կազմակերպութիւնը) զոր «սիոնական» կ'որակէ եւ նաեւ կ'ամբաստանէ որ անբնական կապեր ունի դատարանին նախագահին հետ : Ծանօթ է որ Գարլոս կը դատուի ռիւ Թուլյէի ոճրափորձին համար ուր երկու ոստիկան սպաննուեցան : Իր պաշտպան փաստաբանները առօրինի կը գտնեն այս դատավարութիւնը այն առարկութեամբ որ Գարլոս «առեւանգուած» է Սուտան եւ բռնի Ֆրանսա բերուած ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, Դեկտեմբեր 15–ին, հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Արտաքին նախարար՝ Հ. Վետրինի եւ Միջազգային պատմական դատարանի նախագահ՝ Լուիզ Արպուրի միջեւ, մեղմացնելու համար լարուած մթնոլորտը որ ծագած էր Լ. Արպուրի Ֆրանսայի դէմ բրած ամբաստանութիւններուն առթիւ : Որոշ հրապարակ մը գոյացած է, բայց Լուիզ Արպուր որեւէ յայտարարութիւն չէ ըրած մամուլին, այլ զեկոյցով մը կրկնուած է որ Պոսնիոյ բոլոր ուժերը պէտք է գործակցին յանուն արդարութեան շահերուն :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Զինուորական բարձրագոյն խորհուրդը երկօրեայ նիստի մը ընթացքին բանակէն մեծ մասով կրօնամոլ 59 սպայ ու ենթասպայ արտաքսելու վճիռ արձակած է. այս առթիւ օրակարգի վրայ գտնուած է ներքին ու արտաքին ըսպառնալիքներու հարցը : Արտաքին գլխաւոր սպառնալիք նկատուած են Սուրիան՝ իբրեւ ահաբեկչութեան պաշտպան եւ Իրանը որ կրօնամոլ իր վարչաձեւը կը փորձէ արտածել : Ինչ կը վերաբերի ներքին ճակատին, Խորհուրդը շեշտած է թէ կրօնամոլ – յետադիմական հոսանքը կը շարունակէ գլխաւոր վտանգ հանդիսանալ, մինչեւ իսկ քաղաքացիական պատերազմի մը հեռանկարը ներկայացնելով :

ՇԻՐԱՔ Ֆրանսայի առեւտրական ներկայացուցիչը դարձած է եւ այս անգամ 12 գործատէրերու ընկերակցութեամբ արաբական միացեալ իշխանապետութիւնները կ'այցելէ : Տասօ պիտի ջանայ 30 Միրաժ 2000 – 9 ծախել :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ջարդերը դադար չունին եւ Ռամազանի նախօրեակին 34 հոգի եւս մորթուած են, որոնց մէջ 3 տարու մանչուկ մը եւ յղի կին մը :

«ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺ» սենդիքայէն (Մարք Պլոնտէլ) մօտ 200 ուղեվարներ հեռացան միանալու համար Իւ – էՆ – ԷՍ – Ա–ի (Ինքնավար Սենտիքաներու Ազգային Միութիւն հիմնուած 1993–ին) : Վերջերս Փրիւտ'հոմալ ընտրութիւններուն ալ 34% մասնակցութեամբ ցոյց տուին որ ֆրանսական սենտիքաները տագնապի մէջ են : ԷՖ – Օ–ի պարագլուխը շատ փոյթ չէ անցած այս հեռացումներէն զորս «մեռախիթք» կը համարի, հակառակ անոր որ իրեն դէմ հոսանք մը կայ սենտիքային ծոցը եւ 1996–ին վերընտրուեցաւ շնորհիւ տրոցկիստ ցանցերուն :

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» Դեկտեմբեր 16–ին ալ, ինչպէս նախապէս Դեկտեմբեր 11–ին, բացակայ էր կրպակներէն : Լրագրողները եւ ընդհանրապէս բոլոր ճիւղերու աշխատաւորները աշխատավարձքի վերարժեւորում կը պահանջեն :

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԷՔՍՓՐԷՍ փապուղիի (ԷՌ–Ը–ԷՌ) Պէ գիծը Դեկտեմբեր 16–ին ալ գործադուլի հետեւանքով չէր բաներ, մէջտեղ ձգելով 500 հազար ճամբորդներ որ ամէն օր այդ գիծը կ'օգտագործեն աշխատանքի երթալու համար : Պահանջները կը վերաբերին, անպատւարար ուղեվարներու, ի նախատեսութիւն մանաւանդ Փութպոլի համաշխարհային բաժակի մրցումներուն, քանի մարզադաշտին գիծն է : Իլ – տը – Ֆրանսի շրջանի կարգ մը հանրակառքեր ալ չէին բաներ, վարորդներու գործադուլի հետեւանքով, յարձակումները կը շարունակուին եւ վախի մթնոլորտ մը կը տիրէ այլեւս : Ժագ Պրէլ լիսէի դասատուներն ալ գործադուլ կ'ընէին, բողոքելու համար աշակերտներու յարձակումներուն դէմ : Անոնցմէ մէկը անցեալ շաբթու յայտարարած է «Այսօր դասատու մը պիտի սպաննեն» : Ցարձակումի ենթարկուած մէկ ուսուցչուհի շատ ազդուած է :

ՌՈՊԷՐ ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ «Մարիուս է Ժանէթ» ֆիլմը մրցանակ մը եւս տարաւ : Այս անգամ Փարիզի օտար լրագրողներն են որոնք Լիւմիէռ մրցանակը շնորհած են, Դեկտեմբեր 15–ին, որպէս տարուան լաւագոյն ֆիլմը :

ԱԽԹԱՄԱՐԻ «Ս. ԽԱՉ» ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԻ

Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարը հրահանգած է որ վերաշինութեան ծրագրին մէջ առնուի Ախթամարի Եկեղեցին : Կղզին նաւամատոյցին բացումը կատարելէ ետք ան քննութիւն կատարած է տեղւոյն վրայ, ապա տեղեկացած թէ «լքուած եկեղեցին ներքին նկարազարդումները քրիստոնեայ կրօնաւորներու կողմէ ծեփուած են ներկով» ինչպէս կ'ըսէ Դեկտեմբեր 12–ի «Հիւրրիյէթ»ը, աւելցնելով որ Նախարարը փափաքած է անյապաղ ձեռնարկել այդ նկարները երեւան բերելու գործին :

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Վերջին ամիսներուն, հայերէնի ուղղագրութեան բանավէճը իր հերթական բորբոքումը ապրած է Հայաստանի մէջ, գտնելով մամուլի որոշ էջերէ։ Ձենք գիտեր եթէ այդ վէճը, իր կարգին, արձագանգ ունեցած է պետական մակարդակի թէ ժողովրդային ոլորտներու մէջ։

Եթէ վերաքաղ մը կատարուի վերջին տասնամեակին գրուած անհամար թեր ու դէմ յօդուածներուն, կարելի է անվրէպ հաստատել, որ դասական ուղղագրութեան վերականգնումի շուրջ ընթացող վէճը շատոնց տեղքայլ կ'ապրի։ Երկու կողմերը, անխախտ կերպով պահելով իրենց դիրքորոշումները, կոհացած են կրկնելով արդէն յայտնի դրոյթներ։ Խըրամատներու պատերազմ մը կը մղուի, ուր երկու կողմերը իրենց ապահով դիրքերէն կը շարունակեն զիրար ռմբակոծել մէկ – մէկ, առանց յաղթական յարձակումի ո՛չ մէկ նշմարելի փորձի։

Հայրենի մամուլի պատահական թերթատումը թոյլ կու տայ հաստատել, որ, բացառութիւններով հանդերձ, ներկայիս հետեւեալ կարգը կը պահպանուի.–

Ա) Եթէ յօդուածագիրը սփիւռքահայ է, իր գրութիւնը (արեւմտահայերէն թէ արեւելահայերէն) կը տպուի դասական ուղղագրութեամբ։

Բ) Եթէ յօդուածագիրը հայաստանցի է, իր գրութիւնը կը տպուի ըստ յօդուածագրին նախասիրութեան՝ «հին» թէ «նոր» ուղղագրութեամբ։

Նոյնը կարելի է հաստատել գիրքերու մասին։

Այս երեւոյթը կրնայ ծառայել, որ հայրենի ընթերցողը աստիճանաբար ընտելանայ դասական ուղղագրութեան, եթէ անշուշտ «հոգ» ունենայ անով տպուած գրութիւններ կարդալու։ «Հոգ»ի պակասի նոյն երեւոյթը արդէն նկատելի է Սփիւռքի մէջ, ուր դրագէտ մարդոց խաւ մը միայն կը կարդայ հայաստանեան ուղղագրութեամբ նիւթեր (բացառելով Լոս – Անճըլըս կամ Շուէտ եւ Հոլանտա արտագաղթած Հայաստանցիներու հրատարակած մամուլն ու հատորները)։

Վերը ըսինք, թէ վէճը տեղքայլ կ'ապրի, ինչպէս եւ իսկ ներկայ վիճակը։ Անոր ապագան, պարզ է, միայն պետական որոշումով կրնայ վճռուիլ։

Ի՛նչ ալ ըլլայ, ե՛րբ ալ ըլլայ այդ որոշումը, յստակ է որ վէճը զուտ գաղափարախօսական է եւ որ միւս բոլոր պատճառաբանութիւնները երկրորդական դեր կը խաղան։ Մէկ կողմը «նոր» ուղղագրութիւնը կը մերժէ որպէս խորհրդային ժառանգ ու խոչընդոտ՝ «մէկ ազգ, մէկ լեզու, մէկ հայրենիք»ի ճանապարհին վրայ, միւս կողմը՝ «հին» ուղղագրութիւնը կը ժխտէ իբրեւ ... հինցած, ու թերեւս՝ խորհրդային այդ ժառանգութեան թաքուն գովերգումով։

Ակադ. Սերգէյ Աբրահամեան՝ «Արդի հայերէնի զարգացման մի քանի խնդիրների մասին» խորագրուած իր յօդուածին մէջ, կ'ըսէ, թէ «ոչ ոք իրաւունք չունի պահանջելու, պարտադրելու, որ մարդ իր լեզուին տիրապետի իրն հայերէնի անյաղթահարելի դժուարութիւնները յաղթահարելու ճանապարհով։ Եւ քանի որ դա կարող է յաջողուել շատ քչերին, ուրեմն ժողովրդի գրագիտութիւնը լուրջ վտանգի տակ է դրւում» («Պատմա – բանասիրական հանդէս», 1, 1997, էջ 91)։

Կը կասկածինք, որ դասական ուղղագրութիւնը «անյաղթահարելի դժուարութիւններ» բերէ։ Եթէ մարդիկ Թուաբանական կամ հաշուապահական ցանազան բանաձեւեր գոց կ'ընեն կամ սովորութեան ուժով կը սորվին, այնքա՞ն գերմարդկային ճիգ մը կ'ենթադրէ ուղղագրական կանոններ սորվիլ, ինչպէս որեւէ լեզուի պարագային։ Ամբողջ հարցը ուզելու խնդիր մըն է։

Մենք պիտի ուզէինք լսել Ֆրանսագիր ու անգլիագիր ընթերցողներու խօսքը, իմանալու համար եթէ արդեօք դիւրութեամբ տիրացած են այդ լեզուներու ուղղագրութեան։ Կը կարծէ՞ք, որ սպաներէնի ուղղագրութիւնը դեղահատ կուլ լելու պէս բա՞ն մըն է։ Հայերէնի ուղղագրութիւնը, ի վերջոյ, սպաներէնի, ֆրանսերէնի կամ անգլերէնի պարագաներէն աւելի դժուար կամ անլուծելի խնդիր մը չէ։ Գրաբարի եւ աշխարհաբարի հնչիւնաբանական անջրպետը, կը խորհինք, չի կրնար աւելի լայն ըլլալ, քան վերոյիշեալ լեզուներու հին եւ նոր վիճակներու պարագան։

Արդարեւ, հայերէն գրել սորվողի համար, ո՛չ յա, յո, յու, ույ երկ– ու եռաբարբառները տարբերութիւն են եա եօ, իւ, ոյ երկբարբառներուն դիմաց, ո՛չ ալ բառավերջի է հնչիւնը է –ով գրելը ուղեղային բջիջներու յատուկ մաշեցում կը կ'ենթադրէ։

Ամերիկեան անգլերէնը ջնջած է ou երկբարբառը (color, honor, փոխանակ բրիտանական անգլերէնի colour, honour ձեւերուն), կատարելով նաեւ այլեւայլ մանր – մունր պատշաճեցումներ, եւ սակայն համաշխարհային ողբերգութիւն չէ սարքուած։ Կարելի չէ՞, որ հայերէնն ալ յարմարեցումներ կատարէ՝ առանց անտրամաբանութեան մէջ ինկնալու, եւ, օրինակ, բառավերջի յ–ն ջնջէ, բառամէջի վ հնչիւնը կանոնաւորէ (վ, ւ, ու) եւ նման բաներ։

Ուստի, կը հասնինք խնդրի բո՛ւն էութեան. ուղղագրութեան հարց մը գոյութիւն ունի, որ այս վէճէն անդին կը գտնուի եւ որ սակայն անոր կողմէ քօղարկուած է։ Մեր կարծիքով, պէտք է միջոցներ նախապատրաստել փոյթ հարցերը լուծելու։

«Հին»ի ու «նոր»ի հարցը նոյն կէտին վրայ չի կրնար մնալ։ Եթէ 1922–ի ու 1940–ի ուղղագրական փոփոխութիւնները կատարուած ըլլային զուտ գրական – լեզուաբանական մակարդակի վրայ, հեղինակաւոր անձերու հաւաքական կարծիքի հիման – որ այսօրուան արդիւնքը պիտի չտար, մանաւանդ ըլլալու կարիք չկայ ասիկա պնդելու համար –, հաւանաբար ընդունուած ըլլային ամբողջ հայութեան կողմէ ու ի զօրու ըլլային մինչեւ այսօր։ Այդ փոփոխութիւնները չընդունուեցան ո՛չ թէ որովհետեւ պաշտօնական բաւարար կապ չկար, այլ որովհետեւ իրենց մէջ անտրամաբանական որոշ հիմքեր կային ու կան։ Բացառուած չէ, որ իբրեւ զուտ հակախորհրդային ցոյց, որեւէ բնոյթի փոփոխութիւն մասնակիօրէն չընդունուէր Սփիւռքի մէջ, սակայն այս պարագային հաւանական է, որ այդ հակազդեցութիւնը սահմանափակ արձագանգ ունենար, ճիշդ ինչպէս «նոր» ուղղագրութիւնը միայն տարածուեցաւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ։

Անհրաժեշտ է, որ այդ պետական որոշումը տրուի ո՛չ թէ գրչի հարուածով մը – զոր կատարելու համար պէտք չկար այսքան տարիներ սպասել –, կամ խորհրդարանական քննարկութեամբ, այլ՝ հեղինակաւոր անձերու համախորհուրդ քննարկումով։

Վերոյիշեալ յօդուածին մէջ, ակադ. Աբրահամեան ուղղագրութիւնը միասնականացնելու («հին»ի ի նպաստ) համար կը նշէ, որպէս եզրափակիչ խօսք, որ «կարեւոր է, որ այդ հարցը լուծուի ժողովրդավարական ու համազգային հոգեբանութեան մթնոլորտում ու պայմաններում: Այդ հարցի քննարկման համար ցանկալի է կազմակերպել համահայկական խորհրդակցութիւն, որին մասնակցեն Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի հայութեան ներկայացուցիչները» (էջ 92)։ Մեր կարծիքով, ցանկալի չէ, այլ՝ պարտաւորիչ։ Հայաստանի ու Սփիւռքի հայերէնագէտներէ բաղկացած այդ հեղինակաւոր հաւաքոյթը պէտք է նկատի ունենայ հիմնական մէկ նախադրեալ. խնդիրը ուսումնասիրել առանց նախապայմանների, մեկնելով 1921–ի իրավիճակէն, երբ տակաւին մէկ ուղղագրութիւն տիրական էր։

Դասական ուղղագրութեան ընդդիմադիրները կը պնդեն, որ եթէ անոր վերադարձ տեղի ունենայ, ժողովուրդը անգրագէտ կը դառնայ. պիտի ուզէինք իմանալ ի՞նչ պատահեցաւ 1940–ին, երբ նախորդ փոփոխութեան մասնակի բարեփոխումը կատարուեցաւ։ Հաւանաբար մարդիկ տատամսումի կարճ շրջան մը ապրեցան, մինչեւ որ ընտելացան նոր կացութեան։

Կրնանք վերյիշել մօտիկ օրինակ մը. 1993–ին ազրպէյճաներէնը լքեց կիւրեղեան այբուբենը եւ դարձաւ լատինատառ։ Որոշումը գաղափարախօսական շատ յըստակ նպատակ մը ունէր՝ անջատուիլ ռուսական ու ռուսերէնի ազդեցութենէն եւ մերձենալ ցարմիկ թրքերէնին։ Կարելի՞ է պնդել, որ Ազրպէյճանցիները դարձած են անգրագէտ՝ որդեգրելով տարբեր այբուբեն մը, զոր նախապէս երբեք չէին օգտագործած։ Մտածա՞ծ են, որ եօթը տասնամեակներու գրական ժառանգը պիտի փճանայ շուտով, այն պարզ պատճառով, որ ժամանակի ընթացքին կիւրեղատառ ազրպէյճաներէնի ընթերցող կրնայ չմնալ։

Այս հարցումներուն պատասխանները չունինք, եւ չահեկան պիտի ըլլար գանոնք իմանալը։ Հաւանական է որ մեր արեւելեան դրացիները Պաքէն աւելի պապական չեն եղած, եւ քանի որ իրենց շահերուն կը համապատասխանէր՝ ըրած են այն ինչ որ իրենց գործին կու գար։

Որքա՛ն գիտենք, աւելի քան մէկ ու կէս հազարամեակի ընթացքին միայն 1913–ի յոբելեանին ու յաջորդող ամիսներուն լոյսին կանոնաւորող աշխատանք մը մտածուած է (1922–էն ետք Հայաստանի մէջ գոյացած որոշումները միայն արեւելահայերէնի – բացառելով Իրանի – համար որդեգրուած են)։ Նման աշխատանք մը, եթէ ծնունդ առնէ առողջ, լուծումներու հետամուտ եւ հաւասարէ հաւասար խօսակցութեան մը բնոյթով, վստահաբար ո՛չ միայն կրնայ հիմք դառնալ հարցի վերջնական լուծումի մը, այլ՝ օրինակելի ըլլալ այլ խնդիրներու քննարկումին համար։

Կարելի՞ է սկսիլ նման խօսակցութիւն մը. պատասխանը պէտք է տան հնարաւոր դերակատարները։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէս

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԶՕՐԱԿՈՉ՝ ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻՆ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1988 Դեկտեմբեր 7–ի երկրաշարժը մըտաւ իր 10–րդ տարուան մէջ։ Աղէտեալ ժողովուրդը եւ հողը դեռ կը կրեն ծանր հետեւանքները։ Այս ընթացքով, այլ տասնամեակներ կրնանք թեւակոխել առանց աւարտած ըլլալու վերաշինութեան գործը։ Վերաշինութիւնը աղէտի գօտիին մէջ հրամայական մըն է։ Առաջնահերթ ծրագիր պէտք է ըլլայ բոլոր միջազգային կամ հայկական մարդասիրական Միութիւններուն համար, քանի պետութիւնը իր այսօրուան պիտանիով անկարող է բառնանձնել այս ծանր բեռը։ Այս նպատակաւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ձեռնարկեց արշաւի մը դէպի Ֆրանսայի 3600 քաղաքապետարանները։ Ծրագիրը ներկայացուեցաւ Նոյեմբեր 27–ին (տե՛ս «Յառաջ»ի Դեկտեմբեր 2–ի թիւը, Ա. էջ, Ա. սիւնակ)։

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի Մատակարար Խորհուրդի զօրակոչը կը հնչեցնէ Ֆրանսայի չորս տարբեր քաղաքական հոսանքներու, պատկանող չորս քաղաքապետներ։

Աշխատանքի նոր եղանակ, նոր դաշտ մըն է։ Դեռակատար դարձնել չորս քաղաքապետները եւ իրենց քայլերուն եւ յանձնառութեան հետեւելու հրաւիրել միւսները։ Այլ խօսքով, համակամութեան շղթան ընդհանրացնել եւ խարխուր նետել հայկական ծիրէն դուրս։ Սակայն, միայն զօրաշարժ հռչակելով, թերթի յատուկ թիւ հրատարակելով, տեսերիզներու լուսարձակումով դաշտը չի հերկուիր։ Թղթածրարը կրնայ հասնիլ քաղաքապետին գրասենեակը կամ լաւագոյն պարագաներուն՝ գրասեղանը, բայց եթէ հետապնդող, յիշեցնող, հարցը արծարծող չըլլայ, արդիւնքը ոչինչ կ'ըլլայ կամ կը սահմանուի նուազագոյնին։

Արդ, կարիքը կայ զօրակոչի մը։ Ամէն Հայ, անհատապէս թէ հաւաքաբար, պէտք է դիմէ իր բնակած քաղաքին, գիւղին քաղաքապետին։ Աղէտի գօտիի վերաշինութեան համար ձեռնարկուած այս նոր գործողութեան յաջողութիւնը կախուած է նախ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի անդամներուն կատարած տեղեկատուական աշխատանքէն, ունեցած հեղինակութենէն եւ ճառագայթումէն հայկական եւ ոչ հայկական շրջանակներէն ներս։ Իրենց կը պատկանի հետաքրքրել, համոզել, վստահութիւն շահիլ, գործակցութիւնը ապահովել շատ շատերուն, որոնք իրենց կարգին պիտի ըլլան մէկ մէկ դերակատարներ եւ դեսպաններ։ Որպէս առաջին օրինակ ըսենք թէ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ՝ Պետրոս Թերզեան անցի՛ չորեքշաբթի ճամբորդեց Հարաւային Ֆրանսա եւ տեղական յանձնախումբի անդամներու ընկերակցութեամբ մասնակցեցաւ տեղեկատուական հանդիպումներու Պուք – Պէլ – Խօ (Պուշ – Տիւ – Ռոն) եւ Սէն Ռաֆայէլ (Վառ), կազմակերպուած վերոյիշեալ քաղաքներու հայկական Միութիւններու կողմէ։ Պուք – Պէլ – Խօ–ի քաղաքապետարանը, որուն Խորհուրդին մէջ կցորդի պաշտօն ունի՝ Էրվէ Սէրքեան, որոշում տուաւ կոչին պատասխանել հինգ հազար Ֆրանքի նպաստով մը։ Տեղւոյն Հայկական Մշակութային Միութիւնը իր գանձէն նուիրեց երկու հազար հինգ հարիւր Ֆրանք, իսկ եղան այլ ինքնաբուխ նուէրներ որոնց գումարը հասաւ հինգ հազար Ֆրանքի։ Ըսենք թէ Պուք – Պէլ – Խօ–ի մէջ կ'ապրին շուրջ երեք հարիւր Հայեր։ Հանդիպումին ներկայ եղան հարիւր տասը հոգի։ Մէկ երրորդը հայկական բնակչութեան։ Սէն Ռաֆայէլի մէջ, հանդիպումին ներկայ եղաւ քաղաքապետին գրասենեակի տնօրէնը՝ Մարսէլ Տըլաուի որ խօսք առնելով յայտարարեց «մեսաժ ուրիւ» եւ խոստացաւ Հայերուն թարգմանը ըլլալ քաղաքապետին մօտ։ Այս ուղղութեամբ կրնանք նաեւ վստահիլ Տիկին Ա. Կարապետեանին, Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան տնօրէնուհին, որուն յարաբերութիւններու ցանցը լայն է, եւ գործակցելու պատրաստակամութիւնը մեծ։ Սէն Ռաֆայէլի հանդիպումին մասնակցեցան շուրջ վաթսուն հոգի, ոմանք եկած Գաննէն, Տրակինեանէն...։

Նման ձեռնարկներ պէտք է բազմապատկել տասով, հարիւրով զօրակոչը լսելի դարձնելու եւ արդիւնաբեր ընելու համար։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀՈՂԻՎԻՐՏՈՒՔ

ՏԷՍԻՆ

ՄԱՐԻՁԱ ՀԱՐԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6–ին, ցուրտ առաւօտ մը, Հայուհի մը եւս թաղեցինք Տէսինի գերեզմանատունը՝ ուր «եան»եր պատկառելի բազմութիւն մը կը կազմեն արդէն. գաղթականութեան առաջին սերունդէն, երկրորդէն ալ, շատեր կը հանգչին հոն, մեծ մասը աչքառու տապանաքարերու տակ։

Հանգուցեալը Մարիձա Հարէլեան ծանօթ դէմք մըն էր շրջանին մէջ, յարգըւած, ընդհանրապէս, բոլորէն։ Պատկանած էր երիտասարդներու, երիտասարդուհիներու այն սերունդին՝ որմէ շատեր անմիջապէս ու Ֆրանսա ոտք կոխեցին, փնտռեցին իրենց տարեկից ազգակիցները, ջանացին կազմել միութիւններ, կազմակերպել հանդէսներ, պարահանդէսներ։ Կը տանէին ջանք, աշխատանք միասին ըլլալու համար, հաւանաբար առանց իսկ անդրադառնալու թէ կը ծառայէին հայապահպանման։ Իր ժամանակակիցները կը պատմեն թէ Մարիձա հայկական պարահանդէսներուն զարդերէն մէկն էր եղած։

Ծնած էր 84 տարիներ առաջ Պարտիզակ, արեւմտեան Թուրքիոյ ամենահայ գիւղաքաղաք. տանհօք... կը պատկանէր Առաքելական Եկեղեցին, ինչ որ, ոչ մէկ պարագայի, արգելք եղած էր Մարիձային ծառայելու, իր ամուսինին, Յովհաննէսի հետ, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ։ Աշխատած էր նոյնիսկ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ շինութեան Տիկնանց յանձնախումբին մէջ։

Մարիձա Հարէլեան, ունեցաւ – կարելի է ըսել – էքիւմէնիք յուղարկաւորու–

թիւն մը։ Ներկայ էին՝ արքեպիսկոպոս մը, եպիսկոպոս մը, քահանայ հայրեր ու բարեկամներու ստուար բազմութիւն մը։ Ոմանք մնացին դուրսը։ Տէսինի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին շատ փոքր էր այդ օրուան համար։

Պատուելի Խայիկեան կը վարէր արարողութիւնը։ Մատըլէն Քէչիչեան արտասանեց (ֆրանսերէն), աւետարանական համայնքին կողմէ, համակրալից խօսքերով՝ հանդէպ հանգուցեալին։

Դուիթ Արքեպիսկոպոս Սահակեան՝ որ պատահաբար կը գտնուէր Լիոն, ճիշդ բառերով նշեց ողբացեալ ամոլին անձնուիրութիւնը ի սպաս հայութեան։

Արքեպիսկոպոսը մօտէն ծանօթ էր Մարիձայի հիւրասէր ոգիին։ Տեղտեղ՝ իր տունը բաց էր շրջանէն անցնող բոլոր հոգեւորականներուն, ազգային գործիչներուն առջեւ։ Արեւելքէն եկած ուսանողները կը գտնէին հոն անկեղծ եւ, յաճախ տեւական հիւրասիրութիւն մը։

Նորվան Եպիսկոպոս եւս քանի մը սրտաշունչ խօսքերով յարգեց Մարիձա Հարէլեանի յիշատակը եւ օգտուեցաւ առիթէն անգամ մը եւս նշելու Յովհաննէս Հարէլեանի անձնուիրութիւնը։ Հաւատարիմ դաշնակցական եւ երբեմն ալ պատասխանատու, կուսակցական աշխատանքը արգելք չէր եղած իր եկեղեցական նուիրումին։ Հոգեւորականի պէս, Յովհաննէս, տարիներ, վարած էր դպրապետի պաշտօնը, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, ինչ որ դիւրին գործ չէր. կիրակի առաւօտները, կանուխ, ցուրտին կամ տաքին, պէտք էր Տէսինէն երթալ Լիոն։ Յովհաննէս Հարէլեան մահացած է 1990–ին, 82 տարեկանին։

Տիկին Հարէլեան, խաչուհի իր երիտասարդութենէն ի վեր, եղած էր, տարիներ, Նախագահուհի Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին։ Յուղարկաւորութեան ներկայ էին բնականաբար Տէսինի եւ շրջանի մասնաճիւղերուն անդամուհիներէն շատեր, գլխաւորութեամբ, Լիոնի մասնաճիւղին մէջ իր գործը շարունակող նախագահուհիներուն՝ Լուսին Թութեանի եւ Տրնիկ Ալաճեանի։

Ստուար բազմութիւն մը հետեւեցաւ դագաղին մինչեւ գերեզմանատուն։

Մարիձա Հարէլեան կը հանգչի իր ամուսնոյն կողքին, ան ալ Պարտիզակցի։ Երկուքն ալ սիրեցին ծառայել հայապահպանման. իրենց օրինակը պիտի յիշուի երկար, Տէսինի եւ Լիոնի մէջ։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՌՈՒՍ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Ուղեղներու արտագաղթէն ետք, Ռուսաստան կորսնցուցած է նաեւ մարզական աշխարհի իր լաւագոյնը։ Երկրին Ողիմպիական Կոմիտէի նախագահը յայտնած է թէ հազարաւորներու կը հասնի թիւը այն մարզիկներուն, մարզիչներուն, որոնք արտասահմանի մէջ կ'ապրին ու կը գործեն։ Ծանրակշիռ հետեւանքներ ունի յատկապէս մարզիչներու մեկնումը, քանի որ հետը կը տանի նոր ախոյեաններ, տաղեր ունենալու յոյսն ալ։ Արդէն Ռուսաստան սկսած է կորսնցնել առաջնորդի իր դիրքը միջազգային մրցաշարքերու մէջ։

Որոշ է որ նիւթականը առաջին պատճառն է այդ մեկնումներուն։ Ամէնէն օրակաւոր տարր մը անգամ Ռուսաստանի մէջ առաւելագոյն 300 տոլար կը ստանայ, մինչդեռ Թայլանտ մեկնողն իսկ տասը կրկնապատիկը կը շահի։ Ասիկա չի նշանակեր թէ արտասահմանի անոնց աշխատանքը դիւրին է միշտ։ Օրինակ, Մալեզիա հաստատուած մարզիչ մը կը գանգատի որ մահմետական երկրի մը մէջ գրեթէ անկարելի է մարզիկ երիտասարդուհիներու հետ աշխատիլ։ Անոնք մարզումներուն կը ներկայանան լայն տաբատներով ու լաչակով։ Յաւելեալ, կրօնական օրէնքը որ կը տիրէ այդ երկիրներուն մէջ, կ'արգիլէ այդ երիտասարդուհիներու մարմնին ամէն հպում։ Վերջերս մարզիկ մը այդ օրէնքին դէմ չարժած ըլլալով 10 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է ու պարտաւորուած փութով մեկնելու երկրէն։ Այսուհանդերձ, ռուս մարզիչներու արտասահմանեան գործունէութիւնը սկսած է արդիւնք տալ ի վնաս ռուս մարզիկներու։ Երկու տարի առաջ Շուէտի մէջ ռուս մարզիկ Պուխանցեւի կողմէ մարզուած սուրխաղի մը ետին ձգած է ռուս իր մրցակիցը ու խլած ոսկէ մետալը։

Մարմնամարզի ռուսական դաշնակցութեան նախագահուհին ըսած է թէ վերջերս այդ նոյն մարզիկին հետ բանակցութիւն տարած են, համոզելու համար որ վերադառնայ. ընդունած է, այն պայմանով որ ամիսը 1500 տոլար վճարուի իրեն, ինչ որ գումար չահածին համարժէք է։ Նախագահուհին կ'ափսոսայ որ միջոցները չունին նոյն առաջարկը ընելու բոլոր միւսներուն, որոնցմէ շատեր հաւանօրէն չմերժեն վերադառնալ։

Թ. Ա. Թ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Նոյեմբեր 12–ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցած է Զարենցի նուիրուած դասախօսական երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին, որու բացումը կատարած է Վրէժ – Արմէն Արթինեան եւ ներկայացուցած օրուան դասախօսը՝ Անահիտ Զարենց։ Ան, շուրջ ժամ մը, խօսած է իր հօրը մասին։ Մէջ ընդ մէջ արտասանուած են բանաստեղծին գործերէն։ Անահիտ Զարենց Մոնրէալ ժամանած էր Նոյեմբեր 9–ին եւ յաջորդական այցելութիւններ տուած տեղւոյն հայկական հաստատութիւններուն։ Նոյեմբեր 13–ին, Թորոնթոյի Հայ Կեդրոնի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ ծանօթացման մտերմիկ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Անահիտ Զարենցի հետ։ Գըլխաւոր ձեռնարկը տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 16–ին, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ։ Օրուան հանդիսավարը՝ Մարգար Շարապխանեան անդրադարձած է Զարենցի գրականութեան, ժամանակաշրջանին եւ ճակատագրին։

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 15–ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ.–ի 107–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան Կոմիտէին։ Բացման խօսքով հանդէս եկած է Լենա Գասպարեան, Հ. Յ. Դ. ԳԵՄ–ի Ս. Զաւարեան մասնաճիւղի խօսքը փոխանցած է Ալինա Զաղուճեան եւ յանուն Ս. Թէհլիրեան Կոմիտէի խօսք առած է Մկրտիչ Պօղոսեան։ Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Լեւոն Հասըրճեան։ Գեղարուեստական բաժին մը գործադրուած է։ Տեղի ունեցած է մոմավառութիւն եւ հանգանակութիւն ուրկէ գոյացած է 20 հազար տոլար։

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Իփէկեան սրահին մէջ, Նոյեմբեր 2–ին, մեծարանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդական փոխանորդ՝ Գէորգ Վ. Զապարեանի։ Ներկայ եղած են առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը, միութեանց ու կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ։ Այս առթիւ կ'ոգեկոչուէր նաեւ Գէորգ Վարդապետի քահանայ ձեռնադրութեան 25–ամեակը։ Բացումը ու հանդիսավարութիւնը կատարած է Տիկին Վերժին Զաքմաքեան։ Ելոյթներ ունեցած են Եղիա Ծ. Վրդ. Գիրէճեան, Տիկին Ս. Թաշնի, վեր. Մհեր Խաչիկեան, Արմէն Ա. Քհնյ. Իշխանեան, Յովնան Արք. Տէրտէրեան, հուսկ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Գէորգ Վրդ.։

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Նոյեմբեր 30–ին, պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն տեղի ունեցած է Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 94–րդ տարեդարձին առթիւ։ Պատարագած եւ քարոզած է թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք.։ Յաջորդած է ընդունելութիւն մը որու ներկայ եղած են Ազգային վարչութիւնը, Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ նախարարը, Սելանիկի քաղաքապետը, Կրթական նախարարին ներկայացուցիչը, համալսարանի դասախօսներ եւ այլ անձնաւորութիւններ։ Այս ընդունելութիւնը տեղի ունեցած է Սելանիկի «քաղաքակրթական մայրաքաղաք» հռչակուելուն առթիւ։ Թաղային Խորհուրդի անունով Պ. Վարդգէս Գունտաքճեան պարգեւատրած է նախարարը քաղաքակրթական մայրաքաղաքի կազմակերպման իր բերած օժանդակութեան համար։ Պ. Վարդգէս Գունտաքճեան իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնած է այդ հռչակման առթիւ Հայերու յատկացուած գեղարուեստական բաժնին եւ անոր առընթեր հայկական հաստատութիւններուն ընձեռուած նիւթական օժանդակութեան համար։

ՊՈԼՍՈՅ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան հանդիսասրահին մէջ, Նոյեմբեր 29–ին, ըստ աւանդութեան, տեղի ունեցած է «Ուսուցչաց տօն»ին առթիւ մտերմիկ հանդիպում մը։ Բացումը կատարած է վարչութեան ատենապետուհի Շուշան Խաչիկեան, Արշալոյս Ղուկասեան անդրադարձած է Ուսուցչաց Միութեան մէկ տարուան կրթական եւ դաստիարակչական աշխատանքներուն։ Հիմնարկի ատենապետը՝ Կարօ Կարապետեան իրագործուած կրթաթոշակներու մասին ընդարձակ տեղեկութիւններ հաղորդած է։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Նոյեմբեր 22–ին, նախաձեռնութեամբ Սկաուտ Խորհուրդին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ. Կամքի անցեալի եւ ներկայի բոլոր խմբապետներու եւ սկաուտական խորհուրդի անդամներու հանդիպումը։ Համախմբուած էին 40 տարիներու աւելի քան 160 աշխատակից քոյրեր եւ եղբայրներ։ Կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ խօսք առած է Արա Իմամճեան։

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՀՕՄ–ի Ռուբինա մասնաճիւղի տարեկան տօնավաճառ – պազարը տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 8–ին եւ 9–ին, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ։ Բացման առթիւ, հանդէս եկած է վարչական անդամ Բենոն Թորդի։ Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան Կոմիտէի եւ Հայ Կեդրոնի Միութիւններու անունով խօսք առած է Վարդ Զաքարեան, Ռուբինա մասնաճիւղի անունով շնորհակալութիւն յայտնած է Արփի Աճէմեան տօնավաճառի յանձնախումբին։ Իր գնահատական խօսքը արտասանած է նաեւ Շահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԳ.

Եւ ազգային ժողովի քարտուղարը հեռացաւ իր երկար հասակը մէկ կողմ ծըռած, Բիզայի ծանօթ [illegible]։

Նշանիկ քթին տակէն մըլտաց։

– Ամէն բան գիտէ, բայց [illegible] որպէս զի վաղը իրիկուն իր Թերթին մէջ առաջին անգամ ինք տայ լուրը...

Արդարեւ Գարիկ Էֆէնտի կ'աշխատակցէր երեկոյեան Թերթի մը, որուն ազգային լուրերը կը խմբագրէր։

Այն մտածումը թէ տեղեկագրին պարունակութիւնը ուրիշ Թերթ մը առաջին անգամ պիտի տար՝ աւելի կատղեցուց «Հանրային Կարծիք»ի խմբագիրը։

– Այս տեղեկագիրը անպատճառ պէտք է ձեռք ձգեմ, խորհեցաւ։

– Բայց ի՞նչպէս... ահա՛ խնդիրը։ Կրկին վերադարձաւ Խորհրդարան։ Վարչութեան անդամները արդէն մեկնած էին, միայն քարտուղարը մնացած էր որ Թուղթերը կարգի կը դնէր ու մէկիկ մէկիկ կը տեղաւորէր խոշոր պայուսակի մը մէջ։ Գողունի քայլերով կամաց մը մօտեցաւ անոր, առանց նշմարուելու։

Քարտուղարը՝ գետին ծռած՝ կը ջանար խոշոր տետրակ մը տեղաւորելու պայուսակին մէջ։

Խմբագիրը, յանկարծ, սեղանին վրայ նշմարեց Կարպիս Էֆէնտի Նիգակի տեղեկագիրը։ Սաղայելական ժպիտ մը նըկարուեցաւ դէմքին վրայ։ Շունչը բռնած եւ ոտքին մատներուն վրայ կոխելով՝ քայլ մը առաւ դէպի սեղանը եւ ձեռքը երկարելով տեղեկագիրը վերցուց եւ անպարագրական ճարպիկութեամբ մը սահեցուց գրպանին մէջ։ Յետոյ կամաց կամաց դէպի դուռը ուղղուեցաւ եւ անյայտ եղաւ։

Այս ամէն գործողութիւնները հազիւ երկու վայրկեան տեւած էին։ Վարչութեան քարտուղարը բան մը չէր նշմարած։

Նշանիկ յաղթականօրէն անցաւ նրբանցքէն, սանդուխէն արագ արագ վար սահեցաւ եւ ինքզինքը եկեղեցիին բակը նետեց։

Վայրկեան մը ետքը արդէն Թրամվայի ճամբան հասած էր եւ գրեթէ վազելով դէպի կամուրջ կը դիմէր։

Երբ խմբագրատուն հասաւ, դէմքը կը ճառագայթէր ուրախութեամբ։ Շիտակ գնաց իր տնօրէնին մօտ, որ սեղանի մը առջեւ նստած՝ դրամ համրելու վրայ էր։

– Նշանաւոր բան մը ձեռք ձգեցի, ըսաւ Թուրքերէն լեզուով։

– Ի՞նչ է տեսնենք, հարցուց միւսը առանց իրար անցնելու։

– Տեղեկագիր մը՝ որ գաղտուկ կը պահէին կոր եւ որու մասին չուզեցին բան մը հաղորդել մամուլին։

– Ի՞նչ տեղեկագիր է...

– «Ձանձ», Ք. Թաղի խնդրին վրայ Կարպիս Նիգակ Էֆէնտիի տեղեկագիրը...

– Աս է նէ՝ բան մը չէ, ես ալ կարեւոր բան մը կարծեցի, պատասխանեց տնօրէնը, ի՞նչ կարեւորութիւն՝ Ք. Թաղի խնդիրը։

– Էֆէնտի, ի՞նչ կ'ըսէք, օրուան ազգային հարցն է, միւս Թերթերուն խմբագիրները այնչափ աշխատեցան ձեռք ձգելու համար, չյաջողեցան, բայց ես կամաց մը Վարչութեան սեղանին վրայէն գողցայ ... քարտուղարին քթին տակ։

– Այդ տեսակ տեղեկագիրները փոր չեն կշտացներ, պատասխանեց միւսը, «փարայա պաղալըմ...»։

– Վաղը մենք միայն լուրը պիտի տանք ամէնէն առաջ։

– Կը կարծե՞ս որ Թերթը ատոր համար հազար օրինակ աւելի պիտի ծախուի...

Նշանիկ տեսնելով որ իր արարքը պէտք եղածին չափ չգնահատուեցաւ իր տնօրէնին կողմէ, դժգոհութեամբ մեկնեցաւ ու վեր՝ խմբագիրներուն սենեակը գնաց։

– Տղաք, գոչեց, Կարպիս Նիգակին տեղեկագիրը ձեռք անցուցի, վաղը առաջին անգամ մենք պիտի հաղորդենք անոր պարունակութիւնը։

Ու մանրամասնօրէն պատմեց թէ ինչպէս յաջողած էր այդ ծածուկ մնալու սահմանուած վաւերաթուղթը ձեռք ձգել։

– Գարիկ Մուպաշիրեանին գլխուն պաղ ջուր մը պիտի իջնայ երբոր վաղը առտու մեր Թերթին մէջ կարդայ Նիգակ Էֆէնտիի տեղեկագիրը։

– Ինչո՞ւ համար, հարցուց խմբագիրներէն մին։

– Որովհետեւ, ինք գիտէր կոր անոր պարունակութիւնը եւ չուզեց ինծի յայտնել, որպէսզի վաղը իրիկուն ինք հաղորդէ ամէնէն առաջ...

Եւ Նշանիկ զուարթօրէն տեղեկագիրը բացաւ եւ սկսաւ ուշի ուշով կարդալ։

– Ծայրէ ի ծայր հրատարակելու է ասիկա, վճռեց, շատ կարեւոր է...

– Ուրկէ՞ տեղ կը բռնէ, հարցուց գըլխաւոր խմբագիրը որուն յանձնուած էր Թերթին պարունակութեան հսկելու պաշտօնը։

– Երեք սիւնակի չափ կ'ըլլայ։

– Անկարելի է ուրեմն, մէկ տեղեկագրի համար այդքան տեղ չենք կրնար զոհել։

– Բայց շատ կարեւոր է։

– Զըլլար, վճռեց միւսը, համառօտէ՛, միայն իմաստը գրէ՛, ազգային լուրերու մէջ, քանի – քսանհինգ տողով։

Նշանիկ պնդեց որ տեղեկագիրը ամբողջովին հրատարակուի, բայց անկարելի եղաւ միւս խմբագիրները համոզել։

Թերթին մեծ մասը շարուած էր արդէն եւ տակաւին շատ մը կարեւոր լուրեր կային որոնք անպատճառ պէտք է հրատարակուէին։

Խեղճ լրաբերը ստիպուեցաւ տեղի տալ այս նիւթական դժուարութիւններու հանդէպ եւ գոհացաւ համառօտելով իր Թանկագին տեղեկագիրը։

(Շար. 67)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section PARIS

séjour familial à Bellefontaine

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial du **Dimanche 22 février au Dimanche 1er Mars à Bellefontaine (JURA).** Ambiance arménienne assurée avec maintien des tarifs de 1994!!!

Alors n'hésitez plus, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis mais rejoignez nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!

Renseignements et inscriptions au :

- 01. 39. 83. 71. 19 (de 19h à 21h);
- 01. 47. 80. 71. 73 (de 9h à 19h);
- 01. 64. 03. 53. 05 (de 10h à 18h).

SEJOUR D'HIVER

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (JURA) du **15 au 22 février** pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans.

Prix :2.700 F. comprenant :

- **transport**
- **hébergement**
- **location et cours de ski**
- **remontées mécaniques**
- **assurance**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F — Conseil d'Administration —
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.
Date limite d'inscription: 20 janvier.

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

EVENEMENT LINGUISTIQUE

Parlez Arménien en 7 Leçons !

EN 50 HEURES

avec le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

de Mme **Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN**

- *Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à parler, lire et écrire l'arménien.*
- *Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.*
- *Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.*

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél. : 01. 47. 50. 97. 51.
après 18h.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՒ

ԹԱՄԱՐ
13 տարեկան, որբ

ՈՐԴԵԱԶԻ ԹԱՄԱՐ, ԱՐԵՒԻԿ, ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԱԼ, ՏԱԹԵՒԻԿ, ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԷՍ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ

- Ընտանեկան տաքուկ օճախին մէջ մնան
- Ձմրան պաշար ունենան
- Իրենց մօրը կամ հարազատներուն ջերմ գուրգուրանքը վայելեն
- Եւ մանաւանդ, անտէր եւ անճար՝

ՈՐԲԱՆՈՑ ՉԻՅՆԱՆ

Տարեկան 120 տոլարով (750 Ֆ. Ֆր.) կրնաք որբի մը խնամակալութիւնը ստանձնել մինչեւ իր չափահաս տարիքը։

Ստորագրեցէք կցուած կտրօնը եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը անմիջապէս ձեր որբին թղթածրարը կ'ուղարկէ ձեզի։

Կարեւոր. – Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը 120 տոլարը ամբողջութեամբ կը յանձնէ որբին ընտանիքին եւ մնացեալ ծախքերը կը կատարէ իր գանձէն։

– – – – – – – – – – – – – – – –

ԱՅՈ՛, կը ստանձնեմ խնամակալութիւնը Արցախի կամ Հայաստանի 1, 2, 3, 4 որբի(երու)

Անուն՝

Մականուն՝

Հեռաձայն՝

Հասցէ՝

N° Rue

Code Postal Localité

Ստորագրութիւն՝

Այս կտրօնը վերադարձուցէք հետեւեալ հասցէին. –
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կ'ողբայ իր վաստակաւոր ընկերուհիին՝

ՄԱՐԻԶԱ ՀԱՐԷԼԵԱՆԻ

մահը։

Տասնամեակներ շարունակ, ընկերուհի Հարէլեան լիովին մարմնացուց Կապոյտ Խաչի ընկերային եւ ազգային բարոյական սկզբունքները եւ իր ամբողջ էութիւնը անսակարկ նուիրեց մեր կազմակերպութեան։ Հանգիստ իր ոսկորներուն։

14 FEVRIER 1998

RETENEZ CETTE DATE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Astrig*» (Arnouville — Gonesse — Sarcelles — Villiers-le-Bel) organise son *BAL ANNUEL* dans la salle «*Charles Aznavour*» à Arnouville
Animation : ADISS HARMANDIAN.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլ էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր տարեկան հոգեճաշի առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ժան Ակորեան 300 Ֆր., Տիկին Շամիրամ Ազիկեան 200 Ֆր., Օր. Աստղիկ Տէր – Պարսամեան 400 Ֆր.։

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS

accueille

Anahide TER-MINASSIAN

Historienne, maître de conférences à l'Université Paris I, Panthéon-Sorbonne

qui présentera son livre :

HISTOIRES CROISEES

Diaspora - Arménie - Transcaucasie (1890-1990)

paru aux «Editions Parenthèses», en juin 1997

le jeudi 18 décembre à 20h45
Signature - Cocktail

dans le Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

Entrée libre

ԿԱՂԱՆԴԻ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Կաղանդի առթիւ ճաշ մը կազմակերպած է,

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Դեկտեմբեր 20–ին ժամը 20–ին։

Կաղանդ պապան պիտի գայ, երգ, պար, աշակերտներու կողմէ, հաճելի անակնկալներ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Շաբաթ օր ժամը 14–էն 18

01 – 42 – 46 – 88 – 36

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օսմոյի Լէօլա Սաստնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իրենց յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին։

Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Թեճիրեան, 500–ական ֆրանք, Պուլվար Օսմոյի Երէցկին Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գէորգեան, Ընկերուհի Բարիզ Արմաղանեան, Տէր եւ Տիկին Կի, Տիկին Մարի Յակոբեան, Տէր և Տիկին Ռոպէր Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Քրիստոֆ Մուրատեան 200–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէր – Կարապետեան, Օր. Մ. Կօթիէ, Տիկին Մարի Գաբրիկեան, Տիկին Սիմոնեան, Տիկին Արաքսի Յուսիկեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Գալաճեան, Օր. Տիգրանուհի Տէրտէրեան, Տիկին Սիրվարդ Դարբինեան 100–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեան, Տէր եւ Տիկին Սիմա Սարգիսեան, Օր. Գրիսթէլ Մարիթէ, Տիկին Մարի Շամիլեան, Տիկին Մարի Քէօսէեան 50–ական Ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՍԷՆ–ԺԷՐՈՄԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇԸ
Յունուար 10–ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

GRAND REVEILLON

DU 31 DECEMBRE 1997

à l'Espace Tête d'Or
LYON - VILLEURBANNE

organisé par
FRANCE - KARABAGH
et les Associations Arméniennes

EXCEPTIONNEL!
ARARAD AHARONIAN
et son Orchestre
pour la première fois à Lyon

et le DJ DIDIER

Buffet de spécialités arméniennes

Prix d'entrée: Adultes 180 F.
Enfants —13 ans : 90 F.

Renseignements et réservations :

- MCA DECINES Tél. 04.78.49.42.97
- MCA VILLEURBANNE Tél. 04.78.93.57.43
- MCA VIENNE Tél. 04.74.53.43.80
- EGLISE ARMENIENNE DE LYON Tél. 04.78.60.47.18

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

UGAB — MARSEILLE

Bouffée d'Oxygène

Bonne nouvelle !!

Pour la première fois, l'UGAB organise une semaine de vacances à la neige du 21 au 28 Février, au Centre «*LES ABEILLES*» lieu dit la Villette, 05260 Chaillol, pour les jeunes de 10 à 16 ans.

Le prix est de 1800 Frs de Marseille à Marseille et comprend :

- l'hébergement en pension complète
- les forfaits remontées mécaniques + assurance
- la location du matériel
- les cours de ski
- les activités.

INSCRIPTIONS :
327, Boulevard Michelet — 13009 Marseille
— Tél. : 04. 91. 22. 10. 45 —

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

DINER DANSANT

Au profit de l'école arménienne
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux

Le 20 Décembre à 20 heures

animé par *MARTEN YORGANTZ et son Orchestre*

avec la participation de *EVELYNE et YESSAÏ ALTOUNIAN*

MANOLIS et son BOUZOUKI

Show de Kung-Fu
Ceintures noires arméniennes A.B.B.A.

DANSES ET CHANTS DE NOS ELEVES

P.A.F. : 300 F. — Après 23h entrée + 1 consommation: 100 F.

Réservation : 01 46 45 60 55

ECOLE BILINGUE ARMENIENNE
19, Sentier des Epinettes — 92130 Issy-les-Moulineaux

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 18
JEUDI
18 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·271 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.271

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ ՆՈՐ ՑՐՏԱՄԱՐՏԻ ՀԵՌԱՆԿԱ՞Ր ՄԸ

Խորհրդային կայսրութեան անկումէն ետք ամէն մարդ կը կարծէր թէ վերջնականապէս աւարտած է Ցրտամարտի շրջանը։ Բայց Պաղտատեան տագնապը պատճառ եղած է որ սուր լոյս այս համոզումին վրայ։ Նոյեմբերին, հեռատեսիլի Սի–էն–էն կայանը յայտագիր մը հեռարձակած է, Սպիտակ Տունէն ռըփորթաժ մը ցոյց տալով։ Հոնկէ յայտնի եղած է որ կան ամերիկացի ղեկավարներ որոնք կը կասկածին թէ Ռուսերը եւ Իրաքցիները միասնաբար պատրաստած են իրաքեան տագնապը որպէսզի Պաղտատ կարենայ խուսափիլ ՄԱԿ-ի պատիժներէն։ Քաղաքական դէտերը բաւական ծանրակշիռ կը նկատեն ամբաստանութիւնը որ աննախադէպ է ՄԱԿ-ի պատուանդանին վրայ Խրուշչովի կօշիկով լեցուցած զարկերէն ի վեր։ Այսուհանդերձ, շատեր կը հաստատեն, թէ իրականութիւն է որ փայլուն ըլլալէ հեռու են ռուսեւամերիկեան յարաբերութիւնները։ Վերջին եօթը տարուան ընթացքին այդ յարաբերութիւնները ունեցան մարտավարական գործընկերութեան բնոյթ, յետոյ՝ գործնապաշտութեան, անկէ անցնելու համար անտարբերութեան հանգրուանի մը որ օրէ օր կը ստանայ թշնամական երանգներ։

Պէտք է ըսել որ երկու երկիրներու ազդակներէն զատ, կան համաշխարհային բնոյթ կրողներ ալ. գլխաւորը միջազգային քաղաքական բեմին վրայ ԱՄՆ-ու ճնշիչ գերակայութեան մերժումն է։ Ատոր մէջ նոյն ուղղութեամբ կը շարժին դաշնակիցներ ալ, թշնամիներ ալ։ Ամէն անգամ որ Նախագահ Ելցին Չինացիներու կամ Եւրոպացիներու կը հանդիպի, գիրենք կը զգուշացնէ «գերակայութեան» դէմ։ Չի տար ԱՄՆ-ու անունը, բայց ամէն խօսակից գիտէ թէ ո՛վ է ակնարկուածը։ Իսկ Ռուսաստանի մասնագէտ ամերիկացի մը կ'ըսէ թէ ԱՄՆ-ու մէջ Ռուսաստան հետզհետէ աւելի հարց մը կը նկատուի, քան՝ պատեհութիւն մը։ Ատոր պատճառներէն են աղին – անդին թափառող ռուսական հիւլէական ռումբերը, մաֆիական ոճիրները եւ զէնք գնողներու համար քիչ մը շատ ազատ իր շուկան։ Ուաշինկթընի մէջ սկսած է տիրել համոզումը թէ ռուս ընտրանին իր երկիրը կառավարելու կարողութիւնը չունի։ Մոսկուայի մէջ ալ տակաւին չէ մոռցուած ՕԹԱՆ-ի ընդարձակման դառն դեղահատը որ պատճառ եղաւ նոյնիսկ Ռուսաստանի ամէնէն ամերիկամէտ տարրերուն ինքնապաշտպանական դիրքեր ցուցաբերելուն։ Մտահոգութեան պատճառ է նաեւ ԱՄՆ-ու տնտեսական եւ քաղաքական աճող ազդեցութիւնը, Ռուսաստանի հարաւային սահմանին վրայի նախկին խորհրդային հանրապետութիւններուն մէջ։

Այսուհանդերձ, նախագահ Ելցին կը շարունակէ հաւատալ ռուսեւամերիկեան գործընկերութեան. կայ նաեւ տնտեսական կապերու լման ցանց մը երկու երկիրներուն միջեւ։ Ուաշինկթըն նաեւ ներդրումներու մեծագոյն բաժինը պահողն է Ռուսաստանի մէջ. բայց եթէ յարաբերութիւնները չբարելաւուին, աւելի պիտի բարդանայ կացութիւնը, յատկապէս երբ Ռուսաստան շարունակէ հզօրանալ։ Եւ քաղաքական դէտերու կարծիքով, ԱՄՆ պէտք է օգտագործեն Ելցինի ներկայութիւնը, փոխադարձ յարաբերութիւններուն մէջ նոր անկիւնադարձ մը նշելու համար։ Հակառակ պարագային, եթէ դէպքերը ձգուին իրենց ընթացքին, աւելի հաւանական է որ այդ յարաբերութիւնները պրկուին, փոխանակ սերտանալու։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 16 / 17)

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՂՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌՈՅՑԻՆ ՄԷՋ

ԼՂՀ կառավարութեան, Դեկտ. 16-ի նիստին որոշուած է միացնել Շինարարութեան նախարարութիւնը եւ Ճարտարապետութեան ու քաղաքաշինութեան Վարչութիւնը՝ ԼՂՀ Քաղաքաշինութեան նախարարութիւն անունին տակ, իսկ Մշակոյթի եւ Մարզանքի վարչութիւնները՝ Մշակոյթի, Երիտասարդութեան Հարցերու եւ Մարզանքի նախարարութիւն անունին տակ։ Կենսաթոշակներու եւ Աշխատանքի հանրապետական Ֆոնտի գործունէութիւնը առաւել արդիւնաւէտ դարձնելու եւ համակարգելու նպատակով ալ ստեղծուած է Ֆոնտի խորհուրդ մը, զոր կը գլխաւորէ Ընկերային Ապահովութեան Նախարարը։ Քարոզչական աշխատանքի բարելաւման նպատակով ստեղծուած է ԼՂՀ Տեղեկատուութեան եւ Մամուլի Վարչութիւն մը, որու տնօրէն նշանակուած է մինչ այդ «Նոյեան Տապան» լրատու գործակալութեան թղթակից Ժաննա Կրիկորովա։

Կառավարութեան նոյն օրուան նիստին քննարկուած են նաեւ Հանրապետութեան պիւտճէին անցեալ ինը ամսուան արդիւնքները. հաստատուած է որ եկամուտի բաժնին 91%-ը գործադրուած է, իսկ ծախսերու բաժնին՝ 79%-ը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ԳՈՓԸՆՀԱԿԸՆԻ ՄԱՍԻՆ

Դեկտ. 16-ին, Լ. Տէր-Պետրոսեան հանդիպում ունեցած է Մինսկի խումբի համանախագահ երկիրներու՝ Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ու եւ Ֆրանսայի դեսպաններուն ու դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն հետ։ Քննարկուած են Գոփընհակընի ժողովին օրակարգին վերաբերող հարցեր։

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի Ընկերային ապահովութեան նախարարութեան ու ՄԱԿ-ի ջանքերով կարելի եղած է գաղթական առաւել կարօտ 54 ընտանիքի բնակարան տալ։ Բնակարաններուն 44-ը մէկ սենեականոց են, 8-ը երեք, 2-ը հինգ։ Նախարարութեան գաղթականներու վարչութեան պետը այս առթիւ ըսած է թէ ծրագրած են մինչեւ տարեվերջ Սիսիանի մէջ 40, Չարենցաւանի մէջ 38, Բաղրամեանի մէջ 33, Գաւառինի մէջ ալ 46 բնակարան եւս յանձնել նոյնպէս գաղթականներու։ Նոյն աղբիւրին համաձայն Երեւանի մէջ բնակարանի կարօտ տակաւին աւելի քան 7000 գաղթական կայ որոնց բաւարարումը մնացած է յաջորդ տարուան։

Բնակարաններու բաշխումը երբեմն ծանր հարցեր կը յարուցանէ։ Օրինակ, Ռսկատափ փողին մէջ 56 տրամադրելի բնակարաններէն 21-ը գրաւուած են ապօրինաբար ու միայն վերջերս կարելի եղած է ետ առնել զանոնք։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐԱԾ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ

Դեկտեմբեր 12-ին կառավարութիւններու ընդունելութիւններու տան մէջ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան Հայաստանի անկախ պետականութեան առաջին պարգեւները յանձնած է երկու խումբ գործիչներու։ Առաջինները Նախագահի հրամանագրով պարգեւատրուած են «ազգային եւ համաշխարհային մշակոյթի, արուեստի, գրականութեան, կրթութեան բնագաւառներում ունեցած ստեղծագործական ակնառու նուաճումների համար», իսկ երկրորդները՝ միայն ազգային բնագաւառին մէջ տարուած նոյն գործունէութեամբ։ Առաջին խումբը կը կազմեն Գ. Գասպարեան, Կ. Դոմրայեւ, Օ. Տուրեան, Յ. Յակոբեան, Հ. Մաթեւոսեան, Տ. Մանսուրեան, Մ. Մկրտչեան, Ա. Զիգարխանեան, Տ. Սագանդարեան, Ս. Սարգսեան, Ա. Փէլէշեան։ Երկրորդ խումբը կը բաղկանայ Մ. Ներսիսեանէ, Ռ. Ահարոնեանէ, Ա. Գրիգորեանէ, Ֆ. Դովլաթեանէ, Տ. Լեւոնեանէ, Շ. Խաչատրեանէ, Տ. Հէքէքեանէ, Լ. Ծղնաւորեանէ, Ռ. Մլքէեանէ, Վ. Շահվերդեանէ, Յ. Զէքիջեանէ, Վ. Վարդերեսեանէ։ Առաջիններուն տրուած է Ս. Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանը, երկրորդներուն՝ Մ. Խորենացի։

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՆՈՒԷՐԸ

Գարեգին Ա. Հայաստանի ազգային գրադարանին նուիրած է 1685-ին Վենետիկ հրատարակուած «Գիրք տոմարաց»ը որմէ մէկ մէկ օրինակ ունէին Հայաստանի պատմութեան Թանգարանը եւ Մատենադարանը։

Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԿԱՊԱՔԻՆԻ

Նախկին վարչապետ ու Բրիտանիոյ նախկին դեսպան Ա. Սարգսեան, որ առողջական պատճառներով հրաժարած էր այս վերջինէն, կը բոլորէ «առողջութեան ամրապնդման շրջան» մը, ինչպէս ըսած է Հայաստանի Լոնտոնի գործավար Նունէ Սարգսեան, Երեւան – Լոնտոն առաջին թռիչքին առիթով։ Ա. Սարգսեան կ'աշխատի օրը միայն 1 – 2 ժամ եւ շաբաթը մէկ օր կ'այցելէ դեսպանատուն։ Մընացեալ ժամանակի ընթացքին հաղորդացանցով կը հետեւի Հայաստանեան ամբողջ անցուդարձին։

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՍԻՐՈՅՆ

Ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու կեդրոնին տուեալներով, Հայաստանէն մօտ 600 հոգի Հոլանտայէն ապաստան խնդրած են այն պատճառաբանութեամբ որ իրենք արուամոլ են ու որպէս այդ կը հալածուին Հայաստանի մէջ ուր այդ մոլութիւնը մինչեւ հինգ տարուան բանտարկութեամբ կը պատժուի։ Ապաստանեալներու հարցերով զբաղող հոլանտական գրասենեակին հետաքննութեամբ, սակայն, պարզուած է որ այդ 600-էն վեցն իսկ արուամոլ չէ։

ԱՄԱՆՈՐԻ 50 ՀԱԶԱՐ ԾԱՌ

Նոր տարուան նախօրեակին կը նախատեսուի 50 հազար ծառ շուկայ հանել։ «Հայանտառ» պետական ձեռնարկութեան կողմէ անոնք պիտի բերուին Ստեփանաւանի, Ապարանի, Տաշիրի, Հրազդանի անտառներէն։ Կը հատուին այն ծառերը որոնք խիտ բուսած տունկերու շրջանները նոսրացնելու նպատակով ընդհանրապէս կը փճացուին։ Շուկայ հանուած ծառերը պիտի ծախուին 400 – 500 դրամի (5 – 6 Փրանք)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՐԻ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԻ, ընկերվարական պարագլուխ, նախկին գանձապահ կուսակցութեան, Ազգային Ժողովի նախկին նախագահ, այժմ նախագահ Ազգ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբին եւ Լանտեբու ընդհ. խորհուրդին, իր դատապարտումին հաստատումին տեղեկացաւ Դեկտեմբեր 16-ին, ինչ որ ծանր հարուած մըն է իրեն եւ կուսակցութեան համար։ Արդարեւ, Վճռաբեկ Ատեանը (Ֆրանսայի իրաւական բարձրագոյն հեղինակութիւնը) հաստատեց Ռէնի վերաքննիչ Ատեանին 1996 Մարտ 13-ի վճիռը որ ընկերվարական երեսփոխանը դատապարտած էր 18 ամիս բանտարկութեան (յետաձգումով), 30 հազար փրանք տուգանքի եւ երկու տարի քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի։ Ծանօթ է որ Անրի Էմմանուէլի կը հետապնդուէր Իւրպա – Սաժ հարցին կապակցութեամբ, երբ պարզուած էր որ կուսակցութիւնը, որու գանձապահն էր 1988 – 1991 շրջանին, անուղղակի եւ կեղծ հաշուեցոյցերու միջոցաւ դրամ ստացած էր։ Այդ օրերուն քաղաքական կուսակցութիւններու փինանսաւորումը ձեռնարկներու կողմէ արգիլուած չէր (արգելքի օրէնքը քուէարկուեցաւ 1993 Յունուար 29-ին)։ Վճռաբեկ ատեանին այս անսպասելի որոշումը մեծ յուզում պատճառած է ոչ միայն իր կուսակցութեան ծոցը այլեւ, ընդհանուր առմամբ, քաղաքական շրջանակներու մէջ, որոնք կը գտնեն որ Ա. Էմմանուէլի քաւութեան նոխազ մըն է։ Կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ֆր. Հոլանտ որոշած է նախագահ Շիրաքի դիմել որպէսզի ներման իր իրաւունքը գործածէ, այլ միջոց չկայ։ Մնաց որ դատական հետապնդումի տակ են նաեւ Էռ– Փէ – Էռ-ի նախկին գանձապահուհին, ժողովրդավար Ուժի (նախկին Սէ – Տէ – Էս) նախկին նախագահն ու քարտուղարները, նաեւ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը եւ գանձապահը նմանօրինակ հարցերու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարար Իսմայիլ Ճէմ ստորագրած է, Պրիւքսէլի մէջ Դեկտեմբեր 16-ին, համաձայնագրերը որոնք կը վերաբերէին ՕԹԱՆ-ի ընդլայնման 3 երկիրներու անդամակցութեամբ (Լեհաստան, Հունգարիա, Չեխիա)։ Վախ կար որ Թուրքիա արգելք հանդիսանայ, բայց Ճէմ փաստհեցուցած է. – «Կապ չունի ՕԹԱՆ-ի հետ։ Ոչ ոքի կը սպառնանք։ Անգամ մը որ Թուրքիա իր խօսքը տուած է, կը յարգէ»։ Այլ խօսքով Ճէմ ըսել կ'ուզէ որ Եւրոպայէն զգացած դառնութեան վրէժը ՕԹԱՆ-էն պիտի չլուծէ։ Քեմրան Ինան (ԱՆԱՓ-ի պարագլուխներէն) կը շարունակէ թոյն թափել Եւրոպայի վրայ, «Եւրոպացիները, կ'ըսէ, անպարկեշտ են, ապերախտ եւ մանաւանդ ողորմելի։ Մէկ հարուածով ջնջեցին Թուրքիոյ 50 տարիներու զոհողութիւնները, խորհելով որ Ցրտամարտը վերջ գտած ըլլալով, Թուրքիան այլեւս նոյն օգտակարութիւնը չունի»։ Միայն ձախամէտ հրապարակագիր՝ Ալի Սիրմէն, է որ կը համարձակի հարց տալ. – «Կ'ամբաստանենք Եւրոպացիները եւ յունական վէթօն, առանց մենք մեզի հարց տալու՝ ի՞նչ ըրինք արժանի ըլլալու համար Եւրոպայի, մասնաւորաբար մարդկային իրաւանց եւ տնտեսական բարելաւման մարզերու մէջ»։

Լ. ԺՈՍՓԷՆ ափրիկեան հնգօրեայ ճամբորդութեան մը ձեռնարկեց Դեկ. 17-ին, յաջորդաբար Մարոք, Սենեկալ եւ Մալի պիտի այցելէ։

ՁԻՒՆԵՑ ամբողջ Ֆրանսայի վրայ Դեկտեմբեր 16-էն 17 լուսնալիք գիշերը եւ տեղ – տեղ չէր դադրած, բաւական դժուարութիւններ ստեղծելով երթեւեկի։ Փարիզն ալ չէր խնայուած եւ շուրջի կառուղիներու վիճակը շատ դէշ էր, ոմանք նոյնիսկ փակուած։

ԱՊՈՒ ՏՀԱՊԻԻ մէջ (արաբական իշխանապետութիւն) Շիրաք ստորագրեց 20 միլիառ Ֆրանքի պայմանագրութիւն մը, որ կը վերաբերի 33 Միրաժ 2000 օդանաւերու (գնուած 1984 – 1985) արդիականացման եւ 30 միրաժ 2000 – 9 գնման։

ԻՐԱՆԻ ընդդիմութեան քաջածանօթ դէմքը՝ Իպրահիմ Եազտի ձերբակալուեցաւ Դեկտեմբեր 15-ին եւ բանտարկուեցաւ։ Եազտի վերջերս խնդրագիր մը ստորագրած էր ուր կը դատապարտուէին Ա. Խամէյնիի կողմնակից պահպանողականները որոնք կը խոչընդոտեն նախագահ Խաթամիի բարենորոգման աշխատանքները։

ԷՐՆԷՍԹ–ԱՆԹՈՒԱՆ ՍԷՅԷՌ, ինչպէս կը սպասուէր, Գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդի նախագահ ընտրուեցաւ ընդհ. ժողովին կողմէ, գործադիր խորհուրդի նշանակումէն ետք։ Սէյէռ 394 ձայն ստացաւ 480 քուէարկողներու վրայ։ Ինք ալ, իր նախորդին պէս, դէմ է 35 ժամերու պարտադիր բնոյթին։ Օրէնքը դեռ չէ քուէարկուած։ 60 տարեկան, նոր նախագահը դասընկերը եղած է Ժոսփէնի, ԷՆԱ։

ԵԼՑԻՆ, առնուազն երեք շաբաթ պէտք է խնամուի, ըստ Կրեմլինի լաւատեղեակ աղբիւրներու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՆԱԽԱԳԱՀ՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆԻ ՀԵՏ

—ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ—

Հ. — 1988 Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժին 9-րդ տարին լրացաւ: Այսօր Հիմնադրամին կողմէ ձեռնարկուած է հանգանակութեան մը որ ուղղուած է աղէտի գօտիին վերաշինութեան: Այս առիթով պատրաստուած թղթածրարին մէջ կ'ըսուի թէ մինչեւ իսկ 80%-ով կառուցուած շէնքեր կան հոն եւ թէ 35 հազար փրանքի գումարով մը կարելի է տեղաւորել ընտանիք մը: Ինչո՞վ կը բացատրէք իր տարուան յապաղումը:

Պ. — Պատճառը շատ յստակ է. կուգայ միջոցներու սահմանափակ բնոյթէն թէ՛ Հիմնադրամին եւ թէ Հայաստանի պետութեան: Յաւելեալ պատճառ մըն ալ Համաշխարհային դրամատան նախընտրութիւնն է: Դրամատունը 1993 — 1994-ին սկսաւ յատկացումներ ընել այդ շրջանին ու զինք կը հետաքրքրէին զերոյէն սկսած շինութիւնները եւ ոչ թէ թերաւարտները: Ուստի մենք գործի որպէս մեր բաժինը, ընտրեցինք կիսատ մնացած շէնքերու վրայ աշխատիլ: Ճիշդ է որ աւելի դժուար է այս գործը, քան թէ զերոյէն սկսած կառուցումը, բայց աւելի արագ արդիւնքի կարելի է հասնիլ եւ աւելի մեծ թիւով ընտանիք բնակեցնել փոքր գումարով: 35 հազար Ֆրանքի միջին հաշիւը կատարուած էր Համաշխարհային դրամատան համար, Ա. Սարգսեանի վարչապետութեան օրով:

Հ. — Որքա՞ն պիտի տեւէ հանգանակութիւնը ու ի՞նչ միջոցներու ձեռնարկած էք ձայն լսելի դարձնելու համար:

Պ. — Հանգանակութիւնը կը տեւէ քանի մը ամիս. այդ մասին կարելի առաւելագոյն թիւով զանգուած մը տեղեակ պահելու համար այս առթիւ Հիմնադրամին եռամսեայ թերթին յատուկ թիւէն 115 հազար օրինակ սկսած ենք ղրկել, ինչպէս նաեւ տեսերիզ մը, միայն հինգ հազար հասցէի: Ծրագրած ենք հանդիպումներու երկար շարք մը, թէ՛ հայահոծ, թէ՛ քիչ հայութեան տէր շրջաններու մէջ. նաեւ պիտի կազմակերպուին շրջուն ցուցահանդէսներ:

Հ. — Արդեօք այս հանգանակութիւնը սահմանուած է միայն Ֆրանսայի՞ կազմը, թէ այլ կեդրոններ ալ նոյն նպատակով, նոյն ձեւով — տեղական իշխանութիւններու ալ մասնակցութիւնը ապահովելով —, պիտի կազմակերպեն նման ձեռնարկներ:

Պ. — Հիմնադրամի հոգաբարձուներու նախավերջին նիստին — Երեւան, 1996 Հոկտեմբեր —, ի տես Աղէտի գօտիին վիճակին եւ հաշուելով որ ներկայի ընթացքով 25 տարի պէտք է վերաշինութեան համար, որոշուեցաւ որ բոլոր Հիմնադրամները կարելի չափով արագացնեն գործը: Մենք ընտրեցինք այս ձեւը:

Մենք կը կարծենք որ մեր գաղութը հասած է զարգացման մակարդակի մը ուր կարելի է եւ պէտք է դուրս գալ զուտ գաղութային շրջանակէն եւ դիմել ֆրանսական ընկերութեան: Գործակցութեան դիմեցինք քաղաքապետարաններուն, որպէսզի առաւելագոյն թիւով մարդիկ կապ ունենան, տեղական իշխանութիւններու հետ: Այս ձեւով, այս ձեռնարկը համարկումի (intégration) *նոր մակարդակի մը անցքն է նաեւ. համոզուած ենք որ համարկումով կրնանք առաւելագոյնս իրագործել մեր ազգային նպատակները. աւելի հեռուն ալ երթալով, պիտի ըսեմ որ համարկումով կրնանք լաւագոյն ձեւով դիմագրել ձուլումին: Իսկ, ընդհակառակն, մենք մեր վրայ փակուած մնալով վանողական կացութիւն մը կը ստեղծենք եւ մեզմէ կը հեռացնենք մեր լաւագոյն տարրերը:*

Երկիրն ալ — Ֆրանսան —, պէտք ունի հայ գաղութին համարկումի նոր մակարդակի մը հասնելուն: Հայաստանի անկախութեամբ եւ գաղութին զարգացումով կրնաք նոր դեր մը խաղալ. նպաստաւոր թէ՛ Հայաստանի, թէ Ֆրանսայի եւ ոչ միայն մեզի: Այս առումով կարեւոր է որ մեր թերթին յատուկ այս թիւին Բ. էջին վրայ տեղ գտած կտրօնի բաժինը դրուած նպատակին ծառայէ. այսինքն այդ թիւը ստացողներ ստորագրել տան այդ կտրօնը իրենց թաղեցիներուն ու ղրկեն քաղաքապետարան: Այդ ձեւով, վստահաբար Թուլուզի, Սէն-Տընիի, Կրընոպլի, Ս. Ժերմէն ան Լէյի քաղաքապետներուն որոնք արդէն ձեռնարկին զօրակցութեան կոչ ուղղած են իրենց պաշտօնակիցներուն, պիտի միանան ուրիշներ ալ եւ գումարներ յատկացնեն Աղէտի գօտիին վերաշինութեան:

Այսօր այլեւս ժամանակավրէպ է մեր աւանդական ճամբը կարդալ մարդոց որոնք կ'ապրին ու կը գործեն ամբողջական համարկումի մը պայմաններուն մէջ, ինչպէս օրինակ Ս. Զիւրիք մը, կամ Փ. Տէվէճեան մը որոնց կը հանդիպինք Էլիզէի մէջ հայ անձնաւորութեան մը ի պատիւ տրուած ճաշի մը:

Հ. — Ի՞նչ գումար կը յուսաք այս ձեռնարկէն: Կրնա՞ք ակնկալութեան շրջանակ մը տալ:

Պ. — Գումարի տեսակէտէն նախատեսութիւն մը չունինք, քանի որ նախընթաց մը կը պակսի մեզի: Ա. անգամն է որ այս կարգի ձեռնարկում մը կ'ունենանք: Անիմաստ պիտի ըլլայ ուրեմն թիւ մը տալ: Բայց ակնկալութիւնը ունինք ա) *առաւելագոյն թիւով շէնք աւարտելու,* բ) *ժողովուրդին մէջ թարմացնելու երկրաշարժին յաջորդող օրերուն յիշատակը որ մոռցուած է շատերու կողմէ որոնք վերակառուցումը աւարտած կը կարծեն: Այս նպատակով թերթին բացառիկ թիւէն ղրկեցինք նաեւ բոլոր այն նուիրատուներուն որոնք 1988-ի վերջին օրերուն եւ 1989-ի սկիզբը նուիրատուութիւններով մասնակցած էին օժանդակութեան, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց ծագումը:*

Հ. — Չորս տարուան ձեր փորձառութեամբ, կը կարծէ՞ք որ աւելի արդիւնաւոր է մնայուն դրամահաւաքը, քան՝ բացառիկ հանգանակութիւններ: Կրնա՞ք ըսել թէ Սփիւռքի մէջ կայ տրամադրութիւնը Հայաստանի օժանդակութեան հետեւողական մասնակցութիւն բերելու:

Պ. — Կը կարծեմ որ պէտք է աշխատիլ թէ՛ մնայուն, եւ թէ արտակարգ ձեռնարկներով, որովհետեւ իւրաքանչիւրը կը համապատասխանէ տարբեր խումբերու պայմաններուն: Օրինակ, ամսականաւոր մը կը նախընտրէ փոքր, բայց մնայուն մասնակցութիւն ունենալ: Ասիկա կը նպաստէ նաեւ որոշակի ծրագիրներ իրագործելու: Այսուհանդերձ, իւրաքանչիւր գաղութ նկատի առած իր պայմանները, պէտք է ընտրէ աշխատանքի յարմարագոյն ձեւը: Կարեւոր է գիտնալ ըսել թէ հաւաքական այս ջանքը անհրաժեշտութիւն է: Մեր ամբողջ ջանքը մարդոց այդ համոզումը տալու նպատակը կը հետապնդէ:

Անհրաժեշտութիւն է, որովհետեւ եթէ այսօր չընենք, վաղ ուշ պիտի ըլլայ: Այսօ՛ր է որ Հայաստան եւ Ղարաբաղ մեզի պէտք ունին: Վաղը, ինք՝ Հայաստան աւելի օգտակար պիտի ըլլայ Սփիւռքին, ինչպէս եղած է Իսրայէլի եւ հրէական սփիւռքի պարագային: Ես համոզուած եմ ատոր, որքան ալ այսօր դժուար ըլլայ նման բան երեւակայել: Բայց, շատ հաւանօրէն, կէս դար առաջ նոյնքան աներեւակայելի էր նաեւ Հրեաներուն համար:

Հ. — Ի՞նչ է հետաքրքրութեան ընդհանուր պատկերը Հիմնադրամին նկատմամբ եւ ի՞նչ է Ֆրանսայի պարագան: Կրնա՞ք ըսել թէ գոհացուցիչ է հետաքրքրութիւնը:

Պ. — Այս ուղղութեամբ կարեւոր է որ մտահոգութիւնը միշտ ներկայ ըլլայ: Ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը ինքն իրմով սնանող երեւոյթ չէ ու պէտք է միշտ վառ պահել զայն: Հո՛ս է մեր դերը:

Ֆրանսայէն նուիրատուներու թիւը 3500-ի շուրջ է. պէտք է ըսել որ անհատներէ չի բաղկանար այս թիւը. կան ընտանիքներ, բազմաթիւ շրջաններու հայկական հաւաքականութիւնը որ ներկայացուած է միակ թիւով մը: Այսուհանդերձ, որեւէ ձեւով դիտելով ոչ գոհացուցիչ այս թիւին մէջ մեծ է երկրին հարկային համակարգին խիստ աննպաստ բնոյթը: Ան շատ սեղմ սահմաններու մէջ միայն կը թոյլատրէ նուիրատուութիւնները զեղչել հարկի ենթակայ եկամուտէն, ինչ որ չի քաջալերեր օժանդակութիւն բերելու արարքը: Ասիկա համատարած երեւոյթ է որմէ Ֆրանսայի մէջ գործող բոլոր ընկերակցութիւնները — հայկական, կամ ոչ — կը տուժեն: Կ'արժէ նկատի ունենալ հետեւեալ համեմատականն ալ. ֆրանսական հեռատեսիլի Թէլէթոնով վերջերս 380 միլիոն Ֆրանք հանգանակուեցաւ, ինչ որ նկատի առած երկրին բնակչութիւնը (60 միլիոն), անձ գլուխ 6 Ֆրանքի չափ գումար մը կը նշանակէ: Լոս-Անճըլըսի մէջ Ղարաբաղի ի նպաստ կատարուած Թէլէթոնը փակուեցաւ Հիմնադրամին կողմէ շուրջ 15 միլիոն Ֆրանքով (2,5 միլիոն տոլար): Ենթադրելով որ 800 հազար է տեղւոյն Հայութեան թիւը, ասիկա կը նշանակէ մօտ 20 Ֆրանք իւրաքանչիւր Հայու համար: Նոյն Թէլէթոնին մասնակիցներու կարեւոր յաւելումն ալ ուշագրաւ է: Առաջին Թէլէթոնին ինը հազարէն հասած է 16 հազար հոգիի: Երկրին հարկային համակարգը մեծ դեր ունի ասոր մէջ: Մենք այս տարի յոյս ունինք 1997-98 տարեշրջանին 8 միլիոն Փր. հաւաքելու: Ասիկա համեմատած մեր գաղութին թիւին, ամէն անձի համար 20 Փր. պիտի նշանակէ, ինչ որ զուգահեռ մը կը կազմէ Ամերիկայի գումարին հետ եւ եռապատիկ լաւ արդիւնք է քան Ֆրանսայի Թէլէթոնը:

Հ. — Հակակշիռի ի՞նչ ձեւեր կան ձեր գործունէութեան համար:

Պ. — Երբ գործի սկսանք, մեր առաջին մտահոգութիւնը եղաւ առաւելագոյն միջոցները ձեռք առնել որպէսզի մեր հաշիւները խստօրէն քննուին եւ մանրամասն ներկայացուին նուիրատուներու: Այսօր շատ քիչ է թիւը հայկական կազմակերպութիւններու որոնք հասած են խստութեան նոյն աստիճանին իրենց հաշիւներու, ծախքերու վերահսկողութեան մարզին մէջ: Ոչ միայն մեր հաշիւները քննութեան կ'ենթարկուին ներքին եւ արտաքին քննիչներու կողմէ, այլ նաեւ կը քննուին մեր իրագործումները որպէսզի ստուգուի որ յայտարարուածը եւ կատարուածը համապատասխա՞ն են, թէ ոչ: Հոս կարեւոր կը նկատեմ նշել թէ Հիմնադրամին պիւտճէն որեւէ կապ չունի Հայաստանի պետական պիւտճէին հետ, ինչպէս շատեր կը կարծեն:

Հ. — Ձե՞ք կարծեր որ Հայաստանէն հասնող չարաշահումներու լուրեր որոնք կը վերաբերին հանրապետական գումարներու, ինչպէս վերջերս արտասահմանեան վարկերու հարց մը որ կ'առնչուի մինչեւ նախկին վարչապետ Հ. Բագրատեանի անձին, խանգարող ազդակ մը կ'ըլլան նուիրահաւաքի գործին:

Պ. — Դժբախտաբար, Հայաստան այս մարզին մէջ սովորական երկիր մըն է, նման այն բոլորին որոնք ծանօթ են չարաշահումներու պարագաներով: Իմ համոզումս է որ այդ դժբախտ կացութիւնը պիտի մղէ մարդիկը որ աւելի եւս վստահին Հիմնադրամին, քանի որ փաստը տուած ենք ու կը շարունակենք տալ թէ ամէն մէկ Ֆրանք իր նպատակին կը հասնի:

Հ. — Ի՞նչ է արդեօք Հիմնադրամին հայաստանեան մասնակցութիւնը, յատկապէս արագօրէն մեծ հարստութեան տիրացած շրջանակներէն:

Պ. — 1995-96 շրջանին Հիմնադրամին ընդհանուր մուտքը եղած էր 8 միլիոն տոլար որուն 1,700,000-ը Հայաստանէն էր: Վերջին տարիներու նորութիւնը այն է որ հոն այսօր թէպէտ ժողովուրդին մեծ մասը անձուկ պայմաններու մէջ է, փոքրամասնութիւն մը զգալի կերպով սկսած է բարելաւել վիճակը: Ասոր արդիւնքը եղաւ 1995-96ին տեսնել թէ առաւելագոյն մասնակցութիւնը եկած էր Հայաստանէն. ասիկա կը բացատրուի ժողովուրդին մեծ հետաքրքրութեամբ ու այն շրջանակով որ մեծ գումարներով մասնակցելու կարելիութիւն ունի:

Անցան այն ժամանակները երբ կարելի էր ըսել թէ միակ տուողը Սփիւռքն է: Այս ուղղութեամբ վերջին օրինակը պիտի ունենանք Դեկտեմբեր 27-ի հայաստանեան Թէլէթոնով որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի ու Ղարաբաղի ի նպաստ: Հիմնադրամը համահայկական կառոյց է եւ եթէ իրագործումները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ Հայաստանը եւ Ղարաբաղը թիրախ ունին, պատճառը անոնց կարիքներուն հսկայական ծաւալն է, համեմատած՝ իրենց միջոցներուն սղութեան:

Հ. — Հանգանակութեան այլ ձեռնարկներ ալ կան նոյն ժամանակին զուգադիպող. խաչաձեւումը չի՞ խանգարեր ձեր գործը:

Պ. — Ոչ. նախ այն պատճառով որ Հիմնադրամը կը խուսափի ընելէ այն ինչ որ մեզմէ առաջ ուրիշներ ըրած են եւ կ'ընեն աւելի լաւ ձեւով: Մենք ունինք շինարարական ծրագիրներ եւ Ղարաբաղի պատերազմին զոհերու որբերուն ուղղուածներ: Այսօր 150-է աւելի իրագործումներ ունինք մեր հաշւոյն, 300 միլիոն Ֆրանքի արժէքով: Մեր նպատակը շատ յստակ է. միջոցը տալ Հայաստանի ու Ղարաբաղի որ օր մը կարենան իրենք իրենց հնարաւորութիւններով հարցերը լուծել եւ պէտք չունենան դուրսէն օժանդակութիւններու: Ամէնէն գէշ բանը այն է որ երկիր մը վարժուի ապրիլ դուրսէն եկած օժանդակութեամբ: Հայաստան այդ երկիրը պիտի չըլլայ եւ ասիկա այսօր մեզմէ ալ կախում ունի:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Ի՞ՆՉ ԼԵԶՈՒ ԽՕՍԻՆՔ

— Parlez en français.

Չէի կրնար երեւակայել թէ բռնութեամբ եւ ընդմիջելով ուրիշի խօսակցութիւնը, յամառօրէն կրկնուած այս երկու բառերը ակամայ զիս պիտի տանէին մօտ տասնեւութ տարիներ ետ...

Պոլսոյ Սկիւտարի բարձունքներուն վրայ փռուած դալարագեղ պարտէզին մէջ, կէսօրուան դպրոցական պահուն կը խաղան որբանոցի աշակերտները, օգտագործելով աշնան գեղեցիկ օդը: Այն մաքուր օդը որ որբուկներուն առատօրէն տրուած միակ պարգեւն է:

Դպրոցական տարեշրջանի մը սկիզբն է, տաղտուկներով լեցուն շրջան մը: Պարտէզին մէջ կանգնած է երկյարկանի, կիսաւարտ շէնքը ուր այս տարի այլեւս երախաները պիտի կարենան փոխադրուիլ, եւ ես ալ գոնէ քիչ մը հանգիստ պիտի կարենամ քնանալ երբ անփորձ պատասխանատու տնօրէնուհի այդ որբանոցին, գիտնալով թէ երեկոյեան աշակերտներս պիտի չստիպուին կտրել 5 — 600 մեթր պաղին եւ անձրեւին, դպրոցի շէնքէն դէպի գիշերելու շէնքը:

Այդ օր դպրոցին, երախաներուն հետ չեմ խաղար, ինչ որ ընդհանրապէս սովորութիւնս էր, հաստատ համոզումով թէ՝ երախան խաղի միջոցին աւելի շուտ կը սորվի իր լեզուն: Պարտէզին մէջ մի քանի տիկիններու հետ կը կոկենք երախաներու ճերմակեղէնները որ մաս առ մաս կը տեղափոխուի նոր շէնքը: Յանկարծ կոպիտ ձայն մը զիս օդը կը ցատքեցնէ...

— Թիւրքչէ քօնուշ հայվան (*Թրքերէն խօսէ՛ անասուն*):

Արիւնս խուժած է ուղեղիս, ծունկերս կը կտրուին, դողդղալ սկսած եմ: Հոս է որ հարց մը պէտք է տալ. — յանցանքը մեռնողի՞նն է, թէ՝ մեռցնողին:

Թուրք փոխ-տնօրէնին ձայնն է ուղղուած աշակերտի մը: (Մէջբերումով մը լուսաբանեմ ընթերցողները թէ՝ Հայկական դպրոցներու մէջ, Հայ տնօրէնին կողքին, եւ թէ անմիջական կողքին, *միշտ ներկայ է Թուրք փոխ-տնօրէն մը):*

Չեմ յիշեր թէ ի՞նչ եղաւ շարժումս, բայց մեր գիրուկ խոհարարուհիին ձեռքը որ յանկարծակի սեղմեց թեւս, կանխեց իմ շարժումս:

Ձեռքերուս մէջ զգացի սաստիկ ցաւ մը, անզգալաբար մատներս ափիս մէջ այնքան ուժեղ սեղմած էի որ ձեռքերուս ցաւ կուտար, այդ ցաւը զիս ետ վերադարձուց եւ ինքզինքս գտայ, Հայ Եկեղեցւոյ մը ժողովասրահին մէջ ուր եկեղեցւոյ հարցերը կը ծեծուէին, բայց ահա լաւ ալ հայերէն գիտցողի մը բերնէն կը լսէի.

— Parlez en français.

Քովի հայհոյանքը պակաս էր բայց ո՛չ նոյնն էր, նոյնն էր անշուշտ որ տարած էր զիս այն թուականներուն որ միշտ ջանացած եմ սրբել յիշողութենէս ըսելով՝ «այժմ կ'ապրիմ քրիստոնեայ եւ ազատ երկիր մը, ուր հայկական շրջանակներէ ներս մարդ արգելք պիտի չհանդիպանայ իմ մայրենիս ուզածիս պէս խօսելու»...

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լ Ի Ո Ն

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5–ին, տօնական երեկոյթ էր, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից, «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ: Շուրջ 150 հրաւիրեալներ հաւաքուած էին հոն, պատուելու համար ութ Լիոնահայեր՝ որոնք լաւ ծառայած էին եկեղեցիին եւ դպրոցին եւ կը շարունակեն ծառայել: Ստացան պատուանշաններ՝ ղրկուած Էջմիածինէն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ:

Ներկաներուն մէջն էին՝ ծերակուտական Ժիլպէր Շապրու, Վիլէօրպանի քաղաքապետ Ռէյմոն Թէրաչէ եւ շարք մը տեղական ընտրեալներ ու, բնականաբար, շրջանին հայկական կազմակերպութիւններուն անդամներէն շատեր:

Հանդիսութեան կը նախագահէր Նորվան Եպիսկոպոս, իր մօտը ունենալով պատուեալները՝ որոնք տեղ բռնած էին բեմին վրայ:

Արարողութեան սկիզբը, Ռոպէր Տօնիկեան, Ազգային Միութեան նախագահը, տուաւ բացատրութիւններ Ս. Ներսէս Շնորհալի եւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոց շքանշաններուն մասին, ըսաւ թէ ո՛վ էին այս երկու Հայերը՝ սուրբ մեր պատմութեան մէջ:

Յետոյ, Պ. Տօնիկեան նշեց, յաջորդաբար, պատուանշանի արժանացողներուն իւրաքանչիւրին կատարած անձնուէր աշխատանքը՝ ի նպաստ համայնքին: Հէքիմեան քահանայ կարդաց Էջմիածնայ Հայրապետին ղրկած գնահատական կոնդակները:

Նորվան Եպիսկոպոս, յանուն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ի, յանձնեց իւրաքանչիւր մեծարեալին իրեն յատկացուած շքանշանը:

Ժաք Աքիլեան, Ներսէս Տօրոսեան, Խմօն Կարմիրեան, Փասքալ Ղազարեան, Լեւոն Մարկոսեան, Արման Մկրտիչեան, Աւետիս Վանէսեան, ստացան Ներսէս Շնորհալիի անունը կրող շքանշանը: Յակոբ Օհաննէսեան, Ազգային Միութեան վարչութեան ատենադպիրը՝ որ համալսարանական դասախօս է, արժանացաւ Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանին: Մեծարեալներուն կը մնար յայտնել իրենց շնորհակալութիւնները. ինչ որ ըրին առաւել կամ նուազ համարձակութեամբ:

Հանդիսութիւնը փակելէ առաջ աղօթքով մը, Նորվան Եպիսկոպոս, ուղղելով իր խօսքը օրուան հերոսներուն՝ «կը յուսանք» ըսաւ «որ այս երեկոն վերջակէտ մը պիտի չըլլայ ձեր գործնէութեան. պիտի շարունակէք»: Ծափահարուեցաւ:

Երեկոյթը աւարտեցաւ առատ հիւրասիրութեամբ մը, պատրաստուած մեծարեալներուն կողմէ: Ներկաները ապրեցան հաճելի ժամ մը բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Հրաշածին եօթնորեակները

ԱՄՆ–ու հետ ամբողջ աշխարհը զարմանքով, քիչ մըն ալ հիացումով համակուեցաւ լսելով եօթնորեակներու ծնունդին լուրը: Նոյեմբեր 19–ին Մըք Գօհէյ ընտանիքը որ երեք անդամէ կը բաղկանար, վեց վայրկեանի ընթացքին դարձաւ տասնանդամ: Օհայոյի անոնց փոքրիկ գիւղին մէկ խանութին ցուցափեղկին մէջ զետեղուած ազդ մը կը ծանուցանէ թէ բնակչութեան թիւը այլեւս 3400 չէ, այլ 3407: Երիտասարդ զոյգը աղջիկ զաւակ մը ունէր արդէն որ այսօր անդրանիկը դարձած է ութ քոյր – եղբայրներու: Նորածինները որոնց մայրը 29 տարեկան է, չորս մանչ ու երեք աղջիկ են: Անոնց ծնունդը զարմանքէ զարմանք առաջնորդած է բժիշկները, որովհետեւ հնգորեակներու, վեցորեակներու պարագաներ եղած էին, նաեւ եօթնորեակներու, բայց այս վերջինները մահացած էին: Մինչդեռ, Մըք Գօհէյ զոյգին նորածինները առողջական կարելի լաւագոյն պայմանները ունէին: Յղութեան 31–րդ շաբաթը ծնելով, անոնք 900 կրամէն 1.4 քկ.ի միջեւ կը կշռէին:

Անոնց գալուստը որպէս բարեբախտ պատահար մը, սկսած է ազգային բնոյթ ստանալ: Զիրենք շնորհաւորած է նախագահ Գլինթըն: Եւ պէտք է ըսել որ համեստ եկամուտի տէր զոյգը ապահոված ըլլալ կը թուի նիւթական որոշ բարօրութիւն մը: Իրերօգնութեան լայն շարժում մը առաջին օրերէն տարածուեցաւ փոքրիկ գիւղին սահմաններէն շատ անդին: Ընկերութիւն մը յանձն առած է 30 հազար չոր տալ. ուրիշ մը խոստացած է նուիրել փոքրիկներուն սննդեղէնը: Կան նման այլ հաստատութիւններ որոնք յանձնառու են հարկաւոր ամբողջ խաղալիկը, հեռատեսիլի կայաններու վճարումները ստանձնելու: Շինութեան ընկերութիւն մը նոր բնակարան մը պիտի կառուցանէ անոնց համար: Արդէն 15 հոգինոց ինքնաշարժ մը ստացած է երիտասարդ հայրը: Դրամատան երկու հաշիւ բացուած է ուր նուէրներ կը հասնին ամբողջ աշխարհէն:

Ծննդաբերութենէն առաջ անոնց մայրը յայտարարած էր թէ նորածիններուն նկարները վաճառելի չեն: Եւ ճիշդ է որ առաջին շաբթուան թերթերը կամ հեռատեսիլը անոնցմէ նկար չունեցան: Սակայն, յետոյ, Նոյեմբեր 25–ին, հեռատեսիլի կայանի մը յայտագրին մասնակցեցաւ ամբողջ ընտանիքը ու այն տարիքին երբ սովորական մարդ արարածը արգանդի իր օրերը կ'աւարտէ, եօթները յայտնուեցան հեռատեսիլի պաստառին վրայ:

Երիտասարդ մայրը որ ամլութեան դէմ դարմանումի մը ենթարկուած էր, գիտէր թէ կրնար մէկէ աւելի զաւակներու ծնունդ տալ: Եւ յղութեան սկիզբէն իսկ բժիշկները ըսին իրեն թէ անբնական էր վիճակը: Առաջարկեցին սաղմերէն երկու կամ երեքը ձգել միայն: Սակայն ատիկա կը հակասէր հաւատացեալ այդ զոյգին կրօնական հաւատալիքներուն: Մերժեցին:

Այսօր հարց է ութ զաւակ մեծցնելու գործը: Բժիշկները կ'ըսեն թէ նոյնիսկ երկորեակներու, եռորեակներու մայրերը յաճախ հոգեկան ծանր կացութեան կը մատնուին: Վիճակագրութիւններու համաձայն, եռորեակներու ծնողներուն մէկ երրորդը կ'ամուսնալուծուի:

Եօթներու ծնունդին առթած առաջին խանդավառութենէն ու առողջ կեանքի մը մաղթանքներէն ետք, ամէն մարդ համաձայն ըլլալ կը թուի թէ անոնցը օրինակելի ու հետեւելի պարագայ մը չէ: Հազորդացանցի կայան մը որ նուիրուած է այս երեւոյթին, հաշուած է որ Մըք Գօհէյները օրական հազիւ երկու ժամ պիտի կարենան քնանալ, ինչ որ եզրակացնել կուտայ որ նորօրեայ հրաշքները յոգնեցուցիչ են ու ոչ միշտ բաղձալի:

ՔԱՂՀԱՆ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏՉԵԱՆ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 12–ին, Երեւանի «Թէքէեան Կեդրոն»ի Լուիզա Գազանճեան սրահին մէջ գումարուեցաւ Հայաստանի Թէքէեան Մշակութային Միութեան 6–րդ արտակարգ Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակցութեամբ Հայաստանի բոլոր մասնաճիւղերէն 88 պատգամաւորներու եւ Հայաստանի մտաւորականութենէն 37 անդամ – անդամուհիներու:

Ժողովին հիմնական օրակարգն էր ողբացեալ Ֆրունզէ Տովլաթեանի յաջորդին ընտրութիւնը: Ժողովականները վայրկեան մը յոտնկայս յարգելէ ետք Ֆ. Տովլաթեանի յիշատակը, Պատգամաւորական Ժողովի ատենապետ ընտրած են Կալէն Դալլաքեանը, որ ձեռնհասօրէն վարած է ժողովը: Պատգամաւորները միաձայնութեամբ Հայաստանի Թ. Մ. Միութեան նախագահ ընտրած են Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Ակադեմիկոս, բանասէր, միջնադարեան բանաստեղծութեան մասնագէտ, գրականագէտ եւ Ռուսական շրջանակներու մէջ հայ մշակոյթի անխոնջ տարածիչ փրոֆ. Լեւոն Մկրտչեանը: Նորընտիր նախագահի ցանկութեամբ՝ նախկին Կեդրոնական վարչութեան կորիզը համարուող անդամները վարչական վերընտրուած են, որոնց միացած են նաեւ Գրողներու Միութեան երկարամեայ ատենադպիր Ժորա Յարութիւնեան, գրականագէտ Լեւոն Հախվերտեան, Արայիկ Մինասեան եւ Ֆրունզիկ Տովլաթեանի զաւակը, Դաւիթ Տովլաթեանը՝ որ ստանձնած է Երիտասարդական բաժինի պատասխանատուութիւնը:

Հայաստանի Թ. Մ. Միութեան Պատուաւոր Անդամներ ընտրուած են Թ. Մ. Միութեան Հիմնադիր անդամ Հայկաշէն Ուզունեան եւ Թ. Մ. Միութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի Կեդր. Վարչութեան ատենապետ՝ Վարդգէս Պալեան:

Ժողովին ներկայ գտնուած են լրատուական բոլոր գործակալութիւնները, թերթերը եւ Հայաստանի հեռատեսիլը:

Ե Ր Ո Ւ Ա Ն Դ Օ Տ Ե Ա Ն

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԳ.

Հետեւեալ առտու «Հանրային Կարծիք»ի ազգային լուրերու գլուխը կը կարդացուէր հետեւեալը. –

«Բ. ԹԱՂԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Բ. Թաղին ծանօթ խնդրին մասին Կարպիս Նիզակ էֆէնտիի պատրաստած տեղեկագիրը երէկ մատուցուեցաւ Վարչութեան: Թէեւ կատարուած քննութեան արդիւնքը որոշուած էր խիստ ծածուկ պահել մինչեւ խնդրին վերջնական կարգադրութիւնը եւ մամուլին որեւէ լուր չհաղորդել Նիզակ էֆէնտիի տեղեկագրին մասին՝ այսուհանդերձ մենք յաջողեցանք նոյն գաղտնի տեղեկագիրը ձեռք անցընել, որով թերթերուն մէջ առաջինը ըլլալով կրնանք մեր ընթերցողներուն ծանօթութիւններ տալ Նիզակ էֆէնտիի քննութեան արդիւնքին նկատմամբ:

«Կարպիս Նիզակ էֆէնտի նախ խնդրին պատմականը ընելով դատապարտելի կը գտնէ ժամկոչ Վարդանը որ Տիկին Շաղիկի աթոռը բերած դրած էր, եկեղեցիին մէջ, ճիշդ Տիկին Սասունեանի կեցած տեղը, ինչ որ քաղաքավարութեան տարրական կանոններուն դէմ էր: Այսուհանդերձ կ'արդարացնէ ժամկոչը, քանի որ անիկա շարժած էր Տիկին Շաղիկի հրամանով եւ ո՛չ թէ ինքնաբերաբար: Յետոյ, լիազօր քննիչը ձեռք կ'առնէ այս միջադէպին հետեւանքով Թաղին մէջ ծագած եւ հետըզհետէ արծարծուած հակառակութիւնները եւ սա եզրակացութեան կը հասնի թէ Թաղական Խորհուրդի ատենապետ Պօղոս էֆէնտի, իր պաշտօնի կիրառման մէջ որեւէ թերութիւն չունենալով հանդերձ, իր բռնած քիչ մը կամայական ընթացքով դժգոհութիւններ յարուցած է Թաղին մէջ, որոնց ո՛ր աստիճան արդարացի ըլլալը չի քններ Նիզակ էֆէնտի, այսպիսի քննութիւն մը իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս նկատելով: Վկայութեանց մասին Վարչութեան տեղեկարերը կ'ըսէ թէ՝ ինչ ինչ կէտերու մէջ վկաները համաձայն են թէեւ՝ բայց ինչ ինչ կէտերու մէջ ալ իրարու կը հակասեն, որով իրենց վկայութենէն բաղձալի լուսաբանութիւն մը կարելի չէ քաղել: Միւս կողմէ երկու գլխաւոր հոսանքները, – Թաղականական եւ հակաթաղականական – այնքա՜ն լարուած են իրարու դէմ որ կարելի չէ աւելի երկար ատեն խնդիրը այս վիճակին մէջ թողուլ, որով Կարպիս Նիզակ էֆէնտի կը հրաւիրէ Վարչութիւնը որ անյապաղ պարտ ու պատշաճը տնօրինէ»:

Բ. Թաղին մէջ երբ Կարպիս Նիզակ էֆէնտիի տեղեկագրին այս վերլուծումը կարդացուեցաւ, ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառեց: Ամէն մարդ իր ուզածին պէս կը մեկնէր զայն եւ ի նպաստ իր դատին տրուած վճիռ մը կը նկատէր:

– Շատ արդարացի եւ անաչառ կերպով դատեր է ամէն բան, ըսաւ ուսուցիչ պարոն Թորգոմ ընկեր Սուսերեանցի, թերթը ցոյց տալով:

Այս վերջինը սակայն շատ գոհ չմնաց:

– Եզրակացութիւնը բացորոշ չէ, առարկեց:

– Եղբայր, քիչ մը դիւանագիտական լեզուով գրուած է, բայց երբոր ուշադրութեամբ կարդաս կը տեսնես որ բոլորովին մեր կողմը բռնած է:

– Ես կը փափաքէի ջախջախիչ եզրակացութիւն մը...

Միւս կողմէ ընկեր Կայծունի, ինքն ալ թերթը ձեռքը բռնած դէմը ելլողին կ'ըսէր.

– Կարդացի՞ր Նիզակ էֆէնտիի տեղեկագիրը:

– Այո՛, կարդացի:

– Թաղական Խորհուրդին խերը անիծեր է:

– Այնինչն շատ բացայայտ չէ ... սակայն, այո՛, կարելի է ըսել որ կը դատապարտէ կոր Պօղոս էֆէնտին:

– Պաշտօնական անձ մը ուրիշ կերպ չի կրնար գրել ... ստիպուած է պաշտօնական լեզու գործածել:

Իրիկունը սրճարանին մէջ, ուր երկու կուսակցութեանց անդամները կը հաւաքուէին, կրկին ընդհանուր խօսակցութեան առարկայ եղաւ Նիզակ էֆէնտիի տեղեկագիրը:

Երկու կողմէն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան գրուածքին զանազան մութ կէտերուն մասին:

– Եղբայր, անանկ ըսել չուզեր կոր, անանկ ըսել կ'ուզէ կոր:

– Չէ՛, դուն սխալ կը հասկնաս կոր, պարզապէս ըսել կ'ուզէ կոր թէ...

– Քիչ մը վերը կարդա՛, տես ի՞նչ կ'ըսէ կոր:

– Դուն վարինը ձգէ՛, վերը կարդա...

– Ապուշ արարած, կարդացածդ հասկնալու կարողութիւն չունիս:

– Ապուշը դուն ես, աւանա՛կ, անտեղ «ոչ թէ ինքնաբերաբար» մը կայ որ շատ բան կը հասկցնէ կոր:

– «Իր պաշտօնին կիրառման մէջ թերութիւն չունի», կ'ըսէ կոր մարդը:

– Աղէկ, բայց «կամայական ընթացքով մը դժգոհութիւն յարուցած է», կ'ըսէ – կոր...

Ու այսպէս ժամերով վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ: Յանկարծ ներս մտաւ պարոն Թորգոմ, շուարած՝ շփոթած կերպարանքով: Հետաքրքիր ակնարկ մը պտըտցուց շուրջը, գտաւ իր փնտռածը որ ընկեր Սուսերեանցն էր եւ խուժեց անոր վրայ ու ականջին բաներ մը փսփսաց:

– Անկարելի՛ բան, գոչեց «Պայքար Ակումբ»ի վարիչը:

– Ճիշդ է ըսածս, պնդեց ուսուցիչը:

– Սարսափելի՜ բան: Աւելցուց միւսը, չէ՛ պէտք չէ որ ըլլայ...

– Եւ սակայն եղած լմնցած է...

– Պէտք է առաջքը առնել:

– Ա՛լ ատենը ուշ է:

– Պէտք է անկարելին փորձել ... դուրս երթանք:

Եւ երկուքը մէկէն դուրս ելան սրճարանէն: Արդարեւ ծանրակշիռ լուր մը բերած էր ուսուցիչը: Պօղոս էֆէնտի, Մկրտիչ աղա եւ Գարեգին իրենց հրաժարականը մատուցած էին Թաղականի պաշտօնէն: Ասիկա կ'երեւայ որ առնչութիւն չունէր Նիզակ էֆէնտիի տեղեկագրին հետ, քանի որ առջի օր ղրկուած էին հրաժարականները:

– Բայց դաւաճանութիւն է ասիկա, կը պոռար Սուսերեանց դողահար ձայնով մը, միթէ կարելի՞ է այս դասալքութիւնը...

– Ամբողջ պատճառը կարծեմ այդ կնոջ խնդիրն է...:

– Մի սուտ զրպարտութեան համար միթէ կարելի՛ է այսպէս տեղի տալ: Եւ յետոյ միւսնե՞րը ... անոնք ալ կնոջ խնդի՞ր ունին:

– Չէ, բայց երբ ատենապետը հրաժարի, բնական է որ միւս երկուքը այլեւս չեն կրնար պաշտօնի վրայ մնալ:

– Պէտք չէ հրաժարիլ, գոչեց Սուսերեանց բռունցքը շարժելով:

– Եղած լմնցած է...

– Պէտք է ետ առնել այդ հրաժարականները:

– Կարելի՞ բան է...

– Կարելի կամ անկարելի՝ պէտք է ետ առնել ... շուտ երթանք Պօղոս էֆէնտիի մօտ:

(Շար. 68)

Ժագլին – Շաքէ եւ Կի Մուշէեան,
Վահէ եւ Շուշան,
Տիկին Իսկուհի Քէչիշեան,
Ալիս եւ Գրիգոր Պահատըրեան, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Անիկ Տիտիէ, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Իվոնն Աղաճանեան, զաւակներն ու թոռները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ – մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐԻԿ ՍԱԼԼԱՔԵԱՆ–Ի
(Ծնեալ՝ Աւագեան)

մահը որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 15–ին, 87 տարեկանին Շաթընէ – Մալապրի (Օտը–Սէն)։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Դեկտ. 18, ժամը 9·45–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Քոմինալ գերեզմանատունը, Ավընիւ տը Կարլանտ ժամը 11·15–ի շուրջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

3, rue de la Bièvre, 92220 Bagneux

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Կի Մուշէեանի։

ԿԱՂԱՆԴԻ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կաղանդի առթիւ ճաշ մը կազմակերպած է,

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Դեկտեմբեր 20–ին ժամը 20–ին։

Կաղանդ պապան պիտի գայ, երգ, պար, աշակերտներու կողմէ, հաճելի անակնկալներ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Շաբաթ օր ժամը 14–էն 18

01 – 42 – 46 – 88 – 36

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Գուրգէն Ալէմշահի մահուան 30–րդ տարելիցին ի յիշատակ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տիկին Ժանն Ջաթրեանէ եւ 2000 Ֆր. Օր. եւ Պ. Թիրեաքեանէ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մանուկներուն համար։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը կը փափաքի պաշտօնի կոչել երկրագործական եւ կամ մեքենական ճարտարագէտ մը (Agricultural Sales Engineer — Ingénieur Agricole)։

Ենթակային աշխատանքի եւ պատասխանատուութեան դաշտը պիտի ընդգրկէ Ամերիկան եւ Ափրիկէն եւ հետեւաբար թեկնածուէն կը պահանջուի սահուն անգլերէն եւ ֆրանսերէն։

Թեկնածուն, որ շրջանաւարտ է համալսարանէ մը՝ երկրագործական եւ կամ թեքնիքական ճարտարագետի տիտղոսով, կը հաստատուի Ամերիկա Միացեալ – Նահանգներ։ Պաշտօնը կը պահանջէ յաճախակի ճամբորդութիւններ, այս ուղղութեամբ նախօրօք փորձառութիւն տաւելութիւն է։

– Հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի իրենց C.V.–ն ղրկել հետեւեալ հասցէին.–

M. JACQUES SARKISSIAN
c/o Saducom
33, Quai Wilson,
1201 Geneve
Tél. : (4122) 7328039

AZNAVOUR pour l'Arménie

76-78, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES, 75008 PARIS
TEL. : 01. 49. 53. 03. 27
FAX : 01. 49. 53. 03. 28

Chers Amis,

Offrir un avenir à l'Arménie, c'est donner à ses enfants les moyens d'une meilleure éducation.

Le dimanche 4 janvier prochain, je donnerai un concert exceptionnel «*NOEL POUR LES ENFANTS D'ARMENIE*», dont l'intégralité des recettes sera consacrée à la réhabilitation d'une centaine d'écoles et d'orphelinats d'Arménie.

Pour atteindre cet objectif ambitieux de 36 millions de francs, nous serons aidés par la Banque Mondiale et le Fonds Social Arménien qui se sont engagés, chacun, à verser un montant égal à notre collecte qui devra donc atteindre 12 millions de francs.

Les travaux feront l'objet d'un contrôle technique et financier d'auditeurs internationaux indépendants.

Assister au spectacle, verser un don ou devenir parrain, sous l'une au moins de ces trois formes, votre participation est indispensable.

Si le montant de votre don s'élève à 5.000 fr. ou plus, vous deviendrez Parrain et la partie réhabilitée portera votre nom. La réhabilitation d'une classe coûte 5.000 fr. et il est possible d'en rénover une ou plusieurs: celle d'un gymnase 50.000 fr: d'un étage entier 80.000 fr. L'école entière de mille élèves, 400.000 fr.

Le concert sera placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier
Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN
Président de la République d'Arménie

A l'issue du spectacle, un dîner réunira Sa Sainteté, le Président de la République, les Parrains*, leurs épouses et moi-même.

Le 4 janvier prochain, au Palais des Congrès de Paris à 16 heures, je souhaite pouvoir être fier de mes frères de France et chanter devant une salle comble.

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur vous tous et vous attends

Charles AZNAVOUR

(*) Pour l'organisation matérielle de ce dîner, nous vous remercions de bien vouloir nous faire parvenir votre don avant le 20 décembre 1997.

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais, Tél. : 01. 40. 68. 00. 05

Prix des places habituel

COMPTES BANCAIRES SDBO PARIS FRIEDLAND No 0403698001 L - CRÉDIT LYONNAIS CHAMPS-ELYSÉES PARIS 8e No 446 236 H 49 - C.C.P. 205 D PARIS

Association à but non lucratif régie par la loi du 1er juillet 1901 et le décret au 16 août 1901

DINER DANSANT

Au profit de l'école arménienne
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux

Le 20 Décembre à 20 heures

animé par *MARTEN YORGANTZ* et son Orchestre

avec la participation de *EVELYNE* et *YESSAÏ ALTOUNIAN*

Manolis et son Bouzouki

Show de Kung-Fu
Ceintures noires arméniennes A.B.B.A.

Danses et Chants de nos Eleves

P.A.F. : 300 F. — Après 23h entrée + 1 consommation : 100 F.

Réservation : 01 46 45 60 55

ECOLE BILINGUE ARMENIENNE
19, Sentier des Epinettes — 92130 Issy-les-Moulineaux

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER
à partir de 22 heures 30
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :

Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).

P.A.F. 80 F. + consommation.

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON
St-Sylvestre

organisé par
UGAB- Jeunes
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Champagne,
Cotillons,
Animation,
Noveau D.J.

le 31 Décembre à partir de 22 heures

Entrée : 180 Frs.

Contact, réservations :

Tél.: 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 1998
et souhaite une bonne fête de Noël

ԹԷՐՁԵԱՆ ապահովագրական գրասենեակը
յաճախորդներուն կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր-Տարին եւ Ս. Ծնունդը

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19
VENDREDI
19 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.272 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 73e ANNEE — N° 19.272

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ԵԸԼՄԱԶ նոր սպառնալիք մը լրաւ եւ մինչեւ իսկ վերջնագիր մը տուաւ Եւրոպական Միութեան, մինչեւ Յունիս յետս կոչում ընելու Թուրքիոյ անդամակցութեան իր մերժումէն: Այլապէս, Անգարա վերջնապէս ետ պիտի քաշէ անդամակցութեան իր դիմումը: Իտալացի վարչապետը՝ Լ. Տինի կը ցաւի որ 15-երը «նախատած են Թուրքիան» հաճելի ըլլալու համար Յոյներուն եւ Գերմանացիներուն, բայց իր միւս պաշտօնակիցները կը դատապարտեն Թուրքիոյ հակազդեցութիւնները: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը կ՚ըսէ թէ «կը հասկընայ» թրքական յուսախաբութիւնը, պիտի նախընտրած ըլլար որ Ե. Մ.-ը (Եւրոպական Միութիւն) «աւելի բաց եւ խելացի» բանաձեւում մը ներկայացնէր, բայց եւ այնպէս այս ամբողջը չարդարացներ, իր աչքին, Եըլմազի դիրքը: Հաւանաբար Թուրքերուն «սիրտը առնելու» համար է որ Վէտրին Անգարա կ՚երթայ Յունուարին: Մինչ այդ Ամերիկացիները պիտի ջանան համոզել Եըլմազը որ աւելի չափաւոր ըլլայ: Արտաքին Նախարարութեան բանբերը ըսած է՝ «մեզի համար, Թուրքիա Եւրոպայի մաս կը կազմէ»: Բայց, Ուաշինկթըն չընդունիր որեւէ թրքական սպառնալիք Կիպրոսի վերաբերեալ, քանի իր բանագնացն ալ՝ Հոլպրուք ելք մը կը փնտռէ:

ԱՆՐԻ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԻ հրաժարեցաւ երեսփոխանի իր հանգամանքէն առաջքը առնելով ներումի այն դիմումին զոր կ՚ուզէր ընել կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ֆ. Հոլանտ նախագահ Շիրաքի եւ որուն համար ժամադրութիւն իսկ ուզած էր: Էմմանիւէլի ոչ ոքի կ՚ուզէ երախտապարտ ըլլալ եւ այս ձեւով կը կանխէ իր կուսակցութեան ձախաւեր դիմումը որ, տանուլով, անպատեհ եւ նուաստացուցիչ բնոյթ ունէր: Հարկ է երկու հոգի գտնել որ գրաւեն երեսփոխանի եւ Լանտէրու Շրջ. Խորհուրդի նախագահի իր աթոռները: Ինք, երկու տարուան համար ոչ կրնայ ընտրել ոչ ալ ընտրուիլ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց Շըվէնըմանի անունը կրող օրինագիծը ներգաղթի վերաբերեալ: Ան կը նախատեսէ աւելի ճկուն դարձնել ընտանեկան համախմբումները, ջնջել մուտքի վիզաները անոնց համար որոնք կեցութեան անձնագիր եւ անցագիր ունին, փոխարինել հիւրընկալութեան վկայագիրը վաւերացուած պարզ հրաւէրով մը, ընկերային նպաստներու իրաւունք շնորհել բոլոր օտարականներուն որոնք կանոնաւոր կացութեան մէջ են, ապաստանի իրաւունք տալ որեւէ հալածուած անձի: Օրինագիծը շատ փոքր մեծամասնութեամբ մը քուէարկուեցաւ, արդարեւ միայն 276 ձայն ստացաւ ընդդէմ 254-ի: Դէմ քուէարկողներն էին ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ եւ ԻՒ - Տէ - ԷՖ ընդդիմութեան երեսփոխանները, ձեռնպահ մնացած են համայնավար 36 երեսփոխաններ, 6 կանաչներէն 5-ն ալ չեն մասնակցած քուէարկութեան: Օրինագիծը դեռ պէտք է Ծերակոյտ երթայ, ուր վիճարկումը պիտի սկսի Յունուար 21-ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գործազուրկները Մարսէյլէն Փարիզ եւ այլ քաղաքներ ցոյցեր կ՚ընեն գրաւելով գործազրկութեան (ԱՍԵՏԻՔ) վճարումներու գրասենեակները պահանջելով Ծննդեան պարգեւ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԷԿ ԺԱՄ ԱՌԱՋ

Դեկտեմբեր 20-էն 21 լուսնալիք գիշերը Հայաստան մէկ ժամ առաջ կը տանի ժամացոյցները: Այսուհետեւ Ֆրանսայի հետ (եւ ընդհանրապէս Եւրոպայի, բացի Մեծն-Բրիտանիայէն) տարբերութիւնը 2-էն կը բարձրանայ երեք ժամի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՓԸՆՀԱԿԸՆ ՀԱՍԱՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ

Հայկական պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէ Արտաքին նախարար՝ Ալեք Արզումանեան եւ որուն մաս կը կազմէ իր առաջին տեղակալը՝ Վարդան Օսկանեան, Դեկտ. 17-ին Գոփընհակըն ժամանեց Պրիւսէլէն, ուր մասնակցած էր ՕԹԱՆ-ի անդամ Պետութեանց Արտաքին նախարարներու հանդիպումին: Նոյն օրը, ոչ հայկական ոչ ալ ազերի պատուիրակութիւնները կրցան մասնակցիլ Մինսկի խումբի նիստին:

Յաջորդ օրը, Դեկտ. 18-ին, Դանիոյ մայրաքաղաքին մէջ կը բացուէր Օ - ԷՍ - Սէ - Ը-ի Արտաքին 52 նախարարներու ժողովը որ պիտի զբաղի նաեւ Ղարաբաղի հարցով:

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 17/18)

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄ

Վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանի որոշումով վերջ տրուած է Սեփականաշնորհումներու փոխ-նախարար Հրաչեայ Վարդանեանի պաշտօնին զոր կը վարէր 1997 Փետրուարէն ի վեր:

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ

Հայեւադրբէջանական սահմանին հիւսիս-արեւելեան հատուածին մէջ Դեկտ. 16-ին ադրբէջանական կողմէն գնդացիրներով եւ հրացաններով կրակ բացուած է Իջեւանի Աղատամուտ գիւղին պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Հայկական ուժերու պատասխան կրակէն ետք հակառակորդին զէնքերը լռած են:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հոլանտայի Կրոնինկըն քաղաքին մէջ շարունակուող ճատրակի համաշխարհային անհատական ախոյեանութեան 1/16-րդ շրջանին դէմ դիմաց եկած են Հայաստանի երկու վարպետներ՝ Վլադիմիր Յակոբեան և Ռաֆայէլ Վահանեան: Յաղթականը ճշդելու համար հարկ եղած են երեք մրցումներ ու ի վերջոյ Վ. Յակոբեան շահելով որակուած է 1/8-րդ աւարտականներուն, ուր իր դէմ կը հանէր, Դեկտ. 18-ին, Սպանիան ներկայացընող Ալեքսէյ Շիրովը:

Թայլանտ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան համաշխարհային ախոյեանութեան հայ մարզիկները ընդհանուր առմամբ շատ ձախող ելոյթ ունեցած են եւ երեք տարբեր դասակարգերէ հանդէս եկող Հայաստանի չորս ներկայացուցիչներէն ոչ մէկը յաջողած է դասուիլ առաջին տասնեակին մէջ:

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԻԼՊԱՕ (6)

Փարիզէն՝ Պիլպաօ, Պիլպաօյէն՝ Փարիզ կը բանի հեռաձայնը, Կարօ կը հետաքրքրուի ինծմէ, Կարոյին լուրերը առնելու համար ես կը հեռաձայնեմ Ֆաթիմային: Միջոցին՝ Ֆաթիմա նոյնիսկ անգամ մը Փարիզ կու գայ: Հարց՝ Հայաստանի եւ Սպանիոյ մակարդակով, Կարօն թիկնեղ, առնական, բայց ամէն արուեստագէտի նման դիւրաբորբոք, Ֆաթիման՝ դիւրաբեկ, նրբիրան, բայց ամէն ընկերաբանի նման տրամաբանական, կը թելադրեմ հայրենակիցիս ըլլալ աւելի շրջահայեաց, աւելի նուրբ, հարսնցուին՝ աւելի հանդուրժող, աւելի համբերատար, կը թելադրեմ, կրնամ թելադրել շատ բաներ, հաւատալով հանդերձ որ ո՛չ մէկ ատեն երրորդ մը կրցած է օգտակար դառնալ սիրահար զոյգի մը, յաջողած է ստանձնել արդիւնաւոր միջամտութիւն, հաստատ գիտնալով նաեւ որ նոր զոյգ մը աշխարհի կեանքին մէջ իր տեսակին առաջինն է եւ վերջինը, կը հաւատամ, վերջապէս կրկին կը հնչէ հեռաձայնս:

Նախազգացում մը: Կը ստուգեմ:

Կարօն է: Ան կը փափաքի Փարիզ գալ: Փարիզ գա՞լ: Բայց ինչո՞ւ: Կը հասկընամ: Պիլպաօն շատ նեղ կու գայ իրեն համար:

— Ֆաթիմա՞ն...

— Նա ինձ չի՛ հասկանում:

Հարց ունի Կարօ ամբողջ Սպանիոյ հետ, Ֆաթիմա՝ ամբողջ Հայաստանի հետ, դժուարին հանդուրժան գոյապաշտ կեցութեան:

Պատմութիւններ մէկ պատմութիւն թուացող պատմութեան մը մէջ, կայ Կարոյին պատմութիւնը Ֆաթիմային հետ, կայ Ֆաթիմային պատմութիւնը Կարոյին հետ, կայ պատմութիւնը ընդհանրապէս Կարոյին եւ Ֆաթիմային, արդէն կայ իմ համատեղ պատմութիւնը Կարոյին եւ Ֆաթիմայի հետ, իսկ ի՞նչ պիտի պատմէին, եթէ պատմէին անոնք ալ:

Միշտ աւելին պահանջելու հակում, միշտ տալու սահմանափակ կարողութիւն, դիմացինը հակակշռելու մոլուցք, կասկածներ, սիրողը չի՛ հասկնար, սիրահար զոյգին չի՛ վերաբերիր «պէտք չէ մտածել սիրտով եւ զգալ միտքով»ը, կը յիշեմ մէկ ակնարկութիւնս ուղղուած ընկերուհիի մը.

— Երբեք չունիմ իրաւունք անձնական տրամադրութիւն ունենալու: Պէտք է ըլլամ մի՛շտ պատրաստ՝ մտնելու ակնկալուած վիճակին մէջ: «Մի՛շտ պատրաստ»: Գիտե՞ս, թէ որուն նշանաբանն է այս: Գիտես: Իսկ ես բաց եմ արդէն, սկաուտ եղած չեմ ամբողջ կեանքիս մէջ:

Ահա կրկին կը հնչէ հեռաձայնս:

Ֆաթիման է: Անոր խօսքէն կ՚առանձնանայ երկուքուկէս բառ, որ հայերէնի թարգմանուելու պարագային կը վերածուի մէկի.

— Վերջացաւ:

Սրտաբեկ Ֆաթիմա մը եւ նախանձոտ Կարօ մը, երեկոյ մը, պատահական ծանօթացում Museo de Bellas Artes-ի մօտակայ մէկ սրճարանին մէջ, ահա երկու տարի է շարունակուող պատմութիւն, հեռացում, մօտեցում, կը յուշեմ Ֆաթիմային, թէ իր «վերջացաւ»ը չի՛ նշանակեր «վերջ», թէ ամէն բան կրնայ բորբոքիլ կրկին, կը վերադառնամ փարիզեան առօրեայիս.

— Կը կարդամ «Պիլպաօ»ներդ, կը ձայնէ ահաւասիկ ընթերցող մը հեռաձայնի թելերուն հեռաւոր ծայրամասէն:

— Շնորհակալ եմ, բայց Պիլպաօյի մասին չէ որ կը գրեմ, — կը յարեմ:

— Գիտեմ, — կ՚ըսէ ան՝ ժպիտ մը ձայնին մէջ, ուշադիր ընթերցող՝ արդէն եթէ Պիլպաօյի մասին գրէիր, հաւանաբար չկարդայի, — կ՚աւելցնէ:

Խօսակիցս հասկցած է որ ինչի մասին ալ գրեմ, գրածս նախ եւ առաջ կ՚ըլլայ Հայոց լեզուի կենսունակութեան փաստը, հասկցած է, թէ ինչ որ ալ ըսեմ, ըսածս կ՚առընչուի Հայաստանին հետ, անոր պատմութեան հետ, անոր ներկային ու ապագային հետ: Այո, ի՛նչ որ ալ գրեմ, ինչի՛ մասին որ ալ գրեմ: Շուտով վերջ կը գտնէ սա շարքը, բայց կը վստահեցընեմ որ կրնամ նաեւ երկարել զայն, երկարաձգել, չէ, ո՛չ թէ երկարաձգել, այլ «Պիլպաօ» կոչել յառաջիկայ բոլոր գրութիւններս ալ: Ո՛չ միայն յառաջիկայ, այլ «Պիլպաօ» վերամկրտել նաեւ ասկէ առաջ գրուած բոլոր էջերս ալ: Մանաւանդ որ հարիւր յիսուն տարի առաջ այս ժողովուրդին մասին խօսելով չէ՞ որ Վիքթոր Հիւկօ ըսած է՝ «Ici on naît basque, on parle basque, on vit en basque et c'est en basque qu'on meurt. La langue basque est une patrie, presque une religion, allais-je dire», իսկ որո՞ւ բանաստեղծութիւնը կը ստացուի, երբ «պասքերէն»ը փոխարինենք «հայերէն»ով:

— Tres cervezas.

Սպասեակը կը դնէ երեք գարեջուրները սեղանին վրայ: Բազմութիւն, Պասքը յատկանշող պէրէներ: Սփիւռք ունին Պասքերն ալ: Ունին երկարուուն դէմք, պատկառելի քիթ: Բուռն ընդդիմութիւն ցոյց տուած են 19-րդ դարու բռնի սպանացման քաղաքականութեան դէմ: Շուրջ քառասուն տարի է ինքնավար, սակայն քաղաքին բնակչութեան կէսը ո՛չ — տեղացի, կրկին Plaza Nueva ենք: Բեմ, անոր վրայ խափշիկներու խումբ մը ձայնային ելեւէջներու վրայ լուացքի նման հոգեւոր երգեր կը շարէ, ներկայացման կը խառնուին այլազան գոյներով ջնարակուած լոյսեր ալ: Քիչ ետք, երբ՝ կողքիս երկաթուղիի կայարանը՝ կը կենամ Arenal կամուրջին վրայ, կոնակս Փիրենեան լեռնաշղթային՝ կը շրջագայի նայուածքս, ինծի կը թուի որ պատշգամէ մը պասքական ամբողջ երկիրն է որ կը դիտեմ, կը տեսնեմ Պիսքայան, Հիփուսկոան, Ալավան եւ Նավարը, պասքական անհամար ագարակներ, ապա կ՚երթամ աւելի հեռու, ձախիս՝ Պարսելոնան է, Միջերկրականն ու Պալէար կղզիները, դիմացս, Մատրիտն եւ իմ միջեւ՝ Սարակոզը, Մատրիտէն վար՝ Գորտովան է, քիչ մըն ալ վար՝ Սէվիլլան, ապա Մալական: Նոյնիսկ կը տեսնեմ ամբողջ Փորթուկալը եւ անոր կեդրոնին բազմած Ֆաթիման: Ձեմ հասնիր Գանարեան կղզիները, կը դիտեմ, կը յիշեմ ութերորդ դարուն Արաբներուն մուտքը Սպանիա, թէ ինչպէս՝ ունենալով Եւրոպայէն աւելի զարգացած մշակոյթ, կատարած ըլլալով մեծ ուսումներ թուաբանութեան, բժշկագիտութեան եւ այլազան գիտութիւններու մէջ, պահպանած ըլլալով յունական, հռովմէական եւ միջին արեւելեան քաղաքակրթութիւններու արձանագրութիւններ՝ անոնք այդ աշխատութիւնները մատչելի դարձուցին եւրոպացի գիտնականներու եւ եօթը դարերու տիրապետութեամբ իրենց ետին թողուցին մշակոյթ մը, փիլիսոփայութիւն, գեղեցիկ շէնքեր, մզկիթներ եւ alcazar-ներ:

Նոր միայն կը տեղեկանամ, թէ այդ տիրապետութեան ժամանակ Պասքերուն Երկիրն մեծ մասը պահպանած է իր անկախութիւնը:

Շփոթ: Ո՞ւր գացի: Պասքերու երկի՞ր, թէ՞...:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ ՀԵԼԷՆ ՄԵՐՃԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ —

Հ. _ Բացատրէիք թէ ի՞նչ է պատճառը յատուկ կերպով որբերը թիրախ առնող ձեր այս հանգանակութեան:

Պ. _ Կ'ուզեմ ճշդել թէ մեր ձեռնարկածը որբերու խնամակալութեան շարժում մըն է եւ ո՛չ դրամական արշաւ մը: Սկսած էինք 1992-էն: Սակայն, այդ շրջանին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը աւելի զբաղած ըլլալով Հայաստանի սահմանամերձ գիւղերուն եւ Արցախի անօդեւէն հասցնելու գործով, խնամակալութեան գործը որոշ չափով անտեսուեցաւ: Մինչդեռ սկսած էինք տակաւին երկրաշարժի օրերէն. բայց 1992 _ 1994 աւելի առաջնահերթ նկատուեցաւ երախաներուն հիմնական, անօդեւէն հասցնելու գործը. քանի մը օգնութիւն փոխադրուեցաւ այդ անօդեւէնը ու խնամակալութեան շարժումը երկրորդական դիրքի վրայ մնաց: Այդ օրերուն մեր առաջին մտահոգութիւնը երախային, նորածինին ու պատանիին մարմնական, աւելի՝ կեանքի ապահովութիւնն էր: 1993 _ 1994 խնամակալութեան աշխատանքին ձեռնարկուեցաւ, երբ Հայաստանի անտեսական կացութիւնը մտահոգ դառնալ սկսած էր ու շրջափակումը անտանելի կացութիւն ստեղծած էր:

1994-էն ի վեր միայն 104 որբի խնամակալ կրցած էինք գտնել Ֆրանսայի մէջ: Վերջերս Հայաստանէն մօտ հազար որբերու ցանկ մը ստացանք որոնք կանոնաւոր ոչ մէկ օգնութիւն կը ստանան եւ անոնցմէ ոչ մէկը խնամակալ մը ունի: Այս թիւը գլխաւոր մղիչը եղաւ Ֆրանսայի մէջ այս ուղղութեամբ արշաւի մը ձեռնարկելու:

Հազարը այս իմաստով մեծ նպատակ է, բայց անկարելի չէ, հաւանաբար, քանի մը հարիւր որբի խնամակալ ճարել:

Հ. _ Ի՞նչ պայմաններու մէջ որբացած են այս տղաքը. կը յիշէ՞ք յատուկ պարագաներ:

Պ. _ Մեծ մասով Ղարաբաղի պատերազմին զոհուածներու զաւակներ են. կան նաեւ Ադրբէջանէն ու Ղարաբաղի Գետաշէնի, Շահումեանի շրջանէն գաղթածներու զաւակներ: Այս շրջաններուն որբակոծութիւնը պատճառ եղած է որ ծնողները — թէ՛ հայր, թէ՛ մայր — մահանան ու զաւակները երկու կողմով որբ մնան:

Այդ որբերէն է օրինակ Մարիամը որ այսօր 4 տարեկան է: Անոր մայրը Ղարաբաղի տեղահանուած շրջաններէն դէպի Հայաստան գաղթի ընթացքին գնդակ մը ստացած է, կուրծքին ու անկումին մէջ, խանձարուրով երախան նետած ճամբուն քովի անդունդը: Զինուորները գտած են զայն մացառներու մէջ, տարած Մարտունի ուր վինք որդեգրած է ամուսինը պատերազմին զոհուած կին մը: Նշեմ նաեւ ուրիշի մը պարագան. Ադրբէջանէն Հայաստան գաղթած Հայ կին մը որուն ամուսինը զոհուած է, 6 _ 7 տարեկան զաւակը լքած է մեծ հօր մը ու մեծ մօր մը անկարելի խնամքին եւ մեկնած Ռուսաստան:

Այս երախաները մեծ մասով ներկայիս կ'ապրին Արարատի ու Վայքի շրջանը:

Հ. _ Այս արշաւը միայն Ֆրանսայի՞ մէջ կը տարուի, թէ այլ երկիրներու մէջ ալ:

Պ. _ Ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ՀՕՄ-ի բոլոր ճիւղերուն գտնուած վայրերուն մէջ: Մինչեւ հիմա 2500 որբեր խնամակալ ունեցած են Սփիւռքի մէջ. ՀՕՄ-ի, Օգնութեան Խաչերու, Կապոյտ Խաչերու ճամբով տարեկան 1.800.000 Ֆրանք կը փոխանցուի:

Հ. _ Ի՞նչ ձեւով եւ ի՞նչ գումարով կը կատարուի օգնութիւնը. անձնապէս ի՞րե՞ն, ծնողքին կամ հոգատարի՞ն, կամ եթէ որբանոցի մէջ ապրող երախայ մըն է, այդ հաստատութեա՞ն կը տրուի դրամը:

Պ. _ Ամէն մէկուն տարեկան 120 տոլար կամ 750 Ֆր. կը տրուի: Գումարը լման կը յանձնուի ընտանիքին, առանց դրասենեակի եւլն. ծախքեր նկատի ունենալու (միայն այս պարագային): Առանձին արկղ մը բացած ենք այս գործին համար, քանի որ այս գումարները տոլարով կը պահուին ու տոլարով ալ կը փոխանցուին: Անոնց համար որոնք դժուարութիւն ունին տոլարով վճարելու, մենք յանձն կ'առնենք Ֆրանքը տոլարի վերածելու գործը:

Մինչեւ 16 տարեկան որբերուն մօրը կը յանձնուի դրամը: 16 տարեկանէն մինչեւ 18, պատանին ինք պէտք է ներկայանայ իր անձնաթուղթով եւ իրեն կը տրուի: Նկատի առած ենք մինչեւ համալսարանի տարիքը: Գումարները կը կեդրոնացուին ՀՕՄ-ի Երեւանի գրասենեակը որ միայն որբերով կը զբաղի, եւ ուրկէ պատասխանատու մը տեղական ներկայացուցիչներու հետ կը կատարէ բաշխումի գործը:

Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ Կազմը կը տօնէ տեղւոյն որբերուն հետ, կամ նոյն տղաքը Կապոյտ Խաչի օժանդակութեամբ առիթը կ'ունենան ամառնային արձակուրդի ճամբարներու բարիքը վայելելու (Գուգարք, Սիսիան, Սեւանայ լիճ, եւլն.):

Հակառակ դժուարութիւններու, մտահոգութիւններու, տաղտուկին եւ նաեւ երբեմն յուսախաբութիւններու, այս աշխատանքը կ'ուզենք անպայման յաջողել, որովհետեւ իսկապէս շատ դժուար է այդ տղոց կացութիւնը:

Հ. _ Ի՞նչպէս կը պատրաստուին որբերու ցանկերը:

Պ. _ Տեղւոյն մարզպետարանէն կամ քաղաքապետարանէն տրուած վաւերագիր մը կը հաստատէ թէ ծնողներէն մէկը, կամ երկուքն ալ, պատերազմի, գաղթի զոհ են, կամ լքուած՝ իրենց ծնողքին կողմէ: Կան երիտասարդ այրիներ որոնք մինչեւ հինգ որբով առանձին մնացած են: Կան նաեւ որբեր որոնց ծնողքը անհետացած է Լաչինի պատերազմին ընթացքին:

Հ. _ Ներկայի ձեր նախաձեռնութիւնը ուղղուած է միայն հայկակա՞ն շրջանակներու, թէ խնամակալութեան կոչ կ'ըլլայ նաեւ Ֆրանսացիներու:

Պ. _ Մեր մասնաճիւղերէն ամէն մէկը իր գտնուած քաղաքին տեղական թերթերուն միջոցով կոչ ուղղած է ու ոչ-Հայեր ալ ունինք հիմա մեր նոր խնամակալներուն հետ: Վիէնի մեր մասնաճիւղը օրինակ մեծ աշխատանք տարաւ տեղական մամուլին միջոցով. նոյնպէս Մարսէյլինը:

Հ. _ Երախաներու կեանքի բարելաւման ուղղուած ձեր նպատակները միայն որբե՞րը թիրախ ունին:

Պ. _ Ո՛չ: Որբանոցներու պայմաններուն, անօդեւէնին բարելաւման աշխատանքներ ալ ունինք: Օրինակ, ՓԱՔՍ-ի Շրջ. Խորհուրդը նպաստ տրամադրած է որով Նուպարաշէնի որբանոցին ննջարաններու կահաւորումը պիտի նորոգուի (կարասի, սաւան, մահճակալ): Ծրագիրը կ'արժէ 150 հազար Ֆրանք:

Կրնամ նշել Նորքի որբանոցին պարագան ալ. հոն կը պատսպարուին առողջներուն հետ տխեղծ երախաներ: Ընդամէնը 130 որբ: Սկսած ենք շաբաթը երկու ժամ միսով ճաշ մատակարարելու ծրագիր մը կիրարկել: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը պիտի ֆինանսաւորէ:

Հ. _ Ի՞նչպէս կ'արժեւորէք այս տեսակի նպատակներով ձեր կատարած կոչերուն գտած արձագանգը, հետաքրքրութիւնը:

Պ. _ Որբերու պարագային պատասխանը անմիջական կ'ըլլայ: Օրինակ, 15 օրէ ի վեր մարդիկ որոնք չէին կրնար մնայուն մասնակցութիւն բերել կամ խնամակալութիւն ստանձնել, զանազան գումարներ ղրկեցին: Այսուհանդերձ, ընդհանուր առմամբ հետաքրքրութիւնը նուազած է, շատ անգամ արդարացի պատճառներով:

Հ. _ Այսօր հանրայայտ իրականութիւն է որ մեծահարուստներու դասակարգ մը գոյացած է Հայաստանի մէջ. այդ մարդիկը հետաքրքրութիւն ցոյց կու տա՞ն օրինակ, օժանդակութեան կարօտ ամէնէն փխրուն զանգուածին՝ որբերու նկատմամբ:

Պ. _ Ո՛չ: Մեր տուեալներով՝ բացակայ է այդ հետաքրքրութիւնը: Մինչդեռ տարբեր է Մոսկուայի պատկերը: Հոն հայ մեծահարուստներ երախաներու ի նպաստ զանազան ձեւերով օժանդակութիւն կը կատարեն: Կ'օգնեն, օրինակ, երգչախումբերու, կարօտեալ ընտանիքներու, կրթաթոշակ կը տրամադրեն, եւլն.:

Հ. _ Որբերու խնամակալութեան ձեր այս արշաւը կը զուգադիպի Հիմնադրամին կողմէ ձեռնարկուած լայնածիր հանգանակութեան մը. խաչաձեւումը չի՞ խրտչեցներ ձեզ:

Պ. _ Ոչ. խաչաձեւում խնդրոյ առարկայ չէ: Մեր ըրածը շատ որոշակի նպատակով աշխատանք է. ուղղուած է որբի մը ու անոր խնամակալութեան թեկնածուի մը միջեւ կապ հաստատելու: Ճիշդ է որ ունինք շինարարութեան բնոյթի ծրագիրներ ալ: Մինչեւ հիմա միջոցները տրամադրած ենք 130 հաստատութեան (դպրոց, մայրանոց, հիւանդանոց, մանկապարտէզ) ջերմամեկուսացումին: Նման նոր ծրագիրներ ալ ունինք որոնք կարելի պիտի ըլլայ իրագործել ամերիկեան մեծ հաստատութիւններու շնորհիւ: Ամէն պարագայի մէջ, խաչաձեւումի մասին խօսելու պատճառ չկայ ու նման մտահոգութիւն չունինք:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. Թ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

Լ. ՇԱՆԹԻ «ԵՍ-Ի ՄԱՐԴԸ»

«Համազգային»ի Դիմակ եւ Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան խումբերուն միասնաբար ներկայացուցած թատերական ընթերցումներու չորրորդ շարքը աւարտեցաւ Դեկտեմբեր 7-ին, Լ. Շանթի «Ես-ի մարդը» թատերգութեամբ: Ընտրուած վայրը Փարիզի Հայ ուսանողական տան սրահն էր: Ինչպէս այս ընթերցումներուն սովորութիւն դարձած է այլեւս, ղեկավար Արբի Յովհաննիսեան ներկայացումին նախորդող իր ելոյթով անդրադարձաւ գործին պատմականին: Դարասկզբին գրի առնուած թատերգութիւնը Բաքուի մէջ ներկայացուելէ ետք նոյն տարիներուն, մէկդի մնացած է. տասնամեակներ ետք, վերամշակուած հեղինակին կողմէ եւ այդ տարբերակով բեմադրուած 60-ական թուականներուն: Ա. Յովհաննիսեան ըսաւ թէ իրենք նկատի ունեցած էին առաջին գրութիւնը:

Աչհարեկչական արարքի մը պատրաստութեան փուլին զարգացումները նիւթ առած գործը կը մտահանչէ ազգային նըւիրումին, զոհողութեան ոգիին հետ, միամտութեան ու զգացականին խանդավառ ներկայութիւնն ալ: Կայ մատնիչը որ հայ մըն է, կայ զայն լռեցնելու որոշումը, բայց կան նաեւ խանդավառ տարրեր որոնց առաջին զոհը կ'ըլլայ ճիտակլիտ, այլ միամիտ ու զգացումի, խղճի խայթի նման առաքինութիւններ պահած երիտասարդ գործիչը:

Ինչ որ ամէնէն ուշագրաւն էր այս շարքին վերջին ընթերցումին, դերակատարներու գրեթէ անփոփոխ խումբին աստիճանաբար հասած մակարդակն էր: Այս առումով պէտք է նշել յատկապէս անունը Արսէն Այնթապլեանի որ մատնիչի դերով շատ համոզիչ ու տպաւորիչ խաղարկութիւն մը ունեցաւ: Թ. Գոլթիկեան, Ա. Շինկիթեան, Հ. Էքմէքճեան, Ժ. Զուլաքեան, Է. եւ Լ. Զորպաճեան, Հելգա Գէորգեան, Ա. Դիլանճեան եւ Մ. Նշանեան բաժնեցին միւս դերերը, յաջողութեամբ ստեղծելով մասնութեան, ահաբեկչութեան, զգացումներու բախումներու մթնոլորտ մը:

Այս շարքերով ստեղծուած հետաքրքրութիւնը առ այժմ գոհացում չէ գտած ձեռնարկներու շարունակութեան հարցով, քանի որ յետագայ քայլերու մասին պատասխանատուները յստակ տեղեկութիւն չեն կատարած: Հաւանօրէն պէտք է սպասել տօնական օրերու աւարտին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌԻՔ ... ԿԵՐԻՔ ...
ԵՒ ԱՅԼ ԳՐՈՒԱԾՔՆԵՐ

Ռ. ԲԷՆ

Նոր էջ, Թիւ 12, Թեհրան

ՓՐՈՖ. ԱԼ. ԲԱՂԴԵԱՆՑ ՄԵԾԱՐՈՒԱԾ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Իրանի Պապոլ քաղաքին (Կասպից Ծովի շրջան) մէջ գումարուած կենսաքիմիագէտներու Համաիրանեան 4-րդ Համաժողովին ընթացքին, Հոկտ. 19-ին, մասնաւոր հանդիսութեամբ մը մեծարուած է փրոֆ. Ալեքսանդր Բաղդեանց, յատկապէս հրաւիրուած:

Կենսաքիմիագէտներու Միութեան նախագահ տոքթ. Թաղիխանի ներկաներուն բացատրած է փրոֆ. Բաղդեանցի կարեւոր դերը, Իրանի մէջ կենսաքիմիական գիտութիւններու հետազօտութեան եւ ուսուցման ուղղութեամբ, ճշդելով թէ ա՛ն է որ հիմնած է կենսաքիմիագէտներու ներկայ Միութիւնը եւ ա՛ն է որ այդ գիտութիւնը զասաւանդած է Իրանի համալսարանական շրջանակներուն մէջ, հասցնելով բազմաթիւ գիտնականներ:

Պապոլի բժշկական համալսարանի ռեկտորը խօսք առնելով գրուատած է հայազգի իր գործակիցին 30 տարուան գիտական եւ համալսարանական աշխատանքը, իբր օրինակ իր շրջապատին: Բացատրած է նաեւ թէ ինչպէ՛ս փրոֆ. Բաղդեանց իր ուսումը եւրոպական համալսարաններու մէջ կատարելագործելէ վերջ, կազմակերպած է Իրանի համալսարանին կենսաքիմիայի, կենսաֆիզիքայի, մանրէաբանութեան եւ իմիւնոլոժիի ճիւղերը, երկար ժամանակ վարելով նաեւ Թեհրանի բժշկական գիտութիւններու համալսարանին տեսուչի (տուայէն) պաշտօնը: Մեծ եղած է նաեւ բաժինը փրոֆ. Բաղդեանցի, ի մասին հետազօտութեան Գալսիթոնին կոչուած հորմոնին, որ հիմնական դեր կը կատարէ մարդուս ոսկորներուն կայունացման մէջ, եւ որուն խանգարման հետեւանքով է որ յառաջ կու գայ ոսկորներու դիւրաբեկութիւնը (օսթէոփորոզ):

Փրոֆ. Բաղդեանց շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ յիշած է անունը հայազգի իր գործակիցներէն փրոֆ. Գագիկ Յովակիմեանի, որ նոյնքան կարեւոր դեր ունեցած է Իրանի կենսաքիմիագիտութեան մարզին մէջ:

Հանդիսութեան վերջաւորութեան, օրուան մեծարեալին յանձնուած է պատուոյ վկայագիր մը, թանկարժէք շրջանակի մէջ առնուած, ինչպէս նաեւ ոսկեայ յուշամետալ մը:

Փրոֆ. Բաղդեանց դասաւանդած է նաեւ Պորտոյի (Ֆրանսա) համալսարանին մէջ, ունի պատուակալ փրոֆեսէօրի կոչում Գուադոյի (Փերու) համալսարանէն, եւ թղթակից անդամ ընտրուած է Ֆրանսայի Բժշկական Ազգային Ակադեմիային: Ունի Շըվալիէ տէ փալմ Ագատեմիքի տիտղոս, եւ արժանացած է Իրանի Բժշկական Հետազօտութեանց Ալպորզ Հիմնարկին, ինչպէս նաեւ դարձեալ Իրանի Գիտութեանց ու Հետազօտութեանց Բարձրագոյն Կրթութեան Նախարարութեան պարգեւներուն:

Հանգստեան քաշուած ըլլալով, ներկայիս իր բնակութիւնը հաստատած է Նիս, ուր իր օգտակար մասնակցութիւնը կը բերէ տեղւոյս հայկական համայնքային գործունէութիւններուն ալ:

Տ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՐՑԱԽԻ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Էնսինոյի Ֆերահեան Ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7-ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է Արցախի զօրակցութեան ժողովրդային հաւաքոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի յարաբերական յանձնախումբին եւ ներկայութեամբ շուրջ 1000 հոգիի: Հանդիսութիւնը վարած է Վազգէն Մատէնեան: Հայաստանի երկրաչափ, յիշատակին աղօթք կատարած եւ օրհնութեան խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Առաջին բանախօսը՝ Արցախի մշակոյթի, երիտասարդութեան եւ մարզանքի նախարար Արմէն Սարգսեան, անդրադառնալով Արցախի ճակատագրի հարցին, ի մէջ այլոց ըսած է. «Ես այսօր ներկայացնում եմ ոչ միայն Ղարաբաղի ժողովուրդը, այլեւ Ղարաբաղի կառավարութիւնը եւ ասում եմ՝ Ղարաբաղում ընտրուած ուղին մէկն է, դա անկախութեան ուղին է: Մենք ուժալ հաշուարկներ ունենք եւ այդ ուժալ հաշուարկների հիման վրայ վստահ ենք, որ մեր շարժումը մինչեւ վերջ գնալու է: Փրոպլէմը շատ բարդ է եւ ամէն մի քաղաքական գործիչ իր կարծիքն է յայտնում այս կամ այն փրոպլէմի վերաբերեալ: Մենք ունենք մեր կարծիքը մեր փրոպլէմի վերաբերեալ: Արցախեան շարժումը դրսից չէ ներմուծուած, Արցախեան շարժումը սկսել է ներսից, եւ անկախ դրանից թէ քաղաքական գործիչները կամ միջազգային ուժերը ինչ կարծիքներ ունեն Արցախի վերաբերեալ, մենք ունենք մեր հոգեկան ուժի հաշուարկը, մենք ունենք տնտեսական հաշուարկը, մենք ունենք միջազգային ուժերի միջեւ հակասութիւնների հաշուարկը եւ վստահ ասում ենք, որ Արցախեան շարժումը երբեք չի թեքուի»:

Ցուցադրուած է տեսերիզ մը, ուր նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի, Ռոբէր Քոչարեանի եւ Հրայր Մարուխեանի ելոյթներուն, ինչպէս նաեւ արցախեան պայքարը բնորոշող պատկերներու ընդմէջէն շեշտուած է «Հայութեան միասնականութեան եւ Արցախի ինքնորոշման իրաւունքին նկատմամբ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ապազգային ու պարտուողական քաղաքականութիւնը»:

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Յովիկ Սալբաշ: Երկրորդ բանախօսը՝ հրապարակագիր Ստեփան Թոփչեան, անդրադառնալով Արցախի ճակատագրի ճշդումին պծով նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի եւ Արտաքին նախարար Ալեքսանդր Արզումանեանի ունեցած արտայայտութիւններուն, «փաստացի տուեալներով ցոյց տուած է անոնց դաւաճանական ու ապազգային դիրքորոշումը»: Խօսք առած են նաեւ Պօղոս Գուրեղեան եւ Ռուզա Արմաշի: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է յեղափոխական երգերու մեկնաբանութեամբ:

ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԱՂՕԹԱՏԵՂԻԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի մէջ, Նոյեմբեր 20-ին, տեղի ունեցած է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Եղբայրակցութեան Նոր Կեդրոնին բացումը, որուն ներկայ եղած են Հայաստանի Համանուն Եղբայրակցութեան Խորհուրդի ատենապետ Համլէթ Եղբ. Զաքարեան եւ քարոզիչ Աշոտ Եղբ. Մարտիրոսեան, Կլէնտէյլի քաղաքապետ Լէրի Զարեան, Առաքելական Եկեղեցական դասը՝ եպիսկոպոսներով, վարդապետներով եւ քահանայ հայրերով եւ վեր. Միհրան Քիփիքեան: Բացումը կատարած է Յակոբ Եղբ. Աճէմեան: Եղբայրակցութեան Կեդր. Մարմնի ատենապետ Արշակ Եղբ. Գալէնտէրեան տուած է պատմականը աշխարհով մէկ գործող եւ օրըստօրէ զօրացող՝ 1880-ին ծնունդ առած Եղբայրակցութեան եւ այս նոր աղօթատեղիի գնման եւ վերաշինութեան: Կարդացուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.-ի օրհնութեան եւ գնահատանքի գիրը: Խօսք առած են բանաստեղծ Ժագ Ս. Յակոբեան, քաղաքապետ Լէրի Զարեան, Հայաստանի ներկայացուցիչը, վեր. Քիփիքեան եւ առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան բարձր գնահատելով նորաբաց աղօթատեղին եւ Եղբայրակցութեան հոգեւոր առաքելութիւնը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՆՇՈՒՄ ԺԱԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ 80-ԱՄԵԱԿԻՆ

Փասատինայի Հայ Եղբայրութեան Աստուածաշունչի Եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը, նուիրուած Թարգմանչաց տօնին: Հէքեաթասաց Տիկին Ալիծ Աղպապեան ներկայացուցած է հայկական ժողովրդական ծէսերը, առասպելներն ու հէքեաթները, բացատրելով թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը կապուած է հողին ու ջուրին եւ անոնց շուրջ հիւսած է շատ մը երգեր, հէքեաթներ եւ ասացուածքներ: Յայտագրի երկրորդ բաժինը նուիրուած է բանաստեղծ Ժագ Ս. Յակոբեանին: Հանդէս եկած են երգչուհի Վարդուկ Աւետիքեան եւ արտասանողներ Թինա Ավաճեան եւ Անահիտ Մկրեան: Ժագ Ս. Յակոբեան քսան վայրկեան արտասանած է իր «Հարսնացուց երամ» գիրքէն քաղուած «Ժամադրութիւնը» խորագրով քերթուածը: Խօսք առնելով Միքայէլ Նուպարեան անդրադարձած է բանաստեղծին գրական վաստակին: Եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբը, իբրեւ անակնկալ, կարկանդակ մը բերած է սրահին մէջ, նշելու համար բանաստեղծին ծննդեան 80-րդ տարեդարձը: Հայ Եղբայրութեան Աստուածաշունչի Եկեղեցւոյ կողմէ Յեսու Մրսրեան յուշատախտակ մը նուիրած է բանաստեղծին: Փակման աղօթքէն ետք տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը, որուն ընթացքին վաճառուած են Տիկին Ալիծ Աղպապեանի եւ Ժագ Ս. Յակոբեանի գիրքերը:

ԳՈՀԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի «Մայր» մասնաճիւղի կազմակերպած՝ Գոհաբանութեան Օրուան նուիրուած ձեռնարկը, ներկայութեամբ շուրջ 230 հոգիի: Բացումը կատարած է Մարթա Թիթիզեան: Առաջնորդին խօսքը փոխանցած է Վազգէն Քհնյ. Աթմաճեան: Վարչութեան ատենապետուհի Մարկօ Սերոբեան արժեւորած է Հ. Օ. Մ.-ի 87-ամեայ վաստակը՝ կրթական եւ բարեսիրական իր երեսներով: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՀԱՅ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 6-ին, տեղի ունեցած է Հայ-Ամերիկեան Տարեցներու Միութեան ճաշը: Բացումը կատարած է Խոսրով Նաճարեան: Արտասանութիւններով հանդէս եկած է Յարութիւն Գաբրիէլեան: Բանախօսած է Արմէն Տօնոյեան, անդրադառնալով Արցախի ազատագրման պայքարին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 16-ին, տեղի ունեցած է Յարութիւն Գաբրիէլեանի արտասանութեան երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 300 հոգի: Հանդէս եկած են երգիչներ Արա Սահակեան (թէնոր) եւ Սեդա Գրիգորեան (ալթօ): Գեղարուեստական երեկոյթին նախագահած է Մոնթեպելլոյի ազգային երեսփոխան Ծօ Սամուէլեան, որուն գործունէութեան անդրադարձած է Յարութիւն Գաբրիէլեան, յիշելով անոր ծառայութիւնները Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ եւ «Մեսրոպեան» ազգային վարժարանին: Ապա, Յարութիւն Գաբրիէլեան արտասանած է քերթուածներ Պարոյր Սեւակէն, Մաթէոս Զարիֆեանէն, Արամայիս Սահակեանէ, Անահիտ Երէմեանէն, Ալիս Օտապաշեանէն, Ժագ Յակոբեանէն, Խաչիկ Դաշտենցէն, Յովհաննէս Շիրազէն եւ Խորով Ասոյեանէն:

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի «ԱՐՈՒԵՍՏ 97» ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս-Անճըլըսի հանրային գրադարանին մէջ, Նոյեմբեր 8-ին, տեղի ունեցած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի «Երիտասարդ Արհեստավարժներ»ու կազմակերպած «Արուեստ 97» խորագրուած ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են 600 հոգի, մեծ մասամբ երիտասարդներ: Ընթրիքի սպասարկութենէն ետք բացման խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ յանձնախումբի անունով Նինա Պետրոս, որ կարդացած է նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի նախագահուհի Լուիզ Սիմոն-Մանուկեանի ողջոյնի գիրը: Խօսք առած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Արեւմտեան-Ամերիկայի շրջանի գործադիր տնօրէն Վահան Սարոյեանց: Ապա, ներկաները շրջած են երեք բաժանմունքներ՝ նկարչական, երաժշտական եւ գրական: Նկարչական եւ քանդակագործական բաժնին մէջ ցուցադրուած են 20 արուեստագէտներու 90 գործեր: Գրական բաժնին մէջ, մասնակցող արձակագիրներ եւ բանաստեղծներ ընթերցումներ կատարած են իրենց գործերէն: Երաժշտական բաժնին մէջ հանդէս եկած են լարային քառեակ մը, Գառնի համոյթը, դաշնակահար Սարգիս Պալթայեան եւ ջութակահարուհի իր քոյրը՝ Արուսեակ Պալթայեան, երգչուհի Մարինէ Տէր-Ղազարեան եւ ջութակահարուհի Լուսինէ Քէթէնճեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՔԹՈՐԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

1997, Նոյեմբեր 13-ին, Փարիզի Գոնսերվաթուար Նասիոնալ տէ զ'Առ զ'է Մէթիէ-ի ուժանիւթի բնագաւառին մէջ, տոքթորայի իր թէզը պաշտպանեց Պերճ Ճէպէճեան եւ վկայուեցաւ բարձր գնահատականով:

Պ. Ճէպէճեան դասախօս է Եգիպտոսի Մանսուրէէ Համալսարանի Փոլիթէքնիքի բաժնին մէջ:

Փարիզ իր կեցութեան ընթացքին, ան հաւատարմօրէն կը ծառայէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին որպէս երգչախումբի անդամ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԳ.

Երկու բարեկամները ուղղուեցան Թաղական Խորհուրդի ատենապետին տունը եւ դուռը զարկին:

Ծառայ մը եկաւ բանալու:

– Հիմա անպատճառ պէտք է Պօղոս էֆէնտին տեսնենք, ըսաւ Սուսերեանց, գնա՛ իմաց տուր:

– Անկարելի է, պատասխանեց ծառան պաղարիւնով:

– Ի՞նչպէս անկարելի է...

– Էֆէնտին հոս չէ:

– Ո՞ւր գնաց:

– Տիկնին հետ այս առտու գացին եւ ըսին որ քանի մը օր պիտի չգան...:

Շանթի հարուած մըն էր այս որ կ'իջնէր երկու բարեկամներու գլխուն:

– Պէտք չէ գացած ըլլան, գոչեց Սուսերեանց:

– Զարմանալի բան, ձեզի սո՞ւտ պիտի խօսիմ, պատասխանեց ծառան:

– Անպայման պէտք է որ գինքը տեսնենք, այս բոպէիս...

Ծառան այլեւս չպատասխանեց:

– Քանի որ հոս չէ, ճար չկայ... երթա՛նք, գիտել տուաւ ուսուցիչը:

– Պօղոս էֆէնտի հրաժարուե՞լ է Թաղական Խորհուրդի պաշտօնէն, հարցուց Սուսերեանց ծառային:

– Լուր չունիմ, պատասխանեց այս վերջինը:

Սուսերեանց սրտմտած հեռացաւ պարոն Թորգոմին հետ:

– Գնանք Մկրտիչ աղայի քով, ըսաւ:

Այս վերջինը բարեբախտաբար տունն էր եւ երկու բարեկամները ընդունեց սիրալիր կերպով:

– Հրաժարուե՞լ էք, գոչեց Սուսերեանց, հազիւ բազմոցին վրայ տեղաւորուած:

– Այո՛, հրաժարեցանք, փորձանքէն ազատեցանք պատասխանեց նախկին Թաղականը գոհունակ դէմքով մը:

– Պիտի չըլլայ այդ բանը:

– Եղաւ լմնցաւ արդէն, հրաժարականները հիմա Պատրիարքին ձեռքը հասած ըլլալու են, վաղը թերեւս թերթերու մէջ կը կարդաք:

– Պէտք է ետ առնել անմիջապէս:

– Տղայական խօսքեր մի՛ ըներ:

– Ինչպէս տղայական խօսք, գոչեց Սուսերեանց:

– Պօղոս էֆէնտի անդառնալիօրէն հրաժարած է, հետեւաբար մենք ալ պաշտօնի վրայ չենք կրնար մնալ:

– Ի՞նչ է այս անակնկալ հրաժարականին պատճառը, հարցուց ուսուցիչը:

– Չեմ գիտեր ... կարծեմ թէ Պօղոս էֆէնտի ուրիշ թաղ մը պիտի փոխադրուի, անանկ բաներ մը ըսաւ երէկ առտու:

– Տիկին Շաղիկի մասին եղած տարաձայնութիւններուն հետեւանք է:

– Տեղեկութիւն չունիմ ... ինչ որ գիտեմ սա է թէ՝ Պօղոս էֆէնտիի հրաժարականը անդառնալի է ... եւ որպէսզի Պատրիարքը զայն չմերժէ, ինք անձամբ իր հրաժարականը պիտի տանէր եւ ընդունիլ պիտի տար:

– Բայց դաւաճանութիւն է այդ, գոչեց Սուսերեանց:

– Կրնայ ըլլալ, սակայն այս այսպէս է:

– Կը բողոքեմ յանուն թաղեցիներուն:

– Այդ ձեր գիտնալիք բանն է:

– Եւ կը պահանջենք որ հրաժարականը մերժուի:

– Չեմ կարծեր որ այդ բանը կարելի ըլլայ:

– Յանուն ժողովուրդին կը խօսիմ...

– Գիտեմ, սիրելիս, բայց անօգուտ է:

– Քանի որ Պօղոս էֆէնտի թաղին մէջ կուսակցութեան մը պետ հանդիսացաւ, քանի որ մինչեւ հիմա պայքար մղեց՝ չի կրնար հրաժարիլ առանց նախապէս մեր կամքը առնելու...

– Եւ սակայն հրաժարեցաւ:

– Մենք չեղեալ կը նկատենք թէ՛ անոր եւ թէ՛ ձեր հրաժարականները:

– Շնորհակալ եմ ձեր մեզ հանդէպ ցոյց տուած համակրութենէն, բայց...

– Յանուն ժողովուրդին կը պահանջենք որ վայրն իսկ ձեր պաշտօնը շարունակէք:

– Անիկա չըլլար...

– Հակառակ պարագային ձեզ բռնի պիտի տանինք Խորհրդարան...

– Կը խնդրեմ պարոն Սուսերեանց տղայական խօսքեր մի՛ ընէք:

– Ժողովուրդին կամքը յարգեցէ՛ք...

– Մեր հրաժարականները անդառնալի են, ա՛լ չխօսինք այդ մասին:

Հակառակ այս բացորոշ յայտարարութեան՝ ընկեր Սուսերեանց շարունակեց իր բողոքներն ու պահանջքները, յանուն ժողովուրդին, հասարակաց շահերուն, պրոլետարիատ դասակարգին, եւայլն: Մկրտիչ աղա անդրդուելի մնաց:

– Վաղը կը տեսնուինք, ըսաւ վերջապէս ընկեր Սուսերեանց ոտքի ելլելով:

Հետեւեալ առտու «Հանրային Կարծիք»ը սա լուրը կուտար.

«Անցեալ օր Ք. Թաղի Թաղական Խորհուրդի ատենապետ Պօղոս էֆէնտի Սրբազան Պատրիարք Հօր ներկայանալով անձամբ իր հրաժարականը մատոյց ատենապետի պաշտօնէն, Խորհուրդի երկու միւս անդամներն ալ իրենց գրաւոր հրաժարականը ղրկած են:

«Կը լսենք թէ սոյն հրաժարականները պիտի ընդունուին եւ անմիջապէս նոր Թաղական Խորհուրդի ընտրութեան հրահանգ պիտի տրուի: Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ վերջ մը դնել Ք. Թաղի խնդրին որ բաւական ժամանակէ ի վեր կը դրաղեցնէ վարչութիւնը»:

Այս անգամ Մարգար էֆէնտիի յաղթանակը վճռական էր եւ իր կուսակիցներուն ուրախութիւնը չափ չունէր: Ընկեր Կայծունի պահ մը խորհեցաւ գիշերը լուսազարդել Շանթի լսարանը, բայց լսարանին նիւթական անձկութիւնը չթոյլատրեց այդպիսի շռայլութիւն մը:

Միւս կողմէ հակառակ կուսակցութիւնը գինաթափ չէր եղած, ընդհակառակն այս ձախողանքը նոր կրակով մը զինած էր զինքը:

(Շար. 69)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՌՈՄԱՆ. — Տէր եւ Տիկին Ռ. Լուսա-ղչեան 250 փրանք :

⁂

ՓԱՐԻԶ. — Տիկին Զարուհի Տէմիրճեան 250 փրանք :

ԿԱՂԱՆԴԻ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Կաղանդի առթիւ ճաշ մը կազմակերպած է,

17, rue Bleue, 75009 PARIS

Դեկտեմբեր 20-ին ժամը 20-ին :

Կաղանդ պապան պիտի գայ, երգ, պար, աշակերտներու կողմէ, հաճելի անակնկալներ :

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Շաբաթ օր ժամը 14-էն 18

01 - 42 - 46 - 88 - 36

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25-ին Տօն է Սրբոյն Ստեփանոսի նախավկային եւ առաջին մարտիրոսին : Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան, ժամը 10-ին պատարագ :

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

REMERCîMENTS

L'association *C H E N E* tient à remercier tous ceux, presse, associations et particuliers, qui par leur soutien ont permis que cette année encore sa Grande Braderie de Noël soit un succès. Le bénéfice s'élève à 108.000 F.

Le résultat du tirage de la tombola de la Braderie est :

Billet n° 343 — Billet A/R EREVAN
Billet n° 035 — Oeuvre d'Assadour
Billet n° 237 — Oeuvre de Zakar

« Շ Է Ն - Փ Ր Ա Ն Ս » *ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ, ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵԼՈՎ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ :*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՏՕՆԵՐ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 23, Տօն է Սրբոյն Դաւթի Մարգարէին եւ Յակոբայ Տեառնեղբայր Առաքելոյն :

Առաւօտեան ժամը 9.30-ին Հանդիսաւոր ժամերգութիւն կը կատարուի :

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25, Տօն է Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային եւ Առաջին Մարտիրոսին :

Ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի :

Ս. ՅՈՎՀ. - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Campagne de Parrainage

TAMAR, 13 ANS, ORPHELINE

Comme Tamar, en Arménie, des milliers d'orphelins vivent dans des conditions précaires, au sein de familles mutilées. Il est important de leur redonner confiance et d'assurer leur avenir.

PARRAINEZ UN ENFANT

Grâce à Vous, et pour 120 dollars (750 F.) par an

IL N'IRA PAS A L'ORPHELINAT

OUI, je souhaite parrainer ... orphelin(s) d'Arménie. La Croix Bleue des Arméniens de France me fera parvenir le ou les dossiers dans les plus brefs délais.

☐ M ☐ Mme ☐ Mlle
Prénom ..
Téléphone
No Rue
Code Postal Localité

Retournez ce coupon à: LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE 17, rue Bleue, 75009 PARIS

GRAND REVEILLON

DU 31 DECEMBRE 1997

à l'Espace Tête d'Or
LYON - VILLEURBANNE

organisé par
**FRANCE - KARABAGH
et les Associations Arméniennes**

EXCEPTIONNEL!
ARARAD AHARONIAN et son Orchestre pour la première fois à Lyon

et le Dj DIDIER

Buffet de spécialités arméniennes

Prix d'entrée: Adultes 180 F.
Enfants —13 ans : 90 F.

Renseignements et réservations :

◆ MCA DECINES Tél. 04.78.49.42.97
◆ MCA VILLEURBANNE Tél. 04.78.93.57.43
◆ MCA VIENNE Tél. 04.74.53.13.80
◆ EGLISE ARMENIENNE DE LYON Tél. 04.78.60.47.18

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

EVENEMENT LINGUISTIQUE

Parlez Arménien en 7 Leçons !

EN 50 HEURES

avec le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
de Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN

- *Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à parler, lire et écrire l'arménien.*
- *Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.*
- *Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.*

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél. : 01. 47. 50. 97. 51.
après 18h.

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER

à partir de 22 heures 30

339, avenue du Prado— 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :

Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).

P.A.F. 80 F. + consommation.

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON St-Sylvestre

organisé par

UGAB- Jeunes

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Champagne, Cotillons, Animation, Noveau D.J.

le 31 Décembre à partir de 22 heures

Entrée : 180 Frs.

Contact, réservations :

Tél.: 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար :

Մարիա Հաբէլեանի *մահուան առթիւ՝ Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները 1100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի :*

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ ուխտաւորներէն Մկրտիչ Եանիքքուշի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 փրանք :*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՍԷՆ-ԺԷՐՈՄԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇԸ

Յունուար 10-ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Pour les fêtes offrez des livres

GRAND CHOIX SUR L'ARMENIE

ART
HISTOIRE
DICTIONNAIRES
ETC. ETC.

Une seule adresse :

Librairie Orientale H. SAMUELIAN

51, RUE MONSIEUR-LE-PRINCE — 75006 PARIS
Tél. : 01. 43. 26. 88. 65;

C.C.P.: 1278-35G. PARIS

«80EME ANNIVERSAIRE DE HOMENETMEN»

HOMENETMEN—FRANCE organise un

DINER DANSANT

animé par

l'*Orchestre «Dark Eyes»* (de Los Angeles)
et *Grisha* avec son Orchestre

Samedi 17 Janvier à partir de 20 heures 30

Hôtel Sofitel «Forum Rive Gauche»
17 bis, Boulevard Saint-Jacques — 75014 PARIS

Réservation : 01. 44. 05. 17. 77 heures de bureau
01. 43. 78. 57. 67 le soir
01. 42. 54. 54. 25 le soir.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20-21

SAMEDI - DIMANCHE
20-21 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.273 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.273

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵԼՈՅԹԸ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ի ԳՈՓԸՆՀԱԿԸՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

Դեկտեմբեր 18-ին, Դանիոյ մայրաքաղաքին մէջ բացուած է Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի 54 երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովը որուն հայկական կողմը կը մասնակցի Հայաստանի Արտաքին նախարար Ա. Արզումանեանի գլխաւորած պատուիրակութեամբ: Նոյն օրն իսկ Ալ. Արզումանեան ելոյթ ունեցած է ժողովին առջեւ, ներկայացնելով Ղարաբաղի հարցին մասին հայկական տեսակէտը:

Ան նախ շեշտած է որ կազմակերպութիւնը պէտք է Արցախին իրաւունքը տայ ներկայ ըլլալու եւ մասնակցելու իր իսկ կացութեան մասին քննարկումներու: Ապա ծանրացած է երեք կէտերու վրայ.

– Անհրաժեշտ է որ գոյանայ Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ազրպէջանի յարաբերութիւնները կարգաւորող համաձայնութիւն մը որուն հիմերով Ղարաբաղ կարելութիւնը ունենայ ինք հակակշռելու իր հողամասը,

– պէտք է Լեռնային Ղարաբաղի անհրաժեշտ ապահովութեան երաշխիքներ տրուին որպէսզի միանգամընդմիշտ չէզոքացուի զինուորական գործողութիւններու վտանգն ու խաղաղութեան հոլովոյթը ունենայ անդառնալի բնոյթ,

– պէտք է Լեռնային Ղարաբաղի տալ աշխարհագրական այնպիսի սահմաններ որոնք վերջ տան փակ, մեկուսացած հողամասի անոր վիճակին եւ մեկուսացումին:

Այս երեք կէտերուն Ալ. Արզումանեան աւելցուցած է որ ժողովը պէտք է յայտարարէ թէ բանակցութիւններու սահմանափակող նախապայմանները մէկդի կը ձգուին, պէտք է բոլոր կողմերը մերժեն ուժի գործածութեան հեռանկարները: Ան յիշեցուցած է նաեւ թէ Ազրպէջան կը ջանայ նաւթի գործօնը շահարկել հայկական կողմէն զիջումներ ստանալու համար: Նաեւ միջազգային այլ շրջանակներու կը տանի նիւթը, ինչպէս լրաւ վերջերս, Թեհրանի իսլամական ժողովի իր կոչով թէ՛ փորձելով կրօնական գոյն մը տալ հարցին եւ թէ իրարու դէմ հանելով երկու կազմակերպութիւնները:

Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի բանբեր մը բսած է թէ ներկայի ժողովէն սխալ է որեւէ որոշում ակնկալել:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 18 / 19)

ՁԻՒՆԸ ԵՒ ԵՐԹԵՒԵԿԸ

Դեկտեմբեր 17-ին սկսած ձիւնը Արագածոտնի շրջանին մէջ երթեւեկի լուրջ դժուարութիւններու պատճառ եղած է: Ապարանի, Թալինի, Արագածէն դէպի Աշտարակ ճամբաները փակուած չեն, բայց դարձած են դժուար անցանելի: Վախ կար որ կացութիւնը վատթարանայ:

ԹԻՖԼԻՍ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ ԿԱԶԸ

Կազի փոխադրութեան վրացական «Վրացտրանսգազպրոմ» ընկերութեան գըլխաւոր տնօրէն Վանօ Ջապաշվիլիի իսկ խոստովանութեամբ, զոր ըրած է «Փրայմ Նիուզ»ի հետ հարցազրոյցի մը ընթացքին, Թիֆլիս կը գերազանցէ բնական կազի սպառման իրեն վերապահուած չափը, ի վնաս Հայաստանի բաժնին, որ կ'անցնի Վրաստանի տարածքէն, պատճառ դառնալով հայկական կողմին արդարացի դժգոհութեան: Ան աւելցուցած է թէ Թիֆլիս կը սպառէ օրական 400 հազար մեթր խորանարդ կազ, մինչ իրեն վերապահուած օրինական բաժինը կը նախատեսէ 250 հազար մեթր խոր.:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ որուն կուսակցութեան ընթացքը զարմանք պատճառած է եւրոպական երկիրներու, ԱՄՆ իր այցին ընթացքին կը մեծարուի յատկապէս հրէական շրջանակներէ: «Անուանարկումներու դէմ լիկա»ն որ հրէական կազմակերպութիւն մըն է եւ որուն կեդրոնը Նիւ Եորք կը գտնուի, հանդիսաւոր ընթրիքի մը ընթացքին իր նախագահին ձեռքով Մ. Եըլմազը պարգեւատրած է «Ընտրեալ պետական դէմք»ի մրցանակով: Ներկաները երկարատեւ ծափերով ողջունած են մեծարեալ վարչապետը որ յայտարարած է թէ մրցանակը կը ստանայ յանուն ամբողջ Թուրք ժողովուրդին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ պատժական ատեանին առջեւ, Դեկտեմբեր 18-ին, «Եան Փիայի հարցը, մարդասպաններ իշխանութեան ծոցը» հատորին երկու հեղինակները կը դատուէին իբրեւ հետեւանք Ժան-Գլօտ Կօտէնի բացած անուանարկութեան դատին: Մարսէյլի քաղաքապետը 10 միլիոն ֆր. վնասուց հատուցում կը պահանջէ: Գիրքին հեղինակները չեն ուզեր յայտնել թէ իսկապէս Թրոթինէթը Ժ.-Գ. Կօտէ՞ նն է: Վճիռը պիտի տրուի Յունուար 20-ին:

ՔԻՒՐՏ ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆՆԵՐՈՒ պարագլուխ՝ Ա. Օճալան հրադադար մը առաջարկեց Թուրք Պետութեան: 1984-էն ի վեր, ՓՔՔ-ի մղած պայքարին հետեւանքով 28.000 մեռեալ կայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ իսլամական նոր կուսակցութիւն մը հիմնուած է ի նախատեսութիւն Ռեֆահի լուծման: Նոր կուսակցութեան անունն է «Առաքինութեան կուսակցութիւն» եւ իր գործունէութիւնը պիտի ըլլայ շարունակել Ռեֆահի գործը եթէ ան արգիլուի:

ԳԱՐԼՈՍ նպաստաւոր գիրքի մէջ գրտնուեցաւ Դեկտեմբեր 17-ին, անսպասելի կերպով: Արդարեւ, գլխաւոր վկան՝ Մարիա Նիտիա Թոպոն տէ Ռոմերօ որ յաճախակի հանդիպումներ ունեցած է Գարլոսի հետ 70-ական թուականներուն, գիրք մըն ալ հրատարակած է ուր կը գրէ թէ Գարլոս խոստովանած է իրեն թէ ան Թուլէյի ոճրափորձը իր գործն է: Այսօր կ'ուրանայ ամէն բան, կ'ըսէ թէ գըրածները սուտ են եւ գիրքն ալ դէշ վէպ մը:

ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ, 650 մանուկներ հիւանդանոց փոխադրուած են լուսնոտութեան, շնչառութեան դժուարութիւններու եւ աչքերու բորբոքումի պատճառաւ: Անոնք հեռատեսիլէն դիտած էին «կենդանի նըկար» մը որու մէջ առնէտ մը կայծեր կ'արձակէր իր աչքերով: Փոքեմէթ մոնս...

(Տար.ը Դ. էջ)

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԻԼՊԱՕ (7)

Իւրաքանչիւր բառ որ կ'արձանագրուի թուղթին վրայ, կ'արձանագրուի մեսրոպեան տառերով, կ'արձանագրուի Հայու մատներով, իւրաքանչիւր բառ կը չզգախուի, յատկապէս սա օրերուն, Ղարաբաղին սպառնացող վտանգով, լուծում կը փնտռուի այնպիսի հարցի մը որ աւելի մեծ տարողութիւն ունի քան մեր փոքրաթիւ ժողովուրդի ամբողջ կարողականութիւնը, մինչ անդին, մեծաթիւ ժողովուրդներ, փոխանակ արդարադատելու, կը գործեն միայն շահերու գագաթնակներով եւ սրտի մը արժէքը ունեցող այդ հողակտորին, լեռի աշխարհ, կ'ուզեն պարտադրել հակարձնական լուծում մը:

Փարիզ եմ, կրկին կ'անձրեւէ, Փարիզէն կ'անցնի Ղարաբաղի նախկին Նախագահ, Հայաստանի ներկայ վարչապետ, Պիլպաոյի մէկ խափշիկէն գնուած անպարգեւ հովանոցին տակ պաշտպանուած երբ կ'աճապարեմ դէպի աշխատանք, եւ տեւէս կը լսեմ ծաղրախառն խօսք մը.

– Հովանո՞ց է թէ ամպհովանի:

Յատուկ ուշադրութիւն որ չկորսնցնեմ սա հովանոցը, յիշատակները կը մնան աւելի պինդ երբ կը մարմնաւորուին իրերով, կ'ընեմ ուշադրութիւն, միտքիս մէջ կը սեղծուի տիպար մը, որ իր հովանոցին նկատմամբ կը դառնայ այնքան ակնդէտ՝ որ կը մնայ հովանոցը, կը պահպանուի, վերջապէս տիպարը ի՛նք է որ կը կորսուի:

– Ամպհովանի է, բայց ես ծպտուած իշխան մը չեմ, – կ'արձակեմ դէպի ծանօթ հեղինակը, կը շարունակեմ ճամբաս:

Վերադարձ «պասքական առեղծուած», յաջորդ օրուան համար ցլամարտի տոմսերը մեր գրպանը, Ֆաթիման կը մերժէ ցլամարտը, ան մնացած է տունը, տօնախմբութեան վայրէն հեռու, ճաշէն առաջ, Օթոնոմիա պողոտայ, Կարօ կը հրաւիրէ գիս գաւաթ մը ուիսքիի:

– «Ճաշ»ը հաճոյքի երեք հանգրուաններ կը շնորհէ: Նախ՝ «Պիտի ճաշեմ». ուրախ ես որ պիտի երթաս ճաշելու: Ապա՝ ստացուած հաճոյքը ճաշակելու ընթացքին: Վերջապէս՝ «Ճաշած եմ», այսինքն կուշտ ես, լիացած: Կը տեսնե՞ս թէ ինչպէս կարելի է կոտորակել վայելքը, բազմացնել հաճոյքը, – կը խօսիմ, Կարօ կը բարձրացնէ բաժակը եւ՝

– Ուրեմն խմում եմ հաճոյքի վայելք կոտորակելու կենացը, – կը մռնչէ:

Կը ճաշենք, վերադարձ հիւրանոց, քանի մը խօսք հիւրանոցի շնորհաշուք տիրուհիին հետ: Երբ կ'իմանամ թէ ան յաճախ կուգայ Փարիզ, անոր կուտամ հասցէս եւ հեռաձայնի համարս: Ընդունելութեան սեղանին վրայ նետուած Մարկըրիթ Տիւրասին նուիրուած երեկոյի մը ծանուցումը գիս կը տանի խորհրդածութիւններու: Երկարած անկողնիս վրայ, կը խորհրդածեմ մեր ներկայի գրականութեան անրաւարարութեան շուրջ: Գրականութիւնը ամբողջական գեղարուեստ, պակասներ՝ գոյն բաղկացնող բոլոր մարզերուն մէջ, աղէտ, ժողովուրդ մը կը վերածուի ինչի՞ առանց գեղեցկութեան պաշտամունքի, «գրո՛ղը տանի» ընթերցողը, կը սպասեմ որ բազմանան ըսպասարկուները, վերացականին կողքին՝ արտադրուին մեր ժողովուրդի տագնապներուն հետ պորտային կապ ունեցող գործեր, գրողին ամէն սեռի անհամար երկեր, ողողուի հրապարակը, միայն անկէ վե՛րջ է որ տրուի ժամանակին, եւ միա՛յն անոր՝ որոմը ցորենէն անջատելու պարտականութիւնը:

Մէկն եմ Տիւրասի երկրպագուներէն, հիմա Փարիզ, կը մտնեմ տանս հրապարակի հանրախանութը, կ'ողողուիմ անիմանալի զգացումներով: Ի՞նչ գնել որ ըլլայ դուրս այն բոլոր թունաւոր բաներէն որոնց մասին անդադար կը խօսի մամուլը: Վարակուած արիւնէն, «խելագար կով»երէն ետք, ահա կը խօսուի «խելագար հաւ»երու մասին: Ձկա՞ն նաեւ «խելագար ձուկ»եր: Կ'ըսուի թէ կարելի չէ ամէն տեսակ կաթ ալ խմել: Ուրեմն ի՞նչպէս ընտրել: Դառնալ տարրալուծարանի աշխատո՞ղ, քիմիագէ՞տ, պտըտցնել սըրուակնե՞ր, թթուներ՞ր, կրա՞կ, եւ ամէն քայլափոխի կատարել քննութիւննե՞ր:

Ահաւասիկ կը թելադրեն նաեւ վստահութիւն չունենալ ծորակներէն հոսող ջուրին հանդէպ, թէ հակառակ բոլոր կանխազգուշութիւններու, այդ ջուրերուն մէջ վտանգաւոր մանրէներ կան: Օդի ապականութի՞ւնը հապա: Ի՞նչ ուտել ուրեմն, ի՞նչ խմել, ո՞ր օդը շնչել: Արեւմուտեան քաղաքակրթութի՞ւնը նկատեմ պատասխանատու սա մղձաւանջին: Հապա՞ եթէ ինծի հակադրեն այն հսկայական յառաջդիմութիւնը զոր կ'իրագործէ գիտութիւնը:

Հապա ապականութի՞ւնը մարդկային ոլորտին: Հապա բամբասանքնե՞րը, խաբէութիւննե՞րը, զրպարտութիւննե՞րը: Հապա դաւաճանութիւննե՞րը: Հապա «խելագար մա՞րդը»: Վստահիս, բայց որո՞ւ: Բարեկամանաս, բայց որո՞ւ հետ: Այս իմաստով է որ յառաջիկայի հերոսներէս մէկը, կ'որոշէ, օր մը, ծանուցում մը կախել պլխուն վերեւ:

«Ան որ ինծի բարեկամ չէ՛, թող բարեկամի պէս չժպտի՛ ինծի»:

Հետեւա՞նք: Հերոսս կը մնայ մայթի մը վրայ միայնակ, բայց աչքերուն մէջ՝ ժպիտ մը դոհունակ:

Հիմա՝ տուն, ժամը ութ, հիմա՝ հեռատեսիլ, հիմա՝ կրկին ժպիտ, հիմա ինծի կը ժպտի խօսնակ կինը, անոր ժպիտը կոտորակուելով կը հասնի միլիոնաւոր դիտողներու, մէկ ժպիտ՝ միլիոնաւոր ցոլացում, միլիոնաւոր ցոլացում՝ մէկ ժպիտ, «վայելք կոտորակելու կենաց», լուրերուն մէջ սպանութիւններ, հայ երիտասարդ մըն ալ ոճրագործ, անեւանդումներ, դրամի նոր գայթակղութիւններ, օդանաւային ահաւոր արկած Իրկուցքի մօտ, հիւանդութիւններ, նորեր եւ հիներ, կը յիշեմ գրական երեկոներու անրաւական սիրահար Մարկոյին յանձնարարութիւնը երբ քանի տարի առաջ նոր կը հասնէի Փարիզ.

– Եթէ չե՛ս կրնար յարմարիլ երկրին ու կ'ուզես մեկնիլ, երկար մի՛ սպասեր: Եթէ կեցութիւնդ անցաւ մէկ տարին, այլեւս չես կրնար բաժնուիլ այս երկրէն: Իսկ եթէ կ'ուզես երջանիկ ապրիլ այս երկրին մէջ, մտիկ մի՛ ըներ ժամը ութի լուրերը:

Ահա կը հնչէ հեռաձայնը: Կարօն է նորէն: Ան այլեւս գիտէ, թէ տեղ մը, իր պատմութիւնը արձանագրուելու ընթացքին մէջ է, հարց կու տայ.

– Ֆաթիմային մասի՞ն ալ ես գրում:

Հարուած մատներու, գրամեքենան աւելի ազմկալի էր, անոր ստեղներուն վըրայ իջնող զարկերուն շարժումը նման էր համազարկի, հիմա՝ համակարգիչ, բայց անոր մեղկութենէն թող խաբուի ո՛չ ոք, ո՛չ ալ անոր աշխատելու անաղմուկ եղանակէն: Կարեւորը մատներուն մէջ ամբարուած ո՛ւժն է, բառերուն բովանդակած կորո՛վը, զանոնք ուղարկողին վճռակամութի՛ւնը:

Հիմա՛, կրկի՛ն նոյն հարցը՝ գացի Պասքերու Երկի՞ր, թէ՞ թէ՞...

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶՏԻԲՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՎԱՆ ԿԱՏԱՐԱԾ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

ԽՄԲ. — Հայաստանէն Սեպտեմբերին զբօսաշրջիկներու խումբ մը այցելած է Արեւմտահայաստան: Անոնցմէ Ռոմիկ Յովնանեան «Հայք»ի Նոյեմբեր 29-ի թիւին մէջ տուած է էջ մը այդ այցելութեան իր տպաւորութիւններէն:

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՍԱՆՔ ԱՒԱՆՑ

Խօշաբ եւ Շատախ գնալուց յետոյ վերադարձել էինք Վան: Մինչեւ մթնելը բաւական ժամանակ կար եւ ամէն մէկը ուզում էր այդ ժամանակն օգտագործել ըստ իր հայեցողութեան: Խմբի անդամներից մէկը՝ տիկին Շուշանիկը, ցանկութիւն յայտնեց Աւանց գնալ: Այնտեղ էին ծնուել նրա տատն ու պապը: Վերջինս եղել էր Աւանցի գիւղապետը: Մի տաքսի վարձեցինք եւ վարորդին բացատրեցինք, թէ ուր ենք ուզում գնալ: Մեզ հետ եկաւ նաեւ մեր հովանաւորի 12-ամեայ տղան՝ Սամուէլը, որը թուրքերէն գիտէր: Ցաւօք, Աւանցը անուանափոխուել էր, իսկ նոր անունը չգիտէինք: Տաքսու վարորդն էլ համարեա մեզ չհասկացաւ եւ մեքենան քշեց դէպի օդանաւակայան, որը նոյնպէս մօտ էր Վանին: Ես գիտէի, որ հիւրանոցից մինչեւ Աւանց մօտ 4 քմ. է, իսկ մեքենայի հաշուիչը անցաւ այդ թուից, կրկնապատկուեց: Մի քանի անգամ Սամուէլի միջոցով վարորդին հասկացրի, որ սխալ ճանապարհով ենք գնում, Աւանցը Վանի միջնաբերդի մօտ է, սակայն վարորդն իր «էշն» էր քշում, եւ կանգ առաւ միայն այն ժամանակ, երբ օդանաւակայանի թռիչքուղու մուտքամասում երեք ոստիկան փակեցին աւտոմեքենայի ճանապարհը: Եկաւ նաեւ չորրորդը՝ մի զինուորական եւ հարցրեց վարորդին, թէ ովքեր են ուղեւորները եւ ինչ են ուզում: Նա էլ պատասխանեց, թէ օտարերկրեայ զբօսաշրջիկներ են: Մի կերպ ոստիկանին հասկացրի, որ վարորդին խնդրել ենք մեզ Աւանց տանել, իսկ նա բերել է այստեղ: Ոստիկանը վերցնելով ծոցատետրս, թուրքերէն գրեց Աւանցի նոր անուանումը՝ ԻՍԿԵԼԷ: Անդրադէտ վարորդը նոր հասկացաւ, թէ ուր պէտք է գնայինք, ձեռքը խփեց ճակատին եւ նստեց աւտոմեքենայի ղեկին:

Աւանցում պահպանուել են հայկական տները, որոնք նման են մեր պապերի ու հայրերի պատմածներին եւ նկարագրածներին, հայկական հանգստավայր է Աւանցը, լճի ափին, օղակուած մրգատու այգիներով: Նաւահանգիստ տանող ճանապարհին մի երկյարկանի տուն կար, բակի մէջ ծորակ, եւ Շուշանիկը համոզուեց թէ հէնց դա է իր պապենական տունը, քանի որ լրիւ համապատասխանում էր պապի նկարագրածին:

ՄԱՏԱՂ ՈՒՏԵԼԻՍ ԶԷՆՔԵՐԸ ՎԱՅՐ ԵՆ ԴՆՈՒՄ

Շատախը գեղատեսիլ վայր է: Այստեղից է սկիզբ առնում Տիգրիս գետը: Վանից Շատախ 82 քմ. է: Խմբի անդամներից մէկը՝ Սամուէլը, որոշել էր իր շատախցի հօր յիշատակին մատաղ անել: Փոքրիկ գիւղաքաղաք Շատախը, որն այժմ կոչւում է Չատակ, քրտաբնակ է եւ այդ պատճառով էլ զբօսաշրջիկների ելք ու մուտք չկայ:

Հիւրանոցի աշխատողներից շատախցի Ճեվդէթի հետ Վանից մեկնեցինք Շատախ: Ճանապարհի մի հատուած անցնում է գեղատեսիլ ձորի միջով: Հէնց առաջին կամուրջի մօտ ոստիկանական հսկիչ կէտ կար, կանգ առանք: Իմանալով, թէ ովքեր ենք եւ ինչի համար ենք եկել, ոստիկանն ասաց, որ լաւ կը լինի առանց աւտօպուսից իջնելու մի պտոյտ կատարէք Շատախի մէջ եւ յետ վերադառնաք: Հէնց այդպէս էլ վարուեցինք:

Յետդարձի ճանապարհին, գետի ափին, որտեղ ընկուզենիների մի շատ գեղատեսիլ պուրակ կար, աւտօպուսը կանգ առաւ, իջանք հանգստանալու: Գետի յանդիպակաց ափին ոչխարի հօտն էր արածում: Սամուէլը չորերով մտաւ Սորտիկան գետը, անցաւ միւս ափը եւ վճարելով արժէքը, մի ոչխար գնեց ու ընկերների օգնութեամբ տեղափոխեց այս ափը: Սառնորակ ջուր կար, փայտ ու աման նոյնպէս, եւ մատաղը շուտով պատրաստ էր: Զգուշացրել էին մեզ, որ մինչեւ ժամը 16-ը պէտք է դուրս գանք այդ վայրից, ոտներս չէր կտրւում: Երբ վերը նշուած ժամը անցել էր, ձորում շարժիչների հնդիւն լսուեց: Ճանապարհով անցնում էին երկու զրահամեքենայ: Մեզ նկատելով կանգ առան: Զրահամեքենաներից դուրս եկան հինգ ասքեար եւ մօտեցան մեզ: Պարզուեց, որ Քրտեր են, ծառայում են թրքական բանակում եւ հսկում են այդ շրջանի անվտանգութեանը: Հրաւիրեցինք մատաղ ուտելու: Հրաւէրը չմերժեցին: Ասացինք, որ մատաղ ուտելիս զէնքերը պէտք է հանել եւ վայր դնել, այդպէս է ընդունուած կարգը: Այդպէս «զինաթափեցինք» ասքեարներին: Արդէն ուշ էր, երբ բռնեցինք յետդարձի ճանապարհը: Արտամետ չհասած, մօտեցանք Վանայ լճին: Լուսինը ցոլում էր լճի հայելու մէջ եւ թւում էր, թէ աստղազարդ երկինքը իջել է լճի վրայ:

ՍՈՒՐԲ — ՍՈՒՐԲ

Սուրբ Խաչի օրն էր: Այդ օրն այցելեցինք Ախթամար կղզի: Կղզու նաւամատոյցից ճանապարհը տանում էր դէպի Սուրբ Խաչ եկեղեցին: Մեր պատմական Ախթամար կղզում գտնուելը շատերին հրաշք էր թւում: Ծանօթացանք կղզուն: Կղզու բարձունքից պարզ երեւում էին Արտոս, Նեմրութ, Սիփան սարերը, Կուսանաց կղզին, Լիմ անապատը: Տեսարանը հիասքանչ էր: Երբ ժայռի կատարից ցած էինք իջնում, Սուրբ Խաչի կողմից լսուեց մի անոյշ մեղեդի: Երգողները մեր խմբի կանայք էին: Նրանք երգում էին «Սուրբ-Սուրբ»ը, ի նշանաւորումն Սուրբ Խաչի օրուան: Կատարւում էր պատարագի մի ինքնաբուխ արարողութիւն եկեղեցու ներսում: Պատերին վառւում էին մոմեր, բուրում էր խունկը: Այսքան շատ հայ մարդ կղզին հաւանաբար չէր տեսել 1915 թուից ի վեր: Մի քանի քիւրտ երիտասարդներ ապշահար նայում էին մեզ եւ յետոյ միայն հասկացան, թէ ինչ է կատարւում: Նրանցից մէկը փաթաթուեց մեր Անդրանիկին եւ ասաց, որ իր երակներում էլ է Հայի արիւն հոսում: Պահը շատ ազդեցիկ էր, եւ երկուսի աչքերում էլ արցունքի կաթիլներ երեւացին:

Բաժանման պահը միշտ էլ դժուար է, առաւել եւս, երբ դա վերաբերում է Վանին: Այժմեան Վանը՝ Այգեստանն է, որտեղ դեռեւս պահպանուել են հայկական տներ: Որքան էլ ցանկացանք փնտրել մեր պապենական տները, մեզ չյաջողուեց: Այգեստանը շատ է ենթարկուել փոփոխութիւնների: Կառուցուել են նոր տներ, եօթը-ութ յարկանի, այգիների միջով գցուել են նոր փողոցներ: Վանը եղել է իմ նախնիների քաղաքը: Մեր՝ Յովնանեան տոհմի հիմնադիրը եղել է իշխան Յովնանը, ծն. 17-րդ դարի վերջերին: Նա ընտրուել է Վանի Աւագանու պետ (տե՛ս. Մատենադարանի արխիւի 242/12 թուահամարի ներքոյ պահուող փաստաթուղթը): Դա չեն կարող իմանալ Վանի այժմեան տէրերը, նրանց հետաքրքրում են միայն այն տեղերը, որտեղ Հայերը 1915 թ. հեռանալուց առաջ թաքցրել են իրենց զարդեղէնը, յոյս ունենալով, որ օրերից մի օր տէր կը կանգնեն իրենց ունեցուածքին: Բայց...:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱ՞Յ ՄԸ

«Մոսկովեան նորութիւններ» շաբաթաթերթը Գ. Շէրմաթովայի յօդուածով կ'անդրադառնայ նիւթին. կը նախատեսէ երբեմնի Մետաքսի ուղիին վերակենդանացումը, կովկասեան կեդրոնական քառուղիով: Այսինքն՝ Ռուսաստանի հարաւային շրջանները, Կովկաս եւ Կասպից ծովու արեւմտեան ափը պիտի կազմեն տնտեսական համարակաց գօտի մը որ պիտի ընդգրկէ ուժանիւթի, փոխադրութեան եւ հեռահաղորդակցութեան ցանցերը: Գաղափարը հրապարակուած է Ցուրիխին, Զուիցերիա գումարուած միջազգային ժողովի մը որուն մասնակցած են 80 երկիրներէ գործի մարդիկ, նախարարներ, մասնագէտներ: Կ'ակնկալուի Համաշխարհային դրամատան եւ Վերակառուցման ու զարգացման եւրոպական դրամատան (ՊԷՐՏ) նեցուկը:

Ծրագիրը յղացողն ու ներկայացնողը եղած է չէչէն նախաձեռնարկ մը Հ. Նուխայեւ: Ան բազմաթիւ չփումներ ունեցած է Անգարայի, Փարիզի, Պրիւսէլի, Թոքիոյի, Վարշաւիոյ մէջ ու բանակցութիւններ վարած Ուաշինկթընի, Նիւ-Եորք, Եուսթընի:

Մասնագէտներու խումբը կը գլխաւորէ ՊԷՐՏ-ի նախագահական տնօրէն Ժաք Աթալի: Գործի միջազգային շրջանակէն մասնակից է սաուտցի միլիառատէրը Ա. Քաշոճի որ տրամադիր է նիւթական տրամադրելու կովկասեան ծրագիրներու: Կ'ըսուի թէ կրնայ մինչեւ 10 միլիոն տոլարի բաժին ունենալ Կովկասեան Ներդրումներու դրամատան մէջ որ այս նպատակով կը հիմնուի, առաւելագոյն 100 միլիոն տոլար դրամագլուխով: Սաուտցի գործի մարդուց Կովկասի հանդէպ հետաքրքրութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ իրենք չկրցան մասնակցիլ կասպեան քարիւղին շահագործումին եւ նաւթամուղ խողովակաշարին ծրագրին որ Ղազախստանի քարիւղը պիտի հասցնէ մինչեւ Սեւ ծով: Ա. Քաշոճիի հակակշիռին ենթակայ ընկերութիւնները յատկապէս հետամուտ են Բաքու-Ճէյհան քարիւղատարին շինութեան մասնակցելու եւ այդ նպատակով դրամատէրը ճնշում կը բանեցնէ ամերիկեան քաղաքական որոշ շրջանակներու վրայ:

Ներդրումներու կովկասեան դրամատունը պարզ միջոց մը պիտի ըլլայ. բուն դրամական հաստատութիւնը Կովկասեան Ներդրումներու Հիմնադրամն է որ կազմակերպուելու ընթացքին մէջ է Լոնտոն: Յառաջիկայ հինգ տարուան ընթացքին ոչ կառավարական ծրագիրներ պիտի գործադրուին, յետոյ Բ. հանգրուանին մաքսային միութիւն մը օրակարգի նիւթ պիտի ըլլայ, ապա քարիւղի, կազի միութիւն մը, ինչպէս էր Եւրոպայի Միութեան պարզագոյն ածուխի եւ պողպատի միութիւնը:

Այս հեռանկարին մէջ գլխաւոր երկու երկիրներ կը համարուին Վրաստանն ու Ազրպէյճանը: Ծրագրին հեղինակները որպէս կարողական թեկնածու կը նկատեն Չէչէնիան ու Հայաստանը, այն պայմանով որ առաջինը տիրանայ անկախութեան ու երկրորդին համար լուծում մը գտնուած ըլլայ Ղարաբաղի կնճիռին: Գրոզնիէն Թիֆլիս կառուղիի մը ծրագիրը որ կը նախատեսէ փապուղիով մը անցնիլ Կովկասի մէկ ծայրէն միւսը, կը պահանջէ որ Չէչէնիան մաս կազմէ ծրագիրին:

Այսուհանդերձ, կովկասեան համարակաց շուկայի մը իրագործումին հաւանականութիւնը բաւական թէական է: Թէեւ կարեւորը կը նկատուի այն որ հիմնական քայլերը առնուած են: Ճափոնական, բրիտանական, ամերիկեան, սաուտական, թրքական դրամագլուխներու մասին կը խօսուի, բայց ռուսականին մասին՝ ոչ: Նուխայեւ որ բանակցութիւններու մէջ է ռուսական դրամական մեծ համախմբումներու հետ, կը հաւատայ որ Ռուսաստան կը հետաքրքրուի ծրագիրով որպէսզի Կովկասեան համարկումէն դուրս չմնայ. տակաւին իրեն առիթ պիտի տայ ուղղակի կապ հաստատելու Թուրքիոյ եւ Իրանի հետ:

Ծրագրին նախաձեռնողները կը հաւատան որ համարակաց շուկայի մը գաղափարը պիտի օգնէ շրջանին մէջ խաղաղութեան հաստատումին: Ծրագիրը անկարելի չէ որ առաջնորդէ նաեւ քաղաքական նոր մերձեցումներու, քանի որ այսօր Ռուսաստան կովկասեան հանրապետութիւնները իր հակակշռին տակ կը պահէ, շնորհիւ յատկացումներու: Եթէ համարակաց շուկայի գաղափարը իրականութիւն դառնէ, կովկասեան քաղաքական մարզը պիտի հեռանայ Ռուսաստանի ազդեցութեան գօտիէն: Այս նախատեսութիւնը ունի նաեւ Մոսկուան որ կ'ըսուի թէ կովկասեան նոր քաղաքականութեան մը պատրաստութեան լծուած է: Թէ ինչ գլխաւոր ուղղութիւններ պիտի ունենայ այդ քաղաքականութիւնը, այսօր տակաւին որոշ չէ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

■ Հոկտեմբեր 11-ին Նակոլտ քաղաքի մէջ առաջին անգամ տեղի ունեցաւ եկեղեցական արարողութիւն շրջանի հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեանի կազմակերպութեամբ: Նոյն օրը, եկեղեցական արարողութենէ յետոյ կազմակերպուած խնջոյքին մասնակցեցան Խոլինկէնի միութեան երիտասարդաց պարախումբը եւ հարիւրէ աւելի հաւատացեալներ:

■ Հոկտեմբեր 23, Պէնսհայմի մէջ տօնուեցաւ տեղւոյն Աւետարանական Եկեղեցւոյ 50-ամեայ յոբելեանը: Երեք օրերու վրայ տարածուած հանդիսութեանց Հայ Եկեղեցին ներկայացուց Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան, որ մասնակցեցաւ այս առթիւ տրուած բանախօսութիւններու, խորհրդակցութիւններու եւ ծանօթացման տարբեր արարողութիւններու:

■ Նոյեմբեր 19-ին ՀՀ Գերմանիոյ դեսպան տոքթ. Ֆէլիքս Մամիկոնեան իր պաշտօնավարութեան շրջանի աւարտման առթիւ հրաժեշտի իր այցելութիւնը տուաւ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան: Այնտեղ ներկայ էին Առաջնորդը եւ Թեմական Խորհուրդի անդամներ: Մեծարգոյ դեսպանը ներկաներուն բացատրեց երեք տարուան գործունէութեան ընթացքին իր կատարած նախաձեռնութիւնները եւ ներկայացուց տպաւորութիւնները Գերմանիոյ Հայ Առաջնորդութեան ու համայնքներու վերաբերեալ: Ապա փոխանցուեցան յուշանուէրներ. Սրբազան Հօր եւ դեսպանի միջեւ փոխադարձ բարեմաղթութիւններով:

■ Նոյեմբեր 29ին Պոն քաղաքի մէջ գերմանահայ Կեդրոնական Խորհուրդի կողմէ կազմակերպուած բանախօսութեան եւ հաւաքոյթին ներկայ գտնուեցաւ Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս իր հետ ունենալով Ս. Էջմիածնէն ժամանած երկու հիւր սարկաւագներ: Բանախօսութեան նիւթն էր «Արցախը եւ սփիւռքահայութեան դերը» որուն շուրջ խորհրդակցութիւններ ունեցան՝ Պ.Պ. Վահագն Մելիքեան, ՀՀ դեսպանական հաւատարմատարը, տոքթ. Միհրան Տապազ, Լուիզ Յովհաննիսեան եւ Ժիրայր Քոչարեան: Յետ բանախօսութեան ներկաները հիւրասիրուեցան:

■ Գերմանիոյ Ֆրանքֆուրթ քաղաքի քաղաքապետ Տիկին Փեթրա Ռոթ-ի հրաւէրով Նոյեմբեր 30-ին, Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեանը ներկայ գտնուեցաւ Թոնի-Սէնտէր մրցանակի տուչութեան արարողութեան, որ այս տարի յատկացուեցաւ հայ ընկերային գործիչ Տիկին Լինտա Րէսէլի: Նոյն օրը Ֆրանքֆուրթի Փաուլս Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած տուչութեան արարողութենէն յետոյ Առաջնորդը մասնակցեցաւ մրցա-

նախակիր Տիկին Բէօքլի ի պատիւ տրուած կէսօրուան ճաշին՝ Ֆրանքֆուրթէր Հօֆ հիւրանոցին մէջ։

■ Դեկտեմբեր 1-ին Պոն քաղաքը ժամանեց Հայաստանի Հանրապետութեան Գերմանիոյ նոր դեսպանը Աշոտ Ոսկանեան։ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի եւ Քէօլնի հայ համայնքի անունով դեսպանը ողջունեցին Մխոան Քահանայ Սարգիսեան եւ Տիկին Անահիտ Պինոին։

■ Դեկտեմբեր 1-ին Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդը ընկերակցութեամբ Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեանի այցելեց Կէօփինկէնի հայ համայնքը աչքէ անցընելու՝ տեղւոյն Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ ներքին շինարարութիւնն ու ներկայ դրութիւնը, համայնքի վարչական ժողովին տարեկան ծրագրի կազմութեան համար։ Նոյն օրը այցելեց շրջանի Զալախ քաղաքը, ուր համայնքին ուսումնական համալիրը աչքէ անցուց, զայն ընդունելու պարագային հնարաւորութիւնները քննելու համար։ Յաջորդ օրը՝ Դեկտ. 2-ին Գարեգին Եպիսկոպոս Կոմիտաս Վարդապետի եւ համայնքի ատենապետ Պր. Յակոբ Աւետիքեանի ընկերակցութեամբ կարճ այցելութիւն մը տուաւ Զալախ քաղաքի քաղաքապետին, Աւետարանական Եկեղեցւոյ հոգեւոր պետ՝ Տէքան Քունց-ին։ Ապա մեկնեցաւ Մինխէն, Հայր Սուրբի ընկերակցութեամբ տեղւոյն համայնքի վարչութեան հետ ծրագրելու յաջորդ տարուան գործունէութեան ծրագիրը։

■ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեանի կարգադրութեամբ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան նշանակուեցաւ հիւսիսային Գերմանիոյ հայ համայնքներու՝ Պէռլին, Պրաունշվայկ, Համպուրկ եւ Պրէմէնի հոգեւոր հովիւ, կեդրոն ունենալով Պէռլին քաղաքը։ Պաշտօնի կոչման առթիւ Առաջնորդը Պէռլին ժամանեց Դեկտեմբեր 6-ին հանդիսապետելու Հայր Սուրբի պաշտօնակոչման պատարագին եւ հաստատելու համար պաշտօնը իր տուած քարոզով։ Եկեղեցական արարողութեան ներկայ գտնուեցան մեծ թիւով ազգայիններ, Քէօլնի իր նախորդ վարչութեան ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ։ Ապա Սրբազան Հօր եւ Հայր Սուրբի ի պատիւ տրուեցաւ ճաշ մը, ուրուն նոյնպէս ներկայ գտնուեցան համայնքի ու տարբեր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները։

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն

Դեկտեմբեր 8, 1997

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՐԻՔԼԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Էտուար Տէրիքլեան Երիտասարդաց խումբը երեք տարիէ ի վեր իր զանազան գործունէութիւններով եւ ձեռնարկներով, թէ հրապարակային եւ թէ ներքին գետնի վրայ, կ՚արդարացնէ իր գոյութիւնը։ Իր կեդրոնավայրն է Հայ Մշակոյթի Տունը։ Կանոնաւոր կերպով կը գումարէ ժողովներ։ Յաճախակի հանդիպումներ կ՚ունենայ։ Հաւաքաբար կը բերէ իր մասնակցութիւնը Հայ Մշակոյթի Տան ձեռնարկներուն, եւ ընդհանրապէս գաղութային կեանքին։ Կը հոգայ տարեկան կրթաթոշակը Համազգայինի դպրոցը յաճախող երկու աշակերտներու։ Վերջին երեք ամիսներուն ունեցաւ կարգ մը նկատելի գործունէութիւններ։ Սեպտ. 19-էն 21 խմբական, միութենական շրջապտոյտ մը կատարեց, ծնողքներու ընկերակցութեամբ, յիսունը հինգ հոգի, Մարսէյլէն – Գորսիգա, Պասթիա, ճամբորդելով Նափոլէոն շքեղ շոգենաւին վրայ, որ ինքնին վայելք մըն է։ Նամանաւանդ որ յատուկ ուշադրութիւն եւ սպասարկութիւն մատուցուեցաւ շնորհիւ այդ նաւային ընկերութեան մէջ պաշտօնավարող ծնողքի մը՝ Տիգրան Պօղեանի կարգադրութիւններուն։ Ամբողջ օր մը, մասնաւոր հանրակառքով խումբը շրջագայեցաւ Պասթիայէն Փորթօ – Վէքիօ, Սան Ճուլիայի ծովափը եւ վերադարձաւ Նաւահանգիստ։ Ոմանց համար առաջին այցելութիւն մը եղաւ Գորսիգա, ուրիշներու համար առաջին ճամբորդութիւն մը նաւով։ Բոլորն ալ գոհ մնացին եւ պատրաստ այլ ծովի ճամբորդութեան մը։

Կիրակի, Նոյեմբեր 9-ին, Էտուար Տէրիքլեան Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը պատասխանելով Վալանսի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Ռատիօ «Ա»ի տնօրէնութեան հրաւէրին ներկայացում մը տուաւ Պուր – լէ – Վալանսի քաղաքապետարանի սրահը։ «Եօթանասուննոց փեսացուն» սահեծեց զուարթ մթնոլորտ մը եւ գոհացում պատճառեց։ Ցոյց տուաւ որ կարելի է տեղական երիտասարդ ուժերով հայերէն լեզուով թատերական ներկայացում մը տալ, դերեր սորվիլ հայկական տառերով, ունենալ արտայայտութեան դիւրութիւններ, եւ երբեմն ալ դերասանական ձիրքեր։ Ամէն պարագայի մէջ նման աշխատանք մը միշտ հակում մը, սէր մը կ՚արթնցնէ հանդէպ հայ գիրին, արուեստին եւ ինչու չէ նաեւ հետաքրքրութիւն մը դէպի գրականութիւն։ Խումբը արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան ե՛ւ ներկայ հասարակութեան ե՛ւ կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ։

Շաբաթ, Նոյեմբեր 15-ին, Էքս – ան – Փրովանս «Տոմէն տը Թուռնոն»ի պանդոկին մէկ ընդարձակ սրահին մէջ, Միութիւնը հացկերոյթով մը նշեց իր հիմնադրութեան 3-րդ տարին։ Շուրջ երկու հարիւր հոգի, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ թարմ եւ խանդավառ շունչ մը բերին։ Վարդան Առաքելեան իր երգերով եւ նուագով ոգեւորեց երեկոյթը որ ընթացաւ զանազան տեսակի պարերով եւ խմբակային երգերով։

Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Լիոնէլ Պօղեան ողջունեց ներկաները եւ արտասանեց շնորհակալութեան խօսքեր։ Էտուար Տէրիքլեան Երիտասարդաց Միութեան հիմնադիր – ղեկավարը՝ Սեդա Սիմոնեան գրուատեց երիտասարդներուն ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը, լրջութիւնը, բծախնդիր աշխատանքը, գաղութի հաւաքական կեանքին քար մը աւելցնելու նախանձախնդրութիւնը։ Ապա, Միութիւնը յուշանուէր մը, արուեստի գործ մը բերուած Ղարաբաղէն, պատուեց վայրերուն տէրը՝ Ալպէր Արսթանեան։ Այս վերջինը միշտ լայն կը բանայ իր հաստատութեան դռները Հայաստանէն ժամանող բոլոր մարզական խումբերուն առջեւ, որոնք կը մարզուին «իր հողերուն» վրայ։ Ալպէր Արսթանեան Հայաստանի Ֆութպոլի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչն է Ֆութպոլի Միջազգային Միութեան դաշնակցութեան մօտ։

Տարեդարձի կարկանդակը կտրեցին Միութեան պատուոյ անդամներ՝ Տիկին Ռոզի Ղազարեան, Տիկին Տանի Արսթանեան – Տիօ եւ Տիգրան Պօղեան։

Ապա, երեկոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԱՇՏԵՐԷ ԴԱՇՏ

ՍՈՖԻԱՅԻ քաղաքային գեղարուեստական ցուցասրահին մէջ, Նոյեմբեր 5-ին բացումը կատարուեցաւ Պուլկարիոյ մէջ աշխատող կամ տարիներու ընթացքին ստեղծագործած հայ նկարիչներու գործերուն։ Ցուցահանդէսը կազմակերպուած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան Սոֆիայի մասնաճիւղին եւ ցուցասրահին միասնական ճիգերով։ «Սիրելի հիւրեր, բարի եկաք հայ նկարիչներու նուիրուած ցուցահանդէսին» հայերէն այս խօսքերով արտայայտուեցաւ ցուցասրահին տնօրէնը՝ Ֆիլիփ Զիտարով։ Հ. Բ. Ը. Միութեան Սոֆիայի մասնաճիւղին ատենապետուհին՝ Սոնիա Աւագեան – Պետրոսեան կանգ առած է Միութեան անցեալ ու ներկայ գործունէութեան վրայ շեշտելով թէ Բարեգործականը միշտ նեցուկ կեցած է հայ ժողովուրդին ինքնապահպանման եւ ծառայած է ազգանպաստ նպատակներուն։

ՊՈԼՍՈՅ Լէվէնտ Մեյիսա ճաշասրահին մէջ, Նոյեմբեր 26-ին, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ի նպաստ Սամաթիոյ Անարատ Յղութեան Վարժարանին, նախաձեռնութեամբ վարժարանին տնօրէնութեան եւ Ծնողաց Միութեան։ Ելոյթ ունեցած են Տիկին Նաժտա Տէմիրճիօղլու եւ Սիւզան Մատէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱՂՈՂԻ ԵՒ ԼՈԼԻԿԻ ԲԵՐՔԸ

Վերջին եօթը տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով սեփականաշնորհուած խաղողի ձեռնարկութիւններու տէրերը մթերուած բերքին փոխարէն անմիջապէս ստացած են գինը։ Գիւղատնտեսական Երեւանի կոնեակի գործարան հաշուին մթերուած է մօտ մէկ միլիառ 200 միլիոն դրամի խաղող։

Մթերուած է 12 հազար թոն լոլիկ որուն 8.400 թոնը բաժին կ՚իյնայ Արարատի, մնացածը Արտաշատի, Արմաւիրի պահածոյի գործարաններուն։

ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՔՍԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Դեկտեմբեր 8-ին սկսած է Մաքսային վարչութեան կեդրոնին օտար լեզուի դասաւանդութիւնը, մաքսի պաշտօնէութեան համար։ Առաջին լեզուն Ֆրանսերէնն է. եռամսեայ խտացեալ ուսուցում պիտի տրուի Ֆրանսերէնի։ Ձեռնարկը կարելի եղած է վարչութեան եւ Ֆրանսայի Երեւանի դեսպանատան գործակցութեամբ։ Յետագային կը դասաւանդուին նաեւ պարսկերէն, թրքերէն եւ անգլերէն։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԳ.

– Նոր ընտրութի՛ւն, կը գոչէր ընկեր Սուսերեանց, թո՛ղ կատարուի նոր ընտրութիւնը եւ պիտի տեսնէք թէ ո՞ր կողմն է զօրաւորը... Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ պիտի վերընտրենք Պօղոս էֆէնտին։

– Այս անգամ Մարգար էֆէնտին ու իր մարդիկը պիտի ընտրենք, կը պատասխանէին հակառակ կողմէն, Պօղոս էֆէնտիին պէս խաղք եղած մարդ մը թաղական չի կրնար ըլլալ, տիկա պատիւ չի բերեր մեր թաղին։

Պարոն Թորգոմ թէեւ ինքն ալ կը յոխորտար, բայց խեղճը սկսած էր մտմտալ։

Այս պայքարին մէջ շատ որոշ դիրք մը բռնած էր Պօղոս էֆէնտիի կողքին ու Մարգար էֆէնտիի դէմ։ Եթէ երբեք վաճառականը թաղական ընտրուէր, բանը բուրդ էր, որովհետեւ վստահ էր որ Մարգար էֆէնտի երբեք պիտի չներէր ու առաջին գործը պիտի ըլլար զինքը դուրս նետել դպրոցէն, ուր տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէր։

ԺԳ.

– Եղբայր, Պօղոս էֆէնտիին անունը ձեր ցանկէն վերցուցէ՛ք, պոռաց Մանուկ աղա ուսուցչին՝ երբ այս վերջինը տասնեորդ անգամն ըլլալով եկած էր անոր թեկնածութիւնը պաշտպանելու։

– Ինչո՞ւ համար...

– Որովհետեւ ընտրելի չի կրնար ըլլալ։

– Պատճառը ի՞նչ է։

– Մեր թաղէն հեռացած է, անոր համար։

– Անանկ բան չկայ, մարդը պարզապէս օդափոխութեան գացած է, մէկ երկու ամիսէն պիտի վերադառնայ...

– Տունը վարձու տուեր է, դիտել տըւաւ Մանուկ աղա, վերադառնալու միտք ունեցող մարդը իր անձնական տունը վարձու կուտա՞յ։

Այս անակնկալ յայտարարութիւնը շփոթեց պարոն Թորգոմը։

– Սխալ ըլլալու է, կմկմաց։

– Այս առտու Թէլլալ Յակոբ աղայէն իմացայ... հինգ օրէ ի վեր պայմանագրութիւնը կնքեր է արդէն... յոյն վաճառական մըն է բռնողը։

Այս մանրամասնութիւնները ա՛լ աւելի շփոթեցին խե՛ղճ ուսուցիչը։

Եթէ լուրը տարածուէր թաղին մէջ, շատ գէշ ազդեցութիւն յառաջ պիտի բերէր։

Եւ ցաւալին այն է որ Թէլլալ Յակոբ աղա ընդդիմադիր կուսակցութեան կը պատկանէր։

– Քանի որ այս թաղին մէջ տուն ունի՝ Պօղոս էֆէնտի միշտ թաղեցի կը համարուի եւ հետեւաբար ընտրելի է, առարկեց Թորգոմ։

– Անանկ չէ, էֆէնտիմ, պատասխանեց Մանուկ աղա, մարդ զանազան թաղերու մէջ տուներ կրնայ ունենալ, այդ ամէն տեղին թաղեցի՞ն կ՚ըլլայ... բնականաբար ո՛չ, թաղեցի ըլլալու համար այդ թաղին մէջ բնակելու է... Սահմանադրութիւնը բացորոշ է այդ մասին։ Դուն տակաւին երիտասարդ ես, այս բաներուն խելքդ չի հասնիր, բայց ես այս գործերուն մէջ ծերացեր եմ, պարապ տեղը Պօղոս էֆէնտիին քուէ մի՛ տաք, նոյնիսկ եթէ ընտրուի՝ կարելի չէ որ թաղական ըլլայ...

Ուսուցիչը մտածկոտ կերպարանքով մը հեռացաւ եւ գնաց ընկեր Սուսերեանցը գտնելու։

Այս վերջինը, ուրիշ սրճարանի մը մէջ, տաքի կեցած կը ճառէր։

– Պարոններ, կը պոռար, այս թաղային ընտրութիւնը սովորական ընտրութիւն մը չէ, այլ դասակարգային պայքար մը իշխող օլիկարխիայի ժողովրդական մասսաներու միջեւ... կապիտալիզմի եւ պրոլետարիատի միջեւ։ Մէկ կողմէ կը տեսնենք Մարգար էֆէնտի Սասունեանը ոսկիներու դէզին կռթնած՝ որ կը փորձէ տոնակոխ ընել ժողովուրդի իրաւունքը եւ անոր ձայնը խեղդել, միւս կողմէ, պարոն Պօղոսը, որ հակառակ իր բուրժուազիական կուսակցութեան, գիտակից երիտասարդութեան եւ ընչազուրկ դասակարգին շահերը կը պաշտպանէ։

Վարանում կարելի չէ, ամէն գիտակից թաղեցի պէտք է իր քուէն տայ մեր ցանկին, որուն մէջ գտնուող անունները կը ներկայացնեն բո՛ւն ժողովրդական տարրը...։

– Քու անունդ ալ ցանկին մէջ է, անոր համար այդքան խրար անցեր ես, պոռաց ներկաներէն մին։

– Մենք Թաղական Խորհուրդին մէջ կուսակցական մարդ չենք ուզեր, գոչեց ուրիշ մը։

– Լռեցէ՛ք, թող ընկեր Սուսերեանց խօսի, ըսաւ ուրիշ մը, յետոյ եթէ դիտողութիւն ունիս, կը պատասխանես։

Այս ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ ընկեր Սուսերեանց իր խօսքը առաջ տարաւ, մերթ ընդմիջուելով, մերթ ծափահարուելով։

Հազիւ թէ խօսքը աւարտած էր պարոն Թորգոմ բազմութիւնը ճեղքելով, մօտեցաւ ճառախօսին, քով եւ կամաց մը ըսաւ ականջին։

– Դուրս ելլենք, կարեւոր խօսք ունիմ։

– Ի՞նչ կայ, հարցուց միւսը։

– Շատ կարեւոր տեղեկութիւն մը...

Երկուքը միասին փողոց ելան։

– Դարձեալ ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց ընկեր Սուսերեանց ուսուցչին շփոթած կերպարանքը դիտելով։

– Սոսկալի՛ բան մը...

– Ի՞նչ, խօսի՛ր շուտ։

– Կարելի չէ Պօղոս էֆէնտիին քուէ տալ։

– Ի՞նչպէս, գոչեց Սուսերեանց աչքերը խոշոր խոշոր բանալով, ի՞նչ ըսիր...

– Կ՚ըսեմ թէ անօգուտ է Պօղոս էֆէնտիի համար քուէ հաւաքել։

– Ի՞նչ պատճառաւ, խնդրեմ...

– Որովհետեւ ընտրելի չի կրնար ըլլալ։

(Շար. 70)

(Շար. Ա. էջէն)

Թէր կոչուած այդ տեսերիզը շատ վնասակար հետեւանքներ կ'ունենայ:

«ՀԱԽՈՒ ԴՈՒՄԸ» (կոխի) նոր վիրուս մըն է որ սկսած է մեծ մտահոգութիւններու դուռ բանալ եւ կռիւի ամերիկացի մանրէաբանը՝ Ռ. Ուաբսթըր Հոնգ-Քոնկէն վերադարձին յայտարարած է թէ կրնայ համաշխարհային համաճարակի մը վերածուիլ: Հոն է որ քանի մը պարագաներ յայտնաբերուած են հաւերու քով, բայց կը թուի որ մարդն ալ կրնայ վարակուիլ: Երկու հոգի մեռած են եւ եօթը ուրիշներ ալ հիւանդանոց փոխադրուած:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱՅԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով 50 տարիէ ի վեր, ժողովրդավարութիւն հաստատուեցաւ ընտրական ընտրութիւններու որոնց յաղթականը եղաւ ընդդիմադիր՝ Քիմ Տաէ - Եունկի: Ան, 1980-ին, մահուան դատապարտուած էր խռովութիւններ ստեղծած ըլլալուն համար, ապա ներումստացած:

ԼՈՒՎՐԻ թանգարանին մէջ, Դեկտեմբեր 21-ին կը բացուին 30 նոր սրահներ նուիրուած եգիպտական արուեստին: 2,5 քիլոմեթր երկայնքի վրայ տարածուող այս բաժանմունքը մաս կը կազմէ Միթերանի 1981-ի ծրագրին, որու երկու հանգրուանները եղած են Փիրամիտի եւ Ռիշըլիէօ թեւին բացումները:

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ոստիկանապետ մը եւ կինը Լոնտոնի Հարոց հանրախանութէն գողութեան յանցանքով բռնուած են Դեկտեմբեր 17-ին: Ն. Շամիեւա եւ կինը 50-է աւելի տարազներով -գրիչ, դրամապանակ, ակնոց, եւլն.- լեցուցած են իրենց գրպաններն ու պայուսակները, մինչ ունէին այդ բոլորը վճարելու գումարը իրենց վրայ: Տեսերիզ մը որ տեսագրած է իրենց գողութիւնները, ցոյց տրուած է դատարանին մէջ: Ոստիկանապետն ու կինը Լոնտոն գացած են 14 տարեկան իրենց զաւակը արձանագրելու համար բրիտանական վարժարան մը:

ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ-ՓԱՐԻԶ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ

Փարիզ - Երեւան - Փարիզ թռիչքներու ժամանակացոյցերը փոխուած են: Անոնք տեղի կ'ունենան ոչ թէ Հինգշաբթի, այլ Կիրակի օրերը: Երեւանէն Փարիզ օդանաւը կը հասնի ժամը 13.10-ին: Փարիզէն կը մեկնի ժամը 15-ին եւ Երեւան կը հասնի, տեղական ժամով՝ 21-ին:

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON St-Sylvestre

organisé par

UGAB - Jeunes

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Champagne,
Cotillons,
Animation,
Noveau D.J.

le 31 Décembre à partir de 22 heures

Entrée : 180 Frs.

Contact, réservations :

Tél. : 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Գալաֆեան իրենց ծնողաց՝ Սարգիս եւ Մարինա Սելթեկեանի, եղբօր՝ Յակոբ Սելթեկեանի եւ քրոջ՝ Վարդանոյշի յիշատակին 350 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Չորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 24, Ճրագալոյց ծննդեան, ժամը 17-ին, պատարագ ժամը 18-ին:

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25 Ծնունդ, ժամը 11-ին պատարագ:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Assemblée Générale

Le Conseil d'Administration de l'Association Cultuelle de l'Eglise Arménienne Apostolique Sts Sahak-Mesrop de St-Jérôme informe ses membres que l'Assemblée Générale de l'association aura lieu le :

Dimanche, 25 JANVIER 1998 à 15 heures dans la Salle Paroissiale.

ORDRE DU JOUR

— Bilan moral et financier;
— désignation d'une Commission Electorale qui sera chargée de préparer les prochaines élections en vue du renouvellement **d'un tiers** des membres du Conseil;
— questions diverses.

Pour participer à cette Assemblée, il faut être à jour de ses cotisations; nous vous invitons donc à régulariser votre situation dans les meilleurs délais :

Date limite : 31 DECEMBRE 1997

Le montant de la cotisation annuelle demeure inchangé à la somme de 50 Fr. par personne.

Permanence tous les Mercredi, Samedis et Dimanche matin.

Les candidatures à ces élections doivent être, dans les mêmes délais, adressées par lettre R.A.R. ou remises en mains propre (R.M.P.) à :

Conseil de l'Eglise Apostolique Arménienne de St-Jérôme
M. le Président Serge GARABEDIAN
14, Bd Charles Zeytountzian —
13013 Marseille.

LE CONSEIL D'ADMINISTRATION

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը կը փնտռէ պաշտօնի կոչել երկրագործական եւ կամ մեքենական ճարտարագէտ մը (Agricultural Sales Engineer — Ingénieur Agricole):

Ընթակային աշխատանքի եւ պատասխանատուութեան դաշտը պիտի ընդգրկէ Ամերիկան եւ Ափրիկէն եւ հետեւաբար թեկնածուէն կը պահանջուի սահուն անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Թեկնածուն, որ շրջանաւարտ է համալսարանէ մը՝ երկրագործական եւ կամ թեքնիքական ճարտարապետի տիտղոսով, կը հաստատուի Ամերիկա Միացեալ - Նահանգներ: Պաշտօնը կը պահանջէ յաճախակի ճամբորդութիւններ, այս ուղղութեամբ նախօրօք փորձառութիւն առաւելութիւն է:

Հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի իրենց C.V.-ն ղրկել հետեւեալ հասցէին.-

M. JACQUES SARKISSIAN
c/o Saducom
33, Quai Wilson,
1201 Geneve
Tél. : (4122) 7328039

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորտվիլի ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Պր. Կրեկուար Թուլլեանէ փոխան ծաղիկի Տիկին Էլմաս Շմաւոնեանի մահուան առթիւ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի Անահիտ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիկին Հանրմ Օհանեանի մահուան առիթով.- Տէր եւ Տիկին Օհանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Նազարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անուշեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կոլոտեան 200 Ֆր.:

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է չքաւորներու յանձնումի առթիւ.- Տիկին Զարդարեանէ, Տիկին Փափազեանէ, Տէր եւ Տիկին Ղազարեանէ 500-ական Ֆր., Տիկին Տիգրանուհի Օհաննէսեանէ, Տիկին Մուրատեանէ, Տիկին Ղազարեանէ, Տիկին Պօղոսեանէ, Տիկին Հիւսեանէ 200-ական Ֆր.:

Դպրոցին 65-ամեակին առթիւ ալ ստացած է.- Տէսինի Հայոց Եկեղեցիէն, Պ. Պալապանեանէ 1000-ական Ֆր., Պ. Շամոյեանէ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Օ. Պապուեանէ 300 Ֆր., Տիկին Իւթիւճեանէ 200 Փրանք:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱԻԱԳ ՏՕՆԵՐ

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 23, Տօն է Սրբոյն Դաւթի Մարգարէին եւ Յակոբայ Տեառնեղբայր Առաքելոյն:

Առաւօտեան ժամը 9.30-ին հանդիսաւոր ժամերգութիւն կը կատարուի:

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25, Տօն է Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային եւ Առաջին Մարտիրոսին:

Ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՅՈՎՀ. - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25-ին Տօն է Սրբոյն Ստեփանոսի նախավկային եւ առաջին մարտիրոսին: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ:

Կը պատարագէ՝
ԽՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section PARIS

séjour familial à Bellefontaine

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial du **Dimanche 22 février au Dimanche 1er Mars à Bellefontaine (JURA).** Ambiance arménienne assurée avec maintien des tarifs de 1994!!!

Alors n'hésitez plus, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis mais rejoignez nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!

Renseignements et inscriptions au :
- 01. 39. 83. 71. 19 (de 19h à 21h);
- 01. 47. 80. 71. 73 (de 9h à 19h);
- 01. 64. 03. 53. 05 (de 10h à 18h).

SEJOUR D'HIVER

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (JURA) du **15 au 22 février** pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans.

Prix :2.700 F. comprenant :
- **transport**
- **hébergement**
- **location et cours de ski**
- **remontées mécaniques**
- **assurance**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F — Conseil d'Administration —
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.
Date limite d'inscription: 20 janvier.

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER

à partir de 22 heures 30

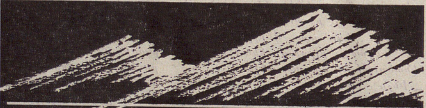
339, avenue du Prado— 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :

Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).

P.A.F. 80 F. + consommation.

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23
MARDI
23 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.274 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.274

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳՈՓԸՆՀԱԿԸՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ԱՒԱՐՏԵՑԱՒ

Օ–ԼՍ–ՍԷ–Ը–ի երկիրներու Արտաքին գործերու Նախարարներու խորհուրդին 6–րդ հանդիպումը որ Գոփընհակընի մէջ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 18 – 19 թուականներուն, աւարտած է, առանց Ղարաբաղի հարցին մասին վճռական քայլ արձանագրելու։ Այս մասին կատարուած լրատուութիւնը կ'ըսէ թէ երկու անգամ փորձ եղած է Լիզպոնի վեհաժողովին սկզբունքները վերահաստատելու, բայց հայկական կողմը մերժած է։ Այդ սկզբունքները կը կայանային Ղարաբաղը Ազրպէյճանի տարածք նկատելու եւ բանակցութիւնները փուլային մեթոտով առաջ տանելու մէջ։ Հայաստանի Արտաքին նախարար Ալ. Արզումանեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը արտայայտած է այն կեցուածքը որ պէտք է ընթացք չտրուի որեւէ որոշումի որ կրնայ խոչընդոտել բանակցութիւններու յետագայ ընթացքը։ Արդիւնքը այն եղած է որ որեւէ փաստաթուղթ չէ ընդունուած, այլ ժողովականներուն ներկայացուած է նախագահներուն զեկուցումը իր տրուած էին տարուան ընթացքին անոնց կատարած աշխատանքները։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 20 / 22)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՄԱԿ–Ի ՄՕՏ

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 17–ի հրամանագրով ՄԱԿ–ի նոր ներկայացուցիչ նշանակուած է Մովսէս Աբէլեան։ Ան դեսպանի աստիճան ունի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿԸ ԱՐԱՅԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ազգային Ողիմպիական Կոմիտէն 1997–ի Հայաստանի լաւագոյն մարզիկը ընտրած Արտաշատէն Արայիկ Գէորգեանը։ Ան Եւրոպայի ու աշխարհի կրկնակի ախոյեան է։ Պիտի ստանայ 2500, իսկ անոր մարզիչը Ռազմիկ Գէօլչեան՝ 1500 տոլար։

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԸ 19–ՐԴ

Թայլանտի մէջ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան աշխարհի առաջնութեան մրցաշարքին հայկական ազգային հաւաքականը (4 մարզիկով) 43–ի վրայ գրաւած է 19–րդ տեղը։ Ան արժանացած է ամէնէն կարգապահ խումբի յատուկ մրցանակին որ տրուած է ծանրաբարձութեան միջազգային դաշնակցութեան եւ պանդոկի վարչութեան կողմէ։

ՃԱՏՐԱԿ

Հոլանտայի Կրոնինկըն քաղաքին մէջ կը շարունակուի ճատրակի անհատական առաջնութիւնը, այսուհետեւ առանց հայ խաղացողի։ Վ. Յակոբեան 1/8 եզրափակիչի Բ. խաղին պարտուած է սպանացի Ա. Շիրովէ եւ դուրս մնացած մրցապայքարէն։

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՍՊԱՆԵՐԷՆԻ ԿԵԴՐՈՆ

Դեկտեմբեր 18–ին Երեւանի Հ. Աճառեան համալսարանին մէջ, նկատի առած այդ լեզուին հանդէպ մեծցող հետաքրքրութիւնը, բացուած է սպաներէնի կեդրոն մը։ Տեսուչ փրոֆ. Աւագ Խաչատրեան նոյն առթիւ տեղեկացուցած է թէ գործակցութեան պայմանագիրներ կնքուած են Սպանիոյ չորս մը համալսարաններուն հետ։ Այս տարի Երեւանի համալսարանին մէջ կը դասախօսեն Գասթիլիոյ համալսարանէն փրոֆէսէօրներ։ Նախատեսուած է նաեւ ուսանողներու փոխանակում։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ «ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵՐԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ» ՀԱՏՈՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Յարութիւն Գէորգեանի եւ Փօլ Փաշաճեանի մեծածաւալ այս հատորին մասին փրոֆ. տոքթոր Մահմուտ Հ. Շաքիրօղլու Անգարայի համալսարանին «Օսմանեան պատմութեան հետազօտութեան կեդրոն»ի տարեգիրքին մէջ յօդուած մը ստորագրած է զոր Պոլսոյ «Ակօս»ը ամբողջութեամբ արտատպած է Դեկտեմբեր 5–ի թիւին մէջ։

Յօդուածին մեծ մասը յատկացուած է հատորին նկարագրականին։ Իսկ վերջին մասին մէջ կ'ըլլան կարգ մը քննադատութիւններ որոնք արդէլք չեն սակայն որ հեղինակին կողմէ գործը նկատուի շատ կարեւոր, անհրաժարելի աշխատասիրութիւն մը։ Փրոֆ. Շաքիրօղլու անտեղի կը նկատէ կարգ մը քաղաքներուն տեսարանը ներկայացնող լուսանկարներուն կցուած «հայկական թաղը» մակագրութիւնը, ինչպէս կ'որակէ արեւելեան գօտին «հայկական բարձրաւանդակ» անուանումը։ Կ'ըսէ թէ միակ անընդունելին հատորին խորագիրն է։ Վայել չէր դնել նաեւ հայկական բարձրաւանդակին վրայ ամէնէն գործօն համայնքի օրինակ ցոյց տալ Հայերը ու տալ «գերակայութիւն փորձել»։ Այսուհանդերձ, կ'աւելցնէ թէ նոյնիսկ երբ հատորը գրի առնուած է կանխակալ ոչ կարծիքով մը, ան կը բերէ փաստը թէ գիրք մը միշտ կրնայ օգտակար ըլլալ։ Քանի մը տող եւս ընդունեցանք աշխատասիրութիւնը կը համեմատէ Ալիշանի «Սիսուան»ին հետ։

Գրախօսականը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով. «Այս հատորը որ վստահ եմ թէ շատ աւելի համակրանք պիտի վայելէր եթէ ցեղասպանութիւն բառը գործածուած չըլլար, Անատոլուի ժթ. դարու պատմութիւնը ուսումնասիրող եւ թրքերէն չգիտցողներու համար անհրաժարելի աղբիւր մը պիտի ըլլայ։ Կը մաղթեմ որ պրպտողները շարունակեն նման օգտակար գործեր տալ, եւ պէտք է նշեմ թէ «Արիս» հրատարակչականը որակաւոր տպագրութեամբ նման գործ մը գիտական աշխարհին նուիրելով, լիուլի՛ կատարած է իր պարտականութիւնը»։

Հաւանօրէն, աւելորդ չէ այս առթիւ ըսել թէ «Ակօս» ամէն թիւին «Կար ժամանակ...» խորագրուած Բ. էջի անկիւնով պատկերազարդ էջ մը կուտայ նոյն հատորէն, թրքերէն թարգմանութեամբ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԲՈՂՈ՛Ք ՈՒՆԻՄ ՔՈՉԼԻ ԴԷՄ»

Այս խորագիրով տրուած է Գերմանիայէն Տոքթոր «Տիգրան Գույումճեան»ի նամակը, Դեկտեմբեր 19–ի «Միլլիյէթ»ին մէջ։ Այդ նամակը գրուած է Թուրքիոյ Եւրոպայի Միութեան անդամակցութեան մերժումին վաղորդայնին, ծանրածանր մեղադրանքներ ներկայացնելու համար յատկապէս վարչապետ Քոհլի։ Տ. Գույումճեան Գերմանիոյ վարչապետին հակաթուրք ընթացքին մէջ կը նշմարէ դարասկիզբին Օսմանեան կայսրութիւնը քայքայելու միտող Պիսմարքի մտայնութիւնն ու ընթացքը։ Կ'ըսէ թէ այդ շրջանին ալ շահարկուեցաւ քրիստոնէութիւններու պարագան, այսօր ալ Քոհլ նոյն մարտավարութիւնը կը կիրարկէ, մինչեւ իսկ լրագրողներու թելադրելով որ գրեն Թուրքիոյ քրիստոնեաներուն իրաւազրկումներուն մասին։ Այս պարագան կը զայրացնէ զինք հարց տալու աստիճան թէ «Թուրքիոյ մէջ, մեր հանրապետութեան քրիստոնեայ ու իրաւահաւասար հայրենակիցներէն միակ Թուրք քրիստոնեայէ մը այս ուղղութեամբ գանգա՞տ մը լսած էն արդեօք։ Չե՞ն գիտեր թէ կաթողիկէ, բողոքական, եւ օրթոտոքս եկեղեցիները Թուրքիոյ մէջ առանց ամենափոքր հարց ունենալու գործունէութիւն կը տանին»։

Նամակագիրը կը քննադատէ նաեւ քրիստոնեայ «անջատողական» կազմակերպութիւններու օժանդակելու գերմանական եկեղեցին արարքը։ Աւարտին կոչ կ'ընէ բողոքներ ուղղելու վարչապետ Քոհլի որ կը փորձէ կրկնօրինակել Պիսմարքը։

Կարդալէ ետք Տ. Գույումճեանի նամակ – կոչը որ լոյս տեսած է թերթին «խօսքը ձերն է» վերտառութեամբ անկիւնին մէջ, մարդ կը շուարի հակազդեցութիւն մը բանաձեւելու. կարելի՞ է բաւարարուիլ «Պապէն աւելի պապական»ով, կամ յիշելով կացինին կոթին առածը. առաւել եւս աւելի պերճախօս կը թուի «մէկ քարով երկու թռչուն»ը, պայմանով որ այս պարագային «թռչուն»ը նշանակէ բու կամ չղջիկ։ Չէ՞ որ իր նամակով Տ. Գույումճեան թէ՛ անգամ մը եւս կը փաստէ իմաստութիւնը այս կարգի տարազներու եւ թէ կրնայ թեկնածու ներկայանալ երգիծանքի ամենամոլայլ գոյնով ներկելու միջազգային, միջմոլորակային մրցումին...։

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լ. ԺՈՍՓԷՆ ափրիկեան իր այցելութիւնները վերջացուց, Դեկտ. 21–ին, Մալիով։ Հոն, իր ելոյթին մէջ, պարզեց Ֆրանսայի ափրիկեան քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը։ Մօտեցումը, այլեւս հօրենական բնոյթ պիտի չունենայ այլ՝ եղբայրական։ Յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը աւելի մարդկային մօտեցում պիտի ունենայ Մալիցիներու արտաքսման պարագային։ Ֆրանսայի մէջ 100 հազար Մալիցիներ կան, որոնց միայն 40 հազարը կանոնաւոր պայմաններու մէջ, 60 հազարը թուղթ չունի։ Մաս մաս ետ պիտի ղրկուին, որովհետեւ, կ'ըսէ Ժոսփէն, Ֆրանսա պէտք է սահմանափակէ գաղթերը, ժողովուրդին մօտ թշնամական զգացումներու առիթ չստեղծելու համար, նաեւ զէնքեր չտալու ծայրայեղ շարժումներու։

ԼԻՈՆԻ 9–րդ թաղամասի ոստիկանատան մէջ, 24 տարեկան երիտասարդ մը, հինգ զաւակի հայր, սպաննուած է ոստիկանի մը կողմէ որ քննութեան տակ առնուեցաւ կամաւոր մարդասպանութեան յանցանքով։ Ենթական պզտոր անցեալ մը ունի եւ ըստ Ներքին նախարարին հարկ եղած պատիժները չէ կրած։ Երիտասարդը ձերբակալուած էր Տիւշէռ թաղամասին մէջ ոստիկանութեան հետ բախումներու ընթացքին։ Ուրիշ մըն ալ մեռած է Թոնթէնպլոյի շրջանը, երբ կը փորձէր ճեղքել ոստիկանական պատնէշ մը եւ ոստիկան մը կրակ բացած է կառքին վրայ ու տղան մահացու գնդակ մը ստացած է։ Այս դէպքերը պատճառ են որ մթնոլորտը աւելի լարուած ըլլայ եւ ցոյցեր կազմակերպուին ոստիկանութեան դէմ ու գիշերէ գիշեր միջադէպերն ալ բազմանան։ Դեկտ. 21–էն 22–ի գիշերն ալ բախումները շատ բուռն բնոյթ ստացած են Տամարիի մէջ երիտասարդներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ, խումբեր քարկոծած են ոստիկանական կառքեր, տուներու վրայ յարձակումներ գործուած են, բազմաթիւ բնակիչներ ստիպուած եղած են հեռանալ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ջարդերը կը բազմանան Ռամազանէն 10 օր առաջ եւ Ալժերացիք վախի տակ են հաւաքական սպանութիւններու։ Դեկտեմբեր 17–էն 20 տասնեակներով գլուխներ յայտնաբերուած են։

ՍԵՐՊԻՈՅ մէջ, ըստ առաջին արդիւնքներու, Միլիւթինովիչ գլուխը կը հասնի նախագահական ընտրութեան, ձայներու շուրջ 60%–ով։ Կը նկատուի Միլոշեվիչի մարդը եւ կը յաղթէ ընդդէմ ազգայնապաշտ՝ Սեսելժի։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO — MAGAZINE»

(20 Décembre)

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆիկառօ–ի շաբաթական յաւելուածը բազմաթիւ էջեր նուիրած է Ծնունդի հետ կապ ունեցող նիւթերու։ Աստուածայայտնութեան անդրադառնալով կը գրէ թէ եթէ Հռոմ Յունուար 6–ին թողուց միայն մոգերու պաշտամունքը, Արեւելքի Եկեղեցին շատ կենդանի ձեւով պահած է պաշտամունքը Յիսուսի մկրտութեան համար Յորդանանի մէջ։ Հայց. Եկեղեցին, իր կարգին հաւատարիմ մնաց սկզբնական կացութեան եւ կը շարունակէ տօնել Յունուար 6–ին Ծնունդը, մկրտութիւնը եւ մոգերու պաշտամունքը։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

8–րդ շրջանի մրցումներու կարգին, Վալանս 4 – 0 յաղթեց Մաքոնի (Լիկայի խումբ), այս վերջինոյն դաշտին վրայ։

ՉԱՐԵՆՑ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

Եղիշէ Չարենց, որու ծննդեան 100–ամեակը կը տօնէ ամբողջ հայութիւնը, կը պատկանի մեր այն գրողներու դասուն, որոնք պտըտելով աշխարհը, տեսնելով նոր վայրեր ու պատմական երկիրներ, ծանօթանալով զանազան ազգերու պատկանող մարդոց բնաւորութիւններուն՝ կրցած են աւելի խոր հայեացքով մօտենալ գրականութեան՝ ստեղծելով այնպիսի կերպարներ եւ գրութիւններ, որոնց մէջ զգալիօրէն կը նօյնանան ազգայինը եւ համամարդկայինը:

Չարենց, որ բնաւորութեամբ եռուն ու աշխոյժ անձ մըն էր, մեծ ցանկութիւն ու փափաք ունէր տեսնելու ու ծանօթանալու նոր մարդոց ու աշխարհներու հետ։ Ահա իր այս տենչանքը իրագործելու նպատակով, 1918 թուականին իր ընկերոջ՝ Վիմանին հետ կ'որոշէ ամբողջ աշխարհը շրջիլ: Բայց, աւա՜ղ, իր այս ցանկութիւնը չիրականանար եւ ան կը հասնի մինչեւ Մայքոպ միայն: Իսկ իր այն ժամանակուան ապրումներէն ծնունդ կ'առնէ եւ իբրեւ աւանդ պատմութեան կը յանձնուի «Ցարդագողի ճամբորդներ» բանաստեղծութիւնը:

Իր այս բանաստեղծութեան մէջ Չարենց ամբողջովին ու կատարեալ պատկերացումով տուած է իր հոգիին տրամութիւնը եւ անոր անաւարտ մնացած ցանկութիւններէն յառաջացած պոռթկումը.

«Կեանքը դարձաւ յաւերժական մի
փնտռում_
Մութ, անհերթեր, տարօրինակ կեանքը
մեր:
Ու օրերում բազմագոյն ու բազմազան
վառուեց, վառուեց ողջակիզուող
սիրտը մեր,
Բայց աչքերը մեր _ արեւներ չտեսան,
Եւ մեր սրտերը _ լուսաւոր հեռուներ»:

Եթէ ուշադրութեամբ սկսինք քննել մեծ ու անմահ բանաստեղծին ստեղծագործութիւնը, ապա շատ մէջ կը տեսնենք անընդհատ ճանապարհորդութեան մէջ գտնուող անհատը, ու այնտեղ կը հանդիպինք անցորդներուն ու յաւերժօրէն երկարող «Ցարդագողի ճամբաներ»ուն: Այո, Չարենց մեծ ճանապարհի երգիչն է. իր այս յատկանիշը կը փաստեն նաեւ «Գիրք ճանապարհին», «Տաղ Անձնական» գործերը, եւայլն:

Չարենց թէեւ չկրցաւ իրականացնել իր ամենամեծ ցանկութիւնը, չկրցաւ աշխարհը շրջիլ, սակայն իր այս երազը մասամբ իրականացուց 1920–ական թուականներուն սկիզբը:

Եղիշէ Չարենց 1924 Սեպտեմբեր 13 թուականին Թիֆլիսէն իր բարեկամներէն Աշոտ Յովհաննիսեանի ուղղած նամակին մէջ կը գրէ.

«...Գնում եմ Մոսկուա: Այնտեղից ամսուայ վերջին երեւի կը ճանապարհուեմ արտասահման: Մարշրուտս (ճանապարհի ծրագրաւորումս, ծ.՝ Ա.Տ.) մօտաւորապէս այս է՝ Մոսկուա, Պէրլին, Փարիզ, Լոնտոն, Նիւ _ Եորք, 2 _ 3 ամիս Ամերիկա, յետոյ ետ՝ Սպանիա, Իտալիա, Պոլիս, Պաքուն, այսպէս է իմ ծրագիրս եւ ես յոյս ունեմ, որ հնարաւորութիւն կ'ունենամ այն գլուխ բերելու»:

Եւ Չարենց 1924 Նոյեմբեր 21 թուականին Պաթումէն կը մեկնի դէպի արտասահման:

Նախքան Չարենցի դէպի Պոլիս կատարած ճանապարհորդութեան մանրամասնութիւններուն անցնիլը, փոքրիկ ակնարկ մը նետենք այդ ժամանակաշրջանի պատմութեան վրայ:

1917 թուականի Փետրուար ամսուն Ռուսաստանի մէջ կատարուած էր առաջին յեղափոխութիւնը, որ նաեւ գետին պատրաստած էր 20–րդ դարու ամենամեծ յեղափոխութեան՝ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, որու արդիւնքն այն եղաւ, որ Վ. Ի. Լենինի գլխաւորած Բոլշեվիկեան կուսակցութիւնը անցաւ իշխանութեան գլուխ եւ երկրին մէջ հաստատուեցաւ համայնավարական վարչակարգ: Սակայն Հայաստանի Հանրապետութիւնը անմիջապէս չխորհրդայնացուեցաւ:

1918 _ 1920 թուականներու միջեւ հիմնուած Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան օրերուն, կառավարութիւնը հակառակ բազմաթիւ դժուարութիւններուն կը կառավարէր երկիրը, սակայն 1920 թուականէն սկսեալ խորհրդայնացուեցան Վրաստան, եւ Ատրպէյճան եւ վերջապէս նոյն թուականին Կարմիր Բանակի 11–րդ գումարտակը մտնելով Հայաստան՝ հոն եւս հաստատեց խորհրդային կարգերը:

Խորհրդային իշխանութիւնները, որպէսզի մեծածաւալ տարածք ունեցող եւ բազմաթիւ ժողովուրդներէ կազմուած պետութիւնը հաստատ ու ամուր հիմերու վրայ դնեն, սկսան ոչ _ ժողովրդավարական հնարքներով երկրէն դուրս վտարել կամ չէզոքացնել մտաւորականութիւնը եւ բոլոր կապերը անջատել արտասահմանի հետ:

Ասոնց վարանումի ու երկար մտածելու, ընենք նաեւ, որ Եղիշէ Չարենց հաւատաւոր յեղափոխական մըն էր՝ սկսեալ 1917–էն, նոյնիսկ աւելի առաջուց, մինչեւ 20 _ 30–ական թուականները: Այս չի նշանակեր սակայն, թէ Չարենց դաւաճան մըն էր, ինչպէս գիտել կուտան ոմանք: Այլ Չարենց Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան մէջ կը տեսնէր հայ ժողովուրդի մտաւոր ու նիւթական զարգացումը: Երիտասարդ էր Չարենց, վառվռուն ու անհանգիստ երիտասարդ մը, աննկուն կամքի տէր եւ ըմբոստ ու ապստամբ հոգիով լեցուն, հզօր բնաւորութեան տէր մարդիկ մը:

Եւ ահա այս Չարենցը խորհրդային երկրէն ճամբայ ելած էր դէպի Պոլիս, դէպի Թուրքիա, որ տակաւին հազիւ մէկ տարի առաջ հանրապետութիւն հռչակած էր եւ ժողովրդավարական ու դրամատիրական ուղին բռնող բոլոր երկիրներուն երեւոյթը ունէր:

«Պուկովինա» նաւը, որ Նոյեմբեր 21–ին Պաթումէն խարիսխ վերցուցած էր, ջուրերը կը ճեղքէր դէպի Պոլիս, իրեն հետ տանելով նաեւ Եղիշէ Չարենցը.

«Ճեղքում է ջուրը ճղփոցով
«Բուկովի՛նա» նաւը:
Վերեւում _ երկինքը:
Դէմը ծով:
Վերեւում _ ներքեւում խոնաւ է:

«Ճեղքում է ջուրը «Բուկովինա»:
Հեռանում է Պաթումը:
Սուզւում է ջրերում քիչ _ քիչ:
Դիմացից բարձրանում է հիմա հինըՙ
Կորչում է Պաթումն աչքից»:

ՍԵՒԱՆ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ԱԴԱՄՈՎԷՆ

Այս խորագիրին տակ Փաթ,իք Քէշիշեան, «Լը Մոնտ»ի գրական յաւելուածին մէջ (Նոյեմբեր 28, 1997), կը գրէ.

Հարկ չկայ վաթսունական թուականներու կարօտը վերարծարծելու, ժամանակաշրջանի մը հանդէպ՝ երբ հեռատեսիլը դեռ տեղը չէր գրաւած ձայնասփիւռին ճաշասենեակներուն մէջ, որպէսզի գգայութիւններ ապրինք, այդ տարիներուն արձանագրուած կարգ մը ձայներ լսելով: Արթիւր Ադամովինը, քիչ մը կթոտ, ուժգնօրէն չեշտուրուած, անկոնցմէ է: Ան վերարտադրուած է հինգ Սէ _ Տէ–ներու վրայ, որոնք հոյակապ ծրարով մը ներկայացուած են եւ որոնց հրատարակիչն է մարսէյլցի Անտրէ Տիման (*): Այս անգնահատելի արձանագրութիւնները մաս կը կազմեն արդէն իսկ հարուստ շարքի մը, որ կ'ընդգրկէ Անթոնէն Արթօն, Ալֆրէտ Ժարին, Մարսէլ Տիւշանը, Անտրէ Մասոնը, Անթոնի Թափիէսը, Ժան Վիլարը: ... Պէտք է ընդգծել այս ամբողջութեան իրականացման համար ի գործ դրուած խնամքը, որ վերապրիլ կուտայ ձայնային վաւերագրութիւններու որոնք թաղուած են (գըլխաւորաբար INA–ի մէջ) եւ յաճախ մոռցուած:

Արթիւր Ադամովի նուիրուած այս ծըրարը այնքան ուշագրաւ է եւ պէտի նըպաստէ դարմանելու, յուսանք, թատերական գրողի մը կրած անարդար վանումը, զոր Ռոժէ Փլանշօն, Ռոժէ Պլէնէ եւ Ժան Վիլարէ ետք, պաշտպանեց, նոյն ատեն ձաղկելով («Լը Մոնտ»ի մէջ, 1976–ի Դեկտեմբերին, Շայոյի Թատերասրահին մէջ Ադամովի նուիրուած մեծարանքի մը առթիւ) բեմադիրներուն եւ քննադատներուն կողմէ անոր հանդէպ ցոյց տրուած անտեսումը: Ադամով, 1908–ին Կովկաս ծնած, մինչեւ 1964–ին Ժորժ Շարպոնիէի իր հետ ունեցած տեսակցութիւններուն մէջ կ'ըսէ (ներկայ հրատարակութեան մէջ երկու Սէ _ Տէ գրաւող), մանկութիւնը քարիւղի հորերուն, հօրը եւ հիւանդապահուհիներու հոյլի մը մէջ անցընելէ ետք, նախայեղափոխական Ռուսիան կը լքէ եւ, 1924–ին, Փարիզ կը հաստատուի, ուր շփման մէջ կը մտնէ գրական ամբողջ յառաջապահ շարժումին հետ եւ ուր կը մահանայ 1970–ի Մարտ ամսուն: Իր թատերգութիւնը (իր առաջին գործերը ժամանակակից են Պեքէթի եւ Իոնէսքոյի գրածներուն) «Անհեթեթ»ը պիտի գլէ ճշգրտելու համար դէպի աւելի իրապաշտ ուղղութեամբ, որ ենթակայական տարածոյթը կը ձուլէ ընկերային մտահոգութիւններուն: Գտնուելով կէտի մը վրայ՝ Սթրինտպըրկի, Պրեխթի եւ գերմանացի վիպապաշտներուն միջեւ, Ադամով իր կերպարներուն ամբոխի մտերմիկ բախումները կը քօղազերծէ, զանոնք աւելի լաւ ներմուծելու համար ատարկայական ցանցի մը մէջ:

Չայնասփիւռային անտիպ հինգ կտորները, այս հրատարակութեան մէջ ընդգըրկուած (անոնցմէ երեքը արձանագրուած են Ալէն Գիւնիի, Ռոժէ Պլէնի, Միշէլ Պուքէի, Ժիւրի Մակրի եւ Ժաք Սդոպի ձայներով...), երբեք Ադամովի երկին արհամարհելի մէկ մասը չեն կազմեր: Անգամ մը եւս, խօսքը չի վերաբերիր անցեալի հանդէպ կարօտին այլ՝ արձագանգի մը որ ոչինչ կորսնցուցած է զգայութիւններ յառաջացնելու իր ուժէն:

(*) 10, cours Jean Ballard 13001 Marseille (diff. Actes Sud).

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կրանատան Սպանիոյ մահմետական տիրակալութեան ենթարկուած Անտալուզեան շրջանին ամէնէն ծանօթ բնակավայրն է: Ամէն տարի հազարաւոր զբօսաշրջիկներ կ'երթան վայելելու անոր պալատներուն, պարտէզներուն գեղեցկութիւնը: Վերջերս այդ քաղաքը սկսած է նաեւ ուշադրութիւն գրաւել մահմետականութեան ծաւալումի երեւոյթով մը: Բազմաթիւ արձարաններու, թէյարաններու տէրերը մահմետականներ են: Այդ զանգուածը վերսկսած է աղօթել Ալհամրայի շուրջփոլորը կառուցուած մզկիթներու մէջ: Մահմետական համայնքը նոյնիսկ իրեն յատուկ ոսկին եւ արծաթէ դրամներ ունի որոնք պատրաստուած են անտալուզեան շրջանի դրամներուն օրինակով: Ունի նաեւ գաղտնի պահուած գերեզմանատուն մը ուր իսլամական ծէսով կը թաղէ իր մեռելները:

Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ երկու հազար է անոնց թիւը որուն հինգ հարիւրը մահմետական կրօնքը ընդունած Սպանացիներ են: Այս վերջիններէն մէկը կ'ըսէ թէ 1980–ական թուականներու կէսերէն ի վեր ոստիկանութիւնը աչալուրջ կը հետեւի իրենց: Շշուկներ կան թէ կրօնափոխ Սպանացիներ իրենց ամէն մէկ զաւկին ծնունդին համար 40 հազար փրանքի չափ գումար մը կը ստանան. այդ Սպանացիները իրենք ալ տեղեակ են շշուկներուն, բայց կարեւորութիւն չեն տար. իսկ մնացած փնակչութիւնը կը խօսի քաղաքը գրաւելու ծածուկ մարտավարութեան մը մասին, ըսելով որ արդէն անոնք տէր են բազմաթիւ կալուածներու: Ոստիկանութիւնն ալ տեղեակ է թէ մահմետական երկիրներու եւ այդ շրջանին միջեւ կրօնական մեծերու տեւական երթեւեկ մը կայ: Սակայն իշխանութիւնները ուշադիր հետեւելով հանդերձ, մասնաւոր մտահոգութիւն չեն յայտներ, գլխաւոր այն պատճառով որ մահմետական համայնքը ինք իր մէջ շատ մը հակադիր խմբակներու բաժնուած է ու ամբողջովին պառակտուած:

Մզկիթը որուն կառուցումը ծրագրուած է Ալպայսինի մէջ, պիտի արժէ 10 միլիոն փրանք: Մարոք ստանձնած է ծախքը: Հողը գնուած է Լիբիոյ տուած շուրջ 600 հազար փրանքի գումարով: Ներկայիս այդ վայրէն քիչ անդին վերակառուցուած հին շէնքի մը մէջ հաստատուած մզկիթ մը կը ծառայէ որպէս աղօթարան: Ուրիշ մըն ալ կը յաճախուի Սուրիացիներէ:

Մահմետական համայնքին դասախօսութիւնները, դպրոցները հրատարակչականները միշտ իրենց նիւթական կը հայթայթէն կրօնակից երկիրներէ. անոնց գլխաւորներն են Սաուտի Արաբիան, Արաբական Էմիրութիւնները, Մարոքը, ապա նաեւ Մալէզիան եւ Փաքիստանը: Այս երկիրներուն միջոցներով է նաեւ որ Կրանատայի մահմետականները իրենց համար յատուկ դպրոց մը կը պահեն որուն ուսուցումը կը տարբերի երկրին կրթական համակարգէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ

1700ամեակ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան Պետական Կրօն Հռչակման 1700–ամեակի ուխտագնացութեանց շրջագիծէն ներս, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Կրօնական Ժողովը ծրագրած է Մարտ 25–էն Ապրիլ 1, 1998–ին Անթիլիասի «ՈւխտԻՕր»ուան առթիւ, ուխտագնացութիւն մը կազմակերպել:

Այս առթիւ, Կրօնական Ժողովի Նոյեմբեր 27–ի նիստին, կազմուեցաւ Ուխտագնացութեան Յանձնախումբ մը, որուն անդամներն են. Սեպուհ Եպիսկոպոս Սարգսեան, Ատենապետ, Նարեկ Ծ. Վրդ. Ալեէմէզեան, Գեղամ Ծ. Վրդ. Խաչէրեան, Պարթեւ Արդ. Կիւլիւմեան, Վարագ Արդ. Թօփալեան, Օշին Աւագ Քհնյ. Գէորգեան, Ատենադպիր, Մեսրոպ Քհնյ. Քէրքէզեան, Պր. Պետրոս Անսըրեան, Օր. Բեկի Մսըրլեան, Պր. Նիկոլ Սալխանեան եւ Օր. Թամար Սէթեան:

Յանձնախումբը իր առաջին ժողովը գումարեց Դեկտեմբեր 11–ի երեկոյեան, Վեհարանի Ժողովասրահին մէջ, ճշդեց իր աշխատանքներուն ուղղութիւնը եւ կազմեց ընդունելութեան, հրատարակութեան, շտապ օգնութեան եւ տեղեկատուական լրատուական ենթայանձնախումբեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱՐՏԱՇԷՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի

75 տարեկանին Երեւանի մէջ մահացած է բանաստեղծ, արձակագիր, թարգմանիչ Ա. Պօղոսեան: Ծնած էր 1922–ին Ղարաբաղի Հադրութ շրջանի Խծաբերդ գիւղը: Բ. աշխարհամարտին մասնակցելէ ետք աշխատած է Բաքուի «Կոմունիստ» հայերէն թերթին խմբագրութեան մէջ: 1953–ին փոխադրուած է Երեւան ուր աւարտած է համալսարանին բանասիրութեան ճիւղը: 1958 _ 1960 հետեւած է Մոսկուայի Կորքի գրական բարձրագոյն դասընթացքներուն: Յետոյ որպէս բանաստեղծութեան բաժնի վարիչ պաշտօնավարած է «Սովետական գրականութիւն» ամսագրին, «Հայֆիլմ»ի, մամուլի պետական կոմիտէին եւ «Հայաստան» հրատարակչութեան մէջ: Հրատարակած է բանաստեղծութեան հատորներ՝ «Բախտը դժուար է տրւում», «Հիմն հողի եւ արեւի», «Արինոտ լուսաբաց», պոէմներ եւ «Հրաժեշտ անցեալին» վէպը: Իր գրածները թարգմանուած են ռուսերէնի: Ունի նաեւ թարգմանութիւններ՝ Ներուտայէն, Լերմոնտովէն, եւայլն:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Պլիսթոլ» պանդոկին սրահին մէջ, Նոյեմբեր 21–ին նշուած են «Ճարթօնք»ի 60–ամեակը եւ Թէքէեան Մշակութային Միութեան 50–ամեակը ճաշով մը զոր հովանաւորած է փոխվարչապետ եւ Ներքին նախարար՝ Միշէլ Մըր։ Ներկայ եղած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը, վեր. Յովհ. Գարճեան, Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Գեղամ Արք. Խաչերեան եւ Հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Վարդան Եպիսկոպոս Աշքարեան։ Բացումը կատարած է, արաբերէն եւ հայերէն, Գրիգոր Տէկիրմէնճեան, յաջորդաբար խօսք առած են Յակոբ Փափազեան (արաբերէն), Պարոյր Աղպաշեան (հայերէն), Մըրհէմ Քարամ եւ Մոհամմէտ Պաալպէքի։ Վերջին երկուքը ծանրացած են մամուլի դերին վրայ։ Ելոյթ ունեցած է նաեւ Արամ Կաթողիկոս։ Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը։

*
**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Նոյեմբեր 13–ին իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Անահիտ Օրջինեան – Պապմաճեան որ գործօն դեր ունեցած է քաղաքին ազգային կեանքին մէջ։ Ծնած էր 1944–ին Աղեքսանդրիա (Եգիպտոս) աւարտելէ ետք Պօղոսեան Ազգային վարժարանը, որպէս դերագործ վկայուած է տեղւոյն համալսարանէն։ 1968–ին փոխադրուած է նախ Գալիֆորնիա ապա՝ Գանատա եւ երկու վայրերուն մէջ ալ աշխուժօրէն մասնակցած է ՌԱԿ–ի, Թէքէեան Մշակութային Միութեան, «Նոր Օր»ի գործունէութեան, նաեւ կարեւոր դեր խաղացած է Հոլիվուտի Տիգրանեան վարժարանի հիմնադրութեան աշխատանքներուն։

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յովհ. Պօղոսեան» հանդիսասրահին մէջ, Նոյեմբեր 28–ին եւ 29–ին կազմակերպութեամբ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ «Օրհներգ» նուագախումբի, Սալբի Քէլէշեան ներկայացուցած է հոգեւոր համերգ մը, մասնակցութեամբ նուագախումբին, 13 երիտասարդ – երիտասարդուհիներու ձայնակցութեամբ եւ քառաձայն երգեցողութեամբ։

ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Նիժնի Նովկորոտի մօտ փոքր բնակավայր մըն է Վարնավինօն որ առաւելաբար ծանօթ է իր արգելակայանով. ան ալ վատթարագոյն իր պայմաններով կը բաժնէ նման գրեթէ բոլոր հաստատութիւններուն վիճակը։ Տանելիէն շատ աւելի մեծ թիւով յանցագործներ բանտարկուած են հոն ու առողջական շատ ծանրակշիռ հարցեր ծագած։ Համատարած են թոքախտէ վարակումները. այն ատեն ճան որ բանտը գրեթէ մահարան մըն է, քանի որ բոլոր արգելակայաններէն թոքախտաւոր բանտարկեալները հոն կը փոխադրուին։ Տարուան առաջին վեց ամսուան մէջ 107 մահ արձանագրուած է, մինչդեռ տասը տարի առաջ մահերու տարեկան թիւը 6 – 7 կ'ըլլար։ Տեղի նեղութիւնը մեծագոյն հարցն է, քանի որ 1070 հոգինոց շէնքին մէջ կրկին թիւով մարդ կ'ապրի։

Թշուառութիւնը անասելի սահմաններու հասած է, փոխելով մինչեւ իսկ մարդկային սովորութիւնները։ Ալիւմինիոմէ պնակները շատոնց սպառած ըլլալով, մարդիկ պահածոներու տուփերու մէջ կ'ուտեն, ճիշդ շուներուն պէս։ Իսկ կաթի, հաւկիթի, ձուկի նման ուտելիքներ երազել իսկ կարելի չէ։ Մինչդեռ բանտարկեալներու բոլորն ալ թերսնուցումէ կը տառապին։ Աւելի սարսափելի է դեղօրայքի պարագան։ Ամենապարզ դեղն իսկ մեծ պերճանք է. Բախտաւորները անոնք են որոնք դուրսը նիւթական միջոցներու տէր, կամ զիրենք սիրող հարազատ մը ունին։

Ամէնէն ծանր վիճակ ներկայացնող հիւանդները կը ղրկուին հիւանդանոց ուր կատարեալ մահապատի մթնոլորտ կը տիրէ։ Հոն հասնողները բոլորն ալ դատապարտուած են. ու վերջին փուլին հասնողները տուն կը ղրկուին որպէսզի հոն մեռնին։ Իսկ անոնք որ այդ վերջին թոյլտուութիւնը գործածելու առիթ ալ չունին, կը մեռնին հոն, թաղուելու համար անկիւն մը։

Այդ մռայլ վայրին վերջին շրջանի նորութիւնը այն է որ լրագրողներ, մարդկային իրաւանց պաշտպաններ սկսած են հոն այցելել. Նպատակ կայ նման երկրորդ կայան մը կառուցանելու, հանգանակութիւն բացուած է, բայց դրամ չի հասնիր։ Մինչդեռ մարդիկը պէտք է զոնէ անձնասիրութեան, մղումով զումարներ գոյացնէին, արգելք ըլլալու համար սարսափելի համաճարակի մը։ Առողջապահութեան նախարարութեան տուեալներով, հիւծախտին պատճառած մահերու համեմատութիւնը հինգ տարուան մէջ 87%յաւելում արձանագրած է։ Վարնավինոյի հիւանդանոցին տնօրէնը բսած է թէ եթէ կացութիւնը անփոփոխ մնայ, իրենք առիթը պիտի չունենան սխալի համաճարակ մը տեսնելու, որովհետեւ հիւծախտը արդէն զիրենք մաքրագործած պիտի ըլլայ։

Թ. Ա. Թ.

Une bête sur la lune

Ռիչար Կալինոսկիի այս թատերախաղին ֆրանսերէն բնագիրը պատրաստած է Տանիէլ Լուայզա եւ պիտի ներկայացուի Յունուար 8–էն Փետրուար 8, Պոպինեիի MC 93–ի բեմին վրայ։ Այս խաղը առաջին անգամ՝ ներկայացուած է Գանատա (մասնակցութեամբ Արսինէ Խանճեան – Եղոյեանի) եւ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է։ Հեղինակը, որ հայ չէ, ներշնչուած է Հայոց ցեղասպանութենէն։ Խաղը կը սկսի Սեդայի եւ Արամի հանդիպումով։ Ամերիկա գաղթած այս Հայը, նկարի մը վրայ ընտրած է Սեդան որ կ'ապրի Պոլիս որբանոցի մը մէջ։ Ամերիկա բերել կուտայ որպէսզի ամուսնանայ, այդ ամուսնութիւնը կը նկատէ միակ միջոցը վերապրելու, «վերակազմելով» ընտանիք մը։ Մինչ այդ կ'ապրէր որպէս միակ ընկեր ունենալով իր կորսուած ընտանիքին նկարը։

Իրինա Պրուք խորապէս ցնցուած է ի տես այս թատերգութեան Լուիզվիլի (Օհայօ) թատրոնի փառատօնին եւ այն զգացումն ունեցած է որ հոն կայ պատասխանը խնկական կարիքի մը եւ ուզած է հետաքրքրուիլ։ Այս գործով, ան կ'իրագործէ իր առաջին բեմադրութիւնը եւ գտած է Գորին Ժապէրի եւ Սիմոն Աբգարեանի նման դերասաններ։

(*) 8 Janvier - 8 Février, du Mardi au Samedi à 21h. Dimanche 16h, les Jeudis 29 Janvier et 5 Février à 19h. Réservation 01-41-60-72-72 (MC 93 — 1, Bd Lénine, 93000 Bobigny).

ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ ԱԹՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆԻ

Դեկտ. 14–ին, Թորոնթոյի մէջ տեղի ունեցած է Գանատայի շարժանկարի համաշխարհային մրցանակներու «Ճինի»–ներու բաշխումը։

Գանատահայ ծանօթ բեմադիր Աթոմ Եղոյեանի «Տը Պօ Լանտըմէն» ֆիլմը որ արդէն արժանացած էր Գաննի շարժանկարի փառատօնին (1997 Մայիս) դատակազմի յատուկ մրցանակին, այս անգամ ալ ստացած է ութ նոր մրցանակներ՝ լաւագոյն ժապաւէն, լաւագոյն բեմադիր, լաւագոյն դերասան եւլն. եւլն.։

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԹԱԹԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ Կ'ԻՅՆԱՆ

Անոնք տեսակ մը «ներքին ռատարով» կ'առաջնորդուին։

Երբ կատուները գետին կ'իյնան, անոնք դարձեալ կը կանգնին այդ «ռատարին» շնորհիւ։ Վտանգ չկայ կռնակի վրայ իյնալու։ Ան գետին կը զգնայ թաթերը ծռած, ցնցումը թեթեւցնելու համար եւ ճանկերը դուրս կը հանէ թախումին ուժը տարածելու համար։

Կատուն մարդ արարածէն շատ աւելի թեթեւ եւ ճկուն է։

*
**

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԲԱԽՏԱԲԵՐ ԳՈՅՆԸ...

... Կարմիրն է։

Չինաստանի մէջ այս գոյնը կապուած է առողջութեան եւ երջանկութեան հետ։ Ժողովրդական տօները, հարսնիքները կամ ծնունդները միշտ կ'ընկերակցին կարմիր լապտերներով կամ զարդերով, ուրախութիւնը արտայայտելու համար։

Նոր Տարին Չինաստանի մէջ սովորութիւն է տան մէջ կախել փորագրուած պատկեր մը, ուր արձանագրուած են երջանկութեան մաղթանքներ։ Անշուշտ անոնք կարմիր են։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԴ.

– Յիմարացա՞ր, յանկարծ, գոչեց Սուսերեանց իր բարեկամին երեսը նայելով, կատա՞կ կ'ընես...

– Շատ լուրջ կը խօսիմ...

Եւ ուսուցիչը, հեւ ի հեւ, ընկերոջ հաղորդեց ինչ որ լսած էր Մանուկ աղային։

– Պէտք չէ լինի այդ բանը, վճռեց Սուսերեանց ըստ իր սովորութեան։

– Ի՞նչ բան պէտք չէ ըլլայ, հարցուց Թորգոմ զարմացած։

– Պէտք չէ որ Պօղոս էֆէնտի հեռանայ թաղէն...

– Բայց վերջապէս չենք կրնար ստիպել զինքը որ անպատճառ այս թաղին մէջ բնակի։

– Ինչպէ՞ս չենք կրնար ստիպել... ի հարկէ կը ստիպենք որ ինք պէտք է որ հպատակի իր ընտրողներուն պահանջքին։

– Քանի որ տունը ուրիշին վարձու տուած է, այդ կը նշանակէ որ հաստատապէս որոշած է հեռանալ մեր թաղէն։

– Դա անհնար բան է... գնա՛նք լսանք, մեր ընկերներուն հետ խորհրդակցելու...

Մինչ ընկեր Սուսերեանց եւ պարոն Թորգոմ այս անակնկալ դժուարութիւնը հարթելու կ'աշխատէին, անդին Մարգար էֆէնտիի կուսակիցները մեծ եռանդով կը գործէին՝ իրենց ընտրելիներու յաջողութեան համար։

Վաճառականը բացէ ի բաց կ'աշխատէր իր թեկնածութիւնը յաջողցնելու եւ ատոր համար նոյնիսկ նիւթական զոհողութիւններէ խոյս չէր տար։

Միայն թէ պայման դրած էր որ իր անունը բնաւ չյիշուէր եւ ինք ալ արտաքուստ այնպէս ցոյց կուտար թէ՝ ինք միտքը դրած է թաղականի պաշտօն չընդունելու։

– Տղաքը շատ ետեւէս ինկած են, բայց ես չեմ ուզեր թաղական ըլլալ, կ'ըսէր իր ծանօթներուն։

– Ինչո՞ւ համար, Մարգար էֆէնտի։

– Ծանրմ, ես անձնական այնքա՜ն գործեր ունիմ որ, ատանկ բաներով չեմ կրնար զբաղիլ։

– Իբրեւ ազգ պէտք չէ որ զբաղիմ։

– Ես իմ պարտականութիւնս ուրիշ կերպով կը կատարեմ կոր արդէն։

Այս խօսքերը սակայն ո՛չ ոք կարող էր համոզել։

– Մենք անանկ բան մտիկ չենք ըներ, մենք մեր քուէները քեզի պիտի տանք, կ'ըսէին իր կուսակիցները։

– Շնորհակալ եմ, բայց...

– Բայց մայց չկայ, քեզի թէ թաղական եւ թէ ատենապետ պիտի ընենք։

Մարգար էֆէնտի միայն իր ընտրութեան չէր աշխատեր այլ նաեւ ինք որոշած էր բոլոր թեկնածուները, որոնց մէջ էին նախ Միհրանիկ էֆէնտին, յետոյ Մանուկ աղան, պարոն Կայծունի եւ Մելիտոս էֆէնտի։

Այս վերջինը ճարտարապետ մըն էր եւ մէկ քանի անգամ արդէն վարած էր թաղականի պաշտօնը։ Քիչ մը չահամոլ եւ անխտառհելի մէկը կը համարուէր եւ թաղին մէջ լաւ համբաւ մը չունէր, բայց Մարգար էֆէնտի անպատճառ ուզած էր որ անոր անունն ալ ցանկին մէջ գտնուի, որովհետեւ Մելիտոս էֆէնտի մտերիմ բարեկամն էր վաճառականին ու անոր հանապազօրեայ խնկարկուն։

Մարգար էֆէնտի հեռուէն կը հսկէր պայքարին վրայ եւ ուղղութիւն կուտար անոր։

Շաբաթը մէկ քանի գիշեր ընտրական պայքարին գլխաւոր գործիչները իր բնակարանը կը հաւաքուէին եւ իրենց գործունէութեան արդիւնքը իրարու կը հաղորդէին։

Մինչդեռ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքէն այնպէս կ'երեւար որ Մարգար էֆէնտի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը պիտի ընտրուէր, բայց վերջին ժամու անակնկալէ մը կը վախցուէր, որովհետեւ հակառակորդ կուսակցութիւնն ալ իր յաջողութեան վրայ բացարձակ ապահովութիւն ունենալ կը թուէր։

Այս պատճառաւ ահա՝ երբ Մանուկ աղա, Պօղոս էֆէնտիին թաղէն հեռանալու լուրը բերաւ Մարգար էֆէնտիին, այս վերջինոյն դէմքը ուրախութեամբ ճառագայթեց։

– Այս լուրը շա՜տ կարեւոր է, գոչեց.

– Ես ալ անանկ կը կարծեմ, բսաւ Մանուկ աղա։

– Պէտք է ամէն կողմ տարածել։

– Ես արդէն դէմս եկողին բսի։

– Ատիկա բաւական չէ, թուցիկ մը հանելու եւ թաղին մէջ ցրուելու է, գիտել տուաւ Մարգար էֆէնտի։

– Ատիկա շատ աղէկ խելք բրիք, գոչեց Մելիտոս էֆէնտի։

– Անմիջապէս պէտք է որ ընենք ատիկա, բսաւ վաճառականը։

– Ընդհակառակն, պատասխանեց Մանուկ աղա, թուցիկները պատրաստելու՝ բայց անմիջապէս մէջտեղ հանելու չէ, այլ ընտրութենէն մէկ – երկու օր առաջ, որպէսզի միւսները ժամանակ չունենան այդ անակնկալ արգելքին դէմ խորհելու...

– Բայց արդէն լուրը տարածուեր է։

– Այո՛, սակայն բերնէ բերան խօսուած է միայն, մինչդեռ եթէ թուցիկի ձեւով տարածուի, աւելի կարեւորութիւն կ'առնէ։

Մանուկ աղա ազգային գործերու հմուտ՝ փորձառու մարդու համբաւ մը ունէր, ուստի իր այս դիտողութիւնը լուրջ նկատողութեան առնուեցաւ։

– Իրաւունք ունիս, անանկ ընելու է, հաստատեց Մարգար էֆէնտի։

– Այո՛, այո՛, անանկ ընելու է, կրկնեց Մելիտոս էֆէնտի ձայնակցած ըլլալու համար վաճառականին։

– Թերթերուն մէջ եթէ մեր թեկնածուներուն համար բան մը գրել տանք, լաւ կ'ըլլայ, բսաւ Մանուկ աղա։

– Ատիկա ինծի ձգեցէք, ես ընել կուտամ, պատասխանեց վաճառականը։

Եւ արդարեւ հետեւեալ օրը լուր ղրկելով, իր գրասենեակը հրաւիրեց պարոն Նշանիկը։ Երիտասարդ խմբագիրը արդէն անհամբեր կը սպասէր այս հրաւէրին։ Գիտէր որ Բ. թաղի ընտրական պայքարէն հաց պիտի ելլէր իրեն։ Անմիջապէս փութաց իր հարուստ ազգականին գրասենեակը, ուր Մարգար էֆէնտի սիրալիր ընդունելութիւն մը բրաւ իրեն։

– Վա՛յ, Նշանիկ, եկուր նայինք, ինտո՞ր ես, աղէ՞կ ես, գոչեց իր մօտ աթոռ մը ցոյց տալով, նստէ տեսնենք... ինչո՞ւ մեզի չես գար կոր...

– Մարգար էֆէնտի, այս միջոցիս շատ զբաղած եմ, թերթին ամէն գործերը իմ վրաս մնացած են։

– Գիշերը գործ չունիս ա՛...

(Շար. 71)

CHARLES AZNAVOUR
Concert exceptionnel

placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE IER

Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN

Président de la République d'Arménie

Le DIMANCHE 4 JANVIER à 16 heures
au Palais des Congrès de Paris

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur vous tous et vous attends

Charles AZNAVOUR

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais.
Tél. : 01. 40. 68. 00. 05

Prix des places habituel

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25, Տօն է Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային եւ Առաջին Մարտիրոսին:

Ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:
Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Չորեքշաբթի, *Դեկտեմբեր 24, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամը 17–ին, պատարագ ժամը 18–ին:*

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25 Ծնունդ, ժամը 11–ին պատարագ:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25–ին Տօն է *Սրբոյն Ստեփանոսի նախավկային եւ առաջին մարտիրոսին: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուեցաւ ժամը 10–ին պատարագ:*

Կը պատարագէ՝
ԽՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 28–*ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ուրախ տօնուչութեան արարողութիւն:*

Ուրարակիր կը ձեռնադրուի
դպիր Վազգէն Էսկինեան, *ձեռամբ՝*
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ–ի
Կը պատարագէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ԽՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յաւուր պատշաճի կը քարոզէ ձեռնադրիչ եպիսկոպոսը:

Շնորհաւորութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագէն վերջ, «Կարպիս Մանուկեան» հանդիսասրահին մէջ: Այս առթիւ, ի պատիւ ընծայեալին նախատեսուած է ընթրիք մը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Մատաղօրհնութեան առթիւ՝ Այրի Տիկին Լուսաբեր Մանուկեան 5.000 Ֆր., Տիկին Մարի Զարզավաթճեան, եւ Տիկին Ժ. Մինասեան (Փարիզ) 2.500–ական, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճնկրտեան, Տէր եւ Տիկին Կապրիէլ Տէր–Պողոսեան, Պ. Ալեքսանեան, Պ. Սեպուհ Սարեան 1.000–ական Ֆր., Օր. Սիւզմէճեան, Պ. Մխաքճեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ղազարեան 500–ական Ֆր., Տիկին Պաշըպէօյլիւքեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Աշոտ Պահատուրեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սօմունեան, Տէր եւ Տիկին Թորոս Նազարեան 100–ական Ֆր., Տիկին Թօփալեան եւ Տիկին Մալումեան 50–ական Ֆր.:

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՒ

Թ Ա Մ Ա Ր
13 տարեկան, որբ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԹԱՄԱՐ, ԱՐԵՒԻԿ, ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԱԼ, ՏԱԹԵՒԻԿ, ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԷՍ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ

- Ընտանեկան տաքուկ օճախին մէջ մնան
- Զմրան պաշար ունենան
- Իրենց մօրը կամ հարազատներուն ջերմ գուրգուրանքը վայելեն
- Եւ մանաւանդ, անտէր եւ անճար՝

ՈՐԲԱՆՈՑ ՉԻՑՆԱՆ

Տարեկան 120 տոլարով (750 Ֆ. Ֆր.) կրնաք որբի մը խնամակալութիւնը ստանձնել մինչեւ իր չափահաս տարիքը:

Ստորագրեցէք կցուած կտրօնը եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը անմիջապէս *ձեր որբին* թղթածրարը կ'ուղարկէ ձեզի:

Կարեւոր. — Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը 120 *տոլարը* ամբողջութեամբ *կը յանձնէ որբին ընտանիքին եւ մնացեալ ծախքերը կը կատարէ իր գանձէն:*

— — — — — — — — — — — — — — —

ԱՅՈ՛, կը ստանձնեմ խնամակալութիւնը Արցախի կամ Հայաստանի 1, 2, 3, 4 որբի(երու)

Անուն՝

Մականուն՝

Հեռաձայն՝

Հասցէ՝

N° Rue

Code Postal Localité

Ստորագրութիւն՝

Այս կտրօնը վերադարձուցէք հետեւեալ հասցէին. —

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

GRAND REVEILLON

DU 31 DECEMBRE 1997

à l'Espace Tête d'Or
LYON - VILLEURBANNE

organisé par
FRANCE - KARABAGH
et les Associations Arméniennes

EXCEPTIONNEL!
ARARAD AHARONIAN et son Orchestre
pour la première fois à Lyon

et le DJ DIDIER

Buffet de spécialités arméniennes

Prix d'entrée: Adultes 180 F.
Enfants —13 ans : 90 F.

Renseignements et réservations :

- MCA DECINES Tél. 04.78.49.42.97
- MCA VILLEURBANNE Tél. 04.78.93.57.43
- MCA VIENNE Tél. 04.74.53.13.80
- EGLISE ARMENIENNE DE LYON Tél. 04.78.60.47.18

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON
St-Sylvestre

organisé par
UGAB - Jeunes
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Champagne,
Cotillons,
Animation,
Noveau D.J.

le 31 Décembre à partir de 22 heures
— *Entrée* : 180 Frs. —

Contact, réservations :

Tél.: 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER

à partir de 22 heures 30

339, avenue du Prado— 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :

Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).

P.A.F. 80 F. + consommation.

150 Ancienne route de Beaujeu - GLEIZE BP 421
69653 Villefranche sur Saône
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

Pour les fêtes offrez des livres

GRAND CHOIX SUR L'ARMENIE

ART
HISTOIRE
DICTIONNAIRES
ETC. ETC.

Une seule adresse :

Librairie Orientale
H. SAMUELIAN

51, RUE MONSIEUR-LE-PRINCE — 75006 PARIS
Tél. : 01. 43. 26. 88. 65;

—— C.C.P. : 1278-35G. PARIS ——

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24
MERCREDI
24 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : Arpik MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.275
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.275

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ԵԸԼՄԱԶ շատ գոհ վերադարձած է Ուաշինկթընէն եւ Գլինթընի հետ իր հանդիպումէն: Անգարա, եւրոպական իր յուսախաբութենէն ետք, մխիթարութիւններ կը փնտռէ այլուր եւ ոչ միայն Ուաշինկթըն այլեւ՝ Մոսկուա: Միացեալ — Նահանգներու փոխ — նախագահն ալ՝ Ալ Կոր չեշտած է թէ իր երկիրը ջերմօրէն պաշտպանած է Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան եւ պիտի շարունակէ ընել: Եըլմազ ալ կրկնած է. — «Թուրքիոյ ապագան կը գտնուի արեւմտեան աշխարհի հետ գործակցութեան մը մէջ: Ինչ կը վերաբերի մարդկային իրաւանց կը բաժնենք այլ ժողովրդավար երկիրներու հետ նոյն արժէքներն ու նոյն հետանկարները»: Թուրքիա յոյս ունի որ, ի մօտոյ, Ուաշինկթըն վերցնէ իր արգելքը յարձակումի Թռանիներու վաճառքին, բանակցութիւնները կը վերաբերին 5 միլիառ տոլարի եւ ցարդ բանակցութիւնները դադրած էին մարդկային իրաւանց եւ յոյն — ամերիկեան լոպիի բողոքներուն պատճառներով:

ԶՕՐԱՎԱՐ ԻՍՄԱՅԻԼ ԳԱՐԱՏԱՅԸ, թրքական բանակի հրամանատարը եօրեայ այցելութիւն մը կատարած է Գահիրէ, մեղմացնելու համար Եգիպտոսի մտահոգութիւնները ի տես Թուրք — իսրայէլեան օդային եւ ծովային ռազմափորձերուն: Ծանօթ է որ Անգարայի եւ Երուսաղէմի գործակցութիւնը խորապէս կը մտահոգէ արաբական երկիրները:

ԹՐՔԱԿԱՆ «Աքթիւալիթէ» շաբաթաթերթին համաձայն երկրին գաղտնի սպասարկութեանց (ՄԻԹ) 15 անդամներ Լիբանան կը գտնուին 1995էն ի վեր, ՓՔՔ—ի ձեռքը: Ըստ նոյն աղբիւրներուն, ՄԻԹ—ի 14 անդամներ եւ բանակի երեք սպաներ գաղտնաբար Սուրիա գացած են 1995—ին ներսէն գործելու համար ՓՔՔ—ի եւ Թրքական ծայրայեղ ձախ կազմակերպութեանց մէջ, ձերբակալուած են սուրիական գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ եւ Պաալպէքի (Լիբանան) մէկ բանտը փոխադրուած են:

ԲՈՒԻՆԱԿՍԿԻ (Տաղստան) մէջ չէչէն եւ տաղստանցի զինեալ զօրագունդեր յարձակում գործած են ռուս պահապաններու գունդի մը վրայ Դեկտեմբեր 21—էն 22—ի լուսնալիք գիշերը: Քարեզատար բեռնակառքեր պայթած են, երկու հրասայլեր ալ քարուքանդ եղած: Չէչէնիոյ կառավարութիւնը գրգռութիւն որակած է կատարուածը որուն նպատակն է, կ'ըսէ, խոչընդոտել Մոսկուայի եւ Գրոզնիի միջեւ, Մայիսին, գոյացած համաձայնութիւնը: Մեռեալներ ալ կան, բայց, թիւը ծանօթ չէ:

ԱՆԳԱՐԱ արտաքսած է Յունաստանի դեսպանատան մէկ դիւանագէտը լրտեսութեան ամբաստանութեամբ: Յունաստանի դեսպանը բողոքագիր պիտի ներկայացնէր:

ԼԵՒՈՆ ՍԱՅԵԱՆ Փարիզ քաղաքի վերջերս մեռած տառացած է Ժագ Տոմինաթիէն, որպէս վարձատրութիւն 30 տարիներու աշխատանքի եւ իր նեցուկին, Ագնաւուրի կողքին Հայաստանի: «Անակընկալ նուէր մը» կը գրէ «Ֆիկառօ» (Դեկտեմբեր 20) իր տարեդարձին առթիւ, զոր տօնած է Փալէ տէ Գոնկրէի մէկ համերգի աւարտին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՓԵՐՆՕ — ՌԻՔԱՐ ընկերութիւնը 5 միլիառ Ֆրանքի Գոգա—գոլայի ծախեց Օրանժինան:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԿԸ ՍՏԻՊՈՒԻ ԼՈՒԾԵԼ «ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ»Ը

Ստորեւ պատրիարքարանի զեկոյցը այդ մասին, ղրկուած՝ Պոլիսի հայ մամուլին.—

1990—ին երբ կամօքն Աստուծոյ եւ ընտրութեամբ ազգիս Պատրիարքական Աթոռ բարձրացանք, մեր երջանկայիշատակ նախորդին նման, Պատրիարքութեանս կրօնական հարցերուն հետ առընչուող համայնքային նիւթերու շուրջ խորհրդակցելու նպատակաւ Պատրիարքարական Խորհրդակցական Մարմին կազմեցինք նաեւ Մենք:

Յիշեալ Մարմնի հարցով, անցեալ երեք տարիներու ընթացքին երկու անգամ անձնապէս Իսթանպուլի Նահանգապետարանը ներկայանալու հրաւէր ստացանք:

Բաց աստի, մեր անհանդստութեան օրերուն Գերշ. Տ. Շահան եւ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսները եւս երկու անգամ միասնաբար Իսթանպուլի Նահանգապետարանը հրաւիրուեցան, իբրեւ Աթոռոյս ներկայացուցիչները: Այս տեսակցութեանց ընթացքին, յանուն Ներքին Գործոց նախարարութեան բանիւ բերանոյ հաղորդուեցաւ մեզի, թէ ըստ Հանրապետական օրինաց տրամադրութեանց, Պատրիարքական Աթոռս «Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմին» յորջորջումով մշտական մարմին մը արտօնուած չէ ունենալ:

Պետութեան պատասխանատու անձերուն նախ բանիւ բերանոյ, ապա 3—10—97 թուակիր եւ 4153 համար պաշտօնական գրութեամբ բացատրեցինք, թէ Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմինը մեր կողմէ նշանակուած անպաշտօն, սակայն օգտակար մարմին մըն է, եւ խնդրեցինք, որ Պետութիւնը վերատեսութեան ենթարկէ այս Մարմնի նկատմամբ իր նախընտրած վերաբերմունքը:

Պետութիւնը, վերջերս՝ 1997 Դեկտեմբեր 1—ին, Նահանգապետարանի պաշտօնական ներկայացուցիչին միջոցաւ անձնապէս մեզի ԲԵՐԱՆԱՑԻ հաղորդեց, որ Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմնի կապակցութեամբ մեր ներկայացուցած պաշտօնագիրը ի տնօրինութիւն պատշաճին յղուած էր Ներքին Գործոց նախարարութեան, որ հարցը կրկին քննարկելէ յետոյ պատասխանած էր Իսթանպուլի Նահանգապետութեան ուղղեալ պաշտօնագրով մը, ըստ որում Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը աշխարհավար պետութիւն է, Պատրիարքարանի մէջ խորհրդակցական, վարչական, իրաւարանական, կալուածական, մամլոյ, կրթական խորհուրդներ չեն կրնար կազմուիլ եւ գործ ծաւալել, ներկայացուած խնդրանքը այլ կրօնական համայնքներու համար եւս կրնայ նախընթաց ստեղծել եւ հետեւաբար պատճառ դառնալ, որ կրօնական համայնքներու միջեւ հաւանական խառնութիւններ ծագին: Ուստի Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմնի շարունակման մասին ներկայացուցած խնդրանքին կարելի չէ դրական պատասխան տալ: Այսպիսի ոչ — կրօնական կամ ոչ — եկեղեցական խորհուրդներ եթէ շարունակեն գործել Պատրիարքարանի մէջ, իրենց գործունէութիւնը ապօրէն, իսկ գործող անդամներու կեցուածքը՝ հակաօրինական պիտի նկատուի:

Պարզուեցաւ նաեւ, թէ նախարարութեան սոյն տնօրինութիւնները ի զօրու են Հայ համայնքի առընթեր կրօնական միւս համայնքներուն համար:

Ահաւասիկ սոյն պատճառաւ է, որ 1997

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՂՈՔԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երէկուան մեր թիւին այս նոյն սիւնակին մէջ արծագանգած էինք Գերմանիայէն Տ. Գույումճեանի մը թուրք մամուլին ղրկուած նամակին. ան այդ թեմէն կոչ կ'ընէր բողոք ուղղելու Գերմանիոյ վարչապետին, Թուրքիան Եւրոպայի նկատելու անոր դժկամութեան պատճառով: Իրեն համար անընդունելի էր Եւրոպայէն Թուրքիոյ արտաքսումը, մանաւանդ որ հոն ո՛չ «հաւատար իրաւունքներու տէր քրիստոնեայ Թուրքերը, ո՛չ ալ կաթողիկէ, բողոքական կամ օրթոտոքս եկեղեցիները որեւէ հարց ունին իրենց կրօնական պաշտամունքին կամ գործունէութեան համար»:

Կոչին տիրոջ չար բախտէն, թուքով փակցուած այս փաստարկումը շաբաթուան մը կեանք ալ չունեցաւ: Շաբաթ, Դեկտ. 20—ին հասած Պոլսոյ թերթերը — «Մարմարա», «Ակօս» — իրենց առաջին էջերով բուռածը ակամայ հերքողի դերով յայտնուեցան: Երկուքն ալ տեղ տուած էին Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին լրատուութեան թէ Գարեգին պատրիարք Գազանճեան պարտադրուած՝ ջնջած էր խորհրդակցական մարմինը, տեղի տալով այդ ուղղութեամբ պաշտօնական դիրքերէ կատարուած ճնշումին:

Զախորդ զուգադիպութիւն մը իսկապէս, որուն միակ հետաքրքրական կողմը թելադրուած սպասումն է. սպասումը՝ տեսնելու թէ վարչապետ Քոհլի տեսակէտը արդարացնող այս քայլին մէջ Գույումճեան, կամ նարուելիք ուրիշ «եան» մը որո՛ւ դէմ բողոքի կոչ պիտի ուղղէ. թուրք իշխանութիւններո՞ւն թէ Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին...:

Թ. ԱՐՓԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴՊՐՈՑԸ ՏԷՐ ԴԱՐՁԱՒ ԻՐ ՀՈՂԻՆ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը տեղեկացնէ որ քաղաքապետական խորհուրդը Դեկտեմբեր 18—ի նիստին ընթացքին, միաձայնութեամբ քուէարկեց քաղաքապետ՝ Ժան — Գլօտ Կոտէնի կողմէ ներկայացուած տեղեկագիր մը Համազգային դպրոցին կապակցութեամբ: Տեղեկագիրը Համազգային — Ֆրանս Հայկական Կրթական եւ Մշակութային Միութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ շինութեան պայմանագրով, յիսուն տարուան համար, շուրջ եօթը հազար հինգ հարիւր մեթր քառակուսի հողամաս մը, հազար Ֆրանքի տարեկան խորհրդանշական վարձքով մը: Այս հողամասին վրայ, ուր կը գտնուի Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցի այսօրուան կառոյցը, կարելի պիտի ըլլայ շինել նոր ուսումնարան մը, մանկապարտէզէն մինչեւ լիսէի բաժինը: Այս որոշումով, Համազգայինի դպրոցի Մատակարար մարմնի ջանքերը վարձատրուած են, հողամաս մը ունենալու եւ արդիական շէնք մը բարձրացնելու ծրագիրը իրագործելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ — ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵՒԱՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք Դեկտեմբեր 20/21—ի մեր թիւով, Երեւան — Փարիզ — Երեւան թռիչքները տեղի կ'ունենան Կիրակի օրերը (փոխանակ Հինգշաբթիի): Ժամանակացոյցն է. — Երեւանի Զուարթնոց օդակայանէն մեկնում ժամը 10.50, ժամանում Փարիզ՝ 13.10: Մեկնում Փարիզէն ժամը 15, ժամանում Երեւան ժամը 22.40:

Յունուար 28—ին մամլոյ միջոցաւ յայտարարուած Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմնի ներկայ կազմի բոլոր անդամներուն, իրենց անձնուէր ծառայութեան համար շնորհակալութիւն կը յայտնենք, եւ այսու գրիւ, Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմինը ԼՈՒԾԵԱԼ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆՔ:

ՀԱՅՐԱԿԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՒ ԱՂՕԹԻՒՔ
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ

Դեկտեմբեր 10, 1997
Ա—18—4248

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 22/23)

ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄՆԵՐ ԳՈՓԸՆՀԱԿԸՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

Արտաքին փոխ—նախարար Վարդան Օսկանեան, Դեկտ. 22—ին, մամուլի ասուլիսով մը ըրած է Գոփընհակընի ժողովին արժեւորումը: Անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին քննարկման ու այս մասին որեւէ փաստաթուղթի կամ յայտարարութեան չընդունուելուն, ըսած է.— «Մենք գտնւում էինք մի այնպիսի ճակատագրական փուլում, որ կախուած նրանից, թէ ինչպիսի դիրքորոշում կը դրսեւորեն Օ—ԷՍ—ՍԷ—Ը անդամ երկրները եւ յատկապէս Մինսկի խմբի համանախագահողները Գոփընհակընում, որոշուելու էր, թէ եկող տարի ինչպիսի ընթացք է ունենալու բանակցութիւնների գործընթացը: Այդ առումով մենք դրական ենք գնահատում արդիւնքները, ելնելով այն բանից, որ լրացուցիչ խոչընդոտ փաստօրէն չառաջացաւ: Մենք բոլորս լաւ ենք յիշում Լիզպոնը, որից յետոյ միանգամից բանակցութիւնները մտան փակուղի»: Վ. Օսկանեանի համոզումով Գոփընհակընի ժողովէն ետք բանակցութիւններու վերսկսումը աւելի հաւանական է քան թէ նախքան ժողովը: Իր կարծիքով անոնք կը վերսկսին այս ամսու վերջ կամ գալ ամսու սկիզբը եւ համանախագահները կ'այցելեն տարածքաշրջան: Այնուամենայնիւ, եզրափակած է փոխ—նախարարը, ժողովէ—ժողով այս գործընթացը կարելի չէ յաւիտենապէս շարունակել, եւ հարկ է որ համանախագահները արձանագրեն դրական արդիւնքներ:

ԼՂՀ վարչապետ Լէոնար Պետրոսեանն ալ նոյն նիւթին մասին արտայայտուած է լրագրողներուն, նշելով թէ Գոփընհակընի մէջ ԼՂՀ մասին կարելի չէր որոշում ընդունիլ, այլ նախագահողի յայտարարութեան մը կարելի էր սպասել, այդ ալ արդէն կատարուած էր Լիզպոնի ժողովին նախագահին կողմէ: «Ինձ թւում է, թէ 1988 թուականից այս կողմ ոչինչ չի փոխուել ընդհանրապէս, ոչ մի երկիր իր դիրքորոշումը չի փոխել: Ի

(Շար.ը Դ. էջ)

ԶԱՐԵՆՑ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զարենցի «Դէպի Ստամպուլ» բանաստեղծութիւնը, զոր հեղինակը գրած է 1924 թուականի Նոյեմբերին՝ Պաթումէն դէպի Պոլիս ճամբորդելու ընթացքին, ինչպէս յեղափոխական ոգիով տոգորուած միւս բանաստեղծութիւնները, ուշադրութիւն կը գրաւէ հոնկէ ցոլացող մարդասիրութեամբ եւ այլասիրութեամբ: Ըսենք նաեւ, որ Զարենց խորապէս կը հաւատար ազգերու ու ժողովուրդներու բարեկամութեան:

Եւ ահա Զարենց Պոլսոյ ճամբուն վրայ կը հանդիպի Թուրքիացի ընկերոջ մը, որ Ռուսաստանէն Թուրքիա կը վերադառնար.

«Նրա դէմքը սառն է, ոնց որ քար:
Անտարբեր է դէմքը:
Թէպէտ_
Սառել է դէմքին թրքական_
Մի ինքնակամ ժպիտ:

Ու փէսը՝ երէկ արդուկած,
Ու մօրուքը ներկած, ու ակնոցը_
Ինձ մի քիչ անծանօթ են թւում_
Բայց գիտե՛մ ես այդ թուրք ընկերոջը:

Ես գիտեմ, որ նա
Հիմա_
. .
Գնում է Ստամպուլ»:

Զարենց իր եղբայրը կը համարի բոլոր անոնք, որոնք կը պայքարին մարդոց հաւասարութեան եւ մարդոց իրաւունքներուն համար: Այդ նոյն պայքարը այդ թուականներուն տեղի կ'ունենար նաեւ Թուրքիոյ մէջ եւ Զարենց ալ բոլորի նման կը հաւատար թէ Թուրքիոյ մէջ եւս պիտի կայանայ մարդկային հաւասարութիւնը եւ պիտի յարգուին մարդկային իրաւունքները: Զարենց եւ իր թուրք ընկերը նաւուն մէջ վայրկեան մը միայն կը նային իրարու, բայց.

«...Հասկանում ենք, անխօս,
մենք իրար
Աւելի,
Քան եթէ բառեր:

Հասկանում ենք, որ դեռ նո՛ր
պիտի գան
Օրերը, որոնց դէմ անհամբեր ե՛նք,
Որ դեռ դէմն են կռիւ ու պայքար,
Ու դեռ դէմն է մեր մեծ Հոկտեմբեր...

Թող նրանք մտնեն ռէսթօրան,
Ուր աղմուկ է, ժխոր ու քրքիջ է:_
Մենք գիտենք՝
Մեզ այնտեղ սպասում են նրանք,
Որ ամբո՛ղջ աշխարհի վրայ
Թէ նրան, թէ ինձ _ արենակի՛ց են...»:

Եւ վերջապէս 1924 Նոյեմբեր 22 թուականին Զարենց կը հասնի Պոլիս:

Պոլիսը Զարենցի համար ունէր շատ մեծ նշանակութիւն: Զարենց իր բանաստեղծական կեանքի առաջին օրերուն ադահութեամբ կը կարդար եւ իր կեանքի մինչեւ վերջը իր ուսուցիչը կը համարէր Միսաք Մեծարենցը: Ապա կար նաեւ բանաստեղծական փոթորկոտ աշխարհն ու արեւը իր հոգիին մէջ բանտած ուրիշ բանաստեղծ մը, որ իր մահէն յետոյ վերածնաւ Զարենցի հոգիին մէջ. Սիամանթօն էր այդ մեծ գրողը, որու նկատմամբ մեծ սէր ու յարգանք ունեցած էր Զարենց:

Երբ Եղիշէ Զարենց ոտքը կը դնէ Պոլսոյ հողին վրայ, ոչ եւս էին երկու հանճարեղ բանաստեղծները: Անոնց տեղ Պոլսոյ մէջ կը հսկէր դատարկութիւն մը, պարապութիւն մը: Չէր ստեղծուեր նոր գրականութիւն, նոր բանաստեղծներ դեռ չէին ծնած: Տեսնելով Պոլսոյ այս պատկերը, Զարենց յուսախաբ կ'ըլլայ: Իր բոլոր երազները կը ցնդին: Պոլիսէն, Ալեքսանդր Միասնիկեանին ուղղուած 1925 Յունուար 8 թուակիր իր նամակին մէջ Զարենց հետեւեալը կը գրէր. «Ու չուտով համոզուեցի, որ այստեղ ճիշդ որ չկայ, բառացի, ոչ մի հասարակական կեանք...»:

Զարենց առաջին իսկ վայրկեանէն կը հրապուրուի Պոլսոյ բնական գեղեցկութիւններով.

«Լեգենդ է,
Բայց խո՛ր ու հատու»:

Ան պտըտելէ ետք Պոլսոյ թաղերէն Պէյօղլուի եւ Ղալաթիոյ մէջ, զանոնք կը բաղդատէ այդ թաղերուն ունեցած նախկին շքեղութեան հետ.

«Ի հարկ է այլ է Պերան,
Ու այլ է հիմա Գալաթան»:

Զարենց Պոլսոյ մէջ գտնուած օրերու ընթացքին «Ժամանակ» օրաթերթի խմբագիրներէն մէկուն հետ կ'ունենայ հարցազրոյց մը, որ կը տպագրուի «Արեւ» օրաթերթի 1924 Դեկտեմբեր 18-ի թիւին մէջ: Հարցազրոյցի ընթացքին խմբագիրը Զարենցէն տեղեկութիւններ կը ստանայ այդ թուականներուն Պոլիսէն Հայաստան գաղթած Հայերու մասին: Խմբագիրը խորին հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ նաեւ Պր. Մակինցեանի անձին վերաբերեալ: Զարենց հետեւեալ պատասխանը կուտայ. «Պր. Մակինցեան ներկայիս կը գտնուի Թիֆլիսի մէջ: Իբր խմբագիր եւ վարի՛չ կ'աշխատակցի «Մարտակոչ» եւ կարեւոր թերթերու: Միեւնոյն ժամանակ պաշտօն կը վարէ արտաքին գործավարութեան դիւանին մէջ»:

Եղիշէ Զարենց, որ կը հետաքրքրուէր նաեւ պոլսահայ պատմութեամբ, պարտք կը համարի այցելել Շիշլիի ազգային գերեզմանատունը, ուր Պր. Գառնիկ Ատիլ իրեն բացատրութիւններ կուտայ գերեզմանատան մասին: Զարենց գերեզմանատան մէջ կ'այցելէ Մաղաքիա Պատրիարք Օրմանեանի, Ասպետ Զօհրապի, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի եւ Տիգրան Եէլքենճեանի դամբարանները:

Եղիշէ Զարենց կը հետաքրքրուի նաեւ Միսաք Մեծարենցի գերեզմանով: Սակայն տրուած ըլլալով որ Մեծարենցի գերեզմանը Պալըքլը կը գտնուէր, Եղիշէ Զարենց չի կրնար այցելել իր նախասիրած վարպետին գերեզմանը: Զարենց Շիշլիի գերեզմանատունէն բաժնուելու ընթացքին պատուոյ տոմարին մէջ կը գրէ հետեւեալ տողերը: «Այն խնամքը, որ տարւում է Շիշլիի հայ գերեզմանատան վրայ, եթէ տարուէր հանդէպ հայ գաղթականների, կարելի է կարծել, որ նրանց շարքերում պիտի չմնային թշուառներ՝

Ե. Զարենց
Շիշլիի գերեզմանատուն»:

Եղիշէ Զարենց, մամուլի միջոցով, պոլսահայութեան տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ Խորհրդային Հայաստանի գրական կեանքի եւ հայ գրագէտներու վիճակի մասին, եւ այս առթիւ կը գրէ յօդուած մը, որ կը տպագրուի «Ժամանակ» օրաթերթի 1924 Դեկտեմբեր 27 թուակիր համարին մէջ Ա. ստորագրութեամբ, որ կ'երեւի թէ կը պատկանի Արտաշէս Գալփաքճեանի:

Եղիշէ Զարենց Պոլիսէն Հայաստան՝ Ալեքսանդր Միասնիկեանին ուղղուած իր նամակին մէջ գրած է նաեւ Պոլսոյ մասին իր տպաւորութիւնները: Զարենց Պոլսոյ մէջ անցուցած իր օրերու ընթացքին ցանկացած էր կազմակերպել քանի մը դասախօսութիւններ, սակայն Խորհրդային Հայաստանի պետական գործիչներէն եւ Իսթանպուլի մէջ Հայաստանի ներկայացուցիչ ու սփիւռքահայութեան ներգաղթի հետ կապ ունեցող հարցերու պատասխանատու Դանիէլ Շահվէրտեան խորհուրդ չի տար, որ կայանան այդ դասախօսութիւնները, որովհետեւ ըստ Շահվէրտեանի, Պոլսոյ մէջ այդ թուականներուն, Խորհրդային Հայաստանի հետ հետաքրքրուող մտաւորական դասակարգ գոյութիւն չունէր: Զարենցի նամակին մէջ կը կարդանք նաեւ, որ այդ թուականներուն, Զարենց հայ համայնքային կեանքը կը ներկայացնէր իբրեւ ողորմելի եւ խեղճ վիճակով: Ըստ իրեն, հայ համայնքը կորսնցուցած էր հասարակական կազմակերպութիւն կոչուելու իր բոլոր նախադրեալները: Չկային ժողովներ, տեղի չէին ունենար դասախօսութիւններ...:

Զարենց Պոլսոյ մէջ կը հանդիպի նաեւ «մտաւորականներու», որոնք խեղճ, ճնշուած ու իրենց տուներային գոյութիւնը պահպանել ջանացող մարդոց երեւոյթը ունէին: Զարենց իր նամակին մէջ կը գրէ նաեւ, որ բազմաթիւ խմբագիրներ այցելած են իրեն, բայց միայն «Ժամանակ» թերթն է, որ հաղորդում մը պատրաստած է իր մասին: Զարենցի նկատմամբ կ'երեւի թէ Պոլսոյ մէջ ստեղծուած էր կասկածի մթնոլորտ մը, ան նըկատուած էր կասկածելի տիպար մը, որովհետեւ Զարենց պէտք կը զգար ամէն անգամուն շեշտելու թէ ինք կը ճամբորդէր ո՛չ թէ պետութեան կողմէ յանձնարարուած ծրագրով մը, այլ իբրեւ գրականագէտ: Զարենցի հաւաստիացումով կը տեղեկանանք նաեւ, թէ այդ թուականներուն ո՛չ միայն Պոլսոյ, այլ ամբողջ Եւրոպայի մէջ կը տիրէր սարսափ ու վախ՝ համայնավար իշխանութիւններէն: Եղիշէ Զարենց, իր այս ճամբորդութեան ընթացքին ի հարկէ Պոլսոյ մէջ չէր կրնար տեսնել որեւէ գրական նոր շարժում, որովհետեւ երկիրը նոր դուրս ելած էր պատերազմական վիճակէն: Պոլսոյ մէջ գտնուող հայութիւնը սակայն Զարենցի մեկնումէն քանի մը տարի ետք սկսաւ իր բեղուն մասնակցութիւնը բերել հայ գրականութեան անդաստանէն ներս: Թէեւ Զարենց ունեցաւ շրջան մը, որու ընթացքին երգեց յեղափոխութիւնը, բայց իր կեանքի վերջին շրջաններուն գրեց նաեւ այնպիսի բանաստեղծութիւններ, որոնք թէեւ չէին գովերգեր ռուսական յեղափոխութիւնը, սակայն իրենց տողերէն կը ցոլացնէին յեղափոխական խառնըւածք ունեցող բանաստեղծին ամբողջ ապրումներն ու հսկայ գրողի նպատակն ու իտէալները, կապուած իր հարազատ ազգի հետ:

ՍԵՒԱՆ ՏԷՑԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

ԵՐԿԻՆՔԸ ՓՈՒԼ ԿՈՒԳԱՅ...

ՎԱԽ ԿԱՅ, ՈՐ ԵՐԲ ՆԵՐԿԱՅ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԸ ԱՒԱՐՏԻ, 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՑԱՆՑԵՐԸ ԽԵԼԱԳԱՐԻՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԸ ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾՈՒԻ

Ցատքէկայ նոր տարին տակաւին ապահով է...: Սակայն, եթէ 2000 թուականը դիմաւորող մարդիկը, կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ արթնան կամ ոչ, դըլխացտոյր կրնայ անմիջապէս սկսիլ. ելեկտրականութիւնը կրնայ ընդհատուիլ, այն վարկաքարտը, որուն միջոցով պիտի վճարէին իրենց ընթրիքին հաշիւը, կրնայ այլեւս ի զօրու չըլլալ, այն վերելակը, որ զիրենք բարձրացուցած էր դէպի գիշերային զբօսավայր մը, կրնայ թակարդուած մնալ գետնայարկը, իսկ կառատունը, ուր չարած պիտի ըլլային իրենց ինքնաշարժը, կրնայ պահանջել երեւակայական վարձք մը, կամ ինքնաշարժը կրնայ չաշխատիլ, երթեւեկի լոյսերը կրնան մարիլ, հեռաձայնները կըրնան չգործել, նամակները կրնան տեղ հասնիլ, բայց չարաթաթերթերու բաժանորդագրութիւնները կրնան դադրիլ, ապահովագրական համաձայնութիւններ կրնան չեղեալ հռչակուիլ, կամ մարդիկ նոյնիսկ անգործութեան կրնան մատնըւիլ... արձակուրդէն ետք գործի վերադառնալով, անոնք կրնան իրենց գործատեղին կամ գրասենեակի շէնքը փակ գըտնել, պատին վրայ կարդալով ձեռագիր յայտարարութիւն մը. «Գործէ դադրած՝ համակարգիչի սխալի հետեւանքով»...

...Արդեօք նման բաներ կրնա՞ն պատահիլ: Կրնա՞յ ըլլալ, որ աշխարհի կողմէ այնքան սպասուած Նոր Տարուան գիշերը վերածուի տիժիթալ մղձաւանջի մը եւ ելեկտրոնիք կապերով իրարու միացած քաղաքակրթութիւնը կանգ առնէ: Իրօք, համակարգիչներու մասնագէտներ, տեղեկութիւններ հայթայթող պաշտօնեաներ, քաղաքական ղեկավարներ եւ գրեթէ ամէն մարդ, որ հետաքրքրուած է հարցով, «այո» կը պատասխանէ, բացի եթէ մինչեւ 2000 թուականը իրագործուի պատմութեան ամէնէն փառատենչ եւ ծախսալից ճարտարագիտական ծրագիրը, որուն վարձատրութիւնը ոչ թէ պիտի ըլլայ հարստութիւն դիզել կամ համակարգչով հաղորդակցութեան կարելիութիւնները ընդարձակել, այլ՝ պարզապէս ապահովել աշխարհի համակարգերուն գոյատեւումը:

«ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻ ԺԱՀՐ»

Իսկ ի՞նչ է հարցը. անիկա կը կոչուի տարբեր անուններով. «2000 թուականի հարց», «Ուայ Թու Քէյ» կամ «Հազարամեակի ժահրի»: Ձեւով մը կը ներկայացնէ գերազոյն խայտառակութիւնը. աշխարհ մը, որ ինքզինք պիտի կորսնցնէ համակարգչային երկու թուանշաններու պատճառով: Հանգոյցը արմատացած է համակարգիչներու յիշողութեան մէջ տեղ խընայելու հնարքին մէջ, որ թուականի մը վերջին երկու թիւերը կը զեղչէ, օրինակ՝ «1951»ը կրճատելով կ'արձանագրէ իբրեւ «51»: Այս հնարքը ստեղծուած է այն օրերուն, երբ համակարգիչի տեղեկութիւններու շտեմարանին մէջ իւրաքանչիւր «տարածք» խիստ յարգի էր: Ներկայիս համակարգիչներու շտեմարանները այնքա՛ն հզօրացած են, որ նման հնարքներ կիրարկելու կարիք չկայ: Այսուհանդերձ սովորութիւնը նուիրականացած է: Թէեւ ամէն ոք կը գիտակցէր, թէ աշխարհի համակարգիչները մեծ բախում մը պիտի ունենային հազարամեակի աւարտին հետ, սակայն այս բախումը կանխարգիլելու չկամութիւն մը կը տիրէր: Համակարգիչի ցանցերու ռեւէ պատասխանատու հաճելի պիտի չգտնէր «հանճարի» մը կողմէ յայտարարուած այն լուրը, թէ քանի մը միլիոն տոլար պէտք էր յատկացնել սրբագրելու համար անբերեւոյթ հարց մը, որ պիտի յայտնուէր բազմաթիւ տարիներ ետք:

Հետեւաբար միայն ներկայիս է, որ նոր հազարամեակի մը թուանշաններուն գալուստով մարդիկ սկսած են անդրադառնալ, թէ թուանշաններ կրճատելու հնարքը խելացի միջոցառում մը ըլլալէ դադրած է եւ աղէտ կը սպառնայ: Աշխարհի տարածքին շողշողացող համակարգիչներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ծրագրուած է այնպիսի ձեւով, որ կը մերժէ ընդունիլ, թէ 1999-ի աւարտէն ետք 2000 թուականը պիտի յաջորդէ: Իսկ երբ այդ թուականը հասնի, համակարգիչները ահաւոր չփոթի պիտի մատնըւին: Իւրաքանչիւր պետութիւն, կառավարութիւն, քաղաքապետութիւն, մեծ, միջակ եւ փոքր ընկերութիւններ պիտի դիմագրաւեն այս հարցը, եթէ արդէն իսկ չեն սկսած մտածել այդ մասին, որովհետեւ խուսափելի ոչ է: Հարցը լուծելը մանրակրկիտ եւ ժամանակ աշխատանք կ'ենթադրէ: Իսկ գինը, որ պիտի վճարէ աշխարհը, կրնայ հասնիլ մինչեւ 600 միլիառ տոլարի: Այս գումարէն դուրս է այն աշխատանքներուն հաշիւը, որ անխուսափելի պիտի ըլլայ համակարգչային ցանցերու գործունէութիւնը վերահաստատելու համար եւ կրնայ հասնիլ մինչեւ 1 թրիլիոն տոլարի:

Շատեր պիտի զարմանային, թէ ինչպէս երկու անմեղ թուանշաններ այսքան փոթորիկ պիտի կարենային ստեղծել: Արդեօք կարելի չէ՞ր ստեղծել յատուկ ծրագիր մը եւ քանի մը վայրկեանի մէջ կանխարգիլել աղէտը: Ցաւալիօրէն՝ ոչ: Կը թուի, թէ համակարգիչի հիմնական ծրագիրներու մէջ իւրաքանչիւր 50 տողը կը պարունակէ թուական մը: Իսկ այդ մասնայատուկ տողերը գտնելը դժուար է, որովհետեւ համակարգիչի սկզբնական ծրագիրները յաճախ գրուած են համակարգիչի հին լեզուով (ՔՈՊՈԼ): Սրբագրութիւնը կատարող պաշտօնեաները թուականները գտնելէ ետք պէտք է իւրաքանչիւր տող վերստին գրեն եւ ճիշդ ձեւով արձանագրեն ու ընթացքի մէջ դնեն թուականները: Այնուհետեւ կը յաջորդէ ամէնէն աւելի ժամանակ խլող բաժինը՝ վերստին գրուած ծրագիրը փորձելը:

Զարհուրող գործ մը, որ բացարձակ անհրաժեշտութիւն է, որովհետեւ եթէ Հազարամեակի ժահրը չոչնչանայ, ապա դժուարութիւններ պիտի ծագին ամէն մարզի մէջ: Ստորեւ՝ քանի մը օրինակ:

● ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երբ Հոնոլուլուի մէջ Հաւայի ելեկտրական ընկերութիւնը փորձարկումներ կատարած է ելեկտրական իր համակարգին վրայ, ստուգելու համար, թէ արդեօք անիկա պիտի ազդուէ՞ր Հազարամեակի ժահրէն, համակարգը պարզապէս անդամալուծուած է: Եթէ այս հարցով հետաքրքրուող չըլլար, մարդիկ ոչ միայն պիտի կորսնցնէին իրենց ելեկտրական հոսանքը, այլեւ կրնային յանկարծ ստանալ բարձր աստիճանի հոսանք մը, ինչ որ կրնար ելեկտրական ժամացոյցները աւելի արագ աշխատցնել, կամ պայթումներ յառաջացնել (ընկերութիւնը այժմ աւարտած է սրբագրութեան աշխատանքները եւ պատրաստ է դիմաւորելու 2000 թուականը):

Մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ

կորիզային ուժը։ Հազարամեակի ժահրը կրնայ խանգարել ապահովութեան վրայ հսկողը, շողարձակումներու վրայ հսկողութիւնը, եւ համակարգիչի այնպիսի ծրագիրներ, որոնք կը վերաբերին շողարձակ վառելանիւթի վտանգներ նախատեսող հաշուարկումներու։

• ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Եթէ Հազարամեակի ժահրը ոչնչացնելու աշխատանք չտարուի, հեռաձայնային համակարգները կրնան չգործել։ Հարցը չի վերաբերիր թուանշաններ սեղմելու եւ հեռաձայնով խօսելու, այլ՝ անոնց հաշիւին արձանագրութեան (յանկարծ հարիւր տարուան հաշիւներ կրնան ներկայացուիլ)։ Առեւտրական բնոյթի հեռաձայնային համակարգեր, որոնք համակարգիչով կը գործեն, կրնան լռութեան մատնուիլ, եթէ անհրաժեշտ սրբագրութիւններ չկատարեն։

• ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

Հաշիւներ համակարգող դրութեան խանգարումին առնթեր, բժշկական մարզը պիտի ապրի տակնուվրայութիւն մը։ Ապահովագրական ընկերութիւններ, հիւանդներու մասին արձանագրութիւններ պահող պաշտօնեաներ, հիւանդանոցներ եւ բժիշկներ ստիպուած են մտահոգուիլ թուականներէ կախեալ կազմածներու պարագային։ Թէեւ նման սարքեր կրնան չանդամալուծուիլ, սակայն 2000 թուականը կրնայ խանգարել անոնց փոխանցած տեղեկութիւնները։

• ԶԻՆԱԿԱՆ ՄԱՐԶ

Հազարամեակի ժահրի հարց գոյութիւն ունի զինուորական բազմաթիւ բանալի ճարտարապետութիւններու մէջ, որոնք կարիքը պիտի ունենան պատշաճեցումներու եւ արդիականացումի։ Ինչ կը վերաբերի կորիզային հրթիռներու, անոնք 2000 թուականը դիմաւորելու հրատապ հարցեր չեն դիմագրաւեր։

• ԴՐԱՄ

Դրամատուներ եւ տնտեսական այլ հաստատութիւններ կրնան փուլ գալ, եթէ չլուծեն 2000 թուականի հարցը։ Կարգ մը համակարգիչներ կրնան մեքենականօրէն ջնջել վերջին 99 տարիներու դրամատնային արձանագրութիւնները։ Մասնագէտներ խորհուրդ կուտան, որ մարդիկ 1999-ի Նոր Տարուան արձակուրդը առնելէ առաջ իրենց ունեցուածքին մասին տեղեկագիր մը պահանջեն։

• ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ

Բրիտանիոյ մէջ Մարքս էնտ Սփենսըր վաճառատուներու ցանցին համակարգիչները արդէն իսկ սխալմամբ հրահանգած են բազմաթիւ թոն քանակութեամբ պահածոներու փճացումը՝ կարծելով, որ անոնք աւելի քան 100 տարի հին են։

• ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿ

Օդանաւային երթեւեկի մարզին պատասխանատուները տակաւին կ՚ուսումնասիրեն Հազարամեակի ժահրին տարողութիւնը։ Հաւանական վտանգ մըն է համակարգիչներու անդամալուծումը։ Մինչ օդանաւեր 2000 թուականի Յունուար 1-ին տակաւին կրնան թռիչք առնել կէս գիշերուան ժամը 12-էն 1 վայրկեան ետք, սակայն անոնց հետեւող համակարգիչի պաստառները կրնան կղպուիլ, եթէ նախապէս թուականի սրբագրութիւն տեղի չունենայ։ Կամ կրնայ պատահիլ, որ համակարգիչները գտնեն թռչող օդանաւերուն գտնուած վայրը, սակայն զանոնք չփոթեն նոյն ժամանակ կամ մէկ օր առաջ արձանագրուած թռիչքներու հետ։ Միացեալ Նահանգներու Ֆետըրըլ Էվիէյշըն Էտմինիսթրէյշընի պատասխանատուներէն մէկը կ՚ըսէ. «Կրնանք գրաւի գալ, թէ հարցը պիտի կարենանք լուծել»։

• ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԵՐ

Ֆորտ Մոթոր ընկերութիւնը կը յայտարարէ, որ եթէ ժահրը չոչնչացուի, իր կառոյցները բառին բուն իմաստով պիտի փակուին, որովհետեւ անոնց ապահովական համակարգերը կապուած են տարուան հետ։ Նոյնիսկ եթէ գործարան մը յաջողի մեծ ճիգով լուծել Հազարամեակի ժահրին առնչուող իր հարցերը, կրնայ հարուածը դուրսէն ստանալ, գնելով «սխալ դարաշրջանի» վերաբերող սարքեր։

• ԳՐԵԹԷ ԱՄԷՆ ԻՆՉ

Եթէ մինչեւ 2000 թուականի Յունուար 1-ը Հազարամեակի ժահրին հարցը չլուծուի, բազմաթիւ վերելակներ կրնան «անդունդ» գլորիլ։ Իսկ անոնց ստորերկրեայ բաժինը ուսումնասիրելը եւ ճար մը որոնելը այլեւս ապարդիւն է։ Նոյնպէս ալ ինքնաշարժներ, որոնք համակարգչային դրութեամբ կ՚աշխատին, կրնան «մոռնալ» քշելը։ Բանտարկեալներու ազատ արձակման պայմանաժամերը կրնան սխալ կարդացուիլ համակարգիչներու կողմէ եւ 100 տարեկանէ վեր ծերեր քանի մը տարեկան կարծուելով՝ կրնան ստանալ մանկապարտէզ մտնելու յանձնարարագիրներ։

ԼԱՒ ԼՈՒՐԵՐԸ

Մխիթարականը այն է, որ համակարգիչի ճարտարարուեստը ի վերջոյ սկսած է հակազդել Հազարամեակի ժահրի մարտահրաւէրին։ Ամիսներէ ի վեր տեղի կ՚ունենան ճարտարագիտական համագումարներ, ուր կը պատմուի գալիք իրարանցումին մասին։ «Եթէ տանիքները ելլենք եւ պոռանք, մեզ կը մեղադրեն աղմուկ բարձրացնելու յանցանքով։ Իսկ եթէ փսփսանք միջանցքներու մէջ, ոչ ոք պիտի լսէ մեզի։ Եթէ մինչեւ 1997-ի Դեկտեմբերը սրբագրութիւններու չձեռնարկենք, պիտի չհասնինք փրկելու մեր համակարգերը։ Հարցը այսքան պարզ է, սակայն տակաւին չենք ըմբռներ զայն», կ՚ըսէ մասնագէտ մը։

Այսուհանդերձ յայտնապէս որոշ մեծ ընկերութիւններ ըմբռնած են աղէտին տարողութիւնը եւ գործի լծած են 2000 թուականի հարցով զբաղող պաշտօնէութիւն՝ միլիոնաւոր տոլարի պիւտճէներ յատկացնելով։ Անոնց կ՚օժանդակէ խորհրդատուներու եւ մասնագիտական սպասարկութիւններ մատուցող ընկերութիւններու բանակ մը, որ անհրաժեշտ սարքերը, ծրագիրներ մշակողները եւ ուղեցոյցները կ՚ապահովէ։ Սակայն ամենէն տաժանելի վերջին հանգրուանը՝ սրբագրուած տեղեկութիւնները փորձարկելը տակաւին կախեալ է մարդէն եւ մեքենական կամ ելեկտրոնիք որեւէ ձեւ չկայ, որպէսզի խնայէ մարդուն սպասող երկարաշունչ աշխատանքը։ Վերոյիշեալ ընկերութիւնները այժմ դարձած են մեծ հաստատութիւններու ամենէն «պաշտելի» կուռքերը։ Բազմաթիւ հաստատութիւններ, որոնք միայն նոր սկսած են զգալ Հազարամեակի ժահրին տարողութիւնը, յաճախ կը շահագործուին իրենց «կուռքերուն» կողմէ։ Գերբնական ճիգերը արտասովոր չեն, օրինակ, Մերիլ Լինչ ընկերութիւնը 80 հոգիէ բաղկացած անձնակազմ մը գործի լծած է՝ շաբաթը 7 օր, օրական 24 ժամ։ Հազարամեակի ժահրին դէմ պայքարը 200 միլիոն տոլար պիտի արժէ այս ընկերութեան, որուն պատասխանատուներէն մէկը կ՚ըսէ. «Ներդրումի տեսակէտէն մեր շահը զերոյի հաւասար է։ Այս ծախսը պիտի ծառայէ պարզապէս ընկերութեան կանգուն մնալուն»։

Սակայն նոյնիսկ եթէ փրկարար ընկերութիւններուն ամէն ինչ կարգի դնելու խոստումները իրականանան, շատեր կը կասկածին անոնց աշխատանքին կատարելութեան՝ Հազարամեակի ժահրի հարցին խելացնոր տարողութեան պատճառով։ Նոյնիսկ ամէնէն բարձր մակարդակի արհեստագիտութեամբ ծառայութիւններ մատուցող ընկերութիւնները վստահ չեն, թէ կրնան ամէն ինչ կարգի դնել։ Կ՚արժէ նկատի ունենալ Միացեալ Նահանգներու առեւտրական 15-րդ մեծագոյն դրամատան՝ Պէնք Պոսթընի պարագան։ 1995-ի սկիզբը այս ընկերութիւնը անդրադարձաւ, թէ Հազարամեակի ժահրը կրնար զինք ծունկի բերել։ Չկործանելու համար այժմ անիկա ձեռնարկած է ծածկագիր 60 միլիոն տող աչքէ անցընելու ծրագիրին, որուն համար գործի լծած է 40 հոգիէ բաղկացած աշխատանքային «խմբակ» մը։ Սակայն որքան աւելի մանրակրկիտ աշխատի այս խմբակը, այնքան աւելի բարդ հարցերու դիմաց կը գտնէ ինքզինք։ «Ամէն օր, երբ կը նկատենք նոր խոչընդոտ մը, որուն մասին չէինք մտածած, յաւելեալ ճնշումի տակ կը գտնուինք», կ՚ըսէ խմբակին պատասխանատուն։

Ցարդ Պոսթընի դրամատան մէջ 2000 թուականը սպասող արձանագրութիւններուն միայն փոքր մէկ մասը փրկուած է։ Այժմ դրամատան պատասխանատուները հիմնական անհրաժեշտ գործերը բաժնած են հրատապ հարցեր չյարուցող բաժիններէն։ Օրինակ, եթէ 2000 թուականի առաջին վայրկեանին դրամատան գանձարկղներուն դուռները լայն բացուին, այնքան ալ մեծ վտանգ չեն ստեղծեր, որովհետեւ «միշտ ալ կարելի է պահակներ դնել անոնց առջեւ», ինչպէս կ՚ըսէ պատասխանատու մը։

Եթէ Պոսթընի դրամատան նման հաստատութիւն մը, որ կանուխէն գործի լծուած է դիմակալելու համար 2000 թուականը, սկսած է ժամանակ չկորսնցնելու եւ առաջնահերթութիւններու մասին մտածել, ապա ի՞նչ վիճակի մէջ են այն հաստատութիւնները, որոնք տակաւին կը փորձեն «բանակցիլ» անբանակցելի ժամկէտի մը շուրջ։ Վիճակագրութիւններ կատարող հիմնարկի մը տուեալներուն համաձայն, աշխարհի տարածքին գործառնութիւններուն կէսը պիտի տուժէ, որովհետեւ շատեր տակաւին չեն ըսկսած իրենց համակարգիչներուն տեղեկութիւնները 2000 թուականին պատրաստելու գործին։

ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻՆ

Կը սպասուի, որ յառաջիկայ տարի, երբ անխուսափելին աւելի իրական դառնայ, աշխարհը խուճապի մատնուի, եւ մեծ թէ փոքր ընկերութիւններ ամէն գործ ձգեն՝ իրենց ամբողջ մարդուժը լծելով թուականներու եւ տեղեկութիւններու պատշաճեցումի գործին։ Կը նախատեսուի, որ աշխարհի գործառնութիւններուն 5 առ հարիւրը հիմնովին ոչնչանայ, որուն պատճառով հարիւր հազարաւոր մարդիկ անգործութեան մատնուին։

Զարմանալին այն է, որ բարձր ճարտարագիտութեամբ հպարտացող Միացեալ Նահանգներու պետական պատասխանատուները պաղարիւնութեամբ եւ անբաւարար ճիգով կը դիմակալեն հարցը։ Մինչ անոնք կը պնդեն, թէ 2,3 միլիառ տոլարը բաւարար է պաշտպանելու համար համակարգչային պետական ցանցերը, անդին մասնագէտներ կ՚ենթադրեն, որ նման աշխատանք մը կը կարօտի 30 միլիառ տոլարի։ Նահանգային կառավարութիւններ արդէն սպառած են իրենց ուսումնասիրական հետազօտութիւնները։ Օրինակ, Գալիֆորնիոյ պարագային նկատուած է, որ համակարգչային պետական 2600 ցանցերուն աւելի քան կէսը պատշաճեցումի կը կարօտի։ Անոնցմէ 450-ին պարագան հռչակուած է «ճակատագրական առաքելութիւն», որոնց կը կարօտին կամուրջներու վրայ հսկող համակարգիչները, երթեւեկի լոյսերը, վիճակահանութեան վճարումներ, բանտարկեալներու ազատ արձակման վերաբերող տեղեկագիրներ, պետական թոշակներու, տուրքերու հաւաքման եւ քիմիական թունաւոր նիւթերու ոչնչացման առնչուող համակարգերը։

Որքան ալ վատ թուի Միացեալ Նահանգներու պարագան, աշխարհի միւս վայրերը շատ աւելի ետ են Հազարամեակի ժահրը դիմակալելու աշխատանքին մէջ։ Բրիտանիան միայն վերջերս զարթնեցաւ. անցեալ տարուան վերջերուն կատարուած վիճակագրութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ ընկերութիւններու գործադիր տնօրէններուն միայն 90 առ հարիւրը տեղեակ էր հարցէն, իսկ չնչին համեմատութիւն մը կը գիտակցէր, թէ ի՛նչ է պահանջուածը։ Բրիտանիոյ տարածքին Հազարամեակի ժահրը դիմակալելու արշաւը կրնայ արժել 50 միլիառ տոլար։ Իսկ եւրոպական ցամաքամասին վրայ կացութիւնը շատ աւելի վատ է, որովհետեւ համակարգիչներու ճամբով տեղեկութիւններ ամբարելու եւ զանոնք գործընթացի մէջ դնելու աշխատանքները առաւելաբար կեդրոնացած են եւրոպական միացեալ դրամանիշին առնչուող մարզին մէջ։ Մասնագէտներ այն մտավախութիւնը ունին, թէ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի նման երկիրներ, երբ սկսին մտածել 2000 թուականի մասին, արդէն շատ ուշացած պիտի ըլլան։

Շարքը կրնայ երկարիլ. «Սառցալեռի կը նմանի։ Վստահաբար շատ անհանգիստ պիտի զգայի, եթէ Ուոլ Սթրիթը քանի մը օրուան համար փակուէր։ Սակայն կարելի է ապրիլ առանց սակարանային շուկայի։ Իսկ ի՞նչ կարելի է ընել, երբ ջրաբաշխական ցանցերը կամ քիմիական նիւթերով աշխատող գործարանները յանկարծ խելագարին։ Ոեւէ մէկը, որ կ՚ըսէ՝ «հարց չէ», կ՚ուրանայ իրականութիւնը». կ՚ըսէ համակարգիչի մասնագէտ մը։

Յայտնապէս, դէպի 2000 թուականը առաջնորդող ժամերը տագնապալից են։ Հազար տարի ետք անոնք թերեւս աւելի ծանր պիտի ըլլան։ «Իսկ այժմ երկու տեսակի մարդիկ կան. անոնք, որոնք որեւէ աշխատանքի լծուած չեն եւ մտահոգ չեն, եւ անոնք, որոնք կ՚աշխատին լուծել հարցը եւ սարսափած են», կը բացատրէ վիճակագրութիւններ կատարող հաստատութեան մը պատասխանատուն։

Մինչ այդ ժամացոյցին սլաքները կը հնչեն ... թիք, թաք, թիք, թաք ...։

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

ԴԱՐԱՎԵՐՋԻ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՍԵՆՍԱՑԻԱ, ԹԷ՞ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՆ

Օրերս Երեւանի հանրակրթական դպրոցներից մէկում Հայոց լեզուի դասի ժամանակ ուսուցչուհու եւ բարձր դասարանցիների միջեւ տեղի է ունեցել հետեւեալ խօսակցութիւնը.

Ուսուցչուհի – Երեխաներ, ո՞վ է Կոմիտասը։

Աշակերտ – Կոմիտասը ոչ թէ «ով» է, այլ ինչ է...

Ուսուցչուհի – Ինչպէ՞ս թէ «ինչ է»...

Աշակերտ – Այո, Կոմիտասը էն փողոցն է, որի վրայ մենք ապրում ենք։

Ուսուցչուհի – Ո՞վ կ՚ասի երեխաներ։

Աշակերտուհի – Ե՛ս, ես կ՚ասեմ... Կոմիտասը գիժ է...

Մեր կողմից առանց որեւէ մեկնաբանութեան ներկայացուող այս միջադէպը պատեհ առիթներից է, որ մեր կարծիքն ունենանք մեր դպրոցների իրական վիճակի, ընտանիքներում տիրող դաստիարակութեան բովանդակութեան եւ մակարդակի, եւ վերջապէս՝ մեր մշակոյթի ապագայի նկատմամբ։ Ո՞ւր էք ընթերցողներ։ Կարձագանգէ՞ք, կը լսէ՞ք։

ԹԱՄԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Ազգ», Դեկտեմբեր 9

Ո՛վ է դարուն մեծագոյն դէմքը

«Թայմ» թերթին շատ ժողովրդական նման հարցումով մը լայն ծանուցում կատարելու հնարքը մեծապէս յաջողած է։ Ամերիկեան շաբաթաթերթը Բ. Հազարամեակը փակելու համար ուզած է Ի. դարուն մեծագոյն նկատուած դէմքը ճշդել ու այդ նպատակով դիմած է համաշխարհային հանրային կարծիքին։ Շատ մը երկիրներու մէջ ոչ իսկ արձագանգ գտած է դիմումը։ Բայց Թուրքիոյ մէջ մեծ շարժում ստեղծած է. ամէնէն մեծաթիւ ընթերցողներու տէր թերթերը առաջին էջի կոչերով հրաւիրած են Թուրքերը որ իրենց նախընտրութիւնը տեղեկացնեն «Թայմ»ի, Մ. Քէմալ Աթաթիւրքը դարուն մեծագոյն դէմքը որակել տալու նպատակով։ Այդ օրէն, Թուրքիայէն միլիոնաւոր քուէներ ստացած է շաբաթաթերթը, միշտ ի նպաստ նոյն անունին։ Կարճ ժամանակի մէջ Աթաթիւրք առաջ անցած է Ու. Չըրչիլէն, որուն ամէնէն մօտիկներն են Մանտելայի եւ Ե. Կակարինի անունները։ Արշաւը պատճառ եղած է որ Յոյներ ալ սկսին նամակներ տեղացնել թերթին, քուէարկելով ի նպաստ Չըրչիլի որպէս Մ. Քէմալի գըլխաւոր մրցակից։

Թուրք մամուլի լուրջ անուններ «ընկերային հիսթերի» կը կոչեն երեւոյթը. կամ կը գրեն թէ վերջնական ընտրութեան մէջ միակ վճռականը չեն կրնար ըլլալ հանրային քուէները։ Այսուհանդերձ, Թուրքերը կրկնակի, եռակի քուէներով կատարեալ տարափի մը տակ կը պահեն թերթը որ հաւանաբար զղջացած է դարավերջին իր գիւտին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25, Տօն է Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային եւ Առաջին Մարտիրոսին:

Ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:
Ս. ՅՈՎՀ. – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ՊԱՊՈՒՃԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29
Տօն է Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝ Յակոբայ Առաքելոյն եւ Յովհաննու Աւետարանչին:

Բարեկենդան Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:

Առաւօտեան, ժամը 9.30-ին հանդիսաւոր ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25 Ծնունդ, ժամը 11-ին պատարագ:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

հարկէ Ղարաբաղն էլ չի փոխել իր դիրքորոշումը եւ շարունակում է իր անկախութեան գործընթացը» *ըսած է Լ. Պետրոսեան: Հայաստանի նախագահին վերջերս լոյս տեսած յօդուածին մասին հարցումի մըն ալ ԼՂՀ վարչապետը պատասխանած է.* – «Ի հարկէ այն չէր կարող տրամադրութիւն չստեղծել, բայց մենք աշխատում ենք այդ յօդուածից մի քիչ հեռու լինել, չքննարկել այն ընդհանրապէս, եւ շարունակել մեր գործը»:

ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն Մարմնի անդամ Հրայր Կարապետեան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին կատարած է ՕԽՍԷ-ի Գոփընհակընի ժողովին արդիւնքներուն արժեւորումը ու ըսած թէ փակուղիէն խուսափիլ չի նշանակեր յաջողութիւն արձանագրել ու պէտք է մտածել միայն յաջողութիւններ արձանագրելու մասին: Ան նշած է թէ Արտաքին նախարարին ելոյթին մէջ բաւական յստակ կերպով պահպանուած էր Արցախի Հայութեան շահերը պաշտպանող կեցուածքը, բայց եւ այնպէս կարելի էր աւելի յստակ գիծը ներկայացնել Արցախի կարգավիճակին կապակցութեամբ: Ըստ իրեն Ալ. Արզումանեանի ելոյթին մէջ պէտք է աւելի յստակ ձեւակերպուած ըլլար Ղարաբաղի եւ Ազրպէյճանի միջեւ պայմանագիր կնքելու կէտը. պայմանագիր մը որ Արցախահայութեան ապահովութեան երաշխիքի նախապայմանէն ետք նախատեսէր քննարկումը հայկ. կողմի գիջումներուն: Հ. Կարապետեանի կարծիքով, ներկայիս, Հայաստանի իշխանութիւնները պէտք է նախապատուութիւն տան Ղարաբաղի որպէս բանակցութեանց կողմ ճանաչման գործին, յաջորդ հանդիպումներէն առաջ:

ՍԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Դեկտեմբեր 13-ին սկսած է ուժանիւթ հայթայթելու նպատակով Սեւանէն ջուրի արտահոսքը: Ծրագրուած է 1997 – 1998 ձմրան ամիսներուն նոյն նպատակով 45 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր հոսեցնել լիճէն. այդ քանակութեան մէկ երրորդը պիտի գործածուի մինչեւ տարեվերջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՊԵԼՃԻԱ ՕԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 12-ին, Պրիւքսէլի մէջ, նախնական համաձայնութիւն մը ստորագրուած է օդային հաղորդակցութեան մասին, Բանակցութիւն կը տարուի Իտալիոյ օդային երթեւեկի պատասխանատուներուն հետ ալ եւ հաւանական կը թուի որ 1998-ի ընթացքին «Հայկական աւիագիծեր»ը էջք կատարեն նաեւ Միլանօ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց թոռան՝ Միքայէլ Նշանեանի:

CHAVILLE —
40EME ANNIVERSAIRE DE L'EGLISE

TOMBOLA

1er prix : N° 256 (Tapis persan);
2ème prix : N° 123 (2 billets A/R Paris - Londres);
3ème prix : N° 28 (2 billets pour le concert de Charles Aznavour du 4/1/98).

U. J. A. G.

Dans l'attente des premières lueurs de l'Année 1998, venez passer une soirée inoubliable !

Réveillon de la St-Sylvestre

Mercredi 31 Décembre
à partir de 21 heures 30

Animation : D.-J. Max

Au menu : BUFFET FROID — BOISSONS CHAMPAGNE — GATEAU — COTILLONS

Réservations :

04. 91. 95. 64. 52 (après 19h)
— P.A.F. 320 F. —

Salle du Centre Culturel St-Grégoire
26, rue Sibié — 13001 MARSEILLE
(Derrière La Poste de la Plaine)

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER
à partir de 22 heures 30
339, avenue du Prado— 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :

Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).

P.A.F. 80 F. + consommation.

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25-ին Տօն է *Սրբոյն Ստեփանոսի նախավկային եւ առաջին մարտիրոսին: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ:*

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 28-*ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ուրարի տուչութեան արարողութիւն:*

Ուրարակիր կը ձեռնադրուի
դպիր Վազգէն Էսկինեան, *ձեռամբ՝*
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
Կը պատարագէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յաւուր պատշաճի կը քարոզէ ձեռնադրիչ եպիսկոպոսը:

Շնորհաւորութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագէն վերջ, «Կարպիս Մանուկեան» հանդիսասրահին մէջ: Այս առթիւ, ի պատիւ ընծայեալին նախատեսուած է ընդունելութիւն մը:

Assemblée Générale

Le Conseil d'Administration de l'Association Cultuelle de l'Eglise Arménienne Apostolique Sts Sahak-Mesrop de St-Jérôme informe ses membres que l'Assemblée Générale de l'association aura lieu le :
Dimanche, 25 JANVIER 1998 à 15 heures dans la Salle Paroissiale.

ORDRE DU JOUR

— Bilan moral et financier;
— désignation d'une Commission Electorale qui sera chargée de préparer les prochaines élections en vue du renouvellement **d'un tiers** des membres du Conseil;
— questions diverses.

Pour participer à cette Assemblée, il faut être à jour de ses cotisations; nous vous invitons donc à régulariser votre situation dans les meilleurs délais :

Date limite : 31 DECEMBRE 1997

Le montant de la cotisation annuelle demeure inchangé à la somme de 50 Fr. par personne.

Permanence tous les Mercredi, Samedis et Dimanche matin.

Les candidatures à ces élections doivent être, dans les mêmes délais, adressées par lettre R.A.R. ou remises en mains propre (R.M.P.) à :
Conseil de l'Eglise Apostolique Arménienne de St-Jérôme
M. le Président Serge GARABEDIAN
14, Bd Charles Zeytountzian —
13013 MARSEILLE.

LE CONSEIL D'ADMINISTRATION

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 1998 et souhaite une bonne fête de Noël

ԹԷՐԶԵԱՆ ապահովագրական գրասենեակը յաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՒ

Թ Ա Մ Ա Ր
13 տարեկան, որբ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԹԱՄԱՐ, ԱՐԵՒԻԿ, ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԱԼ, ՏԱԹԵՒԻԿ, ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԷՍ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ

- Ընտանեկան տաքուկ օճախին մէջ մնան
- Ձմրան պաշար ունենան
- Իրենց մօրը կամ հարազատներուն ջերմ գուրգուրանքը վայելեն
- Եւ մանաւանդ, անտէր եւ անճար՝

ՈՐԲԱՆՈՑ ՉԻՅՆԱՆ

Տարեկան 120 տոլարով (750 Ֆ. Ֆր.) կրնաք որբի մը խնամակալութիւնը ստանձնել մինչեւ իր չափահաս տարիքը:

Ստորագրեցէք կցուած կտրօնը եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը անմիջապէս *ձեր որբին* բրքածրարը կ'ուղարկէ ձեզի:

Կարեւոր. – Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը 120 տոլարը ամբողջութեամբ *կը յանձնէ որբին ընտանիքին եւ մնացեալ ծախքերը կը կատարէ իր դանձէն:*

— — — — — — — — — — — — — —

ԱՅՈ՛, կը ստանձնեմ խնամակալութիւնը Արցախի կամ Հայաստանի 1, 2, 3, 4 որբի(երու)

Անուն՝

Մականուն՝

Հեռաձայն՝

Հասցէ՝
N° Rue

Code Postal Localité

Ստորագրութիւն՝

Այս կտրօնը վերադարձուցէք հետեւեալ հասցէին. –
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON *St-Sylvestre*

organisé par
UGAB- Jeunes
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Champagne,
Cotillons,
Animation,
Noveau D.J.

le 31 Décembre à partir de 22 heures

Entrée : 180 Frs.

Contact, réservations :

Tél. : 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ալեքս Պարկուտեան ընկերութենէն 1500 Ֆր., Պր. Ռոպէր Կիւ 1000 Ֆր., Պր. Կաբրիէլ Առաքելեանէ 150 Ֆր.:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 25
JEUDI
25 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.276 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 73e ANNEE — N° 19.276

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ԻՐԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 22–ին, Աթէնքի մէջ, Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Ա. Արզումանեան կարգ մը կարեւոր հանդիպումներ ունեցած է, ի շարս որոնց երեսփոխանական ժողովի նախագահ՝ Ափոսթոլոս Քաքլամանիսի հետ: Ա. Արզումանեան շեշտած է յունական ներդրումներու կարեւորութիւնը Հայաստանի մէջ, ինչ որ յետագային ալ զարկ պիտի տայ յոյն – հայկական տնտեսական կապերուն: Արզումանեան տեղեակ պահած է նաեւ Ա. Քաքլամանիսը Ղարաբաղի կացութեան եւ Գոփընհակընի ժողովի արդիւնքներուն: Այս տեսակցութենէն ետք, հանդիպում մը տեղի ունեցած է Արտաքին նախարարութիւնը Յունաստանի, Հայաստանի եւ Իրանի նախարարներուն միջեւ: Կողմերը համաձայնած են սերտ գործակցութիւն մը հաստատել հաղորդակցութեանց, փոխադրութեանց, զբօսաշրջութեան, ճարտարարուեստի, ուժանիւթի, նաւային շինարարութեան, Իրան – Հայաստան կազամուղի մարզերուն մէջ 1998–էն իսկ: Աշխատանքի հանդիպումներ տեղի պիտի ունենան 1998–ի առաջին եռամսեային, նաեւ Արտաքին նախարարներու կանոնաւոր հանդիպումներ Թեհրանի մէջ: Տեսակցութեանց աւարտին ստորագրուած է մեմորանտում մը երրեակ գործակցութեան:

Ժ. ԴԱՐՈՒ ԲԵՐԴ ՄԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

«Երեւան» տեղեկատու կեդրոնի թղթակից Ռուբէն Սիմոնեան Իջեւանէն տեղեկացուցած է թէ Նոյեմբեր 29–ին Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան շրջանին, Տաւուշի Կիրանցի ձորին մէջ յայտնաբերուած է Գագա բերդը: Հոն նախապէս գտնուած էին ԺԲ. դարու մատուռ, Խեթումեան իշխանական տոհմին դամբարանը, վիմագիր խաչքարեր:

Բերդը կառուցուած է Բագրատունեաց Գագիկ Ա. Թագաւորին (989 – 1020) կողմէ: Եղած է հարուստ բնակավայր: 1936ին մօտը հրոսակներէ փախուստ տալով հոն ապաստան գտած են շրջակայ գիւղերու հազարաւոր բնակիչներ: Բերդին ներսը կայ իշխանական կամ թագաւորական պալատի մը հատուածները:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 23 / 24)

Լ Գ Հ
ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Կառավարութեան որոշումով Արտաքին փոխ – նախարար նշանակուած է Վահէ Աթաջանեան: Ան Խորհրդարանի արտաքին յարաբերութիւններու մշտական յանձնաժողովի նախագահն էր:

Լ Գ Հ
ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՔԱՋԱԼԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ծնունդները եւ բազմազաւակ ընտանիքները խթանելու համար Դեկտեմբեր 23–ին վարչապետ Լ. Պետրոսեանի նախագահութեամբ գումարուած նիստին 5 տարուան ծրագիր մը հաստատուած է: Այդ ծրագիրին համաձայն, 1998 Յունուար 1–էն ետք ծնած ամէն 4–րդ եւ յաջորդ երախայի անունով հազար տոլարի հաշիւ պիտի բացուի ԼՂՀ ազգային դրամատան մէջ:

Լ. ՃԳՆԱՒՈՐԵԱՆ ԶԳԱՏ Է ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻՔԸ

Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի վարիչ ու գեղարուեստական ղեկավար Լ. Ճգնաւորեան իր դիմումին վրայ աշխատանքէն արձակուած է: Դեկտեմբեր 23–ին տեղի ունեցած է Մշակոյթի նախարար Արմէն Սմբատեանի եւ Լ. Ճգնաւորեանի հանդիպումը նուագախումբին անդամներուն հետ: Նախարարը ըսած է որ խմբավար Ճգնաւորեան այլեւս չի փափաքիր վարչական գործով զբաղիլ եւ թէ անոր խորհուրդով ընտրուած է յաջորդ խմբավարը՝ Միքայէլ Աւետիսեան: Իսկ Լ. Ճգնաւորեան շնորհակալութիւն յայտնած է տարուած միասնական աշխատանքին համար ու յայտնած թէ Հայաստանէն կը մեկնի համերգներ տալու համար: Լ. Ճգնաւորեան կը մնայ պատուոյ խմբավար:

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ

Դեկտեմբեր 22–ին կէս գիշերուան մօտ Ազրպէյճանի կողմէն գնդացիրի ու հրազէնի կրակ բացուած է Իջեւանի Բերքաբեր գիւղին պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Հայկական ուժերու պատասխան կրակոցներէն յետոյ դադրած է կրակը:

COMMUNIQUE
DU C.D.C.A. RHONE-ALPES
(Le 23-12-97)

Le 22 décembre dernier, le conseil municipal de **Villeurbanne** a voté à l'unanimité **un voeu** présenté par la majorité municipale sur le **Génocide arménien.** Le voeu 97001, dont le maire **Mr Raymond Terracher** était le rapporteur, a fait l'objet d'interventions favorables de la part de plusieurs conseillers municipaux.

«Villeurbanne a eu une attitude de dignité et de respect des victimes de **ce crime imprescriptible.** L'Humanité ne doit pas oublier que la **Turquie a voulu mettre fin à l'existence du peuple arménien»** a rappelé **Jules Mardirossian**, président du **Comité de Défense de la Cause Arménienne Rhône-Alepes.**

Comme celui de Lyon, le 2 juin 1997, puis celui de Vienne (Isère) le 15 décembre 1997, le voeu du conseil municipal de Villeurbanne :

— appelle la **France à reconnaître le Génocide des Arméniens**,

— souhaite que la **loi punissant la négation des crimes contre l'Humanité s'applique au Génocide des Arméniens**,

— demande au **gouvernement de saisir les instances internationales compétentes** pour qu'elles reconnaissent le Génocide,

— condamne la politique de **négation du Génocide par l'Etat turc.**

COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
Rhône-Alpes

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ օրէ օր կը սերտացնեն իրենց զինակցութիւնը: Այս միջոցին Անգարա կը գտնուի Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարութեան բարձրաստիճան պատասխանատու մը՝ Տաւիտ Իվրի եւ խօսակցութեանց նիւթն է այն սպառնալիքը զոր կը ներկայացնէ հիւլէական ծրագիրը Իրանի եւ Ռուսաստանի գործակցութեամբ: Նոյն ատեն, Թունճէր Գըլըճ, Թուրքիոյ Պաշտպանութեան փոխ – նախարարը շրջապտոյտ մը կը կատարէ Իսրայէլ եւ խօսած է Էո Մոլ, Փոփէյ տեսակի իսրայէլեան հրթիռներու գնման մասին, շուրջ 150 միլիոն տոլարի: Բրիտանական Ֆորէյն ռիփորթ պարբերականին համաձայն, Անգարա նաեւ արտօնութիւն տուած է Մոսատին (Իսրայէլի գաղտնի սպասարկութիւն) որ հսկողութեան եւ լրտեսութեան գործողութիւններ կատարէ սուրիական, իրաքեան եւ իրանեան սահմանագլուխներուն վրայ: Իսրայէլի համար այս դիւրութիւնները շատ կարեւոր կը նկատուին:

ԻՐԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ետ կանչեց Ազրպէյճանի իր դեսպանը իբրեւ հետեւանք Իրանեան Աշխատանքի Ընկերութեան նախագահին ձերբակալութեան Բաքուի մէջ: Ձերբակալութեան պատճառները ծանօթ չեն եւ Իրանի կառավարութիւնը կը պնդէ որ ձերբակալութիւնը անհիմն է: Երկու երկիրներու միջեւ մթնոլորտը լարուած է:

ԳԱՐԼՈՍ, բուն անունով՝ Իլիչ Ռամիրէս Սանչէս ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Դեկտեմբեր 23–ին, Փարիզի ոճրային Ատեանին կողմէ: Վճիռը տրուած պահուն, Գարլոս ձախ բռունցքը բարձրացուցած է եւ «կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը» բացագանչած է: Նախապէս, երկարօրէն իր իսկ պաշտպանութիւնը ըրած էր, յայտարարելով թէ այս դատավարութիւնը հապճեպ կերպով տեղի ունեցած է, հարցը քրէական յանցագործութեան չի վերաբերիր, այլ՝ քաղաքական է: Ինք եւ պաշտպան փաստաբանները կ'առարկեն որ ոչ Թուլէի ոճիրին կապակցութեամբ վկաներ չկան, թէ ամբաստանեալը առեւանգուած է ապօրինի պայմաններու մէջ եւայլն, եւայլն:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կը շարունակեն ասպարէզ կարդալ Իրաքի, թէեւ բաւական կղզիացած են այդ տեսակէտով, ՄԱԿ–ը շատ աւելի մեղմ վերաբերում ցոյց տալով: Ուաշինկթըն չի ծածկեր թէ տրամադիր է ուժի դիմելու: Ապահովութեան Խորհուրդն ալ, միաձայնութեամբ քուէարկած բանաձեւով մը, կոչ կ'ընէ Պաղտատի որ ազատ մուտք թողու բոլոր վայրերու ՄԱԿ–ի քննիչներուն: Հաւանական չի թուիր որ Իրաք համակերպի:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ նոր ջարդեր գործուած են Դեկտեմբեր 21–էն ի վեր: Մէկ ընտանիքէ 9 անդամներ սպաննուած են Դեկտեմբեր 22–ին երբ ռումբ մը պայթած է Ալժէի մօտ գտնուող իրենց բնակարանին մէջ: Ընդհանուր ձեւով 40–է աւելի մեռեալ կար երեք օրերու ընթացքին:

ՅՈՅՆ – ԿԻՊՐԱՑԻՆԵՐԸ Կիպրոսի նոր նախագահ մը պիտի ընտրեն Փետրուար 8–ին: Թեկնածութիւնները պէտք է ներկայացուին մինչեւ Յունուար 9: Կը կարծուի որ 6 թեկնածուներ պիտի ըլլան, որոնց կարգին հրաժարեալ նախագահը՝ Կլաֆքոս Գլերիտէս:

Ս. ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԻ որ յաջորդաբար հրաժարեցաւ երեսփոխանի իր հանգամանքէն եւ Լանտերու Շրջանային Խորհուրդի նախագահական աթոռէն, երբ վճռարեկ Ատեանը հաստատեց վերաքննիչ Ատեանի (Ռուէնի, 1996) սահմանած պատիժը, հարցազրոյց մը տուած է «Նուվէլ Օպսէրվաթէօր»ի ուր կ'անդրադառնայ ներման այն դիմումին զոր իր կուսակցութեան քարտուղարը ծրագրած էր ընել նախագահ Շիրաքի: Կ'ըսէ թէ այդ ձեւով կը ստեղծուէր իշխանութիւններու շփոթութիւն մը եւ նախագահը կը դրուէր անկարելի կացութեան մը մէջ, ինչ որ ալ ըլլար իր որոշումը ու կ'աւելցնէ. – «Ես շատ մեծ յարգանք ունիմ նախագահական պաշտօնին նկատմամբ ընդունելու համար այդ տեսակ բան մը: Համակեցութեան այս կացութեան մէջ, նեղ կացութեան կը մատնուէր նախարարապետը, խաղը կ'ըլլար Ազգային Ճակատին եւ զիս ալ խնդրարկուի դիրքին մէջ կը դնէին, մինչ ինծի համար պատուոյ հարց ըրած եմ երբեք բան մը չուզել ոչ ոքէ»:

ՔԱԹԱՐԻ իշխանութիւնները կը փորձեն արտօնել որ կիները կառք վարեն եթէ իրենց ամուսնոյն արտօնութիւնը ունենան: Ցարդ, կառք վարելու արտօնագիր կը տրուէր օտար կիներուն, բայց շատ խիստ պայմաններ կային տեղացիներուն համար, որոնք պէտք է փաստէին որ այլ կերպ չէին կրնար երթեւեկել:

Ա Ն Դ Ա Ս Տ Ա Ն

Արեւելեան կողմն աշխարհի
Խաղաղութի՜ւն թող ըլլայ...
Ո՛չ արիւններ, քրտինք հոսին
Լայն երակին մէջ ակօսին.
Ու երբ հնչէ կոչնակն ամէն
գիւղակի՝
Օրհներգութի՜ւն թող ըլլայ:

Արեւմտեան կողմն աշխարհի
Բերրիութի՜ւն թող ըլլայ...
Ամէն աստղէ ցօղ կայլակի,
Ու ամէն հասկ ծռի ոսկի.
Եւ ոչխարներն երբ սարին վրայ
արածին՝
Ծի՜լ ու ծաղի՜կ թող ըլլայ:

Հիւսիսային կողմն աշխարհի
Առատութի՜ւն թող ըլլայ...
Ոսկի ծովուն մէջ ցորենին
Յաւէտ լողայ թող գերանդին.
Ու լայն ամբարն աղուններուն
երբ բացուի՝
Բերկրութի՜ւն թող ըլլայ:

Հարաւային կողմն աշխարհի
Պտղաբերում թող ըլլայ...
Ծաղկի՜ մեղրը փեթակներուն,
Յորդի գինին բաժակներուն.
Ու երբ թխեն հարսերը հացը
բարի՝
Սիրերգութի՜ւն թող ըլլայ:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 25–ին (Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 26–ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ / Կիրակի, Դեկտեմբեր 27 / 28:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՍԵՓԱԿԱՆ «ԱՐ» ԿԱՅԱՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հայաստան այցելողներէ շատեր կը զարմանան տեղւոյն վրայ հաստատելով թէ հոն յաճախակի են Թրքական կայաններու հաղորդումներ դիտողներու պարագաները: Աւելորդ է ըսել որ ո՛չ Թրքասիրական զգացումներով, ո՛չ անպայման Թրքերէնի ճանաչումի մակարդակով մը եւ ոչ ալ Թրքական հաղորդումներու որակով կը բացատրուի երեւոյթը: Որոշ չափով կը զօրէ թերեւս «հեռուի սուրբ»ին վարկածը, բայց աւելի իրապաշտ մօտեցում մըն է պատասխանատուութիւնը փնտռել հայկական հեռատեսիլի շրջանակին մէջ: Եւ ցաւալին այն է որ այս պարագան խորհրդային շրջանէն ամբողջութեամբ փոխանցուած է անկախութեան տարիներուն, կա՛ն ի հարկէ փոխուած բաներ, բայց ո՛չ խորքին մէջ: Երէկ դիտողներու ուղեղները կը յոգնէին Մոսկուայի թխածոներով, այսօր նոյն դերը կը կատարեն արեւմտեան տափակութիւնները: Այլ խօսքով՝ եթէ նոյնիսկ փոխուած են միջոցները, նոյնը մնացած է անոնց որակը եւ հետեւաբար՝ արդիւնքը: Եւ այս պայմաններուն մէջ բնական է որ Երեւան նստած մէկը նախընտրէ դիտել մեքսիքական տափակութեան մը տեղ, Թրքական հաղորդում մը:

Այս կացութեան դարմանը կրնար գալ միայն հեռատեսիլի կայաններուն ղեկավար դասէն: Սակայն, առ այժմ այդ շրջանակին մէջ արձանագրուած գլխաւոր փոփոխութիւնը կը վերաբերի Համլէթ Գասպարեանի գլխաւոր պատասխանատու նշանակումին ու ատոր յաջորդած վէճերու: Դրական պէտք է նկատել հաւանօրէն այն որ Հ. Գասպարեանի ընտրութիւնը պարագայականէն աւելի գործնական ու նպատակային պատճառներ ունի եւ ան չի դիմեր ծուռ բաները չտեսնելու ընդհանրացած ճամբուն: Արդէն հրապարակաւ յայտնած է թէ բազմաթիւ են սրբագրելիները իր ղեկավարութեան յանձնուած զոյգ կայաններուն մէջ:

Պետական կայաններուն այս կացութիւնը ունեցած է անուղղակի ուրիշ արդիւնք մը. ան ստեղծումն է (1996) հեռատեսիլի սեփական կայանի մը՝ «Ար»ին որ պաշտօնապէս արձանագրուած է 1996 Յունուարին որպէս առեւտրական ընկերութիւն: Գաղափարը յղացած է գրական ու մամուլի շրջանակէն դէմք մը՝ Մերուժան Տէր-Գուլանեան որ ներկայիս Ազգային Ժողովին մէջ աթոռի մըն ալ տէրն է: Ունի պատմուածքներու հատորներ եւ շրջան մը վարած է «Գարուն»ի խմբագրութիւնը:

«Ար» կայանին մասին լրափիւներու հաղորդած հատուկենտ տեղեկութիւններէն աւելին իմանալու առիթ եղաւ անոր փոխ-նախագահ Վահրամ Մարտիրոսեանի կարճ այցը: Ինք եւս գրական պատրաստութիւն ունի փորձառութիւն մամուլի, հեռատեսիլի աշխատանքին մէջ: Եղած է «Հայք»ի (երբ շաբաթաթերթ էր) գլխաւոր փոխ-խմբագիր, պաշտօն վարած է Գրողներու Միութեան մէջ. ներկայիս կը պատրաստէ «Հետագիծ» շաբաթական քաղաքական հաղորդումը: Երբ հարց կու տանք թէ ի՛նչ ազդակներէ ծնունդ առաւ հեռատեսիլի ոչ-պետական կայանի մը գաղափարը, կը պատասխանէ. «1995 թուականից սկսած, երբ որ Հայաստան նորից կանոնաւոր էլեկտրականութիւն ունեցաւ, աւելի իմաստաւոր դարձաւ հեռուստատեսութեան կայանի մը ստեղծումը. ինչպէս այլ բնագաւառներում, այստեղ էլ պետական մենաշնորհի վերացման եւ այլընտրանքի անհրաժեշտութիւնը դեր խաղաց»:

Այս բացատրութիւնը հետաքրքրական կէտ մը կը մատնէ. ի՞նչպէս պէտք է բացատրել որ «պետական մենաշնորհի վերացման եւ այլընտրանքի անհրաժեշտութեան» պատասխան ձեռնարկ մը, տէր կ'ունենայ Ազգային Ժողովի երեսփոխան մը որ ընդդիմադիր դէմք ալ նկատուած չէ երբեք: Վ. Մարտիրոսեան կը բացատրէ. «իշխանութիւնն ինքը միատարր չէ նախ. երկրորդ՝ լինել, անգամ թէ, իշխող գաղափարախօսութեան համակիր, չի նշանակում միանշանակ պաշտպան կանգնել տարուող քաղաքականութեան: Ձեռնարկը աւելի կոչուած է արտայայտելու հասարակութեան մէջ եղած տարբեր տեսակէտները, բաց դառնալու քաղաքական ուժ որ առանձին տեսակէտ պաշտպանէ»:

«Ար» կայանը որպէս պատրաստութիւն կէս տարի հաղորդումներ նկարահանելէ ետք, մօտ տարիէ մը ի վեր օրական միջին հաշուով եօթը ժամ հեռասփռում կը կատարէ: Ատկէ երկու ժամը կը կազմէ կայանին սեփական արտադրութիւնը, այսինքն 27 անուն հաղորդաշարեր: Կայանը ունի 30 հոգինոց երիտասարդ եւ ուժական անձնակազմ մը: Վ. Մարտիրոսեան կը շեշտէ թէ գործածուած լեզուն միայն հայերէնն է:

Նման ձեռնարկ մը միտք կը բերէ բնականաբար նիւթականի խնդիրը. ի՞նչ միջոցներով կարելի եղած է ծրագիրը, իրագործութեան դնել, ապա, ներկայիս ի՞նչ եկամուտներու շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ գործը շարունակել: «Հեռուստատեսային տեխնիկան գնել է Մ. Տէր-Գուլանեան, մի քանի դրամատնից վերցրած վարկերով. այդ վարկերից մէկը փակել ենք, միւսների որոշ մասը հատուցանել». կ'ըսէ փոխ-նախագահը, ապա կը շարունակէ. «աշխատողները կը ստանան 20-25 հազար դրամ (50 տոլար) աշխատավարձ որը վատ չի եթէ հնարաւոր լինի ժամանակին վճարել»:

Կայանին յաջողութեան գրաւականը այն է որ ծանուցումներ կը ստանան, յատկապէս Օգոստոսէն ի վեր, ինչ որ կարելի կը դարձնէ ինքնաբաւ ըլլալ «ընթացիկ ծախսերի առումով»: Մտադրութիւն կայ բաժնետիրական ընկերութեան վերածուելու: Ստեղծած հետաքրքրութեան մէկ ուրիշ փաստն ալ քանի մը հարցախոյզով ճշդուած այն երեւոյթն է որ դիտողներու մեծ մասը կը կազմեն 18-34 տարեկան երիտասարդները, ինչ որ եզրակացնել կու տայ. «ապագան պատկանում է «Ար»ին: Այդ հետաքրքրութիւնը կը կազմուի լրատուութեան երկու յայտագրով՝ Մամուլի սուրհանդակ եւ Միջազգային սուրհանդակ, «Հետագիծ» քաղաքական հաղորդումով, երաժշտութեան, արուեստի, երիտասարդական, մանկական, երգիծական, տնտեսական մարզին նուիրուած յայտագիրներով: Այս բոլորը սակայն ընկալելի են Հայաստանի միայն կեդրոնական շրջանէն, քանի որ «Ար» ընկերութիւնը տակաւին չունի անհրաժեշտ միջոցները, հաղորդալարերով մինչեւ օրինակ Գորիս, Կապան, կամ Գիւմրի հասցնելու համար հեռասփռումները:

«Պետական կայանների հետ մրցակցութեան մը մասին կարելի՞ է խօսիլ» հարցումին Վ. Մարտիրոսեանի պատասխանը այն կ'ըլլայ որ աւելի իրե՛նք են որ յայտնուած են մրցակիցի դիրքերէն. կ'աւելցնէ թէ պետական կայաններու աշխատակից ծանօթներ ունի որոնք կը գերադասեն «Ար»ը դիտել:

Ինք Փարիզ կը գտնուի շարք մը հանդիպումներու եւ տեսակցութիւններու նպատակով. արդէն հանդիպում ունեցած է ֆրանսական հեռատեսիլի կայաններու ձեռնարկութիւններու հետ, ծրագրած է «Ար»ի դիտողներուն ներկայացնել Փարիզի հայ գաղութէն հաստատութիւններ ու դէմքեր ալ: Այսպէս, Յունուարի, կամ Փետրուարի յետմիջօրէ մը, օրինակ, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, տպարանը պիտի յայտնուին երեւանեան պաստառին վրայ...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԿՆԻԿ»
մանկապատանեկան աշխատանոցին ամանորի 10 քարտերուն ծրարը (քարտեր՝ «Մկնիկ»ի աշակերտներուն գծագրութիւններով)

MGNIG
129, rue du Fbg du Temple, 75010 PARIS

ՆՈՐ ՑԱ՞Ր ՄԸ ԹԷ ՆՈՐ ՍՏԱԼԻՆ ՄԸ

Ռուսաստանի սակարանը լրջօրէն կը կրէ հետեւանքները 1998-ի պիւտճէին քննարկումին: Մեծ է դրամի արժեզրկումին վախը ու ամէն մարդ տոլար կը գնէ: Այնքան որ լումայափոխ շատ մը գրասենեակներ վերջ տուած են ամերիկեան դրամանիշին վաճառքին: Արեւմուտքցի մասնագէտներու կարծիքով՝ Դրամային Համաշխարհային Հիմնարկին մէկ միջամտութիւնը կրնայ մինչեւ 30%-ի արժեզրկումի մը զոհը ընել ռուբլին, ինչ որ քիչ մը եւս կը ցածցնէ կեանքի մակարդակը: Մոսկուացիները հետեւեալ դառն կատակով կ'ամփոփեն կացութիւնը. «Երէկ ինչ որ կ'ըսուէր ընկերվարութեան բարիքներուն մասին, յայտնուեցաւ որ սուտ էր, բայց ինչ որ կ'ըսուէր դրամատիրութեան թշուառութեան մասին, յայտնուեցաւ որ ճիշդ էր»:

Կացութիւնը լաւագոյնս հասկնալու համար շատ օգտակար կը նկատուի Գորպաչովի բանբեր Ա. Գրաչովի «Ռուսական բացառութիւնը» հատորը: Անոր կարծիքով, ռուսական դժբախտութիւնը նոր երեւոյթ չէ. արմատները կ'երկարին մինչեւ անցեալ դարերը: Ինչպէս կը գրէ պատմաբան Մոշէ Լեւին, «խորհրդային կարգերը Ռուսաստանին ճանապարհ բացին դէպի Ի. դար, որպէսզի լուծէ ԺԹ. դարու իր հարցերը, ԺԸ. դարու մեթոտներով»:

Ա. Գրաչով ալ կ'ըսէ թէ այդ մեթոտը գին մը ունէր. «ժողովրդավար» պիտակուած Ելցին մը անմիջապէս որ իշխանութեան հասաւ մենատիրոջ մը վերածուեցաւ որ կ'արհամարհէր ընկերութեան ժողովրդավարական ձգտումները: Անոր գլխաւոր նախարարները զինք ցար մը կը համարէին: Զուբայսի համար ան Մեծն Պետրոսն էր, Նեմցովի համար «բարի ցար»ը: Ժողովուրդը որ անշուշտ չէր բաժներ այդ կարծիքները, կ'ատէր նախկին Պոլիտպիւրոյի ոճով այդ շողոքորթները: Քաղաքական նոր ընտրանին, ամէն մարդ գիտէ թէ կը բաղկանայ նախկին ապարաչիկներէ, ոճրագործներէ եւ շահամոլներէ: Գրաչով կը նկարագրէ Ելցինի Բ. ընտրութեան առթիւ Կրեմլինի մէջ կազմակերպուած խրախճանքը. ան պատրաստուած է վերջին ցարին թագադրութեան հանդէսին օրինակով. բայց վայրը նաեւ յիշեցուցած է համայնավար պերճաշուք հանդիսաւոր ժողովները:

Այդ խրախճանքը կը հետաքրքրէ նոր հարուստներու փոքրամասնութիւն մը, իսկ մնացեալ զանգուածը կը չարչարուի առօրեայ ապրուստին համար: Գրաչով կը նկարագրէ ոչ-իրաւական վարչակարգին շրջանակը ուր ամէն բան իշխանութեան մաֆիաներու շահերուն ուղղութեամբ կը գործէ: Պայմանները այնպէս են որ չի կրնար իսկական ընկերութիւն մը զարգանալ երկրին մէջ: Այնքան յուսահատական է կացութիւնը որ Ռուսերը իրենց յոյսը կապած են «գերագոյն փրկիչ»ի մը: Այդ փրկիչին տիպարը ոչ իսկ Լենինի պէտք է նմանի, որ վիճարկումներ կը թոյլատրէր, այլ, պէտք է Ստալինի կրկնօրինակը ըլլայ, մեծ զօրավարի տպաւորիչ համազգեստով ու երկաթեայ բռունցքով: Այդ սպասումին արդիւնքն է տեսնել որ համայնավար ընդդիմութեան բողոքի ցոյցերէն Լենինի դիմանկարը գրեթէ բացակայ է, բայց Ստալինը ամէն անգամ կը տողանցէ ցուցարարներուն հետ:

Ամէնէն լայն տարածում ունի համոզումը թէ բռնատէր միայն կրնայ երկրին ոճրային արարքներուն, կաշառակերութեան վերջ տալ: Այս համոզումը կը բաժնեն նոյնիսկ ամէնէն հակաստալինականները: Այս կացութեան մէջ Գրաչով անկարելի կը նկատէ Ելցինեան վարչաձեւին շարունակութիւնը. սակայն ատոր ժողովրդավարական որեւէ այլընտրանք ալ չի տեսներ: Իրեն համար աւելի հաւանական է բռնատիրութեան մը սպառնալիքը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ 40-ԱՄԵԱԿԸ

Ճիշդ չորս տասնամեակներ առաջ էր. Հրանդ-Սամուէլ, «Յառաջ»ի Դեկտեմբեր 18, 1957-ի խմբագրականը կը նուիրէր բացառիկ դէպքի մը՝ Շաւիլի նորակառոյց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ օծման: Իր տողերուն մէջ, ան կը գրուատէր այն խումբ մը երիտասարդները որոնք, շնորհիւ իրենց կամքին, հաւատքին եւ տքնաջան աշխատանքին կը յաջողէին, հակառակ տիրող ընդհանուր վերապահութեան, պարտադրել իրենց գաղափարը եւ անիրատես սեպուած երազը մէկ տարիէն իրականութիւն դարձնել: Այսպէս, քանի մը ամսուան մէջ, երեսունական թուականներուն խարխուլ փայտաշէն մատուռը տեղ կու տար նոր, գեղեցիկ եւ վայելուչ հայկական եկեղեցիի մը, կողքին յատուկ սրահով՝ որպէս հաւաքատեղի եւ դպրոց:

Այս յիշարժան տարեդարձն է զոր Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութիւնը ուզած էր հանդիսաւոր կերպով նշել Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին՝ քաղաքին «Աթրիում»ի սրահներուն մէջ: Աւելի քան երկու հարիւր հոգի փութացած էին հանդիսասրահ, ներկայ ըլլալու ցերեկոյթին եւ ոմանք ալ վերյիշելու այդ տարիներուն խանդավառութեան մէջ կատարուածը:

Բացի քաղաքապետ Պր. Ժան Լըվէնէն, ներկայ էին նաեւ քոյր եկեղեցիներուն (կաթողիկէ, աւետարանական եւ ռուս) տեղական ներկայացուցիչները, ինչպէս Փարիզի եւ շրջաններու հայկական եկեղեցիներուն հոգաբարձութեան անդամներ: Ցերեկոյթին բացումը կատարեց Շաւիլի հոգեւոր հովիւ՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեան. ան եկեղեցիին շինութեան հակիրճ պատմականը ընելէ վերջ, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ հանրութեան եւ ուրախութիւնը արտայայտեց այս օրուան տօնակատարութեան համար:

Որպէս ներածական, ներկայացուեցաւ օրուան խորհուրդին համապատասխան, «խաչքար» հետաքրքրական պատկերասփռումը, որ այդ արուեստին պատմականը կ'ընէր Դ. դարէն մինչեւ ԺԷ.-ԺԸ. դարերու հին Ջուղայի գերեզմանի իւրայատուկ նմոյշները: Ապա, խօսքը տրուեցաւ Շաւիլի եկեղեցւոյ ընկերակցութեան ատենապետ Ժագ Փանոսեանի. ան, 1957-ի որպէս կարեւոր դերակատարներէն, յիշեց այդ օրերու քանի մը հաճելի դրուագներ, շնորհաւորելով այդ տղոց հաւատքը ու վճռակամութիւնը որ յաջողութեամբ պիտի պսակուէր եւ որ այսօր ալ կրնայ օրինակ ծառայել: Մասնաւոր երախտագիտութեան խօսքեր ուղղեց սրահին մէջ ներկայ, եկեղեցւոյ ճարտարապետ՝ Ակօ Գալուքճեանի եւ անոր անձնուէր մասնակցութեան այդ շինարար գործին: Ապա, հանդիսատեսներուն ներկայացուեցան երկու վաւերագրական աշխատանքներ, մասնաւորաբար սարքուած այդ օրուան առթիւ. առաջինը՝ եկեղեցիին դիւանէն եւ անհատներու հաւաքածոներէն յատուկ պատրաստուած լուսապատկերներու ցուցադրութիւն մըն էր (սարքաւորում՝ Արշօ Մելքոնեան եւ Սարգիս Գարապալմասեան), իսկ երկրորդը՝ քառասուն տարիներ առաջ քաշուած 21 վայրկեաննոց ֆիլմ մը (պատրաստութիւն՝ Արսէն Ամիրխանեանի), որ շատերուն մօտ արթնցուց յուզիչ յիշատակներ եւ որ գնահատուեցաւ, ըստ արժանւոյն:

Պաշտօնական այս առաջին բաժինը փակուեցաւ Շաւիլի քաղաքապետ՝ Պր. Ժան Լըվէնի շնորհաւորական խօսքերով. ան գրուատեց հայ գաղութը իր հաւատքով, իր հակումով դէպի սեփական մշակոյթ ինչպէս իր համարկումի «հրաշք» կարելիութեան, տեղական հաւաքականութեան մէջ: Ան յոյս յայտնեց օր մը այցելել Հայաստան, որ առ այժմ նշմարած է միայն, Արաքսի միւս ափէն, Իրանի սահմանին վրայ...

Ժամանակը եկած էր դադարի, որուն ընթացքին ներկաները կրցան իրարու հանդիպիլ, խօսակցիլ եւ վերյիշել իրենց գաղութին անցեալը, դիտելով նոյն ատեն զանազան պատրաստութիւններ, ի մասնաւորի եկեղեցին պատկերացնող գեղեցիկ մանրակերտ-կարկանդակը, որուն վրայ կարելի էր կարդալ՝ 1957-1997:

Ցերեկոյթին երկրորդ մասը սկսաւ Ներսէս Ծ. Վրդ. Փափուճեանի խօսքով. ան Փարիզի առաջնորդ՝ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի ողջոյնի խօսքը փոխանցեց ներ-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ Ս. ՅԱԿՈԲԻ ԱՌԹԻՒ

Այս տարի ալ, ինչպէս անցեալին, Լիոնի Եկեղեցւոյ անուան տօնը – Սուրբ Յակոբ – առիթ եղաւ որ առաւել կամ նուազ հաւատացեալներու կարեւոր բազմութիւն մը ներկայ ըլլայ արարողութիւններուն եւ մասնակցի ցերեկուան հաւաքական ճաշին։

Նորվան Եպիսկոպոս պատարագեց, շրջապատուած Իսահակ Քահանայէ եւ քանի մը միշտ հաւատարիմ դպիրներէ։ Կոմիտաս երգչախումբը՝ որուն կանոնաւորապէս կը ծառայեն տասնեակ մը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ, Յովհաննէս Պէյլէրեանի ղեկավարութեան տակ, մասնակցեցաւ ծիսակատարութեան։ Իր քարոզին մէջ, Եպիսկոպոսը շեշտը դրաւ հաւատքին կարողութեանը վրայ, նշեց Ս. Յակոբի օրինակը. շնորհիւ իր խոր հաւատքին, Մծբնայ Հայրապետը կատարած է հրաշքներ եւ ունեցած է, այդ իսկ պատճառաւ, մեծ համբաւ, իր ատենին։ «Հաւատքը անկարելի նկատուածը կը դարձնէ հնարաւոր» ըսաւ Նորվան Եպիսկոպոս։

Եղաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն Եկեղեցւոյ ծառայած հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու համար։ Կարդացուեցան անուններ. երկար էր շարքը անոնց, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ ատենօք աւելի մեծ էր հետաքրքրութիւնը Եկեղեցիին հանդէպ եւ, շատերու մօտ, աւելի հաստատ անոր ծառայելու փափաքը։

Ծիսակատարութիւնը վերջացաւ Մատաղի օրհնութեամբ։ Մատաղին ինչպէս նաեւ ճաշին ծախքերը հոգացած էին քանի մը բարեպաշտ ընտանիքներ։

Հաւաքական ճաշը տեղի ունեցաւ Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ։ Շուրջ հարիւր հայրենակիցներ մասնակցեցան անոր։ Ոմանք եկած էին հեռուներէ, ինչպէս Նազարեան ամոլը, Մոնթէլիմարէն։

Տիկնանց Միութեան, Կապոյտ Խաչի, Կարմիր Խաչի անդամուհիները աշխատած էին ճաշացուցակին պատրաստութեանը եւ գոհացուցին սեղանակիցները ծառայելով անոնց մինչեւ իրիկուն։

Իսահակ Քահանայ ստանձնած էր հաւաքոյթին ղեկավարութիւնը։ Յաջորդաբար խօսք առնելու հրաւիրուեցան ներկաներէն ոմանք։

Ռոպէր Տօնիկեան, նախագահ Ազգային Միութեան, զանազան բացատրութիւններ տուաւ համայնքին վարչական գործունէութեան մասին։ Սեպուհ Սարեան, պատուոյ նախագահ, իր ելոյթին մէջ, շեշտը դրաւ մանաւանդ, կարգապահութեան կարեւորութեանը վրայ մեր հաւաքոյթներուն ընթացքին՝ ուր յաճախ դժուար է լսել ըլլալ։ Ժողովուրդը կը նախընտրէ խօսակցիլ քան մտիկ ընել...

Նորվան Եպիսկոպոս, մասնաւորապէս ներշնչուած այդ Կիրակին, ալ աւելի ընդլայնեց իր խօսքը հաւատքի մասին եւ ընդգծեց ժողովուրդին նիւթական մասնակցութեան կարեւորութիւնը համայնքին գործունէութեան ի նպաստ։ Յիշեց թէ՝ կայ միշտ վճարելի կարեւոր գումար մը, պարտք մը, մնացած դպրոցին նոր շէնքին գործունէութեան ի նպաստ։ Յիշեց թէ՝ փափենք՝ «պիտի ուզէի որ ամէն ոք, գոնէ ամէն ընտանիք բերէ իր օժանդակութիւնը, նոյնիսկ փոքր գումարներով, որպէսզի գործը ունենայ հաւաքական բնոյթ մը, դպրոցին շինութեան մասնակցած ըլլան Լիոնի բոլոր Հայերը»։

Իր ելոյթին ընթացքին, Եպիսկոպոսը նշեց նաեւ Իսահակ Քահանայ Հէքիմեանի արդիւնաւէտ գործակցութիւնը՝ համայնքին կենսունակութեան ի նպաստ։

Յիշենք որ Քահանայ Հայրը այս տարի ալ պատրաստած է կոկիկ, երկլեզու օրացոյց մը 1998-ի համար։ Ժողովուրդին տրամադրութեան տակն է, Եկեղեցին։

Մարգարեան – Փափազեան Ամենօրեայ վարժարանին աշակերտներուն համար առիթ մըն էր այս հաւաքոյթը ցոյց տալու թէ՝ քիչ – շատ մտերմացած են արդէն մայրենի լեզուոյն հետ։ Իրենց ուսուցչուհիներէն Օր. Պչաքճեանի ղեկավարութեան տակ, երգեցին ու արտասանեցին հայերէն ու ծափահարուեցան։

Ներկաները ունկնդրեցին նաեւ հայերէն երգասանկին հմուտ երկու Լիոնահայուհիներ՝ Տիկին Տէյիրմէնճեանը եւ Օր. Զուլէմեանը եւ տարի մըն ալ, Պ. Սարկոն՝ որ երգեց իտալերէն, յետոյ՝ իր մայրենի լեզուով եւ ուզեց հայերէն ալ խօսիլ։ Վազգէն Խսկիճեան արտասանեց Վահան Թէքէեանի «Եկեղեցին Հայկական»։ Բոլորն ալ ծափահարուեցան առատօրէն։

Այս տարի ալ Ս. Յակոբը նշուեցաւ եւ տօնուեցաւ լիոնահայութեան կողմէ ուրախ եւ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

կայ ժողովուրդին, պատճառաբանելով անոր ակամայ բացակայութիւնը, նոյն օրն իսկ Մ. Էջմիածին մեկնումով։

Ապա, տեղ տրուեցաւ գեղարուեստական բաժինին. նախ բեմ բարձրացաւ «Հանչէրեան» լարային երրեակը որ նուագեց քանի մը հայկական եւ դասական կտորներ։ Կ՚արժէ որ այս երիտասարդները աւելի խտտապահանջ ըլլան եւ շարունակեն լրջօրէն յարատեւել իրենց արուեստին մէջ։

Ռազմիկ Աբրահամեան վարպետօրէն արտասանեց Արամ Գառնէի «Կապոյտ Երազ» քերթուածը՝ ձօնուած Մ. Թաղէի վանքին։

Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ «Շաւիլ Եկեղեցւոյ» եւ «Աստղ Մելոտի» միացեալ երգչախումբերուն համերգով. մեծամասնութեամբ Ֆրանսացիներէ բաղկացած, այս համոյթը՝ Աստղիկ Տէտէեանի վարպետ ղեկավարութեան տակ մեկնաբանեց կրօնական եւ աշխարհիկ – հայրենական երգերու փունջ մը, բաւարարելով բոլոր ներկաները։ Մեկնումի պահուն, անոնք ժամադրուեցան տասը տարիէն՝ յիսնամեակին։ Այս տարեդարձին առթիւ Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութիւնը պատրաստած էր Շաւիլի Եկեղեցւոյ «Թերթիկ» պարբերականի թիւ 10, 20 էջ, նուիրուած 40-ամեակին (պատկերազարդ) եւ 21 վայրկեաննոց վաւերագրական ֆիլմը (գինը՝ 100 ֆրանք), զոր կարելի է ճարել Եկեղեցի դիմելով։

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ՓՐՈՎԱՆՍ ԱԼՓ ՔՈԹ Տ՚ԱԶԻՒՌ ԵՒ ԼՈՌԻ ԶՈՒԳՈՐԴ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Դեկտ. 15-ին, «Հօթէլ տը Ռեժիոն»ի պատուոյ դահլիճին մէջ նախագահ եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Ժան – Գլօտ Կօտէն եւ Լոռիի շրջանի մարզպետ՝ Ստեփան Այվազեան հանդիսաւոր արարողութեան մը ընթացքին ստորագրեցին երկու շրջանները զուգորդող ուխտ մը, ներկայութեամբ Հայերէ բաղկացած հոծ բազմութեան մը։

Ուխտին բնագիրը, խմբագրուած ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով, կ՚ըսէ թէ երկու կողմերը իրենց փորձառութիւնները, իրենց գիտելիքները պիտի փոխանակեն յատկապէս թեքնոլոժիի, բնապահութեան, քաղաքի մատակարարման, ընկերային ու տնտեսական զարգացման, կազմաւորման եւ ուժանիւթի բնագաւառներէն ներս։ Նոյնպէս գործօն մասնակցութիւն պիտի բերեն Եւրոպական Միութեան քաղաքականութեան գործադրութեան, հիմնելով եւ ամրապնդելով շրջանային գործընկերութիւններ եւ համագործակցութիւններ։

Ժան – Գլօտ Կօտէն, իր խօսքին մէջ, շեշտեց Փրովանս – Ալփ – Քոթ – տ՚Ազիւռ Շրջանի կոչումը բացուելու Եւրոպական Միութեան երկիրներու, միջերկրականեան աշխարհին եւ այլ գօտիներու վրայ։ Այս ստորագրութիւնը, ըսաւ, կը սերտացնէ բարեկամական կապերը եւ կը հաստատէ համատեղ գործակցութիւն եւ միութենական կապեր։ Ժան – Գլօտ Կօտէն դրուատեց հայ գաղութին արժանիքները, յիշեց Փրովանս – Ալփ – Քոթ – տ՚Ազիւռ Շրջանի կատարած նպաստները Հայաստանին, 1988-ի երկրաշարժէն ի վեր, եւ յատկապէս «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Ֆրանսայի մասնաճիւղի միջոցաւ Երեւանի մաթեմաթիքի եւ ընդունակութեան թեքումով լիսէի վերաշինութեան աշխատանքները որուն մասնակցեցաւ հինգ հարիւր քառասուն մէկ հազար ֆրանքով։

Իր պատասխանին մէջ, Լոռիի Մարզպետը՝ Ս. Այվազեան շնորհակալութիւն յայտնեց մինչեւ այսօր եղած համակամութեան գործողութիւններուն համար։ Յոյս յայտնեց որ ասկէ յետոյ կարելիութիւնը կը ստեղծուի համագործակցութեան քաղաքականութիւնը հաստատելու եւ ծաւալելու։ Ս. Այվազեան չմոռցաւ ընդգծելու ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւնը եկած դարերէն եւ զօրացած կապութիւնները ներկայութեամբ եւ իրենց յաջողած համարկումով երկրէն ներս։ Այս արարողութեան ներկայ գտնուեցաւ Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանատան առաջին քարտուղարը։

Ձեռնարկը վերջ գտաւ «քոքթէյլ»ով մը։

Լոռիի մարզը կը գտնուի Հայաստանի հիւսիսը։ Գլխաւոր քաղաքն է՝ Վանաձոր։ Բնակուած գօտիները հինգ հարիւրէն հազար ութ հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ կը գտնուին։ 1988-ի երկրաշարժի գործած աւերները տակաւին կը մնան։ Բնակչութեան մեծ մասը դեռ կ՚ապրի խախուտ պայմաններու մէջ։ Կենսական կարիքները մեծ են։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԱՇՆՈՒԹԻՒՆԷ ԴԱՇՆՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7-ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը սահիկներու ցուցադրութեամբ։ Նիւթն է՝ «Արեւմտահայաստան՝ երազ, քար ու պատմութիւն», որուն դասախօսն ալ, Նիւ – Եորքէն տոքթոր Հրանդ Մարգարեան։ Երեկոյթին բացումը կատարած է Յուսիթ Տէմիրճեան, ապա Վրէժ – Արմէն Արթինեան, ներկայացուցած է օրուան դասախօսը։ Սահիկներու ներկայացման ատրնթեր արտասանուած են երեք քերթուածներ նոյնինքն Հ. Մարգարեանէ։ Ներկաները յուզումով հետեւած են Հ. Մարգարեանի այցելութեան՝ Այնթապ, Մուսա Լեռ, Ուրֆա, Բալու, Տիգրանակերտ, Վան, Ախթամար, Շուշանց, Մուշ, Կարս, հուսկ՝ Անի։

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Հ. Մ. Ը. Մ. – Կամք մարզասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 6-ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ.-ի 95-ամեակը Գանատայի մէջ, նախաձեռնութեամբ Լաւալի եւ Մոնրէալի կոմիտէներուն։ Ներկայ եղած են շուրջ 600 հոգի, որոնց մէջ յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ, Ղարաբաղի Մշակոյթի, Երիտասարդական եւ Մարզական հարցերու նախարար՝ Արմէն Սարգսեան։ Հանդիսավարին բացման խօսքէն ետք, խօսք առած են Լ. Շանթ մասնաճիւղի ատենապետը՝ Արա Գաթարոյեան, Ղարաբաղի նախարարը, Լեւոն Հաւրըճեան։ Պաշտօնական բաժինին յաջորդած է ճաշ մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԴ.

– Գիշերային աշխատութիւն ալ ունիմ։

– Ըսել է հիմա շատ դրամ կը շահիս կոր ... գոնէ քիչ մը խնայողութիւն ըրէ՛, վաստկածդ անմիջապէս մի՛ ծախսեր, եթէ դուն չես կրնար պահել նէ՝ ինծի բեր, ես կը պահեմ։

– Էֆէնտի, ի՞նչ կ՚ըսէք, մեր շահածը ինչ է որ ինչ պիտի աւելցնեմ, առածս հազիւ հազ կը բաւէ կոր ապրելու, ան ալ հազար դժուարութեամբ ... եթէ երբեմն բացէն շահ մը չընենք՝ բոլորովին անտանելի պիտի ըլլայ վիճակնիս։

Այս յուսախաբութենէն ետքը, վաճառականը ըսաւ.

– Գիտե՞ս քեզ ինչու համար կանչել տուի։

– Ձեմ գիտեր, պատասխանեց խմբագիրը. թէեւ կատարելապէս գուշակած էր խնդիրը։

– Մէկ քանի բարեկամներ կ՚ուզեն կոր որ սա մեր Թաղին Թաղական ընտրութեան վրայ բաներ մը գրուի ... ես ատանկ բաներու չեմ խառնուիր, բայց որովհետեւ գիտեն թէ քեզ կը ճանչնամ՝ ատոր համար ինծի յանձնեցին այս գործը։

– Ի՞նչ է գրուելիքը։

– Ճանըմ կարգ մը ոչինչ մարդիկ իրրեւ ընտրելի մէջտեղ ելեր են, իրենց համար կուսակիցներ ալ գտեր են, պարապ տեղը Թաղը տակնուվրայ կը դարձնեն կոր ... ես ատանկ բաներու չեմ խառնուիր, բայց նոյն Թաղին մէջ կը գտնուիմ։

– Ասկէ զատ դուք ալ ընտրելի էք...

– Այո՛, հակառակ կամքիս իմ անունս ալ գրեր են ցանկին մէջ, բայց այդ ցանկը՝ տարբեր, մեր ցանկը շնորհքով է...

– Միւս ցանկին մէջ որո՞նք կան...

– Պօղոս էֆէնտին բաներ գրեր են... նախորդ ատենապետը, մարդը գիտես ա՛, խայտառակութեամբ ստիպուեցաւ հրաժարելու...

– Գիտեմ, Տիկին Շաղիկին պատմութեան կ՚ակնարկէք։

– Արդէն չգիտցող մնա՞ց ... ատանկ մարդը կրնա՞յ նորէն Թաղական ըլլալ, ըլլայ նէ ի՞նչ ազդեցութիւն կրնար ունենալ Թաղին մէջ ... յետոյ բաներ ցանկին մէջ գրեր են նաեւ Գարեգինը, սա փոշոտուած դրագիրը...

– Գիտեմ, կը ճանչնամ, ընդմիջեց խմբագիրը։

– Անկէ ետքը Սուսերեանցը ... եղբայր, Սուսերեանցին պէս մարդը Թաղական կրնա՞յ ըլլալ, մարդը կատարեալ խենթ է ... Թաղական Խորհուրդը յիմարանո՞ց է, ինչ է...

– Իրաւունք ունիք, ըսաւ խմբագիրը, այդ տեսակ կուսակցականներ պէտք չէ որ Թաղական Խորհուրդի անդամ ըլլան...

– Ճանըմ, պարոն Կայծունին ալ կուսակցական է, բայց շնորհքով տղայ է, միւսին պէս փախուկ չէ...

– Կարծեմ ձեր ցանկին մէջ կը գտնուի։

– Այո, գրեր են, ես շատ համամիտ չէի, բայց ինչ որ է... ասկէ զատ Կայծունին խելօք տղայ է, օգտակար կրնայ ըլլալ, աշխատող է, ուղղամիտ է, պարկեշտ է, աղէկ ալ ուսումունք ունի։ Հիմա խնդիրը անոր վրայ չէ, սա միւսներուն մասին բան մը գրելու է...

– Ի՞նչ տեսակ բան, հարցուց խմբագիրը։

– Իրենց ի՛նչ տեսակ մարդ ըլլալնին հասկցնելու է, եւ ըսելու է որ բոլոր Թաղեցիները դէմ են այդ մարդոց ընտրուելուն...

– Շատ աղէկ, բայց խնդիր մը կայ, կմկմաց խմբագիրը, ես ձեզի հաճոյք կամ ծառայութիւն մատուցանելու համար պատրաստ եմ գրելու ինչ որ ուզէք, միայն թէ Պօղոս էֆէնտին մեր թերթին տիրոջ բարեկամ է, անոր համար կը վախնամ որ դժուարութիւն յարուցանէ... կամ թէ բան մը պահանջէ...

– Բնական է որ բան մը պիտի վճարենք, ասիկա խնդիր չէ, ընդմիջեց վաճառականը։

– Այն ատեն գործը կը դիւրանայ։

– Հիմակուհիմա առ սա երկու ոսկին, յետոյ եթէ պէտք ըլլայ, կրկին կուտանք։

Պարոն Նշանիկ փութաց ոսկիները գրպանելու։

(Շար. 72)

ԱՆՈՒՆԻ ՃՇԴՈՒՄ

«Յառաջ»ի վերջին երկու թիւերու «Օրը Օրին»ներուն առթիւ, հարկ է ճշդել որ խնդրոյ առարկայ տոքթոր Տիգրան Գույումճեանը (Գերմանիայէն) ոչ մէկ կապ ունի փրոֆ. Տիգրան Գույումճեանի հետ (Գալիֆորնիա եւ Փարիզ):

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29

Տօն է Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝ Յակոբայ Առաքելոյն եւ Յովհաննու Աւետարանչին:

Բարեկենդան Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:

Առաւօտեան, ժամը 9.30-ին հանդիսաւոր ժամերգութիւն կը կատարուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 28-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ ուրարի տուուչութեան արարողութիւն:

Ուրարակիր կը ձեռնադրուի
դպիր Վազգէն Էսկիճեան, ձեռամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
Կը պատարագէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յաւուր պատշաճի կը քարոզէ ձեռնադրիչ եպիսկոպոսը:

Շնորհաւորութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագէն վերջ, «Կարպիս Մանուկեան» հանդիսասրահին մէջ: Այս առթիւ, ի պատիւ ընծայեալին նախատեսուած է ղլինեճօն մը:

Campagne de Parrainage

TAMAR, 13 ANS, ORPHELINE

Comme Tamar, en Arménie, des milliers d'orphelins vivent dans des conditions précaires, au sein de familles mutilées. Il est important de leur redonner confiance et d'assurer leur avenir.

PARRAINEZ UN ENFANT

Grâce à Vous, et pour 120 dollars (750 F.) par an

IL N'IRA PAS A L'ORPHELINAT

- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -

OUI, je souhaite parrainer ... orphelin(s) d'Arménie.
La Croix Bleue des Arméniens de France me fera parvenir le ou les dossiers dans les plus brefs délais.

☐ M ☐ Mme ☐ Mlle

Prénom

Téléphone

No Rue

Code Postal Localité

Retournez ce coupon à:
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. — Մատաղի առթիւ. —

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուտուզեան 150 Ֆր., Տիկին Գոհարիկ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան 200-ական ֆրանք, Տիկին Թամարա Արսլանեան, Տէր եւ Տիկին Կալեանց 100-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սարաճեան 200 Ֆր., Տիկին Պէաթրիս Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէմիրճեան, Տիկին Ազատուհի Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Արսլանեան, Տէր եւ Տիկին Սանտալեան, Տէր եւ Տիկին Պետիկեան, Տէրտէրեան ընտանիք, Շահանեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Վարդանեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Սարաճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տէր-Մեսրոպեան 300 Ֆր., Տիկին Տուտուեան, Տէր եւ Տիկին Անահիտ Տէր-Վարդանեան (Տը Լուքա) 100-ական ֆրանք,

(Շար.)

— U. J. A. G. —

Dans l'attente des premières lueurs de l'Année 1998, venez passer une soirée inoubliable !

Réveillon de la St-Sylvestre

Mercredi 31 Décembre
à partir de 21 heures 30

Animation : D.-J. Max

Au menu : BUFFET FROID — BOISSONS CHAMPAGNE — GATEAU — COTILLONS

Réservations :

04. 91. 95. 64. 52 (après 19h)
— P.A.F. 320 F. —

Salle du Centre Culturel St-Grégoire
26, rue Sibié — 13001 MARSEILLE
(*Derrière La Poste de la Plaine*)

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

UGAB — MARSEILLE

Bouffée d'Oxygène

Bonne nouvelle !!

Pour la première fois, l'UGAB organise une semaine de vacances à la neige du 21 au 28 Février, au Centre «*LES ABEILLES*» lieu dit la Villette, 05260 Chaillol, pour les jeunes de 10 à 16 ans.

Le prix est de 1800 Frs de Marseille à Marseille et comprend :

- l'hébergement en pension complète
- les forfaits remontées mécaniques + assurance
- la location du matériel
- les cours de ski
- les activités.

INSCRIPTIONS :
327, Boulevard Michelet — 13009 Marseille

—— Tél. : 04. 91. 22. 10. 45 ——

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER
à partir de 22 heures 30
339, avenue du Prado— 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :

Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).

P.A.F. 80 F. + consommation.

CHARLES AZNAVOUR
Concert exceptionnel

placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier
Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN
Président de la République d'Arménie

Le DIMANCHE 4 JANVIER à 16 heures
au Palais des Congrès de Paris

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur Vous Tous et Vous attends

Charles AZNAVOUR

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais, Tél. : 01. 40. 68. 00. 05

Prix des places habituel

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS A PARTIR DE 3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations dans le monde!

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը կը փափաքի պաշտօնի կոչել երկրագործական եւ կամ մեքենական ճարտարագէտ մը (Agricultural Sales Engineer — Ingénieur Agricole):

Ենթակային աշխատանքի եւ պատասխանատուութեան դաշտը պիտի ընդգրկէ Ամերիկան եւ Ափրիկէն եւ հետեւաբար թեկնածուէն կը պահանջուի սահուն անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Թեկնածուն, որ շրջանաւարտ է համալսարանէ մը՝ երկրագործական եւ կամ թեքնիքական ճարտարագիտի տիտղոսով, կը հաստատուի Ամերիկա Միացեալ-Նահանգներ: Պաշտօնը կը պահանջէ յաճախակի ճամբորդութիւններ, այս ուղղութեամբ նախօրօք փորձառութիւն առաւելութիւն է:

Հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի իրենց C.V.-ն ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

M. JACQUES SARKISSIAN
c/o SADUCOM
33, Quai Wilson,
1201 GENEVE
Tél. : (4122) 7328039

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON *St-Sylvestre*

organisé par

UGAB- Jeunes

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Champagne,
Cotillons,
Animation,
Noveau D.J.

le 31 Décembre à partir de 22 heures

—— *Entrée* : 180 Frs. ——

Contact, réservations :

Tél.: 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 27-28
SAMEDI - DIMANCHE
27-28 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 19·277
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
73e ANNEE — N° 19.277

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 25 / 26)

ՄԱՀ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԵՍՊԱՆ ԵՐՈՒԱՆԴ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Լիբանանի մօտ Հայաստանի դեսպան Երուանդ Մելքոնեան կնքած է իր մահկանացուն 53 տարեկանին: Ծնած էր Ղամիշլի (Սուրիա), Ջարդերէն հոն ապաստան գտած ընտանիքի զաւակ, աւարտելէ ետք տեղւոյն հայկ. վարժարանը, յաճախած է Անթիլիասի Դպրեվանքը: 1965-էն ընտանեօք ներգաղթած են Հայաստան, ուր ուսումը շարունակած է Երեւանի Պետական Համալսարանին մէջ, զբաղելով բանասիրական եւ լեզուաբանական հետազօտութիւններու մեծ յաջողութիւն: Բանասիրութեան բաժինը աւարտելէ ետք աշխատած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Հ. Աճառեան» Հիմնարկին մօտ: Իր գրչին կը պատկանին պատմա-բանասիրական շարք մը ուսումնասիրութիւններ. գիտական եւ մանկավարժական իր գործունէութեան զուգահեռ տարած է նաեւ խմբագրական - հրատարակչական, թարգմանչական աշխատանք: Մօտաւորապէս տասնամեակ մը խմբագրած է «Էջմիածին» ամսագիրը, մասնակցած է Աստուածաշունչի աշխարհաբարի թարգմանութեան գործին, ընտեղծած է «Գայեանէ Մանուկեան - Մելքոնեան» կրթական, բարեսիրական Հիմնադրամը: Դիւանագիտական ասպարէզ նետուած է 1994-էն սկսեալ աշխատակցելով Արտաքին նախարարութեան, մեծ ներդրում կատարելով հայ-լիբանանեան յարաբերութիւններուն զարգացման մէջ:

Երուանդ Մելքոնեանի հոգեհանգիստը կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 28-ին Երեւան: Իսկ քաղաքացիական հոգեհանգիստը՝ Երկուշաբթի, Դեկտ. 29-ին, Գիտութիւններու Ակադեմիայի շէնքը, ուր կը հետեւի յուղարկաւորութեան արարողութիւնը:

ԳՈՓԸՆՀԱԿԸՆԷՆ ԵՏՔ

Դեկտեմբեր 19-ին ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարար Նայիրա Մելքումեան Ստեփանակերտի մէջ մամուլի ասուլիսով մը արժեւորած է բանակցութիւններու անցեալ տարին: Ըսած է թէ այդ տարին բարդ ու հակասական էր քանի որ խզում արձանագրուած էր բանակցութիւններու ընթացքին մէջ: Ն. Մելքումեան բացատրած է թէ ԼՂՀ կը բանակցէր հարկադրաբար միայն Մինսկի խումբին նախագահներուն հետ, պաշտպանելու համար իր կեցուածքը եւ թէ դիմակայելու համար Ազրպէջանի պնդումներուն, որոնց համախոհ կը յայտնուէին նախագահները: ԼՂՀ-ի ղեկավարութիւնը յաջողած է տարուան ընթացքին մերժել այդ դիրքորոշումները, բայց ինչպէս կ'ըսէ նախարարուհին՝ «ցաւօք չյաջողուեց հասնել այն բանին, որպէսզի բանակցութիւնների սեղանին դրուին լրացուցիչ առաջարկութիւններ, որոնք լիովին կարելի է գնահատել որպէս փոխընդունելի եւ փոխզիջումային»:

Պատասխանելով հարցումներու, Ն. Մելքումեան ընդգծած է թէ ոչ մէկ ժողովուրդ, ոչ մէկ պետութիւն իրենց անկախութեան ճանաչումին չեն հասած առանց տեւական պայքարի՝ զինուած կամ քաղաքական: «Բարեբախտաբար ու փառք Աստուծոյ, ըսած է ան, մենք պատուով ենք անցել մեր պայքարի ռազմական փուլը եւ այսօր գտնւում ենք քաղաքական փուլում: Ուստի, վստահ եմ որ եթէ շարունակենք նոյնպիսի արիութիւն ցուցաբերել, ինչպիսին՝ պատերազմի տարիներին էր, ապա պատւով դուրս կը գանք նաեւ պայքարի քաղաքական փուլից»:

Ն. Մելքումեան, յատկապէս ծանրանալով ռուսական կողմին կեցուածքին վրայ, դժգոհութիւն յայտնած է Նախորդ շրջանին համեմատ ներկայի անոր անհետեւողականութենէն: Ան ըսած է. «մինչեւ վերջին ժամանակներս բանակցութեան սեղանին դրուած են եղել առաջարկներ, հիմնուած՝ յատկապէս ռուսական մասի առաջարկների վրայ: Այսօր, այն առաջարկները որոնք դրուած են մեր առաջ, մեծապէս նահանջում են այն սկզբունքներից, որոնք հիմք էին կազմել զինուած հակամարտութեան դադարեցման ուղղուած առաջարկների համար»: Իր խօսքերով՝ ԼՂՀ-ի մէջ տարակոյս կը պատճառէ տեսնել թէ որքան դիւրութեամբ ռուսական կողմը կը հրաժարի իր իսկ կեցուածքէն:

Ն. Մելքումեան անդրադառնալով Հայաստանի Արտաքին նախարար Ա. Արզումանեանի Գոփընհակընի ելոյթին, ըսած է թէ անով ԼՂՀ-ի տեսակէտը յայտնուած կը նկատէ, ինչ որ բաւարարած է զիրենք:

Այն հարցումին թէ այսօր ի՞նչ բան կը խանգարէ Ղարաբաղ - Ազրպէջան երկխօսութիւնը, Արտաքին նախարարուհին պատասխանած է. «այն որ Ադրբեջանը հրաժարւում է Լեռնային Ղարաբաղի հետ ուղղակի բանակցութիւնների մէջ մտնելուց, արդիւնք է Ադրբեջանի ղեկավարութեան անհեռատես քաղաքականութեան: Նման յամառ հրաժարումը միայն խոչընդոտում է հակամարտութեան շուտափոյթ կարգաւորմանը, ինչը տարածաշրջանի բոլոր պետութիւնների նպատակն է: Այդպիսով իսկ, Ադրբեջանը հաստատագրում է իր վերաբերմունքը Լեռնային Ղարաբաղի եւ նրա ժողովրդի նկատմամբ, փաստօրէն բացառելով իր բուն տարածքում գոյատեւելու Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդի իրաւունքը: Չճանաչելով Լեռնային Ղարաբաղը որպէս ինքնուրոյն ռազմաքաղաքական գործօն եւ հակամարտութեան իրաւահաւասար, լիարժէք կողմ, Ադրբեջանը դրանով իսկ խոչընդոտում է բանակցութիւններին, ինչը եւ այսօր գլխաւոր հիմնախնդիր է դարձել խաղաղ կարգաւորման գործընթացում: Մինչդեռ, խնդրի լուծումը կողմերի միջեւ փոխադարձ տեղաշարժի հնարաւորութիւն կ'ընձեռէր, կը կատարուէին որոշ հանդիպակաց քայլեր ու կը գտնուէին փոխզիջումների հիմքերը, կ'որոշուէին հնարաւոր փոխզիջումների շրջանակները: Բայց քանի որ այսօր երբ համանախագահները իրենց վրայ են վերցնում բանակցութիւններում, Ադրբեջանի գործառոյթները, ուստի եւ բնական է որ բանակցային գործընթացը յայտնւում է փակուղում»:

Գոփընհակընի մասին, արտայայտուելով Պի-Պի-Սի-ի Բաքուի թղթակիցին, ըսած է թէ հոն արդիւնքէն բաւարարութիւնը մեծ չէ: Աւոր փաստ նկատած է երեւոյթը որ Ազրպէջանի իշխանութիւնները երբեք օր այդ մասին ոչինչ յայտնած են: Արտաքին նախարար Հասանով միայն Դեկտեմբեր 22-ին այդ նիւթով մամուլի ասուլիս մը տուած է, ինչ որ կը մեկնաբանուի որպէս վհատեցուցիչ արդիւնքներուն անակնկալի հանդամանքը Բաքուի համար:

Ե. ԵԳՈՐԵԱՆ Հ.Հ.Շ.-ԷՆ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Հ.Հ.Շ.-ի հանրապետական խորհուրդը որոշած է լուծել Մաշտոցի շրջանի իր կազմակերպութիւնը որուն ծանօթ անդամներէն էր երեսփոխան Եդուարդ Եգորեան: Ան այդ լուծարումին մասին ըսած է թէ իրեն համար անսպասելի չէր կարգադրութիւնը: Աւելցուցած է թէ այդ շրջանի անդամները թէ՛ ամէնէն գործօններն էին Հ.Հ.Շ.-ի, եւ թէ ամէնէն մաքուրներէն: Ինք եւ միւս անդամները այս որոշումով դուրս եկած են ՀՀՇ.-էն, թէեւ խումբը կը շարունակէ քաղաքական իր գործունէութիւնը:

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ, ՎԱՂԸ՝ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Ծննդեան իրիկունը, հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանը յատուկ յայտագիր մը կը ներկայացնէր խորագրուած՝ Ազնաւուր, «Բարեկամներս, սէրերս» զոր պատրաստած էին Մարիթի եւ Ժիլպէր Գարփանթիէ:

Այս առթիւ, ժամը 20-ի լրատուութեան բաժնին ընթացքին ալ Ազնաւուր հիւրը եղաւ Տ. Պիլալեանի եւ արտայայտուեցաւ Յունուար 4-ի իր բացառիկ համերգին մասին, որու հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի իր կազմակերպութեան «Ազնաւուր փուռ լ'Արմէնի» դպրոցաշինութեան ծրագիրներուն: Քանի մը խօսքով, պարզեց Հայաստանի մանուկներու վիճակը, շեշտելով թէ կ'ուզէ անպայման իր լումին հասցնել օժանդակութեան աշխատանքները, որպէսզի մանուկները գեղեցիկ վաղորդայններ ունենան:

Աւելի ուշ, սկսաւ իրեն նուիրուած յայտագիրը որու կը մասնակցէին բազմաթիւ ծանօթ արուեստագէտներ՝ Ռիշար Պոռէնժէ, Տանի Պրիյան, Փաթրիք Պրիւէլ, Աննի Գորտի, Էնցօ, Էնցօ, Վալերի Լըմէրսիէ, Ալէն Սուշոն, Սերժ Լամա, Փասքալ Լեժիթիմիւս, Փաթրիսիա Քաս, Ֆրանսիս Գապրէլ, եւայլն, եւայլն:

Անգամ մը եւս, եթէ հարկ էր, Ազնաւուր փաստը տուաւ թէ ինք այն մեծ ու եզակի արուեստագէտն է որու կողքին միւսները շատ ու շատ տժգոյն կը մնան, եւ շահ ալ չունին հետը բեմ ելլելու, տարիքը ոչ մէկ դեր խաղացած է:

«PARIS-MATCH»

(1er Janvier)

«ET POURTANT, REDRESSER LA SITUATION DE L'ARMENIE NE COUTERAIT PAS CHER. TRENTE SIX MILLIONS DE FRANCS SERAIENT SUFFISANTS».

Տարածուն այս շաբաթաթերթը վեց նկարազարդ էջեր նուիրած է Ազնաւուրի: Երկու էջերու վրայ լոյս տեսած նկարը համախմբած է ամբողջ ընտանիքը քոյրը Այտա, առաջին զաւակը՝ Սեդա, կինը, Ուլա, երեք զաւակները՝ Գաթիա, Միշա եւ Նիքոլա:

Հարցազրոյցի ընթացքին Շ. Ազնաւուր կը խօսի իր արհեստին, ասպարէզին, ընտանիքին ու Հայաստանի մասին: Այն հարցումին, թէ Հայաստանի ի նպաստ իր պայքարին մէջ, միշտ առաջի՞ն գիծի վրայ է, կը պատասխանէ. -

«Համայնավարութիւնը այն ձեւով որ գործադրուեցաւ խորհրդային երկիրներու մէջ եւ որ ինծի համար իրական համայնավարութիւն չէր, շատ բաներ մոռցաւ: Դպրոցները ողբալի վիճակի մէջ են, որբանոցները՝ ահաւոր, հանգստեան տուներ չկան: Եւ սակայն, վերականգնել Հայաստանի վիճակը այնքան սուղի չի նստիր: 36 միլիոն կը բաւէ: Բարեբախտաբար, նուէրները կը շարունակեն հասնիլ: Երկրի մը ապագան իր զաւակները են եւ Յունուար 4-ին, համերգիս հասոյթը Հայաստանի մանուկներուն համար է: Ես, որ յաջողելու բախտն ունեցայ, կը խորհիմ որ մարդկային պարտականութիւն է ուրիշներուն օգնել: Միշտ կարելի չէ տալ անոնց որոնք գիտեն մուրալ: Պէտք է նաեւ լսել անոնք որոնք կ'ամչնան մուրալու»:

«LE FIGARO»

(26 Décembre)

AZNAVOUR : *PROLONGATION POUR L'ARMENIE*

Այս խորագրին տակ, թերթին աշխատակիցները կ'արձագանգեն Յունուար 4-ի համերգին, գրելով. - «Շառլ, որ 9 շաբաթներու երկայնքին աւելի քան 200 հազար հանդիսատես հաւաքեց, որոշած է յաւելեալ ներկայացում մը տալ Յունուար 4-ին Հայաստանի ի նպաստ»: Թերթը մեզի ծանօթ մանրամասնութիւններ կուտայ, կ'աւելցնէ թէ Ժագ Շիրաք ներկայ պիտի ըլլայ ներկայացման:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ մէջ, Ծնունդը լարուած մթնոլորտի մը մէջ տօնուած է: Եւ իր քարոզին մէջ, Երուսաղէմի լատին պատրիարքը՝ գերպ. Սապպահ չէ ծածկած իր յուսախաբութիւնը, շեշտելով թէ պաղեստինեան հողամասերուն վրայ եւ Բեթղեհէմի մէջ, ժողովուրդին տառապանքը կ'աճի:

ՊԱՊԸ կէս գիշերուան պատարագը մատոյց Դեկտեմբեր 24-ին, բայց, Ծննդեան օրը գոհացաւ Ուրպի էթ օռպի օրհնութիւնը տալով, Ս. Պետրոս հրապարակը հաւաքուած հարիւր հազարաւոր բազմութեան:

ՓՈԹՈՐԻԿԸ մեծ աւերներ գործած է Ծննդեան օրը հիւսիսային Իրլանտա, Մեծն - Բրիտանիա եւ Պրըթանը: Իրլանտայի բայց 5 հոգինոց ձկնորսանաւ մը կորսուած է, երկրին մէկ կարեւոր մասն ալ քանի մը օրուան համար զրկուած է ելեկտրականութենէ: Անգլիա եւ Պրըթանը արկածալի մահեր ալ պատահած են:

Ֆ. ԳԱՍԹՐՕ բացառապէս արտօնեց որ Ծնունդը տօնուի Գուպայի մէջ եւ այդ օրն ալ տօնական նկատուի: Այս որոշումը առնուեցաւ Պապին այցելութենէն մէկ ամիս առաջ եւ լոյս կուտայ որ բան մը կը փոխուի կղզիին մէջ:

ՃՈՐՃԻՕ ՍԹՐԷՀԼԷՐ, եւրոպական թատրոնի մեծ դէմք մը մեռաւ Դեկտեմբեր 25-ին, 76 տարեկանին, զոհ սրտի սուր տագնապի մը: Հիմնադիրն էր Միլանոյի Փիքոլօ Թէաթրոյին եւ նախկին տնօրէնն էր նաեւ Օտէոնի թատրոնին: Պատերազմին Զուիցերիա ապաստանած էր, յետագային վերադարձած էր Իտալիա եւ տարիներու երկայնքին իր ինքնատիպ տաղանդով բեմադրած Կորքի, Կոլտոնի, Չեխով, Գալտէրոն: Զարգացումով, ալալ, իտալացի, աւստրիացի, ֆրանսացի, հարազատ Եւրոպացի մըն էր, որու համար կ'ըսուէր՝ «մէկ ոտքը Պրեխթի հողին վրայ է, միւսն ալ՝ Կոլտոնիի հողին»: Ժէք Լանկ, որ շատ աշխատած է հետը, յայտարարեց թէ խորապէս ցնցուած է: Ինք, ատժամեայ տնօրէնը նշանակուած էր Միլանոյի Թատրոնին զոր հիմնած էր Սթրեհլէր եւ այսօր կ'ողբայ կորուստը՝ «եղբօր մը, բարեկամի մը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Զբօսաշրջութեան նախարարը՝ Իպրահիմ Կիւրտալ յայտարարած է որ Պապը հաւանաբար Թուրքիա երթայ Քրիստոսի Ծննդեան երկու հազարամեակին առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեանց մասնակցելու համար:

ՇԻԱՓԱՍԻ (Մեքսիքա) 45 կարմրամորթ Ցեղիներու սպանութիւնը խոր ցնցում մը ստեղծած է երկրին մէջ եւ զափաթիսթ շարժումին պետը կ'ամբաստանէ Նախագահը որպէս ուղղակի պատասխանատու այդ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՃՇԴՈՒՄ. - Մեր նախորդ թիւին (Դեկտեմբեր 25) «Ժ. դարու բերդ մը» (Ա. էջ) յուրին 12-րդ տողը պէտք է ըլլայ 1036 (եւ ոչ անշուշտ 1936):

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ, ՃՇՄԱՐԻՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

-ՄԱՀՈՒԱՆ 125-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ-

(20 ՄԱՅԻՍ 1851 — 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1872)

Տարին չվերջացած հարկ է յիշել թէ մահուան 125-րդ տարելիցն է Պետրոս Դուրեանի, հանճարեղ պատանիին որ թէեւ հազիւ քսան գարուններ բոլորած գնաց, իր իսկ խօսքով «սեւ հողերը դըրկել», բայց եւրին ձգեց չորս տասնեակ քերթուածներ, որոնց մէկ քանին բացառիկ գոհարներ են ճշմարիտ բանաստեղծութեան:

Իր մօտ բանաստեղծի ձիրքը բնածին էր, եւ արդիւնք չէր ո՛չ ժառանգականութեան, ոչ շրջապատին եւ ո՛չ ալ ստացած կիս-կատար ուսումին: Բանաստեղծութիւնը կը բխէր իր հոգիէն, ինչպէս վըճիտ ջուրը՝ ակէն: Թերեւս գիտակից չէր իր սեփական արժէքին: Բայց ահա՛, մինչ հարիւրաւոր բանաստեղծներ մոռցուած են վերջնականապէս, այսօր իսկ Դուրեանի քերթուածները կը շարունակեն պահել իրենց թարմութիւնը լեզուական, ոճի, մտածումի, պատկերներու եւ մանաւանդ՝ բանաստեղծական հաղորդական յուզումի:

Եթէ ճիշդ է թէ բանաստեղծութիւնը յուզման բովէն անցած մտածումն է, կամ աւելի ճիշդ՝ յուզեալ մտածումը, որ համանման արձագանգ մը կ'արթնցնէ ունկնդիրին կամ ընթերցողին հոգւոյն մէջ, այդ սահմանումը լի ու լի կը պատշաճի Դուրեանին, որովհետեւ կարելի չէ իր լաւագոյն քերթուածները այսօր իսկ կարդալ առանց յուզումի: Որովհետեւ, իրական բանաստեղծ է ան, եւ — ոչ թէ ոտանաւորպիր:

Դուրեան նորարար է լեզուական տեսակէտով ալ: Իր շրջանին, երբ գրաբարը տակաւին կը նկատուէր բանաստեղծութեան վայելչագեղ լեզուն, ինք գրած է պարզ աշխարհաբարով, այսինքն այն լեզուով, որով կը մտածէր, գործածելով գրաբարաձեւ աննշան դարձուածքներ ու հոլովումներ միայն, քանի որ գրական աշխարհաբարը դեռ յղկուած ու բիւրեղացած չէր ամբողջովին:

Միւս կողմէ, իբր նորութիւն, ստեղծած է զարմանահրաշ պատկերներ ալ, ինչպէս.

Բոյլ մը նայուածք, փունջ մը ժպիտ,
Քուրայ մը խօսք դիպեց իմ սիրտ:
Ո՜հ փունջ մը բոց փսփսաց ինձ,
«Կ'ուզե՞ս պաշտել հոգի մ'անբիծ»:

.

Ո՜հ խուրց մը վարս, եդեմ մը շունչ
Տրջազգեստ մը շրջեց իմ շուրջ:
(Սիրել) 1871

Հոս ուշագրաւ է նմանահունչ բաղաձայններու օգտագործմամբ ստեղծուած երաժշտականութիւնը, որ կուգայ թերեւս Նարեկացիէն կամ Շնորհալիէն, եւ որուն անգերազանցելի վարպետը հանդիսացաւ, քառորդ դար վերջ, ուրիշ հանճարեղ պատանի մը՝ Մեծարենց:

Աւելորդ է փնտռել ազդեցութիւնը Լամարթինի, երբ բանաստեղծը կը խօսի «լճակ»ին: Յուզիչ մենախօսութիւն մըն է պարզապէս.

Ինչո՞ւ ապշած ես, լճակ,
Ու չես խայտար քու ալեակք,
Միթէ հայլւոյդ մէջ անձկաւ
Գեղուհի՞ մը նայեցաւ:

.

Շատերը զիս մերժեցին,
«Քընար մ'ունի սոսկ» — ըսին.
Մին՝ «դողդոջ է, գոյն չունի» —
Միւսն ալ ըսաւ. — «կը մեռնի՛»:

.

Ոչ ոք ըսաւ. — «Հէ՜ք տըղայ,
Արդեօք ինչո՞ւ կը մըխայ,
Թերեւս ըլլայ գեղանի,
Թէ որ սիրեմ, չմեռնի»:
(Լճակ) 1871

Նոյնպէս, որոշ նմանութիւն կարելի է տեսնել Դուրեանի «Թրքուհին»ին եւ Պոտլէրի «A une passante»ին միջեւ, բայց մի՞թէ պարզ զուգադիպութիւն չէ այդ, քան՝ ազդեցութիւն.

Նայիլ կ'ուզէ, բայց աւելի կը նուաղի,
Սիրտը խունկի պէս կը մխա՛յ
սիրավառ,
Նէ շողերու՝ բոյրերու է թագուհի,
Խունջ թիթեռնիկ մ'որ կը խնդրէ
ծաղկէ թառ.
Եթէ շարժի,
Կ'ըսես, — հի՛մա կը թռչի:
(Թրքուհին) 1871

Տխուր է Դուրեանի բանաստեղծութիւնը, որովհետեւ տխուր եղած է իր կարճատեւ կեանքը, զուրկ նիւթական բարօրութենէ, առողջութենէ եւ սէրէ, զոր երազած է պլատոնականօրէն: Կարելի չէ չհամակուիլ իր անկեղծ թախիծով, երբ կ'ըսէ, խոստովանութեան պէս.

Ինծի կ'ըսեն. — «Ինչո՞ւ լուռ ես»,
«Ո՜հ, միթէ բառ կամ խօսք ունի՞
Արշալոյսը, որ կը թռնի,
Զի անհուն է ան ալ ինձ պէս»:

.

Ինծի կ'ըսեն. — «կրակոտ չես,
Լճակի մը պէս ես մեռած,
Դալկահար՝ դէմքդ ու հայեցուած»:
«Ո՜հ, յատակն են իմ փրփուրներս»:

Ես ինձ կ'ըսեմ. — «Ժամդ է հասեր.
Քու երկրորդ սեւ մօրդ գրկա՛ գոգ,
Գերեզմա՛ն, հոն գտնես դու լոկ,
Վարդեր, թռթռում, թռիչ ու
աստղեր»...
(Ի՞նչ Կ'ըսեն) 1871

Աւելորդ է շարունակել մէջբերումները, հատուածներ յիշել «Տրտունջք»էն, «Զղջում»էն եւ դեռ ուրիշ քերթուածներէ, զորս բոլորս ալ գոց սորված ենք դպրոցական սեղաններու վրայ, ենթարկուելով անոնց խռովքին ու յուզումին:

Զի այս է ճշմարիտ բանաստեղծութիւնը: Յուզեալ մտածում: Պարզ մտածումը գիտութիւն է, փիլիսոփայութիւն, ճառ, քարոզ կամ խրատ, եւ հեռու է բանաստեղծութենէ, ինչ ոճով, կշռոյթով կամ յանգով ալ որ գրուած ըլլայ: Իսկ պարզ յուզումը զգացում է լոկ: Դժբախտութեան մը տեսքը կամ նկարագրութիւնը յուզիչ է, բայց բանաստեղծութիւն չէ: Մտածումի եւ յուզումի համադրութիւնն է բանաստեղծութիւնը, եւ այդ համադրութիւնն է որ առաջին անգամ ըլլալով բխած է քսանամեայ պատանիի մը գրչէն 19-րդ դարու կէսին, միջնադարեան տաղերգուներու դադարումէն դարեր վերջ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄՈՎՍԷՍ ՊՃԱՔՃԵԱՆԷՆ՝

«ԱՆ-ԿԱՏԱՐ ՎԵՐ-ԾԱՆՈՒՄՆԵՐ»

Վերջերս Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ արձակագիր եւ «Յառաջ»ի մնայուն աշխատակից Մովսէս Պճաքճեանի վերոյիշեալ գիրքը, որ շնորհաւորելի ըլլալով մեզ տարաւ շարք մը խորհրդածութիւններու:

Այդ մտածումներէն առաջինը այն էր, որ լոյսին ընծայուող այս ծաւալուն հատորը նախապէս, գրեթէ ամբողջութեամբ հրատարակուած էր «Յառաջ»ի էջերուն վրայ, պարբերական յաջորդականութեամբ:

Ուստի այս իրողութիւնը մեզ մղեց խորհելու՝ թէ արդեօք անհրաժեշտութի՞ւն էր այդ քրոնիկներուն գիրքի ձեւով հրատարակումը:

Ուշադիր ընթերցումէ մը ետք, մենք գտանք, որ այո՛, անհրաժեշտութիւն էր, քանի Պճաքճեանը իր այս երկով ընթերցողին կ'ընծայէր մեր օրերու բազում հրատապ հարցերուն վաւերաթուղթը: Ու անմիջապէս աւելցնենք՝ գրական մաքուր հայերէնով մը եւ զգացումներու անկեղծութեամբ մը, նաեւ կարելի անկողմնակալութեամբ:

Հաճելի է նման հատոր մը ունենալ մեր օրերուն մանաւանդ երբ հայ գիրը ոչ միայն կը տառապի հայ ընթերցողի օր աւուր պակսող իրողութենէն, այլեւ կը տառապի նաեւ հայ գրողներու սակաւութենէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ, ըսենք թէ, այս գիրքին լոյս ընծայումը արդարանալի է: Մեր երկրորդ մտածումը եղաւ այն, որ Մովսէս Պճաքճեանին այս հատորը երկրորդն էր արդէն «Յառաջ» օրաթերթին մէջ արտատպուած յօդուածներու գիրքի ձեւով մէկտեղումին. առաջինը ըլլալով այն երկը, որ կոչուեցաւ՝ «Լուացք Փռուած Տանիքի Վրայ»ն:

Ուրեմն, եթէ մէկ քանի տարիներու աշխատակցութենէ մը փխող երկու հատոր գիրք կարելի էր կազմել «Յառաջ»ի էջերէն, հապա քանի՞ հատորներ կարելի է ունենալ բազում տասնամեակներ ընդգրկող աշխատակիցներէ ... ու մեր միտքին մէջ շարքի կը կանգնէին անուններ՝ Շաւարշ Նարդունի, Եւրոպացի (որ եղբայրն էր «Յառաջ»ի հիմնադիր խմբագիրին), նոյնինքն խմբագիրը՝ Շաւարշ Միսաքեան, Հրանտ — Սամուէլ, այսօրուան խմբագիրները, յիշած ըլլալու համար միայն մի քանի անուն:

Ու հիմա, մեր ձեռքին տակ «Ան-կատար Վեր-ծանումները» Մովսէս Պճաքճեան գրողին որուն օրերը կ'անցնին հայ կեանքի եռեւեփող առօրեայով՝ այդ ըլլայ հայրենիքէն ներս թէ հայրենիքէն դուրս:

Անշուշտ թէ, ոեւէ գրողի համար դըժուար է սուզուիլ հայրենի մեր ժողովուրդին այսօրը փորձաքարի զարնող պատահարներու ալեկոծումներուն մէջ: Դըժուար է, զի հոն, օրերը լեցուն են բազմապիսի հարցականներով, քիչ է ըսել ընկերային, տնտեսական, քաղաքական վերիվայրումներով, ուր որոշիչ դեր կատարելը իրենցը կը նկատեն պղտոր ջուրի որսորդ միջազգային չնագայլերը:

Մէկ երկու շաբաթով ըլլալ հայրենի հողին վրայ, թէկուզ մէկ ամիսով, եւ բաւարար նկատել այդ ժամանակը կշռադատ եզրայանգումներու համար՝ քիչ է: Ալեկոծ ովկէանին մակընթացայ ալիքներուն մէջ նիւթեր կան որոնք կը վրիպին նոյնիսկ սրատես աչքերէ:

Աւելի հեշտ է կարծիք յայտնել այն անցուդարձերուն շուրջ, որոնք տեղի կ'ունենան գրողի մը ապրած երկրին մէջ ուր ան կ'անցընէ իր կեանքին ոչ զանցառելի տասնամեակները:

Մեր օրերուն, Սփիւռքի մէջ քիչ չէ թիւը գրիչ շարժող կամ լոկ խօսող այն մարդոց, որոնք լակոնական որոշումներու կը հասնին այն տեսակ նիւթերու շուրջ որոնց մասին հիմնական տուեալներ չունին:

Երեւոյթ մը սակայն ուր չարամտութիւն փնտռել պէտք չէ անպայման, բայց որուն արդիւնքը հեռու կ'ըլլայ դրական ըլլալէ:

Մեր վերի մտածումները մասնաւորուած չեն մէկու մը անունին շուրջ. այլ կը բխին Պճաքճեանի հրատարակած գիրքին իրողութենէն, գիրք մը, որ բարեբախտաբար չի տառապիր ասէ-կոսէներու չռայլուած մշուշէն, գիրք մը, որ հայ կեանքի երկու հատուածներուն առօրեան լոյսին կը բերէ ինչպէս վերը նշեցինք կարելի անկողմնակալութեամբ, մերթ սրտցաւութեամբ ու մանաւանդ անկեղծութեամբ:

335 էջերու վրայ տարածուող այս գիրքը վկայաթուղթ մըն է ուրկէ հոսող մտածումները որպէս նաւավար ունին ոչ միայն ցաւը, լաւը տեսնելու ցանկութիւնը այլեւ անոնց կողքին տրամադրանութիւնը նաեւ: Այստեղ պարսաւ չկայ: Ու դուք գիտէք, որ հայհոյանքը տկարին զէնքն է:

«Անկատար Վերծանումներ» գիրքը եթէ ընթերցողին կը ներկայանայ հինգ բաժանումներ յատկանշող խորագիրներով, ապա ենթախորագիրներու թիւը կը հասնի 75-ի:

Բայց երբ ընթերցողը կը կարդայ ամբողջ գիրքը, իր միտքի պաստառին վըրայէն կը ջնջուին գրեթէ բոլոր խորագրերն ու ենթախորագրերը, այլ հոն բեւեռուած կը մնայ ամբողջական նիւթը գիրքին, որ հայ կեանքին կը վերաբերի, մարդկութեան կը վերաբերի, մեր օրերու վանտալութեան կը վերաբերի երբ նոյն մարդկութիւնը կը պատրաստուի մուտք գործել բացուիլ սկսած 21-րդ դարու դռնէն ներս:

Մէկ խօսքով Մովսէս Պճաքճեանը իր այս գիրքով որպէս հայելի մեզի կը վերադարձնէ մասնաւորաբար պատկերը հայ կեանքին, որ բազում թելերով աղընչուած է միջազգային կեանքին: Ու այս ոչ միայն այն պատճառով որ Հայեր կան բոլոր ցամաքամասերու վրայ, այլեւ այսօր գլխաւոր այն պատճառով, որ մեր մինուճար երկիրը կը գտնուի Կովկասի փէշերուն եւ ուր Կասպիականի ափին կայ պարարտ հաւերով առլի հաւնոց մը (Նաւթ) որուն հոտը արբեցուցած է աշխարհի բոլոր գայլերը, գայլեր որոնց ատամները սրուած են գիշատիչներու ուժով:

Ուրեմն, ամբողջ այս գիրքը, իր բոլոր էջերով մեր այսօրը թելադրականօրէն տալուն պատճառով կը կարդացուի վէպի մը նման, հակառակ անոր, որ հոն չեն պարզուիր սիրային տեսարաններ:

Այս գիրքին էջերուն վրայ տրոփողը Հայու սիրտ մըն է, մարդու մը սիրտն է, որ մերթ կը ցաւի, մերթ կը տխրի բայց եւ իր ուժերը կը լարէ բան մը դէպի լաւը առաջնորդելու համար:

Առաջին իսկ էջերէն, գիրքին նիւթը հայկական հարցն է:

Բոլորդ ալ գիտէք, որ 1987-ի Յունիսի 18-ին Եւրոպական Խորհրդարանը վաւերացուց բանաձեւ մը հայկական հարցին կապակցութեամբ:

Բայց մեծ պետութիւններու համար կարեւորութիւն մը ունի՞ ատիկա, երբ այդ որոշումը հայ զանգուածները խանդավառեց պահ մը, որոշում սակայն, ինչպէս Պճաքճեանը կը գրէ. «որ այդ որոշումը չէր արտայայտեր Եւրոպայի կառավարութիւններուն տեսակէտը»: Գրողը, աւելի յստակացնելով իր միտքը, կ'ըսէ. — «Թէ կեանքին մէջ թուաբանական չորս գործողութիւններուն արդիւնքները կը տարբերին երկրէ — երկիր, վայրէ — վայր: Թէ քաղաքականութեան մէջ միջամտութեամբ, կարելի է գումարելու տեղ բազմապատկել, հանում կատարելու տեղ բաժնել, եթէ հարկաւոր է ըստեղծել նո՛ր թուաբանութիւն՝ համաձայն սեփական շահերու»: Այս «մեծեր»ը կըրնան յայտարարել. — «Մենք ա՛լ խիղճ ունինք վերջապէս»: Այդ խիղճով ալ կ'ուզեն Արցախը յանձնել ազերի ջլախին: Պճաքճեան կը հարցնէ. — «Անճուրդ բարոյական անկումի»:

Բայց գիտենք, չէ՞, թքած են աներեսի դէմքին, եւ ան հրճուանքով յարած է. — անձրեւ կուգայ: Պարոնեան մը կը փնտռէ Պճաքճեան, որ խայտառակէ՛, մեր կեանքին, հայ կեանքին տխուր դրսեւորումները: Հարիւր Պարոնեան, սիրելիս, ի՞նչ կրնան փոխել մեր կեանքէն: Մեր ճիգերը քիչ են, ճիգերը պէտք է բազմապատկուին փրփրացող ժամանակի տուեալներով, կարենալ փոխելու համար մարդկութեան կեանքին կողքին հայ կեանքը նաեւ:

Այո՛, այս գիրքին բաղկացուցիչ էջերը ոչ միայն նշդրակ կը զարնեն թարախոտած վէրքերու այլ կը գրուին նաեւ գըրական վարպետութեամբ, բան մը որ կը մեղմէ տեսարաններուն անհաճոյ ըլլալը:

Ահա նմոյշ մը. — «Աւետարանին մէջ ամէն ինչ կայ, սակայն մարդիկ այլեւս լուրջի չեն առներ Սուրբ Գիրքին առակները, ու ի՛նչ մեղք որ այդպէս է»:

Գրողը կը յիշէ իր մէկ ուսուցիչին խօսքը «Գէշ աշակերտ չկա՛յ. գէշ ուսուցի՛չ կայ»: Մեզի թելադրելով նախապատրաստել գիտակից սերունդ մը, որ փքուն

ճամբրով չէ որ կը պատրաստուի։ Այլապէս կ՚ըլլայ հետեւեալը. — «Փարիզի խորհրդային դեսպանատան դիմացն ենք, կեցած ենք պաստառներու ետին, երբ պէտք էր կեցած ըլլայինք պատուարներու ետին»։ Նման թեւաւոր միտքերու կը հանդիպինք բոլոր էջերու վրայ։ Ահա ուրիշ մը. — «Բայց չկայ պատմական օր, երբ պատմական է խրախճանքի օր, երբ անճիտուած է հայրենիքը, երբ հայութեան կէսը ցանցնուած է աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը։ Պատմական է խրախճանքի օր, երբ օր է վերապրումի, օ՛ր պատրաստութեան»։

Ինչպէս այստեղ կը տեսնէք միտքերու շարունակականութիւն, այդպէս ալ գիրքին բոլոր էջերը ողողուած են մտածումներու իրերայաջորդութեամբ։

Այո՛, հայրենիքի համար զոհուածները փիլմ չէ որ կը խաղան «Փիլմին մէջ թափուածը ներկ է, իսկ (Արցախի) այստեղ թափուածը՝ արի՛ւն»։

Ու ահա հարցումը. — «Նուազագոյն ի՞նչ հետաքրքրութիւն պէտք է յայտնաբերէ հայ մը, նուազագոյն ի՞նչ պէտք է ընէ, նուազագոյն ի՞նչ պէտք է գիտնայ, որպէսզի նկատուի արժանի ազգային պատկանելիութեան նպաստին»։ Երանի՜, ամէն Հայ այս հարցումը ոչ միայն ընէ ինքն իր համար, այլ՝ գործնականօրէն, իր կեանքին օրինակով պատասխանէ։

Որովհետեւ Պչաքճեան սրտցաւօրէն կը յայտնէ, թէ ճանչցած է. — «մտաւորական պիտակ պտըտցնող Հայեր, որոնք չեն մասնակցած Արցախի համար կազմակերպուած ո՛չ մէկ ցոյցի, չեն ուղարկած համակամութեան ո՛չ մէկ հեռագիր»։
գիր»։

«Զկայ հողամաս որ պատկանի միաժամանակ երկու անհատի, երկու ժողովուրդի» կ՚ըսէ Պչաքճեան։ Այդ է պատճառը անշուշտ, որ մեր հողը՝ Արցախը, շնագայլեր կ՚ուզեն յանձնել Ազերիներու։ Այստեղ երանի կարենայի բառ առ բառ յիշել Շահնուրի թեւաւոր մէկ միտքը, «Ազգ, կռուէ ատամներովդ, եթէ ատամներդ փշրուեցան, կռուէ՛ եղունգներովդ, եթէ եղունգներդ մաշեցան, Ա՛զգ, կռուէ հերոսովդ»։ Ճշգրիտ չյիշեցի գուցէ, բայց Ազգը մեր, մէկ մարդու պէս պէտք է ծառանայ յանուն Արցախի նուաճուած անկախութիւնը պահելու սրբազան գործին։ Այս հարցին մէջ չկան կուսակցութիւններ, չկան սահմաններ, այս հարցը կը պահանջէ անսահման նուիրում։

Աւելի լաւ ձեւակերպած է իր միտքը Պչաքճեանը. — «Ցնցում մը ու Սփիւռքահայը յայտնաբերած է, թէ աշխարհին համար «Պետրոս» կամ «Փիէռ» չի կոչուիր ինք, այլ «Երեւան» է իր իսկական անունը, «Հայաստան» է իր իսկական մականունը, «Ջաջուռ» կամ «Նալպանտ», «Սպիտակ» կամ «Կիրովական» կը կոչուին իր զաւակները»։

Քանի որ.

— «Ինչպէ՞ս ես, — հարց կուտամ ծանօթի մը։

— Բոլորին պէս, — կը պատասխանէ ան տրտմագին։

— Ինչպէ՞ս ես, — հարց կուտայ ծանօթ մը ինծի։

— Բոլորին պէս, — կը պատասխանեմ առաջին ծանօթին տրտմութեամբ։

Մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին եղած չենք այսքան իրարու պէս, ապրած չենք նո՛յն վիշտը նո՛յն մեծութեամբ, նո՛յն ահեղութեամբ»։

Հեղինակին լաւատեսութիւնը, ազգին գերլարումին աստիճանաչափն է։

Գիրքին 85-րդ էջին վրայ գրողին նիւթը Հայաստանը պատուհասող երկրաշարժն է. — «Երկրաշարժը՝ կիզիչ արեւու մը նման՝ հալեցուցած էր հոգիներուն մէջ կուչկուռ կապած սառոյցները»։ Այո՛, մենք եւս մեր ականատեսի ու մասնակիցի վկայութիւնը կուտանք Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան աշխուժումին եւ օգնութեան փութալուն՝ հայրենի ժողովուրդին։ Մէկ էր ամբողջ Հայ ժողովուրդը այդ օրերուն։ Երանի թէ այդ մէկութիւնը տարածուէր մեր հայ կեանքի բոլոր օրերուն վրայ։

Այս գիրքին հեղինակին համար Հայուն երկարակեցութիւնը. — «Ենթակայ է ո՛չ մէկ օրէնքի, թէ մեր մշտնջենականութիւնը ենթակայ է դիւանագիտական ո՛չ մէկ ձեռնարկի, թէ խորհուրդ մըն է մեր դիմադրականութիւնը, մեր տեւողութիւնը անմեկնելի գաղտնիք, որու կուտամ, անգամ մը եւս, "Հայու ոգի" տարազումը»։ (էջ՝ 174)։

Իր ուրիշ մէկ կարծիքն ալ այն է, որ «Գեղեցկութիւնը պիտի փրկէ մեր աշխարհը»։

Կը սիրենք հաւատալ այս զոյգ կարծիքներուն։

«Պատերազմը անկեղծութեան վկան է, խաղաղութիւնը՝ կեղծիքի» օ՜, երանի սուտ ըլլար այս իրողութիւնը։

Շարունակուող պատերազմներէն. — «Պիտի գտնուի յաղթական մը, բայց անոր յաղթանակը պիտի ունենայ պարտութեան «համը», պիտի ունենայ պարտութեան «բոյր»ը, այդ յաղթանակը մարդկութեան ճակտին պիտի դրոշմէ սոսկ պարտութեան համ-բո՛յրը»։

Մենք ընթերցողներս, կը հաւատանք հեղինակին երբ ան կը գրէ. —

«Կեանքիս առաջին գրութենէն մինչեւ այս մէկը միշտ ալ նոյն արեւուն մասին է որ կը գրեմ, տողերուս մէջէն միշտ ալ նոյն հո՛վն է որ կ՚անցնի, անոնց մէջ միշտ ալ մարդ արարածին նոյն երա՛զն է որ կը պեղուի, նոյն երջանկութի՛ւնն է որ կ՚որոնուի։ Ես-ով լեցուն այս գրութիւններուն մէջ չկամ ես, ես ես չեմ, վերադարձով մը ան կ՚անցնի արգանդէ — արգանդ, կ՚երթայ մինչեւ Միջնադար, երբեմն անկէ ալ անդին, բայց կը վերադառնայ՝ կրկին անցնելով արգանդէ արգանդ, մինչեւ որ կը հասնի այս եսին, որ իմս չէ։

Եւ անոր համար է որ օր մը ես կը մեռնիմ, այդ «ես»ը կը մնայ անմահ»։

Ըսինք, կը հաւատանք այս անկեղծութեան ու այսքան մը «ես» մենք պատրաստ ենք տալու հեղինակին, եթէ նոյնիսկ ինք չուզէ ունենալ։

«Գիտցանք պահել երազը, պիտի գիտնա՞նք պահել իրականութիւնը»։ Անշուշտ Պչաքճեան գրողին խօսքը մեր անկախութեան մասին է։ Այսօր, այս հարցադրումը օրուան հրամայականն է որուն մասին ամբողջ ազգը, առանց կողմնակի պատճառաբանութիւններու պէտք է տայ դրակա՛ն, շօշափելի՛ պատասխան։

Ուրախալի եւ շնորհաւորելի կէտ մըն ալ այն է, որ այս գիրքին վերստուգող խմբագիր՝ Նազարէթ Թօփալեանը անսխալ հրատարակութիւն մը ներկայացուցած է մեզի։

Ուշագրաւ պարագայ մը եւս՝ հեղինակը իր այս հատորը նուիրած է իր դըպրոցին՝ Հալէպի Քարէն Եփփէ Ճեմարանին 50-ամեակին եւ իր ուսուցիչ՝ Մինաս Թէօլէօլեանի յիշատակին։

Բարի ծնունդ մըն է այս գիրքը, Մովսէս Պչաքճեան, որուն համար ընթերցողներու բանակ մը մաղթելը քիչ է։ Շնորհաւոր Ծնունդ նորերու սպասումով։

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ՝ «ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 10-ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Հայ Եկեղեցւոյ շարականները» նիւթին շուրջ։ Բացումը կատարելով Նարեկ Ա. Քհնյ. Շրիղեան անդրադարձած է հազուագիւտ խօսուած նիւթին կարեւորութեան։ Ռազմիկ Քհնյ. Խաչատուրեան տուած է դասախօս Հրանդ Աճէմեանի կենսագրականը, նշելով անոր գրական, լրագրական, մանկավարժական եւ երաժշտական գործունէութիւնը։ Հրանդ Աճէմեան նախ անդրադարձած է օտար ազդեցութիւններու տակ մեր եկեղեցական երգեցողութեան ձեւակերպումին, նշելով եբրայական տաճարի, ասորական, յունական եւ պարսկական ազդեցութիւնները։ Ապա բացատրած է թէ ի՞նչ են Պատարագամատոյցը, Ժամագիրքը եւ Մաշտոցը, անդրադառնալով անոնց բովանդակութեան։ Ներկայացուցած է հայ հոգեւոր երգերու տեսակները՝ Տաղ, Գանձ, Կցուրդ, Շարական եւ Կանոն։ Խօսած է Շարակնոցի խմբագրումի մասին, ինչպէս նաեւ ներկայացուցած մեր եկեղեցւոյ կանոններն ու անոնց եղանակներուն ձայները։ Հրանդ Աճէմեան իր դասախօսութեան ընթացքին առաւելաբար ծանրացած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ շարականներուն վրայ, ներկայացնելով անոնց ծնունդը, դարերու ընթացքին զարգացումը եւ յատկապէս ԺԲ. դարուն, Ներսէս Շնորհալիի օրով, զարգացման գագաթնակէտին հասնիլը։ Ներկայացուցած է գլխաւոր շարականագիրներու գործերը, բացատրելով անոնցմէ ոմանց յօրինումին տուն տուող պատճառները։ Դասախօսութեան ընթացքին, մէջ ընդ մէջ երգուած են տաղեր ու շարականներ։ Աւարտին, շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան ատենապետուհի Արփի Կիւլլիմեան։ Փակման իր խօսքին մէջ Գրիգոր Վրդ. Չիֆճեան գնահատած է դասախօսին կատարած մասնագիտական ներկայացումը։ Հուսկ՝ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Հ. ՏԱՃԱՏ ՎՐԴ. ԵԱՐՏԸՄԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 5-ին, նշուած է Հ. Տաճատ Վրդ. Եարտըմեանի քահանայական օծման եւ մշակութային գործունէութեան 25-ամեայ յոբելեանը։ Հանդիսութիւնը վարած է Ոսկան Մխիթարեան։ Առաջին բանախօսը՝ Յովհաննէս Աճմարանեան, անդրադարձած է յոբելեարի 25-ամեայ քահանայութեան, խօսելով Մխիթարեան տեսիլքի մասին, որ Ս. Ղազարի օրերէն ի վեր պարուրած է Հայր Տաճատը, խթանելով զինք 19 գիրք հրատարակելու եւ ամբողջովին հայ գրականութեան նըւիրուելու։ Երկրորդ բանախօսը՝ Մարկ. Նշանեան, Գոլումպիա համալսարանէն հրաւիրուած, վերլուծած է Հայր Տաճատին բանասիրական արտադրութիւնները, զանոնք փիլիսոփայական պրիզմայէն դիտելով։ Երրորդ բանախօսը՝ Կարօ Մոմճեան, ներկայացուցած է յոբելեարին հայագիտական վաստակը։ Ողջոյնի խօսք արտասանած են հայ կաթողիկէ ժողովրդապետ Հ. Ռափայէլ Վրդ. Մինասեան, Ա. Թաշճեան, Յովսէփ Ֆիտանեան եւ ուրիշներ։ Աւարտին խօսք առնելով Հայր Տաճատ շնորհակալութիւն յայտնած է բոլորին։ Ներկաներուն մէջ եղած են Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը, ու միաբանակից վարդապետներ եւ քահանայական դասէն կղերականներ։ Հուսկ՝ յոբելեարը մակագրած է իր նոր գիրքը։

«ՆԱԽԱՍԱՐԴ» ԱՄՍԱԳՐԻ 15-ԱՄԵԱԿԸ

Կլէնտէյլի «Անոյշ» ճաշարանին մէջ, Դեկտեմբեր 6-ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է «Նաւասարդ» ամսագրի 15-ամեակի ճաշ - պարահանդէսը։ Յայտագիրը վարած է Թոմիկ Ալեքսանեան։ Խօսք առած է Ուիլեըմ Սարոյեանի որդին՝ Արամ։ Առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով պարգեւատրած է «Նաւասարդ»ի խմբագիր Արմէն Տօնոյեանը, որ իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ շեշտած է թէ ոչ մէկ ջանք պիտի խնայէ, շարունակելու իր գործը։ Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած են, երգիչ Գօգօ Հայլթեան եւ երգահան Ռոպէր Ամիրխանեան։ Եղած են նուիրատուութիւններ ի նպաստ «Նաւասարդ»ի բարգաւաճման։

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԴ.

— Միայն չեմ ուզեր որ ո՛չ ոք իմանայ թէ ինծի դրամ առած էք, ըսաւ Մարգար էֆէնտի, ատիկա բոլորովին ծածուկ մնալու է...

— Այդ մասին բացարձակապէս ապահով եղէք, մարդ չիմանար։

— Վաղը առտու իշալլահ կը կարդանք գրուածքը։

— Անշուշտ հիմա խմբագրատուն երթալուս պէս պիտի գրեմ։

— Աղուոր բան մը ըլլայ...

— Ձեր փափաքածէն աւելի աղէկ պիտի ըլլայ, վստահ եղէ՛ք։

— Զօրաւոր բան մը։

— Վաղը առտու պիտի տեսնաք։

— Հարուածներդ մի՛ խնայեր։

Եւ վաճառականը ճամբու դրաւ խմբագիրը, ըսելով.

— Աղէկ, աղէկ հանդիպէ՛ ինծի։

Պարոն Նշանիկ երբ գրասենեակէն դուրս ելաւ, մատները բնազդաբար գրպանը տարաւ եւ շօշափեց երկու ոսկիները, կարծես կը վախնար որ անյայտ եղած ըլլային։ Այդ ապահովիչ շօշափումը զուարթացուց իր դէմքն ու միանգամայն մտածումները։

— Ահա գեղեցիկ օր մը, խորհեցաւ, որ կը խոստանայ գեղեցիկ գիշերով մը աւարտելու։

Հետեւեալ առտու վաճառականը «Հանրային Կարծիք»ը ձեռք առաւ, անոր մէջ գոհունակութեամբ կարդաց հետեւեալը։

«Այս Կիրակի Բ. Թաղին մէջ տեղի կ՚ունենայ Թաղական Խորհուրդի ընտրութիւնը։ Ընտրողներու ստուար մեծամասնութիւններուն գլուխը կը գտնուի ծանօթ վաճառական եւ դրամատէր Մարգար էֆէնտի Սասունեան, որ թէեւ նախապէս մերժած է այդպիսի թեկնածութիւն մը, բայց ի վերջոյ տեղի տուած է թաղեցիներուն թախանձագին ստիպումներուն վրայ։ Միւս ընտրելիներն են՝ Մանուկ էֆէնտի Ճէլէպեան, նախորդ Թաղական Խորհրդի անդամ, իր փորձառութեամբը եւ պատուաւորութեամբը թաղեցիներուն համակրութիւնը գրաւած, Տօսախեան Միհրանիկ էֆէնտի՝ առեւտրական հրապարակին վրայ ծանօթ զարգացեալ երիտասարդ մը, ճարտարապետ Մելիտոն էֆէնտի, ոսկերիչ Գարիկ էֆէնտի Սամալեան, ժողովրդական դէմք մը, «Պայքար» լրարանի հիմնադիր՝ պարոն Կայծունի, եւ նախորդ Թաղական Խորհրդի անդամներէն՝ Ռափիկ էֆէնտի։ Թաղին մէկ աննշան փոքրամասնութիւնն ալ ընտրելիներու ցանկ մը պատրաստած է որուն յաջողութեան համար շատ ջանքեր կը թափէ։ Այս ցանկին մէջ գրուած է նախորդ Թաղական Խորհրդի ատենապետ Պօղոս էֆէնտի Ծորակեանի անունը, մինչ յիշեալը ինչպէս յայտնի է, իր կամայական պաշտօնավարութեամբը թաղը երկարատեւ յուզումներու մատնած է, եւ ի վերջոյ ստիպուած է հրաժարիլ, կարգ մը ներքին ու անձնական պատճառներով, որոնց վրայ չենք ուզեր ծանրանալ։ Բայց աստի, Պօղոս էֆէնտի այժմ իր բնակութիւնը հաստատած է ուրիշ թաղի մը մէջ, որով չի կրնար ընտրելի ըլլալ Բ. Թաղի Թաղական Խորհուրդին։ Փոքրամասնութեան միւս ընտրելիները թաղեցիներուն վստահութիւն եւ յարգանք ներշնչելէ զուրկ են եւ յաջողութեան որեւէ հաւանականութիւն չեն ներկայացներ»։

Կարելի՞ է երեւակայել այս գրութեան առաջ բերած փոթորիկը Բ. Թաղին մէջ։ Երբ պարոն Թորգոմ սարսափած, մէկ քանի ընկերներու հետ «Շանթ» ակումբը եկաւ Սուսերեանցը գտնելու, այս վերջինը միակ խօսք մը արտասանեց.

— Պէտք է շարժիլ...

Շեշտը որով այս խօսքը ըսաւ՝ ցոյց կուտար թէ շա՜տ մեծ էր անոր նշանակութիւնը։

— Տրամադրելի բոլոր ուժերը պէտք է իրիկունը հաւաքուին այստեղ, հրամայեց իր շուրջիններուն։

Յետոյ դառնալով ուսուցչին՝ աւելցուց.

— Մենք գիտենք Պօղոս էֆէնտիի մօտ... մեր թշնամիներուն այս նոր փրովոքացիան պէտք չէ անպատիժ մնայ։

Այս կարճ՝ բայց ազդու խօսքերը սըրտապնդեցին ընկերները։ Ուսուցիչը հիացումով կը դիտէր Սուսերեանցը որ ամէնէն դժնդակ պարագաներուն մէջ իսկ իր պաղարիւնութիւնը կը պահէր ու կորովը չէր կորսնցներ։

Այս մարդը Մեծն Նափոլէոնի խառնուածքը ունի, կը մտածէր։

Սուսերեանց խիզախ գործադրութեան դրաւ Պօղոս էֆէնտին տեսնելու իր խորհուրդը եւ Պարոն Թորգոմի հետ գնաց անոր գրասենեակը։

(Շար. 73)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ. — Տէր եւ Տիկին Պերճ Գալայճեան, 1000 Ֆր.:

ՓԱՐԻԶ. — Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գըրիգորեան 250 Ֆր.:

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL
vous invite à son

DINER DANSANT

animé par l'Orchestre

GAIDZAG'S

le Samedi 24 Janvier à 20 heures

dans les Salons du
SOFITEL
Paris, Porte-de-Sèvres
8-12, rue Louis Armand, 75015 Paris

**AU PROFIT DE
L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE
SAMUEL-MOORAT**

Réservations :
Taline & Nathalie
Tél. : 01. 47. 20. 20 05.

EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SOURP KEVORK
42, Bd des Grands Pins — Saint-Loup
13010 MARSEILLE

Noël Arménien

Dîner avec Animation musicale
Samedi 3 Janvier à 20 heures
— P.A.F. : 150 F. —

Réservations auprès du Conseil d'Administration :
04 91 47 71 31 et 04 91 44 95 18.

(Շար. Ա. էջէն)

ջարդին. 45-երուն մէջ կան 21 կիներ եւ 15 մանուկներ: Մարդասպանները յեղափոխական կուսակցութեան հետ կապ ունեցող բանակի զուգահեռ կիսեալ խումբերու կը պատկանին: Եկեղեցական իշխանութեանց համար, ջարդը «նախատեսուած ոճրագործութիւն մըն էր»: ՄԱԿ-ի քարտուղարը «զազրելի ոճիր» որակած է պատահածը եւ վրդովումը համաշխարհային է:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻ՝ Մարթին Օպրի մասնակի դրական պատասխան մը տուաւ գործազուրկներու բողոքներուն եւ ցոյցերուն: Արդարեւ կոչ ըրաւ նահանգապետներուն որպէսզի գործազրկութեան գրասենեակներու հետ խորհրդակցաբար քննեն ամէնէն ողբերգական պարագաները եւ անմիջական օգնութիւն մը ապահովեն: Դէմ կը մնայ, սակայն, պահանջուած Ծննդեան պարգեւին: Գործազուրկեր չարաթներէ ի վեր գրաւած են գրասենեակներ եւ 3000 Ֆր.ի պարգեւ մը կ'ուզեն:

ԻՐԱՔԷՆ փախած հազարաւոր Քիւրտեր կը ջանան ապաստան գտնել Եւրոպա եւ արդէն մեծ թիւով խռնուած են Վէնթիմիյ (Ֆրանքօ-իտալական սահման) ուր 4500-ը ձերբակալուած է տարուայն ըսկիզբէն ի վեր: Ցանպատրաստից կեդրոններ հաստատուած են ուր Կարմիր Խաչը կը ջանայ ճար մը գտնել իրենց համար:

ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ նոր ռուբլի մը գործածութեան կը դնէ Յունուար Մէկէն սկսեալ որ պիտի համապատասխանէ նախկին 1000 ռուբլիի. գործողութիւնը զուտ թէքնիք բնոյթ ունի եւ նպատակն է ամրապնդել ազգային դրամը:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ պարագլուխը՝ Իպրահիմ Եազտի ազատ արձակուած է 11 օր բանտարկուելէ ետք: Ամբաստանուած էր որ նախատած է «կրօնական նուիրական արժէքները»: Արտաքին նախկին նախարար, Եազտի դատավարութեան պիտի սպասէ: Ազատ արձակուած է երաշխաւորագինի փոխարէն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Դեկտեմբեր 29

Տօն է Սրբոց Որդւոյն Որոտման՝ Յակոբայ Առաքելոյն եւ Յովհաննու Աւետարանչին:

Բարեկենդան Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:

Առաւօտեան, ժամը 9.30-ին հանդիսաւոր ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՒ

Թ Ա Մ Ա Ր
13 տարեկան, որբ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԹԱՄԱՐ, ԱՐԵՒԻԿ, ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԱԼ, ՏԱԹԵՒԻԿ, ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԷՍ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ

- Ընտանեկան տաքուկ օճախին մէջ մնան
- Զմրան պաշար ունենան
- Իրենց մօրը կամ հարազատներուն ջերմ գուրգուրանքը վայելեն
- Եւ մանաւանդ, անտէր եւ անճար՝

ՈՐԲԱՆՈՑ ՉԻՅՆԱՆ

Տարեկան 120 տոլարով (750 Ֆ. Ֆր.) կրնաք որբի մը խնամակալութիւնը ստանձնել մինչեւ իր չափահաս տարիքը:

Ստորագրեցէք կցուած կտրօնը եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը անմիջապէս ձեր որբին թղթածրարը կ'ուղարկէ ձեզի:

Կարեւոր. — Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը 120 տոլարը ամբողջութեամբ *կը յանձնէ որբին ընտանիքին եւ մնացեալ ծախքերը կը կատարէ իր գանձէն:*

— — — — — — — — — — — — — —

ԱՅՈ՛, կը ստանձնեմ խնամակալութիւնը Արցախի կամ Հայաստանի 1, 2, 3, 4 որբի(երու)

Անուն՝

Մականուն՝

Հեռաձայն՝

Հասցէ՝
N° Rue

Code Postal Localité

Ստորագրութիւն՝

Այս կտրօնը վերադարձուցէք հետեւեալ հասցէին. —
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON
St-Sylvestre

organisé par
UGAB-Jeunes
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

*Champagne,
Cotillons,
Animation,
Noveau D.J.*

le 31 Décembre à partir de 22 heures
Entrée : 180 Frs.

Contact, réservations :

Tél. : 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

Pour les fêtes offrez des livres
GRAND CHOIX SUR L'ARMENIE

*ART
HISTOIRE
DICTIONNAIRES*
ETC. ETC.

Une seule adresse :

**Librairie Orientale
H. SAMUELIAN**

51, RUE MONSIEUR-LE-PRINCE — 75006 PARIS
Tél. : 01. 43. 26. 88. 65;
C.C.P. : 1278-35G. PARIS

LE PERE NOEL

vous attend à

l'Arbre de Noël de l'Ecole Tebrotzassère

le Dimanche 11 Janvier à partir de 12h
à la Salle des Fêtes
«Thierry-Le-Luron»
9, Bd du Midi — LE RAINCY 93340

*SPECTACLE DES ENFANTS
CHORALE DE L'ECOLE
ANIMATION MUSICALE
BUFFET
TOMBOLA*

DISTRIBUTION DES CADEAUX PAR LE PERE NOEL

SPECTACLE SURPRISE DE NAREK DOURIAN

Renseignements
à l'*Ecole Tebrotzassère* :
01 43 81 01 72

Accès autoroute A 3
Sortie Villemomble Le Raincy
Accès SNCF — Gare de l'Est
Gare de Villemomble Le Raincy —
Salle à 200 mètres.

Entrée gratuite

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

UGAB — MARSEILLE

Bouffée d'Oxygène

Bonne nouvelle !!

Pour la première fois, l'UGAB organise une semaine de vacances à la neige du 21 au 28 Février, au Centre «*LES ABEILLES*» lieu dit la Villette, 05260 Chaillol, pour les jeunes de 10 à 16 ans.

Le prix est de 1800 Frs de Marseille à Marseille et comprend :
- l'hébergement en pension complète
- les forfaits remontées mécaniques + assurance
- la location du matériel
- les cours de ski
- les activités.

INSCRIPTIONS :
327, Boulevard Michelet
13009 Marseille
— Tél. : 04. 91. 22. 10. 45 —

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «*Djavo Chant*» / St-Jérôme Marseille organise

Noël Arménien

Samedi 10 Janvier à 20 heures 30
Repas et Ambiance
Animation D. J. VANICK
M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, 13001 MARSEILLE
Pour tout renseignement téléphoner au :
04 91 61 10 82 — 04 91 66 08 03
04 91 70 00 32

Section PARIS

séjour familial à Bellefontaine

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial du **Dimanche 22 février au Dimanche 1er Mars à Bellefontaine (JURA).** Ambiance arménienne assurée avec maintien des tarifs de 1994!!!

Alors n'hésitez plus, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis mais rejoignez nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!

Renseignements et inscriptions au :
- 01. 39. 83. 71. 19 (de 19h à 21h);
- 01. 47. 80. 71. 73 (de 9h à 19h);
- 01. 64. 03. 53. 05 (de 10h à 18h).

SEJOUR D'HIVER

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (JURA) du **15 au 22 février** pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans.

Prix : 2.700 F. comprenant :
- **transport**
- **hébergement**
- **location et cours de ski**
- **remontées mécaniques**
- **assurance**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.
Date limite d'inscription: 20 janvier.

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER
à partir de 22 heures 30
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :
Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).
P.A.F. 80 F. + *consommation.*

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 30

MARDI
30 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·278

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

73e ANNEE — N° 19.278

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 27 / 29)

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 25-ինստորագրած հրամանագրով Սամուէլ Սարգսեան Գուգարքի կայազօրի զինուորական դատախազ նշանակուած է: Երկու այլ հրամանագրերով ալ վերջ տրուած է Մասիսի շրջանային ժողովրդական դատարանի նախագահ Բագրատ Խաչատրեանի եւ Երեւանի Միասնիկեանի շրջանային ժողովրդական դատարանի դատաւոր Անահիտ Միքայէլեանի պաշտօններուն:

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ՏԱՐԵՓԱԿԸ

Գլխաւոր դատախազ Հենրիկ Խաչատրեան յանցագործութեան կացութիւնը 1992 - 1994-ի համեմատութեամբ անհամեմատ բարելաւուած կը նկատէ. այսուհանդերձ գոհ չէ, քանի որ տարին կ'արձանագրուի յանցագործութիւններու 1,8 - 2 տոկոս յաւելումով. այս թիւը ՀԱՊ-ի միւս երկիրներուն բաղդատմամբ ծիծաղելի ըլլալով հանդերձ, Հ. Խաչատրեան մտահոգ է որ անչափահաս յանցագործներու արարքները աճած են աւելի քան 50 տոկոսով:

Գործուած յանցագործութիւնները բացայայտելու աշխատանքն ալ աւելի արդիւնաւոր եղած է նախորդ տարիներէն, սակայն կան չլուսաբանուած ծանր արարքներ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱԳԻՐԸ ՅԱՆՁՆԱԾ

Գերմանիոյ նոր դեսպանը Աշոտ Ոսկանեան որ կը յաջորդէ Ֆելիքս Մամիկոնեանին, Դեկտեմբեր 10-ին նախագահ Ռ. Հերցոկի յանձնած է իր հաւատարմագիրը: Արարողութեան ներկայ եղած են Արտաքին նախարարը եւ պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններ:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՇԻՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Նոյեմբերեանի կառուցիներու եւ ճանապարհաշինական պետական ձեռնարկութիւնը 1997-ի ընթացքին 129 միլիոն դրամի ճամբայ կառուցած է: Ամէնէն կարեւորներն են Կիրանց - Ոսկեպար (6,5 քիլոմեթր), Ենոքաւան - Կարմիրգիւղ - Նոյեմբերեան, Այգեպար - Նաւուր ճամբաներուն բարեկարգման աշխատանքները:

«ԵՍ ԶԻՆՈՒՈՐՆ ԵՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ» ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ Հայաստանի ստեղծագործական միութիւնները «Ես զինուորն եմ Հայրենիքի» նշանաբանով մրցումի մը ձեռնարկած էին մօտ տարի մը առաջ, նպատակ ունենալով սերտացնելու բանակ - մտաւորականութիւն կապը: Դեկտեմբեր 23-ին Լրագրողներու Տան մէջ մրցումին գլխաւոր մրցանակը յանձնուած է Գրիգոր Ջանիկեանի իր հրապարակումներուն եւ «Մահապարտներ» բեմագրութեան համար: Այլ մրցանակներ շահած են Սասուն Մամեան («Հայաստանի Հանրապետութիւն»), Ալվարդ Բարխուդարեան («Ռեսպուբլիքա Արմենիա»), Նելսոն Ալեքսանեան («Լրաբեր»), Ալթանգիլ Գրիգորեան, Նայիրուհի Մարութեան, Յովհ. Արմենակեան, Արմէն Ալրղումանեան:

ԳՈՂԸ՝ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾԻ ԴԵՐՈՎ

Դեկտեմբեր 23-ին Կեդր. նեբքին գործերու բաժնին դրամատուներէն մէկուն վարչութեան պետը բողոք յայտնած է որ դրամատան տարադրամի բաժնի պետ Արմէն Սիմոնեանի ինքնաշարժէն 300 հազար տոլար անյայտացած է: Քննիչներու խումբին հետաքննութեամբ պարզուած է որ Ա. Սիմոնեան գումարը նախապէս պահելով, գողութեան ձեւ տալ փորձած է, բայց չէ յաջողած: 300 հազար տոլարը ամբողջութեամբ գտնուած եւ գրաւուած է, իսկ Ա. Սիմոնեան ձերբակալուած:

ԵՐԵՔ ԱԲԵՂԱՅ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԱԾ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 14-ին, Գարեգին Ա.ի օրհնութեամբ, Եկեղեցւոյ առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեան երեք աբեղայ ձեռնադրած է Ս. Էջմիածնի մէջ: Անոնք կոչուած են Տէր Արշակ, Տէր Խորէն եւ Տէր Արշէն: Նոյն երեկոյեան Ներսէս Արք. Պօզապալեանի նախագահութեամբ վեղարի տուչութեան արարողութիւն տեղի ունեցած է, ինչպէս կը հաղորդէ Մայր Աթոռի մամուլի դիւանէն:

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ

Դեկտեմբեր 23-ի գիշերը ազրպէջանական կողմէն գնդացիրի ու հրացանի կրակ բացուած է Իջեւանի Աղաւանոյ գիւղին պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Նոյն օրը կէս գիշերուան մօտ գնդակոծուած են նաեւ Վազաշէնի պաշտպանական դիրքերը: Պատասխան կրակոցներէ ետք միջադէպը վերջ գտած է:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գոհունակ ուրախութեամբ կը ծանուցանենք մեր ժողովուրդին թէ՝
Նորին Սուրբ Օծութիւն
ՏԷՐ ՏԷՐ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարքն ու
Կաթողիկոսը Ամենայն Հայոց,

Կը ժամանէ յառաջիկայ Կիրակի օր Յունուար 4, Սուրբ Ծննդեան Տօնի նախօրեակին,

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ի ժամու Սրբոյ Պատարագին:

Կոչ կ'ընենք մեր հոգեւոր բոլոր զաւակներուն, խուռներամ բազմութեամբ փութալ այդ օր Մայր Տաճար՝ լսել Հայրապետական Պատգամն ու մասնել ի համբոյր Նորին Սրբութեան Աջոյն՝ ստանալով Սուրբ Էջմիածնի Օրհնութիւնը:

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ
Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՔԱՐԻՒՂ

«Ազատ»ի կողմէ Սուսաննա Պօղոսեանի հարցումներուն պատասխանելով (Դեկտեմբեր 16) Ատրպէջանի նախագահը կ'ըսէ թէ տարիներով ջանք թափած է հայ եւ ազրպէջանցի ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը ամրապնդելու: Նաեւ «*շատ բան*» ըրած է Ղարաբաղի ընկերային զարգացման համար: Հայաստանի մէջ ունի շատ բարեկամներ, իսկ Ղարաբաղի մէջ ունէր մեծ հեղինակութիւն: Այս երկուքը իրաւունք կուտան յուսալու որ երկու ժողովուրդները կրնան քով քովի ապրիլ, տեղ չտալ տարակարծութիւններու, եւ այլն: Մանաւանդ որ, իր կարծիքով, երկու երկիրներուն մէջ ալ կան «առողջ ուժեր» որոնք կը դիւրացնեն փափաքելի համակեցութիւնը: Իր երկրին մէջ այդ ուժերուն ղեկավարը ինքն է, Հայաստանի մէջ ալ նիշդ դիրքի տէր կը նկատէ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանը: Յատկապէս անոր վերջին յայտարարութիւնը ռուսական եւ հայկական մամուլին մէջ, ըսել կուտայ որ բնական մօտեցում ունի հարցին լուծումին: Գրեթէ կը թելադրէ որ Հայաստանի առողջ ուժերը պաշտպանեն նախագահին դիրքը: «*Ես միշտ ճիշդ դիրքորոշում ունեցած եմ*» կ'ըսէ Հ. Ալիեւ, ապա կը կրկնէ թէ Հայաստանէն ոչինչ կ'ուզեն, իսկ Ղարաբաղին համաձայն են ինքնավարութեան ամէնէն բարձր աստիճանը շնորհելու: Այս պատրաստակամութեամբ ալ կ'եզրակացնէ որ պէտք է վերջ տալ թշնամանքին եւ թէ ժամանակն է իրարու ընդառաջ քայլերով դիմել դէպի խաղաղութիւն:

Առողջի - հիւանդի, ուզելու - տալու յղացքներուն մէջ լուրջ շփոթ մը կայ Ատրպէջանի նախագահին մտքին մէջ: Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին, այդ շփոթը հոն լայնօրէն ժամանակավրէպ է ու անզօր որեւէ նկատելի դեր ունենալու: Բայց թերեւս ուզելու - տալու իր իւրայատուկ մօտեցումով կը բացատրուի քաբիդի հսկայական պաշարներէն մինչեւ այսօր գրեթէ միայն գլխու ցաւ քաղած ըլլալու իր երկրին պարագան:

Ճիշդ է թէեւ որ ատիկա ալ առողջ կամ հիւանդ ոչ մէկ Հայու մտահոգութեան մաս կը կազմէ, քանի որ Կասպից ծովը ո՛չ Քարվանառի, ոչ ալ Աղդամի կից շրջան է, գրեթէ ... բարեբախտաբար:

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՐԱՏ նաւը 825 Քիւրտերով (Թուրքիայէն եւ Իրաքէն) որոնց մէջ 73 կին եւ 104 մանուկ, Ապուլիանի ափերուն խրած է Դեկտ. 27-ին, անոնք ապաստան գտած են Գաթանծարոյի շրջանի գաղթակայաններուն մէջ: Անոնք գաղտնաբար հասած են եւրոպական ափերը եւ Իտալիոյ Ներքին նախարարը՝ Ճորճիօ Նափոլիթանօ կը մերժէ զիրենք ընդունիլ եւ յայտարարած է որ Թրքական իշխանութեանց պարտականութիւնն է արգելք հանդիսանալ այս մեկնումներուն զորս կը կազմակերպեն անխիղճ կանկեր: Բազմաթիւ իրաքցի Քիւրտեր կը յաջողին Թուրքիա մտնել Թրքական կեղծ անցագրերով զորս կը գնեն 200 տոլարի սահմանային Զախօ քաղաքը, ապա ձեռք կ'անցունեն մաֆիոզական խմբակներու կողմէ որոնք քանի մը հազար տոլար կը գանձեն դէպի Եւրոպա փոխադրութեան համար: Անոնց գլխաւոր հանգրուաններն են Յունաստան եւ Իտալիա եւ կը ջանան անցնիլ Գերմանիա, Հոլանտա եւ Ֆրանսա:

ՓԱՐԻԶԻ հիւսիսային կայարանին (Կառ տիւ Նոռ) թէքնիք մէկ բաժանմունքին մէջ, Շաբաթ, Դեկտ. 27-ին պատահած արկածի մը հետեւանքով, երթեւեկը ընդհատուեցաւ, գլխաւոր արուարձանի գիծին վրայ, որ գրեթէ ամբողջութեամբ դադրած էր: Յոյս կար որ արուարձանի երթեւեկը կարելի ըլլայ կանոնաւոր դարձնել Յունուար 1-էն կամ 2-էն սկսեալ: Կը կարծուի որ հրդեհը արկածի բնոյթ ունէր:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ մթնոլորտը կրկին լարուեցաւ շաբաթավերջին, երբ բողոքական պարագլուխ մը սպանութենէն ետք բանտին մէջ, փոխ վրէժի գործողութիւն մը տեղի ունեցաւ կաթողիկէներէ յաճախուած պանդոկի մը փարքինկը: Մէկ մեռեալ եւ երեք ծանր վիրաւորներ կային: Արարքին տէր եղաւ լուսայալիստ կամաւորներու Ուժին հերձուած ճիւղը (բողոքական): Ոճրագործէն առաջ ալ բախումներ տեղի ունեցած էին կեդրոնը: Կացութիւնը շատ վտանգաւոր կը նկատուի:

ԿՈՐՆԷԼԻՈՒՍ ԳԱՍԹՈՐԻԱՏԻՍ, փիլիսոփայ եւ հոգեբոյժ, մեռաւ 75 տարեկանին Փարիզի մէջ, սրտի հիւանդութենէ: Ծնած էր Պոլիս 1922-ին, յոյն ընտանիքի մը ծոցը: 1947-ին խակ կը գրէր «Ստալինականութիւնը միայն սանձ մը չէ: Այլափոխեց բանուորական շարժումը իր նկարագրին մէջ իսկ: Հակայեղափոխական ազդակ մըն է»: 1949-ին կը հեռանայ համայնավար միջազգայնական կուսակցութենէն քանի մը ընկերներու հետ եւ կը հիմնեն «Ընկերվարականութիւն կամ բարբարոսութիւն» շարժումը: Ազատ մտածող մը եղած է միշտ: Հեղինակ է բազմաթիւ գործերու:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ջարդը կը շարունակուի եւ Դեկտեմբեր 23-էն 27, 184 գիւղացիներ սպաննուած են: Միայն Դեկտեմբեր 26-էն 27-ի գիշերը Մետէայի շրջանը 21 հոգի կացինահարուած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Մ. Եըլմազ Թիւրքմէնիստան կատարած այցէն ետք գացած է Բաքու ու հանդիպում ունեցած նախագահ Հ. Ալիեւի հետ: Հանդիպումին նիւթ եղած է Թիւրքմէնական բնական կազին Թուրքիոյ վրայով փոխադրութեան հարցը: Ալիեւ ապահովութիւն տուած է Եըլմազի որ իրենց նախընտրութիւնն է Բաքու - Ճէյհան կազատարը: Թուրքիոյ վարչապետը եւ Ազրպէջանի նախագահը հանդիպումին աւարտին յայտնած են որ տնտեսական, ընկերային ու արտաքին քաղաքականութեան մարզերուն մէջ որոշած են ալ աւելի սերտացնել իրենց գործակցութիւնը:

ՀՈՆԿ-ՔՈՆԿԻ իշխանութիւնները որոշեցին փճացնել բոլոր հաւերը (մէկ միլիոն 300 հազար) առաջքն առնելու համար «հաւի գրիպ»ին (կռիփ) որ արդէն չորս զոհ խլած է: Կը թուի որ վարակումը չի պատահիր հաւեղէն ուտելով այլ հաւուն հետ շփման մէջ ըլլալով:

ԶՐՈՅՑ ՈՐՈՒՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԵՆ

Նոյեմբերի սկիզբի օրերուն Հայաստանի Բոնի դեսպանը Ֆելիքս Մամիկոնեան պաշտօնապէս հրաժեշտ տուաւ այդ երկրին ու վերադարձաւ Երեւան: Անկէ առաջ եղած էր Հայաստանի Մոսկուայի ներկայացուցիչը: Ունի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանի կոչում: Իրեն յաջորդելու համար արդէն Բոն հասած է Աւստրիոյ նախկին դեսպանը Աշոտ Ոսկանեան:

Գերմանիան այն երկիրն է զոր լաւ ճանչնալու, անկէ ճիշդ ճանչցուելու գործը բաւական յատուկ տեղ պէտք է ունեցած ըլլայ Հայաստանի Արտաքին Նախարարութեան Եւրոպայի բաժինին աշխատանքի ծրագիրներուն մէջ: Հինէն ի վեր, աւանդաբար Թրքամէտ քաղաքականութեան տէր նկատուած Գերմանիան յարաբերութիւն հաստատելու մարզին մէջ Հայաստանի համար չունի օրինակ Ֆրանսայի ընծայած կարեւոր առիթները: Թէեւ մեր օրերուն դժուար է ըսել թէ երկու երկիրներէն ո՛րն է իսկական Թրքամէտը, երբ Անգարա Եւրոպայի անդամակցութեան իր մերժումին գլխաւոր սատանան կը նկատէ Նախագահ Քոհլը, իսկ ամէն առիթով կը ջատագովէ հարազատ բարեկամ Ժ. Շիրաքի անկեղծ ջանքերը, ափսոսալով անոնց ապարդիւն մնալուն...:

Գերմանիան նաեւ այն երկիրն է ուր հայ գաղութը ոչ Ֆրանսայինին թիւը ունի, ոչ ալ վաղեմութեան աստիճանը: Այլ խօսքով՝ բոլորովին նոր գաղութ մը ըլլալով հանդերձ, նոր կը կազմաւորուի որպէս այդ, շատ մեծ համեմատութեամբ նորահասներ են զայն բաղկացնողները, ուստի կարելի չէ գաղութէ— պետութիւն նոյն մօտիկութիւնն ալ ակնկալել, ինչպէս է պարագան Ֆրանսայի մէջ, որքան ալ փափաքելի առաւելագոյն մակարդակը չունենայ այդ մօտիկութիւնը: Այս պարագաները հաւանօրէն իրենց դերը ունեցած են այն տուեալին մէջ որ տակաւին Հայաստանի նախագահը պաշտօնական այցով չէ գտնուած Գերմանիա: Ասոր քով, կարելի չէ մոռնալ գիտական — մշակութային բնագաւառին մէջ արձանագրուած յաջողութիւնները, ինչպէս՝ Հայկական ուսումներու Պոխումի կեդրոնին ցեղասպանութեան, Սփիւռքի ինքնութեան նիւթերով կազմակերպած գիտաժողովները որոնք իրենց մակարդակով կը հետաքրքրեն նաեւ գերմանական շրջանակներ, կամ նոյնպէս, 1995 Յունուարին նոյն քաղաքի Թանգարանին մէջ բացուած ծաւալուն ցուցահանդէսը որ նուիրուած էր հայկական արուեստին աւելի քան երեքհազարամեայ անցեալին, միշտ նոյն կեդրոնին ու Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան գործակցութեամբ:

Դեսպան Ֆ. Մամիկոնեանի Գերմանիայէն մեկնումին առիթով Անահիտ Յովսէփեան («Ազգ», Դեկտեմբեր 6) իրեն հետ զրոյց մը ունեցած է շօշափելու համար իր պաշտօնավարութեան ու ընդհանուր առմամբ Հայաստան — Գերմանիա յարաբերութիւններուն առընչուող նիւթեր: Այդ յարաբերութիւններուն որպէս կարեւորագոյն քայլը, դեսպանը կը յիշէ Հայաստանի անկախութեան ճանաչումը Բոնի կողմէ, փոխադարձ դեսպանատուներու բացումը, սկիզբ առած քաղաքական երկխօսութիւնը, Ղարաբաղի մասին 1995—ին Բոնի մէջ գումարուած մեծ ժողովը, գերմանացի քաղաքական գործիչներու Հայաստան այցերը, Հայաստանի տրուած վարկերը, գործի աշխարհին հետ հաստատուած յարաբերութիւնները, հաստատուած օդային կապը, եւայլն: Այդ տողերէն կը տեղեկանանք որ 1998—ը այցերու բաւական աշխոյժ օրացոյց մը պիտի ունենայ: Յունուարին Գարեգին Ա. պիտի այցելէ հոն, նաեւ Ազգային Ժողովի Նախագահ Բ. Արարքցեան, Արտաքին գործոց Նախարար Ա. Արզումանեան եւ բանակցութիւն կը տարուի Նախագահին այցին ուղղութեամբ: Ֆ. Մամիկոնեան կ'ըսէ նաեւ թէ յառաջիկայ ամրան հայ մշակոյթի օրեր տեղի կ'ունենան Գերմանիոյ մէջ, որոնց պատրաստութեան աշխատանք կը տարուի:

Խօսելէ ետք գործունէութեան իր եռամեայ շրջանին գերմանական մտաւորական, քաղաքական շրջանակներու, դէմքերու հետ իր հաստատած բաւական լայն կապերուն եւ Ղարաբաղի հարցին մասին, կ'արտայայտուի դեսպանատուն— համայնք եւ առաւել՝ Հայաստան — Սփիւռք կապերուն նիւթով: Չի զարմանար երբ Ա. Յովսէփեան կ'ըսէ թէ գերմանահայ համայնքին կողմէ միանշանակ վերաբերում չկայ դեսպանատան ու իր անձին նկատմամբ: Շատեր բարձր կը գնահատեն, շատեր ալ իրենց ձեռքը թափ տալով, կ'ըսեն. «Է՛հ, սովորական, հայկական ծանոթ բարքերու տէր հիմնարկ մըն է»:

Ֆ. Մամիկոնեան կը բացատրէ որ Հայաստան — Սփիւռք յարաբերութիւնները յստակացուած չեն: Գործակցութեան մէջ ամէն մէկը իր տեղը չունի: Տեղւոյն Հայերէն շատեր կը կարծեն որ դեսպանատան հիմնական խնդիրը գաղութին եւ գաղութահայութեան գոյութիւնը ապահովել է: Այս ակնկալութեան պատճառը իր կարծիքով այն է որ չէ յստակացուած թէ ո՛րն է Սփիւռքի գործը մեր ազգապահպանման մէջ եւ թէ ո՛րն է պետութեան գործը:

Երկրորդ պատճառը կը համարուի այն իրականութիւնը որ դեսպանատան, նկատմամբ «մօտեցումը համայնքի մտաւորականները կը ձեւաւորեն եւ քանի որ համայնքին մէջ անոնց դերը մեծ էր դեսպանատան գոյութենէն առաջ ու անոնք էին համայնքի գաղափարախօսները, դեսպանը բնական կը նկատէ որ «Սփիւռքի մտաւորականները որոշակի խանդով վերաբերուին դրան»: Այս բաժնին դեսպանին եզրակացութիւնը այն կ'ըլլայ որ «Սփիւռքի հետ մեր համագործակցութիւնը մեր գործունէութեան ամենայաջող էջը չէր»:

Ֆ. Մամիկոնեան չէ անդրադարձած, կամ չէ ուզած անդրադառնալ որ համայնքին մտաւորականներուն նախանձի զգացումներ վերագրելով կը հակասէ ինքն իրեն: Թէ՛ կը շեշտէ որ դեսպանատան գործը Գերմանացիներուն հետ աշխատիլ է եւ ոչ թէ հայութեան գոյութեան պահպանումը, եւ թէ՛ անուղղակի կերպով, համայնքին գաղափարախօսի դեր մը կը վերագրէ նոյն դեսպանատան: Պէ՞տք է հետեւցնել որ համայնքին վերապահուած աշխատանքի բացառիկ բաժին մըն է գաղափարախօսականը: Այլապէս ինչո՞ւ դեսպանատան գոյութեամբ պզտիկնար տեղւոյն մտաւորականներուն դերը որպէս գաղափարախօս: Հետաքրքրական պիտի ըլլար այս նիւթին մասին ունենալ գերմանահայ համայնքին մտաւորականներուն մտածումներն ու արժեւորումներն ալ: Մանաւանդ որ դեսպանը իր արտայայտութեան շարունակութեան մէջ երեւոյթը կ'ընդհանրացնէ, Գերմանիոյ պարագայէն անցնելով ամբողջ Սփիւռքին: Հարցազրոյցին մէջ երկրորդ հետաքրքրական բաժին մը, գերմանական «Ֆոքուս» թերթին Ֆ. Մամիկոնեանի հետ բաւական անհամ խնդրին կ'առնչուի: Ծանօթ է որ թերթը ծանր ամբաստանութիւններ ունեցած էր դեսպանատան հասցէին, վարկաբեկիչ գործունէութեան մը վերագրումով: Ֆ. Մամիկոնեան հերքած էր գրուածները, անուանարկութեան դատի դիմելու հաստատ որոշումով: Յետոյ առօրեայ պատահարներու յաջորդութեան մէջ խնդիրը մոռցուած էր, հետաքրքրութիւնն ալ մարած: «Պատմությունն ինչո՞վ վերջացավ» հարց կուտայ Ա. Յովսէփեան, թարմացնելով նիւթը: Դեսպանը եղածին մէջ «քաղաքական նպատակ» տեսնելով, կ'ըսէ թէ դիմած են դատարան ուր մերժուած է դատը. Պավարիոյ դատարանը պահանջած է որ Հայաստանի դեսպանատունը ներկայացնէ Հայաստանի նախագահի յատուկ լիազօրագիրը: Ատիկա «անհեթեթ բան» է Ֆ. Մամիկոնեանի համար: Ինք Հայաստանը ներկայացնելու լիազօրագիրը Գերմանիոյ նախագահին յանձնելէ ետք, ներկայացնելու չէր նաեւ բոլոր դատարաններուն: Կ'ըսէ թէ երկրին Արտաքին Նախարարութիւնն ալ զարմացած է պատահածին, բայց ըսած են թէ ոչինչ կրնան ընել, քանի որ «դատարանը անկախ է պետությունից»: Ինք կրկնելով հանդերձ թէ չի նկատեր որ «դրանով հարցը փակուած է», բայց պահելու իր կամքին մասին ոչ մէկ շօշափելի ապացոյց կուտայ, բացի աւելցնելէ որ ինք հետեւողական է, այսօր ալ պատրաստ է դատարան դիմելու, բայց որպէս մասնաւոր անձ չի կրնար որովհետեւ դեսպանին անձը այդ յօդուածով ուղղակի շօշափուած չէ:

Ֆ. Մամիկոնեանի աշխատանքին արժեւորումին կ'ակնարկուի վերջին հարցումով. Ա. Յովսէփեան կը յիշեցնէ շշուկները թէ դեսպանը «վայ աշխատած» է, նախագահին Գերմանիա այցը կազմակերպած չըլլալով ու ատոր համար ալ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան իրեն նոր աշխատանք չէ առաջարկած: Այս բաւական ճակատային հարցումին, պատասխանը «Ֆոքուս»ի հարցէն աւելի բարդ կացութեան կը մատնէ դեսպանը: Նախ զարմանքի պէս արտայայտութիւն մը կ'ունենայ. երեք տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին միշտ ալ զգացած է նախագահին «շահագրգռուածութիւնը իմ յաջող աշխատանքում: Դժուարանում եմ պատասխանել թէ ինչո՞ւ նախագահը ինձ նոր աշխատանք չի առաջարկել»:

Շատ հաւանօրէն, գրեթէ ոչ ոք պիտի գտնայ այս հարցումին պատասխանը որ բազմութիւններու համար հետաքրքրական ընոյթ ալ չունի: Ինչ կը վերաբերի իրեն, նոյնիսկ եթէ չփոխուի նախագահին վերաբերումը, կրնայ գոհանալ խորհըրդականի աշխատանքով զոր հայ — գերմանական կապերու ամրապնդումին համար իրեն յանձնել կը մտածեն գերմանացի դիւանագէտները, ինչպէս յայտնած են Նոյեմբեր 5—ի հրաժեշտի իր ընդունելութեան ընթացքին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԱՈՒՇՎԻՑԻ ՄԷՋ

ԱՈՒՇՎԻՑԻ ՄԷՋ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԵՄԻՆԱՐԻ ՄԸ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Վերջերս ստեղծուած Եւրոպայի Երկտասարդաց Համալսարանի վարչութիւնը Դեկտ. 6 — 13 ժամանակաշրջանին առաջին միջազգային գիտաժողովը եւ լսարանը կազմակերպեց նացիական ցեղասպանութեան յանցագործութեամբ վատահամբաւ հանդիսացած Աուշվից գիւղաքաղաքին մէջ: Եւրոպայի զանազան համալսարաններէն, ինչպէս եւ Իսրայէլէն հրաւիրուած դասախօսներու խումբ մը կը մասնակցէր այս լսարանին առընչուող գիտաժողովներուն: Ամերիկայէն հրաւիրուած էր միայն հայ գիտական փրոֆ. Վահագն Տատրեան, որ իր դասախօսութեամբ եւ լսարանային զանազան վիճաբանութիւններուն ելոյթ ունեցաւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

80 ուսանող եւ ուսանողուհիներ ընտրուած էին մասնակցելու այս լսարանային գիտաժողովին, ներկայացնելով եւրոպական հետեւեալ երկիրները՝ Ֆրանսա, Պելժիա, Բելառուսիա, Ֆինլանտա, Գերմանիա, Անգլիա, Պոլոնիա, Նորվեկիա, Շուէտ, Կիպրոս եւ Իսրայէլ: Այս գիտաժողովի բացառիկ կարեւորութիւնը կը շեշտուէր այն հանգամանքով, որ զայն հովանաւորողը եւ ֆինանսաւորողը Եւրոպական Միութիւնն էր, իսկ կազմակերպողը՝ Պրիւսէլի Համալսարանի Միջազգային Յարաբերութեանց Ուսումնասիրութեան Կեդրոնը:

Իբրեւ գլխաւոր ատենախօսող՝ Փարիզէն հրաւիրուած էր Ֆրանսայի ակադեմիկոս Ալֆրէտ Կրոսէր, որ նկատելով փրոֆ. Վահագն Տատրեանի ներկայութիւնը հիւրերու դասին մէջ, վար դրաւ իր գրաւոր ճառը եւ ըրաւ հետեւեալ միջանկեալ ուշագրաւ յայտարարութիւնը.— «Ուրախ եմ որ հրաւիրած էք պարոն Տատրեանը. արդարեւ ցեղասպանութեան ուսումնասիրութիւնը արդիւնաւէտ կրնայ ըլլալ միայն բաղդատական մեթոտով. հրէական Ողջակիզումի ուսումնասիրութիւնը պէտք է առնչել ուրիշ ցեղասպանութիւններու եւ ատոր համար հարկ է ձերբազատիլ մենաշնորհի հոգեվիճակէն»:

Շարունակելով իր ճառը, փրոֆ. Կրոսէր այպանեց Թուրքերու տեւական ուրացումը հայկական ցեղասպանութեան գծով, աւելցնելով, որ թէեւ այսօրուան Թուրքերը անհատաբար յանցապարտ չեն կրնար նկատուիլ, բայց Թուրքիա իբրեւ բարոյական ամբողջութիւն եւ անձնաւորութիւն պատասխանատու է, հայկական ցեղասպանութեան իրագործման եւ ատոր ունեցած հետեւանքներուն համար: Հարկ է նշել հոս, որ Կրոսէր այն մասնագէտն է, որ ընդարձակ ներածական մը գրած է փրոֆ. Տատրեանի «Հայկական Ցեղասպանութեան Պատմութիւնը» գրքին ֆրանսերէն թարգմանութեան, զայն որակելով «բացառիկ գիրք մը» եւ զոր Փարիզի Սթոք հրատարակչութիւնը անցեալ տարի Ապրիլին լոյս ընծայեց: Մինչ այդ Ֆրանսայի հայկական Ֆորումը այդ գիրքէն 25 օրինակ նուէր ղրկեց բաժնելու համար Աուշվից եկած ֆրանսախօս մասնագէտներու եւ քանի մը ուսանողներու: Բացի դասախօսութիւններէն եւ լսարանային վիճաբանութիւններէն, մասնակիցները հրաւիրուեցան այցելելու Աուշվից—Պիրքը Նաուի կեդրոնացման ճամբարները:

Արհեստավարժ առաջնորդներ մանրամասնօրէն բացատրեցին կայանի բոլոր գործողութիւնները իրենց հանգրուանային փուլերով, նկարագրելով մահացու զանգուածային թունաւորման մեքենայականութիւնները, հրկիզման փուռերը եւ յառաջ եկող մոխիրներու բլուրները: Նացիներու դէմ դիմադրութեան հերոսներու յատուկ բաժնին մէջ ցուցադրուած են շարք մը նկարներ, ներառեալ ֆրանսական դիմադրութեան ռահվիրաներէն Մանուշեանի նկարը՝ յարակից բացատրութիւններով: Հայազգի այլ զոհեր նոյնպէս մաս կը կազմէին Աուշվիցի թանգարանին մէջ յիշատակուած բազմաթեւակ զոհերուն: Նախ, Ֆրանսայէն տեղահանուածներուն մէջ կան Ֆրանսա հաստատուած ոչ—Ֆրանսահպատակ Հայեր եւ յետոյ խորհրդային բանակէն գերի ինկած անթիւ հայ զինուորներ, որոնք փճացան այս կայանին մէջ պատերազմի սկզբնական շրջանին:

Փրոֆ. Տատրեանի դասախօսութիւնը մաս կը կազմէր Լսարանի բաղդատական վերլուծումներուն բաժնին, ուր հայկական, հրէական եւ ռուանտական ցեղասպանութիւններու հասարակաց գիծերը վեր առնուեցան. արդէն այս գիտաժողովի ծրագրին մէջ կրկնակիօրէն շեշտուած էր, որ 20—րդ դարու մէջ միայն հրէական, հայկական եւ ռուանտական զանգուածային սպանդները կրնան որակուիլ իբրեւ իսկական ցեղասպանութիւններ. նոյնիսկ Իսրայէլէն փրոֆ. մը յայտարարեց իր ելոյթին մէջ, որ հայկական ցեղասպանութիւնը տարակոյսէ դուրս է, բայց ակնարկելով ուրիշներուն բառ, որ Քամպոճը «Թերեւս» կարելի է ընդունիլ իբրեւ այդ, եւ Ռուանտան «հաւանօրէն»: Այս կեցուածքը մեծապէս նպաստեց, որ հայկական ցեղասպանութիւնը կրկնակի կերպով յիշուի բոլոր ներկայացուած գիտական զեկուցումներուն մէջ իբրեւ ընդունուած պատմական եղելութիւն:

Առ ի հետեւանք, շատ մը ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, որոնք առաջին անգամ է, որ կը լսէին հայկական ցեղասպանութեան մասին, սկսան յարուցած հետաքրքրութիւն ցոյց տալ այս նիւթին: Անոնցմէ ոմանք խնդրեցին եւ ստացան Տատրեանի հրատարակած գործերուն ցանկը: Բայց ամէնէն տպաւորիչ պահը Տատրեանի զեկուցումը աւարտելէն ետք էր. լսարանի տնօրէն փրոֆ. Ճոէլ Գոթէք հրապարակաւ յայտարարեց, որ այս արտակարգ դասախօսութիւնը ոչ միայն արժէքաւոր էր իր կառուցուածքով եւ բովանդակութեամբ այլեւ այն հանգամանքով, որ Տատրեան ցոյց տուաւ կազմակերպուած իմացականութիւն մը, շեշտելու համար իր այս հիացումը, փրոֆ. Գոթէք աւելցուց «Ես միայն մէկ պատմագէտ գիտեմ, որ այս իմաստով կրնայ մրցիլ փրոֆ. Տատրեանի հետ՝ փրոֆ. Ռաուլ Հիլպէրկը»: Հիլպէրկ հեղինակն է դասականացուած այն կոթողային երկհատոր գործին, որ «The Destruction of European Jews» խորագիրը կը կրէ:

Բացի իր դասախօսական զեկուցումէն, փրոֆ. Տատրեան Աուշվիցի հրապարակներէն մէկուն վրայ, ուր պատերազմի ժամանակ հրեաներով լեցուն գնացքներ իրենց մարդկային եւ մահուան դատապարտուած խեղճերը կը բեռնաթափէին, հարցազրոյցի մը հրաւիրուեցաւ Europe by-Satellite հեռատեսիլի տնօրէններէն մէկուն կողմէ, ուր անդրադարձաւ հայկական ցեղասպանութեան: Աուշվիցի այցելութիւնը վերջ գտաւ կարճ սգահանդէսով մը, ուր Իսրայէլէն փրոֆ. Լորէնս Վայնպաում փրոֆ. Տատրեանէն խնդրեց, որ մոմ վառելով սգահանդէսը սկսի Աուշվիցի զոհերուն նուիրուած յուշարձանին շուրջ:

Լսարանին մասնակցեցան երկու վերապրողներ՝ մին հրէական Ողջակիզումի Աուշվիցի վերապրողներէն եւ միւսը Ռուանտայի վերջին ցեղասպանութենէն: Իսկ այս տողերու հեղինակը իբրեւ վեր—

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 6-ին եւ 7-ին «Հայ գիրքի օր» մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղի Գրասարածի յանձնախումբին: Բազմաթիւ գիրքեր գնուած են:

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Եկեղեցւոյ Շիրինօղլու սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին համերգ մը տուած է 15-ամեայ յօրինող, դաշնակահարուհի եւ երգչուհի Կատարինէ Ցոմանիսեան, Հայաստանէն: Ֆէրիգիւղի Սանուց Միութեան անդամներէն՝ Սէլին Թիւյախիւղի քարի գալուստի խօսքէն ետք, բեմ հրաւիրուած է «Մարմարա»ի խմբագրապետ՝ Ռ. Հատտէճեան ներկայացնելու համար երիտասարդ արուեստագիտուհին: Ան իր առաջին երգը գրած է չորս տարեկանին եւ ցարդ 100 երգերու հեղինակ է: Համերգին յաջորդած է ընդունելութիւն մը:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ «ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ» ՈՒԱԼԹԸՐ ՔԱՐԱՊԵԱՆ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբին տարեկան ճաշը, որուն ընթացքին «Տարուան Մարդը» հռչակուած է Գալիֆորնիոյ նահանգի Ներկայացուցիչներու Տան մեծամասնութեան ղեկավար եղած եւ հայկական գաղութին իր նուիրատուութիւններով եւ գործունէութեամբ օգտակար հանդիսացող Ուալթըր Քարապեան: Իսկ հայութեան առնչուող հարցերուն ծառայող Սան-Ֆրանսիսքոյի քաղաքապետ Ուիլլի Պրաուն պարգեւատրուած է «Ազատութեան» մրցանակով: Ներկայ եղած են 750 հոգի, որոնց կարգին ծերակուտական Պարպարա Պաքսըր, Լոս-Անճելըս քաղաքի բարձրաստիճան դէմքեր՝ դատախազ, ոստիկանապետ, դատաւոր, թաղապետական խորհուրդի անդամներ, Արցախի Մշակոյթի նախարարը՝ Ալմէն Սարգսեան եւ հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Հանդիսութիւնը վարած է Րաֆֆի Համբարեան: Խօսք առած են Հայ Դատի Յանձնախումբին ատենապետը՝ Արմանտ Բէզօեան, ծերակուտական Պարպարա Պաքսըր, Սան-Ֆրանսիսքոյի քաղաքապետ Ուիլլի Պրաուն, Սան-Ֆրանսիսքոյի Հայ Դատի Յանձնախումբի ատենապետ Խաժակ Սարգիսեան եւ Ուալթըր Քարապեան: Ցուցադրուած է Հայ Դատի Յանձնախումբին գործունէութիւնը ներկայացնող տեսերիզ մը:

ՄԻՋԻՆ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Սան-Ֆրանսիսքոյի Հայաթ Ռիճընսի պանդոկին մէջ, Նոյեմբեր 22-24, տեղի ունեցած է Միջին-Արեւելեան Ուսումնասիրութիւններու Ընկերակցութեան տարեկան համագումարը, ուր, հարիւրաւոր աշխատանիստերու կողքին, ներկայացուած են նաեւ հայկական երկու նիստեր: Առաջինին նիւթը եղած է՝ «Հայ մամուլի դերը սփիւռքահայ ինքնութեան կազմաւորման եւ վերակազմաւորման մէջ»: Ծիլա Այվազեան ներկայացուցած է 1908-1915 ժամանակաշրջանի Պոլսահայ մամուլը՝ ընդհանրապէս, եւ «Ձայն Հայրենեաց» պարբերաթերթը՝ մասնաւորաբար: Ռուբինա Փիրումեան ներկայացուցած է Պոսթընի «Հայրենիք» ամսագրի շուրջ յիսնամեայ երթն ու դերը, մինչեւ իր փակումը 70-ական թուականներուն: Յասմիկ Թաշճեան ներկայացուցած է Հալէպի, ապա Պէյրութի «Նայիրի» ամսաթերթի եւ շաբաթաթերթի շուրջ քառասնամեայ դերը: Նիստը վարած է Ռիթա Որբերեան: Երկրորդ նիստին նիւթը եղած է՝ «Երկու աշխարհներու միջեւ. հայրենիքի եւ իր աւանդութիւններու արձագանգը Ի. դարու Հիւսիսային Ամերիկայի հայ գրականութեան մէջ». Փրոֆ. Փիթըր Քաուի ներկայացուցած է «Մանկութեան յուշեր, չափահասներու երազներ, շրջանային գրողը Ամերիկայի մէջ» նիւթը: Փրոֆ. Տէյվիտ Քալոն խօսած է «Հայերը եւ Ասորիները. Ուիլեամ Սարոյեանի Հայրենիքի որոնումը» նիւթին մասին: Փրոֆ. Լօրըն Շիրինեան ներկայացուցած է «Հայաստանի ցոլացումը ամերիկահայ բանաստեղծութեան մէջ» նիւթը, իսկ Անահիտ Արամունիի նիւթը եղած է՝ «Հայրենիքի ցոլացումը իբրեւ ինքնութեան եւ պատականելիութեան որոնում՝ Յակոբ Կարապենցի գրականութեան մէջ»: Աշխատանքը վարած է փրոֆ. Գէորգ Պարտաքճեան:

ԱՆՁԱ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՆՁԱ-ն բարեսիրական կազմակերպութիւն մըն է, հիմնուած 1947-ին, գլխաւոր նպատակ ունենալով գաղթականական գործերը դիւրացնել անոնց՝ որոնք կը փափաքին Միացեալ-Նահանգներ գաղթել, նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն հասցնելով անոնց: Մինչեւ այսօր ԱՆՁԱ Միացեալ-Նահանգներ փոխադրած է շուրջ 55 հազար հայ գաղթականներ՝ Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Իրաքէն, Եգիպտոսէն եւ Հայաստանէն: Գաղթականական այս կարեւոր գործողութիւնները կատարուած են ղեկավարութեամբ ձորձ Մարտիկեանի եւ յաջորդաբար՝ իրաւարան Սուրէն Սարոյեանի: ԱՆՁԱ-ի ներկայ վարչութիւնը որոշած է Բարեսիրական կազմակերպութեան հիմնադրամը օգտագործել հայկական վարժարաններու եւ զանազան հաստատութիւններու օժանդակելու համար: Անցեալ տարի կազմակերպութիւնը 300 հազար տոլարի նուիրատուութիւն կատարած է Միացեալ-Նահանգներու հայկական վարժարաններուն եւ զանազան կազմակերպութիւններու: Այս տարի եւս ԱՆՁԱ-ի վարչութիւնը շուրջ 500 հազար տոլարի նուիրատուութիւն կատարած է հայկական վարժարաններու, Հ.Օ.Մ.-ի, Հայ Ֆիլմ Հիմնարկութեան եւ Ամերիկայի Հայկական գրադարանին եւ թանգարանին: Վարչութիւնը վերջերս որոշած է իրագործել նոր մշակուած ծրագիր մը, այն է՝ ԱՆՁԱ-ի անունով ստեղծել կրթական հիմնադրամ մը՝ նպաստելու համար հայկական բոլոր վարժարաններու այն ուսանողներուն, որոնք կ'արժանանան ուսումնական բարձրագոյն նիշերու եւ նիւթապէս օժանդակել Հայկական Ընկերային Ծառայութիւն ունեցող այն կազմակերպութիւններուն, որոնք կը զբաղին հայ գաղթականներու հարցերով:

ՉԱՐԵՆՑԻ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՖԵՐԱՀԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 29-ին, տեղի ունեցած է Չարենցի ծննդեան 100-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը, կազմակերպութեամբ տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Տիկին Լօժէնի Պետրոսեան, ներկայացնելով Չարենց բանաստեղծը եւ կրքոտ հայրենասէրը: Բանախօսած է վարժարանին տնօրէնը՝ Մարգպետ Մարկոսեան, պատկերացնելով Չարենցի մուտքը հայ գրականութեան մէջ, անդրադառնալով անոր հանդիպումին Վահան Նաւասարդեանի մօր հետ եւ վեր առնելով ազգային-հանրային գործիչի անոր դիմագիծը: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են վարժարանին աշակերտներն ու ուսուցիչները: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ապրողներու երրորդ սերունդի ներկայացուցիչը, իր բազմաթիւ արտայայտութիւններով շեշտեց հայկական ցեղասպանութեան ահաւոր տարողութիւնը եւ վերջին նիւթերէն մէկուն այդ երկու վերապրողներու հետ կարճ հարցազրոյց մը վարեց, ցեղասպանական հոգեկան տագնապներուն կապակցութեամբ: Բայց այդ ներկայ էր նաեւ Թուրքիոյ Մարդկային Իրաւունքներու կազմակերպութեան մէկ ներկայացուցիչը, որ ոչ միայն բոլոր նիւթերուն մասնակցեցաւ, այլեւ անդադար նօթեր առաւ:

Լսարանի աւարտին, մասնակցող ուսանողները թէ՛ գրաւոր եւ թէ՛ բերանացի կերպով փրոֆ. Տատրեանի դասախօսութիւնը ընտրեցին իբրեւ ամենայաջողը եւ ամենատպաւորիչը: Այս առթիւ սեմինարի տնօրէնութիւնը պաշտօնապէս հրաւիրեց Տատրեանը, որ բարեհաճի կրկին մասնակցիլ յառաջիկայ տարի տեղի ունենալիք սեմինարին:

ԹԷՔՆԻՔ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ

Լսարանային գիտաժողովը, ինչպէս նշուեցաւ վերը, կազմակերպուած էր Պրիւսէլի համալսարանին կողմէ, Եւրոպական Միութեան հովանաւորութեան տակ. ծրագրելով այս առթէն, փրոֆ. Տատրեան խորհրդակցեցաւ գլխաւոր կազմակերպիչ փրոֆ. Ալէն Վերհակէնի հետ, որպէսզի նախապատուութիւն տրուի Հայաստանին՝ Եւրոպական Միութենէն ստանալու համար լայնածաւալ թէքնիք օգնութիւն: Այս Միութիւնը քանի մը տարի առաջ 200 միլիոն տոլարի եւրոպական պիւտճէ մը ստեղծած էր օգնելու համար նախկին խորհրդային Հանրապետութիւններու վերականգնման գործին: Պրիւսէլի համալսարանը, իբրեւ գլխաւոր կիրարկողը այս ծրագրին, անցեալին մեծ յաջողութեամբ այսպիսի օգնութիւններ ընծայեր է Պալթեան Հանրապետութիւններուն: Փրոֆ. Վերհակէն, որ անձամբ հրաւիրած էր փրոֆ. Տատրեանը այս գիտաժողովին, մեծ յօժարակամութեամբ իր պատրաստակամութիւնը յայտնեց, այս գծով անմիջապէս գործի անցնելու Պրիւսէլ իր վերադարձին: Տատրեանի հետ նախնական խորհրդակցութիւններէ յետոյ ան նոյնիսկ որոշ խանդավառութիւն ցոյց տուաւ Երեւանի Համալսարանին օգնելու համար՝ եթէ որոշ պայմաններ լրացուին եւ բազմակողմանի խորհրդակցութիւններ Երեւանի եւ Եւրոպական Միութեան հետ յաջող կերպով իրենց լրումին հասնին:

Իբրեւ նախկին ուսանող մաթեմաթիկի եւ համոզուած, որ 21-րդ դարու գրեթէ բոլոր գիտական եւ ճարտարարուեստային նուաճումները պայմանաւորուած պիտի ըլլան մաթեմաթիկի եւ բնագիտութեան (ֆիզիք) արձանագրելիք նուաճումներով, փրոֆ. Տատրեան առաջարկեց, որ Երեւանի Համալսարանին ըլլալիք օգնութեան համար այս ճիւղերուն նախապատուութիւն տրուի: Եթէ այդ չյաջողի, այն ատեն ուրիշ ճիւղեր նկատի պիտի առնուին, ինչպէս ընկերային կամ քաղաքական գիտութիւններ: Բայց եթէ ամէն ինչ յաջող ընթանայ, Երեւանի մաթեմաթիկոսները պիտի ստանան ամենահուժկու համակարգիչներ, դասագիրքեր, ինթէրնէթի նոր հանգոյցներ եւ աւարտական ուսանողներ Եւրոպա ղրկելու նիւթական օգնութիւն

ԵՂԻԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԴ.

Վաճառականը զինք ընդունեց քաղաքավար բայց պաղ կերպով: Իր անունին շուրջ մղուած պայքարը անհաճոյ դարձած էր իրեն:

— Կարդացի՞ք այս օրուան «Հանրային Կարծիք»ը, հարցուց Սուսերեանց, երբ աթոռին վրայ տեղաւորուեցան:

— Այո՛, կարդացի, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի չոր կերպով:

— Ի՞նչ կը խորհիք այս մասին...

— Կը խորհիմ թէ յանցանքը ձերինն է:

— Մերի՞նը, գոչեց Սուսերեանց զարմացած:

— Բնականաբար, եթէ դուք իմ անունս մէջտեղ չնետէիք, այս բաները չէր գրուեր ... ես Թօղուցի հեռացայ թաղէն որպէսզի գլուխս հանգիստ ըլլայ՝ դուք տակաւին օձիքս թող չէք տար:

— Իբրեւ կուսակցութեան գլուխ՝ պէտք է մնաք պատնէշին վրայ...

— Ո՞ր պատնէշը, ի՞նչ պատնէշ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի անհամբեր:

— Ընտրական պայքարի պատնէշին վրայ, որոշեց Սուսերեանց:

Վաճառականը սրտմտած ոտքի ելաւ եւ պոռաց.

— Աղբար, չեմ ուզեր, ես Թաղական պիտի չըլլամ ... Աստուծոյ սիրուն, հանգիստ թողուցէք զիս, ալ կ'օգտէ ինչ որ քաշեցի ... գիտցած եղէք որ եթէ ընտրուիմ՝ անմիջապէս պիտի հրաժարիմ ... Ես ա՛լ քաշուեցայ այդ տեսակ գործերէն, Թաղական Խորհուրդին ալ խերը անիծեմ, ազգին ալ ... ես հայ չե՛մ ... հասկցա՞ք ... զարմանալի՞ բան, պայքար պիտի մղէք՝ մղեցէք, բայց զիս մէջը մի՛ խառնէք... Պօղոսէն զատ թաղին մէջ ուրիշ մարդ չկա՞յ...

— Մեզի համար ձեր անձը բնաւ նշանակութիւն չունի, բացատրեց Սուսերեանց. մենք անձնականութեամբ չենք շահագրգռուիր, մեր պայքարը զուտ սկզբունքային, գաղափարական է:

— Աւելի լաւ, ուրեմն օձիքս ձգեցէք...

— Երբեք մենք ձեր օձիքէն չենք բռնած:

— Հապա ի՞նչ է այս ըրածնիդ:

— Մենք սկզբունքային հողի վրայ կը կռուինք, եւ որովհետեւ պարագաներու բերումով ձեր անձը այդ սկզբունքը կը ներկայացնէ՛ մենք պէտք ունինք ձեր անձին, ոչ թէ իբր Պօղոս էֆէնտի Ծորակեան, այլ իբրեւ սկզբունքային էութիւն, իբրեւ «անթիթէզ»...

— Անթիթէզ մանթիթէզ չեմ գիտեր, իմ խելքս ատանկ բաներու չի հասնիր, պոռաց վաճառականը, իմ անունս մէջը մի՛ խառնէք վէսսէլամ ... չեմ ուզեր, չեմ ուզեր, չեմ ուզեր, չեմ ուզեր...

— Կրնաք ուզել կամ չուզել, դա նշանակութիւն չունի, պատասխանեց Սուսերեանց պաղարիւնով, ձեր մէջը մենք կը տեսնենք երկու որոշ անձ, անհատական մարդը որ մեզ բնաւ չի շահագրգռեր եւ հանրային հասարակական մարդը: Անհատական մարդը կրնայ իր որոշ աշխարհայեացքը ունենալ, մենք կը յարգենք կարծիքի ու գաղափարի ազատութիւնը, բայց հանրային մարդը իր կուսակցութեան կը պատկանի. նա որպէս հաւաքական մարմնի մասնիկ՝ չի կրնար իր կուսակցութեան հայեցակէտը չունենալ...

— Ես կուսակցական չեմ, աս ուրկէ՞ հանեցիր ... ի՞նչ կուսակցութիւն է ըսածդ...

— Ինչ որ է, Պօղոս էֆէնտի, մենք ձեզ կուսակցական կը նկատենք եւ ասոր համար կ'ուզենք ձեր պատիւը բարձր բռնել: Այս նպատակով ահա՛ յօդուած մը պատրաստած ենք զոր անպատճառ թերթի մէջ հրատարակել պիտի տանք:

— Ո՞ր թերթին մէջ պիտի տպէք ձեր պատասխանը, հարցուց:

— Դեռ չենք որոշած, պատասխանեց Սուսերեանց, նախ պէտք է որ թերթին որուելիք գումարը ապահովենք:

— Ասիկա դիւրին է, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, ես պէտք եղածը կը վճարեմ, պայմանաւ որ բնաւ մէկը չիմանայ ... չեմ ուզեր որ ասկէ ետք իմ անունս խառնուի այս տեսակ թաղական խնդիրներու ... իսկ դրամը տալուս պատճառը այն է որ այդ անամօթները չկարծեն թէ իրենց պատասխան տուող չկայ...

Պօղոս էֆէնտի ժիլէին գրպանը խառնեց, երբ ոսկի հանեց Սուսերեանցին տուաւ եւ ըսաւ.

— Կարծեմ ասիկա բաւական է:

— Անպայման, պատասխանեց միւսը:

— Սանկ զօրաւոր բան մը գրել տուէք:

— Ջախջախիչ ... միայն թէ այսչափով խնդիրը չի լմննար, մենք ուրիշ «միսիայ»ով մը եկած ենք հոս...

— Ի՞նչով եկած էք, հարցուց Պօղոս էֆէնտի, չկրնալով հասկնալ Սուսերեանցի ըսածը:

— Այսինքն մասնաւոր պաշտօնով մը, թարգմանեց պարոն Թորգոմ:

— Ի՞նչ պաշտօն է այդ...

— Ցանուն թաղեցիներուն եկած ենք պահանջելու որ վերադառնաք ձեր թաղը, ըսաւ Սուսերեանց:

— Այդ անկարելի է...

— Անպայման պէտք է վերադառնաք:

— Պարապ տեղը մի յոգնիք, երդում ըրած եմ այդ թաղը ոտք չկոխել. ասկէ զատ բժիշկն ալ արգիլած է արդէն, Ք. թաղին օդը կնոջս կը վնասէ կոր:

— Պէտք չէ մերժէք մեր հրաւէրը:

— Բացարձակապէս կը մերժեմ:

— Մենք այստեղէն չենք հեռանար մինչեւ որ ձեր հաւանութիւնը չառնենք:

— Կ'աղաչեմ մի՛ ստիպէք, պարապ տեղը գլխս կը բարկացնէք կոր, անկարելի է կ'ըսեմ կոր, ա՛, պարապ խօսք հասկցէ՛ք:

(Շար. 74)

ՍԷՆ – ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԷՆՕ. –

Պ. Սարգիս Օհաննէսեան,
Տէր եւ Տիկին Ժան Օհաննէսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Այվազեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յարութ Օհաննէսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Օհաննէսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժորժ Օհաննէսեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ – մօր՝

ԽԱԹՈՒՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 26–ին, 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 30–ին, ժամը՝ 10–ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին

40, rue d'Arménie

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն – Մօրիս տը Պէնոյի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

21, Route de Genève,
01700 St-Maurice de Beynost.

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
Պատարագ, ժամը՝ 11–ին:
ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
ժամը՝ 11–ին, պատարագ, Աստուածայայտնութիւն եւ Քրիստոսի մկրտութիւն:
ժամը՝ 13–ին, ճաշ, նախագահութեամբ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ
Մասնակցութիւն՝ 120 Ֆր., մանուկներ 80 ֆրանք:

GRAND REVEILLON
DU 31 DECEMBRE 1997

à l'Espace Tête d'Or
LYON - VILLEURBANNE

organisé par
FRANCE - KARABAGH
et les Associations Arméniennes

EXCEPTIONNEL!
ARARAD AHARONIAN
et son Orchestre
pour la première fois à Lyon

et le DJ DIDIER

Buffet de spécialités arméniennes

Prix d'entrée: Adultes 180 F.
Enfants —13 ans : 90 F.

Renseignements et réservations :

- MCA DECINES Tél. 04.78.49.42.97
- MCA VILLEURBANNE Tél. 04.78.93.57.43
- MCA VIENNE Tél. 04.74.53.13.80
- EGLISE ARMENIENNE DE LYON Tél. 04.78.60.47.18

EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SOURP KEVORK
42, Bd des Grands Pins — Saint-Loup
13010 MARSEILLE

Noël Arménien
Diner avec Animation musicale
Samedi 3 Janvier à 20 heures
— P.A.F. : 150 F. —

Réservations auprès du Conseil d'Administration :
04 91 47 71 31 et 04 91 44 95 18.

Պօրծաքեան ընտանիքը
ցաւով կը ծանուցանէ իրենց մօր՝

ԱՐՍԻՆԷ ՊՕՐԾԱՔԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Պայրամեան)

մահը որ պատահեցաւ Ծննդեան օրը, Դեկտեմբեր 25–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 30–ին, ժամը՝ 11–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

Երկուշաբթի, Յունուար 5–ին, ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ–ի տօնին առթիւ, ժամը 17·15–ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ, որուն ընթացքին հայ մանուկները պիտի հաղորդուին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԵԱՆԻ
փափաքն է եւ որոշումը, որ ամէն տարի նոյն Թուականը ըլլայ հայ մանուկներու օր:

Ընդառաջելով Սրբ. Հօր առաջարկին, Մայր Եկեղեցւոյ «Խաչատուր Աբովեան» միօրեայ դպրոցի հոգաբարձութիւնը այս առթիւ կը կազմակերպէ՝

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Պատարագի աւարտին, Ջրբաշեան սրահին մէջ պիտի ժամանէ Կաղանդ Պապիկը՝ բաշխելու համար կաղանդչէք գաւթի բոլոր մանուկներուն:

Մեծ հաճոյքով կը հրաւիրուին ծնողները, որ ներկայ ըլլան պատարագին եւ մասնակցին նոյն տօնախմբութեան:

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

EVENEMENT LINGUISTIQUE

Parlez Arménien en 7 Leçons !

EN 50 HEURES

avec le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
de Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN

- *Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à parler, lire et écrire l'arménien.*
- *Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.*
- *Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.*

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél. : 01. 47. 50. 97. 51.
après 18h.

— ԾՆՈՒՆԴ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 1
Կաղանդ, Տարեմուտ, Գ. օր, Ծննդեան Պահոց:
ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 4–ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·15–ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Ծանօթ. — Պատարագէն ետք՝ հոգեհանգիստ չի կատարուիր:
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին:
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՍՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք կը կատարուի:
Ծանօթ. — Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:
Պետական տնօրինութեամբ, բոլո՛ր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ Իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
Ընթերցուածք ժամը 16·30:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17·30:
Երեքշաբթի, Յունուար 6
Ժամերգութիւն ժամը 9·30:
Պատարագ ժամը 10:
Ջրօրհնէք ժամը 12–ին:
Չորեքշաբթի, Յունուար 7
Պատարագ ժամը 10:
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն Ննջեցելոց ժամը 11·45:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան:
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16-ին:
Ընթերցուածք ժամը 16·30–ին:
Պատարագ ժամը 17–ին:
Կը պատարագէ՝
ՏԱԹԻՒ ԱԲԵՂԱՅ ՑԱԿՈԲԵԱՆ
(Հոգեւոր Հովիւ Ս. Քէբէքէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ)
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30–ին:
Պատարագ ժամը 10–ին:
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Մեռելոց
Պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ժամը 17–ին. — Ընթերցում Մարգարէութիւններու դպրոցի աշակերտներու կողմէ:
ժամը 18-ին. — Ճրագալոյցի պատարագ Եկեղեցւոյս կիրակնօրեայ դասընթացքներու աշակերտներու մասնակցութեամբ:
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·30–ին:
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին:
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէք:
Նկատի ունենալ որ այդ օրը հոգեհանգստեան պաշտօն չի կատարուիր:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան:
Ընթերցուածք ժամը 16·30–ին:
Պատարագ ժամը 17·15–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը 8·30:
Հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէքի արարողութիւն, ժամը 9·30:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագին կը մասնակցին Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Յիշատակ Մեռելոց:
Պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Երկուշաբթի, Յունուար 5
Ճրագալոյց ժամը 17–ին, գիրքերու ընթերցում եւ պատարագ:
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Ս. Ծնունդ
Պատարագ ժամը 10–ին:
Ջրօրհնէք ժամը 12–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien
SAMEDI 3 JANVIER
à partir de 22 heures 30
339, avenue du Prado— 13008 Marseille
Renseignements & Réservations :
Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).
P.A.F. 80 F. + consommation.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

UGAB — UGAB — UGAB —

REVEILLON
St-Sylvestre

organisé par
UGAB - Jeunes
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Champagne, Cotillons, Animation, Noveau D.J.

le 31 Décembre à partir de 22 heures
— *Entrée* : 180 *Frs.* —

Contact, réservations :
Tél. : 06 09 91 89 24 / 06 81 37 26 81

UGAB — UGAB — UGAB —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31
MERCREDI
31 DECEMBRE
1997

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

73ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.279

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

73e ANNEE — N° 19.279

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 29/30)

1998-Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

Ազգային Ժողովի Դեկտեմբեր 27-ի նիստին հաստատուած է 1998-ի ելմտացոյցը: Ռ. Քոչարեան Խորհրդարանին շնորհակալութիւն յայտնած է այդ ուղղութեամբ տարուած միասնական աշխատանքին համար ու բսած թէ այս ելմտացոյցը իրականացնել բաւական դժուար կ'ըլլայ, քանի որ թիւերը մեծ են, եւ կառավարութենէն ամէնօրեայ աշխատանք կը պահանջուի: Ան աւելցուցած է թէ 1998-ի պիւտճէն ոչ միայն կառավարութեան, այլ նաեւ Ազգային Ժողովի պիւտճէն է եւ յոյս յայտնած է որ տարուան ընթացքին կառավարութիւնը կ'ունենայ Խորհրդարանին աջակցութիւնը պիւտճէն իրականացնելու համար:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄԱՄՈՒԼԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Դեկտ. 29-ին տեղի ունեցած է զանգուածային լրատուութեան միջոցներու ղեկավարներուն հետ վարչապետին աւանդական դարձած երկամսեայ հանդիպումը: Ռ. Քոչարեան ամփոփելով 1997-ի արդիւնքները, գոհացումով անդրադարձած է պիւտճէին գործադրութեան որ դրեթէ կատարուած է առանց պարտքերու: Խօսած է նաեւ սեփականաշնորհման գործընթացին եւ 1998-ի պիւտճէին ընդունման մասին: Ծրագիրներու եւ կարգ մը օրէնքներու նախագիծերու մասին արտայայտուելու ատեն վարչապետը յատուկ կարեւորութիւն ընծայած է պետական պաշտօնեաներու որակաւորման եւ անոնց աշխատանքին առաւել արդիւնաւէտութեան ու արհեստավարժութեան հարցին, աւելցնելով թէ այդ ուղղութեամբ պիտի մշակուի քաղաքային քաղաքականութիւն: Ըստ վարչապետին, 1998-ին կ'աշխուժացուին նաեւ կառավարման համակարգի կառոյցներու, ընկերային, կրթական եւ առողջապահական բնագաւառներու բարեփոխումները: Զրոյցի ընթացքին, բնականաբար, արծարծուած են նաեւ լրատու միջոցներու գործունէութեան, անոնց կատարուելիք օժանդակութիւններու եւլն. առընչուող հարցեր:

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ

Դեկտեմբեր 27-ին ադրբեջանական կողմէն կրակ բացուած է Տաւուշի Սեւքար բնակավայրի պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Յաջորդ օրն ալ Պառաւաքար գիւղը դնդակոծութեան թիրախ եղած է: Վնասուողներ չեն եղած: Հայկական կողմէն պատասխան գործողութիւններէ ետք կրակը դադրած է:

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի քաղաքապետ Վ. Սիրադեղեան քաղաքապետարանի արտաքին կապերու բաժնի պետ նշանակուած է Արթիւր Նահապետեանը, իսկ բնութեան եւ շրջապատի պահպանութեան պետ՝ Վահան Ցարութեանը: Դեկտեմբեր 29-ին երկու նոր պաշտօնատարները ներկայացուած են քաղաքապետարանի աշխատանքի խորհրդակցութեան մասնակիցներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 10 ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Տարեվերջին կատարուած աւանդական հարցախոյզով յայտնի դարձած են 1997-ի Հայաստանի տասը լաւագոյն մարզիկները: Երկրորդ անգամ անընդմէջ առաջին տեղը գրաւած է ազատ ոճի ըմբիշ, աշխարհի կրկնակի եւ Եւրոպայի ախոյեան արտաշատցի Արայիկ Գէորգեան: Բ. դիրքի վրայ հանդիսացած է Եւրոպայի երիտասարդներու եւ չափահասներու ախոյեան, յունահռոմէական ոճի ըմբիշ Կարէն Մնացականեան, իսկ երրորդ՝ աշխարհի ախոյենութեան արծաթէ մետալակիր, յունահռոմէական ոճի ըմբիշ Վահան Ջուհարեան: Այնուհետեւ տեղերը կը բաշխուին հետեւեալ ձեւով.-

4.- Արամ Թամազեան (կռփամարտ, համաշխարհային ախոյենութեան պրոնզէ մետալակիր),

5.- Երուանդ Գրիգորեան (համաշխարհային ախոյեան, սամբօ),

6.- Սուրէն Գարաջեան (համաշխարհային ախոյեան, քիքպոքսինկ),

7.- Վլադիմիր Ցակոբեան (համաշխարհային խմբովին ախոյենութեան պրոնզէ մետալակիր, ճատրակ),

8.- Սարգիս Սարգսեան (թենիս, միջազգային մրցումի մրցանակակիր),

9.- Զոյա Խաչատրեան (համաշխարհային ախոյենութեան պրոնզէ մետալակիր, սամբօ ըմբշամարտ),

10.- Եփրեմ Աւագեան (միջազգային մրցումներու մրցանակակիր, ծանրաձգութիւն):

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 16-ին, այլ խօսքով Գոփընհակընի ժողովի նախօրեակին, երեսփոխան Ֆրանսուա Ռոշպլուան, որու հայանպաստ դիրքը ծանօթ է, հարցապնդած է Արտաքին նախարարը Ղարաբաղի հարցին մասին: Ինք, երկարօրէն պարզած է իր տեսակէտը հիմնուած վերջին տարիներու դէպքերուն վրայ: Յիշել ետք Ֆրանսայի հին եւ սերտ կապերը Հայաստանի հետ, Ֆ. Ռոշպլուան անընդունելի կը գտնէ որ մեծ պետութիւնները պարտադրեն Հայաստանի յետադարձ մը: Կը հասկնայ Ազրպէյճանի ներկայացուցած շահերը, «քարիւղային այնքան հսկայ շահեր որ ժողովուրդի մը ազգային պահանջները երկրորդական գետնի վրայ կուգան»: Իր եզրակացութիւնը յստակ է՝ Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը:

Ցանուն Արտաքին Նախարարութեան որ բացակայ է, կը պատասխանէ Գործակցութեան եւ Ֆրանսախօսութեան Նախարարը՝ Շառլ Ժոսըլէն: Իր պատասխանին մէջ նորութիւն չկայ, Ֆրանսայի դիրքը հիմնուած է, կ'ըսէ, «ընդհանուր սկզբունքներու վրայ որոնք կը վերաբերին բոլոր հակամարտութեանց եւ ուրկէ չի շեղիր»: Ասոնք կը վերաբերին միջազգային իրաւունքին, Ֆրանսա կը պաշտպանէ, ի յառաջագունէ «Պետութեանց հողային ամբողջականութիւնը եւ ինքնիշխանութեան յարգանքը»: Հակիրճ պատմական մը ընելէ ետք այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքներուն, Շ. Ժոսըլէն կը կրկնէ Ֆրանսայի դիրքը, լայն ինքնավարութիւն եւ միջազգային հաւաքականութեան կողմէ երաշխաւորուած խաղաղութեան դաշինք մը:

Ֆ. Ռոշպլուան համաձայն չէ եւ կ'ըսէ.- «Ղարաբաղ գացած ըլլալով եւ բաւական լաւ ծանօթ ըլլալով կացութեան, հանդիպած ըլլալով Ռ. Քոչարեանի նախքան Հայաստանի վարչապետ ըլլալը – եղած է նաեւ Ղարաբաղի զինեալ ուժերու պետը եւ Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահ – կը խորհիմ որ ինչ որ կ'ուզեն Ղարաբաղցիները ամբողջական անկախութիւն է եւ ոչ թէ լայն ինքնավարութիւն: Այս ժողովուրդը պատրաստ է կռուելու, ինչպէս արդէն կռուեցաւ: Բազմաթիւ մեռեալներ եղան: Այսօր, Ղարաբաղցիք ապահովութիւն կ'ուզեն, իրենց Պետութեան անկախութիւնը կ'ուզեն եւ կը խորհիմ թէ Ֆրանսա այդ ուղղութեամբ պէտք է գործէ»:

ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Թուրքիոյ հեռատեսիլի «Սամանեօլու» կայանը Դեկտեմբեր 9-ին ազատ քննարկումի մը նիւթ ըրած է Ունեւորութեան տուրքը: Մասնակցած են մտաւորականներ, երեսփոխան մը ու այդ շրջանէն վերապրողներ: Բոլորը համակարծիք գտնուած են այն եզրակացութեան որ այդ տուրքը իրականութեան մէջ մեծ կորուստ պատճառած է երկրին:

Երեսփոխան Ե. Գարադոյունլու այդ կիրարկութեան մէջ շեշտած է «Օսմանեան քաղքենի դասակարգին եւ փոքրամասնութեանց պայքարին շարունակութիւնը: Ան աւելցուցած է թէ Տուրքը պետութեան ուղղակի միջամտութիւնն է անձնական սեփականութեան եւ զուրկ է իրաւական յենարանէ:

Ցայտագրին ղեկավարը միջազգային քաղաքական յարաբերութիւններու դասախօս տոքթոր Ա. Ազթար, հիմնուելով Ֆ. Խօզթէմի այս նիւթին մասին ամէնէն հանգամանաւոր հատորին տուեալներուն, կը տեղեկացնէ թէ հարկատուներուն 87%-ը ոչ-իսլամներ եղած են, ինչ որ ըսել կուտայ թէ տուրքը պաշտպանած է դրամագլուխը Թրքացնելու քաղաքականութիւնը: Ազթար ի միջի այլոց կը փոխանցէ կալուածներու պաշտօնէութենէն առնուած տեղեկութիւններ ալ ըստ որոնց 700 միլիոնոց ելմտացոյցին մէկ երրորդը (240 միլիոն) կը կազմէին տէր փոխած կալուածները: Արդարեւ, Ե. Գարադոյունլու կը մէջբերէ շրջանի վարչապետ Շ. Սարաճօղլուի հրահանգը Պոլսոյ ելմտական պատասխանատուին թէ «300 միլիոն կ'ուզեր մէկ ամսուան մէջ»:

«Ակօս» շաբաթաթերթը որ յապաւումներով եւ թարգմանաբար տուած է մասնակցողներուն արտայայտութիւնները (Դեկտեմբեր 19-ի թիւ), մէջբերած է նաեւ Ա. Ազթարի խօսքերը թէ տուրքը գանձուեցաւ ոչ միայն հարուստներէ, այլեւ արհեստաւորներէ, չարժավարներէ եւ թէ այդ օրերուն քաղաքին մէջ 2500 լիրայի տուն կը ծախուէր: Մտաւորական Ա. Պայրամօղլու նոյն առիթով ըսած է թէ Թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները այսօր ալ իրենց իրաւունքներուն տէրը չեն:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ»

Այս խորագիրով, Դեկտեմբեր 29-ի «Միլլիյէթ»ը կը գրէ Էրզրումի Ժէ. դարու հայկական եկեղեցիին մասին: Ռեֆահի կառավարութեան օրով, տեղւոյն քաղաքապետութիւնը Մշակոյթի նախարարութենէն արտօնութիւն խնդրելով զայն մզկիթի վերածած էր: Թերթը կ'ըսէ թէ այդ արարքը թէ՛ Պոլսոյ Հայերէն եւ թէ արտասահմանի Հայերէն բուռն հակազդեցութիւններու պատճառ եղած է որոնք հեռապատճէնով, նամակով, հեռաձայնելով բողոք յայտնած են: Որպէս արդարացում քաղաքապետին օգնականը ըսած է. «անփութութեան պատճառով եկեղեցին սկսած էր քանդուիլ: Ի վերջոյ աղօթատեղի մըն էր այդ վայրը: Մնաց որ հոս եկեղեցի յաճախելիք միակ քրիստոնեայ մը իսկ չկայ: Նոյնիսկ եթէ մէկ հոգի ըլլար որ հոն պիտի աղօթէր, եկեղեցին կը վերադարձնէինք»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Գալաբրեան ափերը խրած Արարատ նաւը 835 քիւրտ գաղթականներով առիթ տուած է մամուլին կրկին արծարծելու քրտական հարցը: «Լիպերասիոն» (Դեկտեմբեր 30) երեք էջեր կը նուիրէ ուր կը ներկայացնէ նաեւ կոտորակուած ժողովուրդի մը պատմականը: Թուրքիոյ մէջ, կը գրէ, կ'ապրին շուրջ 15 միլիոն Քիւրտեր, գլխաւորաբար հարաւ-արեւելեան շրջանը, բայց նաեւ Պոլիս: Թուրք բանակի եւ ՓՔՔ-ի ճակատումները, 12 տարուան մէջ, 25 հազար մեռեալ պատճառած են, մասնաւորաբար բնակչութեան մէջ եւ աւելի քան 3 միլիոն Քիւրտերու տեղահանութիւնը: Շուրջ 6 միլիոն Քիւրտեր կ'ապրին Իրան, 4 միլիոն ալ Իրաքի հիւսիսը ՄԱԿ-ի պաշտպանութեան տակ, մէկուկէս միլիոն Սուրիա եւ 500 հազար նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ: Կան նաեւ 450 հազար Քիւրտեր Գերմանիա, 50 հազար Հոլանտա, 80 հազար Ֆրանսա:

Շաբաթ Դեկտեմբեր 27-ին, Ալպանիական ափերը խրած Արարատ նաւը կը փոխադրէր 835 Քիւրտեր զորս ոչ ոք կ'ուզէ ընդունիլ, Իտալացիք 15 օր պայմանաժամ տուած են որպէսզի մեկնին, բայց ո՞ւր: Մարդասիրական կազմակերպութիւնները եւ Իտալական ձախը կոչ ըրած են որպէսզի այս Քիւրտերը քաղաքական աքսորեալներ նկատուին եւ Ներքին նախարարը բոլորովին դէմ չէ այս լուծումին, նկատի առնելով ջարդերը, բռնատիրական վարչակարգը եւայլն, եւայլն: Բայց, այս Քիւրտերէն ոչ մէկը քաղաքական ապաստանի դիմում ըրած է, անոնք կ'ուզեն իրենց հարազատներուն միանալ եւրոպական երկիրներու մէջ:

Ինչպէս գրած էինք այս Քիւրտերը թշուառ չեն եւ ընդհակառակն կը շահագործուին մաֆիական խմբակներու կողմէ որոնք մարդ գլուխ 3000-էն 7000 տոլար կը գանձեն փոխադրութեան համար անտանելի պայմաններու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ 15 հազար հոգինոց զօրաբաժիններ հիւսիսային Իրաքի մէջ հակաքիւրտ լայն գործողութիւններու ձեռնարկած են Դեկտեմբեր 27-ին: Անոնք կը գործեն Իրաքեան Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան մարտիկներուն հետ: Գործողութիւններուն կը մասնակցին ռազմական ուղղաթիռներ ու սաւառնակներ ալ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Խաթամի եւ Թիւրքմէնիստանի նախագահը՝ Նիազով պաշտօնապէս բացումը կատարած են Դեկտեմբեր 29-ին առաջին կազատարին որ Թիւրքմէնիստանի կազը Իրան պիտի փոխադրէ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ սպանդը չի դադրիր եւ մէկ շաբթուան մէջ մեռեալներու թիւը 242-ի հասած է:

ԻՐԱՆԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով 1979-ի իսլամական յեղափոխութենէն ի վեր, չորս կիներ դատաւոր նշանակուեցան նախագահ Խաթամիի կողմէ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Պետութեան Խորհուրդը (իրաւական բարձրագոյն իշխանութիւնը) արգիլեց աղջիկներու թլփատումը, վաւերացնելով Առողջապահութեան Նախարարութեան հրովարտակը: Մեծ յոյս չկայ սակայն որ այդ գործողութիւնները չշարունակուին կատարուիլ գաղտնաբար, առողջապահական շատ գէշ պայմաններու մէջ պատճառ դառնալով բազմաթիւ մահերու:

ՋԱՒԱԽՔԵԱՆ ԱԽՈՐԺԱԿՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՄԻՏՔ ԿԸ ՊՂՏՈՐԵՆ... ԱՌՆՈՒԱԶՆ

Շուրջ ութ – տասը ամիսէ ի վեր, գըլխաւորաբար հայաստանեան մամուլը պարբերաբար կ'անդրադառնայ Ջաւախքի մէջ դժգոհութեան պատճառներու գոյութեան: Վրաստանի հարաւային այս շըրջանը որ սահմանակից է Հայաստանի եւ որուն բնակիչները մեծամասնութեամբ Հայեր են, հետզհետէ աւելի յաճախ կը դառնայ թէ տեղական խնդիրներէ տարբեր պատճառներ ալ ունի անհանդիստ ըլլալու: Տեղականները, ինչպէս սփիւռքահայ մամուլն ալ գրեց մէկէ աւելի անգամներ, այդ խնդիրները քիչ – շատ կը նմանին ոչ շատ բարեկամ, կամ ուղղակի հակառակորդ երկիրներու հայ գաղութներու ունեցածներուն: Այլ խօսքով արդիւնք են ցանցուածի մը ինքնութեան, ինքնուրոյնութեան դէմ տարուած եւ յաճախ ոչ իսկ քօղարկուած ձուլումի քաղաքականութեան մը: Ջաւախքի պարագային տոր վրայ, կ'աւելնայ երկրին ընդհանուր դըժուարութիւններուն ազդեցութիւնը ու տեղւոյն հայութեան կողմէ մշակութային դանցող ինքնավարութեան մը վիճակը պահելու հաստատամտութիւնը: Կան գպրոցներու, դասագիրքի, ուսուցիչի հարցեր որոնցմէ անրաժան է տնտեսականը. կան նաեւ վարչարարական խնդիրներ: Վերջերս որոշ խաղաղութիւն մը տիրած կը թուէր նախկին խորհրդային Սփիւռքին կովկասեան գլխաւոր այդ գաւառին մէջ, յատկապէս երբ Հայաստանի վարչապետ Ռ. Քոչարեանի Վրաստան այցն ալ առիթ եղաւ երկու երկիրներու բարեկամութիւնը վերահաստատող, ամրացնող արտայայտութիւններու:

Ջաւախքէն ու Ջաւախքի մասին անհանգստութիւն յայտնող էջերու մէջ ուշադրաւ ու նոյն ատեն միտք պղտորող եղելութ եղաւ տեսնել Ատրպէյճանի հետաքրքրութիւնը: Անոր մամուլէն անուններ առիթը չփախցուցին Ջաւախահայութեան արդար դժգոհութեան քաղաքական լուրջ տարողութիւններ վերագրելու. մինչեւ իսկ փորձեցին Ջաւախքը ներկայացնել ի հարկին պայթումի տրամադիր ռումբ մը, ի վնաս գտնուած երկրին: «Ի հարկին»ն ալ պարտկելով ոչ անպայման հայութեան պատկանող հաշիւներ, շահեր:

«Մետաքսի ճամբայ – արեւմտեան ախական ուսումնասիրութիւններ» թերթին Դեկտեմբերի թիւին մէջ Թուրք լրագրող Ու. Աքընճը յօդուածով մը նիւթ կ'ընէ Ջաւախքը. կը թուէ բոլոր այն կարելի հեռանկարները որոնք կ'ուղղուին նոյն կէտին. կ'ըսուի թէ հայահոծ այդ շրջանը շատ մը առեւալներ ունի Ղարաբաղին ճամբան բռնելու եւ կովկասեան նոր կըռւախնձոր մը ըլլալու, այս անգամ Հայաստանի ու Վրաստանի միջեւ: Ու. Աքընճը անգլերէն լոյս տեսնող թրքական միակ օրաթերթ «Թըրքիշ Տէյլի Նիւզ»ի ԱՄՆ–ու ներկայացուցիչն է. հաւանօրէն այս հանգամանքն ալ կարեւորագոյն դերը ունեցած է ամերիկեան ամսաթերթին ընծայած հիւրընկալութեան մէջ:

Ա. տղուերէն ան կ'ըսէ. «Ջաւախք, միտք պահեցէք այս անունը: Ան կարճ ժամանակ ետք պիտի դառնայ շատ ծանօթ անուն մը, ինչպէս Լեռնային Ղարաբաղը, եթէ Վրաստանի հարաւային շրջանին ազգային բեւեռացումներու ստեղծած լարումը խաղաղ կարգաւորումի մը չյանգի»: Անմիջապէս կը յաջորդէ իր, եւ վըստահաբար ոչ միայն իր, հետաքրքրութեան, անհանգստութեան բացատրութիւնը. որովհետեւ այդ շրջանը Բաքուի քարիւղը Ճէյհան փոխադրելիք նաւթատարին համար խոչալ երթուղի է: Տալէ ետք տեղւոյն աշխարհագրական պատկերը, Աքընճը ամերիկացի երկու քաղաքական մեկնիչի տեսակէտին կ'արձագանգէ. առաջինը Գիտական կիրարկումներու միջազգային ընկերութեան մարտավարական կեդրոնէն Կլէն Հովարտն է, միւսը՝ Ազատութեան ռատիօկայանի տնօրէն Փօլ Կոպըլը: Երկուքն ալ այն կարծիքին տէր են որ Ջաւախքը պատրաստ է յաջորդ Ղարաբաղ մը դառնալու: Կ'ըսուի թէեւ թէ այդ համոզումը չբաժնող քաղաքական մեկնաբաններ ալ կան:

Աքընճը Վրաստանի դրացի երկիրներուն համար ընդգծելէ ետք Ջաւախքի կարեւորութիւնը, մէկ – երկու նախադասութեամբ կը յիշէ շրջանին վրայ սելճուքեան տիրապետութիւնն ալ (Ժ. – ԺԳ. դար). կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը Շեվարնածէի հետ համաձայնութիւն ստորագրած է որ Կարս – Մարտուտա երկաթուղին Ջաւախքէն անցնի: Սակայն Թուրքիոյ համար առաւել կարեւորը նաւթատարին այդ շրջանէն անցքն է:

Հովարտի կարծիքով, Ռուսաստանէն զօրակցութիւն գտած հայկական կնճիռ մը կրնայ լըջօրէն խոչընդոտել թրքական այս նպատակին իրագործումը: Մեկնաբանները համակարծիք են որ ջաւախքեան հարցի մը գլխաւոր շահը պիտի պատկանի Ռուսաստանի: Ուաշինկթընի Մարտավարական եւ միջազգային ուսումնասիրութիւններու կեդրոնէն կասպեան քարիւղի մասնագէտ Ռապըրթ Էպըլ աւելի ուղղակի կ'արտայայտուի. «Ռուսիոյ շահը կը պահանջէ միշտ կաթսան եռուն պահել Ադրբէջանի ու Հայաստանի միջեւ, նաեւ Վրաստանի մէջ»:

Ռուսական զօրաբաժիններ, ըստ ստորագրուած երկկողմանի համաձայնութեան, 1994–ին հասած են Ախալքալաք որ Ջաւախքի գլխաւոր կեդրոնն է, այդ մասին Թիֆլիս – Մոսկուա համաձայնագրին ստորագրութենէն ետք: Ճիշդ է որ Վրաստան երկու պայմանով միայն ընդունած է վաւերացնել այդ համաձայնագիրը. ա) Ռուսաստան պիտի օգնէ պահպանելու Վրաստանի հողային ամբողջականութիւնը, բ) պիտի օգնէ վրացական բանակին կազմութեան ու պիտի մարզէ զայն: Այսուհանդերձ, նոյնիսկ եթէ վրացական Խորհրդարանը եւ նախագահը չվաւերացնեն համաձայնագիրը, կարեւորը այն է որ ռուսական զօրքեր կան արդէն Թիֆլիս, Պաթում, Գուդաուտա (Աբխազիա) եւ Ախալքալաք: Ու այդ զօրքերը իրենց գտնուած վայրէն շատ աւելի լայն գօտի մը կրնան հակակշռել: Ռուս սահմանապահներու հսկողութեան տակ է նաեւ Թուրքեւվրական սահմանագլուխը, ինչպէս Բոթի նաւահանգիստը որ շատ մօտ է Սուփսայի ուր կը հասնի Բաքուի քարիւղը փոխադրող նաւթատարը:

Մտահոգիչ կը նկատուի այն որ ռուսական այդ զօրքերուն մէջ ծառայող Հայեր կան եւ Ջաւախքի Հայերը կ'ուզեն Ախալքալաքէն ու Ախալցխայէն զօրակոչուած հայ երիտասարդները խմբել հայկական զօրագունդերու մէջ:

Ծանօթ է որ Ջաւախքի հայութիւնը դէմ արտայայտուած էր Թուրքեւվրական երկաթուղիին, առարկելով որ աւելի յարմար էր Կարս – Գիւմրի գիծի մը հաստատումը:

Թուրք լրագրողը կ'ըսէ թէ եթէ այս ազդակները բաւարար չըլլան, կայ մեսխեթական հարցն ալ որ կրնայ օգնել Ջաւախքի մէջ քաղաքական լարումին դարկ տալու: Իսկ Մեսխեթները «վրացի Թուրքեր» են, կամ խալամացած Վրացիներ: Նոյն, Ջաւախքի շրջանին մէջ կ'ապրէին մինչեւ որ 1944–ին Ստալին աքսորեց զիրենք ու իրենց տեղը բնակեցուց Հայերը: Խորհրդային կարգերու անկումէն ետք, Միջին Ասիոյ կամ Ադրբէջանի տարագրութեան իրենց վայրերէն անոնք վերադառնալու փափաք կը յայտնեն ու Վրացիները որոշ համակրանքով կը դիմաւորեն այդ փափաքը: Իսկ նման վերադարձէ մը, պարզ է որ շրջանի Հայերը գոհ պիտի չմնան: Թուրքիոյ հանրային կարծիքն ալ կրնայ աւելի երկար չհամբերել ու պահանջել որ Անգարա թիկունք կանգնի Մեսխեթ Թուրքերու իրաւունքներուն:

Հայկական զօրագունդեր կազմելու Ջաւախահայերուն նպատակը Թուրք լրագրողը կը կապէ խափանարարական աշարքներու հեռանկարին: Կը մէջբերէ Ռ. Քոչարեանի «եթէ չկայ խաղաղութիւն, չկայ եւ քարիւղ» արտայայտութիւնը, որպէս այդ վարկածը զօրացնող ազդակ: Ապա կը մէջբերուին ամերիկահայ ակադեմականի մը խօսքերն ալ թէ «անոնք կրնան նաւթատարը շինել իրենց ուզածին պէս, բայց քանի մը հրթիռի հարց է ատիկա»: Ու Թուրք լրագրողը կ'աւելցնէ թէ 1993–էն 1996 Ռուսաստանէն Հայաստանի տրուած զինամթերքին մէջ կային բազմաթիւ հրթիռներ:

Վերջին պարբերութեամբ թէականներու շարք մը կը տրուի. եթէ Ջաւախքի հայութեան եւ Թիֆլիսի միջեւ ինքնավարութեան գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը գտնել կարելի ըլլայ, եթէ լուծուի Ղարաբաղի կնճիռը, եթէ կարգաւորուի Մեսխեթներու խնդիրը առանց տեղացի Հայերը գրգռելու, եթէ Վրաստանի Խորհրդարանը մերժէ վաւերացնել Ռուսաստանի հետ զինուորական համաձայնագիրը եւ ռուսական ուժերը մեկնին Ջաւախքէն, եթէ ձեւ մը գտնուի Բաքու – Ճէյհան նաւթատարը Հայաստանէն անցընելու, թերեւս Ջաւախքը դադրի փշոտ հարցի մը ուժականութեամբ ներկայանալէ եւ կարելի ըլլայ Ադրբէջանի, Վրաստանի, Թուրքիոյ միայն շահերուն ծառայելու ձեւով կառուցանել խնդրոյ առարկայ նաւթատարը: Սակայն, «եթէ»ներու այս երկար ցանկը, ինչպէս կը գրէ Աքընճը, շատ վարդագոյն հեռանկար մը չի ներշնչեր:

Այս գրութեան հրատարակուած օրերուն զուգադիպած է Ջաւախքի նոյնանուն հայկական կազմակերպութեան յայտարարութիւը (Նոյեմբեր 26) ուր կը պաշտպանուի շրջանին մէջ կայունութիւնը պահպանելու Վրաստանի նախագահ Շըվարնածէի ձգտումը: Ան Թիֆլիսի մէջ «Քաղաքացիներու Միութեան» կազմակերպութեան Գ. համագումարին ելոյթ ունենալով խօսած է նաեւ Ջաւախքի մասին ու ըսած թէ թէ՛ Թիֆլիսի, թէ՛ Երեւանի եւ թէ այլ երկիրներու մէջ կան մարդիկ որոնք սադրիչ նպատակներով կ'ուզեն շահարկել Ջաւախքի խաղաքարտը: Շըվարնածէի ելոյթին այս մասը որ պէտք է հայկական կազմակերպութեան Նոյեմբեր 26–ի յայտարարութեան մեկնակէտը եղած ըլլայ, նախ համաձայնութիւն կը յայտնէ նախագահին կարծիքին, աւելցնելով որ «պատրաստ է ամէն ինչ ընել սադրանքներ թոյլ չտալու համար»: («Արմէնփրէս» Նոյեմբեր 27): Ջաւախքի շրջանին համար Շըվարնածէի լիազօր ներկայացուցիչին տեղակալն ալ շեշտած է թէ Հայերու յայտարարութիւնը անըսպասելի չէր, քանի որ իր գլխաւորած վարչակազմը բաւական ջինիչ գործակցութիւն կը տանի «Ջաւախք»ի հետ:

Հասկնալի ըլլալով հանդերձ տեղացի հայկական կազմակերպութեան պատասխանատուներուն դժուար կացութիւնն ու շահարկումներու գործիք չըլլալու, առիթ չտալու կեցուածքը, պէտք է խոստովանիլ որ միջազգային հետաքրքրութեան առարկայ ամերիկեան թերթին մէջ լոյս տեսնող Աքընճըի յօդուածին քով թերթեւ կը կշռէ անոնց յայտարարութիւնը: Եթէ կան հարց տեղծելու, ապա զայն շահարկելու պատճառներ ունեցողներ, ոչ իսկ նկատի պիտի առնեն «Ջաւախք»ի ղեկավարներուն ըսածները: Իսկ անոնք հասկնալի է որ իրենց ձայնը միջազգային շրջանակ հասցնելու միջոց գըրեթէ չունին:

Այս դիտանկիւնէն, կարեւոր դեր կը վիճակի Թիֆլիսի. փոխանակ տեսալ շրջանին մէջ ձուլումի նեղմիտ քաղաքականութիւն մը վարելու եւ անբաղձալի շահարկումներու դուռ բանալու, կրնայ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն յարգանքին վրայ հիմնուած քաղաքականութեան մը գործնական փաստը տալ: Ատիկա շատ աւելի համոզիչ ազդակ մը կ'ըլլայ արտաքին «ախորժակ»ներ փակելու գործին մէջ, քան «Ջաւախք»ի համակամութեան բոլոր յայտարարութիւնները:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ ԴՊՐՈՑԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

(ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ)

ԱՐԷՆ ՔՀՆՅ. ՕՂԼՈՒԳԵԱՆ

«Ժամանա՛կն է հակազդելու, հակազդե՛նք:
Մեզի նոր Ոսկեդար մը պէտք է,
նոր Ոսկեդա՛ր մը:
Այլասերո՞ւմ. ո՛չ, վերածնո՛ւնդ...»:

Ռ. ՍԵՒԱԿ

1997 Սեպտեմբեր 20, անկախութեան տօնի նախօրեակ: Աշնանային գեղեցիկ եւ պայծառ առաւօտ մըն է: Կը բարձրանամ Երեւանի մարդաշատ փողոցներով դէպի Կոմիտաս: Զարմանքով կը դիտեմ ազմկոտ մայթերուն վրայ անկախութեան բերած նորատեղծ կրպակներն ու սեղանիկները: Ազատ վաճառք կայ. միրգ, բանջարեղէն, ամերիկեան ծխախոտ, ոգելից խմիչք, եւ ուրիշ շատ մը բաներ. պատկերացուցէ՛ք, նոյնիսկ Թրքական ապրանք: Ատեն մը ընդվզում կ'ապրէինք, ու գիտակցուած համոզումով մը կը մերժէինք գնել ամէն ինչ, որ իր վրայ Թըրքական արդիւնաբերութեան պիտակը կը կրէր: Հիմա շուկայական ազատ յարաբերութիւններ, մանր, եւ ի՞նչու չէ, նաեւ մեծ սեփականութիւններու տիրանալու արտօնութիւններ կան: Սեփականաշնորհումի իրաւունքը իր բերած շատ մը առաւելութիւններուն հետ, բնական է իր թերութիւններն ալ ունենալու է, ինչպէս՝ խղճի ազատութեան օրէնքը, որ խայտաբղէտ կրօնքներու եւ աղանդաւորական վնասակար խմբաւորումներու փորձառութեանց խոպան դաշտի մը վերածած է ամբողջ Հայաստանը...:

Անուրանալի է, որ Հայաստանի համայնավար կարգավիճակը, իր շատ մը արկածախնդրութիւններուն քով, դրական ալ ունեցած է, եւ իր անջնջելի դըրոշմը ձգած է մեր նորագոյն պատմութեան վրայ, 20–ական թուականներու փոքրիկ եւ երբեմնի գիւղաքաղաքը, ի վերջոյ, վերածելով քաղաքամայր Երեւանի մը:

Քաղաքական ճգնաժամն ու տնտեսական տագնապը դեռ առիթ չէ տուած երկրի նոր տէրերուն շինարարութեամբ զբաղիլ. ինչ որ կայ, հին օրերու թողօնն է: Այսօր, հացի խնդիրը մարդոց մտահոգութեան հիմնական առարկան է, վերապրելու գոյապայքարը կը ներկայացնէ ընկերային եւ քաղաքական կնճռոտ բարդոյթ մը ազգի եւ պետութեան, ներկայ դրուածքին մէջ՝ Հայաստանի երէկուան սահմաններէն մինչեւ Լեռնային Ղարաբաղի 200 քմ. տարածութիւն ունեցող մարտադաշտին:

Վարդագոյն տուֆի բոլոր երանգները կրող եւ հաստարեստ պատերով կառուցուած շէնքերու ընդմէջէն՝ կ'անցնիմ Սարալիր: Պատկերը կը փոխուի եւ աչքերուս առջեւ կը պարզուի ուրիշ տեսարան մը: Խաղաղ թաղամաս մը փոքրիկ կամ յարաբերաբար քիչ մը աւելի մեծ առանձնատուներով. ձեռակերտը՝ 1946 Թուականի հայրենադարձ Հայութեան: Հաւանօրէն մեծ մասը ծագումով Արաբկիրցիներ, որուն համար ալ թաղը այդպէս կոչուած է: Առաջին տպաւորութիւնս՝ թէ ժամանակը չէ շարժած հոն: Կեանքը կեցած է մելամաղձոտ հանդարտութեամբ մը, հակառակ անոր որ այդ տժգոյն երդիքներուն տակ գոնէ մէկ սերունդ պէտք է փոխուած ըլլայ: Անցնելով նեղլիկ, ծուռումուռ փողոցներէ, հայրենադարձ ժողովուրդի մը թողած տխուր յիշատակը կը կարդամ այդ տուներու հիւրընկալ բակերուն մէջ. ժողովուրդ մը, որ գոյսի առագաստ բացած Սփիւռքի տարբեր ափերէն, ի՛նչ երազներով եկած եւ իր արդար քիրտը խառնած է այս հայաշէն օճախներու շաղախին մէջ: Եղո՛ւկ, ճակատագրի ինչպիսի՛ հեգնանք, որ հայրենադարձ ներգաղթը բեկոր մը հայութեան՝ խուճապային արտագաղթի մը վերածուեցաւ դեռ խորհրդային կարգավիճակին վերջին հանգրուաններուն: Տեղացի բնակչութեան հետ համակերպելու ընկերային կեանքի դժուարութիւններ, քաղաքական մտածելակերպի սահմանափակումներ եւ տնտեսական զարգացման խոչընդոտներ պատճառ դարձան, որ ըսփիւռքահայ մարդու սրտին մէջ գերիշխող դառնայ ոչ թէ պատմութեան, այլ իր ծննդավայրին կնիքը...:

Տարտամ եւ անորոշ զգացումով մը վերջապէս կանգ կ'առնեմ երեք յարկանի բաւական տարածուն շէնքի մը լայն բակին առջեւ: Կը բանամ թղթապանակս, ու առանց զլանալու վերստին կը ստուգեմ հասցէն՝ աչք մը նետելով մէկ ինծի յանձնուած ծրարին, մէկ՝ փողոցին անկիւնը ամրացած տախտակին վրայ. «Բարեան 40»:

Ուշադրութիւնս կը կեդրոնանայ բակին մէջտեղ բազալտէ գորշ եւ բարձրադիր պատուանդանի մը վրայ զետեղուած պատկառելի մտաւորականի մը ճառագայթող կիսանդրին, որուն տակ փորագրուած է հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«Ես խոյացայ՝ նուիրումէ՛ս տենդահար՝
Հո՛ն, ուր նիհար ճառագայթ մը կայ
լոյսի»:
«Ռուբէն Սեւակ»:

Կոկիկ, խնամուած համազգեստներ հագած ու ճերմակ վերնաշապիկներով քանի մը մանկամարդ աղջնակներ կ'երեւան մուտքի դուռին: Աշակերտուհիներ ըլլալու են: Կը շտապեմ անոնց ուղղութեամբ, ու մտքիս մէջ ներկայութիւնս հիմնաւորող աղերս մը որոնելով կը հարցնեմ.

— Երախաներ, ներեցէ՛ք, Ռուբէն Սե-

ւակ դպրոցը կը փնտռեմ:

– Պարո՛ն, դուք արդէն Ռուբէն Սեւակ դպրոցում էք, – պատասխանեց անոնցմէ մին անոյշ ժպիտով մը:

Քաջալերուած ճիշդ հասցէին ժամանած ըլլալուս, շարունակեցի.

– Կրնայի՞ արդեօք Պարոն Տնօրէնը տեսնել:

– Տիկին Տնօրէնուհին տեսչարանում է, – ըսաւ նոյն մանկամարդ աղջիկը, եւ հաւանաբար, «Տիկին Տնօրէնուհի» յայտարարութեան հակազդեցութենէն յառաջացած զարմանքը դէմքիս վրայ նշմարելով, անմեղ խնդուքով մը բոլորը մէկ զիս միջանցքէ մը առաջնորդեցին քարտուղարութիւն, որ տեսչարանին կից կը գտնուէր: Երիտասարդ կին մը՝ նոյնքան ազնուութեամբ դիմաւորեց զիս, եւ իմանալով այցելութեանս միտք բանին, խնդրեց, որ քանի մը վայրկեան սպասեմ, մինչ Տնօրէնուհին զբաղած էր հեռաձայնի վրայ: Շատ սիրալիր, սուրճ կամ պաղ օշարակ մը առաջարկուեցաւ. մերժեցի, պատճառաբանելով, որ այդ հիւրասիրութիւնը հաւանաբար Տնօրէնուհիին քով մատուցուելու է, նկատի ունենալով հայկական տոհմիկ բարքերը:

Հաճոյքով կը նայէի շուրջս. միջանցքին մէջ տարբեր տարիքի աշակերտ – աշակերտուհիներ խանդավառ տրամադրութիւններով կ'անցնէին. ոմանք դպրոցի բակին ուղղութեամբ, ուրիշներ՝ Տնօրէնուհիի սենեակին քովէն երկարող սանդուխներով դէպի վեր: Զբօսանքի զանգը հնչած էր: Բակէն աշակերտներուն զուարթ ծիծաղը կը լսուէր: Լաւ կազմակերպուած եւ կենսուրախ դպրոցի մը նուիրական յարկէն ներս մտած ըլլալու գոհունակութեամբ համակուած էի: Միաժամանակ, հիացած էի դպրոցին մաքրութեան վրայ՝ դուրսի բակէն մինչեւ շէնքին գաւիթն ու քանի մը սենեակները, զորս տեսած էի. փաստ մը, որ այնքան ալ սովորական չէր Հայաստանի դպրոցներուն համար: Երբեմն, ճեմիշի գարշահոտութիւնը գիտել կու տար, թէ դըպրոցի կամ ուսումնարանի մը առջեւէն կ'անցնիս...: Բարեբախտաբար, պարագան նոյնը չէր այս կրթօճախին. ուրիշ բոյր մը, խորհրդաւոր ու խրախուսիչ բան մը, մոգական ոգիի մը խորհրդաւոր ներկայութիւնը կը հսկէր այս հաստատութեան ուսումնական ոլորտին մէջ:

Շէնքի գաւիթին մէջ կայտառ քանի մը տղոց ու սեւ, հայկական մեծ աչքերով լուսադէմ աղջիկներու խանդավառ խօսակցութիւնը փթթած դարձաւ հետաքրքրութեանս՝ մագնիսի մը քաշողականութեամբ մօտենալու իրենց. մինչ իրենք անկաշկանդ կը շարունակէին իրենց ուրախ զրոյցը, հիացումով մը նկատեցի, թէ որքա՛ն դէպի լաւը փոխուած էր մեր երիտասարդութիւնը: Տղաքը դարձած էին աւելի բարձրահասակ ու յաղթանդամ, ուսերնին լայն, դէմքերնին նրբաձեւ, բայց առնական: Իսկ աղջիկները՝ փայլուն եւ գեղեցկադէմ: Ստոյգ է, որ խաղաղութեան տարիները իրենց դրական ազդեցութիւնը ձգած են ցեղին սուրբ եւ անփոխարինելի բջիջներուն վրայ...:

– Քանիերո՞րդ դասարան էք, – դիմեցի իրենց:

– Աւարտական դասարանում ենք, այս տարի դպրոցն աւարտում ենք, – պատասխանեց անոնցմէ մին, քիչ մը դժգոհ իրենց զրոյցն ընդհատելուս համար:

– Ուրա՞խ էք որ դպրոցը կ'աւարտէք:

– Ճիշդն ասած, ո՛չ, – պատասխանեց զանգրահեր, սեւ մազերով տղոցմէ մին, հայեացքը շրջելով իր ընկերներուն վրայ: – Չենք ուզում մեր դպրոցից բաժանուել, շատ ենք սիրում:

– Ուզէք թէ ոչ, վերջ ի վերջոյ, պիտի աւարտէք ու հեռանաք դպրոցէն, – աւելցուցի ես, – կեանքը ձեզ նոր պատասխանատուութիւններու եւ պարտաւորութիւններու կը կոչէ:

– Թոյլ տուէք փոքրիկ մի ուղղում կատարել, – ընդմիջեց կտրուկ շեշտով եւ իմաստուն նայուածքով ուրիշ տղայ մը, որ ձեռքը կապոյտ կողքով տետրակ մը բռնած էր, – ցոյց կեանքի ալիքը մեզ այլ ասպարէզների առաջնորդելով, մեզ միայն ֆիզիքապէս կը հեռացնի դպրոցից, դա բնական երեւոյթ է, բայց դըպրոցը մեզանից, այսինքն՝ մեր հոգուց չի կարող բաժանել եւ ո՛չ էլ հեռացնել, որովհետեւ մենք մեր պատանեկութեան լաւագոյն յիշատակներով կապուած ենք նրան: Այս դպրոցը մեզ շատ բան է տուել հասկանո՞ւմ էք, նա միշտ մնալու է մեր սրտի ամենաջերմ ապրումներում:

Գոհունակութեան զգացումի պայծառ ուրուագիծ մը նշմարելի եղաւ բոլորին դէմքերուն. ենթադրեցի, որ իրենց մէջ ամէնէն պատրաստաբանն ու խելացին, բոլորի փոխարէն, սպառիչ պատասխան մը տուած էր հարցումիս:

Յարմար սեպեցի նիւթը փոխել. սակայն, խօսակցութիւնը չաւարտելու մըտավախութենէ մղուած՝ դասական քաղաքավարութիւնը գիտակցութեանս բարոյական անկիւնէն դուրս մղելով, պարզապէս հետաքրքրուեցայ կապոյտ կողք ունեցող այն տետրակով, զոր բռնած էր զրուցակիցս:

– Է՞ս, – հարցումս անկարեւոր նկատելով պատասխանեց ան, – անգլերէնի տետրս է, դասամիջոցներին երբ ժամանակ է լինում՝ բառերն անգիր կրկնում, ապա տետրում ստուգում եմ, որ չմոռանամ:

– Անգլերէն կը սորվի՞ք, – զարմանքով դիմեցի ես, որովհետեւ խորհրդային շրջանին Երեւանի մէջ անգլերէնը կը դասաւանդուէր միայն անգլիական թեքում ունեցող քանի մը մասնաւոր դպրոցներու մէջ:

– Ի՞նչ էք ասում, – ընդմիջեց տասնըվեց տարիքը հազիւ թեւակոխած մեղմ ձայնով եւ ժպտուն աչքերով աղջիկ մը, որ մինչ այդ լուռ էր, սակայն ուշադիր կը հետեւէր խօսակցութեան, – մեզ մօտ անգլերէն լեզուի խորացուած ուսուցում կայ, եւ Տիկին Ղազարեանը յայտարարեց, որ Հոկտեմբերի 1-ից սկսեալ 7-րդ եւ 8-րդ դասարաններում Ֆրանսերէն էլ պիտի անցնենք:

– Տիկին Ղազարեանն ո՞վ է, – հարցուցի ես:

– Տիկին Ծովինար Ղազարեանը մեր դպրոցի տնօրէնուհին է, – հպարտութեամբ մը տոգորուն պատասխանեց աղջիկը:

Հոն անդրադարձայ, որ Տիկին Տնօրէնուհիին անունը Ծովինար Ղազարեան է:

Նիւթին վերադառնալով, ուրիշ մտահոգութիւն մըն ալ կը հետապնդէի հետաքրքրութեանս ընդհանուր ծիրին մէջ: Ուստի, փորձեցի պահը չփախցնել.

– Ռուսերէն կը խօսի՞ք:

– Ի հարկէ՛, ռուսերէնը մեր երկրում երկրորդ լեզուն է. մենք բոլորս էլ դա շատ լաւ ենք խօսում, նաեւ՝ ազատ գրում ենք, – ինքնավստահութիւն ներշնչող շեշտով մը պատասխանեց պերճախօս տղան, որ հետզհետէ խումբին խօսնակը ըլլալու դերին մէջ կը տեղափոխէր ինքզինքը:

Հակառակ անոր որ ռուսասէր մը չեմ, բայց պատասխանը ներքին ուրախութեամբ մը համակեց զիս, համոզուած ըլլալով թէ մշակութային եւ քաղաքական ճիշդ ուղղութիւն մըն է ռուսական կողմնորոշում ունենալը, նկատի առնելով Ղարաբաղեան հարցին կնճռոտ երեսը եւ ընդհանրապէս Հայաստանի ապագան: Կարելի չէ անցեալին ընձեռած պաշտպանութիւնը իբրեւ հնամաշ առարկայ մը մէկ կողմ նետել կամ ոտնակոխ ընել պատմութեան քուրային մէջ կոփուած դարերու բարեկամութիւնը՝ յանուն սնոտի յոյսերու, որոնք չեն իրականացած ու պիտի չիրականանան երբեք: Պահ մը, երեւակայութեանս մէջ կը պատկերացնեմ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, ու սարսափով կը նկատեմ, որ քրիստոնէական մշակոյթին ջահը վառ բռնած, դարձած ենք փոքրիկ կղզեակ մը՝ Փոքրէն մինչեւ Կեդրոնական Ասիա տարածուող մահմեդական հսկայ ովկէանի մը մէջ: «Փորձուածը՝ նորէն չեն փորձեր» կը յանձնարարէ առակ մը: Պիտի արդարանա՞յ բնազդաբար թելադրըւած եւ անցեալի կուռ յեցանին վրայ փորձարկուած մեր պատմական կողմնորոշումը դէպի Ռուսիան: Պիտի կարենա՞յ արդեօք դէպի հիւսիսային կողմն աշխարհի ուղղուած մեր քաղաքական եւ մշակութային ուղղութիւնը ջերմացնել մեր այսօրուան ցուրտ իրականութիւնը: Չեմ գիտեր, բայց հարցումներուս ստոյգ պատասխանը մօտ ապագային մէջ պէտք է փնտռել:

Մտքիս ակամայ տարաշեղումէն սթափած նորէն կը դիմեմ արդէն զիս շրջապատող աշակերտներուն, այս անգամ խօսելով դպրոցի նուիրական անունին ու Մեծ Եղեռնի հայ մտաւորականներու եւ գրողներու սքանչելի հոյլին հետ նահատակուած՝ բժիշկ, բանաստեղծ եւ արձակագիր Ռուբէն Սեւակի մասին:

Անսահման հպարտութիւն մը կը ցոլանար աշակերտներու դէմքերուն. խրոխտ շունչ մը կը յորդէր անոնց խօսքին մէջ, երբ կ'արտայայտուէին նահատակ բանաստեղծին մասին: Եւ այնքան մանրամասնութիւններ գիտէին Ռուբէն Սեւակի կեանքին ու գործին, անոր ձոյլ գաղափարականին վրայ, որ անհուն հրճուանքով մը կ'ըմբոշխնէի անոնց բերնէն հընչուն արծաթի մը պէս սահող ամէն մէկ խօսքը: Մեղքս ի՛նչ թաքցնեմ: Նախանձի անյաղթահարելի զգացում մը կը շարժէր մէջս, ցաւ ի սիրտ մտածելով, թէ կա՞յ արդեօք Սփիւռքի տարածքին միջնակարգ դպրոց մը, որուն աշակերտները այնչափ գիտնային, եւ արեւմտահայ նահատակ գրողը իրենց աշակերտական խանդավառութեան մտատիպարը այնպէս ընէին՝ որքան հայրենի այս տղաքը, որոնք շուրջս խմբուած հարցումներուս կը պատասխանէին աճող ոգեւորութեամբ:

– Ռուբէն Սեւակի քերթուածներէն գոց գիտէ՞ք, – հարցուցի ես, նայուածքս ուղղելով մեղմ ձայնով եւ ժպտուն աչքերով այդ աղջկան, որուն հետ խօսակցելու առիթը դեռ քիչ առաջ ունեցած էի:

– Ի հարկէ՛ գիտենք, – չառադունելով պատասխանեց ան, – մենք բոլորս էլ կարող ենք ասմունքել. բանաստեղծութիւններից ոմանք իբրեւ դասարանային յանձնարարութիւն ենք սովորել, իսկ մնացեալը՝ մեր նախասիրութեամբ:

– Օրինակ, դո՛ւք, – պնդեցի ես, – ձեր նախընտրածներէն մին կրնա՞ք արտասանել:

Եւ այդ աղջիկը, հայ օրիորդի մը բնածին ամօթխածութեամբ արտասանեց հատուած մը Սեւակի իր բանաստեղծ ընկերներուն ձօնած «Թրուպատուրները»էն: Արհեստական ոչինչ կար արտասանութեան կերպին մէջ, ոչ իսկ հռետորական դոյզն ճիգ մը իր հետաքրքրական ունկնդիրը տպաւորելու. նահատակ քերթողի բիւրեղ բառերն հատիկ-հատիկ այնքան բնական կը ծորէին կոյս շրթներէ, որ կ'ըսես թէ ուրիշ տեղ մը՝ դպրոցական բեմերէ կամ ակումբային հանդէսներու մէջ լսած ըլլայի նման պարզութիւն մը խոր ապրումներով արտայայտելու:

Յանկարծ զանգը հնչեց: Զբօսանքը աւարտած էր: Աշակերտները պէտք է վերադառնային իրենց դասարանները շարունակելու համար օրուան դասերը:

Վերջին ակնարկով մըն ալ փութացի որսալ ցրուող աշակերտներուն խումբը, ու խօսքս անոր ուղղելով հարցուցի բարձրաձայն.

– Ի՞նչ պիտի ընէք, երբ այս տարի դպրոցն աւարտէք:

– Ոմանք կը դիմեն համալսարան, ուրիշներ կը կոչուեն բանակի ծառայութեան: Ես որ հաստատ բանակ կը գնամ, իսկ մնացածը՝ Աստուած գիտի, – ըսաւ խումբին խօսնակը քանի մը քայլ հեռաւորութենէ, ու իր կապոյտ կողքով տետրը ամուր բռնած, դպրոցի միջանցքով ընկերներուն հետ տեսողութենէս անհետացաւ բակէն ներս խուժող մեծ եւ փոքր աշակերտներու հոսանքին մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՅԵՏՆԱՀԱՅԵԱՑ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ողբացեալ Զարեհ Մութաֆեանի (1907–1980) գործերու յետնահայեաց ցուցահանդէս մը տեղի կ'ունենայ Յունուար 9-էն 26, Փարիզի 16-րդ թաղամասի քաղաքապետարանը (*), նախագահութեամբ նախկին նախարար եւ քաղաքապետ՝ Փիէր – Քրիսթիան Թեթէնժէի:

Այս առթիւ հրատարակուած հրաւէրին վրայ, Փ. Ք. Թեթէնժէ կը յիշէ Մաթիսի խօսքը՝ «Գոյներու ընտրութիւնը գիտական ոչ մէկ տեսաբանութեան հետ կապ ունի, հիմնուած է իմ զգայնութեանս դիտելու կարողութեան, զգացումին, փորձառութեան վրայ», շեշտելու համար թէ այդ եղած է Զ. Մութաֆեանի ըմբռնումը իր ամբողջ կեանքի երկայնքին: Գոյները կ'օգնեն, որպէսզի գործը ժայթքի իր լիութեան, իր գեղեցկութեան եւ ջերմութեան մէջ:

(*) Mairie du 16ème, 71, avenue Henri Martin. Ouvert tous les jours de 11h à 18h sauf le dimanche. Nocturnes les jeudis 15 et 22 janvier jusqu'à 20h30.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԺԴ.

Սուսերեանց տեսաւ որ կարելի չէր վաճառականը համոզել, ուստի ըսաւ.

– Գոնէ մեզի արտօնեցէ՛ք որ ձեր անունով յայտարարենք թէ վերջնականապէս չէք հեռացած Բ. Թաղէն:

– Այդ ալ չեմ կրնար ընել:

– Բայց մենք ստիպուած ենք այդպիսի յայտարարութիւն մը ընել:

– Ըրէք ինչ որ կ'ուզէք, բայց ո՛չ իմ անունովս:

– Դուք Պօղոս էֆէնտի Բ. Թաղին ազատական հոսանքի ներկայացուցիչն էք եւ ամէն հոսանք մէկմէկ կուսակցութիւն է...

– Պարապ խօսք, ես բան մըն ալ չեմ:

– Մեզի համար այդպէս չէ, եւ մենք պիտի շարունակենք մեր պայքարը ձեր անունին շուրջ:

– Ինչ որ կ'ուզէք ըրէք, բայց զիս հանգիստ թողուցէք, պոռաց Պօղոս էֆէնտի, տեսնելով որ անկարելի էր խօսք հասկցնել այդ մարդուն:

– Ձեր հանգիստը ոչ մի կերպով չի խըռովիր, ապահով եղէք:

– Հապա սա գրուածնե՞րը...

– Դա ոչինչ, ընտրական պայքարներու միջոցին այդպէս յարձակումներ կ'ըլլան իրարու դէմ, մենք ալ կրնանք մէկ ուրիշ թերթի մէջ յարձակիլ մեր հակառակորդներուն վրայ:

– Գոնէ այդ բանը ըրէք:

– Ի հարկ է պիտի ընենք, միայն թէ ատոր համար դրամ հարկաւոր է, մեր հակառակորդները իրենց գլուխը ունին Մարգար էֆէնտիի պէս մարդ մը որ դըրամը չի խնայեր, մինչդեռ մենք մեր սեպհական ուժերով կը կռուինք...

Պօղոս էֆէնտի զգաց թէ խօսակցութիւնը ինչ ուղղութեան մէջ մտած էր եւ ուր պիտի յանգէր: Ուզեց կարճ կապել եւ ճամբու դնել երկու այցելուները:

Բայց յանկարծ ուրիշ գաղափար մը յղացաւ. վրէժխնդրական խորհուրդ մը:

«Հանրային Կարծիք»ի գրածը ծանրապէս վիրաւորած էր իր արժանապատուութիւնը, թերեւս Սուսերեանցի ձեռքով կրնար դարմանել զայն, ի փոխարէն նիւթական փոքրիկ զոհողութեան:

– Քանի՞ի կը գրուի այդ տեսակ յօդուած մը, հարցուց երկու այցելուներուն:

– Քանի մը ոսկիով կ'ըլլայ, պատասխանեց Սուսերեանց:

– Առէ՛ք ձեզի հինգ ոսկի:

Սուսերեանց կրկնել չտուաւ: Դրամը գրպանեց եւ ըսաւ.

– Հիմա ամէն բան կարգադրուեցաւ:

– Ուրեմն գացէք եւ ըրէք ինչ որ հարկաւոր է:

Եւ հրաժեշտ առնելով մեկնեցան քովէն:

– Գնա՛նք «Արշալոյս»ի խմբագրատունը, ըսաւ Սուսերեանց երբ փողոց ելան:

– Երթա՛նք, պատասխանեց Թորգոմ:

Խմբագրական մէջ համակրական ընդունելութիւն մը գտան, մանաւանդ երբ հասկցուցին թէ վճարումի փոխարէն բան մը գրել տալու եկած են:

Երիտասարդ խմբագիր մը, որ Բ. Թաղի իրադարձութիւններուն տեղեակ կը թուէր, խոստացաւ պէտք եղածը գրել:

Սուսերեանց թէեւ ուզեց որ ինք իր ձեռքով շարադրէ գրութիւնը, բայց այս առաջարկը մերժուեցաւ:

– Մենք յօդուած պիտի չգրենք, այլ ազգային լուրերու բաժնին մէջ փոքրիկ ծանօթութիւն մը միայն պիտի տանք, դիտել տուաւ խմբագիրը:

– Բայց կ'ուզենք որ ջախջախիչ բան մը ըլլայ:

– Ինչ որ բերանացի յայտնեցիք՝ ամէնքն ալ պիտի գրենք:

– Բայց խիստ ոճով մը...

– Ապահով եղէք այս մասին:

Խմբագիրը անկեղծօրէն կը խօսէր: Արդարեւ յաջորդ օր «Արշալոյս»ի մէջ հետեւեալ գրուածքը կ'երեւար:

«Այս Կիրակի Բ. Թաղին մէջ տեղի կ'ունենայ տեղւոյն Թաղական Խորհուրդին ընտրութիւնը: Թաղեցիները ուրիշ անգամներէ աւելի ոգեւորութիւն մը ցոյց կուտան այս ընտրութեան առթիւ եւ երկու որոշ հոսանքներ կը ջանան իրենց թեկնածուներուն ընտրութիւնը յաջողցընել:

(Շար. 75)

ԽՍԱՑԵԱՆ ... ԽՍԱՑԵԱՆ ... ԽՍԱՑԵԱՆ ...

ԽՍԱՑԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Խսաեանի սաներուն աւանդական «Բաժակի Պահը» տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունուար 11, 1998, ժամը 12·30–ին

MAYRIG - CAFÉ

ճաշարանին մէջ
116, rue Amelot, Paris 11e
M° Filles du Calvaire

Սիրով կը հրաւիրուին խսաեան վարժարանի սաներն ու համակիրները նոյն հանդիսութեան, հաւաքաբար բաժակ բարձրացնելու բոլոր հայ վարժարաններուն կենացը:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
01 – 43 – 08 – 12 – 06
կամ՝
01 – 47 – 80 – 42 – 76

Ճաշագին՝ 175 ֆրանք:

ԽՍԱՑԵԱՆ ... ԽՍԱՑԵԱՆ ... ԽՍԱՑԵԱՆ ...

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4

Ժամը՝ 11–ին, պատարագ, Աստուածայայտնութիւն եւ Քրիստոսի մկրտութիւն: Ժամը՝ 13–ին, ճաշ, նախագահութեամբ ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Մասնակցութիւն՝ 120 Ֆր., մանուկներ 80 ֆրանք:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

Երկուշաբթի, Յունուար 5–ին, ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ–ի տօնին առթիւ, ժամը 17·15–ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ, որուն ընթացքին հայ մանուկները պիտի հաղորդուին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցւոյ հովիւը Հայր՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
փափաքն է եւ որոշումը, որ ամէն տարի նոյն թուականը ըլլայ հայ մանուկներու օր:

Ընդառաջելով Սրբ. Հօր առաջարկին, Մայր Եկեղեցւոյ «Խաչատուր Աբովեան» միօրեայ դպրոցի հոգաբարձութիւնը այս առթիւ կը կազմակերպէ՝

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Պատարագի աւարտին, Ջրբաշեան սրահին մէջ պիտի ժամանէ Կաղանդ Պապիկը՝ բաշխելու համար կաղանդչէք գաւթի բոլոր մանուկներուն:

Մեծ հաճոյքով կը հրաւիրուին փոքրիկները, որ ներկայ ըլլան պատարագին եւ մասնակցին նոյն տօնախմբութեան:

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 1998
et souhaite une bonne fête de Noël

ԹԷՐԶԵԱՆ ապահովագրական գրասենեակը
լաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

Campagne de Parrainage

TAMAR, 13 ANS, ORPHELINE

Comme Tamar, en Arménie, des milliers d'orphelins vivent dans des conditions précaires, au sein de familles mutilées. Il est important de leur redonner confiance et d'assurer leur avenir.

PARRAINEZ UN ENFANT

Grâce à Vous,
et pour 120 dollars (750 F.) par an

IL N'IRA PAS
A L'ORPHELINAT

OUI, je souhaite parrainer ... orphelin(s) d'Arménie.
La Croix Bleue des Arméniens de France me fera parvenir le ou les dossiers dans les plus brefs délais.

☐ M ☐ Mme ☐ Mlle
Prénom
Téléphone
No Rue
Code Postal Localité

Retournez ce coupon à:
LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Շաքէ Մուսէեանի իր մօր՝ Գոհարիկ Սալլաբեանի մահուան առթիւ:

EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SOURP KEVORK
42, Bd des Grands Pins — Saint-Loup
13010 Marseille

Noël Arménien

Dîner avec Animation musicale

Samedi 3 Janvier à 20 heures

— P.A.F. : 150 F. —

Réservations auprès du Conseil d'Administration :
04 91 47 71 31 et 04 91 44 95 18.

CHARLES AZNAVOUR
Concert exceptionnel

placé sous la présidence effective de

Sa Sainteté KAREKINE Ier
Catholicos de tous les Arméniens

et de

LEVON TER-PETROSSIAN
Président de la République d'Arménie

Le DIMANCHE 4 JANVIER à 16 heures
au Palais des Congrès de Paris

Nos enfants d'Arménie comptent sur notre soutien, accordons leur cette chance.

Je compte sur Vous Tous
et Vous attends

Charles AZNAVOUR

Locations: Palais des Congrès, Virgin Mégastore, Fnac, Minitel 3615 Palais,
Tél. : 01. 40. 68. 00. 05

Prix des places habituel

Pour les fêtes offrez des livres

GRAND CHOIX SUR L'ARMENIE

ART
HISTOIRE
DICTIONNAIRES
ETC. ETC.

Une seule adresse :

Librairie Orientale
H. SAMUELIAN

51, RUE MONSIEUR-LE-PRINCE — 75006 PARIS
Tél. : 01. 43. 26. 88. 65;
C.C.P.: 1278-35G. PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. —

Մատաղի առթիւ. —

Տիկին Իսրայեան, Տիկին Պաղտասարեան, Տիկին Տէրիքլեան 100–ական Ֆր., Պր. Գրիգոր Քանտէրեան 200 Ֆր.:

Հայկ Սեմերճեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Մարգոյեան 100–ական ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Քիւրտօղլեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Օր. Պերճ Քիւրտօղլեան եւ Պր. Շարլ Քիւրտօղլեան 300 ֆրանք, Միշէլ Կալֆար — Պետիկեանի մկրտութեան առթիւ՝ Պետիկեան ընտանիք 200 Ֆր.:

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Հայաստանի եւ Ղարաբաղի որբերու ի նպաստ. — Անն Ֆրէնչ ընկերութենէն, (Փարիզ) 10.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հարաքէմ Կարխպեանէ 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազգաշեանէ 1500 Ֆր., Տիկին Հոփսիմէ Ջերկանեանէ 500 Ֆր.:

Նաեւ 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Մոհրան Պերութիէ իր բարեսիրական ձեռնարկներուն համար:

Կապոյտ Խաչի Լիոն — Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 2370 Ֆր. Մարիամ Հաքէլեանի մահուան առթիւ, որ, իր կարգին, փոխանցած է 1000 Ֆր. Մարգարեան — Փափազեան դպրոցին եւ 1370 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օգնախմբութեան կայանին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «Djavo Chant» / St-Jérôme Marseille

organise

Noël Arménien

Samedi 10 Janvier à 20 heures 30

Repas et Ambiance
Animation D. J. Vanick

M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile,
13001 Marseille

Pour tout renseignement téléphoner au :
04 91 61 10 82 — 04 91 66 08 03
04 91 70 00 32

SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE DU PRADO

Soirée Noël Arménien

SAMEDI 3 JANVIER
à partir de 22 heures 30
339, avenue du Prado— 13008 Marseille

Renseignements & Réservations :

Tél. : 04 42 03 05 63 /
04 91 34 77 44 (après 20h).

P.A.F. 80 F. + consommation.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935